АРХЕОГРАФИЧЕСКІЙ СБОРНИКЪ

ДОКУМЕНТОВЪ,

ОТНОСЯЩИХСЯ

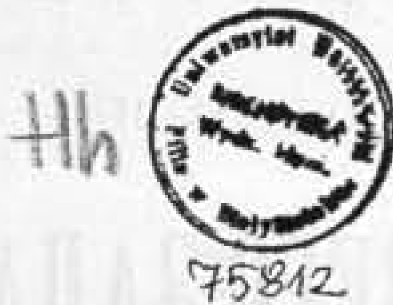
КЪ ИСТОРІИ СѢВЕРО-ЗАПАДНОЙ РУСИ

ИЗДАВАЕМЫЙ

ПРИ УПРАВЛЕНІИ ВИЛЕНСКАГО УЧЕБНАГО ОКРУГА.

Томъ тринадцатый.

ВИЛЬНА.
Типографія **А. Г. Сыркина**, Большая ул., соб. д., № 88.
1902.

Печатано по распоряженію г. Попечителя Виленскаго Учебнаго Округа
тайнаго совѣтника **В. А. Попова**.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Настоящій—тринадцатый—томъ „Археографическаго Сборника" является существеннымъ продолженіемъ изданнаго въ концѣ 1900 года двѣнадцатаго тома. Въ немъ, какъ и въ предыдущемъ томѣ, помѣщены документы, исключительно почти касающіеся бѣлаго и монашествующаго духовенства уніатской церкви, а первый документъ прямо таки служитъ объясненіемъ правъ и конституцій базиліанскихъ, помѣщенныхъ въ двѣнадцатомъ томѣ. Тамъ мы указали, какое громадное значеніе на весь складъ жизни западно-русскаго народа, на всю его исторію, имѣла такъ называемая Брестская церковная унія (въ 1596 году) и особенно душа уніи, первый ея двигатель, базиліанскій орденъ. [1]) Потому, каждый новый документъ, уясняющій ту или другую сторону жизни этого замѣчательнаго явленія, заслуживаетъ глубокаго съ нашей стороны вниманія и изученія.

Тайный совѣтникъ В. А. Поповъ, со времени своего вступленія въ должность Попечителя Виленскаго Учебнаго Округа, не только сочувствуя научной разработкѣ западно-русской исторіи, но изыскивая и средства для изданія особыхъ историко-литературныхъ памятниковъ, нашелъ возможнымъ удѣлить изъ скромнаго бюджета Управленія Округа необходимыя денежныя средства на напечатаніе настоящаго тома [2]),

---

[1]) Арх. Сборн. т. XII, стр. VI—VIII.

[2]) Благодаря средствамъ, удѣляемымъ В. А. Поповымъ на ученыя изданія, напечатаны уже XII и XIII т. „Археографическаго Сборника", третье прибавленіе (большой томъ in 8-vo, тридцать семь печ. лист.), къ „Систематическому каталогу русскаго отдѣленія Виленской Публичной Библіотеки", „Пятидесятилѣтіе Виленскаго Центральнаго Архива" первый выпускъ „Описанія документовъ Виленскаго Центральнаго Архива" и др...

такъ что и XIII томъ „Сборника“, подобно XII-му, своимъ появленіемъ обязанъ исключительно В. А. Попову.

Въ только что напечатанномъ томѣ помѣщены слѣдующіе документы: 1) Объясненіе правъ и конституцій базиліанскаго ордена. 2) Извѣстіе (Informacya) объ основаніи Полоцкой іезуитской коллегіи и о ея недвижимыхъ имуществахъ; 3) Опроверженіе (Refutacya) положеній этого извѣстія; 4) Акты судебныхъ консисторскихъ разбирательствъ по Брестской епископіи, подъ предсѣдательствомъ оффиціала и предсѣдателя Гродненской консисторіи базиліанскаго аббата Матѳея фонъ Зегирдъ Корна съ 1794 по 1798 годъ; и 5) Протоколы генеральныхъ визитъ или осмотровъ церквей Цыринскаго деканата (нынѣшней Минской губ.), произведенныхъ священникомъ Ѳомою Вощелловичемъ въ 1798 году. Для такого осмотра священникъ Вощелловичъ былъ уполномоченъ предсѣдателемъ Гродненской консисторіи, названнымъ выше аббатомъ Матѳеемъ фонъ Зегирдъ Корнъ.

1) Первый документъ: „Объясненіе правъ и конституцій базиліанскаго ордена“ послѣ общихъ замѣчаній о происхожденіи постановленій ордена, ихъ важности, необходимости соблюдать ихъ для процвѣтанія ордена и расширенія его славы, о значеніи базиліанскихъ конгрегацій и упадкѣ ордена во время его внутреннихъ смутъ и несогласій, останавливается главнымъ образомъ на томъ явленіи въ религіозной жизни базиліанъ, которое извѣстно подъ именемъ четвертаго обѣта (4-tum votum) о недомогательствѣ высшихъ церковно-іерархическихъ должностей. Считая учредителемъ ордена славнаго церковнаго отца и учителя св. Василія Великаго, базиліане, по образцу православнаго монашества, ввели и у себя три обычныхъ монашескихъ обѣта: цѣломудріе, послушаніе и нестяжательность. Но сейчасъ же, на первыхъ порахъ существованія базиліанскаго ордена, этого оказалось недостаточно. „Безспорно, говоритъ „Объясненіе“, что нашъ орденъ никогда не оставался безъ высшихъ іерархическихъ должностей (прелатуръ), такъ какъ онъ получилъ свое начало отъ учредителя ордена св. Василія Великаго и послѣдовательно, безъ перерыва, продолжаетъ существовать до послѣдняго времени. Необходимо признать и то, что орденъ всегда усиленно

заботился о строгой исполнительности постановленій святаго отца нашего, и потому извѣстныхъ своею святостію и добродѣтельною жизнію постоянно старался возвышать въ церковной іерархіи". Но по обычной слабости рода человѣческаго, въ орденѣ находились люди, которые сами собою, безъ всякихъ нравственныхъ достоинствъ, усиленно жаждали занять ту или другую прелатуру. По „Объясненію", такое явленіе грозило великимъ церковнымъ соблазномъ и не только лично для тѣхъ, которые поддавались подобному искушенію, но и для остальной братіи ордена; оно вело не къ совершенству и исполненію принятыхъ на себя обѣтовъ, а къ распущенности и своеволію. Во избѣжаніе подобнаго нежеланнаго явленія, базиліане на первой своей конгрегаціи, въ 1617 году, еще при Веляминѣ Руцкомъ, сдѣлали такое постановленіе: „обычай въ нашей церкви и духовныя права таковы, чтобы на высшія церковно-іерархическія степени (игуменъ, архимандритъ, протоархимандритъ, протоконсульторъ, генеральные консульторы, провинціалъ, провинціальные консульторы, епископъ, митрополитъ и мн. др.) возводились члены исключительно нашего ордена; измѣнить это мы не можемъ и считаемъ такую перемѣну неосновательною. Во всякомъ случаѣ, нами овладѣваетъ страхъ за будущее, чтобы, при такихъ порядкахъ, въ среду нашей братіи не закралась страсть стремленія къ высшимъ духовнымъ должностямъ и особыя старанія объ ихъ полученіи. Упреждая это зло, мы постановляемъ на всѣ будущія времена, чтобы всякій, поступающій въ нашъ орденъ, при другихъ монашескихъ обѣтахъ, (цѣломудрія, послушанія и нестяжательности) произносилъ и тотъ, что онъ ни лично, ни при помощи постороннихъ, ни явно, ни тайно, не будетъ употреблять старанія для полученія какихъ бы то ни было іерархическихъ должностей, какъ въ орденѣ (выше указано), такъ и вообще въ церкви [1]). А если кто осмѣлится нарушить это постановленіе, то этимъ самымъ онъ лишается уже права не только быть избраннымъ на какую нибудь высшую церковную должность, но не можетъ избирать и другихъ и на всю жизнь лишается права голоса въ такихъ дѣ-

---

[1]) Оффиціалъ, или первенствующій членъ въ консисторіи, генеральный викарій, деканъ, ассесоръ въ консисторіи, судья и др.

лахъ, въ которыхъ для всей орденской братіи предоставлено свободное право выбора" [1]).

Указанное постановленіе, которымъ учреждался четвертый обѣтъ (4-tum votum), имѣло въ виду, чтобы въ орденѣ ничто не дѣлалось безъ позволенія старшихъ (sine licentia superiorum), чтобы послушаніе глубоко проникало всю орденскую братію, чтобы отъ каждаго монашествующаго удалить даже мысль о прелатурѣ и тѣмъ избавить его отъ лишняго искушенія, которое могло повести къ честолюбивымъ замысламъ и противодѣйствію орденскому начальству [2]).

Чтобы установить еще болѣе сильную связь между всѣми членами ордена, требовалось, чтобы и тѣ, которые возводились на высшія іерархическія должности (а всѣ церковныя должности занимались исключительно почти базиліанами), не забывали, что они и на новыхъ мѣстахъ продолжають оставаться базиліанами и, стало быть, повинны думать о его благѣ. Поэтому, митрополиты для поддержанія тѣсныхъ отношеній съ орденомъ, обязывались орденскими постановленіями, при жизни еще избирать (конечно изъ членовъ ордена) себѣ преемника — коадъютора cum futura successione (съ непремѣннымъ наслѣдованіемъ въ будущемъ). Свой выборъ митрополитъ могъ сдѣлать не иначе, какъ посовѣтовавшись объ этомъ предварительно съ протоархимандритомъ и консульторами. [3]) Понятно, такой избранникъ, поставленный въ дѣйствительности орденомъ, не могъ итти въ разрѣзъ съ его незаконными даже требованіями и волею-неволею долженъ былъ ихъ поддерживать. Въ случаѣ несогласія съ орденомъ, митрополиту грозили очень многія непріятности. [4]) Коадъюторы митрополита, по смерти послѣдняго, завѣдывали митрополичьими имѣніями, распоряжались ими, опять таки въ пользу ордена, и оберегали ихъ отъ вліянія и расхищенія со стороны свѣтскихъ лицъ. При посвященіи епископовъ, митрополитъ долженъ

---

[1]) Арх. Сборн. XIII. 2.

[2]) Ibidem.

[3]) Значеніе и обязанности всѣхъ орденскихъ чиновниковъ—См. Арх. Сборн. XII Предисл. Стр. XI—XIX.

[4]) Ibid. Стр. XXXIII—XL.

былъ напоминать имъ, чтобы каждый изъ нихъ въ благодарность ордену за достигнутую имъ, при содѣйствіи ордена, высокую почесть въ своей епархіи старался о распространеніи ордена, и обязательно считалъ бы себя особеннымъ его покровителемъ [1]).

Такимъ единодушіемъ и сильною сплоченностію, базиліане справедливо думали достигнуть роскошнаго расцвѣта своего ордена. Главная причина погибели орденовъ вообще, замѣчаетъ „Объясненіе", это разъединеніе сердецъ и нелады между собою; при честолюбивыхъ замыслахъ, и у базиліанъ не выходило ничего путнаго, пока не постановлено было всѣмъ членамъ въ орденѣ строго соблюдать всѣ предписанныя конституціи; старшіе должны были наблюсти за исполненіемъ такого постановленія. На происходившихъ конгрегаціяхъ, одною изъ первыхъ заботъ собравшихся базиліанъ было каждый разъ возобновить четвертый обѣтъ для тѣхъ, кто его не произносилъ. Многимъ отцамъ духовнымъ это не нравилось, такъ какъ нѣкоторые старшіе, по „Объясненію", искали не того, что Христово, и, при честолюбіи и корыстолюбіи, различными путями домогались *промоціи* на пожизненныя прелатуры [2]).

Но не смотря на усиленныя рекомендаціи соблюдать орденскія постановленія, не смотря на повторяющееся возобновленіе четвертаго обѣта, и среди базиліанъ продолжали сказываться слабости человѣческой природы. Многимъ изъ нихъ очень и очень хотѣлось пожить на полной волѣ, совершенно свободно, въ независимости отъ какого-то протоархимандрита, часто простого іеромонаха, который къ ослушникамъ могъ предъявлять далеко не легкія требованія. А соблазновъ кругомъ было такъ много: богатство и даже роскошь базиліанскихъ монастырей; знакомство и связи съ польскою шляхтою, широко жившею въ своихъ помѣстьяхъ—все это располагало дѣйствовать противъ требованій ордена не только простыхъ монашествующихъ, но и епископовъ и даже митрополита [3]).

---

1) Арх. Сб. т. XIII, 2.

2) Подчеркнутое слово такъ не нравилось базиліанамъ, что они требовали совершеннаго его исключенія изъ лексикона словъ, употребляемыхъ въ орденѣ. Арх. Сб. т. XIII, 4.

3) Арх. Сборн. т. XIII, 4—19.

То, противъ чего установленъ четвертый обѣтъ, именно домогательство высшихъ церковныхъ должностей, и служило въ орденѣ постояннымъ яблокомъ раздора, источникомъ внутреннихъ его смутъ и, нерѣдко, сильныхъ потрясеній. Въ уніатской церкви, какъ и въ православной, сохранялся санъ архимандрита. Поставлять въ архимандриты имѣлъ право каждый епископъ въ своей епархіи, съ согласія митрополита. Королевская грамота также предоставляла право ея обладателю просить епископа о поставленіи такого въ архимандриты. Пользуясь этимъ, многіе старшіе монастырей, заручившись предварительно согласіемъ епископа, митрополита, короля или даже знатнаго вельможи, успѣвали выхлопотать себѣ соотвѣтственную рекомендательную грамоту и тогда уже, безъ особеннаго труда, получали просимый санъ архимандрита. Съ поставленіемъ старшаго извѣстнаго монастыря въ архимандриты, самый монастырь становился архимандріей и съ тѣмъ вмѣстѣ дѣлался уже независимымъ отъ протоархимандрита и отъ всего многочисленнаго орденскаго начальства. Единственнымъ начальникомъ архимандрита считался епископъ или митрополитъ. Въ этомъ заключается вся причина, почему архимандріи всегда были крайне ненавистны ордену и онъ всѣми мѣрами старался сокращать ихъ и даже совершенно уничтожать [1]). За то, съ другой стороны, митрополиты или епископы, какъ только хотѣли досадить ордену, ослабить его и имѣть на своей сторонѣ хотя часть базиліанъ, сейчасъ же создавали архимандріи, и, при ихъ содѣйствіи устрояли свои дѣла, проводили въ жизнь свои проекты. Въ такихъ случаяхъ наступала отчаянно-упорная борьба между двумя сторонами: партіей митрополита и ордена; съ обѣихъ сторонъ раздавались взаимныя жалобы, протестаціи и даже анаѳематствованія [2]). Дѣло неоднократно доходило до Ватикана и оттуда, отъ имени папы, слались уполномоченные для умиротворенія уніатской церкви [3]). Остановимся нѣсколько на выдающихся спорахъ съ орденомъ митрополитовъ Гавріила Коленды и Купріана Жоховскаго.

---

[1]) Ср. Арх. Сб. т. XIII, 5, 6, 7 и дальше.

[2]) Сравн. Арх. Сб. т. XII. Предисл. XXXVIII—XL.

[3]) Ibid. XII 5.

По смерти митрополита Антонія Селявы, который былъ вмѣстѣ и протоархимандритомъ ордена, Гавріилъ Коленда, какъ преемникъ Селявы, хотѣлъ удержать за собою и должность протоархимандрита. Но противъ этого возстали орденскія власти. Тогда митрополитъ, желая увеличить въ орденѣ число своихъ доброжелателей и ослабить нѣсколько орденъ, поспѣшилъ поставить въ архимандриты нѣкоторыхъ простыхъ старшихъ монастырей. Уже при митрополитѣ Селявѣ базиліане протестовали противъ возведенія въ архимандріи монастырей въ Полоцкѣ, Черѣ, Дубнѣ, Гроднѣ, Минскѣ, Мстиславлѣ и Браславлѣ. Коленда къ прежнимъ архимандріямъ прибавилъ еще новыя. По жалобамъ базиліанъ, для рѣшенія дѣла, изъ Рима былъ посланъ папскій нунцій. На конгрегаціи въ Брестѣ въ 1666 году предсѣдательствующій на ней нунцій заявилъ, что вновь созданныя архимандріи причиняютъ ордену большой вредъ. „Знаю, говорилъ нунцій, сколько неутѣшной горести доставляетъ ордену то, что многіе монастыри управляются прелатами, подъ именемъ архимандрій, что вновь много учреждено архимандрій, что одинъ прелатъ управляетъ многими монастырями, отчего и монашествующихъ мало въ монастыряхъ. Слава Божія исчезаетъ, уменьшается забота о спасеніи душъ христіанъ, и все потому, что доходы многихъ монастырей идутъ не на монашествующихъ, а расходуются на прелатовъ“ [1]). Какъ мѣру противъ зла, нунцій проектировалъ избраніе на будущее время въ протоархимандриты не прелата а простого монаха. Но противъ такого проекта возсталъ одинъ изъ самыхъ сильныхъ поборниковъ базиліанъ—епископъ Суша. Въ виду трудныхъ обстоятельствъ уніатской церкви, когда протоархимандритъ долженъ былъ сноситься съ различными высшими свѣтскими властями въ краѣ, вести упорную борьбу съ архимандритами, установлять сильно нарушенный въ орденѣ порядокъ, онъ, какъ простой іеромонахъ, по своему неважному положенію, не могъ бы достигать желательныхъ успѣховъ; для этого требовалось лицо съ высокимъ іерархическимъ положеніемъ, и Суша, ничто же сумняся, прямо указывалъ на митрополита Коленду, какъ на лицо, которое лучше всего отвѣчало въ дан-

[1]) Арх. Сб. т. XIII—5.

ныхъ обстоятельствахъ требованіямъ, предъявляемымъ къ протоархимандриту. И нунцій и вся конгрегація приняли предложеніе Суши, и митрополитъ Коленда былъ объявленъ пожизненнымъ протоархимандритомъ. Онъ оправдалъ ожиданія ордена. Онъ привелъ въ зависимость отъ протоархимандрита не только тѣ монастыри, которые подъ именемъ архимандрій управлялись простыми монахами базиліанами, но заставилъ даже нѣкоторыхъ епископовъ отказаться отъ присвоенныхъ себѣ монастырей, подъ именемъ архимандрій. Епископъ Пинскій и Туровскій Марціанъ Бѣлозоръ долженъ былъ отказаться въ пользу ордена отъ управляемой имъ архимандріи Виленской, со всѣми принадлежащими къ ней недвижимыми имѣніями. Епископъ Брестскій и Владимірскій Бенедиктъ Глинскій заявилъ, что митрополитъ не хотѣлъ ставить его во епископа, пока предварительно, въ присутствіи папскаго нунція, онъ не далъ отреченія отъ архимандріи Кобринской [1]). Въ какомъ запустѣніи находились уніатскіе монастыри подъ управленіемъ самозванныхъ архимандритовъ, видно отчасти изъ того, что Пинскій епископъ Бѣлозоръ, управлявшій между прочимъ и Лавришевскою архимандріей, не содержалъ тамъ *ни одного* монашествующаго, а поселилъ въ монастырскихъ зданіяхъ своего брата съ женою и семействомъ и многихъ другихъ свѣтскихъ людей, отдавши все монастырское имущество въ ихъ полное распоряженіе. Бенедиктъ Глинскій епископъ Брестскій не только не сдержалъ своего слова относительно отреченія отъ Кобринской архимандріи, но не содержалъ въ монастырѣ ни одного монашествующаго, помѣстивши въ немъ своихъ родственниковъ и вообще людей свѣтскихъ. Такъ какъ имѣнія епископа и его родныхъ граничили съ имѣніями монастырскими, то можно было надѣяться, что послѣднія будутъ разграблены и захвачены. Пришлось силою удалить изъ монастыря незаконныхъ его начальниковъ и ввести туда монашествующихъ [2]).

Преемникъ митрополита Коленды Кипріанъ Жоховскій, съ саномъ митрополита, пожелалъ удержать за собою и всѣ имущественныя права,

---

[1]) Арх. Сборн. т. XIII. 6, 7.
[2]) Ibid. 8.

которыми пользовался его предшественникъ. Прежде всего онъ пожизненно оставилъ за собою Березвецкій монастырь, гдѣ Гавріилъ Коленда имѣлъ резиденцію, и сталъ называться Березвецкимъ архимандритомъ. Не нравилось это базиліанамъ, но приходилось терпѣть. Далѣе митрополитъ потребовалъ для себя Супрасльскую архимандрію. Когда ему въ этомъ было отказано, онъ произнесъ отлученіе на непокорныхъ монаховъ и только вмѣшательство Рима успокоило нѣсколько Жоховскаго. Распоряжаясь орденомъ на правахъ протоархимандрита, митрополитъ вступилъ съ нимъ въ новые переговоры относительно полученія Тороканской архимандріи. Онъ соглашался уступить ордену Березвечь, часть доходовъ котораго шла въ пользу базиліанъ, лишь бы самому утвердиться въ Тороканяхъ. Онъ вёлъ дѣло такъ искусно, что многимъ базиліанамъ казалось, будто Березвечь—собственность митрополита Жоховскаго, и, отказываясь отъ него, онъ оказываетъ ордену великое благодѣяніе. Выставлялась еще и та причина, что изъ Торокань, какъ мѣста недалеко расположеннаго отъ Варшавы, митрополиту удобнѣе будетъ отправляться туда на сеймы или вести оффиціальную переписку. Получивши въ 1678 году Торокани, митрополитъ поспѣшилъ устроить ихъ на барскую ногу. Построилъ великолѣпныя, роскошныя зданія и дворцы, заложилъ италіанскіе огороды, насадилъ сады съ самыми разнообразными и рѣдкими деревьями, выкопалъ пруды, провелъ орошеніе . . . . Въ такихъ заботахъ митрополитъ скончался въ 1693 году [1]).

Многіе посматривали съ завистью на чудный Тороканскій уголокъ и хотя орденъ объявилъ на него свои права, но и Гедеонъ Оранскій, епископъ Холмскій и Белзскій потребовалъ для себя Торокань, какъ фундацію Жидичинскаго монастыря, въ которомъ онъ считался настоятелемъ. Встрѣчая противодѣйствіе своимъ требованіямъ, епископъ Гедеонъ силою (violenter) завладѣлъ Тороканями и хозяйничалъ въ нихъ до 1703 года. Въ это время на Торокани сталъ предъявлять претензіи и митрополитъ Заленскій, что дало возможность ордену отнять

---

[1]) Арх. Сборн. т. XIII. 21, 22, 24...

Торокани у Гедеона Оранскаго и передать ихъ пожизненно (до 1708 года) митрополиту Заленскому [1]).

Вообще не смотря на постоянное напоминаніе базиліанамъ на всѣхъ конгрегаціяхъ о четвертомъ обѣтѣ (о недомогательствѣ высшихъ церковныхъ должностей), вопросъ этотъ во все время существованія уніи никогда не переставалъ быть предметомъ внутренней борьбы и самыхъ усиленныхъ тайныхъ стараній со стороны многихъ членовъ ордена. При митрополитѣ Заленскомъ нежданно-негаданно, sine consensu religionis (т. е. ордена) у многихъ базиліанъ оказались привилегированныя грамоты на высшія церковныя должности: у Кирилла Шипилло былъ привилей на Полоцкую архіепископію; у Василія Процевича—на архимандрію Пинскую Лещинскую; Волкъ-Ланевскій готовился уже занять архимандрію Гродненскую. Конгрегація базиліанъ въ Новогородкѣ (1703 г.) единогласно настояла объ отнятіи этихъ незаконно выхлопотанныхъ привилеевъ и о предоставленіи самыхъ мѣстъ болѣе достойнымъ. Только Константинъ Булгакъ, замѣчаетъ „Объясненіе“ опираясь на протекцію митрополита, ловко отдѣлался отъ передачи привилея ордену [za faworem metropolity, sztucznie się od położenia (привилея) wyśliznął] и даже на основаніи этого привилея получилъ еще Браславскую архимандрію. [2]) Такъ базиліане, незамѣтно для себя, сами же разрушали то, что, повидимому, силились создать: отнимая архимандріи у однихъ, давали ихъ на кормленіе другимъ.

И трудно было удержаться отъ желанія получить ту или другую архимандрію, когда многія изъ нихъ представляли необыкновенныя жизненныя удобства. „Объясненіе“ называетъ Черейскую архимандрію „райскимъ жилищемъ“; о Жидичинской отзывается, что это было просто „золотое яблоко“; по роскоши и богатству имъ не уступали Торокани, Супрасль, Березвечь [3]) Для насъ важно то, что борьба изъ за архимандрій вызывала въ свое время историческія о нихъ раслѣдованія, и разсматриваемый документъ заключаетъ въ себѣ очень много важныхъ,

---

[1]) Арх. Сборн. т. XIII. 24, 25.
[2]) Арх. Сборн. т. XIII. 10, 11. Ср. Арх. Сборн. т. XII. 147.
[3]) Арх. Сборн. т. XIII. 12, 13, 21, 22, 24 и др.

быть можетъ, единственныхъ въ настоящее время, указаній объ учрежденіи монастырей, (сначала православныхъ, а потомъ уніатскихъ), ихъ имущественномъ положеніи и развитіи или упадкѣ религіозной жизни въ такихъ пунктахъ, какъ Минскъ, Гродна съ Коложею, Троки, Черея, Жидичинъ, Мстиславль, Пустынскій монастырь, Дермань, Дубно, Бытень, Березвечъ, Торокани, Рѣчица, Товковичи и др. Обо всѣхъ ихъ читатель найдетъ очень много важныхъ историческихъ справокъ въ напечатанномъ въ настоящее время документѣ. [1])

2) Слѣдующіе въ XIII т. два документа: „Информація" (извѣстіе) объ учрежденіи королемъ Стефаномъ Баторіемъ Полоцкой іезуитской коллегіи [2]) и „Рефутація" (опроверженіе) этой Информаціи [3]) по своему содержанію очень тѣсно связаны между собою и взаимно служатъ дополненіемъ и уясненіемъ. Король Польскій Стефанъ Баторій, завоевавши въ 1579 году Полоцкое воеводство, далъ обѣщаніе, какъ говоритъ „Информація", каждому бывшему владѣльцу въ завоеванной области возвратить то, что составляло его собственность. И костелъ долженъ былъ получать то, что составляло его принадлежность. „Будучи благодарнымъ за милость и Божію помощь (слова „Информаціи") въ одержанной (надъ Московскимъ великимъ княземъ) побѣдѣ, король, согласно данному передъ побѣдою Господу Богу обѣту, постановилъ во славу Богопочитанія передать духовенству римско-католической вѣры, исповѣдникомъ которой признавалъ и себя, всѣ имѣнія, которыми когда нибудь были надѣлены православные монастыри и церкви въ воеводствѣ Полоцкомъ" [4]) Учреждая въ это время для іезуитовъ Полоцкую коллегію, [5]) Стефанъ Баторій приказалъ произвести опись

---

1) Арх. т. Сборн. XIII. 11—34. Этотъ документъ найденъ с. с. О. В. Щербицкимъ въ архивѣ Жировицкаго б. базиліанскаго монастыря, Слонимск. у. Гродн. губ. Г. Щербицкій представилъ свою находку т. с. В. А. Попову, который вполнѣ справедливо призналъ необходимымъ пріобрѣсти его для округа и напечатать.

2) Арх. Сборн. т. XIII. 35—46.

3) Ibid. 47—71.

4) Арх. Сборн. т. XIII. 35.

5) Іезуиты были главнѣйшими руководителями короля Стефана Баторія въ его походахъ противъ Московскаго великаго князя; вспомнимъ Поссевина.

всему недвижимому имуществу православныхъ церквей въ Полоцкомъ воеводствѣ и все это передать въ полное распоряженіе іезуита Петра Скарги, ректора Виленской іезуитской Академіи; Скарга считался также ректоромъ и начатой устройствомъ Полоцкой коллегіи и въ это время находился въ Полоцкѣ. Въ дальнѣйшемъ эти имѣнія должны были составить собственность коллегіи, на что дарована была ей королевская грамота, за подписью Стефана Баторія [1]).

Въ виду такого королевскаго распоряженія, Полоцкіе іезуиты поспѣшили обставить все дѣло самымъ законнымъ, по видимому, образомъ, съ соблюденіемъ различныхъ формальностей. Владѣя королевскими грамотами, они старались заручиться также согласіемъ на королевскій подарокъ польской шляхты и сеймовъ. Въ своихъ заявленіяхъ и хлопотахъ по этому дѣлу, іезуиты постоянно утверждали, что король Стефанъ Баторій имѣлъ полное право подарить іезуитамъ имѣнія православныхъ церквей, незаконно принадлежавшія въ его время разнымъ частнымъ лицамъ, которыя завладѣли ими послѣ закрытія, разоренія и уничтоженія церквей. Обращая ихъ въ пользу іезуитской коллегіи, король, какъ universals ecclesiae protector, считалъ своею прямою обязанностію сдѣлать это и обязалъ своихъ преемниковъ поддерживать и расширять сдѣланное. Что на такой поступокъ короля совершенно согласна была и польская шляхта, „Информація" приводитъ цѣлый обширный списокъ именъ различныхъ высшихъ польскихъ и частію литовскихъ фамилій, съ которыми король якобы совѣщался въ данномъ вопросѣ. Іезуиты постарались округлить полученныя имѣнія. Такъ какъ въ старину многимъ церквамъ и монастырямъ записывались земли не въ одной межѣ, а часто урѣзками или полосами, и теперь, въ слѣдствіе этого, нѣкоторыя изъ нихъ оказались въ дальнемъ разстояніи отъ коллегіи, то іезуиты испросили разрѣшеніе у короля лишнее и неудобное для нихъ продать, а взамѣнъ того пріобрѣсти болѣе для нихъ подходящее и, на сколько возможно, безъ черезполосности Такимъ способомъ, іезуиты производили выгодную для себя мѣну, куплю и продажу и чрезъ это сильно запутывали и затемняли вопросъ о первона-

---

[1]) Арх. *Сборн.* т. XIII, 36.

чальной принадлежности истинному владѣльцу того или другого земельнаго участка [1]).

Іезуиты отлично понимали преслѣдуемую ими цѣль. Имъ нужно было по возможности затемнитъ исторію первоначальнаго происхожденія ихъ имущественнаго владѣнія, чтобы въ будущемъ никто не могъ предъявить къ нимъ какія нибудь претензіи. Потому они не стѣснялись съ одной стороны заниматься фабрикаціею различныхъ въ свою пользу документовъ, съ другой—уничтожать все, что могло служить къ обличенію ихъ захвата чужой собственности. Такая дѣятельность ихъ увѣнчалась полнымъ успѣхомъ и, ничего не имѣя до 1582 года, въ концѣ XVII стол. іезуиты владѣли уже цѣлою третью земель полоцкаго воеводства, и полоцкая іезуитская коллегія считалась одною изъ богатѣйшихъ коллегій ордена. Свои имущественныя права полоцкіе іезуиты думали окончательно утвердить постановленіями Варшавскаго сейма 1699 года, который, дѣйствительно, призналъ за ними права законныхъ владѣльцевъ. Съ своей стороны „Информація“ прибавляетъ, что все сказанное въ ней обосновано на подлинныхъ документахъ и если таковыхъ въ данномъ случаѣ приведено достаточное количество то въ портфеляхъ коллегіи имѣется ихъ еще гораздо болѣе, но всѣхъ ихъ и высчитать нельзя, по ихъ обширности [2]).

Но стараясь утвердить за собою имущества православной церкви полоцкіе іезуиты забывали, что рядомъ съ ними, подъ ихъ руководствомъ, разростается другой орденъ, орденъ базиліанъ, который, составляя отторженную часть православной церкви, имѣлъ неоспоримо большія права на имущества этой церкви, нежели совершенно чуждые ей іезуиты. Въ началѣ XVIII вѣка базиліане пользовались уже большимъ значеніемъ и въ Римѣ, и у польскихъ вельможъ, и у самого короля. Ихъ ставили никакъ не ниже іезуитовъ какъ по просвѣтительной дѣятельности, конечно, въ римско-польскомъ направленіи, такъ и вообще по государственной [3]). Сами базиліане, считая себя оплотомъ польскаго

[1]) Арх. Сборн. XIII. 36—39.

[2]) Арх. Сборн. XIII. 35, 41, 46, 48.

[3]) См. Чтенія въ общ. ист. и древн. россійск. при Моск. универс. 1871 г. Кн. 1 и 2 Стр. 1-50 и 151-282: 1876 г. кн 3 и 4 стр. 283 342 и 343-401.

государства и столпомъ уніи, высоко подняли свое знамя и стали придумывать, какъ бы возвратить себѣ отнятыя у нихъ различныя права. Такъ какъ законами польскаго государства уніатская церковь считалась законною, а православіе только терпимымъ, и такъ какъ всѣ права и преимущества, дарованныя въ прежнее время православнымъ, уніаты относили къ себѣ, то встрѣчая теперь захваты іезуитами принадлежащихъ православнымъ церквамъ и монастырямъ имѣній, они на правахъ законныхъ якобы наслѣдниковъ возбудили противъ іезуитовъ, какъ узурпаторовъ, протесты и судебныя преслѣдованія. Результатомъ этого и явилась со стороны базиліанъ „Рефутація" (опроверженіе) „Информаціи" объ основаніи Полоцкой іезуитской коллегіи и ея имущественныхъ правахъ.

„Много есть такихъ вещей, говорится въ „Рефутаціи", память о которыхъ на свѣтѣ исчезаетъ, если онѣ не бываютъ закрѣплены письменными документами. Такого мнѣнія мы держимся и относительно имѣній въ полоцкомъ воеводствѣ, дарованныхъ до уніи церквамъ и монастырямъ греческаго духовенства разною шляхтою, князьями и высокими сановниками Литовскаго княжества. За недостаткомъ документовъ, немногіе изъ русскаго народа и оставшихся въ живыхъ фундаторовъ этихъ имѣній могутъ знать, какъ и когда эти имѣнія были опустошены непріятельскими наѣздами и какъ потомъ, вопреки стариннымъ правамъ, незаконно перешли во владѣніе полоцкихъ іезуитовъ. Желая воскресить память объ этихъ имѣніяхъ въ сердцахъ оставшихся наслѣдниковъ и показать міру, какъ много было фундаторовъ, знаменитыхъ домовъ и фамилій, которые на счетъ своихъ земскихъ имѣній основывали въ полоцкомъ воеводствѣ монастыри и церкви и въ изобиліи снабжали ихъ всѣмъ необходимымъ, мы, въ простотѣ и близорукости своего разума, осмѣлились представить настоящія размышленія и разсужденія на высокій судъ людей свѣдущихъ и опытныхъ въ правѣ. Изъ этого выясняется, что все, незаконно отнятое у полоцкихъ монастырей, церквей и духовенства, состоящаго въ святой уніи, особенно у ордена базиліанъ, которому дарованы были всѣ фундуши, должно быть ему и возвращено. Съ другой стороны, король Стефанъ Баторій, обязанный присягою сохранять ненарушимо всѣ пра-

ва, свободы и вольности Речипосполитой, которыя даровали ей и за себя и своихъ преемниковъ утвердили клятвою его предшественники, какъ наслѣдники польскихъ королей и великихъ князей литовскихъ, не могъ нарушить этихъ правъ и свободъ и долженъ былъ сохранить ихъ во всей силѣ и неприкосновенности... Если же онъ поступилъ иначе и для фундушей полоцкой іезуитской коллегіи отдалъ имѣнія духовенства уніатскаго, то въ этомъ онъ поступилъ незаконно и совершенно неосновательно, причинивши названнымъ монастырямъ великій вредъ, съ презрѣніемъ относясь въ то же время къ стародавнимъ правамъ и фундушамъ, къ привилеямъ и сеймовымъ конституціямъ, которыми гордились эти церкви и монастыри и подъ охраною которыхъ пользовались своими вольностями" [1]).

Исходя изъ того положенія, что всѣ пожертвованія въ полоцкомъ воеводствѣ въ пользу церквей и монастырей православныхъ относятся къ уніатамъ, такъ какъ, по ихъ мнѣнію, истинную православную церковь составляла унія, а не греческая схизма, базиліане смѣло вступили въ борьбу съ іезуитами за учиненные ими захваты собственности якобы уніатской церкви. Шагъ за шагомъ въ своей „Рефутаціи" они разбиваютъ положенія іезуитской „Информаціи" и раскрываютъ тѣ хитросплетенія, на основаніи которыхъ іезуиты хотѣли удержать за собою незаконно присвоенное. Въ началѣ, послѣ учрежденія коллегіи, полоцкіе іезуиты, по замѣчанію „Рефутаціи", старались затереть всѣ слѣды законной фундаціи и какъ бы отрекшись истинныхъ фундаторовъ, похвалялись только королевскою фундаціей и короля Стефана Баторія объявили единственнымъ своимъ учредителемъ. Основываясь исключительно на его привилеяхъ и грамотахъ, полоцкіе іезуиты за полученными ими имѣніями, въ существѣ земскими и шляхетскими, старались утвердить названіе „королевщинъ" (собственныя имѣнія короля, даруемыя кому нибудь изъ подданныхъ и потому уже не подлежащія отчужденію). Мало по малу, общественное мнѣніе пришло къ тому убѣжденію, что фундуши полоцкой коллегіи состоятъ изъ „королевщинъ" и потому, на правахъ казенныхъ имѣній, подлежатъ тѣмъ же государ-

---

1) Арх. Сборн. т. XIII, стр. 48.

ственнымъ платежамъ и налогамъ, какъ и королевскія имѣнія. Сильно не нравилось іезуитамъ, что имѣнія ихъ облагаются военными повинностями и чтобы избавиться отъ такой тяготы, они мѣняютъ фронтъ и начинаютъ доказывать, что фундуши ихъ не королевскіе, а земскіе и потому не подлежатъ никакимъ въ пользу войска повинностямъ. Считая себя сильно обиженными, полоцкіе іезуиты со своими жалобами обратились къ сейму въ Варшавѣ въ 1699 году и просили чиновъ Речипосполитой и самого короля снарядить особыхъ коммиссаровъ для изслѣдованія на мѣстѣ происхожденія ихъ имѣній и признанія потомъ, что эти послѣднія не подлежатъ никакимъ военнымъ повинностямъ. При разслѣдованіи поставленнаго вопроса обнаружилось, что всѣ имѣнія, присвоенныя себѣ королемъ Баторіемъ и подаренныя іезуитамъ, составляютъ давнюю земскую собственность, что всѣ они составляли фундуши православныхъ (т. е., по мнѣнію базиліанъ, уніатскихъ) церквей и монастырей, что фундаторами были разные обыватели, шляхта и князья воеводствъ полоцкаго и витебскаго, князья Лукомскіе, Масальскіе и другіе князья, обозначенные въ подлинныхъ грамотахъ только одними именами (по древнему обычаю), паны Зеновичи изъ Братошина, паны Корсаки, Костюшки, Шапки, Гощи, Окулиничи и многіе другіе, какъ свѣтскіе, такъ и духовные [1]).

Напрасно, продолжаетъ „Рефутація", въ актѣ дарованія полоцкой коллегіи Стефаномъ Баторіемъ различныхъ имѣній іезуиты хотятъ видѣть особое свидѣтельство набожности короля. Для расширенія въ этихъ краяхъ (Бѣлоруссіи) римско-католической вѣры, король Стефанъ, по словамъ іезуитовъ, поуничтожалъ православныя (т. е. уніатскія) церкви и монастыри и недвижимость ихъ передалъ во владѣніе іезуитской коллегіи. Но, воля ваша, возражаютъ базиліане, ни въ какомъ случаѣ нельзя назвать благочестіемъ того, что дѣлается съ обидою и притѣсненіемъ другого и съ отнятіемъ у другого собственности, которая принадлежала ему, на основаніи утвержденныхъ правъ, привилеевъ и фундушей; поступать такъ строго запрещаютъ права Божескія, каноническія и государственныя (по Статуту). Такимъ образомъ, что совер-

---

[1]) Арх. Сборн. т. XIII. Стр. 50—51.

шилось противъ закона и королевской совѣсти, не должно считаться актомъ благочестія и въ фундаціи полоцкой коллегіи скорѣе должно видѣть великую кривду многихъ церквей и монастырей и полное нарушеніе ихъ стародавнихъ правъ и свободъ. Извѣстно вѣдь, продолжаетъ „Рефутація", что набожность каждаго можетъ выражаться только тогда, когда онъ приноситъ что нибудь въ жертву Богу изъ собственнаго достоянія, а не въ томъ случаѣ, если онъ возьметъ чужую собственность и жертвуетъ ее другому монастырю. Поступать такъ никакъ не слѣдовало королю Стефану, потому что, на основаніи конституціи объ уніи, онъ долженъ былъ возвратить каждому обывателю полоцкаго воеводства, въ томъ числѣ и духовенству уніатскому, отвоеванныя у непріятеля имѣнія... Что касается латинскаго костела, то до времени короля Стефана этотъ костелъ не имѣлъ въ полоцкомъ воеводствѣ никакихъ фундацій или записей на имѣнія, такъ какъ, по словамъ іезуитовъ, въ Полоцкѣ въ это время небыло еще *ни одного* латинскаго костела; а на основаніи конституціи объ уніи, онъ немогъ и не обязанъ былъ отдавать въ даръ что нибудь костелу, чего и въ дѣйствительности не было, такъ какъ все это шло въ разрѣзъ съ постановленіями закона и съ нарушеніемъ королевской присяги—(за каждымъ сохранять все то, что ему принадлежало) [1].

Останавливаясь на томъ доводѣ „Информаціи", что король Стефанъ установилъ фундуши полоцкой коллегіи по соглашенію со всѣми чинами Речипосполитой (cum consensu omnium ordinum), и что такое учрежденіе имѣетъ полную силу и законность, базиліане въ своей „Рефутаціи" и тутъ указываютъ подступы и интриги со стороны своихъ противниковъ. Конфирмаціонный привилей говоритъ далеко не то, что хотятъ видѣть въ немъ іезуиты. Подписей на немъ дѣйствительно много; но въ числѣ ихъ гораздо большее количество падаетъ на долю пановъ и чиновъ коронныхъ, людей постороннихъ и удаленныхъ отъ театра дѣйствія, такихъ, которые менѣе всего знаютъ о правахъ, привилеяхъ и фундушахъ полоцкихъ, и еще менѣе освѣдомлены о томъ, законно или нѣтъ выпросили іезуиты для себя у короля эти имѣнія,

---

[1]) Арх. Сборн. т. XIII, стр. 53, 54.

Что же касается пановъ и сенаторовъ съ литовской стороны, то мы никакъ не могли отыскать болѣе четырехъ или пяти таковыхъ подписей подъ конфирмаціоннымъ привилеемъ, да и эти подписи принадлежать панамъ литовцамъ римской религіи, которые, не будучи колляторами оспариваемыхъ имѣній, менѣе всего могли быть заинтересованы тѣмъ, что русскіе монастыри нищаютъ въ своихъ фундушахъ. Очевидно послѣ этого, говоритъ „Рефутація", что не было общаго согласія литовско-польскихъ чиновъ на конфирмацію фундушей для полоцкой коллегіи, какъ сопряженную со вредомъ для стародавнихъ пожертвованій, тѣмъ болѣе, что такія совѣщанія происходили на сеймѣ безъ извѣщенія о томъ посольской избы и безъ согласія тѣхъ фундаторовъ имѣній, обширный списокъ которымъ приложенъ къ „Информаціи"; а между тѣмъ ни одинъ изъ нихъ въ конфирмаціонномъ привилеѣ не подписался и о нихъ не встрѣчается тамъ даже ни малѣйшаго намека.. Такъ, въ фундаціи полоцкой коллегіи все было основано на несправедливости, а потому никто не можетъ утвердить ее и укрѣпить, она не можетъ быть терпима въ Речипосполитой и все дѣло іезуитовъ должно считаться за ничто [1]). И какое, въ самомъ дѣлѣ, можетъ быть основаніе для того, чтобы мы (слова базиліанъ) должны были терять такъ много монастырей и церквей, съ принадлежащими къ нимъ фундушами, и чтобы тѣ, которые обманными путями выхлопотали себѣ привилей, помимо всякой законности и справедливости, удостоены были различныхъ за это похвалъ, а мы подвергались бы позору и притѣсненіямъ и не смѣли бы доискиваться владѣнія нашими собственными имѣніями и святыми мѣстами? Вѣдь мы всѣ сыны одной республики и составляемъ одинъ народъ и потому всѣ мы одинаково въ равной мѣрѣ должны пользоваться одними и тѣми же правами, свободами и вольностями и находиться подъ ихъ охраною. Не было противъ насъ ни одного судебнаго декрета, который отчуждалъ бы насъ отъ нашей собственности, не совершили мы никакихъ государственныхъ провинностей, чтобы изъ за нихъ Речьпосполитая могла отнимать у насъ то, чего намъ никогда не дарила [2]). Въ заключеніе „Рефутаціи" базиліане

[1]) Арх. Сборн. т. XIII. Стр. 56, 57.
[2]) Ibid. 69, 70.

призываютъ Господа Бога въ помощь своему святому дѣлу, чтобы возстановить забытую правду, возвратить уніи потерянное и съ тѣмъ вмѣстѣ себя и своихъ наслѣдниковъ избавить отъ того позора и соблазна, который постоянно претерпѣваетъ уніатская религія [1]).

Много хлопотъ причинили базиліане іезуитамъ своею „Рефутаціей". Борьба объявлена была сильными противниками и приходилось серьезно подумать о защитѣ. Іезуиты не легко готовы были уступить базиліанамъ, если бы историческія обстоятельства не сложились такъ, что почти одновременно и Бѣлоруссія была возвращена древнему ея достоянію, и іезуиты оказались съ теченіемъ времени слишкомъ неблагонадежными въ государственномъ отношеніи, чтобы можно было ихъ поддерживать. Съ другой стороны и самый базиліанскій орденъ къ этому времени такъ уже нравственно расшатался, что потребовалъ для себя кореннаго измѣненія. Въ концѣ XVIII в. онъ былъ подчиненъ общему епархіальному управленію и вопросъ о его имуществахъ переходилъ уже въ область общаго государственнаго управленія [2]).

3) Послѣдніе два документа, напечатанные въ XIII т. Археографическаго Сборника заключаютъ въ себѣ судебные акты по Брестской епископіи въ 1794—1798 г. и визиты (осмотры) церквей Циринскаго деканата, Минской губ., въ 1798 году. Оба документа очень важны для характеристики состоянія уніатской церкви въ концѣ XVIII вѣка; въ нихъ очень наглядно отображается нравственная и матеріальная сторона жизни бѣлаго уніатскаго духовенства.

Судебныя обязанности возлагались обыкновенно на членовъ консисторіи особою грамотою митрополита. Такая грамота оповѣщалась

---

1) Ibid. 71.

2) „Рефутація" крайне была ненавистна іезуитамъ и они употребляли всѣ мѣры къ ея уничтоженію. Новѣйшіе изслѣдователи уніи не находили ея уже ни въ печати отдѣльными брошюрами, ни въ рукописяхъ; они упоминаютъ о ней по описаніямъ въ другихъ источникахъ, относящихся къ уніи. Списокъ, съ котораго напечатанъ документъ въ настоящемъ томѣ, найденъ с. с. О. В. Щербицкимъ въ Жировицкомъ б. базиліанскомъ монастырѣ. И „Объясненіе правъ и Конституцій базиліанскаго ордена" и „Рефутація" составлены базиліаниномъ Ольшевскимъ. См. Stebelski. Żywoty sww. Eufrosynii y Parascewy Polockich. t. II Chronologija 158. пр. д.

по всей епархіи, чтобы нуждающіеся могли знать, къ кому обращаться за помощью въ соотвѣтственныхъ случаяхъ. Права судей были сравнительно обширны и во многихъ случаяхъ они (т. е. судьи) являлись замѣстителями митрополитовъ. Прежде всего судьи обязаны были наблюдать, чтобы точно исполнялись постановленія соборовъ какъ Замойскаго, такъ и діэцезальныхъ; священники, при хорошей жизни, должны были заботиться какъ о собственномъ развитіи, такъ и о спасеніи душъ своихъ прихожанъ. Для этого съ ихъ стороны требовалось исполнять церковныя требы съ надлежащимъ благоговѣніемъ и поучать своихъ прихожанъ истинамъ христіанской вѣры. Три раза въ годъ происходили съѣзды духовенства по округамъ, и на этихъ съѣздахъ производились своего рода испытанія въ нравственномъ богословіи тѣхъ изъ среды священниковъ, которые извѣстны были своею научною простотою. Судьи имѣли право или сами лично освящать церкви и часовни, или же поручать это другимъ священнослужителямъ. Къ новопосвященнымъ церквамъ назначали священниковъ, которые не подлежали никакимъ церковнымъ эпитиміямъ. Закрытыя по какому нибудь поводу церкви судьи могли возстановлять въ прежнихъ правахъ и разрѣшать въ нихъ священнослуженіе. Давали разрѣшеніе каждому во всѣхъ тѣхъ случаяхъ, относительно которыхъ требовалась власть митрополита или даже папы, но разрѣшать которые могъ митрополитъ по данной ему власти отъ папы; теперь на извѣстный срокъ онъ передавалъ это право членамъ своей консисторіи, облеченнымъ судебною властію. Объявляли общественныя церковныя эпитиміи и празднованія, разрѣшали или устанавливали посты. Разрѣшали сомнительные случаи въ дѣлахъ, касающихся браковъ, разводовъ. Приводили въ исполненіе рѣшенія и постановленія духовнаго суда, а упорныхъ и непослушныхъ наказывали, примѣняя къ нимъ всѣ кары, обозначенныя въ кодексѣ права церковнаго. Могли поступать съ ними и по собственному усмотрѣнію, сохраняя во всякомъ случаѣ въ наказаніяхъ порядокъ, предписанный канонами. Предварительно, напримѣръ, удаленія отъ прихода, требовалось три раза усовѣщевать виновнаго, и только тогда, когда все это не подѣйствовало, виновный подвергался наказанію, сохраняя за собою право обжалованія такого распоряженія митрополиту. Если свя-

щенники—настоятели были люди слабые или неумѣлые, то въ помощь имъ назначали способныхъ викарныхъ. Если церковь въ теченіе полугода оставалась безъ священника, къ ней назначали администратора Предварительно его испытывали и если оказывался достойнымъ, то назначали ему годичный срокъ, въ теченіе котораго онъ долженъ былъ выхлопотать презенту (рекомендательная грамота) отъ фундатора церкви. Безъ презенты администраторъ не могъ оставаться на приходѣ долѣе одного года, и судьи должны были подумать о постоянномъ замѣстителѣ вакантной въ приходѣ должности священнослужителя. Кандидатовъ, рекомендованныхъ на священство, испытывали въ ихъ познаніяхъ, собирали свѣдѣнія объ ихъ происхожденіи, образѣ жизни и способностяхъ, и когда находили достойными искомаго, отправляли къ митрополиту для поставленія въ священный санъ, сообщая въ то же время свое о немъ заключеніе. Назначенные судьи, при невозможности лично исполнить данныя имъ порученія, могли для этого на извѣстный срокъ уполномочивать отъ себя другихъ [1]).

Страшно мрачную картину рисуютъ передъ читателемъ судебные акты. Въ жизни и дѣйствіяхъ священнослужителей встрѣчаемъ массу разнаго рода пороковъ и преступленій, нерѣдко очень грязныхъ, позорящихъ священный санъ и производящихъ немалый соблазнъ въ самой паствѣ. Вотъ священникъ Ѳеодоръ Арцимовичъ жалуется передъ судомъ на своего собрата Аѳанасія Лопушевскаго, что послѣдній захватилъ у него цѣлый посѣвъ въ одной деревнѣ, (около двухъ съ половиною бочекъ зерна), не вознаграждаетъ его за пахоту и бороньбу, сдѣланныя для этого посѣва, нанесъ побои, какъ ему самому, такъ и его человѣку, распускаетъ о немъ въ различныхъ мѣстахъ разные позорящіе его слухи, затравилъ собаками его свинью съ поросятами и не желаетъ дать ему за это удовлетворенія, выхлопоталъ незаконнымъ путемъ презенту на приходъ, при наличности тамъ священника и мн. др. [2]) Но, при разслѣдованіи дѣла, оказалось, что священникъ Лопушевскій во многомъ удовлетворилъ уже священника Арцимовича, что

---

1) Арх. Сборн. XIII. 73, 74.
2) Арх. Сборн. т. XIII. 75.

послѣдній вторично требуетъ съ него вознагражденія мнимыхъ убытковъ, что самъ онъ имѣетъ незаконную презенту, которую и предложено ему доставить въ канцелярію суда [1]). Священникъ Руссовецкій обвиняется въ неприличныхъ поступкахъ при сношеніяхъ съ русскими войсками, въ пьянствѣ, игрѣ въ карты, въ разбитіи (въ пьяномъ видѣ) въ домѣ стеколъ въ окнахъ. Бенедиктъ Залѣсскій обвинялся въ неисполненіи каноническихъ предписаній, отсутствіи на конгрегаціяхъ, частыхъ отлучкахъ отъ прихода и неисполненіи церковныхъ требъ [2]). Другіе многіе обвинялись въ захватѣ чужой собственности, въ несовершеніи литургіи въ воскресные и праздничные дни, въ выдачѣ незаконныхъ свидѣтельствъ для совершенія браковъ, въ несовершеніи погребенія мертвыхъ, въ неправильной записи метрическихъ свидѣтельствъ о крещеніи, въ причащеніи прихожанъ подъ однимъ только видомъ тѣла Господня, въ ненаучаніи ихъ истинамъ вѣры, въ продолжительныхъ отсрочкахъ крещенія новорожденныхъ дѣтей, въ отказѣ ѣздить къ трудно больнымъ для принятія исповѣди, отчего бывали частые случаи смерти безъ напутствія святыми тайнами; обвинялись за непристойное обращеніе съ пасомыми, нанесеніе имъ побоевъ и брань, за чрезмѣрныя вымогательства при совершеніи браковъ и погребеній, за безпорядочное содержаніе церкви, за пьянство и вообще за неисполненіе требованій, сопряженныхъ съ должностію священнослужителя [3]). Названы и такіе священники о которыхъ было извѣстно, что они сидѣли подъ арестомъ за нарушеніе общественнаго порядка, принимали участіе въ убійствахъ, совершали священнослуженіе въ ассистенціи католическихъ ксендзовъ и не по правиламъ церкви, старались получить по два и болѣе прихода, вдавались въ политическія интриги, засѣкали нѣкоторыхъ до смерти, занимались блудодѣяніемъ и соблазняли молодыхъ женщинъ, для доходности выдумывали чудеса [4]). Бывали примѣры, что администраторомъ въ приходѣ нѣсколько лѣтъ сидѣлъ не рукоположенный въ священный

1) Ibid. 78.
2) Ibid. 80.
3) Ibid. 82, 83, 84, 91, 94, 97, 102, 117.
4) Ibid. 92. 97, 100, 101—103 и др.

санъ и пользовался всѣми его доходами [1]), а другой не признавалъ надъ собою никакой церковной власти, совершенно самопроизвольно совершалъ церковныя таинства и для отличія отъ другихъ священниковъ носилъ на груди, на цѣпи, какой то особый знакъ [2]). Записанъ и такой случай, что одинъ уніатскій священникъ объявилъ себя некатоликомъ (какую онъ исповѣдывалъ вѣру, документъ не объясняетъ), совершалъ святотатства, часто не исполнялъ обязанностей приходскаго священника, въ воскресные дни не служилъ литургій, а если таковая и были, то совершались крайне небрежно и священнодѣйствующій являлся въ отвратительно-омерзительномъ видѣ, проведши передъ тѣмъ всю ночь въ пьянствѣ; во время пасхальной исповѣди приходившихъ для очищенія совѣсти къ священнику прихожанъ ругалъ обыкновенно позорными словами, произнося при этомъ на нихъ разныя проклятія; когда въ праздничные дни прихожане собирались въ церковь къ обѣднѣ, батюшка разгонялъ ихъ и билъ палкою, запрещалъ имъ обращаться къ нему за совершеніемъ какого бы то нибыло таинства, если же когда нибудь случайно и совершалъ крещеніе или другое таинство, то дѣлалъ это обыкновенно въ нетрезвомъ видѣ, не велъ никакихъ метрическихъ записей и вообще держалъ себя съ великимъ соблазномъ для прихожанъ и съ позоромъ для знимаемаго сана [3]). Новый священникъ, кромѣ указанныхъ, общихъ многимъ другимъ, проступковъ по должности, пьянства, неисполнительности, небрежности, обвинялся еще въ томъ, что изъ корыстныхъ видовъ совершалъ въ одинъ день по двѣ литургіи, и то предварительно поѣвши, вступалъ открыто въ незаконныя связи съ женщинами, насиловаль ихъ [4]), исповѣдницамъ въ наказаніе назначалъ общеніе съ собою, таинство крещенія и другія нерѣдко совершалъ въ безсознательномъ (отъ пьянства) состояніи, не хранилъ тайны исповѣди, за деньги свободно давалъ разрѣшеніе отъ такихъ грѣховъ, которые могъ разрѣшать только папа, не оказывалъ

---

[1]) Ibid. 92.

[2]) Ibid. 117.

[3]) Ibid. 139.

[4]) Nawet własną swą córkę bezwstydnie do odjęcia jej panienstwa zmuszając, oraz własną, swą, żonę, aby obcowania kobiet namawiała, przynaglaiąc. Арх. Сборн. т. XIII. 136.

надлежащаго уваженія къ запаснымъ св. Дарамъ, если видѣлъ, что въ дарохранительницѣ они покрывались плѣсенью, то, нисколько не стѣсняясь, вынималъ ихъ оттуда, промывалъ обыкновеннымъ образомъ, просушивалъ въ печкѣ и снова клалъ въ дарохранительницу. Когда ѣздилъ къ больнымъ съ Св.-Дарами, то и на возу, и въ домѣ больного помѣщалъ ихъ крайне небрежно, предаваясь въ то же время пьянству и потѣшаясь бранью и кощунствомъ. Обвиняли также этого священника въ совершеніи тайныхъ кражъ, въ поджогѣ дома своего прихожанина изъ мести и даже въ желаніи повѣситься. И свое намѣреніе, по примѣру христопродавца Іуды, онъ привелъ бы въ исполненіе, замѣчаетъ разсматриваемый документъ, если бы тому не воспрепятствовала его жена [1]).

Прекращаемъ дальнѣйшія выписки изъ судебныхъ актовъ: и недоконченная картина представляется ужъ очень мрачною; дальнѣйшее существованіе уніатской церкви въ такомъ видѣ являлось невозможнымъ. И въ это тяжелое для уніи время родился тотъ (митрополитъ Іосифъ Сѣмашко—25 Декабря 1798 г.), кому Промысломъ Божіимъ предназначено было отторгнутое насиліемъ спасти любовію, возсоединивъ эту погибающую церковь съ древнею ея православною Матерію.

Разсматриваемые судебные акты имѣютъ большое значеніе еще и въ томъ отношеніи, что во многихъ изъ нихъ находятся разностороннія историческія указанія относительно того или другого прихода. На многихъ страницахъ разсматриваемаго документа читатель найдетъ указанія, кто и когда основалъ извѣстную церковь, какое она имѣла назначеніе, какой первоначально былъ у нея фундушъ (земельный надѣлъ, руга, денежные капиталы н проценты съ нихъ...), какія перемѣны происходили въ земельныхъ церковныхъ надѣлахъ, какіе были у нея благотворители или враги и мн. другое. Для тѣхъ изъ упоминаемыхъ въ документѣ церквей, которыя существуютъ и въ настоящее время (а ихъ окажется не малое количество), названныя свѣдѣнія могутъ быть чрезвычайно интересны и полезны [2]).

---

1) Ibid. 136.

2) Арх. Сборн. т. XIII. 88, 90, 111, 114—116, 120, 125, 130—135, 143, 150, 151 и др.

Визиты или осмотры церквей назначались по распоряженію митрополита, или, какъ въ данномъ случаѣ, по распоряженію оффиціала (первенствующаго члена консисторіи), который для этого уполномоченъ былъ митрополитомъ, какъ его викарный. Оффиціаломъ могло быть лицо монашествующее—архимандритъ, настоятель извѣстнаго монастыря, или изъ свѣтскаго клира—протоіерей, настоятель каѳедральнаго собора. Базиліане, считая своею обязанностію, какъ мы видѣли, занимать въ церкви уніатской всѣ высшія должности, и должность оффиціала старались захватить въ свои руки и возводить на нее своихъ членовъ, хотя она, по всей справедливости, должна была принадлежать бѣлому клиру, который изъ за этого велъ съ базиліанами упорную борьбу и нерѣдко достигалъ своей цѣли: тогда оффиціалами являлись протоіереи. Въ то время, о которомъ идетъ рѣчь, оффиціаломъ состоялъ архимандритъ Матѳей фонъ Зегирдъ Корнъ, настоятель Гродненскаго монастыря. Визитаторомъ онъ назначилъ каноника засѣдателя Гродненской консисторіи, благочиннаго Ѳому Вощелловича. Объ этомъ особою грамотою оповѣщалъ онъ духовенство подлежащихъ визитѣ деканатовъ, прося принять назначеннаго визитатора съ подобающимъ уваженіемъ, оказать ему нужную помощь и имѣть наготовѣ всѣ документы, относящіеся какъ къ бывшимъ прежде визитамъ, такъ и вообще касающіеся той или другой стороны церковной жизни и личности священника (презенты, ставленныя грамоты, фундушевыя записи и т. под.). Онѣ должны быть представляемы визитатору, по первому его востребованію. Непокорнымъ и ослушникамъ оповѣстительная грамота угрожала суровыми наказаніями, по каноническимъ правиламъ [1]).

Отъ себя опять визитаторъ посылалъ новую грамоту въ тѣ деканаты, которые подлежали его визитѣ, указывая время и мѣсто начала осмотра, снова напоминалъ настоятелямъ церквей, чтобы они имѣли наготовѣ всѣ касающіеся ихъ грамоты и ко времени прибытія визитатора составили бы обстоятельные инвентари всѣхъ предметовъ, касающихся церкви, прихода и фундушей. Если кто изъ духовныхъ или свѣтскихъ лицъ имѣлъ надобность къ визитатору, таковой могъ явиться

---

1) Арх. Сборн. XIII, т. 154, 155.

къ нему въ соотвѣтственномъ мѣстѣ визиты. Объ этомъ, равно какъ и о времени прибытія визитатора, настоятели церквей должны были оповѣстить всѣхъ своихъ прихожанъ съ церковной каѳедры, прочитавши имъ подлинную грамоту визитатора, и пригласить народъ прибыть въ извѣстный день въ церковь для надлежащей встрѣчи визитатора. Во все время визиты настоятелямъ церквей предлагалось быть на своихъ мѣстахъ и не удаляться изъ прихода. Отсутствіе настоятеля не остановитъ ревизіи, которая будетъ совершена и заочно. Но такой настоятель подвергнется сравнительно большему наказанію за найденные безпорядки, чѣмъ въ томъ случаѣ, если бы послѣдніе были обнаружены въ его присутствіи. Будетъ поставлена въ вину и несвоевременная изъ прихода отлучка [1]).

Тяжелое было положеніе уніатскаго священника. Бѣдный, безъ всякихъ почти средствъ къ существованію, питаясь отъ земли (въ размѣрѣ около двадцати—сорока десятинъ), которая принадлежала церкви, которую безнаказанно могъ отнять фундаторъ церкви или его наслѣдники и которую самъ обработывалъ, получая за исполненіе церковныхъ требъ грошевое вознагражденіе отъ прихожанъ, стольже бѣдныхъ, какъ и самъ, уніатскій священникъ находился въ то же время въ полной зависимости какъ отъ своей духовной власти, такъ и отъ презентовавшаго его пана, почти всегда римско-католика. Указаны и такія церкви, подавцами или колляторами которыхъ были напр. Виленская римско-католическая семинарія, Виленскій капитулъ или Виленскій римско-католическій епископъ [2]). И если послѣдніе большею частію относились очень внимательно къ пароху (уніатскому священнику), то свое начальство—уніатское, особенно базиліане, возлагали на него однѣ обязанности, нисколько не желая помочь ему своимъ вліяніемъ или походатайствовать за него передъ высокими колляторами—панами и князьями польско—литовскаго королевства. Вотъ пріѣхалъ визитаторъ и начинается осмотръ церкви. Она очень бѣдна. „Церковь совершенно старая, значится во многихъ актахъ визиты, и никакой ремонтъ въ ней

1) Арх. Сборн. т. XIII. 155, 156.
2) Арх. Сборн. т. XIII. 129, 201, 202, 214 и др.

болѣе не возможенъ. Поэтому Гродненскою консисторіей въ дни праздничные и воскресные разрѣшено совершать, въ теченіе года, богослуженіе въ ближайшей часовнѣ, деревянной, крытой соломою, съ крестомъ на крышѣ. Во всякомъ случаѣ и эта часовня, по словамъ того же акта, далеко не походитъ на святыню Божію: у ней и солома на крышѣ уже опала, и крестъ значительно наклонился; нѣтъ при ней и ограды, такъ что для зрителя она напоминаетъ собою скорѣе пустынную мѣстность, нежели домъ Божій." [1]) „Церковь деревянная, читаемъ въ другомъ мѣстѣ, готовая обратиться въ совершенныя развалины; крыша соломенная. И крыша, и потолокъ во многихъ мѣстахъ погнили. Полъ земляной. Главный алтарь (по р. католическому обычаю пристѣнный; царскихъ вратъ почти уже не было въ это время въ уніатскихъ церквахъ) старый... Боковой алтарь, съ образомъ Іисуса Христа, безъ всякаго приспособленія—тоже старый; ликъ Спасителя на образѣ еле-еле разобрать можно... Есть поблизости и часовня, деревянная; но и та не сегодня—завтра обратится въ развалины; она при томъ не имѣетъ никакого фундуша и священникъ при ней не значится. Вся церковная утварь составляетъ собственность колляторовъ и дѣдичей этой часовни и находится у нихъ въ сохраненіи" [2]). Въ мѣстечкѣ Волевкѣ Петро-Павловская церковь деревянная, очень старая, крытая гонтомъ; одна глава на ней уже упала; пола нѣтъ; потолокъ и крыша совершенно испорчены: стѣны на половину погнили, и вообще церковь представляетъ собою полное запустѣніе, никакъ не отвѣчающее дому Божію [3]). А вотъ въ селѣ Черниховѣ обратили подъ церковь простой сарай, крытый соломою, безъ потолка и пола, безъ всякой ограды, которому никакъ нельзя присвоить и названія святыни Господней; да и этотъ бѣдный, тѣсный храмъ содержится крайне безпорядочно" [4]), Многія другія церкви по большей части не лучше описанныхъ.

Какія же мѣры принимаетъ визитаторъ для упорядоченія дѣла, для устраненія замѣченныхъ безпорядковъ, для подъема чести и сла-

[1]) Арх. Сборн. т. XIII. 207, 209.
[2]) Ibid. 212, 213.
[3]) Ibid. 216, 218, 219.
[4]) Ibid. 221.

вы дома Божія и поставленія его на надлежащую высоту? Онъ дѣлаетъ чисто бюрократическія распоряженія, которыя, очевидно, не могли имѣть никакихъ благотворныхъ послѣдствій, которыя дѣлали и его предмѣстники по ревизіи и которыя до послѣдняго времени оставались неисполненными [1]). Предписывается мѣстному священнику, говорится обыкновенно въ актахъ визитъ, почаще обращаться съ покорнѣйшими униженными просьбами къ ясне вельможнымъ колляторамъ о созданіи новой церкви; что же касается внутреннихъ украшеній и пріобрѣтенія разныхъ предметовъ для Богослуженія, то необходимую для этого сумму рекомендуется собрать частію у извѣстныхъ своею благотворительностію пановъ, частію у своихъ прихожанъ. Напоминаемъ настоятелю церкви, записано въ другомъ актѣ, чтобы онъ, въ виду совершеннаго запустѣнія и обнищанія церкви, крѣпко упрашивалъ вельможнаго коллятора, извѣстнаго своими добродѣтелями и набожностію, привести церковное зданіе въ приличный видъ, вновь покрыть его, снабдить церковь необходимыми сосудами, серебрянною дарохранительницею, привлекъ бы къ пожертвованіямъ по мѣрѣ возможности своихъ прихожанъ и другихъ щедрыхъ благотворителей, учредилъ бы братство [2]).

Нѣтъ сомнѣнія, что указанныя предписанія, напоминанія визитаторовъ принимались мѣстными священниками къ свѣдѣнію, но не легко было привести ихъ въ исполненіе. Что, въ самомъ дѣлѣ, могъ сдѣлать парохъ своими настойчивыми упрашиваніями у вельможнаго пана, когда этотъ панъ не пускалъ священника дальше людской или порога своего дома. Говоримъ это не въ осужденіе кого нибудь: такое было время и люди. Священникъ уніатскій, по своей неразвитости, грубости, происхожденію (часто изъ дворовыхъ людей того же пана) не пользовался, да и не могъ пользоваться особымъ уваженіемъ. А базиліане, захватившіе всю власть въ свои руки, старались о возможномъ униженіи бѣлаго клира, чтобы не имѣть въ немъ для себя соперниковъ. На

---

[1]) Во многихъ мѣстахъ разсматриваемаго документа указывается, что такія то и такія распоряженія предшествующей визиты не исполнены, о чемъ и поставляется на видъ священнику.—Арх. Сборн. т. XIII. 161, 169, 192, 202, 221 и др.

[2]) Арх. Сборн. т. XII. 218. То же предписывается и другими актами. См. ibid. 169, 185, 187, 194, 195, 204, 214 и др.

нихъ падаетъ главная вина за неустройство уніатской церкви, а не на пановъ-колляторовъ и фундаторовъ—римско-католиковъ. Эти послѣдніе большею частію относились къ уніатскимъ священникамъ снисходительно и милостиво и помогали имъ, хотя тутъ не допускалось ни малѣйшаго противорѣчія. Хотѣлъ колляторъ или фундаторъ сдѣлать что нибудь для церкви и дѣлалъ; не хотѣлъ, или некогда было ему объ этомъ думать, ничего не дѣлалъ, и прошенія, назойливыя напоминанія священника могли привести къ противоположнымъ результатамъ. И выходило, потому, что предписанія визитаторовъ отъ одной до другой визиты оставались неисполненными и для очищенія совѣсти вновь и вновь нужно было напоминать объ ихъ осуществленіи [1]). При этомъ непослушнымъ и неисправнымъ угрожали очень сильными наказаніями. Если будетъ продолжаться непорядокъ въ церкви, читаемъ во многихъ визитахъ, если старое церковное зданіе не будетъ замѣнено новымъ, то изъ консисторіи немедленно послѣдуетъ запрещеніе богослуженія и закрытіе самаго храма [2]). Дальше итти было некуда, и уніаты—простой народъ—прямо толкались въ латинство, гдѣ и костелы были чистенькіе, упорядоченные, и богослуженіе совершалось чинно и съ нѣкоторымъ блескомъ. А объ уніатскомъ клирѣ некому было позаботиться; всѣ заботы въ этомъ отношеніи возлагались на колляторовъ и фундаторовъ—всегда почти римско—католиковъ. И какою наивностію дышатъ всѣ эти требованія отъ нихъ хлопотъ и жертвъ въ пользу уніи! Нужно еще удивляться, что сравнительно они дѣлали очень многое. А на священника уніатскаго его ближайшее начальство возлагало, какъ мы уже сказали, однѣ только обязанности и давало ему предписанія.

Парохи, подъ страхомъ отлученія отъ прихода, должны были „постоянно научать народъ, всѣми мѣрами склонять ето къ добродѣтельной жизни, нелѣностно, охотно и старательно исполнять душеспасительныя его желанія, при совершеніи св. Таинъ и вообще церковныхъ

1) Арх. Сборн. т. XIII. 161, 169, 192 и далѣе.

2) Ibid. 185, 192 и др.

требъ быть, по возможности, ласковыми, упредительными, чтобы не навлечь на себя и малѣйшей тѣни подозрѣнія въ вымогательствѣ или взяточничествѣ, еще хуже, въ симоніи; парохъ обязывался научать деревенскихъ повивальныхъ бабокъ (по просту—повитухъ) правильно и разумно совершать форму таинства крещенія, чтобы въ случаѣ опасности смерти принимаемаго ребенка, онѣ могли окрестить его надлежащимъ образомъ. Требовалось отъ пароха точное и аккуратное веденіе метрическихъ и др. книгъ, вѣдомостей и своевременное представленіе ихъ въ консисторію, подъ угрозою, въ случаѣ неисполненія, строгихъ наказаній. Въ виду большой пользы, какую оказывали братства въ тѣхъ церквахъ, при которыхъ они существовали, пароху вмѣнялось въ обязанность заботиться и у себя объ учрежденіи таковаго, склонять къ этому прихожанъ, составить подходящій уставъ и испросить на все это надлежащее утвержденіе. А тутъ нужно было подумать и объ устройствѣ церковной ограды, и о пріобрѣтеніи церковной утвари, особенно серебряной дарохранительницы, въ старый служебникъ вклеить литургіи св. Іоанна Златоустаго [1]), сдѣлать ставни въ закристіи, въ предупрежденіе могущаго быть воровства. Особенныя усилія долженъ былъ употреблять уніатскій священникъ для отысканія церковной недвижимой собственности, которая часто измѣнялась, и о выправкѣ на нее документовъ, которыхъ или не было совершенно, или же они какъ-то терялись въ консисторіи, куда по требованію начальства посылались самими настоятелями, или же безслѣдно забирались предыдущими визитаторами. Въ такихъ случаяхъ для составленія новыхъ документовъ, опирались на давность владѣнія, на показанія свидѣтелей—старыхъ людей. Все это сопряжено было съ значительными расходами, съ дли-

---

1) Церковно-славянскихъ книгъ почти не было въ церквахъ уніатскихъ разсматриваемаго деканата; даже въ болѣе богатыхъ между ними встрѣчаемъ славянскій требникъ, псалтырь, октоихъ, очень рѣдко библію, тріодь, ирмологіонъ—только; евангелія большею частію на польскомъ языкѣ, съ поученіями ксендза Корженецкаго; литургіаріоны были Виленскаго и Львовскаго изданія; встрѣчаемъ рукописныя славянскія евангелія, парамійники. За недостаткомъ печатныхъ изданій, приходилось списывать литургію св. Іонна Златоустаго на славянскомъ языкѣ и вклеивать по принадлежности въ служебники. Арх. Сборн. т. XIII. 157, 167, 168, 169, 178, 185, 202, 216.

ною волокитою. А у священника были и свои заботы—хлопоты о семьѣ, о насущномъ кускѣ хлѣба, о дѣтяхъ, которымъ нужно было дать хотя какое нибудь образованіе[1]), а средства для этого были очень скудныя, далеко недостаточныя. Приходилось расчитывать на содѣйствіе и матеріальную помощь одного только коллятора церкви. За то поневолѣ нужно было исполнять его требованія и угождать ему.

При такихъ обстоятельствахъ уніатская церковь быстро подвигалась къ сближенію съ римско-католическою, и вотъ въ концѣ XVIII вѣка, во всемъ Цыринскомъ деканатѣ, на тридцать двѣ церкви, встрѣчаемъ только двое-трое царскихъ вратъ[2]), три-четыре славянскихъ евангелія[3]); за то вездѣ уже было по нѣсколько пристѣнныхъ алтарей (по латинскому обряду—главный и боковые), переносные престолы, звонки при богослуженіи, латинскіе священнослужительскія облаченія (альбы, комжи), пушки (вмѣсто дарохранительницъ); упоминаются неоднократно совмѣстныя церковныя службы (уніатовъ и латинянъ), причастники того и другого исповѣданія и многія другія нововведенія[4]). Записанъ даже такой случай, что одинъ уніатскій священникъ носилъ титулъ апостолическаго (папскаго) писаря[5]).

Вообще, какъ видитъ читатель, „визиты" даютъ обильный матеріалъ для изученія внутренней исторіи уніи. Что касается историческихъ справокъ о происхожденіи той или другой церкви, о ея фундушахъ и благотворителяхъ, земельныхъ надѣлахъ, то визиты является незамѣнимымъ источникомъ для собиранія такихъ свѣдѣній, и очень жаль, что за недостаткомъ мѣста, нельзя было напечатать такихъ же визитъ Лидскаго и Новогрудскаго деканатовъ. Впрочемъ, какъ эти визиты, такъ и многіе другіе документы составятъ богатый матеріалъ для содержанія слѣдующаго и дальнѣйшихъ томовъ „Археографиче-

---

1) Арх. Сборн. т. XIII. 160, 169, 178, 185, 191, 202, 203, 207, 209, 211, 214, 218, 227.

2) Арх. Сборн. т. XIII, 176, 205.

3) Ibid. 182, 194.

4) Ibid. 157, 179, 181, 200, 205, 207, 211 и др.

5) Ibid. 199.

скаго Сборника". Тамъ же будетъ приложенъ и указатель къ послѣднимъ двумъ томамъ.

Редакціей настоящаго тома, по порученію г. попечителя учебнаго округа, завѣдывала Коммиссія по устройству Виленской Публичной Библіотеки.

Ю. Ѳ. Крачковскій.

I.

Obiasnenia praw y konstytucyow zakonnych.

Obiaśnienie niektórych konstytucyi zakonnych reguły Swiętego Oyca naszego Bazylego Wielkiego, na różnych congregacyach stanowionych, począwszy od kongregatiey pierwszey Nowogrodowickiey w roku 1617 aż do roku 1703 odprawowanych, z których sie dowodzi, że żadnym sposobem zakonnym osobom nie godzi sie samym promowować na iakąż kolwiek godność w zakonie, abo przełożenstwo, sine consensu religionis, dla czego quartum votum postanowiono y paeny na występnych opisano, o co samo wielkie transakcye w zakonie bywały.

Przydaią się do tego rządy po archimandriach y desolatia onych.

Jako nicht temu przeczyć nie może, żeby zakon nasz w hierarchiey cerkiewney był kiedy bez prałackiey godnosci, bo ta godność od samego Institutora zakonu Bazylego Wielkiego początek swoy wziąwszy, sukcessiwe aż dotąd nigdy z zakonu rugowana nie była, tak y to niemniey przyznać musi, iż z drugiey strony nigdy zakonowi nie schodziło na staraniu o scisłym zachowaniu reguł swiętych oyca naszego; bo iako iednych dla doznaney cnoty y swiątobliwosci wywyższał zakon y promowował na godność w cerkwi swiętey, tak z drugiey strony, aby przez to samo ambicya nie wkradła się do zakonu, tenże zakon mocno bracią zakonną cwiczył w zachowaniu powinnosci zakonney, ażeby ci, kturzy od marnosci tego swiata na zakonny żywot powołani będąc, znowu od swiata uwichlani nie byli y drugiey braci zgorszeniem się nie stali, zkąd by za czasem reguła pobożnosci zwętlona będąc nie do doskonałosci y wypełnienia poprzysiężonych szlubow, ale do rospusty y swowoli braci zakonney przyczyną bydź mogła, y dla tego na stwierdzenie y strykte reguł zakonnych obserwowanie stanowiono na różnych congregatiach constitucye y dekreta, zwłaszcza na tych, kturzyby vocatiey swoiey przepomniawszy, a skuszeni będąc chciwoscią iakiey praelatury, niech sami o promocyą starać się y przez to z zakonnego się posłuszenstwa wyłamować. Na comprobatią czego, że się to w zakonie nie godzi czynić, nie idąc do dalszych starożytnych praw y dowodow, ale od domowych constitucyi zaczynamy. A naprzod od Nowogrodowickiey w roku 1617, za swiętey pamięci xiędza Jozepha Wiellamina Ruckiego metropolity odprawowaney, która sposob obierania protoarchymandryty y wiele rzeczy swiątobliwych y pożytecznych do obserwowania opisawszy, osobliwie sessionis 4 punkt 3, zabiegaiąc ambicyey, aby w zakonie mieysca nie miała, warowała tymi słowy: „Iż ponieważ

prawa duchowne y zwyczay w cerkwi naszey iest taki, żeby na dostoienstwa duchowne brani byli z stanu zakonnego, czego nam odmienić nielza, y jąko rozumiemy niesłuszną, z drugiey zaś strony boiazń na nas przypada, żeby tą drogą chęc do urzędów duchownych y do starania się o nich do braci zakonu naszego nie wkradła. Zabiegaiąc temu postanowiamy y uchwąlamy, że kożdy, na wszystkie potomne czasy, ktury szluby w zgromadzeniu naszym czynić będzie, przy inszych zwykłych szlubach y ten czynić ma, że żadnych urzędow tak klasztornych, iako y innych cerkiewnych, pogotowiu swieckich, szukać nie ma, albo o nich starać się bądź oczewiście y iawnie, bądź skrycie sam przez się, abo przez kogo inszego niema. A ieśliby się tego ważył, tym samym ma bydź odsądzony od wszelkich urzędow monastyrskich y obierać y obranym na żaden urząd bydz niemoże, y tam, gdzie wszyscy bracia professy wolny głos maią, on mieć nie może aż do smierci swoiey.

Z której to konstitucyi rzecz iawna y widoma, w iakim rygorze zakonnym bracia nasza zostawać y iako scisłe ustawy y reguły oyca swiętego zachować y obserwować powinni y iakie paeny na się taki zaciąga, ktory by się ważył, mimo takie postanowienie, sam swoią wolą co czynić w zakonie. Gdyż ta constitutia acz nie iest tego umysłu, aby w hierarchiey praeeminencye znosić miała, mocno iednak tego przestrzega aby się zakonnikowi nic się nie godziło czynić sine licentia superiorum, co by bracia po tym z zakonnosci do ambitiey y ku nieposłuszenstwu przeciwko protoarchimandrycie przywodzić miało, y przeto od kożdego zakonnika tę pokusę oddalaiąc, aby raczey zbawieniu swemu był pożytecznieyszym, a o praelaturze nie myslił, w zakonie quartum votum postanowiono.

A nie tylko ten związek zgody zobopolney między zakonnikami iest warowany, abyśmy bez żadnego rozerwania zbawieniu naszemu y zakonowi pożytecny byli, ale taż constitucya Nowogrodowicka mieć chciała, aby y ci, którzy są na dostoienstwie, w tymże związku miłosci y zgody z zakonem zostawali, ponieważ ichmość tegoż zakonu są członkami y przez promocyą na wyższą godnosć zakonnikami bydź nie przestali, w czym taż constitucya Nowogrodowicka nayprzod metropolitow obliguie, aby dla nierozerwanego związku y colligatiey z zakonem za żywota sobie obierali koadiutorow z zakonu, poradziwszy sie w tym protoarchymandryty y consultorow, kturzy by nadwornymi będąc iego episkopami, zakonowi sprzyiali, dobrami metropolemi disponowali po smierci zaieżdżali y od oppressyi ludzi swieckich bronili. Druga obligacya: gdy episkopow swięcą, powinni ich na ten czas upomnieć, aby kożdy w episkopiey swoiey był rozmnożycielem zakonu y onego osobliwym protektorem, będąc wdzięczny tey łaski od zakonu, ktorey taką godnoscią iest uczczony, iako to szyrzey w congregatiey teyże Nowogrodowickiey w sessyi wyż mianowaney iest opisano.

A tak wszystkie te swiątobliwe obowiązki y postanowienia nic nam inszego przed oczy nie reprezentuią, tylko sposob opisania dobrego rządu w zakonie, przez ktory by nie tylko zniesione były przyczyny szkodliwego między nami rozerwania, ale nad to nie schodziło nam y na promocyi tych, kturzy z zakonu na dostoieństwa w cerkwi swiętey wysadzeni są, iako by ze wsząd sie przymnażało miłości ku zakonowi tak od nas samych, iako y od ichm. xięży prałatow, y nie ruinę odnosił zakon, ale rozszerzenie y pomnożenie swoie.

Nic bo wiem niemasz tak szkodliwszego, iako gdzie w zgromadzeniu nie iednego animuszu ludzie y gdzie rozrożnione umysły, a zwłaszcza w zakonie iakim; bo tam w pomieszaniu takim trudno przełożonym rząd dobry y swiątobliwy prowadzić y nic statecznego y trwałego bydź nie może, ponieważ iest rzecz doswiadczona, co się nie umysłem dobrym od wszystkich stanowi, to nigdy długo trwać nie zwykło, bo za czasem kturzy nie życzliwi zakonowi y kturzy nie są w miłości zaiedną z bracią spoeni, radzi wszystko to opuszczać y nic nie dbać o interessa zakonne, tylko żeby

prywatom swoim y ambicyey dosyć uczynić. Na to tedy wszystko przeswietna congregatia zapatruiąc się y uważaiąc, że nie przez co inszego zakony giną, tylko przez takie rozróżnione serca y niezgody między sobą, biorąc też y z samych siebie przykład, że za takąż ambicyą y u nas nic się nie działo dobrego w zakonie, a zwłaszcza gdy ieszcześmy w schizmie zostawali. Przeto mądrze y rostropnie na tey congregacyey Nowogrodowickiey postępowano, kiedy stanowili te constitucyą nie od wyniosłości y pompy iakiey, ale od wielkiey pokory y wzgardy tego swiata, nie od wynoszenia się na dostoieństwa, ale od zachowania scisłego reguł swiętego oyca naszego y od posłuszenstwa ku przełożonym swoim, iako też od miłosci wzaiemney z ichm. xiężą episkopami y scisłym związkiem z ichm. xiężą metropolitami. I możemy trzymać to o tey congregatiey, że nam iest podana za ieden sposob swiątobliwego pożycia w zakonie y rozszerzenie onego ku pomnożeniu chwały Boskiey.

A że według tego wszystkiego regulować powinniśmy mocnoto poslednieyszymi constitucyami stwierdzono y approbowano, a naprzod na congregatiey w Rucie, w roku 1628, także za s.p. xiędzaRuckiegood prawowaney, gdzie sess. 1-mo Junij 28 dnia tak czytamy: „Wszystkim osobom, zwłaszcza urzędnikom, y wszystkie constitucye na przeszłych congregatiach naszych napisane we wszytkich punktach starszym y mnieyszym braci naszey zachować y im dosyć czynić pilno przykazuiemy, a osobliwie starszych obowiązuiemy, aby tego przestrzegali y do skutku przywodzili".

Toż samo chce mieć y constitutia postanowiona na congregatiey Wileńskiey roku 1636 za wyż pomionionego s. p. xiędza Ruckiego, iako w sessyi trzeciey czytamy, iż niewprzod do obrad zakonnych przystępowano, aż pierwey kazano czytać przed sobą congregacyą Nowogrodowicką wszytką aż do konca, którą zgodnie pochwaliwszy, wszyscy wdięcznie oną akceptowali. A czytana ta congregatia nie dla czego inszego, iako tam pisze, tylko dla wznowienia pamięci y zaostrzenia chęci do wykonania tego wszystkiego, co się na pierwszey congregatiey postanowiło. Jakoż pilno tego przestrzegano y na baczeniu zawsze miano, aby ta constitucya bez naruszenia do executiey przychodziła, co się daie widzieć z congregatiey teyże Wileńskiey wyżey mianowaney, iż na początku zasiadania, dwóch oycow naszych do obrad zakonnych nie przypuszczano, aż tamże na tey congregatiey quartum votum wykonać musieli; zkąd bierzesie podobieństwo, że ci wszyscy, ktorzy mieli activitatem, na tey congregatiey iuż quartum votum mieli wykonano, ponieważ na ten czas tylko z dwoma był o to certament.

W roku zaś 1652 na congregatiey Mińskiey wielebny ociec Benedykt Terlecki także nie wprzod do zgromadzenia był przypuszczony, aż musiał czwarty szlub wykonać o niestaranie się o przełożeństwo. Toż samo uczynili trzech oycow naszych na congregacyey Torokańskiey roku 1656,—wielebny ociec Benedykt Gryharowicz, wielebny ociec Seraphion Bohdanowicz y wielebny ociec Klemens Krukowski. I tak poki ta reguła z kluby swoiey nie wychodziła, poty bracia, dalekimi od ambicyey będąc, ze wszelką gorliwoscią powinnosci zakonney przestrzegali; gdy zaś lekce poczeli sobie ważyć swięte postanowione ustawy, wnet zakon umnieyszać się y drobnieć począł, czemu zabiegaiąc, a do dawnych czasow confrontuiąc się, a zwłaszcza do kongregatiey Nowogrodowickiey y congregatiey w Wilnie w roku 1636 odprawowaney, znowu oycowie nasi to quartum votum odnowili byli, iako się to z przywiedzionych wyżey opisanych congregacyi pokazało; czytali bo wiem y zupełną informatią brali z congregatyi roku 1636, iako tam sobie oycowie quaestie zadawali, czemu się zakon nasz nie pomnaża, ale owszem począł się umnieyszać. I dano te ratie: prierwsza, że się to dzieie dla opuszczenia konstitucyi y reguł sobie opisanych; powtore dla starszych, ktorzy nie szukaią co iest Chrystusowego y w pokorze ducha urzędu swego nie sprawuią; na ostatek concludowano, iż naybarziey ztąd się zakon nie pomnaża, że niektórzy starsi staraią się

o promocye na praelatury dożywotnie, gdzie tamże zaraz postanowiono, aby się onych pilnie warowano y owszem y słowka tego „promocya“ aby w zakonie słychać nie było. Wszakże nie przeczono temu, gdy bywaią w zakonie przypadki, dla kturych się pozwala promowować komu nie kiedy na iaką godność, to w zakonie nikogo urażać nie może, iako to w tey congregatiey Wileńskiey w sessyey 14 kożdy sobie wyczytać może.

Już tedy nicht mówić nie może, żeby quartum votum bez słuszney przyczyny postanowione było, bo iako się widzieć daie, za ieden hamulec tego quartum votum do wykorzenienia ambicyey oycowie nasi, kiedy tego potrzeba, zażywali y tym sposobem bracią w zakonnym rygorze zatrzymywali; tak y zakon iezuicki postąpił, że inszego sposobu gdy nie widział na odploszenie ambycyey, spolnie poprzysięgli między sobą y constitucyą wiecznie warowali, iż nigdy w zakonie onych praelatura nie postanie. Gorliwość tedy sprawiła to w oycach naszych świątobliwych antecessorach, a mianowicie w Jozephie Wiellaminie Ruckim metropolicie, ktury duchem prorockim przeczuwaiąc, że po smierci iego nastąpi ten czas, że niekturzy za ambitią udawszy się, z reguły zakonney wyłamować się będą, chciał mieć, aby takowi przez quartum votum od takich umysłow swoich powściągani byli. Którego prawa y constitucyi oycowie nasi, iako się wyżey wyraziło, na wielu kongregacyi zażywali y kto by onemu dosyć czynić nie chciał, activitatem bronili y do obrad zakonnych nie przypuszczali. Co wszystko iako gorliwi miłośnicy zakonu czynili ku nauce naszey, iakobyśmy tym że sposobem postępuiąc, w podobnych okazyach ichże gorliwosci nasladowali y konstitucyi Nowogrodowickiey y innym po niey następuiącym ni w czym derogować nie dopuscili.

Zwyczay bowiem iest powszechny kożdego narodu y kożdey rzeczy pospolitey, iż nie przez co praw swobod y wolnosci zwykli bronić y za nie do gardła się zastanawiać, tylko iż na nich kożdego zdrowie, honor y substancya zależy; kture prawo utraciwszy iuż na ten czas kożda rzecz pospolita w wielkie zamieszanie przychodzi y rospustnie sobie żyć zaczyna. Toż a nie inaczey y o kożdym zakonie rozumieć się może, iż iego wszystka świątobliwość ufundowana iest na regułach y konstytucyach przez przełożonych opisanych, kturych poki ktury zakon strzeże y według onych życie swoie prostnię, poty w kożdym takowym zakonie na łasce Boskiey zwykło nie schodzić; bo gdzie rządy, świątobliwemi prawy, regułami y konstitucyami obwarowane, in suo esse zostaią y zakonnikowi nic przeciwko proffessyey iego nie pozwalaią czynić, tam za taką od Boga y od przełożonych sporządzoną dispositią nie podobna, aby zakon nie miał się pomnażać y w chwałe Boską obfitować, bo mu nic takowego nie przeszkodzi, co by restrictio w zabawach do zbawienia należących czynić miało. Wielkiey tedy godni pochwały y wdzięcznosci od nas oycowie antecessorowie nasi, gdy oni wszystkiego tego upatruiąc, aby w zakonnych osobach ni w czym reguł y oyca swiętego naruszone nie były konstitutie, na obrone onych stanowili, przy nich na różnych congregacyach mocno się oponowali y ile mogąc ambicye szkodzące zakonnosci od braci zakonney temiż prawami y konstitucyami znosili y wykorzeniali, w czym iż nam onych nasladować potreba, sama słuszność y gwałtowna potrzeba teraznieyszych czasow nas to wyciąga, abyśmy się odrodkami onych nie pokazali, ponieważ widząc antecessorow naszych taką gorliwość, mybyśmy sami tylko pokazali się takiemi, żebyśmy dla gnusnosci iakiey tych czasow ambiciom dalej panować w zakonie naszym dopuscili, kturym oni zawsze się przeciwili y o to samo w wielkie transakcye prawem z prałatami przychodzili.

A ta ich gorliwość ieżeli kiedy, tedy w roku 1661, na kongregatiey w Zyrowicach odprawowaney, bydź się pokazuie, gdzie na sessyey szostey szeroce opisano, iako wielkie quaerimonie były od zakonu przeciwko nowo wznieconym archimandryiom, za pobłażaniem y dopuszczeniem swiętey pamięci xiędza Antoniego Sielawy metropolity, o co sollenne pro-

testacye zanosząc, dowodzili, że w Połocku, Czerei y Dubnie nigdy nie bywały archimandrye, w Grodnie zaś, w Brasławiu, w Mińsku, Mscisławiu y gdzie indziey lubo były, ale iuż dawno ustały.

Na dowod czego stawiono swiadkow dwóch, ludzi w zakonie godnych, to iest wielebnego oyca Piotra Mimonskiego, a drugiego wielebnego oyca Sebestyana Kaczynskiego, consultorow w sędziwym wieku y po kilkudziesiąt lat w zakonie będących, y przy nich także w podeszłych leciech swiętey pamięci xiędza Jakuba Susze, episkopa Chełmskiego y Bełzkiego, którzy pod sumnieniem, in facie całey kongregacyey, swiadectwo wydali, iako tych archymandryi za żywota ich nie było y iako swiętey pamięci xiądz Rucki metropolita onych nie cierpiał y owszem ganiąc niektorym swowolą iż sine licentia ważyli się sobie przywileia wyprawować, poodbierał one, iako to xiędzu Leonowi Krewzie, archiepiskopowi Smoleńskiemu na archimandryą Wilenską, wielebnemu oycu Woszczynskiemu episkopowi Samborskiemu na Kobrynską, wielebnemu oycu Bokieiowi na Trocką y innym insze przywilia poodbierawszy, samych za to ciężko karał. Taż congregatia y dalsze, rozwodząc zakonne quaerimonie, pokazuie iako protestowano się przeciwko xiędzu Kolędzie archiepiskopowi Połockiemu, iż, nie maiąc żadney władzy, ważył się niektorych swięcić na archimandrye, y ztąd uchwalili na teyże congregatiey, aby to wszystko przełożono stolicy swiętey apostolskiey, iako by te archimandrye zniesione były y pod rządem protoarchimandryty zostawały. Dla czego tegoż czasu, obrawszy za protoarchimandrytę swiętey pamięci xiędza Susze episkopa Chełmskiego, ordynowano go do Rzymu, a rządy zakonne zlecóno swiętey pamięci xiędzu Pachomiuszowi Ohilewiczowi, iako prowincyałowi na teyże congregatiey obranemu. I z tey okazyey, gdy ta rzecz była w Rzymie uproponowana, chciała mieć stolica swięta apostolska, aby nunciusz na congregatiey naszey praesidentem zasiadszy, uspokoił między nami szkodliwe rozerwanie y zakon na rządach dawnych y constitutiey Nowogrodowickiey postanowił.

Za wydanemi tedy innotescentiami od nunciusza stolicy swiętey apostolskiey Ignacego Pignatelego, biskupa Larysenskiego, złożona była congregatia w Brzesciu, w roku 1666, na kturą gdy cały zakon y prałaci ziachali się, praesidował na niey tenże nunciusz gdzie naprzod ta propositia iego była, iż za wynikłemi de novo archimandryami, barzo zakon od prałatow iest uktrzywdzony y chcąc, aby za zniesieniem tych archimandryi ambicye z zakonu wykorzenione były, między inszemi życzliwości swoiey dokumentami te za zakonem był mowił słowa: „Wiem prawi, iako zakonowi Bazylianskiemu stała się desolatia, iako monastyry prałaci pod tytułem archimandryi trzymaią, iako nowe wzniecone są archymandrye, iako ieden prałat wiele trzyma klasztorow y ztąd pochodzi, że zakonnikow mało trzymaią. Ustaię chwała Boska y staranie się około dusz zbawienia umnieysza, dla tego, że wszystkie klastory nie na zakonnikow, ale na prałatow obracaią się“. Czemu wszystkiemu chcąc zabieżeć, życzył wszelkim sposobem, aby iuż odtąd nie prałaci zakonem rządzili, ale protoarchymandryta, ktory by był z prostego zakonnika obrany y mogł lepiey radzić o nowych wynikłych archimandryi zniesieniu, w czym acz y swiętey pamięci xiądz Susza nie mnieyszego starania przykładał; przeciwne iednak ratie dawał, że pod ten czas z prostego zakonnika protoarchymandryta bydź nie może, ponieważ wiele należy na potentiey y powadze, którey prosty zakonnik nie maiąc, iako do senatorow mogł mieć trudny przystęp, tak barziey u króla nie mogł by mieć powagi y audientiey należytey, a zatym y w interessach zakonnych wszędzie paszować by musiał y swowoli zakonney dla niepotentiey swoiey, a zwłaszcza przeciwko prałatom wzniesieniu archimandryi nie by radzić nie mogł. Za czym z tych miar barziey życzył żeby raczey protoarchymandryta z prałata był obrany, a nie z prostego zakonnika, przydawszy y to, że na rozchwiały zakon y na pow-

ciągnienie exorbitancyi, które się dzieią w zakonie, prostego zakonnika władza nic temu nie pomoże. Za którym zdaniem xiędza Suszy y cała kongregatia idąc, była przeciwna nunciuszowi, nie życząc sobie mieć protoarchimandryty z prostego zakonnika. I musiał nuncinsz przestać na zdaniu xiędza Suszy y całey congregatiey, że na ten czas obrano za protoarchimandrytę nie do cztyrech lat, ale za dożywotniego swiętey pamięci xiędza Gabryela Kolędę metropolite.

Zatym po obraniu protoarchimandryty, consultorow y secretarza, przystąpił xiądz nunciusz do napomnienia wszystkich, osobliwie xiędza metropolite, do wnętrznego obserwowania pokoiu, a naybarziey aby ambicya w zakonie mieysca nie miała y archimandrye zniesione były, którego słowa nie smiertelney pamięci w sessyey trzeciey te czytamy: „Iż tym prawi sposobem stanie się że iedność swięta będzie postrachem wszystkim, którzy ią przesladuią. 2-do. De nowo znieconych zniesienia archimandryi dawnieysze archymandrye conserwować. 3-tio. Aby do restauratiey klasztorow y wprowadzenia zakonnego cwiczenia przystąpili. 4-to. Aby jaśnie wielmożny metropolita w rzeczach ciężkich zakonu nic nie czynił bez porady biskupow y consultorow y innych poważnych zakonnikow, osobliwie promocyi person na biskupstwa y praelatury, abowiem ztąd będzie, że zasłużeni dobrze w zakonie promowować się będą. 5-to. Aby panowie biskupi tych monastyrow ustąpili, które trzymaią pod tytułem archimandrytow. Nakoniec aby żaden z prałatow wiele urzędow nie trzymał. I przydaie taż congregatia, że to wszystko, o co byli napomnieni, uczynić biskupi przyobiecali pro exigentia czasu. I tym sposobem ta transakcya między zakonem a prałatami uspokoiona została, że archimandrye niesłusznie wznowione z decizyey nunciusza stolicy apostolskiey znosić nakazano, przywracaiąc te klasztory, które u prałatow pod tytułem archimandryey zostawały znowu pod rządy y dispositią protoarchimandryty y bez tegoż licentiey aby się żadna promotia nie działa, kto by chciał postąpić na iaką godność w zakonie. A tak pokazuie się z tey congregatiey, że co kolwiek się wyżey namieniło constitucyi zakonnych do obserwowania scisłego reguł swiętego oyca naszego y dobrego porządku zachowania między nami a prałatami, wszystko to na congregatiey Brzeskiey powagą stolicy swiętey stwierdzono, approbowano, y złe zwyczaie, ktore się dotąd działy, zniosszy y skasowawszy, reassumowano congregatią Nowogrodowicką y inne po niey następuiące, kiedy szkodzące ambitie precz oddalaiąc od zakonu, każdemu z nas swoią konditią kontentować się nakazano, tak iako to w constitutiach wyżey wyrażonych iest warowano y obiasniono, iż zakon swięty, w swoich circumstantiach postanowiony, zgoła w rządach y dispositiey swoiey wnętrzney wolny iest od wszelkiego się interessowania do niego ichmość xięży prałatow, y dla tego z braci naszey nicht się ynaczey na żadną godność promowować się nie może, chyba od zakonu, ponieważ w tey mierze zakonnikowi nie od prałatow, ale od zakonu dependentia iest opisana wyrazną regułą Oyca Swiętego naszego y tak wielą konstitucyi zakonnych, tak dalece, że się zdać widzi, iż iuż nie potrzeba obowiązywać się zakonnikowi przez quartum votum, aby sam swoią wolą nie szukał praeeminentiey w zakonie; bo iego sumnienie z iedney strony obciążone iest professyą y regułą zakonną, że mu nic bez wyrazney woli starszego czynić się nie godzi. Z drugiey strony przyobiecali biskupi y prałaci nuncyuszowi, iż sine licentia religionis nie maią nikogo na żadną godność promowować, co samo approbuiąc swiętey pamięci xiądz Cypryan Żochowski metropolita na congregatiey Żyrowickiey, w roku 1679 odprawowaney, gdy o promocyach rzecz była certowana, niechciał niwczym bydź sprzeciwnym constitucyom postanowionym, o czym w sessyey czwartey dnia 28 miesiąca Julij tak czytamy: Deklarował iegomość xiądz metropolita, że ani promowować żadnego, ani swięcić nicma bez rady y woli oyca protoarchimandryty y consultorow głownych. Toż niemniey

warowano y na congregatiey Nowogrodzkiey roku 1686, gdzie in nexu opisuiąc porządek, iaki między metropolitą a zakonem ma bydź zachowany, sessione 4, die sexta Augusti, tak czytamy w punkcie iedynastym: Metropolita promowować się maiących na biskupstwa y inne godnosci dożywotnie praesentować maiący maiestatowi jego krolewskiey mości lub collatorom o przymiotach, ma mieć conferentią z protoarchimandrytą y consultorami. I w punkcie dziewiątym tegoż nexum warowano, żeby metropolita archimandryi y starszenstw dożywotnich nie dawał nikomu, od protoarchimandryty y consultorow recomendacyey nie maiąc.

Alec wracaiąc się znowu do congregatiey Brzeskiey, za praesidentiey xiędza nuncyusza odprawowaney, żebyśmy mieli ztąd lepszą informacyą, iż co on na tey congregatiey stanowił, to potym y samym skutkiem do executiey przywodzono, bo swiętey pamięci xiądz Kolęda metropolita, iako protoarchimandryta postanowiony, postrzegaiąc od nuncyusza punktow sobie podanych, zaraz w przyszłym roku 1667, złożywszy congregacyą w Wilni, zaczął officium swoie od poprawy porządku w zakonie nadpsowanego y od przywrocenia tych klasztorow, ktore pod praetextem archymandryi prałaci pod rządy swoie zagarneli byli, gdzie iako czytamy na zasiadaniu w sessyey wtorey, przywiodł do tego xiędza Marcyana Białozora, episkopa Pinskiego, że na tyeże congregatiey ustąpił zakonowi archimandryey Wilenskiey, o czym tak napisano: Jegomość xiądz episkop Pinski y Turowski deklarował się, że pro bono communi archymandryey Wilenskiey z dobrami należącemi y tytułem wespoł, z miłosci ku zakonowi swiętemu matce, dla erekcyey nowiciatu w Wilnie ustępuie, resignuie y w ręce zakonowi oddaie etc. Ktory klasztor iako posłusznie pod władzą wznowioney archimandryey u prałata zostawał, swiadkiem są tego przywileie od naiasnieyszych krolow ichm. polskich y wielkich xiążąt litewskich nadane, a mianowicie przywiley swiętey pamięci krola Zygmunta trzeciego, Władysława Czwartego, Jana Kazimierza y teraznieyszego krola iegomosci Augusta wtorego, iako od lat stu ma ten klasztor wolną sobie elekcyą nadaną do obierania czteroletniego starszego swego; swiadkiem iest y congregatia roku 1675, że archimandrya Wilenska cale iest zniesiona y annihilowana, o czym y Obrona *) przez nas temu klasztorowi wydana szerzey to wywodzi, że klasztor, iako na ziemskich dobrach ufundowany, do collacyey krolewskiey nie należy, y archimandrytowie niesłusznie, ad male narrata, przywileie na ten klasztor otrzymywali. Daley postępuiąc na tey congregatiey xiądz metropolita y protoarchimandryta zakonu otrzymał zrzeczenie z archimandryey Kobrynskiey od xiędza Benedykta Glinskiego, episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, ktury w tey congregatiey sessione 2-da sam na siebie swiadczy, że xiądz metropolita nie chciał go swięcić na episkopią, aż by wprzody zrzekł się archimandryey Kobrynskiey, iako przed xiędzem legatem w Brzesciu to uczynić obiecał. Zatym początki takie w resignowaniu pomienionych archimandryi widząc xiądz metropolita, że się sciągaią ku dobremu zakonnemu, iako tych pochwalił, kturzy taką abrenuntiatią uczynili y do woli stolicy swiętey apostolskiey conformowali, tak też pastersko upomniał inszych ichmosciow, co niektorzy wiele trzymaią archimandryi, aby co prędzey one znosili y od siebie oddalali. A tak ze wszystkich przywiedzionych transakcyi y postępkow xiędza Kolędy metropolity ta się gorliwość onego pokazuie, że podległym będąc mandatom stolicy swiętey apostolskiey, to co na Brzeskiey congregatiey postanowiono, y na co był obligowany, to wszystko iako protoarchimandryta chętnie czynił y starania przykładał do zniesienia niepotrzebnych y szkodzących zakonowi archimandryi.

Następuie zatym congregatia Nowogrodzka w roku 1671 za tegoż swiętey pamięci xiędza Kolędy metropolity y protoarchimandryty

---

*) „Obrona Monastyra Wileńskiego.....1702 г.", того же автора Яна Ольшевскаго. Въ настоящее время книга эта составляетъ библіографическую рѣдкость.

odprawowana. Na tey congregatiey, że się pokazała nieszczyrość wielka xiędza Benedykta Glinskiego, episkopa Włodzimierskiego y Brzeskiego, iż w resignowaniu archimandryey Kobryńskiey nie tylko słowa swego nie dotrzymał, ale nad to, co większa, iż y zakonnika żadnego w klasztorze nie miał, dla czego cerkiew pusta zostaiąc, klasztor swieckimi ludzmi napełniony był. Gorliwoscią tedy zdięty będąc swiętey pamięci xiądz metropolita o taką profanacyą mieysca swiętego y ustaniem w cerkwi chwały Boskiey, iako też reflektuiąc się na niebespieczenstwo dobr tamecznych zakonnych, aby za bliskoscią graniczących z dobrami xiędza episkopa dziedzicznemi y krewnych iego w dom ich się nie dostały y nie rozebrane były, odsądził z tych przyczyn xiędza Glinskiego od archimandryey Kobrynskiey y deklarowała cała kongregatia zaraz posłać tam zakonnikow, kturzy by przykładem inszych klasztorow chwałę Boską na tym mieyscu promowowali. Tymże a nie inszym sposobem taż congregatia przy praesidencie swoim protoarchimandrycie postąpiła y z swiętey pamięci xiędzem Marcianem Białozorem, episkopem Pinskim y Turowskim, o archimandryą Ławryszowską, gdy także się pokazało, że xiądz Białozor, do Ławryszowa wprowadziwszy brata swego z żoną y z innemi swieckiemi ludzmi, miał opuszczony klasztor, iż czasem y iednego zakonnika nie było, w nim y cerkiew pustkami zostawała; tedy daley nie cierpiąc takiego zgorszenia, decidowano, aby z tey przyczyny oddalony był od takowego beneficium, wiedząc o tym, że tam od lat stu iuż nie było archimandryi, ale pod przełożenstwem starszych ten klasztor zostawał; wiedząc y o podstępkach xiędza Paszkowskiego, że on przyczyną był do wznowienia tey archimandryey, otrzymawszy subreptitie niesłusznie przywiley u króla na osobę swoią, co wszystko cassuiąc y annihiluiąc y ten klasztor od possessyey archimandrytow uwalniaiąc, taż congregatia przy pierwszey władzy, pod rządem starszych ten klasztor mieć chciała, iako o tym szerzey w tey congregaciey Nowogrodzkiey, sessyi 9 dnia piętnastego Maia iest opisano. A na dalsze obiasnienie monastyra Ławryszowskiego y to się przydaie, com z spraw tamecznych wyczytał y na co osobliwą informacyą y obrone temu mieyscu sporządziłem, że tam z dwoiakich przyczyn archimandrya bydź niepowinna: pierwsza, iż krolowie nie są tego mieysca collatorami, ale mere na ziemskich dobrach iest ufundowane; powtore, ieżeli iaka przed tym była dependentia od krolow, tego iuż krolowie się zrzekli przez nadane temu monastyrowi przywileie, ktoremi warowano wiecznymi czasy wolną elekcyą, aby zakonnicy sami sobie starszego obierali y pod iego rządami zostaiąc, wolni od władzy archimandryczey byli, o czym dwoch monarchow przywileie, to iest Zygmunta pierwszego y Zygmunta Augusta, obszerniey mogą informować, kto zachce one w klasztorze Ławryszowskim czytać, nad ktoremi teraz się nie bawiąc, to tylko do reflekcyi podaię, że miał by się zakon swięty z czego pochlubić, gdyby w utrzymaniu praw, przywiliow y wolnosci onego ta stateczność w nas zawsze była, aka się za swiętey pamięci xiędza Kolędy ziawiać się poczeła, iuż byśmy do tych czas na wielkie uspokoienie klasztorow naszych zapatrowali się, ani by gwałtu iakiego ponosił zakon na prawach y nadanych sobie funduszach y przywiliach, gdy by to, co dobrym umysłem zaczeli, sami tego przeciwnemi po stępkami naszemi nie ruinowali y gdy by nie uzyła smierć przez zeyscie z tego swiata swiętey pamięci xiędza Kolędy metropolity rządow zakonnych nie poruinowała, kture, iako się wyżey pokazało, własnie sporządzone były przez nuncyusza na poprawe życia zakonnego, na ukrocenie ambicyi y na zgromienie y ukaranie tych, kturzy sobie licentiose postępowali y, biorąc klasztory w niesłuszną swoią possessyią, pożytkami się tylko swymi pasali, a zakonowi wielką krzywdę czynili.

Następnie zatym niefortunny czas, że gdyśmy daley w procederze naszym przeciwko prałatom mieli postępować, na ten czas wzioł nam Pan Póg z tego swiata protektora zakonu xiędza Kolędę, protoarchimandrytę naszego,

ktury w roku 1673 gdy skonczył życie swoie, taż swowola, ktura y przed tym płużyła, znowu poczeła odnawiać się w zakonie; nim bowiem przyszło do elekcyey przyszłego metropolity, ciż sami, kturzy od archimandryi odsądzeni byli, gdy się im nie było komu opponować, znowu władze sobie nad tymi klasztorami przywłaszczyli, a inni przy dawnych archimandryach zostali, zażywaiąc absolutum dominium nad dobrami onych y według upodobania swego onemi przez swieckich osob disponuiąc, na co acz zakon ubolewał, radzić iednak nic temu nie mogł dla osierocenia swego. Wszakże te wszystkie interessa zakonne do przyszłego metropolity odkładaiąc, czekali czasu, nim protoarchimandryta obrany będzie, przy kturym by snadniey na congregatiey wszelkie desideria zakonne przełożyć się mogły.

A za obraniem na metropolią swiętey pamięci xiędza Cypryana Żochowskiego była congregatia w roku 1675 odprawowana w Żyrowicach, gdzie, przy obraniu za protoarchimandryte swiętey pamięci xiędza Pachomiego Ohilewicza, przez xiędza Symeona Cypryanowicza consultora do scisłego związku z metropolitą te propositie były proponowane: 1-mo, aby iegomość przykładem swiętey pamięci Jozepha Ruckiego, nie rozmnażał archimandry, dokładaiąc, iż annihilować one nie iest niepodobna, ponieważ za przeszłych krolow y możnych pieczętarzow zniosł nieboszczyk Rucki archimandrye, nad to nie są w takiey konsideratiey u krolow archimandrie nasze, iako my rozumiemy. 2-do. Upraszał tenże consultor xiędza metropolity, aby iesli nie wszystkie, adinterim Wilenska, Minska y Czereyska, ktore kiedy archimandryami zwały się abo kto ich praetendował, zniesione były y więcey do tego tytułu nie przychodziły. 3-tio. Upraszał też y o to iegomość, aby na iakie kolwiek officya nie pomykał person bez porady protoarchimandryty y consultorow. 4-to. Upraszał iegomość, aby żarliwą swoią nad zakonem wszędy maiąc protekcyą prospiceret incrementis zakonu, y z Rzymu, czego by zakon potrzebował, aby wyprawował iegomość.

Po ktorym proponowaniu od zakonu tych proposicyi, acz xiądz metropolita w niektorych rzeczach życzliwie się stanowił, w decizyi iednak o archimandrye nie owszem zakon ukontentował, kiedy znosząc arhimandryą Wilenską, Minską y Czereyską, nie zaraz do possessyi onych zakonowi przychodzić pozwolil, ale aż po dożywociu tych prałatow, kturzy na ten czas in possessione tych klasztorow zostawali. O czym na sessyi dnia 14 Maia tak decidowano: Wysłuchawszy to iegomość y za rzecz słuszną do związku zakonu z iegomoscią uznawszy, na wszystko ochotnie pozwolił y iako wyżey wspomnione tytuły archimandryey Wilenskiey, Minskiey y Czereyskiey, zgodnie ze wszystkim zgromadzeniem, uchylił y cale umorzył; iako że y to salwował, aby ichmość, kturzy actu possessorami y consecrowani archimandrytami są, dożywocia mieli. Pokazuie się tedy y z tey congregatiey, że ile czas był po temu zawsze zakon nie milczał, aby nie miał tych rzeczy promowować, ktore do pomnożenia zakonu należą, z iedney strony upatruiąc praw zakonnych y obserwancy reguł, aby scisle od braci zachowana była; z drugiey strony staranie maiąc o ukroceniu tych umysłow, kturzy, za ambicyą się uniozszy, czasem przeciwko regułom y ustawom zakonnym wykraczaią; dla czego y teraz deklaratia zaszła od xiędza metropolity, że takowych kturzy by sami, bez wiadomosci xiędza protoarchimandryty y consultorow, promowować się mieli na iaką godność, akceptować y onym protekcyey żadney wyswiadczać nie miał. Zkąd dokument y dowod idzie, że co kolwiek na congregatiey Nowogrodowickiey do utrzymania praw y porządkow zakonnych postanowiono było, to nie tylko żadna congregatia nie skassowała, ale y owszem, swiątobliwie one conserwuiąc, inszemi prawami y ustawami swemi rożne congregatie stwierdziły y approbowały, przymuszaiąc iednych, aby nie wprzody activitatem na congregatiach mieli, ażby quartum votum wykonali, z drugiemi w controwersyach swoich nie mogąc się na congregatiach uspokoić, aż o Rzym się opierali y ztamtąd przez delegatow Pa-

pieskich, iako się to na congregatiey Brzeskiey widzieć daie, łaskawe dekreta w zniesieniu archimandryi ferowane mieli,—z inszemi— swiętey pamięci xiądz Kolęda metropolita y protoarchimandryta zakonu, iako od stolicy swiętey Apostolskiey zlecenie maiący, y congregatią Brzeską obowiązany, nie przestał aż do smierci za zakonem obstawać, iako się wyżey namieniło, iednych do dobrowolnego resignowania archimandryi przywodząc, drugich na congregatiach dekretami odsądzaiąc, aż na ostatek y swiętey pamięci xiądz Żochowski metropolita, za instantią od zakonu, trzy archimandrye wyż pomienione, idąc za zdaniem całey congregatiey, zniosł y skassował, iako niesłusznie, mimo wyrazne prawa y przywileie, w starszenstwa odmienione, znowu przez prałatow wznowione.

A żebyśmy iuż konkludowali y do wiadomosci potomnym czasom podali, co się daley działo na congregatiach, niech będzie ostatnia congregatia Nowogrodzka, odprawowana w roku 1703, za praesidentiey swiętey pamięci xiędza Leona Załęskiego metropolity, zamknięciem wszystkich transakcyi naszych. Tam tedy gdy się pokazało, iż niektorzy, chcąc w zakonie niektore beneficia osiągnąc, powyprawowali byli na nie przywileie w niewiadomosci protoarchimandryty y consultorow, tak się o to cała congregatia uieła y potym uspokoiona nie była, nie przystępuiąc do żadney rzeczy, ani do obrania protoarchimandryty, aż wszystkich przymusili do publicznego położenia tych przywileiow na congregatiey y oddania do ręku samemu swiętey pamięci xiędzu metropolicie, iako to: xiądz Cyryl Szypiło musiał położyć przywiley na archiepiskopią Smolenską, xiądz Bazyli Procewicz na archimandryą Pinską Leszczynską, xiądz Florian Łaniewski Wołk na archimandryą Grodzienską, a xiądz Konstanty Bułhak, za fаworem xiędza metropolity, sztucznie się od położenia wysliznął, y potym za tymże przywileiem archimandryią Brasławską u metropolity otrzymał. Zatym decisum staneło y na tey congregatiey, żeby nie wolno było nikomu, według upodobania swego, sine consensu religionis, udawać się do królow po przywileie, pod założeniem paen na występnych, z deklaratią tą, że onych metropolita nie miał przymować, ani takie osoby poswięcać, ażby od zakonu na takie beneficia byli licenciowani. I dla tego lubośmy mieli staranie, aby na tey congregatiey było wznowione quartum votum y iuż na to spisowaciesmy się byli zaczeli, z perswazyey iednak drugich y samego swiętey pamięci xiędza metropolity deklaratiey, odstąpiliśmy od przedsięwzięcia naszego, ponieważ na powsciągnienie ambicyey, zamiast quartum votum, in „nexu“ między inszemi punktami warowano, że metropolitowie, tych kturzy sami się chcą promowować y wydzierać z posłuszenstwa zakonnego, sami powinni taką swowolą w nich ukracać, nie akceptuiąc ad male narrata wyprawionych przywileiow, y owszem z onemi do zakonu odsyłaiąc. Co samo y swiętey pamięci xiądz metropolita Załęski pełnić deklarował, obserwuiąc we wszystkim tenże samy nexus między metropolitami a zakonem postanowiony, isko też y inne ustawy zakonne tak wielą deklaracyi metropolitow y samemi congregatiami stwierdzone y approbowane. O czym czytelnika do teyże congregatiey Nowogrodzkiey po informatią dalszą odsyłam, do sessyi 3 na dniu 28 odprawowaney Augusta.

Tu iuż na ostatnim punkcie opisanych stanowszy transakcyi y pieczołowania zakonnego około utrzymania praw y konstitucy postanowionych, przyznać każdy może, że dość ma zakon swięty warowanych obron po sobie przeciwko tym, kturzy się na ustawy zakonne targaią, kiedy nie tylko swiętey pamięci xiądz Rucki od congregatiey Nowogrodowickiey, iako reformator życia naszego zakonnego, czterma potym congregatiami y na ostatek piątą, przed smiercią swoią, w roku 1636 w Wilnie odprawowaną, obwarował y mocno utwierdził, że zakon nie miał mieć żadney od prałatow praepeditiey w swiętych ustawach swoich, dla czego y archimandrye był zniosł y annihilował; ale nad to aż do teraznieyszych czasow naszych consequenter to następowało, że insi

następuiący protoarchimandrytowie y przełożeni y cała congregatia zawsze te gorliwość pokazowali, iż nasladuiąc pobożnosci przodkow swoich do kluby przywodzili y upadać onym nie dopuszczali. I miał by z tąd zakon swięty wielkiego augmentum chwały Bożey spodziewać się, iako też niemniey cieszyć się w rozszerzeniu klasztorow swoich y w nich gromadnie mieszkaiących braci zakonney; ale, niestety, na insze skutki gorliwości y prac naszych zapatruiemy y mało co iest takiego, co by nas w zakonie ucieszyć miało, owszem, więcey tych rzeczy, na ktore nie bez boleści y ciężkiego wzdychania naszego zapatrować się musiemy. A przyczyna tego nie iest insza, tylko ta, że w zakonnych zamysłach naszych nie byliśmy iednego serca y iednego umysłu, ale często to bywało, że co iedni dobrego z pożytkiem pospolitego dobra zakonnego stanowili y prawami to utwierdzali, drudzy przeciwnym sposobem wszystkie te rzeczy zanic sobie mieli y owszem one znosili y ruinowali y gwałt prawom, przywiliom, funduszom y constitutiom zakonnym czynili, tak iż, iako się pokazuie z congregacyi, rzadko kiedy miał uspokoienie zakon od prałatow; bo gdy znowu za xiędza Antoniego Sielawy metropolity odnowione zostały żniesione za swiętey pamięci xiędza Ruckiego archimandrye, wielka pokusa nastąpiła w zakonie, że iaki taki dla dostąpienia godnostki począł wyłamować się z posłuszenstwa zakonnego, a zatym, dostąpiwszy czego chciał, iuż licentiose sobie postępował y zwierzchności protoarchimandryczey by namniey się nie obawiał, zkąd pochodziło, iż nic nie uważaiąc na przywieleie, prawa y wolności ab antiquo klasztorom nadane, przeciwne przywileia u krolow wyprawowali, y gdzie klasztory na ziemskich dobrach ufundowane byli, tam za krolewskie fundacye udawali y absolutum dominium na nie wnosili, y do ktutych, iako w starszenstwa obrocone y wolnemi elekcyami szczycące się, żadnego przystępu nie mieli, tam archimandrye sobie zakładali przez przywileie ad male narrata otrzymywane.

A komu nie iawne są przywileia y wolności nadane monastyrowi *Wilenskiemu* cerkwie *Swiętey Troycy* w obieraniu sobie czteroletniego starszego, abo tytularnego archimandryty? y iako ten monastyr nie krolewskiey, ale ziemskiey iest fundacyey? A prezd się takie przywileie, na wolną elekcyą nadane, przez wiele czasow valoru żadnego nie miały u tych, ktorzy na ten monastyr przeciwnemi posledniеyszemi przywileiami się szczycili, za ktoremi monastyr y dobra, do dispositiey krolewskiey nie należące, posiadaiąc, rządy swoie cum absoluto dominio odprawowali. Czemu ten klasztor sprzeciwiaiąc się, gdy od iednego prałata iuż był do Pińskiey episkopiey przyłączony, nieznosnych trudności zażył, nim tak za żywota, iako y po smierci iego wolny y pierwszy klasztor w wielkim xięstwie Litewskim od takiey persekucyey uwolniony został.

A kto nie wie, że archimandrya *Mińska Wozniesieńska* iest od roku 1633 incorporowana do cerkwi y monastyra *Swiętego Ducha* y w starszenstwo obrocona przywileiem naiaśnieyszego iegomości króla swiętey pamięci Władysława Czwartego? A przecie byli ci, ktorzy po tak wielu starszych Mińskich, od kilkudziesiąt lat tam rządy zakonne odprawuiących, znowu wznowili byli archimandryą, y władzy protoarchimandryczey nie podlegaiąc, według woli y upodobania się swego tym mieyscem disponowali, z niemałą szkodą y utratą tak dobr zakonnych, iako y niektórych splendorow cerkiewnych, lubo by iuż tam archimandrytowie mieysca nie mieli nie tylko podług przywileiu od Władysława króla na starszenstwo nadanego, ale y podług constitucyey zakonney w Żyrowicach na congregatiey w roku 1675 postanowioney, przez kturą Minska archimandrya iest skassowana y annihilowana.

A kto będzie przeczył temu, żeby monastyr *Ławryszowski* nie miał aequiparatiey we wszystkiem w prawach y wolnościach y funduszach ziemskich z monastyrem Wileńskim Swiętey Troycy, ponieważ dwóma

przywiliami starożytnemi od naiasnieyszych monarchow polskich Zygmunta Pierwszego y syna iego Zygmunta Augusta nadanemi uwolniony będąc od archimandrytow, postawiony iest na prostym starszenstwie, aby go sami oycowie między sobą obierali y rządy klasztorne zlecali, a przeć się y ten monastyr nie osiedział się na tak starożytnych prawach y przywileach swoich; bo byli ci (Białozor), kturze one zgwałciwszy, nie wiedzieć za iakimi przywiliami absolutum dominium nad klasztorem y dobrami iego prowadzili, a ieszcze z takim zgorszeniem, iż przy obszernych dobrach na iednego zakonnika intraty nie stawało, aby przynamniey w uroczyste święta y w niedziele pustkami nie stała cerkiew.

Nuż co rzeczemy o archimandryey *Grodzienskiey*? Ktora cerkiew na *Kołoży* ma mere ziemską fundacyą przez legowane Czeszczewlany od swiętey pamięci Bohusza Bohowitinowicza,—pisarza króla Alexandra, na cześć swiętych męczennikow *Borysa* y *Hleba*, y on że sam, iako fundusz opiewa, cerkiew pustą y opadłą restawrował y nakłady na to nie małe łożył, pisząc się ktitorem abo fundatorem tey cerkwi, y obiecuiąc obrącą bydź oney y opiekunem, a po smierci sukcessorowie iego powinni się zastanawiać tym, ktorzy by ten klasztor krzywdzić mieli. Data tego funduszu w Wilni, Iula 20 dnia indicta 10, za metropolity Jony. I tak z funduszu samego pokazuie się, że ten monastyr y cerkiew nie królow miała za fundatorow, ale Bohowitynowiczow; bo o tym mieyscu przed tym krolowie y wiedzieć nie chcieli, ponieważ kto inszy cerkiew restavrował, nakłady dał y maiętność swoią ziemską fundował. Wszakże y to mieysce, gdy u nas iest okrzczone archiwandryą, nie wiedzieć z iakiego funduszu y prawa wolno było upraszać na nie u królow przywileie. Wstyd nam opisywać niedopuszcza, co się niedawnemi czasy działo z mieyscem Kołoża, które tak w opuszczeniu zostawało, że y podworze pokrzywą zarosłe było, y cerkiew nie maiąc pokrycia, tylko cztery scany maiąc, straszydłem y okropnością całemu miastu była, na co y moie oczy zapatrowały się pod czas seymu Grodzieńskiego w roku 1693 odprawowanego, że gdy w miescie po wszystkich kosciołach głośno chwała Boska brzmiała, nasza tylko iedna cerkiew, pustkami stoiąc, dziwowiskiem swiatu była, maiąc na ten czas przy iurisdyce mieskiey y przy porządnym folwarku kilkadziesiąt poddanych w Czeszczewlanach.

Wstyd nam y archimandryey *Trockiey* opisywać, ktura fundowana będąc od wielkiego xiążęcia Witolda y maiąc w miescie swoią iurisdykę, także nie małą obszerność gruntow koło miasta, dziesięciny zapisane na niektorych dobrach, wszystko to po większey częsci, za niegorliwością tamecznych archimandrytow, utraciła, szczycąc się teraz tylko podworzem iednym, kędy niegdyś monastyr y cerkiew była, y z ostatkow pozostałych gruntow mizerny profit odbieraiąc, a iak by się mogły dziesięciny y grunta rozebrane windykować y chwałe Boską od kilkudziesiąt lat zaniedbaną renowować, by namniey o tym nie myszląc.

Nie bez osobliwego żalu y *Czereyski* klasztor wspominamy zacną fundacyą domu przeswietnego Sapieżyńskiego, gdzie poki proste starszenstwo było, rayskim mieszkaniem, dla ozdoby cerkwi y kwitnącey chwały Boskiey y positiey piękney klasztoru, nazwać się mogło; lecz skoro tylko w archimandryą to się mieysce przewierzgneło, tak prędko taka się tam odmiana uczyniła, że nie tylko klasztor w ruine przyszedł, ale y sama cerkiew pozbywszy ozdobnego wierzchu, pod przykryciem słomianym zostaie, y bać się, aby się kiedy mury nie zapadły dla nadwątlonego barzo sklepienia, w czym wielkie praeiuditium zakonowi, gdy ten klasztor Czereyski, ktury zawsze pod iurisdikcyą protoarchimandryczą zostawał y od niego tam starsi creowani byli, teraz z takim zgorszeniem y z zgubą tego mieysca w niesłuszney prałackiey possessyey zostaie.

Przydaie się na ostatek do tegoż komputu y archimandrya *Brasławska*, ktura po róż-

nych possessorach, na ostatek około roku 1718 y 1719 do takiey ruiny przyszła, że czasem y iednego zakonnika w klasztorze nie było y sam archimandryta klasztoru nie pilnował, ale gdzieś daleko wpuszczy residentią miał. Zaczym, tak mieysce opuszczone bywało, że czasem pustkami stało, y cerkiew takiey ruinie podległa, że niezadługo obalić się może.

Insze zaś archimandrye, iako to, Wołyńskie, opuszczamy, gdzie w *Żydyczynie*, nie dawnemi czasy, który złotym iabłkiem nazywano, ieden, abo dwóch zakonnikow mieszkiwało y cerkiew na podporach stała. W *Dubnie* zaś y *Dermaniu* na ordynaryey archimandryczey zakonnicy zostawali, nie należąc nic do rządow y dispositiey dobr tameczuych zakonnych, bo nad onemi sami archimandrytowie absolutum dominium miewali. *Dohorobuska* zaś archimandrya cale zholała y tylko murami cerkiewnemi swieci się, y to zwierzchu odartemi y nie pokrytemi, z czego kożdy, iaki porządek bywał w mizernym klasztorku y iak się tam promowowała chwała Boska, dorozumieć się może. Co dla wiadomości potomnym czasom y braci po nas następuiącey dla informatiey takie notata gdy się zostawuią, może z nich kożdy uważać y obierać, co iest lepszego y pożytecznieyszego zakonowi: czy, idąc za congregatią Nowogrodowicką y iey swiętemi ustawami, z granic, w niey opisanych y drugiemi constitucyami potwierdzonych, nie występować, czyli też oycow naszych pierwsze założone fundamenta pobożności y wzor wszelkiey swiątobliwości y obserwantiey reguł na stronę uchyliwszy, będzie się zdało isć przestronnieyszą drogą w zakonie, mnożąc archimandrye, aby się między nami ambicye rodziły y częste nam w społeczności żyiącym zamieszanie y niepokoie przynosiły, ktore dotąd dosyć nas infestowali, z przemożeniem iedna drugiey strony, z czego na tak nie szczęśliwe pożytki w zakonie zapatruiemy się, których żeby ia, abo owastrona oczyma nie oglądała, o, iakobyśmy szczęśliwemi przed Bogiem y ludzmi bydź się pokazali!

Ale iakoż kolwiek zdasie komu iakie rzeczy w tey mierze obierać, przed sie z kon do tych czas swoim torem postępuiąc, dawnego zwyczaiu y praw opisanych w poskromieniu ambicyi nie odstępował, a mianowicie, zacząwszy de novo od roku 1703, od congregatiey Nowogrodzkiey, na kturey teraznieyszego przeoswieconego xiędza Leona Kiszkę metropolite za protoarchimandryte obrano. Naprzod, ten zelus był u oycow na congregacyą zgromadzonych, że dokazali tego, iż przywileie na różne beneficia, sine consensu religionis wyprawione, musiały bydź oddane do rąk swiętey pamięci xiędza metropolity Leona Załęskiego; powtore, monastyrowi *Wileńskiemu* tamże przywileia y prawana dane approbowano, y przy starszenstwie to mieysce zostawione, wziąwszy informacyą z „*Obrony*", exemplarzami na pismie całey congregatiey rozdaney, że tam przywileie od królow wyprawowane bydź nie mogą, gdzie się żadna namnieysza fundacya krolewska nie pokazuie y gdzie dobra ziemskie od różnych fundatorow nie na archimandrytow, ale mere na zakonnikow są nadane, y inna nadania, summy pieniężne y kamienice tymże zakonnikom wiecznością na prowizyą y spolne używanie zapisane. Ktorego takowego prawa, po uspokoieniu się po wielu transakcyach z swiętey pamięci xiędzem Antoninem Żołkiewskim, episkopem Pińskim, iuż lat iedynascie iako bez żadney persecutiey używaią tameczni oycowie, będąc pod przełożenstwem starszych swoich.

Monastyr zas *Ławryszowski* także po smierci swiętey pamięci xiędza Żołkiewskiego,—episkopa Pinskiego, od tegoż czasu, iako y klasztor Wilenski, począł przychodzić do swoiey wolnosci; bo taż congregatia Nowogrodzka wyz mianowana mieć chciała, aby ten klasztor tylko w protekcyi u swiętey pamięci xiedza Zalęskiego metropolity zostawał, lecz rządy tego mieysca nie kto inszy, według praw y przywiliow, tylko starszy odprawował wielebny ociec Jozeph Saporowicz przez lat sześć, aż do congregacyey Bialskiey, z ktorey w roku 1709 znowu na też starszenstwo Ławryszowskie y oraz na Nowogrodzkie naznaczono wie-

lebnego oyca Demetrego Zankiewicza sekretarza zakonu, ktory gdy postąpił na starszenstwo Bytenskie, znowu tenże xiądz Saporowicz do *Lawryszowa* był ordynowany y był starszym aż do congregatiey Wilenskiey w roku 1713, za praesidentiey swiętey pamięci przeoswieconego xiędza Jerzego Winnickiego metropolity odprawowaney, na ktorey gdy obebrano reverendissimum patrem Bazylium Procewicz za protoarchimandryte, consultora y starszego Wilenskiego, dana iest obedientia na starszenstwo Ławryszowskie wielebnemu xiędzu Sewerianowi Klepackiemu, prokuratorowi generalnemu, ażeby, przy kilku zakonnikach promowuiąc chwałę Boską, mogł z obwencyi tegoż klasztoru, co by zbywało od suficientiey tamecznych oycow, obracać to na poparcie rożnych spraw w Trybunale agituiących się. I tak y ten klasztor iuż od lat iedynastu w possessyey zakonney zostaie y od tego czasu przywileie y władza archimandrytow ustały, tylko nie wiemy iak długo ten klasztor przy takowym szczęsciu y przy zażywaniu przywiliow y wolnosci swoiey obfitować będzie; bo u nas często że z tych nałogow naszych rewolucye bywaią.

Zatym nie przestał zakon zelować y o monastyrze *Mińskim*, o oddaleniu z tego mieysca niesłuszney archimandryey, prawami, przywiliami y congregacyą skassowaney y annihilowaney; bo tenże przeoswiecony teraznieyszy metropolita, iako na ten czas będący protoarchimandryta, z powinności urzędu swego czułość zdawna maiąc o tym klasztorze y chęć wielką do podzwignienia onego upadłych wolności, skoro tylko wziął wiadomość o zeysciu z tego swiata swiętey pamięci xiędza Gedeona Szumlanskiego, archiepiskopa Smoleńskiego, tak zaraz do odebrania tego klasztoru ordynował mnie (ktory to pisze), abym do Mińska ziachawszy y tam zostaiąc starszym, nie dopuscił daley inconvulsionem przychodzić prawom y przywileiom temu mieyscu nadanym. Jakoż czyniąc dosyć obedientiey y woli protoarchimandryczey w roku 1706 dnia siedmnastego Marca klasztor Miński do possessyey zakonney odebrałem y tam starszym aż do congregatiey Bialskiey będąc, ni od kogo z prałatow żadney praepeditiey nie miałem, maiąc od xiędza protoarchimandryty y consultorow skrypt do siebie przysłany, abym pod excommuniką wszelkim sposobem bronił ingressu w to mieysce, ieżeli by kto, za przywileiem ad male narrata wyprawionym, miał derogare prawom y wolnościom zakonnym. Zatym z Bialskiey congregatiey na toż starszenstwo był ordynowany xiądz Chryzanf Swiacki, ktury gdy tamże dokonał wieku swego, nie doczekawszy kilka niedziel congregatiey Wileńskiey, na mieyscu iego w roku przeszłym 1713 nastąpił na starszenstwo wielebny ociec Benedykt Sienkiewicz y dopioro tam rządy starszenskie odprawuie, iako y przed tym od dawnego czasu bywało, że tam od ufundowania się tego klasztoru nie mieli mieysca archimandrytowie, ale wszelka władza zostawała przy starszych, których od roku 1633, iako iest incorporowana cerkiew *Wozniesieńska* do cerkwi *Swiętego Ducha* y w starszenstwo obrocona, wynotowałem z różnych spraw, y siebie samego do nich includuiąc, osob, zda mi się, iedynascie czyli tez dziesięć, począwszy od pierwszego starszego tego mieysca wielebnego oyca Athanazego Pakosty, ktory po swiętey pamięci xiędzu Ruckim może się tego klasztoru Mińskiego zwać fundatorem; bo on, nie wypowiedzianą gorliwość maiąc ku rozmnożeniu tam chwały Boskiey, zginione dobra *Trościeniec*, fundowane od królowey Heleny Moskiewki, wielką swoią przewagą y kosztem niemałym długi czas prawuiąc się y inquisitie z assessoryey wywodząc, od kniaziow Horskich windykował, y niebędące dobra od kilkudziesiąt lat w possessyi klasztorowi przywrócił, wziąwszy w zamian za *Trościeniec*, fundacyey krolowey Heleny, *Słobodke* wieś od kniaziow Horskich, z puszczą na mile wzdłuż y wszerz, iako dobra przylegleysze klasztorowi Mińskiemu, których y teraz in possessione zostaiemy. Z iegoż wielebnego oyca Pakosty pieczołowania młyn w miescie Mińsku pod zamkiem mamy, także od lat kilku

dziesiąt, utracony pozyskawszy, który, dawne przywileie na ten młym odnowiwszy y dworzanina krolewskiego do Mińska sprowadziwszy, magistratowi ten młyn zaiachał y dobra szpitalne Zabczynskie prawnie odebrał y wiele temu mieyscu dobrego uczyniwszy, sam na episkopią Chełmską postąpił, zostawiwszy po sobie sukcessorem wielebnego oyca Skołdyckiego, w gorliwości zakonney sobie podobnego. A tak lubo tam Wozneseńska archimandrya była niegdyś, iednak co kolwiek było fundacyey, wszystko to archimandrytowie za schyzmy utracili byli, nawet iuż y samego klasztoru cerkwi Woznieseńskiey possessorami nie zostawali; bo iako z spraw pokazuie się, nieiaki Dostoiewski, snadź za uproszeniem u króla, do klasztoru wprowadziwszy się y wszystkie grunty około miasta, należące do klasztoru, obiąwszy, czas niemały onych, iako dziedzic nie iaki używał, a potym ledwo przez xiędza Michała Rahoze wytorowany został, funditus budynki klasztorne zruinowawszy, drzwi, uszaki powycinawszy, żelaza zewsząd powydzierawszy, sad pokopawszy, pustkami porzucił. Uważ że tedy kożdy z takiego procederu, ieżeli nie słuszną nasi mieli instantią do krola swiętey pamięci Władysława, aby ta archimandrya do cerkwi Swiętego Ducha incorporowana była y w starszenstwo obrocona; ponieważ iuż tam archimandrytowie nic swego nie mieli, nawet y klasztoru byli odbiegli. A tak kto pozyskał te dobra y kto tak wielkie na windykacyą onych koszty łożył, klasztor z swieckiey possessyi wydzwignął. słusznie tego wszystkiego, za przywileiami y confirmacyami sobie służącymi, possessorem ma bydź, a nie archimandrytowie, ktorzy to mieysce, dla persecutiey swieckiey, porzucili byli y iuż przez tak długi czas o nich słychać nie było, ale starszy Minscy zupełne rządy odprawowali.

Po opisaniu monastyra Mińskiego, przystępuiemy do obiasnienia praw y funduszow monastyrowi *Mscisławskiemu Pustyńskiemu* ab antiquo służących, kture, iż pod collacyą królewską nie podlegaią, pokazało się to na sądach fiskalnych woiewodztwa Mscisławskiego, gdzie w roku 1706, z oczewistey controwersyi, uwolniono tameczne dobra wiecznymi czasy od hiberny płacenia y od consistencyi y wszelkich ciężarow woyskowych; ponieważ z różnych dokumentow, praw, zapisow y funduszow onych dowiedziono, a mianowicie z funduszu swiętey pamięci Bohusza Bohowitinowicza, klasztorowi Pustyńskiemu nadanego, y od naiaśnieyszego króla Alexandra, w roku 1503 confirmowanego, że dobra *Pustyńskie* y *Onufryiowskie* są ziemskiey fundacyey. Zkąd upewniony będąc zakon, że na ziemskie dobra niesłusznie od archimandrytow wyprawowane byli przywileie, nie chcąc mieć od króla żadney dependentiey, bespiecznie w Pustynkach creował proste starszenstwo, gdzie pierwey xiądz Łukasz Przewłocki, potym xiądz Spiridion Nowosielski od przeoswieconego teraznieyszego xiędza metropolity, a na on czas prowincyała, starszemi ustanowieni będąc, iuż tych dobr, nie iako królewszczyzny, ale iako ziemskiey fundacyey zażywaiąc, od hiberny, od consistentiey wolni zostawali, y teraz tymże, a nie inszym prawem y wolnością dobra Pustyńskie y Onufreiowskie szczycą się. A lubo z pewnego respektu te klasztory conferowane są od zakonu iegomości xiędzu Michałowi Gratusowi, archiepiskopowi Smolenskiemu, iednak nie iako archimandryte tam creowano onego, ale iako prostego starszego, kturzy przez assekuracyą swoią zakonowi w roku 1712 daną mere tam starszenstwo przyiął, tytułu archimandryey zrzekł się y inwestiture, ad male narrata u metropolity na archimandryą tameczną wyprawioną, do ręku xiędza prowincyała oddał, wiele na siebie obowiązkow wniozszy, iż tam, iako starszy zostaiąc, powinien bydź życzliwy mieyscu temu y o pomnożenie chwały Boskiey y conserwatią tamecznych dobr, iako naybarziey starać się y za postąpieniem na msze beneficium exunc ustąpić z tych dobr bez wszelkiey praepeditiey.

Monastyr *Grodzienski* w fundatiey swoiey że we wszystkim ma aequiparatią z Pustynkami Mscisławskiemi, bo iednegoż iest fundatora, to iest swiętey pamięci Bohusza Boho-

witynowicza, przeto z respektu Czeszczewlan, iako ziemskiey fundatiey, y dla wybudowania na Kołoży klasztoru iako też de novo, po tak wielkiey ruinie, cerkwi tameczney restauratiey przez xiędza Symeona Ohurcewicza, prowincyała naszego, y tam wprowadzone było starszenstwo po zeysciu z tego swiata swiętey pamięci xiędza Floryana Łaniewskiego Wołka, archimandryty Supraskiego y Grodzienskiego, y iuż tam starszy od lat pięciu y daley zostawał samo piąt, promowuiąc należycie chwałę Boską y zdobiąc to mieysce, po tak straszney desolatiey, zakonnemi osobami. Ale gdy się tak rzeczy zakonne promowowały, nie długo cieszyliśmy się z tego, bo tenże klasztor musiał dostać się pod rządy archimandrycze za usilną prozbą y promocyą swiętey pamięci xiędza Winnickiego metropolity, abyśmy ten klasztor conferowali wielebnemu oycu Wawrzincowi Sokolinskiemu, ktorego uczynił archimandrytą Grodzienskim.

Tymże sposobem y *Kobrynski* monastyr, gdy w directiey prowincyalskiey zostawał, maiąc od kilku lat starszego swego, musiał znowu przemienić się na archimandryą w roku 1713, za instantią także xiędza Winnickiego metropolity, ktury wielebnego xiędza Benedikta Godebskiego na te archimandryą promowował; z tą iednak kondycą tych obudwuch klasztorow ustąpiliśmy, iż się opisali osobliwemi skryptami tracić to beneficium, inquantum by na tych mieyscach o chwałę Boską y o pomnożenie tych mieysc zelować nie mieli.

A co się tknie archimandryey *Żydyczynskiey* y *Czereyskiego* monastyra, gdzie się niedawno zjawiła archimandrya, bo nawet y xiądz Grzegorz Maliiewski consultor, a potym biskup, nie pisał się archimandrytą, ale starszym Czereyskim. O tych obudwuch monastyrach na congregatiey Bialskiey w roku 1709 radzono, iak by mogły bydź ratowane od ostatniey zguby swoiey, y żeby iak kolwiek utracony porządek chwały Boskiey y zniszczenie zakonnego pożycia znowu w tych klasztorach odnowić się mogło. I postanowiono, aby exdivisia dobr była tych obudwu klasztorow na try częsci, to iest: iedna na reparatie cerkiew y opadłych klasztorow, druga na sufficientią zakonnikow, a trzecia na vivende archimandrytow, ażeby iuż do rządow zakonnych y do dwoch częsci dobr onych archimandrytowie nic nie należąc, praecedentią tylko nieiaką nad zakonnikami mieli, a oni pod posłuszenstwem starszych swoich zostawali. I zaraz z teyże congregatiey na exdivisią tych dobr y obięcie rządow ordynowano do Żydyczyna wielebnego oyca Diodora Makarewicza, a do Czerey wielebnego oyca Grzegorza Wasilewskiego, kturzy nie słychać aby w naznaczoney funkcyey skutkiem co dobrego wykonać mieli, lubo na tych mieyscach czas nie mały residowali, y owszem, prędko z tamtąd uprosiwszy się, przy dawnych nierządach one zostawili. Ale mieysca Żydyczynskiego nie żałuiemy, bo potym gorliwemu w chwale Boskiey dostało się iegomosci xiędzu Lewickiemu, episkopowi Chełmskiemu, ktury w Żydyczynie hlasztor de novo wystawiwszy y zakonnikow zgromadziwszy, ile może to mieysce zdobi y promowuię y zakonowi swiętemu dobrą sławę przywraca. Czereia zas znowu pod władzę iednego archimandryty znowu przyszlą za usilną prozbą na przeszłey congregatiey Wilenskiey swiętey pamięci xiędza Winnickiego metropolity, obiecuiąc, że gdy tylko ten respekt xiądz archimandrytą odbierze, że w iego dispositiey klasztor y dobra będą, starania wszelkiego przyłoży około zruinowaney cerkwi y spustoszonego klasztoru; lecz lubo na wszystko pozwolić się musiało, żadney iednak ztąd pociechy nie odnosi zakon, y owszem znaczny smutek, gdy do tych czas na też co y pierwey zapatruie się ruiny, z wielkim zgorszeniem ludu swieckiego.

A po wyrażeniu praw y konstitucy zakonnych, iakesmy się według onych rządzili y sprawowali y cośmy za pożytki zakonowi przynosili ze wszystkiego tego, co się w tym obiasnieniu opisało y z rożnych przypadkow przywiodło, ktore się między zakonem a prałackim stanem przytrafiały y distinkcyą z doznanym

nieraz niepokoiem rządow zakonnych czyniły y nas między sobą mierzili, wybornie może się tu sententia położyć swiętego Grzegorza o naszych archimandryach, co on niegdy napisał o praelaturach, ktorego te są słowa: „Praelatura mysli wesela odbiera. O, wielka szkodo! Sumnienie obraża. O, niezmierne niebespieczeństwo! Zażyć chleba spokoynym sercem nie pozwala. O, szkodliwa biesiado! Przyiacioł utraca. O, nieszczęśliwa praelaturo! Nigdy uspokoić się nie pozwoli. O, okazyo niespokoynosci y turbacyey ludzkiey!“ Już tedy z tey sententiey tego wielkiego doktora cerkwi swiętey y z samey rzeczy w zakonie naszym doznaney y praktykowaney widzimy na oko, iako są niepożyteczne praelatury y nic nie pomagaią zakonowi, ale owszem szkode niemałą przynoszące; z drugiey zaś strony, tych kturzy chciwie się o nie staraią nie z tym umysłem, aby się pokazali bydź rozmnożycielami chwały Boskiey y zakonu swiętego, ale tylko żeby się wybić na swobode z posłuszenstwa zakonnego. O, iak w wielkie niebespieczenstwo popadaią sumnienia! gdy pod tym praetextem, że ich protoarchimandryta wizitować tak nie może, iako drugie klasztory, y władza onego nad niemi nie iest zupełna, zwykła paszować, nie tak iako zakonność mieć chce, ale iako woli archimandryczey się podoba, tak się po klasztorach sprawuią y sami się dożywotniemi panami nad zakonnemi dobrami czynią, tak iako by to nie na zakonną bracią y nie na społeczne używanie, ale na iednego archimandryta legowano y zapisano było. A przeto często przez takie występki nasze nie błogosławił Pan Bóg zakonowi naszemu, że nie tylko nie słychać tymi czasy, żeby kto ku archimandryey ktorey miał przydać iaką fundacyą nową y upadek oney iakim dobrodzieystwem wspomoć y podeprzeć, ale owszem y dawne fundacye, legowane niegdyś swiątobliwie archimandryom, następuiący collatorowie poodbierali y do swieckiey władzy swoiey przywłaszczyli, a drugiesmy legacye sami potracili, iako to evidenter pokazuie się naprzod z spraw wieczystych y procederow prawnych archivum Wileńskiego, iż acz w prawdzie za nierządem dizunickim utraciliśmy dwa folwarki nazwane Swiątyniki y Purwiniki, w powiecie Kowieńskim, z siedmią wsiami, niegdyś klasztorowi Wileńskiemu fundowane od kniazia Matfieia Mikitynicza Hołowczyńskiego, iednak nam by należało wydzwignąć one z possessyi swieckiey, a przed się po dwuch archimandrytach o te legacyine przez lat kilkanascie prawuiących się dobra y koszty tak wiele łożących, po tak wielu zaszłych dekretach z Pacami, poslednieysi archimandrytowie nie tylko tego procederu konczyć, ale y wiedzieć o sprawie nie chcieli, y wprowadziwszy oną w wielką ziemską praescriptią, wiecznie tak wspaniałą y zacną fundacyą niedbalstwem swoim utracili. Toż samo stało się w Wilni y z niektoremi summami legacyinemi, gdzie się one za rządow archimandryczych y ich wikarych podziały, dopytać się nie możemy, jako to: o summie Skuminowskiey na Możeykowie będącey, a do kaplicy Zwiastowania naswiętszey Panny fundowaney; o summie kaplicy Szostakowskiey, fundacyey Isaykowskich, wniesioney na maiętność Oscikowszczyzne; o summie Kiewliczowskiey z Spiahła wypłaconey; o summie Kolędzińskiey do ołtarza ich swiętego Krzyża należącey; o summie Dubowiczowskiey na akafist naswiętszey Panny pobożnie legowaney. Ktore to legacye y insze tu nie pomienione, tylko że pamiątkę nam fundatorow na papierze zostawili, lecz z ich dobrodzieystwa dawno zakon się nie cieszy, ale to wszystko poszło w cudze ręce, Pan Bóg wie iakim sposobem y na co, ponieważ, za straceniem tych summ, nawet y informacyi klasztorowi nie zostawiono.

Klasztor zaś *Ławryszowski*, że miał samego wielkiego xiążęcia Litewskiego za fundatora Woysiełka, a potym Ławrasza, także dziedzica y xiążęcia wielkiego xięstwa Litewskiego, nicht temu przeczyć nie może, aby z drugiemy sławnemi w wielkim xięstwie Litewskim klasztorami w mnostwie zakonnikow y w apparentiey chwały Boskiey we wszystkim nie miał bydź porownany, ponie-

waż czytamy, że iednych braci laikow zastołpnikow do pięciudziesiąt bywało, oprocz inszych kapłanow y kryłoszanow. Dobra zaś Ławryszowskie tak obszerne były, że na kilkaset włok possessyi rachowano; a przecie, za skaraniem Boskim, ledwo ten klasztor tylko na Chodkiewiczowskiey fundacyey y na Chrebtowiczowskiey y na innych kawałkach zostać się mogł, a to wszystko, co kolwiek było inszych fundacyi, znowu w swieckie ręce się dostało, kturzy poodbierawszy swoie fundacye, nawet one y z Ewangieliey, gdzie były zapisane, powyrzynali y pamiątkę pobożności swoiey wygładzili. A to podobno nie przeco się stało, tylko za opuszczeniem chwały Boskiey, gdzie, iako czytamy, na taką ruine niegdyś przyszła była cerkiew za dyzuniey (a potym nie lepiey y za naszych się działo) że na siedm ołtarzow nie kapał deszcz, ale się lał, z pogniciem wszystkich apparatow y swiątości, iako to w supplice do króla, od zakonnikow pisaney, z płaczem quaerimonie swoie donosząc na archimandryte y desolacye przez niego klasztorowi wielkie stałe, wyrażone, szeroce iest opisano; aleź y za naszych archimandrytow wiele iest odebranych ostrowow od Ławryszowa y do Niehniewicz maiętności, xiążęcia iegomości Radziwiłła kanclerza przyłączonych, kturych in possessione swiętey pamięci xiądz Rucki był, a do tych czas za iawnemi dokumentami nie było się komu o nie upomnieć, lubo są y protestacye o to widziałem pozanaszane. Więc y na zapisanych dziesięcinach, a mianowicie na tak głowney maiętnosci Turcu od wielkiego xiążęcia Włodzimierza Olgierdowicza y od innych, co ten klasztor szkody poniosł, trudno tego opisać. Na kture lubo są iawne dokumenta, iednak wszystkie te dziesięciny utracono y przez archimandrytow wieczną niepamięcią pogrzebiono, że Bóg wie ieżeli iuż kiedy vindykowane będą.

Pódźmyż ieno y do archimandryey *Dermanskiey* y *Dubienskiey* y spytaymy się, czemu ź tak wielu frequentiey zakonnikow y z kwitnącey na tych mieyscach chwały Boskiey ledwo na imie nasze zakonne teraz zapatruiemy się y na okropne puste mury od czasu w ruine większą przychodzące? Pewnie nam odpowiedzą, że nie insza tego przyczyna, tylko przez utracenie tamecznych fundacyi stałasię taka po klasztorach desolatia; albowiem, xiążęta Ostroscy, zgorszywszy się iakimsi nieprzykladnym pożyciem y złym szafowaniem dobr na chwałę Bożą fundowanych, zniemacka tych dobr umnieyszali, a potym za czasem y wszystką fundacyą pod się zagarneli, mało co zostawiwszy na profit zakonny, zkąd po kilku zakonnikow ledwo na sufficientiey tameczney utrzymać się może, acz y z tych ostatkow dobr pozostałych dla archimandrytow zupełnie fruktifikować nie mogą. Tymże sposobem y *Zimnicki* klasztor, niegdyś z fundacyey swoiey sławny na Wołyniu, utracił swoie dobra, bo y tam fundatorowie wszystkie dobra zaiachawszy, przy iednych tylko gołych murach cerkiew byli zostawili, y gdy by swiętey pamięci xiędza Leona Załęskiego metropolity gorliwość y staranie nie poratowała tego mieysca y przez pewną complanatią pewni poddani z wioską, z gruntami, z młynem etc. przywróceni nie byli, iuż by to mieysce do tych czas żadną miarą dotrzymać się nie mogło. Wszakże ruina tego klasztoru, opuszczenie cerkwi, acz to wprawdzie nie za nas się stało, ale za schyzmy, wielkiey iednak reparatiey y niemnieyszego kosztu potrzebuie. Ale y *Minski* nasz klasztor nie mało około miasta gruntow utraciwszy, iako o tym iest osobliwa informacya napisana, ieszcze przytym niedawnemi czasy y wioski nazwaney Kulikow pozbył, fundacyey swiętey pamięci pana Paszkowskiego, przez zastawienie oney we stu talarow bitych, przez iednego archimandryte (Szumlanskiego). Insze szkody tego mieysca mimo się puszczam y inne archimandrye, kturych nie iesteśmy rządow swiadomi, dość z tych informować się, że one z wiekow dawnych nie mieli pomnożenia y błogosławienstwa Boskiego, znać że archimandrytowie nie starali się o to, co iest Chrystusowego, ale tylko tego, co by im samym było pożytecznego. Nie było gdzieś między

nimi owych dawnych swiętych y przykładnych oycow y archimandrytow Pachomich, Makarych, Sawow, Theodorow Studitow, y w naszym panstwie z teyże szkoły ich duchowney pochodzących, a w iedności swiętey będących, Antonich y Theodosych Peczerskich, świątobliwych Pocieiow y Ruckich, w pomnożeniu zakonu dość gorliwych, kturym nie nowina miewać iednym pod directią swoią po kilka tysięcy zakonnikow, drugim po tysiącu y innym wielką dla chwały Bożey braci zakonney szczycić się frequentią,—nie tak iako za naszych wiekow: bo gdzie archimandrya, tam tylko archimandryta swieci się assistentią swieckich osob, lecz co do zakonnikow, cale się w nich nie kochaią, ani onych po klasztorach mieć chcą, aby sie raczey od swieckiey pompy ante od porządnych klastorow obłudnemi archimandrytami bydź się pokazowali, co jako często z zgorszeniem wielkim u swiata zwykło bywać, że z dobr zakonnych zle się chwała Boska promowuie, tak nie możemy nakrzekać ni na kogo, tylko na samych siebie, że z nas że samych zguba dobr zakonnych nastąpiła, kiedy iedne nam z słuszney przyczyny odebrano, a z drugiey strony y samiśmy one pogubili. Z takich postępkow nie spodziewać się dobrodzieiow (dla odrażenia się od nas) aby kiedy co archimandryom dobrego swiadczyć mogło.

Z tego tedy wszystkiego, co się w tym obiasnieniu ku przestrodze zakonowi swiętemu podaie, nic nie masz przystoynieyszego braci naszey zakonney, iako, żeby ku zachowaniu swiątobliwego y pobożnego porządku w zakonie, pamiętali na prawa, constitucye y reguły od oycow naszych przepisane y do obserwowania podane, a mianowicie na constitucyą Nowogrodowicką, ktura mistrzynią będąc wszelkiey pobożnosci, dalekimi zakonnikow od ambicyey czyni y inne toż samo przed oczy nam wystawuie, abyśmy nie sami, ale z promocyey naszych starszych, z wielkim przygotowaniem się na cnoty swięte y uzbroieniem się boiaznią Bożą, do godnosci iakiey w cerkwi swiętey przystępowali; bo takim sposobem nigdy nikomu zakon swięty praepeditiey nie czynił do utrzymania iakiego beneficium, wiedząc, iż co się dzieie z błogosławienstwem starszych y nic nie iest przeciwko ustawom podanym, zawsze w takich rzeczach doznawał zakon swięty porządanych skutkow chwały Boskiey. Iako zaś przeciwnym sposobem nic tam dobrego powodzić się nie mogło, gdzie do dostąpienia praelatury porządek zakonny na strone był uchylony; bo gdzie swoia wola nastąpi, iuż władza przełożonych za nic tam poczytana bywa. A za tym, kto zwierzchnoscią lekce ważyć pocznie, wnet następować musi, iż w takim klasztorze, bez rygoru zakonnego y bez obawiania się na przełożonego swego, wszystko przeciwko zakonnosci dziać się musi. I nieco inszego, tylko ta niezakonność tak wiele chwały Boskiey uieła y klasztory z zakonnych osob ogołociwszy, w niwecz one obrociła, fundusze utraciła y do tak wielkiey niesławy imie zakonne przywiodła y z tak mieysc poważnych y swiętych dziwowiska swiatu uczyniła, od ktorey niesławy y dalszego upadku aby nas w następniące czasy Pan Bóg ratować raczył, niech ten koniec memoryału mego będzie, abyśmy się Boga bali, a tych mizernych praelatur nie pożądali; ponieważ złe rządy wprowadzaiąc, grzech na się ciężki zaciągneli y tak wiele klasztorow pustkami naczynili, z czego czasu swego na strasznym sądzie Boskim scisły rachunek damy.

Informatia o Byteniu,

czemu przy nienaruszonych swoich dobrach zostaie.

Fundatia *Bytenskiego* klasztoru wzieła początek swoy od swiętey pamięci Hrehorego Tryzny,—marszałka słonimskiego, ktury z pobożnosci swoiey cerkiew y klasztor wystawiwszy, na mieysce panien naszych zakonnych, ktore z Bytenia do Pinska się przeniesli, naszych oycow potym fundował, zapisawszy dobra swoie *Dziadkowicze* z pewnemi

wioskami klasztorowi Bytenskiemu. A po zeisciu z tego swiata tak marszałka słonimskiego, iako y syna iego Mikołaia—podskarbiego wielkiego xięstwa Litewskiego, Tryznow, syn tego swiętey pamięci Theophil Tryzna, woiewoda brzeski, dziada swego Hrehorego Tryzny,—marszałka słonimskiego, pobożnosci nasladuiąc, ku pomnożeniu większemu chwały Boskiey, chcąc, aby tam, w Byteniu, archimandrya była, powtornym funduszem swoim temuż klasztorowi Bytenskiemu miasteczko Byteń ze wszystkiemi wsiami y przynależnosciami zapisał y legował, wniosszy zastawnym prawem summy dwa kroć sto tysięcy złotych na pomienione dobra. A że krewni nieboszczyka woiewody brzeskiego, fundatora naszego, chcąc nieważną tę fundacyą uczynić y od Bytenia nas odsądzić, w prawne się byli udali termina z zakonem y do skassowania testamentu nieboszczykowskiego, tedy iż te sprawe wzieła na opiekę swoią ieymość pani Izabella Lacka Tryznina,—woiewodzina brzeska, y męża swego testament y naszą fundacyą utwierdzaiąc, na sprawiedliwey onego dispositiey samosiodm przysięgła y nas przy Byteniu zostawiła, miała tedy te wdzięczność od zakonu, że oney, za taką życzliwość y spendowane koszty na prawo, zapisał dożywocie na tychże dobrach; ktora poszedszy w stan małżenski za Chodkiewicza, starostę mozyrskiego, gdy więcey dwudziestu lat (czterdziestu) miasteczka Bytenia y Hnoyna ze wszystkiemi dobrami y przynależnosciami dzierżącą była, archimandrya Bytenska fundować się na czym nie miała y za czasem w niepamięci u starszych naszych bydź poczeła, ile na tym mieyscu trudno się było pomiescić praelaturze, gdzie od tak dawnego czasu szkoła pobożnosci nowicyatu zakonnego założona będąc y tak wiele synow rodząc, słusznie matką zakonu utytułowane zostało. I tak, gdy tam przez congregatie y indulgentie oycow swiętych zupełnie nowicyat ufundowany został, archimandrya tedy Bytenska w nowiciat się przemieniła y po złączeniu wszystkich dobr Bytenskich po smierci Izabelli Lackiey, bywszey Tryzniney, a potem Chodkiewiczowey, staroscíney mozyrskiey, wszystkie te dobra nowiciatowi fruktifikuią y w zakonney dispositiey całe y nienaruszone będąc, wielce chwałę Boską na tym mieyscu pomnażaią, z wielką consolatią zakonu y pochwałą onego u obcych ludzi, gdzie tak piękna y ozdobna staraniem y kosztem przełożonych tameczznych bazylika wystawiona, ołtarzem snicerskiey roboty ozdobiona, zkąd iedni bracia, po nowiciacie y po professyey uczynioney, z zakonem się łączą y klasztory od nich w pracach swoich pomoc odbieraią, a drudzy, ustawicznie na mieysce ich wstępuiąc, przez pobożne cwiczenie do teyże pracy gotuią się, y z swieckich na duchowny się stan przemieniaią y wszelkie złe nałogi złożywszy, Bogu swiątobliwie służyć zaczynaią. Szęsliwe tedy nad szczęsliwemi to mieysce nazwać się może, ktore praelatury pozbywszy y skutkow oney rządow nie doznawszy, na tak wielkiey swiątobliwosci iest postanowione, z czego niech będzie Bogu nieustaiąca chwała, a fundatorom naszym pobożnym y swiątobliwym wieczna pamiątka y w niebie swiatłość wiekuista. Osobliwie niedawnemu fundatorowi naszemu swiętey pamięci Janowi Bakanowskiemu, —horodniczemu nowogrodzkiemu, niech mu da Bóg wieczne odpocznienie y zapłate w niebie, ktory temuż mieyscu Bytenskiemu maiętność swoią Mołowidy przydał y sto tysięcy złotych na niey klasztorowi fundował, nie przepomniawszy y mieysca Borunskiego, ktoremu na obraz Naświętszey Panny rożne kleynoty, perła y guzy złote zapisawszy, obligował executorow, aby z tego wszystkiego korona Naswiętszey Pannie sprawiona była, co samym skutkiem staneło y to mieysce korone złotą ze wszelką oney ozdobą kamieniami sadzoną, kosztuiącą przynamniey pułtora tysiąca, od tych że executorow odebrało.

Monastyr Berezwecki.

Kto go fundował y w iakiey dyspositiey przed tym zostawał.

Iako czytamy w funduszu y prawach Berezweckich, iest fundatorem Berezwecza swiętey pamięci jasnie wielmożny iegomość pan Jozeph Lwowicz *Korsak*, — woiewoda mscisławski, ktury potomstwa żadnego nie maiąc, wszystkie swoie fortuny oddał Bogu, na iednych, iako to: na *Dzmitrowszczyznie* (gdzie y oycowie berezweccy z plebanem część swoią mieć powinni), ufundowawszy plebanią *Głębocką*, na drugich obszernych y wielkich dobrach swoich oycow Bosakow, a na trzecich nas, oycow Bazylianow, przydawszy do Berezwecza maiętność drugą na samym pograniczu Moskiewskim, nazwaną *Wierzbiłow* ze dwumasty poddanych, pod ziemskim prawem, na czynszowey powinnosci zostaiących, w woiewodztwie Połockim będących. Ktora fundacya, a zwłaszcza samy Berezwecz, po smierci fundatora naszego, nim przyszła do possessyey zakonney, w tak zawziętych ręku zostawała interessantow, a ieszcze sekty luterskiey ludzi, to iest kniaziow Łukomskich, że nieboszczyk swiętey pamięci xiądz Gabryel Kolęda, gdy inaczey bydź nie mogło, przysposobiwszy się sobie na assistentią ludzi, musiał gwałtownikow y zaiezdnikow gwałtem z Berezwecza wyforować, mało sam zdrowiem tego nie przypłaciwszy; bo iako traditie są, że gdy strzelano do niego, deską go zasłaniał pachołek, nim wprowadził do dworu, y dla tego w sobotę nie iadł, ani pił, ktorego dnia odbieraiąc Berezwecz w takim niebezpieczenstwie zostawał. Niechcąc tedy niewdzięcznym bydź łaski y faworow Boskich, ktorych doznał w odebraniu tey fundacyey, tenże swiętey pamięci xiądz Kolęda zaraz na tym mieyscu, gdzie dwor był, klasztor w Berezweczu wybudował y cerkiew wielkim kosztem wystawiwszy, zakonnikow tam wprowadził y sam residuiąc, dla powagi (czego był wielce godzien) archimandrytem berezweckim tytułował się; wszakże ten tytuł, poki on żyw był, bynamniey funduszowi, ktory tam mieć chce proste starszenstwo, nie szkodził zakonowi. Więc po smierci swiętey pamięci xiędza Kolędy metropolity, gdy się odprawowała congregatia w Minsku w roku 1675, y Berezwecz iuż pod władzą protoarchimandryty zostawał, tam na tey congregatiey staneło to, że Berezwecza zakon ustąpić musiał swiętey pamięci xiędzu Cyprianowi Żochowskiemu metropolicie z respektu tego, że przy szczupłości iakoby dobr swoich archiepiskopskich nie mogł mieć należytey sufficientiey, tym iednak sposobem, aby miał od stolicy swiętey facultatem na używanie dobr na zakonnikow fundowanych, iakoby to nic collatorow nie urażało y żeby, iako się submitował, co rok z tegoż Berezwecza po złotych sześćset nowicyatowi dochodziło, iako to w teyże congregatiey Minskiey dnia 13 Maia na sessyey pierwszey szerzey iest opisano. Zatym xiądz Żochowski prędko wszystko u stolicy swiętey apostolskiey sprawiwszy y facultatem wyiednawszy, possessorem Berezwecza nie iuż do dalszego się wsparcia został, ale do samego żywota, y za takim ufundowaniem się na Berezweczu uczynił się archimandrytą Berezweckim z wszelką władzą y administracyą dobr tamecznych, że iuż protoarchimandryta nic nie należał do dispositiey tego klasztoru, ani mogł z ramienia swego tam starszych ustanawiać y onych odmieniać. Z tym iednak wszystkim, gdy ten Berezwecz nie zdało się xiędzu metropolicie mieć w swoiey manutenentiey, a to podobno dla tego, że się obowiązał zakonowi z tamtąd po złotych szesciuset na nowiciat wypłacać, aby tedy wolnieysze y blizsze od Warszawy otrzymać dobra mogł, wchodzi w inszą contrahentią z zakonem y z wielkim usiłowaniem y prozbą nastąpił, aby mu maiętność *Torokanie* w powiecie Pinskim, dożywociem była puszczona wzamian za Berezwecz, z łaski od zakonu conferowany, ktury archimandryą swoią z dożywociem zakonowi ustępował. Jakoż nie wiem, iakim się to sposobem stało, iż gdy zakon musiał Torokanie dożywociem puscić

metropolicie, od niegoż Berezwecz już nie iako klasztor swoy y nie na zakonnikow, ale jakoby na prałatow y na archimandrytow fundowany, do possessyey w roku 1679 odbieraiąc, tę obowiązki na congregatiey Żyrowickiey, w tymże roku wyż mianowanym odprawowaney, miał sobie na sessyey 4 dnia 27 Lipca od metropolity warowane, ktory zrzekaiąc się z dożywocia y z prawa sobie należytego y zakonowi Berezwecz w ręce oddaiąc, to w tey congregacyey wyraża, że zakon przez swego protoarchimandryte od tego czasu ma moc, authoritatem disponendi w pomienionym monastyrze Berezweckim visitować, starszych podawać y odmieniać, kiedy tego potrzeba ukaże, tak iako y w innych monastyrach congregatiey naszey Wileńskiey. Z czego niekturzy nieżyczliwi byli tey opiniey, nie wiedząc o funduszu Berezweckim, iż nam swięty pamięci xiądz Żochowski nie nasze dobra zakonne y nie z łaski od zakonu miane, ale jakoby Berezwecz, iako swoie własne y na archimandrytow fundowane, w nagrode Torokań ustąpił, y przeto omylnie metropolicie nieboszczykowi swiętey pamięci xiędzu Winnickiemu acces nieiaki do Torokan ukazywano, ale iakież kolwiek były przed tym dispositie Berezwecza, nic iednak te errory nie maią szkodzić fundacyey swiętey pamięci Jozepha Lwowicza Korsaka, woiewody witepskiego, ktury w funduszu expresse dobra swoie Berezweckie y Wierzbiłowskie nie na żadną archimandryą, ale mere zakonnikom na proste przełożenstwo zapisał y legował, y iest clausula taka, że inquantumby zakon ynaczey, a nie podług woli fundatora swego na tey fundacey co miał usurpować, eo ipso pod utrate takich dobr popadać powinien. Co się dla przestrogi y informacyey krotko obiasniło, aby kto czytaiąc congregacyą roku 1679 nie rozumiał, żeby Berezwecz archimandrycze były dobra; gdy przy zrzeczeniu takie obowiązki kładziono, naszym że sadłem (iako mowią) nas smarowano, kładąc niepotrzebne obowiązki, bez ktorych podług funduszu wolen y mocen iest zakon Berezweczem disponować y starszych tam według upodobania swego stanowić. Jakoż od eliberowania tego klasztoru od swiętey pamięci xiędza Żochowskiego metropolity iuż tam nie postała żadna władza archimandrytow, ale dispositia onego od owego czasu zostaie przy protoarchimandrytach, ktorym na prowizyą gdy naznaczono Berezwecz, samiż oni starszemi Berezweckiemi tytułuią się. Jednak że Bóg wie kiedybyśmy przyszli do takiego tytułu, gdyby zakon metropolicie recusował Torokań; ponieważ za czasem weszłoby w praeiudicatum, że y podożywociu xięda Żochowskiego metropolity mogł by Berezwecz nie wolen bydź od tytułu archimandryey, iako podobnym sposobem stało się z drugiemi klasztorami. Więc że przez taki sposob zniosszy władze prałacką y archimandryą wymyszloną z Berezwecza, a uwięzieliśmy byli na tych miast Torokanie, nie od rzeczy będzie dla pamięci potomnym czasom podać do wiadomości y obiasnić, iak długo Torokanie zostawali w possessyey u metropolitow y co za transakcye były o nie z temiż metropolitami y innemi, a naybarziey abyśmy wiedzieli, iak dawno Torokanie dostały się zakonowi, y co to za dobra były, y w iakiey dispositiey, y w czyiey przed tym possessyey zostawały.

Informatia o Torokaniach.

Zakonowi wielce potrzebna dla wiadomości w potomne czasy.

Maiętność *Torokanie* wiedzieć nie możemy czyia iest fyndacya y ktoremu by w zakonie naszym klasztorowi z tegoż prawa fundacyjnego bliskością należeć miała, bo ieszcze do tych czas takich przywiliow y funduszu in archivo czytać się niezdarzyło. To iednak wiemi, że te dobra Torokanie, nim się zakon nasz na nich nie ufundował, zawsze na łasce krolewskiey zostawały y oni od dawnych czasow tych dobr collatorami y podawcami byli, co się pokazuie z archivum metropolitańskiego.

(Omyliłem się tu barzo w opisowaniu Torokan na początku tey informatiey, iako nie

maiący na ten czas wszystkich spraw Torokańskich; bo nie od xiędza Poczapowskiego trzeba zaczynać possessyą Torokan, ale od swiętey pamięci xiędza Pocieia metropolity, ktoremu naprzod Torokanie były nadane na szkoły Brzeskie; od niego zaś potym dostały się Torokanie Arkudiuszowi y daley consequenter postępuiąc, aż przyszły Torokanie do xiędza Poczapowskiego, o czym trzeba czytać in appendice, gdzie iest wyraznieysza informacya).

Gdzie naprzod otrzymał był te Torokanie za przywiliem krolewskim wielebny ociec Poczapowski, episkop nasz Łucki, w iedności będący, ktury był tylko titularis tey episkopiey Łuckiey, a ociec Puzyna schizmatyk, także episkop Łucki, wszystkich dobr był possessorem do episkopiey należących, y dla tego, iako przywiley swiadczy swiętey pamięci krola Zygmunta Trzeciego, lubo po dożywociu xiędza Poczapowskiego też Torokanie na metropolitow spadać miały, iednak metropolitowie tego przywileiu nie praktykowali, ani w possessyey swoiey tych dobr nie mieli. (Przed Poczapowskim Arkudiusz był posessorem Torokan nie po xiędzu Poczapowskim, bo Poczapowskiego possessya pokazuie się w rok 1637). Bo po xiędzu Poczapowskim, episkopie Łuckim, tenże krol Zygmunt Trzeci conferował Torokanie nieiakiemu Arkudiuszowi Greczynowi, ktury, broniąc iedności swiętey, xięgi przeciwko schyzmie pisał, o czym dwa przywilia swiadczą: ieden w roku 1598, a drugi w roku 1599 na Torokanie temuż Arkudiuszowi nadane, ktoremi gdy od Bałabana z tych dobr expulsyą uczyniona była, miał o to sprawe przed krolem Zygmuntem y znowu były mu Torokanie przysądzone, iako dekret w roku 1600 ferowany expresse pokazuie y podanie w possessyą tych że dobr Arkudiuszowi. Po smierci zaś tego Greczyna Arkudiusza też Torokanie dostały się były monastyrowi Wileńskiemu Swiętey Troycy w roku 1614 (nie tak, ale po Arkudiuszu obiął Torokanie swiętey pamieci xiądz Pociey, a po smierci onego dostaią się Torokanie klasztorowi Wilenskiemu) aby były erigowane szkoły, iako mieć chce w sobie przywiley nadany, przeciwko ktoremu gdy nie co archimandryta Żydyczynski contradykował y do Torokan stał nie iaki sobie przystęp, pomiarkowana została sprawa, iż z Torokan zrzeć się musiał. Co samo klasztor Wileński stwierdzaiąc y approbuiąc otrzymał confirmacyą u krola w roku 1621 tey cessyi archimandryty Żydyczynskiego z maiętności Torokan y po tym powtorną confirmacyą u swiętey pamięci króla Władysława Czwartego w roku 1633 na Torokanie, Rzeczyce y Ciołkowicze prawa y przywileia swoie zmocnił y utwierdził. Ale y przy Wileńskim klasztorze te dobra ostać się nie mogły, bo gdy tam szkoły nie były założone, przywileia dla tego żadnego valoru nie miały. Wszakże przed się, aby te dobra od zakonu naszego nie odchodziły, uprosił one na klasztor nasz Brzeski wielebny ociec Sebestian Kaczyński, consultor zakonu, starszy tamecznego mieysca, ktury gdy dla podeszłych lat swoich nie mogł iuż daley sprawować starszenstwem Brzeskim, widząc kres bliski żywota swego, sam się uprosił do celi na spokoyny żywot do Żyrowic, a Torokanie, według przywileiu służącego zakonowi, ustąpił na prowizyą prowincyałowi xiędzu Pachomiemu Ohilewiczowi, w roku 1661 na congregatiey Zyrowickiey obranemu, wymowiwszy sobie pewną wioskę, z kturey by mogł w starości wieku swego mieć w potrzebach swoich wygodę y zakonne opatrzenie, iakoż to mu na tey congregatiey wszystko pozwolono, o czym sessyą 5 kto chce niech sobie czyta. I iuż odtąd, iako drugie congregacyi swiadczą, a mianowicie congregatia Nowogrodzka w roku 1671 y congregatia powtorna Żyrowicka w roku 1675 odprawowane, Torokanie w disposicyey zakonu zostawały, z ktuych iedna część szła na prowizyą prowincyała, druga na nowiciat, aby po florynow 1500 wypłacono, a trzecia Brzesciowi y na wyprawę braci do cudzych nacyi do szkoł; ktora dispositia, w zakonnych ręku będąc, trwała aż do roku 1678, to iest przez lat dziewiętnaście. A interim z pewnych respektow za

ustąpieniem nam Berezwecza zakon sobie łaskę swiętey pamięci xiędza Cypryana Żochowskiego metropolity y chcąc mu wygodę uczynić, aby w rzeczach publicznych z pany xięstwa Litewskiego correspondentią miał łatwieyszą y bliskość stawienia się na seymy do Warszawy, też Torokanie puścił mu dożywociem w roku 1678, iako własne swoie dobra zakonne, za obowiązkiem takim, iż po smierci xiędza metropolity, bez żadney ni od kogo praepeditiey wolen, y mocen zakon do possessyi tych dobr przychodzić, iako do własności swoiey. Ktory to swiętey pamięci xiądz Żochowski od roku 1678 aż do roku 1693, do smierci swoiey, Torokanie trzymaiąc, pałace panskie y insze przepyszne budynki powystawował, ogrody włoskie pozakładał, rozmaitego drzewa naszczepił y sadzawkami y przekopami dwor ozdobił y na inne galenterie nie mały sumpt łożywszy, wszystko to zakonowi odumarł. Po ktorego smierci znowu zakon Torokanie dziedzicznym prawem na siebie odebrawszy, dawną swoią possessyą swiezszym przywileiem swiętey pamięci króla Jana Treciego wiecznie utwierdził, y gdy przez lat kilka in possessione zostawał, począł do tych dobr interwentią czynić xiądz Gedeon Orański episkop Chełmski y Bełski, imieniem monastyra Żydyczyńskiego, iako tego mieysca archimandryta, że Torokanie są fundowane monastyrowi Żydyczynskiemu, y nie przypozwawszy o to y nie dowiodszy swoiey possessyey, wiolenter zaiechał był Torokanie w roku 1698 y trzymał aż do roku 1703. Tandem, po zaniesionych o to protestacyach y po zapozwaniu się o expulsyą do grodu Pinskiego y po nieuznaniu tam forum, iako w sprawie z obudwu stron między duchownemi osobami agituiącey się, certowano o ten zaiazd z xiędzem episkopem Chełmskim w roku 1703 na congregatiey Nowogrodzkiey y pokazano rożnemi przywileiami y congregatiami zakonnemi, że zakon, począwszy od roku 1614, iako przywiliami te dobra na szkoły Wilenskie nadane, continuo przez lat dziewięćdziesiąt possessorem onych zostawał, a Żydyczyn, iuż od lat stu y więcey iako utraciwszy swoią possessyą, nic do tych dobr nie należał y o one się nigdy prawnie nie upominał. A lubo ieden archimandryta Żydyczynski nieco chciał był zaczynać z klasztorem Wilenskim o Torokanie, iednak y ten prędko praetensyi swoiey ustąpił y cessyą tych dobr na klasztor Wilenski uczynił, gdy widział, że przystępu słusznego mieć nie mogł. Co wszystko potym przywileiami y confirmatiami naiasnieyczych królow ichm. zakonowi iest utwierdzono. Do tego niczym xiądz episcop Chełmski nie probował, aby kto te dobra Żydyczynowi funduszem nadać miał, ale zawsze na dispositiey y łasce królewskiey zostawały, y przeto mogło to bydź, że niegdy z teyże łaski mogł y Żydyczyn dobr tych participować, a po rożnych possessorach na ostatek wiecznoscią też dobra zakonowi conferowane zostały. Pod czas ktorey controwersyi do tych że Torokań y swiętey pamięci xiędz Załęski metropolita przypowiedziawszy się y kilką przywieleiami, że Torokanie do metropoliey należą, pokazawszy, także sobie Torokań przysądzenia domawiał się. E contra zakon zadawał, że lubo metropolitowie Torokani w przywileiach swoich mieli, nie przeto iednak rozumiani bydź maią, aby do wiecznosci Torokań należeli, ale dla tego tylko Torokanie w przywiliach dokładali, że na on czas będąc metropolitami, oraz y protoarchimandrytami dożywotniemi zakonu zostawali, aby przez to w lepszey protekciey te dobra bydź mogli. Co się z tąd pokazuie, że tytuł tylkó Torokań metropolitowie mieli, a przywileiow swoich nigdy nie zażywali, y w possessyi Torokań nie byli; bo pod ten wszystek czas, gdy te przywileia, dla protekcyi tych dobr zakraczały, zawsze wolna dispositia Torokań zakonowi zostawała, y metropolitowie tey dsspositiey, na congregatiach praesidentami będąc, nigdy za takowemi przywiliami nie kontradykowali, których y swiętey pamięci xiądz Żochowski mietropolita nasladuiąc, a zakonowi żadnego praeiuditium czynić nie chcąc, nie za żadnemi

przywileiami wszedł w possessyą Torokań, ale raczey chciał, aby te Torokanie od zakonu pewnemi conditiami dożywociem miał sobie puszczone, y po iego smierci niekomu inszemu, tylko zakonowi te dobra do possessyi się dostały, iako to osobliwym zapisem od swiętey pamięci xiędza Żochowskiego metropolity warowano iest. Y dla tego metropolitowie temi przywileiami szczycić się nie mogą, ponieważ za niemi w possessyi Torokań nie byli y teraz expulsya nie metropolitom, ale zakonowi iest uczyniona. Zaczym zakon gruntowną swoią possessyą od tak wielu lat pokazawszy niesłuszney illacyey, tak swiętey pamięci xiędza Załęskiego metropolity, iako y xiędza episkopa Chełmskiego uchylenia, y Torokań przysądzenia sobie domawiał się. Staneła zatym taka decizya między metropolitą y zakonem y xiędzem Oranskim, episkopem Chełmskim, że xiądz Chełmski Oranski, iako niesłusznie zaiachał był te dobra, nie maiąc na nie funduszu, Żydyczynskiemu klasztorowi służącego, tak żeby też Torokanie zakonowi ustąpił w w roku przyszłym 1704 na nowe lato, z crescentią gumienną, z bydłem y ze wszystkim sprzętem gospodarskim; z metropolitą zaś zakon, aby śię o przywileia z nim nie pieniał, ponieważ przeciwko xiędzu Oranskiemu za iedno z zakonem trzymał y conwikować go o zaiazd Torokań dopomagał (acz mogły to bydź z xiędzem Oranskim zmowne rzeczy) musiał w contrahentią weyść o też Torokanie takim sposobem: 1-mo. Po odebraniu przez xiędza Leona Kiszkę, prowincyała zakonu, Torokań do swoiey possessyi, powinien zakon też Torokanie swiętey pamięci xiędu Załęskiemu, metropolicie, puscić ad vitae tempora. 2-do. Dał xiądz metropolita list na to, że Torokanie nie należeli, ani należą do metropolitow, y dla tego ma wszystkie przywilia, służące metropolitom, powracać, ktorych na ten czas nie miał ad manus. 3-tio. Ma dawać na rok po złotych pięćset zakonowi, to iest xiędzu prowincyałowi, a na Brzeski klasztor zupełną prowizyą na osob trzy, co uczyni więcey pięciu set złotych. 4-to. Ponieważ ieszcze nie wszystkie maiętnosci do Torokań odebrano, bo *Ukleyno* alias *Okropno* trzyma pan Glinski, a *Rzeczyce* panowie Terleccy, przeto po odebraniu ich nowa ma bydź contrahentia. 5-to. Posyłaiącym się na nauki w puł prowizya ma bydź od xiędza metropolity dawana. 6-to. Dla potrzeb zakonnych ma też bydź z Torokań cursor gotowy y choć by w naydalszą drogę. Podług ktorych wyż opisanych kondycyi wszedł swiętey pamięci xiądz Leon Załęski w dożywotnią possessyą Torokań, y czyniąc onym dosyć, trzymał Torokanie od roku 1704 do zeyscia swego z tego swiata, to iest do roku 1708. Po ktorego smierci znowu te dobra, iako własne swoie, do wieczystey possessyi zakon odebrał y były w zawiadywaniu u teraznieyszego przeoswieconego xiędza Leona Kiszki metropolity, iako na on czas prowincyała zakonu, aż do roku 1713, do congregatiey Wilenskiey, nim się nie uwolnił od urzędu prowincyalstwa swego. A że zakon podczas strasznego zamieszania y zguby Rzeczy Pospolitey w samą incursyą szwedzką przychodził do possessyi Torokań, gdy Sapiehowie vet za vet oddawali y niekturych adwersarzow swoich dobra w wielkim xięstwie Łitewskim palili y funditus ruinowali, na ten czas przy popaleniu wszystkich y obszernych dobr w powiecie Pinskim xiążęcia Michała Korybuta Wiszniowieckiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, y nasze Torokanie, protekcyą iego hetmanską szczycące się, teyże nieszęsliwosci doznały, gdyż w popioł od tego szweda obrocone zostały. Wszystko to cokolwiek pięknego y przepysznie tam wybudowanego było, ogniem zniesiono y w perzyne obrocono, tak, że ledwie mieysce poznać było gdzie owe wysmienite pałacy y ozdobne inne sale, wieże, bromy y folwarki wybudowane były; ogrod zaś włoski, rozmaitego drzewa fruktami, ziołami, kwaterami y kunsztami ogrodnickiemi na uciechę przyozdobiony, zaraz, skoro tylko posmierci swiętey pamięci xiędza Żochow-

ckiego metropolity, od kniazia Dolskiego, marszałka wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, konfidenta y przyiaciela metropolitanskiego, srodze zdesolowany został. Ktury, po smierci (Żochowskiego), z tak wielkiey przyiazni stawszy się nieprzyiacielem tey maiętnosci, nasłał z Zabierza podwod do osmdziesiąt do ogrodu Torokanskiego y wszystkie w nim drzewa roskoszne y co kolwiek było specialnego y ozdobnego y z dalekich ogrodow przywiezionego, wykopać y do Zabierza przeprowadzić kazał. I tak co było w Torokaniach prałackiego y do dalszey tam metropolitow residentiey powab czyniącego, wszystko to Pan Bóg przez nieprzyiaciela z gruntu wywrócił y zruinował, y tym sposobem znowu tam possessyą zakonną fundować zaczął, chcąc mieć, żeby iuż to mieysce odtąd nie pałacami y ogrodami włoskiemi, ale creowaniem tam chwały iego swiętey sławne u ludzi było. I zaraz dał instinct do serca przeoswieconemu metropolicie teraznieyszemu, bywszemu na on czas protoarchimandrycie zakonu, żeby, zabiegaiąc rzeczom, iakoby w dalszy iuż czas o te Torokanie, staraiąc się o dożywocie, metropolitowie tentować zakon poprzestali, z drugiey zas strony od Żydycyna bespiecznieyszemi bydz mogli, umyslił na folwarku Dumie, do Torokan należącym, monastyr fundować y zakonnikow tam wprowadzić, do których by te iuz dobra należały, a od różney dispositiey, iako przed tym bywało, wolne były; a to funduiąc się na constitucyey zakonney, na congregatiey w Byteniu anno 1657 postanowioney, ktora sessyą 2-do mieć chce, aby w Torokaniach oprocz starszego było zakonnikow dwanascie. Jakoż pomieniony bywszy xiądz protoarchimandryta co umyslił, to samo rzeczą skutkiem wypełniaiąc y od chwały Boskiey fundamenta starania swego zaczynaiąc, naprzod w roku 1710 wystawił cerkiew, niemnieyszym kosztem podobną apparentią we wszystkim cerkwi Berezweckiey, dawszy we srzodku piękne malowanie y Deysusem snicerskiey roboty przyozdobiwszy. Potym w roku 1712 klasztor wspaniały stanął, dawszy do kurutarza drzwi z rumu murowanego, kędy niegdyś residentia była prywatna swiętey pamięci xiędza Żochowskiego. Do tego dla ozdoby tego mieysca y recreatiey zakonney sad założywszy y klasztor ten ze wszystkim skonczywszy za swegoż prowincyalstwa, zakonnikow na residentią tam wprowadził. Wszakże y po takim się ufundowaniu nie owszeki ieszcześmy wolni byli od teutatiey metropolitow o Torokanie; bo swiętey pamięci xiądz Jerzy Winnicki metropolita, tymże praetextem, iako y drudzy antecessorowie iego, życząc bydź possessorem Torokań, ieszcze na congregatiey Bialskiey z intentią swoią iuż się był otworzył, nie nacierał iednak bespiecznie o contrahentią, iż ieszcze pierwszy raz praesidentem na congregatiey y nie będąc naten czas metropolitą, ale tylko administratorem metropoliey, nie miał confidentiey do zakonu, lecz skoro metropolitą został, barzo mu te Torokanie w oczach tkwiać poczeły y niemogł się uspokoić, aż zwabił do siebie na Podgurze tak teraznieyszego przeoswieconego xiędza Kiszkę metropolite, na on czas protoarchimandryte, iako y dwoch starszych Żyrowickiego y Bytenskiego, consultora y sekretarza zakonu, ktorych iako by dla inszych interessow zakonnych sprowadziwszy, tym czasem mocno nalegał o Torokanie, aby przynamniey w inscriptią mogł weyść z niemi, iako by potym łatwiey mogł z drugiemi consultorami y na congregatiey z całym zakonem certować wtym swoim interessie, iakoby iuż w rzeczy poniekąd pozwoloney y nie contradykowaney. Ale oni zrozumiawszy, żeby taką inscriptią swoią iuż by od propositum zakonnego odstąpiwszy, mocno Torokaniom zaszkodzili, pozwolić nato żadną miarą nie chcieli, wymowiwszy się, że im bez zupelnego consultorium w takich rzeczach nie się czynić niegodzi y dla tego inaczey xiędza metropolite zbydź nie mogąc, musieli ten interes strony Torokan do całego colsultorium y do przyszłey congregatiey odłożyć.

W roku tedy 1713, gdy w Wilnie była zakonna congregatia, y po zdaniu przez teraz-

nieyszego metropolite prowincyalstwa, był obrany na iego mieysce za protoarchimandryte reverendissimus Bazyli Procewicz, znowu nie zaniechał swiętey pamięci xiądz Winnicki metropolita starać się o Torokanie. Gdzie, gdy przepomniana była materya do certowania in congressu całey congregatiey, wokował do siebie xiędza prowincyała z consultorami do pałacu w Wilni na prywatną rozmowę, chcąc mieć cathegoricam declarationem ratione suspensy sobie o Torokanie do congregatiey zachowaney, y dano trzy ratio, że żadną miarą iuż Torokanie od zakonu nie mogą niiakim kontraktem bydź alienowane: 1-mo, że w Torokaniach iuż cerkiew y klasztor stanął y zakonnicy, podług congregatiey w roku 1657 w Byteniu odprawowaney, na residentią tameczną są wprowadzeni, czego prowincyałowi z consultorami odmieniać y inszą dispositią Torokań, przeciwko wyrazney constitutiey zakonney, czynić się niegodzi; 2-do, że ponieważ consultorowie na teraznieyszey congregatiey są tylko do czterech lat obebrani, tedy doczesnemi będąc, a nie dożywotniemi, nie mogą nikomu nic konferować dożywotnim prawem z protoarchimandrytą swoim, także do lat cztyrech tylko władze maiącym; 3-tio, że gdzie o pospolite dobro całego zakonu rzecz się certuie, trzeba by o tym namowy z całą congregatią. Na ktorey że tego interessu z strony xiędza metropolity promowować zamilczano, a constitucya zakonna mieć chce, aby te dobra iuż przy klasztorze y zakonnikach zostawali, wszelkim tedy sposobem należy prowincyałowi z consultorami swemi, aby raczey przy takowym prawie y przywiliach nadanych klasztor utwierdził y approbował, a niżeli, sine consensu religionis, ku ubliżeniu całosci zakonney, domyszlać się czego miał, żeby na mieyscu klasztoru znowu dla wygody swiatowey folwarki stanowić się miały. Taką o Torokaniach, gdy dano deklaratią, barzo to swiętey pamięci xiędza Winnickiego metropolitę uraziło tak dalece, że zaraz do xiędza prowincyała y do consultórow affekt tracić począł y na wielkiey exegeratiey y vexie maiąc xiędza Piechowicza, archimandryte Mieleckiego, audytora swego, o to, iż o Torokanie zaniedbał na congregatiey mowić, odieżdżał z Wilna z niemałą irrytacyą y znaczną odmianą affektu swego, co sie y z listow onego pokazywało do niektorych consultorow pisanych, iż dla nieotrzymania Torokań, miał niemałą uraze na sercu swoim. I nie podobna, aby ta rzecz w dalszym czasie nie miała trudnosci przynieść zakonowi, gdyby po odiezdzie z Wilna w kilka niedziel tegoż swiętey pamięci xiędza metropolita smierć nie zakroczyła y silentium o Torokanie nie uczyniła. Rada iednak ta, żeby zakon w potomne czasy na fundamentalnieyszym prawie zostawał y klasztor, de novo erigowany, nie podlegał o te dobra od prałatow pod żadne censury y żeby wszelkim sposobem droga się zagrodziła tym, kturzy by, pominąwszy zakon, mogliby o otrzymanie Torokań starać się u stolicy swiętey apostolskiey, trzeba koniecznie starać się o constitucyą na seymie, iakoby Rzecz Pospolita klasztor fundowany approbowawszy, dobra pomienione wiecznymi czasy zakonnikom Torokańskim conferować raczyła y one temu mieyscu incorporowała. I tak iuż by rzecz nie poruszona była y dobra Torokanie inszym tytułem y possessyą nazywać by się nie mogły, tylko mere fundacyą oycow Bazylianow Torokanskich.

Appendix.

Czego tu w tey informatiey nie dostawało na początku, ktorego czasu na też Torokanie y klasztor Brzeski szczycił się swoimi przywiliami, tu się na ostatku przydaie y obiasnia, że ieszcze nim klasztor nasz w Brzesciu był fundowany, iuż te Torokanie naprzod były nadane swiętey pamięci xiędzu Hipatemu Pocieiowi metropolicie w roku 1598; metropolita zaś ustąpił swego prawa na Torokanie Arkudiuszowi Greczynowi, doktorowi w pismie swiętym, ktury xięgi przeciwko

schyzmie pisał. A po Arkadiuszu Greczynie znowu w possessyi swiętey pamięci xiędza Hipacya Pocieja dostały się, za przywiliem nadanym od króla Zygmunta Trzeciego, ktory w roku 1610 poddawszy tym że przywileiem Torokanie pod władze xiądza Pocieia metropolity, conferował one na szkoły Brzeskie. Ale Brześć ledwie tylko lat cztyry maiąc w possessyi Torokanie, nie wiem iakim sposobem dopuscił na też dobra otrzymać klasztorowi Wilenskiemu przywiley w roku 1614, aby iuż nie w Brzesciu, ale w Wilni z tych dobr szkoły erigowane były, y iest wiadomość, iako się na początku z tey informatiey pokazuie z przywiliow, że Torokanie przy Wilenskim klasztorze przez lat dwadzieścia y więcey zostawały aż do roku 1633, a po roku 1633, gdy król Władysław zmocnił y approbował przywilie na Torokanie Wilniowi, dostaią się też dobra xiędzu metropolicie Sielawie, iako to evidenter pokazuie się z przywileiu s. p. krola Jana Kazimierza, nadanego x. Sebastyanowi Kaczynskiemu, consultorowi zakonu y starszemu Brzeskiemu, w roku 1653 dnia 9 Nowembra. Ksiądz Kaczynski, maiąc wiecznymi czasy nadane Torokanie klasztorowi Brzeskiemu, warowane miał w tymże swoim przywileiu dożywocie na Torokaniach xiędzu Sielawie metropolicie, y ztąd się dochodzi, że xiądz Kaczynski, lubo miał przywiley na Torokanie, iednak poty nie mogł onego zażywać, aż poki nie ustało dożywocie xiędza Sielawy. Iest tedy drugi przywiley od tegoż s. p. króla Jana Kazimierza temuż xiędzu Kaczynskiemu y klasztorowi Brzeskiemu nadany w roku 1658 dnia 8 miesiąca Marca, kturym po dożywociu xiędza Sielawy daie król powtornie wiecznoscią Torokanie Brzesciowi, tak aby iuż pod władzą y iurisdykcyą metropolitow nie zostawały, ale starszy Brzescy, onemi dysponuiąc y wszelkie dochody y intraty odbieraiąc, na prowizyą zakonnikow obracali. Trwała ta dispositia bardzo nie długo nad Torokaniami, bo tylko do roku 1673 takowemi przywileiami klasztor Brzeski szczycił sie, a potym, iako wyżey w informatiey iest, za wproszeniem się xiędza Kaczynskiego na mieszkanie do Żyrowic, z przywiliow y z possessyi Torokań wyzuł się; bo w tymże roku 1673, za instantią xiędza Żochowskiego, przywileiem osobliwym król Michał odiąwszy od Brzescia, nadaie Torokanie na prowizyą prowincyała, na zapomożenie nowicyatu y na posyłanie braci na nauki do cudzych nacyi, y znowu tymże przywileiem warowano, aby superintendentią nad Torokaniami mieli metropolitowie. Ale y przy takiey ordynacyey nie wiele zostawał zakon przy Torokaniach, bo w roku 1678 musiał one ustąpić dożywociem xiędzu Żochowskiemu, po ktorym trochę poszczyciwszy się swoią possessyą (iako to sobie miał warowane wiecznymi czasy od s. p. Jana krola osobliwym przywileiem, nadanym w roku 1694) znowu utraciliśmy byli te Torokanie przez zaiazd gwałtowny od x. Gedeona Oranskiego, episkopa Chełmskiego, w roku 1698, o czym wszystkim, iakeśmy znowu do possessyi przyszli y jakośmy też Torokanie dożywociem s. p. x. Załęskiemu metropolicie puscić musieli y iakim sposobem po smierci iego znowu się nam dostały, czytay wyżey in statu causae, gdzie iest zupełna informatia.

Dalsza informatia ieszcze sie przydaie o Torokaniach, do ktorych Rzeczyca y Towkowicze należą, a o tych dobrach nic się dotąd nie pisało. Z dalszego drabowania spraw Torokańskich, iuż będąc starszym mieysca tego, napadłem y na te transakcyą, że Torokanie były y w possessyi s. p. xiędza Gabryela Kolendy, archiepiskopa Połockiego, ktory, skoro tylko został po smierci xiędza Sielawy administratorem metropoliey, tak zaraz w roku 1663 in Februario gromadnie, z niemałą assistentią, do Torokań przyiachawszy y tamże na residentii od zakonu posłanych w. oyca Stephana Martiszkiewicza, wikarego Żyrowickiego, y w-o oyca Marka Maluszyckiego, ekonoma Torokańskiego, we dworze zastawszy, za to tylko, że przy zakonnych dobrach opponowali się y Torokań postąpić

nie chcieli, wziąć onych pod warte kazał y przez trzy dni w pewney chałupce, bez zupełnych habitow y bez posciałek, o głodzie y chłodzie, pod scisłą strażą trzymaiąc, sam violenter Torokanie opponował y na gromnice Naswiętszey Panny mszy swięte kapłanom mieć nie pozwolił, gromady poddanych na nich zbieraiąc y wypytuiąc się o dochodach y intracie tey maiętnosci, mocno nalegał na w-o oyca Maluszyckiego, aby się onemu liquidował y pieniądze onemu do ręku oddał. Kturego iaka confuzya nieraz przed poddanemi potykała, y iako musiał, przemyslaiąc o dalszym niebezpieczeństwie, umknąć w nocy z więzienia y protekcyi szukać u ichmosciow oycow iezuitow Brzeskich, w maiętnosci onych Derewney, y iako potym ichmość oycowie iezuici wydać iegomosci xiędzu Kolędzie xiędza Maluszyckiego nie chcieli, deklaruiąc przy nim do gardła y przelania krwi stawać y bronić go, szeroce iest to in statu causae po łacinie opisano. Tak naszych z Torokań wyforowawszy, nie wiemy iak sie potym zgodził z zakonem o też dobra. Ta iednak wiadomość iest w sprawach o Rzeczyce z pany Terleckimi prawuiącymi się, że w roku 1668 iegomość panią Bogumiłę Niemirewiczowne Andrzeiową Terlecką, stolnikową pinską, o też Rzeczyce spolnie z s. p. xiędzem Pachomim Ohilewiczem, wikarym generalnym, abo prowincyałem, xiądz Kolęda zapozwał do assessoryey y tam dekret gdy wypadł na inquisitią y discernętią, ieżeli te dobra mere ziemskie, czyli też krolewszczyznie podlegaią, w tymże roku 1668 w. ociec Sebestyan Kaczynski, consultor y starszy Brzeski, u s. p. krola Jana Kazimierza powtorny przywiley na klasztor Brzeski na też Torokanie y na Rzeczyce y Towkowicze otrzymał, a w roku 1670, gdy za dekretem assessorskim podkomorzy pinski z urzędem grodzkim do Rzeczycy zieżdżał na inquisitią, tedy tey sprawy nie kto inszy był promotorem, tylko w. ociec Maluszycki, oekonom Torokanski, iako się to daie widzieć z różnych dokumentow y z tey że samey inquisitiey, w ktorey expresse onego za aktora położono. Z ktorego proceder u każdy dorozumieć się może, że s. p. xiądz Kolęda, iuż pod ten czas wyżey specyfikowany nie miał nic z zakonem o Torokanie y owszem Brzesciowi ustąpił, kiedy xiędzu Kaczynskiemu do otrzymania przywilju żadną przeszkodą nie był y prawował się o Rzeczyce z panią Terlecką iuż nie iako metropolitom, ale iako zakonowi niesłusznie odebraną, co czynił na ten czas w osobie zakonu, będąc dożywotnim protoarchimandrytą obranym na congregatiey Brzeskiey 1666 roku, y nie sam ieden, ale z xiędzem Ohilewiczem, iako wikarym generalnym całego zakonu. Torokanie zaś, zostaiąc w possesyi xiędza Kaczynskiego y klasztoru Brzeskiego, spadły na cały zakon, y dispositia tych dobr była aż do roku 1678, nim się dożywociem nie dostały xiędzu metropolicie Żochowskiemu, o czym wyżey dostatecznie in statu causae informacya. Tak obiasniwszy zaiazd Torokań przez iegomosci xiędza Kolędę metropolity, przydaie się y to, że iest y protestacya w nuncyaturze o tenże zaiazd zaniesiona, y supplika do króla sporządzona z plenipotentią daną wielebnemu oycu Maluszyckiemu od xiędza Ohilewicza, iako prowincyała, aby niesłusznie zaiachanych Torokań dochodzili, ale z tym wszystkim do zapozwania się, widze, nie przyszło, lecz po przyiacielsku musiał xiądz Kolędą Torokań ustąpić; bo o dalszym zatym procederze wielkie między sprawami silentium. Teraz tedy przystępuiemy iuż do obiasnienia *Rzeczycy* y *Towkowicz* z dawnych czasow do Torokań dobr należących.

Rzeczyca y *Towkowicze.*

Te dobra, iako y od kogo y ktorego czasu fundowane, dla poginionych spraw y funduszow także wiadomosci nie masz, z inszych iednak dokumentow probować się może, że do lat stu y daley zawsze przy Torokaniach zostawały. Bo począwszy od oyca Bałabana, prawuiącego się z panem Myszką,

starostą owruckim, o Torokanie, także za possessyi Torokań Arkudiusza Greczyna, protopopy pinskiego, co się działo około roku 1598 y 1600, pokazuie się, że Rzeczyca y Towkowicze zawsze przy Torokaniach zostawały, y kto był possessorem Torokań, ten że był dzierzącym dobr Rzeczycy y Towkowicze, co się probuie y poslednieyszymi dokumentami, a mianowicie przywiliiami od królow ichmosciow nadanemi klastorowi naszemu Wileńskiemu Swiętey Troycy na też Torokanie, około roku 1614 y niżey, gdzie wszędzie w tych przywiliach dokładano, że królowie Torokanie nadawali z Rzeczycą y Towkowiczami y był klasztor Wilenski mere w possessyi dobr Rzeczycy około roku 1629, gdy ieszcze ten klasztor superintendentią miał nad sobą s. p. xiędza Wieliamina Ruckiego metropolity, ktora trwała aż do smierci iego, do roku 1636, w ktorym czasie, iako s. p. xiądz Rucki przy Torokaniach dysponował Rzeczycą y Towkowiczami, inwentarze przez sługe swego pana Bułhaka sporządzaiąc, ktore y teraz są z podpisem ręki onego, podatki rożne z Rzeczycy y Towkowicz wypłacaiąc y w protekcyą też dobra podaiąc xiążęciu iegomosci Czartoryskiemu, są tego wszystkiego w sprawach Torokanskich iasne y gruntowne dowody. Iako zaś do tych dobr, a mianowicie do Rzeczycy, zakonney trzeciey częsci począł interessować się zeszły z tego swiata pan Andrzey Terlecki, stolnik pinski, y małżonka iego pani Bogumiła Niemirowiczowna Terlecka, czyniąc wielkie krzywdy y uciemiężenie poddanym na Wielkim Brzegu, na Podstyrzu mieszkaiącym, o to wszystko z tymże panem Terleckim y z małżonką onego były nie małe zayscia, y nie tylko xiądz Rucki o krzywdy poddanych Rzeczyckich przez pana Bułhaka, oekonoma swego, zastanawiał się, ale y xiąże iegomość Czartoryski, iako tych dobr opiekun, listownym napomnieniem swoim przywiodł był do tego pana Andrzeia Terleckiego, że z ugody wiele nam był gruntow, uroczyszcz, barci y ostrowow przywrocił y na to regestr s podpisem ręki swoiey dał w roku 1629, y do xiążęcia iegomosci nie poiednokrotnie pisał, że we wszystkich praetensyach satisfakcyą iako by uczynił, y miod niesłusznie z barci naszych podbierany, tymiż listami oddać deklarował, iako w tych to dokumentach szerzey possessyi naszey dobr Rzeczycy rzecz się pokazuie. Ale takiey ugody y postanowienia tenże pan Terlecki z małżąką swoią nie dotrzymawszy y owszem barziey na tychże poddanych Rzeczyckich nastąpiwszy, poty onych rożnemi krzywdami, odbieraniem gruntow y wszelkich pożytkow infestować nie przestał, aż wszystkich rozpędziwczy, pomieniony Wielki Brzeg na Podstyrzu sobie przywłaszczył y tam za czasem słobode zawoławszy, inszemi poddanemi osadził y też wszystkie grunta, ostrowy y uroczyszcza z barciami w regestrze specifikowane, (a nam oddać należące) znowu niesłusznie w swoią possessyą zabrał. Co się wszystko działo w niebytnosci s. p. xiędza Ruckiego, gdy bardzo rzadko kiedy bywał w tych kraiach. A pana Bułhaka iuż też nie iako miał nakierowanego na swoię strone, z ktorym przez prywatne y taiemne listy certuiąc, a w innych rzeczach conferentią z tymże panem Bułhakiem żenie swoiey zlecaiąc, starał się przez niego o nabycie nieiakiemi sposobami tey Rzeczycy u xiędza metropolity y fawory temuż panu Bułhakowi wielkie swiadczyć deklarował, gdyby tylko tego dokazał, czego ponim affektował, obiecuiąc y poiazd mu swoy posłać, żeby do metropolity iachał. Na co są dokumenta y listowne dowody tegoż pana Andrzeia Terleckiego, z ktorych się okazuie, że skryte iakieś namowy były z panem Bułhakiem o Rzeczyce y sposoby do powabienia nieszczyrosci ku panu swemu, ktore gdy nic nie pomogły, a w tym expulsya z tych dobr uczyniona, zaraz tedy iak prędko doszła o tym wiadomość s. p. xiędzu Raphałowi Korsakowi, episkopowi Pinskiemu y Turowskiemu coadiutorowi metropoliey Kiiowskiey, tak zaraz w niebytnosci na ten czas w tych kraiach s. p. xiędza Ruckiego metropolity, imieniem

onego o te rozpędzenie poddanych z Wielkiego Brzegu na Podstyrzu y słobody założenie uczynił w grodzie Pinskim protestacyą w roku 1637, Februaryi 7 dnia, na pana Andrzeia Terleckiego, y generała powiatowego używszy, do Rzeczycy sprowadzał, oswiadczaiąc się tymże generałem y stroną, z ktorego mieysca są spędzeni poddani y iako niesłusznie expulsya się stała w dobrach do klasztoru Wilenskiego na on czas należących. A żeby się lepiey przyczyna obiasniła, skąd te dobra dostawać się poczeły w niesłuszną possessyą panu Terleckiemu, a na ostatek aż do expulsyi przyszło około roku 1628, s. p. xiądz Rucki metropolita w odległosci sam zostaiąc, dał w protekcyą te dobra, iako poblizu mieszkaiącemu, xiązęciu Czartoryskiemu, u ktorego pan Terlecki przyiacielskim sposobem uprosił, żeby poddani Rzeczyccy y Towkowiccy dopomogali na obław zwierza bić poddanym pana Terleckiego, obiecuiąc zwierzem się dzielić, na co y kwit otrzymał u xiążęcia anno 1628; a z tey okazyi wnet więcey sobie począł pozwalać p. Terlecki, a niżeli należało; bo tychże poddanych już nie tylko do obław, ale y do innych powinnosci zaczął przymuszać, gnębić y sobie przywłaszczać, mieniąc, że iakoby ich xiąże cale w regimen panu Terleckiemu podał. I ztąd na gruncie cerkiewnym młyn wybudował y dwor tamże postawił y inszych własnosci, należytych do Rzeczycy zakonney, sobie przywłaszczył. O czym gdy poddani Rzeczyccy oznaymili xiążęciu, zaraz posłał do nich karte anno 1629, aby ni w czym panom Terleckim nie byli posłuszni; a do panow Terleckich pisał, upominaiąc, żeby więcey krzywdy nie czynili cerkiewnym poddanym, y to, co pozabierali, wrocili. I w ten czas, gdy z iedney strony xiąże, iako protektor, a z drugiey strony xiądz Rucki, iako possessor, tych dobr mocno się o krzywde poddanych uieli, przyszło do tego, iako się wyżey pomieniło, że pan Andrzey w komplanatią wstąpiwszy, co kolwiek był pozabierał, wszystkiego tego restitucyą uczynić submitowawszy się, regestr gruntow z podpisem ręki swey w roku 1629, Februaryi 17 dnia dał y osobliwie karte na zniesienie chlewow z gruntu cerkiewnego. I o tym to wszystkim, gdy się satisfakcya nie stała y z protekcyey xiążęcia Czartoryskiego wyszła ta maiętność, a potym expulsyą uczyniono, zaszła naypierwsza protestacya od s. p. xiędza Korsaka, iako koadiutora metropolitanskiego, w dacie wyżey specifikowaney. Umiera zatym xiądz Rucki, xiądz Korsak, zostawszy metropolitą y protoarchimandrytą zakonu, iachał do Rzymu, gdzie przez czas niemały residuiąc, tamże y żywota dokonał. Tandem następnie na metropolią s. p. xiądz Antoni Sielawa, y ten, iako protoarchimandryta, wziąwszy wiadomość o tey expulsyi y o rożnych krzywdach poddanych Towkowickich, uczynił protestacyi trzy nategoż pana Andrzeia Terleckiego, iedną pod datą roku 1641, Iulij 16 dnia, drugą pod datą roku 1644, Nowembra 3 dnia, a trzecią anno 1647, Decembra dziesiątego dnia, dokładaiąc w nich y panią małżonkę onego Bogumiłę Niemirowiczowne, że nie tylko expulsyą z Brzegu Wielkiego na Podstyrzu uczynili, ale y z drugiey strony rzeki Styru rożne prześladowanie czynią, grabiąc y biąc poddanych Towkowickich, do własnych gruntow y lasow nie dopuszczaią, płyty zabieraią, wiencierzow stawiać, y iazow zabiiać zabraniaią, y ryby odeymuią. Przy kturey protestacy, y druga obdukcya zaszła ieneralska pokazywanego mieysca, zkąd poddani zpędzeni. Po kturych protestacyach prędko potym zachodzą incursye nieprzyiacielskie szwedzkie, moskiewskie y kozackie, y dla teyże samey przyczyny, gdy przyszło xiędzu Sielawie zagranice panstwa tego zieżdżać y tam dni życia swego zakonczyć, sprawa ta o Rzeczyce w takich obrotach Rzeczy Pospolitey in suspenso zostawać musiała. A interim, gdy z pewney dispositiey zakonu y za osobliwym przywiliem s. p. krola Iana Kazimierza też Torokanie dostały się klasztorowi naszemu Brzeskiemu, tedy do poparcia tey że sprawy xiądz Sebestyan Kaczynski, consultor zakonu, swoim y imieniem klasztoru Brzeskiego uczynił dwie protesta_

cye, iedną pod datą roku 1653, Decembra dnia 18, a drugą pod datą roku 1658, Februaryi 4 dnia. Inhaerendo kturych protestacyi, za zeysciem z tego swiata pana Andrzeia Terleckiego, swiętey pamięci xiądz Gabryel Kolenda metropolita, zostawszy protoarchimandrytą dożywotnim zakonu, zaraz w przyszłym roku, to iest 1667, po obięciu rządow, odnawiaiąc wszystek proceder o Rzeczyce, generalną zaniosł protestacyą na ieymość panią Bogumiłe Niemirowiczowne Andrzeiową Terlecką, iako possesorkę Rzeczycy, y oraz z wikarym swoim generalnym xiędzem Pachomim Ohilewiczem daią mandaty do assessoryey tey że pani Terleckiey, a tam, gdy przypadła sprawa z oczewistey controwersij, odesłano na podkomorzego Pinskiego. Z tey ratiey, aby sie pokazało z produkowanych dokumentow, iakie są dobra Rzeczyca y ktoremu prawu, ieżeli ziemskiemu, czyli też krolewszczyznam podlegaią, ponieważ pani Terlecka w tym terminie staneła, że zapozwana będąc mandatem z dobr ziemskich, w assessoryey odpowiadać nie powinna. W roku tedy 1670 wielmożny iegomość pan Giedroyć podkomorzy z urzędem grodzkim Pinskim ziezdżał do Rzeczycy na inquisitią y verifikacyą spraw y dokumentow, iako też y do wysłuchania swiadkow, z kturych by się possessya Rzeczycy częsci zakonney pokazać y dostatecznie dowieść mogła. Gdzie tak z dokumentow, iako y z swiadkow stanowionych, tak szlacheckiego stanu, iako y prostey konditiey ludzi, a nawet y z swiadectwa poddanych sameyże pani Terleckiey, imionami y nazwiskami w inquisitiey zapisanych, to się pokazało, że słusznie dochodzimy częsci Rzeczycy naszey, ktora zawsze ab antiquo z Towkowiczami do Torokań należała. A po odesłaniu tey sprawy do assessoryey, wnet nastąpiła woyna turecka, y po wzięciu Kamienca Podolskiego, za zeysciem z tego swiata s. p. krola Michała, zacząwszy od roku 1673 trwało interregnum aż do roku 1677, nim przyszło do elekcyi y koronatiey nowego krola. Pod kturym czasem, że ta sprawa do sądow kapturowych nie należała, musiała czekać następuiącey assessoriey. Iakoż skoro się otworzyły sądy zadworne assessorskie, a pod ten czas iuż Torokanie u s. p. xiędza Żochowskiego metropolity w dożywotniey possessyi zostawały, tak zaraz też panią Andrzeiową Terlecką do assessoryey zapozwawszy, w pomienionym roku 1677 te sprawe odnowił y na nieyże samey y synie panu Stephanie Terleckim in contumatiam dekret z przysądzeniem Rzeczycy otrzymał, y odtąd żadnych sądow assessorskich nie opuscił, ale continuo wiodł prawo z pomienionemi ichmosciami aż do roku 1690, z wielkim kosztem na expensa łożonym, y pięć dekretow na doczesną y wieczną banitie, tudziesz y na infamią otrzymawszy, y trzy poiazdy urzędowe odprawiwszy, niemogł do executiey przywieść tych dekretow, częscią dla podawanych ceduł, a częscią dla gwałtownego bronienia dobr pomienionych, z confuzyą y kontemptem niemałym dworzan iego krolewskiey mosci odprawuiąc, generałow powiatowych łapaiąc y do prywatnego więzienia biorąc, samych zaś zakonnikow, przy executiach będących, udespektowawszy słowy uszczypliwemi, odpowiedz publiczną dawali, pozabiianiem, abo w rzece Styrze potopieniem, inquantum o Rzeczyce upominać się nie przestaną. Zchodzi zatym z tego swiata s. p. xiądz Żochowski metropolita w roku 1693, y znowu Torokanie ad dispositionem zakonu przychodzą, sprawa zaś musiała poyść w dalszą prolągacyą, bo pod tymże czasem umiera pani Andrzeiowa Terlecka, y w roku 1696, za zeysciem z tego swiata s. p. krola Jana, znowu interregnum nastąpiło, a zatym, po obraniu y koronowaniu teraznieyszego krola Augusta różne revolutie w Rzeczy Pospolitey y wnętrzne woyny y niepokoie tak szkodliwe były, że gdy przyszło do detronisatiey krola, a inszego obrania y koronowania, caly ten czas w wielkim zamieszaniu bez wszelkich sądow y sprawiedliwosci zostawał, y lubo z iakiey strony dekreta wychodziły, tym adwersa pars nieważność zadaiąc, drugim trybunałem cassowała y annihilowała. A interim, gdy się Rzecz Pospolita uspokoiła

y trybunały w wielkim xięstwie Litewskim gruntownie się sądzić zaczęły, a ta sprawa secundum coaequationem jurium forum w sądach assessorskich już mieć nie mogła, tedy jasnie wielmożny xiądz Leon Kiszka, prototrony metropoliey, episkop Włodzimirski y Brzeski, iako protoarchimandryta całego zakonu, o też Rzeczyce w roku 1711 do trybunału zapozwał wszystkich sukcessorow po ieymosci pani Terleckiey pozostałych, to iest ichmosciow panow Heliasza, Iana y Dominika Terleckich y pań małżonek ichmosciow, także iegomosci pana Stanisława Kaczanowskiego, względem starszenstwa małżenskiego, a panią małżonkę onego bywszą Cecylią Giedroyciownę Bazyliną Terlecką, a powtornego małżenstwa Kaczkowską, iako aktorkę, y tam dekret otrzymał z utwierdzeniem wszystkich dekretow assesorskich, banicyi y infamyi y z daniem na powtorną infamią, iako też z odesłaniem tey sprawy do powiatu, aby nie oglądaiąc się na żadne obrony prawne, mota nobilitate, per sortem executionem, trzecia część Rzeczycy przysądzoney w possessyą zakonowi podana była z nieodwłoczną executią na dobrach pozwanych, za wskazy y paeny w tych dekretach wyrażone. Ktura executia gdy następować miała, ichmość panowie Terleccy zwątpiwszy o dotrzymaniu Wielkiego Brzegu na Podstyrzu będącego, zawczasu byli z tamtąd poddanych zemkneli y na inne mieysce przeniosszy prywatnie przechowywali; a w tym gdy iuż po wydanych innotescentiach wiel możny iegomość pan Godebski, chorąży pinski, gotow ruszyć z powiatem do zaiazdu Rzeczycy, tedy ciż ichmość protekcyey xiążęcia iegomosci Ianusza Korybuta Wiszniowieckiego, woiewody krakowskiego, zażywszy y ludu woiennego regiment do Rzeczycy sprowadziwszy, deklarowali hostiliter z urzędem postępować, y musiał w takim razie, aby do przelania krwi nie przyszło, tenże urząd przyiąć obmowę y od executiey wstrzymać się, ponieważ tak cedułą, iako y osobliwym pismem assecuratią swoią aktorow, pod utratą sprawy, upewnili, że w przyszłym następuiącym trybunale bez żadnych dylacyi (oprocz tylko wzięcia na kopie ze wszystkich spraw) rozprawić się mieli. Po ktorey assekuracyey, za wpisem aktorow w Wilni, na iedną tylko kondemnatę panowie Terleccy warowawszy locum standi, za remissą stałą, do Minska, znowu w roku 1713 wzdać sie dopuscili y w też samą infamią y dalsze paeny popadli. I gdy znowu do ruszenia powiatu przychodziło y iuż sub privatione officij executią czynić nakazano, skłoniliśmy się obiedwie strony do compromissu, perswazyey przyiacielskiey słuchaiąc, że ponieważ ichmość panowie przyiaciele, w Wilni z obu stron na tey sprawie zasiadaiący, przypatrzywszy się dokumentom naszym, iż słusznie dochodzimy Rzeczycy, rozsądzić nie mogli, mieliśmy za wyiazdem do Rzeczycy wszystko to przez ichmosciow panow compromissarzow konkludować, granic sobie spolnych y possessyey starożytney swiadkami y dokumentami dowieść. I natośmy spolnie zapisali się, dawszy skrypt między sobą w roku 1713 stanowienia się z ichmość pany compromissarzami do Rzeczycy w roku 1714 na dzień dziesiąty miesiąca Februaryi. Ale y z tego kompromissu nic nie było y mocno, z wielką szkodą naszą, zawiedliśmy się na nim, bo tam, w trybunale, według opisow y założonych vadyi, sprawa w suspensie do tych czas zostaie. Tuż zaś po cztyry razy zieżdżaiąc do Pinska, do kompromissu przyść nie mogliśmy z tey przyczyny, że ichmość panowie kompromissarze różne swoie w odroczeniach excusatie wypisuiąc, dla nich iakoby do rozsądzenia tey sprawy przyść nie mogli, a nawet y za ostatnim odroczeniem nie do Reczycy iuż, ale do Pinska gdy stanowić się assekurowali na dzień 10 Apryla 1715, tedy y na tym terminie, gdy z naszey strony gotowość była, od ichmosciow panow Terleckich żaden się przyiaciel, w kompromissie zapisany, nie stanowił, ale sami tylko panowie Terleccy popraesentowawszy się, do żadnego skutku tey sprawy przywieść nie chcieli, y owszem,

pod praetextem tey ugody, zaraz po uczynionym kompromissie, w tymże roku 1718, nim przyszło do wyiazdu, mimo warowane securitatem, młyn na naszym brzegu budować zaczeli, więcierze, naroty poddanym Towkowickim porąbano, w zabranych rybach w zatokach y naieżdżaiąc na wieś, w swirnach wielką szkode uczyniono y w drugim roku na też wieś naiachawszy, poddanych pobito, y różnemi extorsyami pieniądze wymożono, inszym za swoią puszcze okupować się kazano y od Towkowicz na mile puszczy wzdłuż, a w szyrz na pułmile na szałupinie zabrano. O co wszystko są protestacye, w kturych szersza się żałoba wyraża, iako y o niedotrzymanie kompromissu zaniesione z deklaratią tą, że sie znowu do procederu swego wracamy y w suspensie zostaiącą sprawe renowować chcemy. W czym y ode mnie, iako starszego Torokańskiego, zaszła na ichmosciow protestacya imieniem iegomosci xiędza prowincyała y imieniem całego klasztoru, pod datą roku 1718, Decembra 2 dnia o toż samo y o niebezpieczeństwo zdrowia wyniesiony, y list zaręczny przeciwko ichmosciom w tymże wyż mianowanym roku, y iest relacya podania onego. Przy tym zaniesiona protestacya y na ichmosciow panow kompromissarzow, że po tak wielu odkładach, nie chcieli sądzić tey sprawy, y daliśmy pozwy w tym roku 1719 do trybunału Wilenskiego tak panom Terleckim, iako y ichmosciom panom kompromissarzom do skassowania nieważnego kompromissu, iako też znowu do odnowienia suspendowaney sprawy, ktura gdy przypadła, pierwiey wzięto od przeciwney strony na kopią z pozwu, a potym na zadaną infamią, na pokazanie locum standi, y poszła sprawa w remisse do trybunału Minskiego, przyprawiwszy nas, oprocz inszych expens, do szkody na złotych 40.

II.

Informacya

o fundacyi collegium Połockiego Societatis Iesu, y dobrach onego, że są ex origine et natura sua ziemskie, szlacheckie, a nie krolewczyzny; zkąd też immunitatibus dobr ziemskich szlacheckich gaudent, a żadnym krolewczyzn ciężarom nie podlegaią. Do ktorego to collegium, y dobr iego, naznaczona iest per constitutionem seymu Warszawskiego anno 1699 commissya na discernentią, iesliby one ziemskie, czyli krolewczyzny były? Y doszła taż commissya.

1. Były z dawna w Połocku cerkwie, y klasztory graeci ritus, nie tylko ante unionem W. X. Litewskiego z koroną Polską, ale ieszcze przed złączeniem xięstwa Połockiego z Wielkim Xięstwem Litewskim fundowane od rożney szlachty, z dobr swych ziemskich. O czym są starodawne prawne dokumenta. Te zaś dobra cerkiewne y monasterskie, częścią za Zygmunta Pierwszego, króla Polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego, podczas woyny Moskiewskiey z Wasilem Wielkim, carem, częścią za Zygmunta Augusta, kiedy syn pomienionego Wasila, Iwan Wasilewicz Połock opanował, roku Panskiego 1563, zdesolowane zostały, potym od ludzi swieckich nienależycie zabrane były.

2. Po Zygmuncie Auguscie y Henryku Walezyuszu, Stephan Batory na krolestwo obrany roku 1576 poprzysiągł in Pactis Conventis między innemi punktami, wyraźnie ten, że miał zawoiowane od Moskala ziemie W. X. L. rekuperować, a według konstitucyi Unionis w roku 1569 fol. 177, po tey recuperacyi wszelakich dobr z ręku Moskiewskich, tym wracać, czyie były. Iakoż recuperowawszy miasto, zamek y całe woiewodztwo Połockie, roku 1579 przywrocił ie ad statum pristinum, oddaiąc każdemu, co iego było, y kosciołowi, co koscielnego, iako iest w przywileiu Fundationis temi słowy: Postquam omnipotens Deus armis nostris, et justo bello, totam Polocensem terram liberavit, et nos subditis nostris privatis privata eorum restituissemus, justum arbitrari sumus, publica, et quacunque opinione Deo consecrata e templis etc. Sanctae Catholicae Romanae Ecclesiae eisque sacerdotibus et templis conferre etc.

3. Będąc zaś wdzięcznym łaski, y pómocy Boskiey w takowym zwycięstwie, postanowi dobra quondam na cerkwie y monastery ritus graeci w miescie y woiewodztwie Połockim będące nadane, przywrocić ad cultum Divinum duchowieństwu ritus romani, ktorego też sam był, o czym ślub Panu Bogu przed zwycięstwem, iako sam w originale funduszu wyraża, uczynił.

4. Dla tego, roku 1580, zlecił per speciale instrumentum iegomości p. Theodorowi Skuminowi Tyszkiewiczowi, podskarbiemu W. X.

Lit., aby wszystkie dobra na cerkwie, y monastery w woiewodztwie Połockim nadane, y do nich należące spisał, a takowy regestr ręką swą podpisany, a w nim dobra iego mości Froncowi Zukowi, horodniczemu Połockiemu, w opiekę y w administracyą, w possessyą zaś wielebnemu xiędzu Piotrowi Skardze rectorowi collegium Wilenskiego, oraz y pierwszemu przełożonemu zaczętego collegium, na on czas w Połocku przytomnemu, podał. A co by kto z tych dobr nulliter trzymał, kosztem własnym krola i. m. prawnie windykował, y na collegium Połockie Societatis Iesu, do administracyi tegoż iegomości pana Horodniczego podał. O czym y do woiewody Połockiego Mikołaia Monwida Dorohostaiskiego tegoż czasu pomieniony s. p. krol Stephan pisał. Iakoż i. m. pan podskarbi nadworny uczynił w tym dość woli krola i. m., regestr takowych dobr porządnie spisał, specifikuiąc, od kogo, ktorey cerkwi y monasterowi były nadane. Mianuie tam rożnych woiewodztwa Połockiego y Witebskiego obywatelow, kniaziow y szlachtę, kniaziow Łukomskich, kniaziow Masalskich, kniaziow po staroswiecku tylko imionami samemi, kniazia Anuchreia, kniazia Michayłę, kniazia Juria, kniehinią Maryę Łukomską, kniehinią Ahrefinę, drugą kniehinią Juriewą Ahrefinę kniehinią Ulianę, ich mosciow panow Zenowiczow z Bratoszyna, ich mosciow panow Korsakow, ichmosciow panow Kosciuszkow, chmósciow panow Szpakow, Huszczow, Okoliniczow y wielu innych. Także władykow Połockich y archimandrytow, ktorzy kupiwszy u szlachty niektore dobra, nadali na pewne cerkwie y monastery. Obszerniey na końcu tey informacyi kładą się tych kniaziow y szlachty imiona; zkąd każdy widzieć może że te dobra są ziemskie, szlacheckie, a nie krolewczyzny. Podaiąc ie zaś pomienionemu iego mości panu Froncowi Zukowi horodniczemu Połockiemu przez prawną intromissyą in praesentia iego mości pana Mikołaia Szczyta podwoiewodzego Połockiego, ktory za rozkazaniem krola iego mości Stefana, prze osobliwy list, in persona woiewody na ten czas nieprzytomnego, przy podaniu tych dobr od i. pana podskarbiego, i. m. panu horodniczemu, stawał, wyraznie w tey intromissyi mowi, że te wszystkie dobra przed tym na cerkwie y monasteria graeci ritus fundowane, a teraz od krola i. m. na collegium Połockie Societatis Iesu destinowane, były y są ziemskie. Czemu, iako rzeczy iawney, żaden nie mogł refragari.

5. Potym roku 1582 miesiąca Januarii dnia dwudziestego, tenże swiętey pamięci krol Stephan, insistendo pobożney intencyi swoiey ex voto przed recuperowaniem Połocka zawziętey, chcąc aby wiara swięta rzymska katolicka, ktora dotąd w miescie Połockim żadnego kościoła, ani w woiewodztwie exercitum należytego nie miała, w tych też kraiach krzewiła się, iako w tymże Fundationis przywileiu wyraża: „Summae nobis curae fuit, verum, et catholicum sanctissimi numinis cultum propagare, et plantare, in his praecipue locis, in quibus iniuria schismatum et haeresum depravatus, et sublatus est“, osobliwym in solenniori forma fundusznym przywileiem w Wilnie, in praesentia et consensu wielu ich mośćiow panow senatorow, dignitarzow, urzędnikow, tak Korony Polskiey, iako Wielkiego Xięstwa Litewskiego, tamże w przywileiu de nomine et cognomine, y niżey tu specifikowanych, z pieczęcią większą wiszącą, za kanclerstwa Eustachiego Wołłowicza, kasztellana Wileńskiego, oraz y kanclerza W. X. Lit. danym, monastery y cerkwie graeci ritus, w miescie y woiewodztwie Połockim przedtym fundowane, ze wszytkiemi dobrami y należnosciami onym nadanemi, na collegium Połockie Societatis Jesu nadał. Do czego w krotce, iako się niżey wyrazi, consensus omnium ordinum utriusque gentis, na seymie generalnym Warszawskim przystąpił. W tym zaś funduszným przywileiu wyraźnie mowi, że te dobra, niegdy cerkwi y monasterow graeci ritus, teraz na collegium Połockie nadane, są ziemskie: villae, praedia, aliaque bona terrestria, ktore wszytkie collegio appli-

kniąc, władyctwo Połockie, in integro, przy swych dobrach zostawuie. W tymże przywileiu, deklaruie krol iego mość Stephan, pomienione collegii dobra, ktoreby nienależyci possessorowie trzymali, własnym kosztem prawnie vindikować. W czym sam siebie, y successorow swoich krolow Polskich, a wielkich xiążąt Litewskich, iako universales ecclesiae protectores, ale osobliwie collegium Połockiego obliguie. Do tey zaś fundacyi in consilium et testimonium o niey, wylicza oczewiście użytych, y przytomnych na on czas wielu dignitarzow koronnych, y W. X. L. w Wilnie, ktorych te są imiona: Jerzy Radziwił xiąże na Ołyce y Nieswieżu, Biskup Wilenski, Melchior Giedroyć Biskup Zmuydzki, Mikołay Radziwił xiąże na Dubinkach y Birżach, woiewoda Wilenski, hetman wielki W. X. Lit., starosta Oszmianski; Eustachi Wołłowicz kasztelan Wilenski, kanclerz W. X. Lit. administrator oekonomii Brzeskiey y Kobrynskiey; Stefan Korybutowicz Zbaraski woiewoda Trocki, Somiliski, Dorsunski, Żoslanski starosta; Krzysztoph Radziwiłł xiąże na Dubinkach y Birżach, kasztelan Trocki, podkanclerzy W. X. Lit. y hetman polny, Borysowski, Solecki starosta; Philon Kmita, Czarnobelski woiewoda Smolenski, starosta Orszanski; Mikołay Sapieha woiewoda Minski; Mikołay Monwid Dorohostayski woiewoda Połocki, Wołkowyski, Lepelski, Szeroszowski, Wieluński starosta, ciwun Zmuydzki, Goudynski y Boysagolski; Mikołay Radziwiłł, xiąże na Dubinkach y Birżach, woiewoda Nowogrodzki, Mozyrski, Merecki starosta; Mikołay Talwosz kasztellan Zmudzki, starosta Raduński; Bohdan Sapieha, kasztellan Brzeski, Homelski starosta; Jerzy Zenowicz, kasztellan Smolenski, starosta Dzisieński; Jan Hlebowicz na Dąbrownie, kasztellan Miński, podskarbi y pisarz W. X. L.; Jan Borukowski z Bylina dodkanclerzy koronny, proboszcz Płocki, custosz Łęczycki, dziekan Warszawski; Albrycht Radziwiłł, xiąże na Ołyce y Nieswiezu, marszałek nadworny W. X. L.; Woyciech Baranowski sekretarz wielki koronny; kantor Gnieznienski; Jan Tarnowski referendarz koronny, proboszcz Kuiawski, Kruszwicki, Krakowski kanonik; Jacek Młodzieiewski, podskarbi nadworny koronny, starosta Krzeczowski; Theodor Skumin Tyszkiewicz, podskarbi nadworny W. X. L., starosta Brasławski; Jan Dymitr Sulikowski, scholastyk Kuiawski, Łęczycki, costosz Sędomirski; Maciey Kłodziński, archidyakon Zmuydzki, kanonik Krakowski; Mikołay Jerzy Koryzna, referendarz W. X. L., kanonik Wilenski; Marcin Berzewicki, kanclerz ziemie Siedmigrodzkiey, starosta Starogardski; Michał Haraburda, pisarz W. X. L.; Wacław Agrippa, pisarz W. X. Lit., starosta Niemoiecki; Leo Sapieha, pisarz W. X. L.; Mikołay Jasieński, podkomorzy Wilenski, pisarz W. X. L.; Stanisław Naruszewicz, ciwun Wilenski; Iwan Zarzecki, skarbnik W. X. L.; Iakub Piasecki koniuszy W. X. L.; Jan Jarzyna, stolnik koronny; Dominik Alamani, kuchmistrz koronny, starosta Nowomieski; Gasper Kłodziński, Błoniewski, Wolkinicki starosta; Andrzey Bobola, sekretarz i. k. mci.; Maciey Konopacki, sekretarz i. k mci; Woyciech Ciszwicki, sekretarz i. k. msci; Woyciech Stradomski, sekretarz i. k. m.

6. Roku 1583 zesłał tenże s. p. krol imść Stephan do woiewodztwa Połockiego commissarzow swych imśći pana Stanisława Naruszewicza kasztellana Mśćisławskiego, y iego mośći pana Theodora Skumina Tyszkiewicza podskarbiego nadwornego W. X. L., ktorzy przyiachawszy w tymże roku dnia 18 Augusta do miasta Połocka, y całego woiewodztwa stosuiąc się do woli krola iego mośći, dobra wszystkie na klasztor niegdy mniszek świętego Spasa, y inne monastery, y cerkwie Ruskie w zamku y mieście Połockim przed tym będące, a zdawna od rożnych obywatelow woiewodztza Połockiego nadane, y przywileiem fundacyinym krola iego mośći, Collegium Połockiemu oddane, tak te, ktore iuż w possessyi na ten czas dzierżało, iako te, ktore od nienależytych possessorow recuperowane być miały, temuż Collegium przywró-

cili, y przywłaszczyli. Miały pomienione cerkwie, y monastery, krom dobr ziemskich y place w samym mieśćie Połockim od rożnych mieszczan nadane, ktorych ich mość panowie Kommissarze spisali, in universum trzysta dwadzieśćia dwa; tych wszytkich dla lepszego pokoiu, Collegium miastu, judicio ich mośćiow pp. Commissarzow, ustąpiło. Miasteczko też Jakimanę za Dźwiną z Ostrowem, za ziemskie antiquitus dobra, żadney władzy, tak zamkowey, iako mieyskiey Połockiey niepodlegaiące, do ktorego też miasteczka, y Ostrowa, przewoz na Dźwinie wolny temuż Collegio, y most, gdyby go budować potrzeba, ciż ich mość panowie Komissarze uznali.

7. Takie postanowienie ich mość panowie Kommissarze (ktorzy też Kommissarzami y Rewizorami całego woiewodztwa Połockiego, na discernencyą co komu należało byli) względem Collegium Połockiego uczyniwszy, na approbacyą ie do krola iego mośći odesłali. Jakoż krol iego mość s. p. Stephan roku 1584 dnia 18 Marca, to ich postanowienie approbował osobliwym przywileiem w Wilnie danym.

8. Co naygłownieysza zaś, roku 1585 miesiąca Februarii dnia 20 pod czas seymu walnego w Warszawie na ten czas odprawuiącego się, tenże s. p. krol iego mość Stephan, fundacyą pomienionego Collegium Połockiego w roku 1582 uczynioną, osobliwym przywileiem, cum consensu omnium ordinum, iako per expressum kładzie, utwierdził; wyrażaiąc y to discerte, że dobra wszystkie na Collegium nadane są ziemskie: villae, praedia, aliaque bona terrestria etc., ktore ad ecclesias et monasteria graeci ritus należały. Mianowawszy zaś w tym to confirmuiącym fundacyą seymowym przywileiu, universaliter omnium ordinum regni et M. D. L. consensum principalia ex ipsis ordinibus capita, eiusdem sensus, et consensus in particulari wyraża, hoc ordine, Stanisław Karnkowski arcybiskup Gnieźnienski, legatus natus, primas regni et M. D. L. Jan Dymitr Sulikowski arcybiskup Lwowski. Piotr Myszkowski biskup Krakowski. Hieronim z Rozrażewa Rozrażewski biskup Kuiawski. Woyciech Baranowski biskup Przemyski, podkanclerzy koronny. Jakub Woroniecki z Zbaraża biskup Kiiowski. Marcin Białobrzeski biskup Kamieniecki. Stanisław comes á Gorka woiewoda Poznański, Buski, Koleński starosta. Krzysztof Radziwiłł xiąże na Dubinkach y Birżach woiewoda Wileński, Borysowski, Urzędowski starosta. Eustachi Wołłowicz kasztellan Wileński kanclerz W. X. L. administrator oekonomii Brzeskiey y Kobrynskiey. Piotr Potulicki kasztellan Kaliski. Woyciech Laski kasztellan Sieradzki. Jan Hlebowicz na Dąbrownie kasztellan Trocki podskarbi y pisarz W. X. L. starosta Upitski. Konstantyn xiąże na Ostrogu, woiewoda Kiiowski, marszałek Wołyński. Jan Spławski, woiewoda Inowrocławski. Janusz książe na Ostrogu, woiewoda Wołynski, starosta Włodzimirski. Mikołay Mielecki, woiewoda Podolski, starosta Korczyński, Grodecki, Doliński. Philon Kmita Czarnobelski, woiewoda Smolenski, starosta Orszanski. Jan Tarło z Szczekarzewic, woiewoda Lubelski, starosta Pilźnieński. Mikołay Monwid Dorohostayski, woiewoda Połocki. Grzegorz Zieliński woiewoda Płocki, Zakroczymski, Mławski starosta. Stanisław Kryski z Drobnina, woiewoda Mazowiecki, starosta Płocki. Anzelm Gostomski woiewoda Rawski. Mikołay Dziażyński, woiewoda Chełmiński, starosta Brytański. Janusz na Zbarażu woiewoda Bracławski. Stanisław z Tarnowa kasztellan Sądecki. Jan Konarski kasztellan Kaliski. Jakub Ponętowski kasztellan Brzeski. Jan z Sienna kasztellan Lwowski. Stanisław Włodek z Hermanowa, kasztellan Kamieniecki, Halicki, Koleński starosta. Jan Wołminski kasztellan Połocki. Woyciech Wilkanowski kasztellan Płocki. Stanisław Radzymiński kasztellan Czerski, Liwski, Kamieniecki starosta. Marcin Leśniowolski de Obory kasztellan Podlaski. Alexander Siemaszko kasztellan Bracławski. Jan à Kośćielec, kasztellan Miedzyrzecki, starosta Bidgoski. Jerzy Mniszek kasztellan Radomski, Sanocki, Sokalski sta-

rosta. Jan Myszkowski kasztellan Zarnowski. Mikołay Herburt z Fulstyna, kasztellan Halicki, starosta Lwowski. Symon Szubski kasztellan Inowrocławski, starosta Gostynski. Woyciech Ręczayski, kasztellan Warszawski. Andrzey z Bnina Opaliński, marszałek wielki koronny, generał Wielkopolski, starosta Grzemski. Ian na Zamościu, kanclerz y hetman wielki koronny, starosta Knyszyński. Leo Sapieha podkanclerzy W. X. L. Markowski, Miadźielski starosta. Jan Dulski, kasztellan Chełmiński, podskarbi wielki koronny, Brański, Rogoziński starosta. Albrycht Radziwiłł, xiąże na Ołyce y Nieświeżu, marszałek nadworny W. X. L. starosta Kowieński, Piotr Tylicki, sekretarz wielki koronny, proboszcz Gnieznieński, Jan Tarnowski, referendarz nadworny koronny Kuiawski, Łęczycki proboszcz. Także utwierdził ten s. p. król osobliwym przywileiem dekreta, podania, ordynacią kommissarzow swych około tegoż Collegium, intromissyą też, ktorą przerzeczone dobra iegomość pan Theodor Skumin Tyszkiewicz, podskarbi nadworny W. X. L. w administracyią i. m. panu Froncowi Zukowi, horodniczemu Połockiemu podał, wyrażaiąc w niey iako naypilnieyszy y naypewnieyszy cognitor qualitatis tych dobr z dokumentow starowiecznych, y rewizyi całego woiewodztwa, że są ziemskie.

9. A że te dobra Collegium Połockiego, po rożnych mieyscach, y daleko od siebie szmatkami, iako kto przed tym, na ktorą cerkiew y monastyr nadał, rozproszone zostały (dla czego ieszcze y dotąd niektorym mniey wiadomym speciem iakoby wielkich dobr pokazuią) chcąc także s. p. krol iego mość lepszy w nich uczynić porządek, aby chwale Boskiey y pomocy duchowney ludziom lepiey y spokoyniey ci zakonnicy służyć mogli, roku 1585 dnia 24 Februarij, dał moc temuż Collegio, przez osobliwy przywiley, aby mu wolno było z tych dobr fundacyinych, iedne przedać, a drugie bliższe, inszym dobrom przyległeysze kupić. W czym nigdy nie miało trudności Collegium: gdyż y kupuiący od niego szlachta wiedzieli, że to są dobra ziemskie, y tego, co à Collegio in locum venditi przykupiono, nikt nie miał za krolewczyzny. Tak odeszły od tegoż Collegium przedażą dobra: wioska Cierebieszowo, Ochodnia, Uświey nad Uswicą rzeką. Duchorowicze, Jazno ku granicy Moskiewskiey, Borniki, Owdzieiewicze, Jazyk.

10. Do tegoż rzecz iest należąca, że potym Zygmunt III roku 1591 miesiąca Januarij 4 dnia, dał przywiley temuż Collegium na odmiany dobr swoich, iako ziemskich za ziemskie, iako przed tym krol Stephan dał na przedanie iednych, a przykupienie przyległeyszych drugich. Y tak Colleginm to wiele dobr fundacyinych dalekich, rozproszonych, z rożną szlachtą woiewodztwa Połockiego zamieniło, iakie są: Jakuncy, Miechowlany, Tobołki, sioło Illińskie, Bratoszyno, Zamszany, Łuczany, Okaczewczyzna, Ziabki, Humienowa część, Oboli część, Jakowkowicz część, Hłubokiego część. Ktore wszytkie przez zamiany od tego Collegium do rożney szlachty odeszły. A ći by pewnie dobr swoich, wolnością szlachecką szczycąc ych się, na krolewczyzny, tak wielkim cię żarom podległe, nie przemieniali. A lubo by vigore terrestreitatis, bez osobnych na to przywileiow mogły być zamiany, y przedaży, cum reinvestitione pretii na insze dobra, ile na on czas, iednak ponieważ krol był, acz nie z krolewskich dobr, fundatorem, y obligacyą patrocinij tak na się, iako na swych successorow krolow Polskich, y wielkich xiążąt Litewskich włożył, speciali nad ow pospolity wszytkich kosciołow y klasztorow patroni, respective do tego Collegium, titulo; tedy non conveniebat sine speciali consensu fundatoris, takowych przedaży y zamian czynić; ktore iednak ad bona dispersa, in ordinem meliorem redigenda koniecznie być miały: a w tych obudwu przywileiach, iawne, et omni exceptione majus est documentum terrestreitatis tych dobr, kiedy ie absolute, bez żadney restrykcyi, szlachcie przedawać, a do nich przyległe, pro maiori commodo, kupo-

wać y zamieniać, iako ziemskie za ziemskie, pozwolaią; co y całe woiewodztwo Połockie, solenni juridico instrumento, iako się niżey num. 15 pokaże, uznało.

11. Do takich przywileiow y łask o. fundatora swego s. p. Stephana krola, y successora iego Zygmunta III nadanych, Collegium Połockie summum insuper firmamentum od stolicy Apostolskiey wzieło; kiedy fundacyą onego, tak w pierwszym przywileiu, iako in confirmatione, dway papieżowie Paweł V y Urban VIII, pierwszy roku 1605 dn. 6 Decembra dato Brevi per eminentissimum sacrae Romanae ecclesiae tituli s. Ioannis ante Portam Latinam, cardinalem Bernardum Macieiowski episcopum Cracoviensem, legatum a latere; drugi roku 1633 dnia 22 Apryla, in omnibus punctis, et clausulis confirmowali, rzetelnie w obudwu wyrażaiąc, że te dobra na Collegium Połockie nadane, są ziemskie, bona terestria.

12. Roku 1606 dnia 21 Decembra, krol Zygmunt III też fundacyą Collegij Polocensis, od antecessora swego uczynioną, osobnym przywileiem seymowym na seymie walnym Warszawskim utwierdził, rzetelnie w nim kładąc, że te dobra na Collegium oddane, są ziemskie: villae, praedia, aliaque bona terrestria. Tenże s. p, krol, dobrze przed tym na samych panowania swego początkach, w roku 1588 Collegium to, osobliwey protekcyi eminentissimi cardinalis Ierzego Radziwiłła biskupa Wileńskiego, iako primae dignitatis w wielkim xięstwie Litewskim senatora, a tam et defensionem onego, ab adversarijs a fide catholica alienis, pobliższego, zaleca. Eminentissimus zaś cardinalis chętnie na się tę protekcyą przyimuie, odpisuiąc krolowi iego mości datis w Wilnie 17 Maij 1588. Podobnym sposobem trzema przed tym laty, sam krol Stephan toż Collegium Łwowi Sapiezie podkanclerzemu na ten czas W. X. L. in tutelam ab omni onere, et vexatione od niechętnych zalecił, aby penes immunitatem, dobrom ziemskim służącą, iako dobra mere ziemskie maiące, conserwowane było. O czym iest autentyczny list tegoż krola iego mosc dany roku 1685, 3 Aprilis, do pomienionego i. m. pana podkanclerzego. Drugi pod tąż datą do Mikołaia Monwida Dorohostyskiego, woiewody Połockiego, aby de hac tutela dobr zakonnych ziemskich wiedział.

13. Roku 1653 constitucyą seymu walnego Warszawskiego, za Władysława IV fol. 11 Titulo Akademia Krakowcka: A insze Societatis Collegia. Wszytkie Collegia, tak w Koronie, iako W. X. L. y prowincyach do nich należących fundowane, nie tylko utwierdza w funduszach, przywileiach, wolnośćiach, prawach swych, ale y w protekcyą krolom, y wszytkiey Rzeczy Pospolitey podaie. Toć pewnie y Collegium Połockie, na on czas od lat pięciudziesiąt kilku fundowane (bo kto omnia includit, nihil excipit) ze wszytkiemi przywileymi, prawy y wolnosciami dobr onego ziemskich, ktore wszyscy antecessorowie iego, krolowie polscy, y wielcy xiążęta Litewscy, począwszy od Kazimierza Jagiełłowicza, aż do niego samego, za ziemskie uznali.

14. Swieżo zaś w roku 1697 miesiąca Septembra dnia 20 w Krakowie, krol iego mość teraznieyszy, na szczęsliwey koronacyi swey, osobliwym obszernym przywileiem swoim, y samę fundacyą Collegium Połockiego, y wszytkie od antecessorow swych s. p. krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich, nadane przywileie, wolnośći, prawa, in omnibus onych punctis, et clausulis stwierdził. Nadto po seymie walnym Warszawskim Pacificationis roku 1699 miesiąca Iulij dnia 31 osobne privilegium recognoscitivum immunitatis tych dobr Collegium Połockiego, iako ziemskich, ab omni onere militari, y wszelkich, szlacheckim dobrom in genere et in specie służących wolnośći, in partem onego approbativum dał z pieczęćią podkanclerską W. X. L. A takowa approbacya naymocnieysze, y od wiekow nieporuszone prawa, przywileie, wolnośći, in suo robore conserwuie. Iako sama korona Polska, y W. X. L. na początku panowania elektow swych in Pactis Conventis, a koro-

natow w przywileiu Confirmationis praw, swobod, wolnośći y przywileiow wszytkich utwierdzenie bierze. Taką confirmacyą praw, y wolnośći całey korony, y W. X. L. uczynił Zygmunt August roku 1550, Henryk Valezyus roku 1574, Stephan Batory roku 1576, Zygmunt III roku 1588, Władysław IV roku 1633, Jan Kazimierz rokn 1649, Michał roku 1669, Jan III roku 1676, August II teraz szczęśliwie panuiący roku 1697. W czym Collegium Połockie maiąc totius Reipublicae exemplum, a confirmacyą praw, wolnośći, dobrom ziemskim służących, ktoremi się ieszcze ante unionem W. X. L. z koroną Polską, dobra iego iak ex origine, et natura sua ziemskie, szczyćiły, supplikowało, y onę otrzymało.

15. Miedzy temi ad probandam terrestreitatem dobr Collegium Połockiego dokumentami, ktore fundator sam s. p. Stephan krol, y successorowie iego, coronata capita światu w wiadomość y pamięć podali, non postremum ma locum fides et auctoritas samego woiewodztwa Połockiego, ktore ie za ziemskie y swoim szlacheckim, we wszem rowne, przed stem blisko lat, uznało. Bo kiedy po smierci s. p. krola Stephana, na początkach panowania Zygmunta III, senator ieden Litewski a fide catholica alienus, z okazyi zatargi swey z iednym folwarkiem Collegium Połockiego, kiedy z nim prawnie o zabieranie gruntow onego czyniono, a był proximus ad succumbendum in causa, począł moliri actionem przeciwko całey tegoż Collegium fundacyi, przybrawszy sobie niektorych z teyże sekty pomocnikow. O czym dowiedziawszy się woiewodztwo Połockie, w wielkiey liczbie senatorowie W. X. L., ktorzy dobra swoie w woiewodztwie Połockim et in confinijs onego mieli, także urzędnicy rożni, y szlachta tegoż woiewodztwa uczynili przeciw niemu solenną protestacyą roku 1604, miesiąca Iulij 30 dnia, w ktorey ganiąc ausum onego, a temerarium, et seditiosum nazywaiąc, communi sensu uznawaią, że s. p. krol Stephan, w tym fundowaniu Collegium Połockiego, nie tylko żadnego ubliżenia prawom y wolnośćiom nie uczynił; ale owszem rzecz pamięći wieczney y pochwalenia godną. Gdzie też mianuią międźy szlachtą tegoż woiewodztwa, a Collegium wzaiemne dobr zamiany, kupna, przedaże, kontrakty, od początku fundacyi onego czynione, ktore by przez to niesłuszne onego molimen, ze szkodą wiela obywatelow tegoż woiewodztwa, vacillare musiały. Ktorą swoię protestacyą dali do metryki W. X. L. ad notitiam stanow utriusque gentis, de quorum consensu pomieniona fundacia, od krola iego mosci s. p. Stephana staneła. Y wydana iest z metryki extractem taż protestacya, ktora, iako y sam iey oryginał, z wielą barzo podpisow, y pieczęciami senatorow, urzędnikow rożnych, y szlachty, iest do tych czas miedzy sprawami Collegium Połockiego, tak iako inne dokumenta na kommisyi produkowane. Podobną protestacyą y woiewodztwo Witebskie, iako przyległe, pro zelo catholicae fidei et justitia, przeciw temuż senatorowi y adhaerentom iego, iedney z nim sekty, uczyniło, y do metryki W. X. L. dało, a extraktem ią wyięło: oboie zaś potym, ad archivum Collegium Połockiego, in monumentum pietatis suae in Deum et studij pomnożenia chwały iego oddało. Też obie woiewodztwa, ktore przed tym immunitatem dobr pomienionego Collegium, de pari one swemi ziemskiemi kładąc broniły, swieżo przed seymem Pacificationis roku 1699 na seymikach przedseymowych, posłom de medio sui obranym diserte ten punkt w instrukcyą ad seriam et eficacem na tym seymie actionem włożyły, aby Collegium Połockie, ktore oneribus militaribus immerito aggravari poczęło, iako dobra mere ziemskie maiące, więcey aggrawowane nie było.

16. Zgodny z tymi dawnieyszy, nayfundamentalnieyszy dokument Collegium Połockie o dobrach swych, że są ziemskie szlacheckie, ma z tychże samych woiewodztw Połockiego y Witebskiego. Bo co potomkowie kniaziow y szlachty tych woiewodztw, ore w mani-

feście teraz mianowanym, uznawaiąc że te dobra są ziemskie, uczynili; to przodkowie ich re ipsa, nadaiąc one na rożne cerkwie y monastery. Czego iasnym dowodem iest, naprzod rewizya autentyczna Theodora Skumina Tyszkiewicza, podskarbiego nadwornego. W. X. L. wyżey num. 4 wspominana, w ktorey wypisuie porządnie kniaziow y szlachtę woiewodztwa Połockiego y Witebskiego, iakie ktory dobra swe, y na ktorą cerkiew lub monastyr nadał, a też same na fundacyą Collegium Połockiego podaie. Potym do tychże dobr należące prawa starodawnym, y ledwie od kogo biegłego wyczytanym charakterem ruskim, na pargaminach y papierach, z pieczęciami, et antiquis solennitatibus praw staroświeckich, w ktorych wyrażaią się fundusze, legacye, przydatki do funduszow, kupna, przedaże dobr ziemskich szlacheckich na monastery y cerkwie Połockie. A to wszytko ante unionem W. X. L. z koroną Polską.

17. A iako prawdzie nigdy, etiam in superabundanti, na dowodach nie schodzi, do tych szlacheckich, accedunt testimonia prawne samych krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich ieszcze ante Unionem, że te dobra niegdy na cerkwie y monastery Połockie nadane, ktore potym krol iego mość Stephan obrócił na Collegium Societatis Jesu, nie były krolewczyzny, ale ziemskie. Krol s. p. Zygmunt August, confirmuiąc przywileie od przodkow swych woiewodztwu Połockiemu y miastu dane, naprzod dziada swego Kazimierza Jagiełowicza, krola Polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego (był to ociec s. Kazimierza), potym krola Alexandra stryia y Zygmunta Pierwszego oyca swego, przywileiem osobliwym po rusku pisanym, danym roku 1547 dnia 21 Februarii, indicta piątego, o dobrach cerkiewnych Połockich, toż co y oni mowi: *W cerkwi Bożye y w imiona cerkownyie nam nie wstupatysia.* Potym in specie mianuie: *w dom Boży s. Spasa y w innyie domy cerkownye nam nie wstupatysia.* To iest, że do tych cerkwi y dobr ich żadnego prawa, y przystępu krolowie nie maią. A iesli począwszy od Kazimierza syna Jagieły, aż do Stephana krola, prawa y przystępu krolowie do dobr cerkiewnych Połockich nie mieli, y krolewskiemi ich quocunque praetextu nie czynili, toć pewnie y Stephan, ktory ie sam uznawa, y nazywa ziemskiemi, w fundacyinym, y w inszych przywileiach, nie uczynił ich krolewskiemi. Bo nie cudze, nie nieprzyiacielskie zawoiował, ale raczey odwoiował własną W. X. L. prowincyą, odbieraiąc ią nieprzyiacielowi z niesłuszney possessyi, według konstitucyi Unionis wyżey num. 2 citowaney, y według przysięgi swey, na Pacta Conventa, wszytkim co czyie było, kościołowi też, co iego było, secundum ritum suum Romanum, wracaiąc.

18. Reflektuiąc się też ad Constitutionem Unionis W. X. L. z Koroną Polską, y Statutu W. X. L. daleko barźiey też dobra Collegium Połockiego, iako á titulo Regalium, tak ab omni onere, którym królewczyzny podlegaią, są immunia. Bo namieniona konstitucya Unionis, roku 1569 § Opatruiemy fol. 176 y Statut W. X. L. w Rozdziale 3 Artic. 2 y 43 Sacrosanctae waruią, iż kto by kolwiek, iakimkolwiek obyczaiem, ante Unionem, dobr iakich, chociażby bez przywileiow, za oczewistym prawem w dzierżeniu był, ma ie wiecznie dzierżeć; a krolewie ich mość przeszkadzać im wolnego używania nie maią wiecznemi czasy. Y owszem konstytucya roku 1633 interposuit poenam tysiąca złotych, ktobykolwiek chciał turbować prawem o dobra ante Unionem komu nadane, mieniąc ie być krolewskiemi. Jeżeliż dobra iakiekolwiek ante Unionem, chociaż bez przywileiow trzymane nie tylko w krolewczyzny obracane być, ale y przeszkody w dzierżeniu swym mieć nie maią; a na turbuiących vadia są założone: iakoż daleko barziey to służy dobrom Collegium Połockiego, ktore ante Unionem, y przywileie krolow immunitatem ich, iako ziemskich szlacheckich wyrażaiące, y fundatorow pewnych szlachtę, y prawa ziemskie miały y dotąd maią.

19. A że te dobra Collegium Połockiego, lubo ex origine et natura sua, (iako ex tot documentis patuit) ziemskie, per temporum injuriam, do nienależytych ciężarow, hybern, chlebow, generyk, konsystencyi, dachow, osobliwie durantibus recentioribus bellis, na żołnierza pociągane, y onemi aggrawowane były, przez ktore y do ostateczney ruiny przyszły: Collegium, po długim meliorum temporum oczekiwaniu, widząc że non est finis malorum, musiały recurrere do naiaśnieyszego maiestatu, et totam rempublicam, aby iako od swiętey pamięci krola Stephana, cum consensu omnium ordinum Reipublicae, fundacya onego staneła, tak ta onegoż przeciw prawom y wolnościom dobr ziemskich aggrawacya, onychże subsit judicio. Dla tego na seymie blisko przeszłym roku 1699 supplicavit o kommissyą na discernencyą praw swoich. Y naznaczono per Constitutionem kommissarzow na tę discernencyą, z woiewodztw Białoruskich siedmiu, z woiewodztwa Połockiego czterech, z Witebskiego dwoch, z Orszanskiego powiatu iednego. To iest iego mości pana Adama z Brusiłowa Kisiela, podkomorzego Witebskiego, iego mości pana Theodora Łukomskiego, sędziego ziemskiego Witebskiego, i. m. pana Konstantego Niemirowicza Szczyta, podsędka Połockiego, i. m. pana Damiana Rypińskiego, pisarza ziemskiego Połockiego, i. m. pana Mikołaia Galińskiego, woyskiego Orszańskiego, i. m. pana Piotra Korsaka Udzielskiego, podczaszego Połockiego, i. m. pana Stanisława Zuka krayczego Połockiego, aby do pomienionych dobr Collegium Połockiego na czas y termin naznaczony ziachawszy, a we wszytkie prawa, fundusze, zapisy y przywileie tegoż Collegium weyrzawszy, finalną respektem qualitatis tych dobr, uczynili decyzyą. W czym ich, fide, honore et conscientia obowiązano. A takowych Constitucyi, ktore commissarzom definitivam potestatem w daleko większych sprawach daią, iest in Volumine Legum kilkadziesiąt.

20. Deductum tedy przed ich mościami panami kommissarzami per Constitutionem naznaczonemi, tak wielą autentycznych dokumentow, że dobra na Collegium Połockie od s. p. Stephana krola nadane, były ex origine et natura sua ziemskie ieszcze ante Unionem W. X. L. z Koroną Polską, iako się ex serie kniaziow y szlachty woiewodztwa Połockiego y Witebskiego, ktorzy dziedziczne dobra swe na cerkwie y monastery quondam nadali, y z wiela starodawnych praw, do tychże dobr należących, pokazało. Jakie dobra nie mogą żadnym sposobem naturam suam immutare etiam interveniente longissima temporis circumscriptione; iako to iawnie patet ex Constitutione Unionis W. X. L. z koroną Polską, roku 1569 fol. 177, § Wszakoż imiona etc., y konstitucyi roku 1588 fol. 460, titulo: Bona nullo jure recepta. Także dobra przez zamianę od rożney szlachty potym a Collegio nabyte, y na mieysce przedanych przykupione, że są ziemskie, wielą instrumentow prawnych, authentice et documentaliter deductum. Y nie pokazało się nic w całey Fundacyi, coby było krolewskiego, krom poł młynu pod zamkiem na rzeczce Połocie, ktorego drugę połowę miasto trzyma. A krol Stephan, y cały młyn na gruncie mere krolewskim, Collegio mieć pozwolił. A zatym y to deductum, że juxta Constitutionem te dobra circa immunitates, et praerogativas dobrom ziemskim służące, maią conservari. Do tego produkowane są magno numero konstitucye dawne y swieższe de immunitate dobr ziemskich, mianowicie konstitucya roku 1678 titulo Hyberna, roku 1676 eodem titulo, roku 1670 eodem titulo, roku 1677 titulo Securitas dobr. roku 1678 titulo Reasumptio, roku 1677 titulo Fundatio Kartuzyanow, roku 1661 titulo Securitas dobr ziemskich, roku 1677 titulo Immunitas dobr dziedzicznych, roku 1588 titulo Żołnierze, y insze konsitucye ejusdem naturae bonis, iakie są Collegium Połockiego, służące, ktore się tu brevitatis causa opuszczaią.

Już tedy iawnie apparet, że dobra Collegium Połockiego są ex origine et natura sua ziemskie, a nie krolewczyzny. I z dokumentow primaevae fundationis na cerkwie y mo-

nastery, y z przywileiow krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich, w ktorych immunitatem ich, iako ziemskich uznawaią; y z wielu innych prawnych autentycznych instrumentow, fundationem tego Collegium antecedentibus, concomitantibus et consequentibus przed ich mm. panami kommissarzami produkowano, a tu się nie wyrażaią; są iednak fideliter wyrażone w akcie kommissarskim, ktory się legitime podług konstitucyi w roku 1699 praemissis praemittendis, zacząwszy dnia 10 Decembra, aż do 16 tegoż miesiąca, odprawował, et juxta mentem namienioney konstitucyi skączył. A ich mość panowie kommissarze wyrokiem swoim deklaruiąc, w tym całym akcie swym interpositionem fidei, honoris, et conscientiae, iako ich constytucya obowiązała, takową względem dobr Collegium Połockiego Societatis Iesu, finalem uczynili, y promulgowali, concludendo decretum commissionis decisionem, ktora in suo tenore sequitur.

A tak my kommissarze od iego k. m. pana naszego miłościwego y całey Rzeczy Pospolitey per Constitutionem seymu blisko przeszłego, na discernencyą praw Collegium Połockiego Societatis Iesu (ieżeli dobra onego ex origine et natura sua są ziemskie, czyli krolewczyzny) naznaczeni, stosuiąc się do pomienioney konstytucyi, a weyrzawszy we wszytkie starodawne, wieczyste prawa, na rożne monastery y cerkwie religij graeckiey, od rożnych kniaziow, panow szlachty, obywatelow woiewodztwa Połocikego, ieszcze przed Unią W. X. L. z koroną Polską nadane, także we wszytkie naiaśnieyszych krolow ich mościow przywileie, fundusze y ich mosciow panow obywatelow W. X. L. zapisy y inne dokumenta, przez wielebnych ich mościow, xięży iezuitow, in ordine ad probandum, że dobra Collegium Połockiego Societatis Iesu, ex origine et natura sua, są ziemskie, a nie krolewczyzny, przed nami produkowane y dobrze praehabita matura, et exacta deliberatione, uważywszy, iako z allegowanych dokumentow, specifice z listu krola iego mości swiętey pamięci Stefana, do iego mośći pana Theodora Skumina Tyszkiewicza, podskarbiego nadwornego W. X. L. pisanego; także z regestru autentycznego, rewizyi y listu uwiazczego tegoż i. m. pana podskarbiego nadwornego W. X. L. w administracyą iego mośći panu Froncowi Żukowi, horodniczemu Połockiemu, podanych dobr, iako też z przywileiu fundacyinego swiętey pamięci krola iego mośći Stefana, y inszych Confirmacyinych przywileiow krolow ich mosciow; także z prawa pospolitego, konstytucyi seymowych, y statutu W. X. L., z ktorych iawnie y wyraźnie pokazało się, że wszystkie dobra Collegium Połockiego Societatis Iesu, tak od krola iego mośći swiętey pamięci Stefana fundowane y nadane, iako przez odmiany, y kupne prawa u rożney szlachty y obywatelow woiewodztwa Połockiego nabyte, iako też y legowane, są ex origine, et natura sua ziemskie, a nie krolewczyzny. Zaczym authoritate konstitucyi seymu blisko przeszłego, anni millesimi sexcentesimi nonagesimi, sub fide, honore et conscientia, takową respektem tych dobr qualitatis, czynimy finalną decizyą. Ponieważ wszytkie dobra Collegii Societatis Iesu Połockiego, wyżey circa produktionem przywileiow, funduszow, zapisow y innych dokumentow autentycznych, przez ich mośćiow xiężą Iezuitow Cllegium Połockiego specifikowane y w akcie naszym kommissarskim specifice y wyraznie namienione, dowodnie pokazały się być ex origine et natura sua ziemskie y possessya tych dobr ex fundatione pochodzących monasterow y cerkwi, od xiążąt, panow, szlachty y innych obywatelow woiewodztwa Połockiego, a nie krolow ich mośćiow, ieszcze ante Unionem W. X. L. z koroną Polską nadanych, non inchoatur ad praesens, lecz continuatur antiqua przewielebnych ich m. m. xięży Iezuitow Collegium Połockiego, solo mutato ritu. Zaczym one wszytkie za dobra wieczyste, ziemskie uznawamy, et circa praerogativas et immunitates dobrom ziemskim służące konserwuiemy y efficaciter takowe dobra Collegij Societatis

Iesu Połockiego, obwaruiąc od wszelakich ciężarow żołnierskich, zwłaszcza hybern, generyk, konsistencyi, chlebow, noclegow, przechodow, stacyi, podwod, ugod, discrecij, y innych wszelakich quocunque nomine et titulo nazwanych żołnierskich exakcyi y depaktacyi, podług prawa pospolitego y konstitucyi seymowych, de immunitate dobr ziemskich szlacheckich opisanych, odtąd wiecznemi czasy uwalniamy, y że odtąd pod żadne ciężary żołnierskie podlegać nie maią, salvis oneribus Reipublicae deklaruiemy. In contravenientes zaś poenas legum in jure descriptas, zakładamy, y forum w tymże prawie opisane naznaczamy, mocą ninieyszey decyzyi naszey kommissarskiey. Działo się w Połocku roku Panskiego 1699, miesiąca Decembra szesnastego dnia. U tego dekretu podpisy z pieczęciami wyżey pomienionych ich mosciow panow kommissarzow numero 19.

Imiona fundatorow Collegium Połockiego Societatis Iesu; kniaziowie, szlachta, obywatele woiewodztwa Połockiego y Witebskiego, ktorzy ante Unionem W. X. L. z koroną Polską dobra swe dziedziczne na rożne cerkwie y monastery graeci ritus w woiewodztwie Połockim nadali, a potym na Collegium Połockie są obrocone, w rewizyi Theodora Skumina Tyszkiewicza, podskarbiego nadwornego W. X. L. y w rożnych prawach starodawnych, ci się znayduią:

Swięta Paraska knichini. Kniaź Łukomski Andrey Olgierdowicz. Kniaź Piotr Masalski. Kniaź Iwan Masalski. Kniaź Anuchrey. Kniaź Michayło. Kniaź Iurij. Kniehini Maria Łukomska. Kniehini Ahrefina. Kniehini druga Iuriewa Ahrefina. Kniehini Uliana. Ich mość panowie Zenowiczowie z Bratoszyna. Ich mość panowie Korsakowie. Kościuszko. Olechromieiewicz ciwun Połocki. Iwan Szapko. Olechno Huszczyn. Wasil Okolinicz. Iwan Hrydkowicz. Hrehory Citowicz. Paweł Szczurow. Alexiey Syropiata. Chotimieia żona Syropiatowa. Jewłaszko Syropiata. Oniszko Syropiata. Maxim Perepielczyc. Iwan Dzierewianka. Maryna doczka Iwana Dybinicza. Dyba Michałkowicz. Kodrat Łożka. Jakim obywatel Połocki. Jarmoła Korniłowicz Czerniaczynicz. Alifier tegoż Jarmoły, to iest przyiaciel. Pilimon Chodorowicz. Dźiedźic wsi Kreszut, ktorego imienia nie mianuią. Mieszczanie Połoccy, kupiwszy u szlachty.

Siemion Nowohorodziec arcybiskup Połocki.
Iona archimandryta s. Piotra.
Archimandryta s. Iwana Predtieczy.
Worsonufia ihumen Kuźma-Dziemiański.
Ihumen swiatoho Woskreśienia.
} Kupiwszy u szlachty.

Ci fundatorowie, nie iednako na cerkwie, y klasztory nadanie uczynili. Kniaziowie ży szlachta możnieysza wioskami, drudzy minoris fortunae, dwu abo iednego chłopka odłączywszy od imiena swego, niektorzy tylko samę ziemię, włokę abo dwie, inni puł włoki y ieszcze mniey, szmatek iaki gruntu, abo łąkę, abo lasu część, abo iaz na rzece, abo pewne barći w lesie, każdy według możnośći, lub chęći swey, częśćią na fundacyą, częśćią na podpomożenie cerkwi y monasterow nadali po rożnych mieyscach, y daleko iedno od drugiego, iako kto miał gdzie swe dobra. Z ktorego to samego pomienionych dobr rozdrobnienia y rozproszenia po rożnych mieyscach miedzy dobrami ziemskiemi szlacheckiemi leżących, każdy łacno poznać może, krom prawnych dokumentow, ktore iednak są in copia, że te dobra nie były krolewskie, ale ziemskie, gdyż większa ich część z dawna aż do tych czas iednakie nazwiska z przyległemi szlacheckiemi ziemskiemi ma, luboć oprocz tego wszytkie się dowodnie ziemskimi ex antiquis authenticis monumentis pokazuią. Wszytkie te iednak do cerkwi y monasterow należące dobra, przez woyny, iako się na początku wspomniało, zniszczone zostały, a co się komu podobało, swieccy ludzie rozebrali. Monastery też same funditus zniesione były, tak, że ani iednego na on czas w Połocku nie było, ani cerkwi krom w zamku władyckiey, murowaney, a

za miastem, z iedney strony Dzwiny rzeki, cerkiewka S. Spasa, ktorą z dawna s. Paraska wymurowała, z drugiey zaś strony za Dzwiną cerkiewka swiętych Hleba y Borysa y to w ruinach stały. Nic iuż duchowieństwo Ruskie ze wszystkich pomienionych dobr nie trzymało, krom niektorych dobr władyckich, y te co nayznacznieysze, od swieckich opanowane były. Aż kiedy rewizya całego woiewodztwa Połockiego przez pomienionych kommissarzow Stanisława Naruszewicza, kasztellana Mścisławskiego, y Theodora Skumina Tyszkiewicza podskarbiego nadwornego W. X. L. stanęła, każdy prawa, abo iakie insze słuszne dowody przed kommissarzami na possessye swe produkować musiał. Regestra też dawnych podatkow uniwersalnych woiewodztwa Połockiego, y dobra w nich ziemskie spisane kommissarze mieli, iako sami w rewizyi swey y dekrecie, a postanowieniu o Collegium Połockim wyrażaią, w ten czas pokazali się owi niesłuszni dobr koscielnych possessorowie, y niektorzy dobrowolnie ich ustąpili; drugich prawem do tego przywodzić musiano. Za ktorą okazyą wiele starodawnych prawnych dokumentow, do dobr cerkiewnych y monasterskich należących, z niemałym kosztem y staraniem od rożnych dostano, a pomienione dobra na Collegium Połockie, według funduszu krola Stephana z ręku swieckich oswobodzone, oddane, wyiąwszy dobr władyckich, ktore iako w sobie ab antiquo były, tak przy nim ie in integro tenże krol chciał mieć. Zaczym y tych wiele, osobliwie na tenże czas, za Theophana Rypińskiego archiepiskopa Połockiego, swieckim nie należytym possessorom prawnie odebrano. Jako tenże swiętey pamięci krol Stephan w iednym przywileiu swoim Collegium Połockiemu roku 1584 dnia 20 Marca w Wilnie danym, temi słowy mowi: Et Władicae ipsius villas restituimus.

To się na koniec przydaie, że lubo wiele dokumentow dobrom Collegium Połockiego, na pokazanie, iż są ex origine et natura sua ziemskie służących w tey informacyi iest przywiedźiono, iednak daleko ich więcey iest y wyliczać się tu, dla długośći, nie mogą. Cokolwiek iednak, a primo ad ultimum, tu namieniono, wszytko się w autentycznych dokumentach pokazuie.

(*Перепечатанъ съ рѣдкой брошюры, хранящейся въ Виленской Публичной Библіотекѣ*).

III.

Fundusze, prawa y starożytne przywilia y konfirmacye.

Tudzież konstitucye seymowe na dobra, ziemskiemu prawu podległe, od rożnych panow, kniazow y stanu szlacheckiego, także y duchownych osob cerkwiom y monastyrom Połockim ante unionem z koroną Polską Wielkiego Xięstwa Litewskiego nadane y służące, mimo kture, że ichmość oycowie iezuici Połoccy pomienione dobra y cerkwie u krola swiętey pamięci Stephana Batorego uprosiwszy, niesłusznie to sobie przywłaszczyli y na cudzych dobrach Collegium Połockie ufundowali, a potym dali sie słyszeć z informatią swoią, w roku 1699 z druku wydaną, iż nie wiedzieć z iakiego prawa cudze fundusze y cerkwiom służące, a do Collegium Połockiego nigdy nic należące, swoiemi bydź udali y ogłosili.

Refutacya na to sie daie dowodami słusznemi y prawnymi, że iako krol Stephan nie mogł bydz Collegium Połockiego fundatorem, nie swoie dobra, ab antiquo fundowane, oo. iezuitom oddaiąc, tak ten fundusz krolewski, iako nie słuszny y przeciwny wszytkim prawom y funduszom Wielkiego Xięstwa Litewskiego, powinien bydź kassowany y annihilowany, a fundusze starożytne, iako do swego centrum, do tych że cerkwi y monastyrow obracać się maią.

Imiona fundatorow cerkwi y monastyrow Połockich, niesłusznie przez ichmosciow Jezuitow zabranych y na Collegium Połockie obroconych, wypisane z informatiey ichmosciow, z druku w roku 1699 wydaney.

Naprzod swięta *Paraska* kniehini, była to zakonnica w monastyrze Swiętego Spasa mieszkaiąca, według Stryikowskiego—corka xiążęcia Połockiego *Rechwolda*, wnuka *Borysa*, a prawnuka *Ginwila* udzielnych xiążąt Połockich, ktura w Rzymie żywota dokonała y tam pochowana, iako wszyscy latopiscy Ruscy nato się zgadzaią.

Kniaź Łukomski—Andrzey Olgierdowicz.
Kniaź Piotr Masalski.
Kniaź Iwan Masalski.
Kniaź Anuchrey.
Kniaź Michayło.
Kniaź Juriy.
Kniahini Marya Łukomska.
Kniahini Ahrefina.
Kniahini druga Juriewa Ahrefina.
Kniahini Uliana.

Ichmość pp. Zienowiczowie z Bratoszyna.
Ichmość pp. Korsakowie.
Kosciuszko Olechremieiewicz, ciwun Połocki.
Iwan Szapka.
Olechno Hoszczyn.
Wasil Okolinicz.
Iwan Hrydkowicz.
Hrehory Citowicz.
Paweł Szczurow.
Alexey Syropiata.
Chotimia, żona Syropiatowa.
Jewłaszko Syropiata.
Onisko Syropiata.
Maxim Perepelczyc.
Iwan Dzierewianka.
Maryna, doczka Iwana Dybinicza.
Dyba Michałkowicz.
Kondrat Łożka.
Jakim, obywatel Połocki.
Jarmoła Korniłowicz Czerniaczynicz.
Alifier tegoż Jarmoły, to iest przyiaciel.
Philimon Chodorowicz.
Dziedzic wsi Kreszut, ktorego imienia nie mianuie się.

Mieszczanie Połoccy kupiwszy u szlachty (Duchownych kladzie mieszczanami):
Siemion Nowohorodec, archiepiskop Połocki.
Alexiey archimandryta Troiecki.
Jona, archimandryta swiętego Piotra.
Archimandryta swiętego Iwana Predteczy.
Worsonufia ihumen Kozma-Demianski.
Ihumen swiatoho Woskresenia.

Po tych wszystkich fundatorach tak wielkie dobra oo. iezuici Połoccy osiągneli, że prawie trzecia część woiewodztwa Połockiego może bydz pod nimi.

Jako wiele iest takich rzeczy, ktore nie będąc pismem obiasnione, prędko w niepamięci u swiata zostały; tak trzymamy y o dobrach duchownych ritus graeci w woiewodztwie Połockim cerkwiom y monastyrom od rożney szlachty, xiążąt y dignitarzow ante unionem wielkiego xięstwa Litewskiego fundowanych, że dla tegoż niedostatku pisma nie kożdy z narodu ruskiego y z pozostałych tych dobr collatorow wiedzieć może, iako y kiedy od incursyey nieprzyiacielskiey spustoszone zostały, a potym mimo starożytne prawa, fundusze y przywileia wielebnym ichmosciom iezuitom Połockim w niesłuszną dostały się possessyą. A przeto chcąc pamiątke tych dobr w sercu pozostałych sukcessorow odnowić y tak wielu fundatorow y przeswietnych domow y familij pochodzących swiatu pokazać, kturzy z dobr swoich ziemskich niegdyś monastyry y cerkwie w woiewodztwie Połockim fundowali y dostatkiem wszelkim opatrzyli byli, a żeby co niesłusznie odeszło, tymże cerkwiom y monastyrom Połockim y duchowienstwu ruskiemu ritus graeci in unione sancta będącemu, a mianowicie zakonowi swiętego Bazyłego wielkiego, ktoremu pomienione dobra własnie fundowane są, przywrocone byby. Poważyliśmy sie acz błahym y miałkim rozumem naszym podać reflexye y consideratie nasze pod wysoki rozsądek bacznym y w prawie umieiętnym ludziom, a naybarziey tym przeswiętnym domom, ktore z antenatow swoich de jure są należytemi tych dobr collatorami, że swiętey pamięci krol Stephan Batory, iako obowiązany był przysięga na dotrzymanie wszystkich praw, swobod y wolnosci Rzeczy Pospolitey od antecessorow swoich nadanych y poprzysiężonych, tak nie mogł nikomu uczynić praeiudicium w tych że prawach y wolnosciach, y owszem, według tak wielu praw y constitucyi nasladuiąc przodkow swoich krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich, winien był we wszem one in suo robore zachować, a że inaczey postąpił y Collegium iezuitow Połockich na dobrach duchownych ritus graeci monastyrom y cerkwiom Połockim ante unionem nadanych niesłusznie y nieprawnie fundował, wielka sie w tey mierze krzywda stała pomienionym monastyrom z ubliżeniem starożytnych praw y funduszow, także przywiliow y constitucyi seymowych, ktoremi te cerkwie y monastyry szczycili się y onemi obwarowane będąc, wolnosci swoiey zażywali. Co nim przyidzie pokazać, że ichmosciow oycow

ezuitow Połockich otrzymane na te dobra przywileia nie maią żadnego valoru y powinne bydz u wszelakiego sądu y prawa kassowane, teraz należy informowsć, co za okazya tego była, że ichmość oycowie iezuici Połoccy powodem byli s. p. krolowi Stephanowi, aby mimo fundusze starożytne, dobra ziemskiemu prawu podległe, cerkwiom y manastyrom należące, onym fundował, ktorą rzecz tak zaczynamy:

Za panowania swiętey pamięci Zygmunta pierwszego y syna iego Zygmunta Augusta krołow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich, wielki kniaz Moskiewski Iwan Wasilewicz, chcąc Białoruskie kraie podbić pod moc swoie, długiemi woynami infestował pomienione kraie, aż na ostatek syn iego Wasil Iwanowicz, mieczem y ogniem splądrowawszy woiewodztwo Połockie, same miasto Połock y zamek tamtych czasow warowny y niedobyty w roku 1563 wzioł y opanował y po Dzwinę zreke granice sobie założywszy, wszystkie te kraie w mocy y possessyey swoiey miał przez czas nie mały. A gdy po krolu Walezyuszu Henryku (ktory mało co na tym panstwie będąc, do Francyey uiachał) zgodnemi głosy był obrany za krola s. pamięci Stephan Batory w roku 1576, tedy między inszemi punktami in pactis conventis wyraznie y ten poprzysiągł, że miał zawoiowane od Moskala ziemie wielkiemu xięstwu Litewskiemu przywrocić y, według constitucyi unionis w roku 1569 folio 177, wszystkim tym czyie były dobra powracać. Więc gdy Pan Bóg poszczęscił krolowi tak wiele zwycięztw nad nieprzyiacielem otrzymać y przy inszych kraiach y woiewodztwo Połockie z ręku Moskala oswobodzić y zamek Połocki w roku 1579 rekuperować, wszyscy na ten czas obywatele tameczni do possessyi swoich dobr przychodzili, kturzy od ręki nieprzyiacielskiey uchronić się mogli. Insze zaś dobra szlacheckie y duchowne, ktore possessorow nie mieli, a sukcessorowie, po rozproszeniu ludzi y straszney desolatiey tego woiewodztwa, nie prędko się do nich odezwać mogli, wpuscie odłogiem zostawać musieli, między ktoremi y duchowne dobra ritus graeci w woiewodztwie Połockim na rożnych mieyscach, a prawie po całym woiewodztwie monastyrom y cerkwiom tamecznym od szlachty fundowane, dla wyginienia zakonnikow y popalenia cerkwi y klasztorow, wioski y folwarki z ludzmi do niektorego czasu musiały bydź opuszczone y w tak okropnym y nieszczęśliwym czasie bez possessorow zostawać. O których to desolatiach w tym woiewodztwie y sami ichmość oycowie iezuici Połoccy w informacyey swoiey o tychże dobrach sobie przywłaszczonych, wydaney z druku w roku 1699 w punkcie ostatnim tak piszą: „monastyry też same fundytus zniesione były, tak że a ni iednego na ten czas w Połocku nie było ani cerkwi, krom w zamku Władyczey murowaney, a za miastem z iedney strony Dzwiny cerkiew swiętego Spasa, ktorą swięta Paraska fundowała, a z drugiey strony za Dzwiną cerkiew swiętych Borysa y Hleba, y to w ruinach stali etc.“ A tu iuż kożdy widzieć może, że po eliberowaniu Połocka czas był nieszczęsliwy, czas ze wszech miar lamentu y gorzkich łez a wzdychania ciężkiego pełny, czas ten, ktorego rodzice opłakiwali pomordowanych y potraconych dziatek, y wzaiemnie dziatki opłakiwały nieszczęsliwey smierci rodzicow swoich, albo w niewolą zaprowadzonych. Nie ieden w ten czas musiał postradać brat brata, przyiaciel przyiaciela; wiele takich było, kturzy zapatruiąc się na obszerne maiętnosci swoie w popioł y perzyne obrocone, a nie mogąc w nich mieć przytulenia swego, possesyą tylko się szczycili, lecz do ubostwa y nędzy przyszedszy, a ratunku nie maiąc ni od kogo, musiał nie ieden z wielkim nieszczęsciem swoim cudze pocierać kąty. Toż samo się stało y z duchowieństwem w woiewodztwie Połockim, kiedy z dopuszczenia Boskiego, ręka nieprzyiacielska wszystkie dobra fundytus zruinowawszy, nawet y samym swiątnicom Boskim nie przepusciła, a przeto w takim czasie opłakanym, gdy wszystkie w tym woiewodztwie in motu zo-

stawały, truduo było radzić o sobie, zwłaszcza duchowienstwu ritus graeci, ktore także iedne było wygineło, drugie w rozproszeniu będąc, nie miało się czego kwapić na pogorzaliska swoie, aż by Bóg dał sposob do dzwignienia się z takiey ciężkiey nędzy. Co wszystko było okazyą do osiągnienia dobr cerkwiom y monastyrom należących, im bardziey wiedziano, że duchowienstwo ritus graeci po tak straszney desolatiey nie prędko przyidzie do upomnienia się o fundusze swoie.

Na taką tedy pore ichmość oycowie iezuici zapatruiąc y okazyey tey, ktora sie podała by namniey nie zaniedbywaiąc, owszem prędko o takich postarali sie urzędnikow, przy boku krola Stephana zostaiących, ktorzy instantią za niemi wniozszy, łatwo krolowi wyperswadowali, że się dał nakłonić do conferowania oycom iezuitom dobr cerkiewnych y monastyrskich, w puscie na ten czas zostaiących. Iakoż za przybyciem do Połocka po odwoiowaniu tego woiewodztwa, zaraz w tymże roku 1579, w owym nieszczęsnym czasie wyżey mianowanym, nie będąc o tych cerkiewnych dobrach dobrze informowanym y rozumieiąc, że małą rzecz iaką upraszaią, tenże swiętey pamięci krol Stephan dobra wszytkie cerkwiom y monastyrom od wiekow fundowane, a do dispositiey swoiey nienależące, mimo starożytne fundusze y mimo constitucyą Unionis przysięgą swoią stwierdzoną y approbowaną, deklarował ichmosciom oycom iezuitom na Collegium Połockie fundować, zlecaiąc iegomości panu Theodorowi Skuminowi Tyszkiewiczowi, podskarbiemu nadwornemu wielkiego xięstwa Litewskiego, aby w te dobra zdeselowane weyrzał y onych rewizyą dostateczną uczyniwszy, na inwentarzu podał iegomosci panu Froncowi Żukowi, horodniczemu Połockiemu, ktory by przy possesyi Collegium Połockiego tych dobr opiekunem będąc, trudnosci zachodzące uspakaiał y o windykowaniu innych dobr cerkiewnych starania przykładał. Czemu wszystkiemu iegomość pan podskarbi nadworny dosyć czyniąc, za osobliwym instrumentem od krola do siebie w roku 1580 wydanym, do Połocka ziachawszy na ten czas, gdy ieszcze, według Stryikowskiego cap. 25, fol. 785, na Białey Rusi krwawa woyna z Moskwą się odprawowała y potym długo te kraie niszczyła, regestr takowych dobr porządnie spisał, specifikuiąc do kogo, ktorey cerkwi y monastyrowi były nadane y z tym wszystkim do possessyi nie tylko pomienione dobra, ale y same klasztory y cerkwie podał tak iegomosci panu horodniczemu, iako y wielebnemu xiędzu Piotrowi Skardze, rectorowi Collegium Wilenskiego, y oraz pierwszemu przełożonemu zaczętego Collegium Połockiego. I za taką intromissyą dopiero krol Stephan we dwie lecie, to iest w roku 1582 miesiąca Ianuaryi dnia dwudziestego, w Wilnie, przy praesentiey wielu, iako piszą, senatorow, przywiley na pomienione dobra collegium Połockiemu nadał, iake to wszystko w tey że informatiey, od ichmosciow xięży iezuitow wydaney, w punkcie czwartym y piątym szerzey iest wyrażono.

Zkąd iako wielka skwapliwość w osiągnieniu tych dobr pokazuie się, tak oraz y nieprawość, kiedy miasto Połock y zamek w roku 1579 szturmem od nieprzyiaciela wzięto, a w roku 1580 dobra monastyrow Połockich uproszono y zaraz wprzody inwentowano, spisowano, y weszli w possessyą dobr pomienionych bez żadnego na nie służącego prawa, a potym we dwie lecie otrzymali nadany sobie przywiley, co iest przeciwko zwyczaiowi nie tylko prawa wielkiego xięstwa Litewskiego, ale y koronnego; bo wszelkie prawa na iakież kolwiek dobra nie na intromissyi powinne się fundować, ale intromissya na prawie, y dla tego żaden nie może wchodzić w possęssyią iakich że kolwiek, ani intromissyi na nie sporządząć, ażby wprzody na takie dobra zapisy, abo przywileia sobie nadane y służące miał.

Wszakże iakoż kolwiek sie stało, acz dosyć nieprawnie y przeciwko wszelkiey sprawiedliwosci, przedsież ichmość oycowie iezuici

za otrzymaniem takich dobr, w niepamięć wszystkich starożytnych fundatorow pusciwszy y onych nieiako niby sie wyrzekszy, iuż tylko fundacyą sie krolewską szczycili y krola Stephana Batorego fundatorem swoim bydź mianowali y na iego przywileiach fundament prawa swego zakładali, tak iż za czasem owe wszystkie osiągnione dobra tytułu pozbywszy ziemskiey y szlacheckiey fundacyey, w rozumienie przyszły były, że Collegium Połockie na krolewszczyznach ufundowane iest, y ztąd, gdy w skarbową tariphe popadły, iednym że ciężarom woyskowym, iako y drugie dobra krolewskie, podlegać musiały. Bywały tedy na różne chorągwie naznaczane zimowe leże y consistentie, przymuszano do płacenia hibern y generyk y rożnemi extorsiami woyskowemi te dobra trapiono, aż na ostatek, gdy niepochybna takiey fundacyey zguba następowała, na ten czas Collegium Połockie rzuciło się do obrony y szukaiąc sposobow, inszego wynaleść nie mogło, tylko, radzi nie radzi, z szczyrą prawdą odkryć sie musieli, że krol Stephan nic swego Collegium Połockiemu nie fundował, ale co kolwiek przywileiem zapisał y potym drugiemi confirmatiami to utwierdził, wszystko to dobra ziemskie były y od szlachty ab antiquo starożytnemi funduszami y zapisami są nadane cerkwiom y monastyrom Połockim. Ażeby tedy uwolnić się mogli od nieznosnych exorbitancyi woyskowych y nie słownie, ale dokumentaliter pokazać, że w ich possessyi dobra duchowieństwu ruskiemu należące, są nie krolewszczyzny, ale ziemskie, udaią się z wielkimi quaerimoniami na seym w roku 1699 odprawowany y npraszaią krola iegomosci y całey Rzeczy Pospolitey o zesłanie commissarzow na discernentią pomienionych dobr, żeby sie dowiodło, że pod dystribute woyskowych exakcyi podlegać nie powinne.

Była tedy per constitutionem naznaczona kommissya y tegoż roku 1698 w Połocku na dniu 10 Decembra zacząwszy się, tegoż miesiąca dnia szesnastego skonczyła się. Na ktorey, iako przed ichmość pany commissarzami stawano y dowodzono, że Collegium Połockie nic pod sobą krolewskiego nie ma, ale na ziemskich dobrach ufundowane, naprzod w pierwszym punkcie informatiey swoiey tak expresse piszą: „Z dawnych prawi czasow były w Połocku cerkwi y klasztory ritus graeci nie tylko ante unionem Wielkiego Xięstwa Litewskiego z koroną Polską, ale ieszcze przed złączeniem xięstwa Połockiego z wielkim xięstwem Litewskim fundowane od rożney szlachty z dobr swoich ziemskich, o czym są starożytne dokumenta“, Na comprobacyą czego praesentowano rewizyą iegomosci pana Skumina Tyszkiewicza, podskarbiego nadwornego wielkiego xięstwa Litewskiego, pod datą roku 1580, ktury cerkiewne dobra w ieden regestr, iako ziemskie, spisawszy, mianuie tam różnych woiewodztwa Połockiego y woiewodztwa Witebskiego obywatelow, kniaziow, szlachte: kniaziow Łukomskich, kniaziow Masalskich, kniaziow, po staroswiecku, tylko imionami y przytym ichmosciow panow Zienowiczow z Bratoszyna y ichmosciow panow Korsakow, ichmosciow panow Kosciuszkow, Szapkow, Hoszczow, Okuliniczow y wielu innych, tak swieckich, iako y duchownych osob, y tych wszystkich w punkcie 4 informacyey swoiey namieniwszy, a na koncu teyże informatiey cathalog wielki fundatorow spisawszy, pokazali y ewidenter dowiedli, że to quondam wszyscy byli cerkwi y monastyrow Połockich fundatorowie, a iż po ruinie Moskiewskiey ichże własne dobra ziemskie szlacheckie, na cerkwie y monastyry fundowane, krol Stephan sobie przywłaszczywszy, drugim stał fundatorem, zapisawszy one Collegium Połockiemu. Z ktorego punktu iasny dowod, czyie to dobra byli, komu ab antiquo są fundowane, y kto potym, podług starożytnych praw, przywiliow y funduszow ziemskich, jure naturali et successive modo, należeć do nich powinien, iako to tamże, przed ichmosciami pany commissarzami, y innemi dokumentami starożytnemi y rewizyami krolewskimi probowano. Y nie-

trzeba by więcey dowódow nad te, iako się wyżey specyfikowały, bo tu samy fundament rzeczy pokazano, że te wszystkie dobra, ktore ichmość oycowie iezuici Połoccy trzymaią, ex origine et natura sua są ziemskie szlacheckie, a nie królewszczyzny.

Ale ichmość oycowie iezuici za iednąż okazyą chcąc się usprawiedliwić przed tymiż ichmość pany kommissarzami od Rzeczy Pospolitey zesłanemi y iuż nie tak pokazać, że to są ziemskie dobra, iako zalecić sprawe swoią, że oni iako by słusznie y należycie od krola Stephana Batorego na tychże a nie inszych dobrach fundowani, a iż w poslednieyszych przywileiach swoich y innych confirmacyach im służących y nadanych wszędzie sie pokazuią, iż Collegium Połockie nie ma inszych dobr pod sobą, tylko cerkwiom y monastyrom niegdyś należące, a te są ziemskie fundacye. Na dowod czego iako y na to, żeby zle o nich o tey fundacyey nie rozumiano (co z contextu teyże informatiey ichmosciow dochodzimy) pokładali przed commissarzami przywiley fundacyjny s. p. krola Stefana Batorego w roku 1582 Collegium Połockiemu na wszystkie dobra cerkiewne y monastyrskie nadane. A na tym przywileiu, iako na fundamencie iakim, rzecz swoią zasadziwszy, daley piszą w punkcie szostym informatiey swoiey, że praesentowali powtorny dokument commissyey w roku 1583 wydaney, gdzie ichmość panowie commissarze iego krolewskiey mosci do Połocka ziachawszy, wszystkie dobra klasztorne, niegdyś mniszek ruskich swiętego Spasa, y inne monastery y cerkwie ruskie w zamku y miescie Połockim zdawna od rożnych obywatelow woiewodztwa Połockiego nadane, Collegium Połockiemu przywrocili. Tamże mianuią, że w samym miescie Połocku placow cerkwiom należących in numero 322 ciż kommissarze opisali, ale one z pewnego respektu miastu ustąpili, *Iakimanie* zaś miasteczko, iako ziemskie dobra, wespoł z brzegiem y przewozem na Dzwinie, Collegium Połockiemu do possessyi podali, co że krol Stefan wszystko potwierdził, iako piszą w siodmym punkcie, przywileiem tego przed ichmość pany commissarzami probowali. A co większa, za nayglownieyszą rzecz sobie rozumieią, że tenże krol Stephan też fundacyą swoią (ktora pierwiey prywatnie staneła) w roku 1585 miesiąca Februaryi dwudziestego dnia pod czas seymu walnego w Warszawie potwierdził osobliwym przywileiem, a to iuż uczynił cum consensu ordinum Regni et Magni Duc. Litvaniae, wyrażaiąc expresse, że dobra wszystkie na Collegium przywiliem nadane są ziemskie, ktore iako samiż w tym przywiliu dokładaią, ad ecclesias et monasteria ritus graeci należały. Na zalecenie ktorego przywileiu swego, że onego iest wielki walor y powaga, mianuią wielki cathalog do niego wpisanych xiążąt, panow y senatorow, a żadnego obywatela y collatora tych dobr z woiewodztwa Połockiego y Witepskiego, kturzy by na ten consens, przytomni będąc, na to zezwolili. Zatym praesentowano przed tymiż commissarzami znowu iakiś przywiley tegoż krola Stephana, kturym dekreta, podania, ordynacye commissarzow y inne postanowienia około tegoż Collegium, intromissye, rewizye całego woiewodztwa potwierdziwszy, uznawa dobra Collegium Połockiego za dobra ziemskie. Do tego probowano teyże ziemskiey fundacyey zamianami dobr cerkiewnych z dobrami szlacheckiemi, także przedażą niektorych dobr odlegleyszych szlachcie, a to czynili za consensem krola iegomośći, ktorzy by nigdy w zamian brać a ni kupować dobr cerkiewnych y monastyrskich nie mieli, gdyby wiedzieli, że one nie są ziemskiemi. Toż samo pokazywali y z przywileiow swiętey pamięci krola Zygmunta Trzeciego, ktury w rokn 1606 fundacyą Collegium approbuiąc, nie inaczey w przywileiu bydź mieni, tylko, że mere iest dobra szlacheckiey fundacyey. Na ostatek przy confirmatiey teraznieyszego krola imsci Augusta nadaney w roku 1699, miesiąca Iulij 31 dnia, stanowili, że y on za ziemskie dobra fundacyą oo. iezuitow Połockich uznawszy, oną ab omni onere militari

uwolnił; y zatym,po przywiedzeniu tak wielu y innych produkowanych dokumentow, kończą tym, że takie approbaty, confirmatie y przywileia naymocnieysze od wiekow bywały y in suo robore u każdego sądu y prawa conserwowane bydź zwykły. A to ztąd, że krolowie Polscy y wielkie xiążęta Litewskie nie wprzody koronowani bywaią, aż pirwiey, na początku panowania swego, in pactis conventis poprzysięgą prawa, swobody y wolnosci, y to przywileiem swoim confirmationis Rzeczy Pospolitey utwierdzą; iako to w punkcie 14 informatiey swoiey wypisawszy, tak wiele krolow confirmacyami onych stanom korony Polskiey y wielkiego xięstwa Litewskiego generaliter nadanemi szczycą się y one sobie na pomoc ku podparciu rzeczy swoiey biorą y przywodzą.

I te to są probatie y dowody były ichmosciow oycow iezuitow Połockich przed ichmosciami pany commissarzami iego krolewskiey mosci y całey Rzeczy Pospolitey, przed ktoremi sprawe wygrawszy y od consistentiey y innych exakcyi woyskowych uwolniwszy się, puscili na swiat skrypt, znaiąc się dopioro na iakich dobrach siedzą y do fundatorow acz nie swoich y do funduszow ich przyznawszy się, cudzey rzeczy przywłaszczoney płaszczykiem pokrywaią się, w nagość, sromote y ogołocenie y chwały Boskiey wyniszczenie przywiodszy tak wiele monastyrow y cerkwi, ktore (iako na wielu mieyscach głosno woła ich informatia) od tak wielu szlachty y panow były ufundowane, y ktore od kilku set lat praw, swobod y wolnosci swoich zażywaiąc, tak wielu krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich y xiążąt udzielnych Połockich prawami, przywileiami, confirmacyami y seymowemi constitucyami szczycili się y nie przerwaney byli possessyey (bo generaliter z xięstwem Litewskim praw y swobod zażywali) aż dopioro krol Stefan, poprzysiągszy pacta conventa, przywileiem swoim prywatnym wszystko to skassował y cerkwiom starożytnym y monastyrom, a w nich y całemu xięstwu Litewskiemu w prawach y swobodach praeiuditium uczynił za instinktem ichmosciow xięży iezuitow, ktorzy przez promocye różne do takiey fundacyey powodem byli swiętey pamięci krolowi Stephanowi Batoremu.

A tu wszelkiemu bacznemu człowiekowi y sprawiedliwość swiętą kochaiącemu ad trytinam podaiemy, ieżeli też krol Stephan słusznie uczynił, gdy w fundowaniu Collegium Połockiego przysięge swoią przestąpił, ktorą był obowiązany y za ktorego antecessorowie iego przysięgli, iako za potomka swego, że miał wszystkim stanom tak korony Polskiey, iako y wielkiego xięstwa Litewskiego, a zatym cerkwiom y monastyrom Połockim wszelkie prawa, swobody y wolnosci in suo esse zachować. Wprawdzie, że ichmość oycowie iezuici, według przywileiu sobie nadanego, za pobożność y swiątobliwy to act rozumieią, gdy krol Stephan na cudze fundacye nastąpiwszy, dla rozmnożenia w tych kraiach wiary katolickiey, monastyry y cerkwie annihilował y onych dobra pod władze Collegium Połockiego poddał, iako w punkcie piątym swoiey informatiey przywileiem tego fundationis dowodzą, lecz zaprawde, żadną pobożnoscią to mianować się nie może, co się z krzywdą y oppressyą drugiego dzieie y z wyzuciem własnosci onemu za prawami, przywiliami y funduszami należącey, bo tego prawa Boskie, kanoniczne y statutowe bronią y zakazuią.

A zatym co się przeciwko prawa stało y przeciw obowiązku sumnienia krolewskiego, nie może się fundacya Collegium Połockiego nazwać aktem pobożności, ale raczey krzywdą wielką tak wielu cerkwi y monastyrow y ruiną praw ich starożytnych y wolności. A tak ztąd każdego pokazuie się pobożność, kto z swoiey fortuny co Bógu ofiaruie, a nie ztąd, kto u kogo co wezmie a drugiemu klasztorowi fundować będzie. Czego swiętey pamięci krolowi Stephanowi czynić się niegodziło, bo ieżeli według constitutiey unionis wszystkim obywatelom woiewodztwa Połockiego odwoiowane ich dobra winien był przywrócić, y to samo

skutkiem wypełnił, co im był poprzysiągł, toż y duchowieństwu ritus graeci, dla tegoż prawa postanowionego y przysięgą stwierdzonego, powinien był uczynić y im dobra ich własne przywrócić, a nie ichmościow oycow iezuitow fundować, przeciwko wszelkiey sprawiedliwości y woli starożytnych fundatorow. Gdyż, ieżeli ichmość oycowie iezuici dowiedli na commissyey przed commissarzami iego krolewskiey mości y Rzeczy Pospolitey, że te dobra cerkwiom y monastyrom należące, iako ziemskie y od szlachty fundowane, iedney że wolności z szlacheckiemi są, tedy idzie zatym, że pod żadną confiskacyą na on czas nie podpadały, ani dekretami iakiemi onerowane być mogły, przez ktore by od funduszow starożytnych swoich odpadać y do dispositiey inszey krolewskiey przychodzić miały, gdyż te fundusze y do tych czas w swoim valorze zostaią, ponieważ ichmość oycowie iezuici ynaczey sprawy swoiey przed commissarzami dzwignąc y ratować nie mogli, aż do tych starożytnych praw, przywiliow y funduszow rzucić się musieli. A co ciż ichmość oycowie iezuici we wtorym punkcie subtelizuiąc powiadaią, że król Stephan, odwoiowawszy woiewodztwo Połockie w roku 1579, przywrócił nie ad statum pristinum, oddaiąc kożdemu, co iego było, y kościołowi—co kościelnego, y zatym iakoby constitucyi unionis y obowiązkowi swemu dosyć uczynił. Y to daremny ichmościow concept, bo my się pytamy: ktoremu to kościołowi y ktore dobra król Stephan przywrócił? ponieważ kościoł ab antiquo dwoiakiego iest obrządku y nabożeństwa, to iest *greckiego* y *łacinskiego*, y dwoiakie są prawa y dobra onego. Co strony *łacinskiego*, ten w woiewodztwie Połockim przed krolem Stephanem nie miał ni od kogo dobr sobie fundowanych; bo też, iako sami ichmość oycowie iezuici w informacyey swoiey piszą, że na ten czas nawet y kościoła żadnego w Połocku nie było, toż król Stephan *łacinskiemu* kościołowi, według constitutiey unionis, nie miał czego przywracać y nie był obowiązany to komu oddawać, czego in rei veritate nigdy nie było. Jeżeli zaś dobra kościoła *greckiego* to iest cerkwiom y monastyrom nie od krolow y wielkich xiążąt Litewskich, ale mere od szlachty y rożnego duchowieństwa ruskiego fundowane król Stephan kościołowi *rzymskiemu* oddał, y z nich teraz ichmość oycowie iezuici fruktyfikuią, toż kto tego nie widzi, że to krol przeciwko constitucyey unionis uczynił; bo powinien był, według obowiązku swego, cerkiewne dobra *cerkwiom*, a nie kościołowi iezuickiemu oddać. A zatym, taką fundacyą ichmościow, ktora, y przeciwko prawu pospolitemu stanowiona, na ruine tak wielu cerkwi y monastyrow y ich starożytnych fundnszow, do wysokiego rozsądku podaiemy, ieżeli na fundamencie sprawiedliwości iest zasadzona y ieżeli Rzecz Pospolita może oną znosić, ktora tak szkodliwe praejudicatum wszelkim prawom, przywiliom y constitutiom za sobą przynosi? Więc ieżeli by kto rzekł, że krol Stephan nic przez to przysięgi swoiey nie naruszył, gdy te dobra *ritus graeci* ichmościom oycom iezuitem Połockim zapisał, ponieważ one, na ten czas w schizmie zostaią mogły by bydź szkodzące kościołowi rzymskiemu y wierze świętey katholickiey, a przeto mogł one mimo przysięgę swoią violente odebrać y według upodobania swego inaczey disponować. Odpowiadamy, że y ta ratia nic nie może sufragari fundacyey ichmościow oycow iezuitow Połockich; bo ani tym praetextem wyżey mianowanym do dobr *ritus graeci* król interessować się, a ni z onych inszey fundacyey stanowić nie mogł, ponieważ przed obraniem y koronatią króla Stephana, zaraz po abdicatiey króla Waleziusa Henryka, pod czas interregnum stany koronne y wielkiego xięstwa Litewskiego w roku 1573, January dnia dwudziestego osmego, do Warszawy ziachawszy się, poprzysięgli między sobą wszelki pokoy zachować, gdzie między inszemi obowiązkami, w confederatiey postanowionemi, warowali mocno wiecznymi czasy y to dotrzymać, iż, ratione różności wiary, obowiązali się krwie między sobą nie przelewać, ani odsądzeniem się maiętności karać, ale y owszem, kto by był przeciwnym temu postanowieniu,

przeciwko takowemu wszyscy zastanawiać się powinni. Gdzie w teyże confederatiey o dobrach *ritus graeci*, iż one nie mogły bydź od ich cerkwi alienowane, expresse to czytamy: „A dobra kościołow *greckich* ludziom teyże wiary *graeckiey* dawane bydź maią“. A że król Stephan między inszemi prawami y constitucyami y te confederatią na koronatiey swoiey poprzysiągł, tedy nie tylko podług constitucyey unionis, ale y według tey confederatiey nie mogł dobr cerkwiom y monastyrom służących y pod praetextem *disuniey* sobie przywłaszczyć, y ichmościom oycom iezuitom zapisać; bo niemiał zgoła do nich żadnego prawa y przystępu, iako y do inszych dobr y fundacyi, w iakiey że kolwiek sekcie zostaiących, kturzy, iako na ten czas dla warowanych sobie praw y funduszow dobr swoich tracić niemogli, y aż dotąd bespiecznie onych zażywaią, tak y duchowienstwo ritus graeci tychże praw, swobod y wolności zażywać by powinno. A tak, ieżeli król Stephan, dla przysięgi Rzeczy Pospolitey uczynioney, wszelkim sektom dochował prawa, y pod ten czas lutrowie, kalwiniste, aryani, machometani y naywzgardzeńszy narod żydowski y nicht zgoła od dobr swoich odsądzony nie był, ani się ważył król komuż kolwiek krzywdy iakiey uczynić, ratiey tedy słuszney nie widzimy, dla czego by tak przezacnych y przeswietnych domow fundusze w mnieyszey powadze y obserwantiey zostawszy, y duchowieństwo *ritus graeci* postponowane będąc, niegodnemi się stali onych zażywać, ale żeby na mieyscu onych iezuitow fundowano. A przetoż z naszey strony słuszny dowod, że co kolwiek ichmość oycowie iezuici pod siebie dobr zagarneli, wszystkie te niesłusznie y nienależnie trzymaią y do restitutiey duchowieństwu ruskiemu należeć powinne.

Ale ieszcze y z tym mogą się ichmość odezwać, że ta fundacya ztąd przed się, ma bydź ważna, ponieważ swiętey pamieci król Stephan po pierwszym fundacyinym przywiliu swoim miał potym consens omnium ordinum Regni et Magni D. Litv. na confirmatią fundacyi oycow iezuitow Połockich, gdzie, za zezwoleniem Rzeczy Pospolitey, w Warszawie, na seymie w roku 1585, przywiliem powtornym fundacyą collegium Połockiego utwierdził y na swiadectwo tego tak wiele xiążąt, panow y senatorow iest do tegoż przywileiu wpisanych, ex quo iuż takiey fundacyey nieprawności żaden zadawać nie może, ponieważ nie przywatnie, ale z consensem Rzeczy Pospolitey na seymie staneła. Odpowiadamy y na te objectie ichmościow y pozwalamy, iż zwyczayna to iest Rzeczy Pospolitey y krolom panom wszelkie starożytne prawa, przywileia, wolności y swobody szlacheckie na seymach utwierdzać y fundusze takie, ktore nikomu nie szkodzą y nie są przeciwne prawu pospolitemu y constitucyom seymowym seymem approbować y zmacniać, tak iako by co się słusznie, według Boga y sprawiedliwości, między ludzmi stanowi, to wszystko wiecznymi czasy conserwowano było. I ztąd prawa starożytne y fundusze ziemskie od tak dawnych wiekow nieodmienny valor swoy maią y w potomne czasy mieć powinni będą, że one przez dawnych krolow prawami y constitutiami są zmocnione y obwarowane, y na tym bespieczeństwo wszelkich dobr duchownych y swieckich zawisło, że królowie y Rzecz Pospolita na seymach obroncami y protektorami onych są. Lecz ieszcze to nie słychaną y nowe iest iakieś emergens, przez ichmościow iezuitow sporządzone, żeby Rzecz Pospolita na seymie komu starożytne prawa y wolnosci odbierać, z possessyi wyzuwać, a drugim conferować one miała. Gdyż to z wielkiey a gwałtowney przyczyny chyba by pochodzić miało, żeby taki, ktoremu odbieraią prawo y wolność y na maiętnosci go karzą pokazał się bydź zdraycą Rzeczy Pospolitey y na zgubę oney z nieprzyiacielem correspondował, abo by za iakie insze zbrodnie y excessa był od dobr odsądzony y z tego panstwa wywołany. Bywa też, że gdy ktorego domu linia rodzaiu ustanie, że ani szczadka żadnego z męskiey płci y białogłowskiey nie zostanie, tedy y po takich bezpo

tomnych takie dobra, ktore nie maią dziedzica żadnego, zwykły spadać na krola y Rzecz Pospolitą, y na ten czas wolen iest krol y Rzecz Pospolita disponować takiemi dobrami, gdy się takie y tym podobne prawo otworzy. Lecz tu Rzecz Pospolita zgoła podobnego nie miała prawa do duchowienstwa *ruskiego*, za co by one na dobrach ich własnych, starożytnemi prawami y constitucyami utwierdzonych, conwikować należało; bo ani zdraycami kiedy Rzecz Pospolita one poszlakowała, ani przez dekreta iakie y infamie było od sądzone, ani też zeszło duchowienstwo tak, żeby na ten czas potomkow swoich nie miało, po kturych by na Rzecz Pospolitą te dobra successive spadać miały, ponieważ y teraz my onych że potomkowie y należyci do pomienionych sukcessorowie żyiemy. A tak iako pierwszy przywiley ichmosciow ad male narrata uproszony nie miał żadnego fundamentu prawnego do osiągienia cudzych dobr, tak y drugi przywiley confirmacyiny, pierwszy potwierdzaiący, gdy nie starożytne iakie prawa y fundusze stwierdza y approbuie, ale nowy przywiley wszystkim starożytnym przywileiom, funduszom szkodzący, żadną miarą nie ma bydź trzymany, ponieważ Rrzecz Pospolita, tak koronna, iako y Litewska, dawno temu zabiegła y mocno obwarowała prawem statutowym y constitucyami seymowemi, że nowe przywilia starożytnym prawom, funduszom y przywiliom na żadney przeszkodzie bydź nie mogą; bo iako król Stephan przywiley na Collegium Połockie, ad male narrata uproszony, z consensem Rzeczy Pospolitey potwierdzać mogł, kiedy mu tego pacta conventa poprzysiężone broniły, kiedy constytucya unionis y confederatia Rzeczy Pospolitey w Sędomierzu postanowiona, a przez króla poprzysiężona, dotąd nie iest skassowana, kożdy oną na podpore wolnosci szczyci się, kiedy za starożytnemi funduszami y przywiliami swemi duchowienstwo *ritus graeci* in possessione będąc, z praw y funduszow swoich nigdy sie nie zrzekali, kiedy nawet ani collatorowie tych dobr, monastyrom y cerkwiom nadanych, przytomnemi na seymie nie byli, y o tey confirmatiey nie wiedzieli, ani na nią żadnym pismem, ani słownie nie zezwolali. A przeto krol Stephan y Rzecz Pospolita nikomu na seymie gwałtem praw, swobod y wolnosci odbierać y cerkwi y monastyrow z dobr ich własnych dziedzicznych, ab antiquo fundowanych, ogałacać nie mogła, nie maiąc zgoła przyczyny słuszney, za co by duchowienstwo *ritus graeci* od funduszow swoich odpadać miało. A co się tknie, że ichmość oycowie iezuici Połoccy, nagromadziwszy w przywileiu swoim confirmacyinym podpisow wielu osob (co iest zwyczay cancellaryom—nie bronić tych podpisow do lada przywiliu) szczycą się, że krol świętey pamięci Stephan słusznie im pierwszy przywiley swoy na fundatią Połocką potwierdzał; bo za wpisaniem tak wielu panow y senatorow, pokazuie się, że cum consensu omnium ordinum to uczynił. Odpowiadamy na to, że się inaczey z tegoż samego przywileiu confirmacyinego daie widzieć, a nie tak, iako go zalecaią; bo w nim podpisano naiwięcey tylko panow y urzędnikow koronnych, ludzi dalekich y postronnych y tych, kturym mniey wiedzieć należało o prawach, przywiliach y funduszach monasterow Połockich, ieżeli ichmość oycowie iezuici zle abo dobrze uprosili onych dobra. Lecz co się tknie panow y senatorow z Litewskiey strony y kto by z naszey Rzeczy Pospolitey wpisany był do tego przywileiu nad czterech osob, abo piąciu, zgoła więcey nie widzimy, y to panow *rzymskiego* nabożenstwa, kturzy iako nie będąc tych dobr collatorami, mniey także o to dbali, że *ruskie* klasztory na fundacyach swoich upadaią. A ponieważ ichmość tryumphuią, że iakoby omnium ordinum zdanie na taki powtorny przywiley zgodnymi głosy pozwoliło, mieli by tedy nie tak frequentią panow koronnych, iako barziey panow senatorow y dignitarzow litewskich poszczycić się; ale że tak bardzo nie wielki onych numerus w przywileiu confirmacyinym znayduie się, ztąd daie się widzieć, że omnium

ordinum votum na taką confirmatią, iako starożytnym funduszom szkodzącą, nie zezwolało, a co większa, że się to działo na seymie bez wiadomosci poselskiey izby y consensu wszystkich tych dobr collatorow, ktorych tak wielki cathalog w informacyey ichmosciow iezuitow sporządzony, a żaden z nich do confirmacyinego przywileiu nie iest wpisany, ani zgoła żadnym sposobem pomieniony. A tak y z confirmacyą swoią nie chcą wielce paszować ichmość oycowie iezuici, ponieważ iakiey wagi pierwszy onych przywiley, takiey że wagi, a nie inszey y confirmacya onego bydź musi. A że przywiley fundacey Połockiey ichmosciow oycow iezuitow z cudzą krzywdą y przeciwko wszelkiey sprawiedliwosci conferowany, przeto żadne prawo, ani iaki przywiley niesprawiedliwosci utwierdzać y approbować nie może, y choćby completus numerus był panow koronnych y litewskich w confirmatiey mianowany, dla teyże niesprawiedliwosci, ktora w Rzeczy Pospolitey nie ma bydź cierpiana, zanic to wszystko ma bydź poczytano.-

A na takim niesprawiedliwosci fundamencie, gdy początki Collegium Połockie funduszu swego założyło, tu iuż y dalszym przywiliom y confirmatiom krolow ichmosciom (kturymi się ichmość oycowie iezuici Połoccy szczycą) wolno przypatrzyć się będzie y rozsądzić, ieżeli onemi pierwsze przywileie swoie utwierdzić y approbować mogło, a mianowicie tymi, ktore w informacyey swoiey, w punkcie 12 y w punkcie 14 cituią, to iest przywiley krola Zygmunta III, roku 1606, dnia 21 Decembra, krola iego mosci teraznieyszego Augusta—ieden przywiley roku 1697, Septembra 29 dnia. w Krakowie, pod czas koronacyey, a drugi roku 1699, Iulij dnia 31, na seymie Warszawskim pacificationis, Collegium Połockiemu nadane, ktoremi krolowie ichmość potwierdzaiąc dawne ichmosciow iezuitow Połockich przywileie, immunitatem tych dobr, iako ziemskich, waruią, a zwłaszcza krol iegomość August przy wszelkich wolnosciach, dobrom szlacheckim służących, zachowuiąc, ab omni onere militari one uwalnia, a na tych confirmacyach y przywiliach (a nie na żadney constitucyey, kturey żadney w informacyey swoiey za Collegium Połockim nie przywiedli) zasadzaiąc się, za nieporuszone prawo y gruntowne fundamenta fundacyey swoiey Połockiey, Rzeczy Pospolitey, takie przywilia ogłosili, aequiparatią onych czyniąc, we wszystkim z przywiliami od dawnych krolow ichmosciow y od ich sukcessorow stanom korony Polskiey y wielkiego xięstwa Litewskiego na swobody y wolnosci szlacheckie nadanemi y in pactis conventis poprzysiężonemi. Y dla tego przywodzą przywiley krola Zygmunta Augusta roku 1550, Henryka Waleziusza roku 1574, Stephana Batorego roku 1576. Zygmunta III roku 1588, Władysława IV w roku 1633 y innych krolow ichmosciow, aż do teraznieyszego krola iegomosci Augusta Wtorego, od kturych, że Rzeczy Pospolitey swobody, prawa, przywileia y wolnosci utwierdzenie swoie wzieły, ex quo, że tymże sposobem y ichmość oycowie iezuici Połoccy przywilia swoie maią od krolow ichmosciow stwierdzone y approbowane, takiego waloru y wagi bydź powinne, iako y przywilia Rzeczy Pospolitey iako w wyżey mianowanym punkcie 14 wych informacyey szyrzey iest opisano. Na co odpowiadamy, że aequiparatio, abo porównanie przywileiow stanom Rzeczy Pospolitey od krolow ichmosciow poprzysiężonych z przywiliami ichmosciow oycow iezuitow Połockich żadną miarą nie iest y bydź nie może. Ponieważ inszey są natury przywilia Rzeczy Pospolitey, a inszey ichmosciow oycow iezuitow Połockich; bo przywilia Rzeczy Pospolitey nic w sobie niesprawiedliwego nie zawieraią, ale kożdego przy wszelkich prawach, swobodach y wolnosciach conserwuiąc, utwierdzaią to, co komu ab antiquo słusznie zapisano y fundowano było. Przywilia zaś ichmosciow oycow iezuitow we wszystkim przywileiom Rzeczy Pospoltey są przeciwne; bo co starożytne monarchowie Polscy, krol Zygmunt August, krol Henryk Waleziusz y

ordinum votum na taką confirmatią, iako starożytnym funduszom szkodzącą, nie zezwolało, a co większa, że się to działo na seymie bez wiadomosci poselskiey izby y consensu wszystkich tych dobr collatorow, ktorych tak wielki cathalog w informacyey ichmosciow iezuitow sporządzony, a żaden z nich do confirmacyinego przywileiu nie iest wpisany, ani zgoła żadnym sposobem pomieniony. A tak y z confirmacyą swoią nie chcą wielce paszować ichmość oycowie iezuici, ponieważ iakiey wagi pierwszy onych przywiley, takiey że wagi, a nie inszey y confirmacya onego bydź musi. A że przywiley fundacey Połockiey ichmosciow oycow iezuitow z cudzą krzywdą y przeciwko wszelkiey sprawiedliwosci conferowany, przeto żadne prawo, ani iaki przywiley niesprawiedliwosci utwierdzać y approbować nie może, y choćby completus numerus był panow koronnych y litewskich w confirmatiey mianowany, dla teyże niesprawiedliwosci, ktora w Rzeczy Pospolitey nie ma bydź cierpiana, zanic to wszystko ma bydź poczytano.-

A na takim niesprawiedliwosci fundamencie, gdy początki Collegium Połockie funduszu swego założyło, tu iuż y dalszym przywiliom y confirmatiom krolow ichmosciom (kturymi się ichmość oycowie iezuici Połoccy szczycą) wolno przypatrzyć się będzie y rozsądzić, ieżeli onemi pierwsze przywileie swoie utwierdzić y approbować mogło, a mianowicie tymi, ktore w informacyey swoiey, w punkcie 12 y w punkcie 14 cituią, to iest przywiley krola Zygmunta III, roku 1606, dnia 21 Decembra, krola iego mosci teraznieyszego Augusta—ieden przywiley roku 1697, Septembra 29 dnia, w Krakowie, pod czas koronacyey, a drugi roku 1699, Iulij dnia 31, na seymie Warszawskim pacificationis, Collegium Połockiemu nadane, ktoremi krolowie ichmość potwierdzaiąc dawne ichmosciow iezuitow Połockich przywileie, immunitatem tych dobr, iako ziemskich, waruią, a zwłaszcza krol iegomość August przy wszelkich wolnosciach, dobrom szlacheckim służących, zachowuiąc, ab omni onere militari one uwalnia, a na tych confirmacyach y przywiliach (a nie na żadney constitucyey, kturey żadney w informacyey swoiey za Collegium Połockim nie przywiedli) zasadzaiąc się, za nieporuszone prawo y gruntowne fundamenta fundacyey swoiey Połockiey, Rzeczy Pospolitey, takie przywilia ogłosili, aequiparatią onych czyniąc, we wszystkim z przywiliami od dawnych krolow ichmosciow y od ich sukcessorow stanom korony Polskiey y wielkiego xięstwa Litewskiego na swobody y wolnosci szlacheckie nadanemi y in pactis conventis poprzysiężonemi. Y dla tego przywodzą przywiley krola Zygmunta Augusta roku 1550, Henryka Waleziusza roku 1574, Stephana Batorego roku 1576, Zygmunta III roku 1588, Władysława IV w roku 1633 y innych krolow ichmosciow, aż do teraznieyszego krola iegomosci Augusta Wtorego, od kturych, że Rzeczy Pospolitey swobody, prawa, przywileia y wolnosci utwierdzenie swoie wzieły, ex quo, że tymże sposobem y ichmość oycowie iezuici Połoccy przywilia swoie maią od krolow ichmosciow stwierdzone y approbowane, takiego waloru y wagi bydź powinne, iako y przywilia Rzeczy Pospolitey iako w wyżey mianowanym punkcie 14 wych informacyey szyrzey iest opisano. Na co odpowiadamy, że aequiparatio, abo porównanie przywileiow stanom Rzeczy Pospolitey od krolow ichmosciow poprzysiężonych z przywiliami ichmosciow oycow iezuitow Połockich żadną miarą nie iest y bydź nie może. Ponieważ inszey są natury przywilia Rzeczy Pospolitey, a inszey ichmosciow oycow iezuitow Połockich; bo przywilia Rzeczy Pospolitey nic w sobie niesprawiedliwego nie zawieraią, ale kożdego przy wszelkich prawach, swobodach y wolnosciach conserwuiąc, utwierdzaią to, co komu ab antiquo słusznie zapisano y fundowano było. Przywilia zaś ichmosciow oycow iezuitow we wszystkim przywileiom Rzeczy Pospoltey są przeciwne; bo co starożytne monarchowie Polscy, krol Zygmunt August, krol Henryk Waleziusz y

krol Stephan Bathory in conventis pactis przywiliami swymi, confirmaciami y constitucyami Rzeczy Pospolitey swierdzili, a za tymi y monastyry Połockie przy nienaruszoney dobr swoich possessyi wiecznie zachowali, to ichmość oycowie iezuici Połoccy przywiliami swemi ruinuiąc, nowemi wynalazkami z wiecznych y starożytnych fyndacyi cekwie y monastyry Połockie wyzuli, prawa onych, fundusze, przywilia niesłusznie sobie przywłaszczyli y od tych swobod y wolnosci, ktorych powinni by zarowno z Rzeczą Pospolitą zażywać, niesłusznie y nienależnie oddalili. Więc iaka może bydź comparatia sprawiedliwosci z niesprawiedliwoscią y iawnym ukrzywdzeniem ludzkim y z naruszeniem praw y wolnosci całey Rzeczy Pospolitey? Żadną miarą, bo iuż się to wyżey dowiodło, że iako pierwsze pezywileia ichmosciow oycow iezuitow Połockich ztąd są nieważne, że nie mogli cudzych dobr u krola Stephana upraszać, ani krol, ani Rzecz Pospolita miała iaką władze onemi disponować, tak y ichmosciow confirmacye, gdy na tychże nieważnych przywiliach wspieraią się, żadnego valoru nie maią. A tak insza to iest, gdy Rzecz Pospolita, upatruiąc między wszelkiemi stanami zgody y pokoiu, na zachowanie praw starożytnych bierze od krolow panow swoich onych utwierdzenie,—bo takie przywilia według Boga y sprawiedliwosci bywaią stanowione, ktore każdemu zdrowie, honor y substantią, aby każdy bezpiecznie zażywał, waruią; a insza zaś to, kto, po takich pactach conventach y po przywiliach Rzeczy Pospolitey nadanych, nowe przywilia sobie formuie y za onemi cudze własność uprasza, iako to ichmość oycowie iezuici Poloccy uczynili; bo takie przywilia, iako są przeciwne wolnosci opisaney, taż Rzecz Pospolita zwykła cassować y annihilować, według wyraznego prawa statutowego, artykułu 32 z rozdziału pierwszego, ktore expresse to w sobie ma, że „ieżeliby kto pod kim imienie, ludzie, grunty u krola uprosił y przywileiem to sobie warował, a ten by, pod kim uproszono pierwiey tego za przywiliem dzierżącym był y używał y confimacyą tey possessyey swoiey miał, tedy takowy pierwszy przywiley, abo list przy mocy ma ostać, a za nim ten, komu te dano, rzecz odzierzeć y pożywać ma, według listow y potwierdzenia naszego pierwszego, a poslednie listy w niwecz obrocone będą“. Toż samo mieć chce y constitucya anno 1588 y constitucya 1613, stanowiąc prawo tak o ważnosci pierwszych zapisow, iako żeby przywilia na przywilia nie były wydawane, ktore deklaruie, że przy pierwszych zapisach aktor zawsze iest pewny swoiey possessyey, a poslednieysze zapisy y przywilia, według tych że constitucyi, żadney wagi nie maią. Do tegoż samego prawa stosuie się y artykuł 5 z rozdziału siodmego, że mimo pierwszy zapis nikt ni iakiey rzeczy drugim zapisem zapisać nie może, y choć by to uczynił, przed się poslednieysze prawo za nic ma bydź poczytane, a pierwsze powinne przy mocy zostać. Owo zgoła, gdyby wszystkie przyszło przywieść volumina legum praw koronnych y Wilkiego Xięstwa Litewskiego y wszelkie Rzeczy Pospolitey związki y confederatie, y wszystkie pacta conventa, constitutie seymowe, nigdzie nicht nie wyczyta, żeby starożytne prawa, przywilia, fundusze, possessye ile te, ktore ante et post unionem od tak wielu krolow y wielkich xiążąt Litewskich na seymach walnych przysięgami approbowane, mieli bydź przywiliami, ad male narrata uproszonemi, zniesione. Z czego wszystkiego daie się widzieć, że confirmacye ichmosciow oycow iezuitow praesentowane przed ichmosciami pany commissarzami iego krolewskiey mosci nie tylko ie maią żadney aequiparatiey z przywiliami stanom korony Polskiey y Wielkiego Xięstwa Litewskiego nadanymi, ale ani podobienstwa w sobie zawieraią żadnego, zkądby się ichmość oycowie iezuici poszczycić mogli za swymi przywiliiami y confirmatiami, ta kiemi swobodami y wolnosciami, iakie są Rzeczy Pospolitey. Ponieważ przez to samo

akie wszelkie przywilia y confirmacye prywatne publicznemi prawami y constitucyami krolowie ichmość na koronacyach swoich cassuią y annihiluią, gdy nie insze iakie prawa, swobody y wolnosci, tylko ab antiquo nadane kożdemu confirmuią, między ktoremi że zawsze y fundusze monastyrom Połockim służące wchodziły, y one iako starożytne confirmacye od krolow ichmosciow y wielkich xiążąt Litewskich słusznie y prawnie odbierały; ex quo tedy z drugiemi prawy Wielkiego Xięstwa Litewskiego są nieodmiennego valoru, iako te, ktore nie tylko od dawnych krolow y od krola Zygmunta Augusta, Henryka Waleziusza, ale y od krola Stephana, Collegium Połockiego niesłusznego fundatora, y od innych krolow ichmosciow, po nim następuiących, iako to: Zygmunta III, Władysława IV, Iana Kazimierza, Michała, Iana III y teraznieyszego krola iegomosci Augusta Wtorego, są zmocnione, approbowane y nienaruszenie przy zwykłey mocy zachowane. Darmo tedy ichmość oycowie iezuici Połoccy pro exemplo suo confirmacye przywiliow Rzeczy Pospolitey na strone swoią naciągaią, bo one wszystkie nie Collegium Połockiemu, nie słusznie fundowanemu, ale starożytnym monastyrom y cerkwiom Połockim, ktore ich prawa, fundusze y przywilia utwierdzili, applikować się y conferować maią.

Popisuią się przy tym ciż ichmość iezuici Połoccy y constitucyą seymu Warszawskiego roku 1635 folio 11, titulo „Academia Krakowska“, z ktorey przed commissarzami (iako w punkcie 13 informacyey swoiey piszą), dowodzili, że collegia wszystkie Societatis Iesu, tak w koronie, iako y w Wielkim Xięstwie Litewskim, y prowincyach, do nich należących, krol Władysław IV w funduszach, prawach y wolnosciach utwierdził, a że generaliter ta constitucya wszystkim służy fundatiom Societatis Iesu, ex quo y Collegium Połockiemu, odpowiadamy y na te constitucyą y distinctią pozwalamy, że wszystkie collegia Societatis Iesu, tak w koronie, iako w yLitwie będące, szczycić się mogą tą constitutią pomienioną, ktore kolwiek sprawiedliwych praw, przywiliow y funduszow używaią, y ktore nie są przeciwne prawupospolitemu y constitutiom seymowym; lecz nie zatym idzie, żeby przy confirmatiey takich praw y funduszow sprawiedliwych, słusznie y prawnie od fudatorow nadanych, mieli oraz brać swoy valor y powagę y fundusze na niesprawiedliwosci postanowione, iako się pokazało wyżey z dowodow naszych o funduszu Collegium Połockiego. Za czym y pod tą constitucyą ichmość oycowie iezuici Połoccy z swoimi przywiliami y funduszem podszywać się nie mogą, bo ona tym tylko ocllegiom iest pomocna y prawa onych utwierdza, ktore prawdziwe fundacye w sobie zawieraią z pobożney intencyi nie na cudzych, ale na własnych swoich dobrach od dobrodzieiow fundowane. A że ichmość oycowie iezuici Połoccy taką fundacyą poszczycić się nie mogą y owszem iawna się niesprawiedliwość w ich funduszach y przywiliach, z ruiną tak wielu cerkwi y monastyrow Połockich, pokazuie tedy ta citowana constitutia, iako w pienney y niesprawiedliwey rzeczy, żadną miarą Połockiemu Collegium służyć nie może; bo inaczey wiele by sie procederow niesprawiedliwych approbowała, gdyby ta constitucya iednako prawom y przywiliom sprawiedliwym y oraz z krzywdą ludzką utworzonym na iedney pomocy być miała, czego nam o intentiey monnarchow y prawodawcow trzymać się nie godzi. I owszem, gdy oni prawa, statuta y constitucye na idaią Rzeczy Pospolitey, zawsze ich iest ten, a nie inszy cel intentiey, tylko aby przez takie prawa nikt nie ponosił ubliżenia na fortunie swoey. Więc ieżeli iaki się podstępek temu przeciwny przytrafi, tedy sami krolowie takie przywiliia, prawa y nadania za nieważne uznawać y one, iako szkodzące cudzey possessyi, kassować zwykli, czyniąc to według Boga y sprawiedliwosci, aby koronne prawa y Wielkiego Xięstwa Litewskiego, na ktorych wszystkie są possessye starożytne ufundowane, tak duchownego, iako y

swieckiego stanu, żadnego praeiuditium nie odnosili. Z ktorey przyczyny iasna rzecz, że ta constitutia citowana nie stosuie się do funduszu y przywiliow ichmosciow oycow iezuitow Połockich y onych potwierdzić nie mogła, iako szkodzących prawom y wolnosciom Rzeczy Pospolitey, y dla tego fundacya Połocka, ktora od inszych funduszow ichmosciow rożna, ma bydź za niesprewiedliwą poczytana y przykładem drugich nieważnych praw cassowana y annihilowana.

Tak na niesłuszną y do Collegium Połockiego nie ściągaiącą się constitutią odpowiedziawszy, przystępuiemy do punktu 15 informatiey ichmosciow, w ktorym acz by nie należało z tym się publikować, że senator ieden Xięstwa Litewskiego z wielą czlachty y obywatelow woiewodztwa Połockiego zaniosl solenną na ichmosciow oycow iezuitow protestacyą de nullitate niesłusznego funduszu y przywiliow wyprawionych na dobra monastyrow Połockich, lecz że ichmościom tak sie podobało, aby y te protestacyą przed ichmosciami pany commissarzami iego krolewskiey mosci revelowali y nas o swoiey niepewney fundacyey informowali, że iuż o nią w procederze prawnym zostaią y usprawiedliwić stronie ukrzywdzoney kiedyż kolwiek trzeba będzie. Z tegoż punktu iako iestesmy kontenci, tak tey protestacyey, iako słusznie y prawnie zaniesioney o krzywde y convulsio praw y przywileiow y funduszow, trzymać się będziemy, bo musi fundować się na tych wszystkich argumentach, ratiach y dowodach prawnych, kture tu wyżey położone do reflexyey każdemu sprawiedliwość swiętą kochaiącemu. Więc przedsię ichmość oycowie iezuici Połoccy tym się szczycą y fundusze swoie za prawne bydź pokazuią, że o toż samo na tegoż senatora y na iego adhaerentow reprotestacya zaszła, do ktorey iako by w roku 1604 Iulij 30 dnia w wielkiey liczbie senatorowie Wielkiego Xięstwa Litewskiego, także urzędnicy y szlachta podpisać się mieli y podali te protestacyą do akt metryki Wielkiego Xięstwa Litewskiego, toż iakoby miało uczynić y woiewodztwo Witepskie, uznawaiąc, że krol Stephan w tym fundowaniu Collegium Połockiego nie tylko nie uczynił żadnego ubliżenia prawom y wolnosciom, ale owszem rzecz pamięci wieczney y pochwalenia godną. Ale my na to tak odpowiadamy. Ieżeli to zelus był sprawiedliwy tych to senatorow y obywatelow woiewodztwa do uczynienia tey reprotestacyey, trzeba zatym, aby ten senator był zapozwany ze wszystkiemi tymi, ktorzy nieważność tey fundacyey zadali, trzeba aby taka protestacya oczewistym dekretem była skasowana przez tych zelantow, kturzy by pokazali y dowiedli tego, że krol Stephan Batory swiątobliwie to uczynił, gdy poprzysiężonych przez się y antecessorow swoich funduszow y starożytnych praw y przywileiow monastyrom Połockim y cerkwiom Połockim nie dotrzymawszy na cudzych fundacyach Collegium Połockie ufundował. I tak ichmosciom oycom iezuitom Połockim nie reprotestacyą trzeba było poszczycić się przed ichmościa mi pany commissarzami, ale dekretem iakim oczewistym seymowym, przez ktury by z oczewistey controwersyi Rzecz Pospolita fundusz, przywilia Collegium Połockiemu nadane, za słuszne, swiątobliwe y prawne uznawszy, wiecznie odsądziła monastyry y cerkwie Połockie od ich starożytnych praw, funduszow y przywiliow, które Rzecz Pospolita seymami walnymi y tak wielą constitucyi stwierdziała y approbowała, y sam król Stephan in pactis conventis poprzysiągł, że podług constitutiey unionis, anno 1569, po odwoiowaniu Połocka, nie komu inszemu (iako to nieraz wyżey się dowiodło) tylko tymże monastyrom y cerkwiom Połockim przywrócić miał. Ale że trudno było w tak iawney krzywdzie y oppessyey y zgwałceniu praw, funduszow y przywiliow przystępować do oczewistey rosprawy z monastyrami Połockimi y z tymi kturzy o nie zelować byli poczeli, dla tego ichmość powierzchownie tylko narabiali przywilia, gdy czas był po temu, sporządzali one, confirmatiami utwierdzali, reprotestacye czynili, z któremi, gdy na on

czas trudno było strone przeciwną conwinkować, teraz, po tak dawnym wieku, popisuią się y nieiako tryumphuią, że onym są na pomocy. Ale ieżeli temi reprotestacyami szczycą się ichmość oycowie iezuici, tedy my, iako ukrzywdzeni y z własności naszey wyzuci, barziey protestatią od senatora, w informacyey ichmościow pomienionego, zaniesioney szczycić się powinniśmy, bo ieszcze z obustron o te zaszłe protestacye y reprotestacye nie rosprawiliśmy się y u żadnego sądu y prawa nie certowali o ważność przywiliow y funduszow starożytnych cerkwiom y monastyrom służących, a de novo przywiliow y funduszow na dobra duchowienstwa ruskiego uknowanych. A ztąd consequentia następuie, że y bulle papieskie, w teyże informatiey przywiedzione, na żadney pomocy bydź nie mogą, ponieważ tak wątpliwa ichmościow iest fundacya, y bulle te po uczynioney protestacyey na niepewnych y cale nieprawnych przywiliach wspieraią się, które poty muszą bydź w małey obserwantiey y za nieważne u wszelkiego sądu y prawa poczytane, poki ichmość oycowie iezuici Połoccy nie dowiodą tego, że ich przywilia poslednieysze, lepszey są wagi, a niżeli starożytne fundusze y prawa monastyrow y cerkwi Połockich, mimo ktore za funduszem króla Stephana possessorami tych dobr uczynili się.

A ponieważ wszystka sprawa ichmosciow oycow iezuitow Połockich tylko na przywileiach iest zasadzona, a o to zaszły protestacye od rożnych obywatelow woiewodztwa Połockiego y xięstwa Litewskiego, że taka fundacya ichmosciow, iako niesłuszna, powinna bydź kassowana, y nie znalezliśmy żadney słuszney prawniey ratiey, dla czego by król Stephan całemu wielkiemu xięstwu Litewskiemu in suo robore prawa, swobody y wolności dotrzymawszy y obywatelow woiewodzwa Połockiego, po odwoiowaniu od nieprzyiaciela tych kraiow, każdego przy swoiey fortunie zostawiwszy, nie wyłączaiąc nawet ani żadney sekty od powszechnych praw y wolności, a tylko *duchowienstwu* russkiemu *ritus graeci* temi swobodami y wolnosciami cieszyć się nie pozwolił. Idziemy tedy do naszey pierwszey propositiey, na początku tey considerantiey założoney, że krol Stephan Batory iawnie poprzysiężoną constitutią unionis y conventa pacta naruszył y uczynił taką fundacyą przeciwko sumnieniu swemu krolewskiemu y przeciwko wszystkim prawom, funduszom y constituciom wielkiego xięstwa Litewskiego, a zatym, iako niesłuszna y nieprawna, powinna bydz cassowana y annihilowana. A że krol Stephan przykładem antecessorow swoich nie mogł tego czynić, ale powinien był wszystkim obywatelom wielkiego xięstwa Litewskiego, a osobliwie wszelkim stanom duchownym starożytne ich prawa conserwować, naprzod dowodzimy tego iegoż samego przywiliem confirmationis praw, swobod y wolnosci y wszystkich nadanych przywiliow koronie Polskiey y wielkiemu xięstwu Litewskiemu obywatelom tych panstw, ktury starożytne prawa y wolnosci potwierdzaiąc y deklaruiąc, one nienaruszenie w całosci każdemu dochować potwierdził, też na ten czas y fundusze monastyrow Połockich, na początku panowania swego, pod czas koronatiey poprzysiągł tymi słowy: „Omnia iura, libertates, immunitates, privilegia publica et privata etc., ecclesiasticas et seculares, ecclesiis, principibus, baronibus, nobilibus civibus, incolis et quibus libet personis cuiuscunque status et conditionis existentibus per divos praedecessores nostros reges et quoscunque principes Dominos Regni Poloniae et Magni Ducatus Litvaniae, praesertim vero Casimirum antiquum, Ludovicum Lois nuncupatum, Vladislaum II Jagielonem dictum, fratremque eius Vitoldum magnum Ducem Lit., Vladislaum III et Casimirum III etc. Ioannem Albertum, Alexandrum, Sigismundum I, Sigismundum Augustum Reges Pol. et M. D. L., iuste et legitime datas, concessas, emanatas et donatas etc. manu tenebo, observabo, custodiam tuebor etc. et implebo in omniqus conditionibus, articulis et punctis in eiusdem expressis etc." Nacoż większego dowodu na bespieczeństwo

y warowanie monastyrow y cerkwi nie tylko Polockich, ale y innych cerkwi y wszelakich dobr drchownych, tak w koronie Polskiey, iako y w wielkim xięstwie Litewskim znayduiących się, iako gdy król Stephan Batory wszystkich krolow polskich y wielkich xiążąt Litewskich prawa, przywilia, swobody y wolnosci, ab antiquo przed sobą będących, potwierdziwszy, nie zostawił żadnego sobie prawa y należności, aby komu miał praeiuditium uczynić w poprzysiężonych prawach. Niemogł tedy krol Stephan mieć żadney wolney dispositiey w dobrach duchowienstwa *ritus graeci*, tak iako y antecessorowie iego, kturzy, począwszy od Jagieła króla y od Kazimierza pierwszego, a consequenter postępuiąc aż do niego samego, wszyscy swiątobliwie wszystkim stanom duchownym *ritus graeci* prawa, swobody y wolnosci in suo robore zachowali; między ktoremi cerkwi y monastyri Połockie, teyż zażywaiąc wolnosci, zawsze funduszow swoich pewni byli, kture od lat kilkuset w swoim walorze zostaiąc, od żadnego z tych królow, w przywiliu króla Stephana wyżey mianowanych, niiakiey odmianie nie podlegali, iako za króla Stephana przeciwnie się stało, że ichmość oycowie iezuici Połoccy iednym tylko przywiliiem, y to ad male narrata wyprawionym, a potym nie słusznie potwierdzonym, na cerkiewnych y monastyrskich dobrach ufundowawszy swoie Collegium Połockie, chcą mieć, aby tak starożytne prawa y fundusze od tak wielu kniaziow, panow y szlachty nadane, iuż nie cerkwiom y monastyrom, ale kościołowi ich Połockemu należały. A że do tych czas libertates et immunitates y wszelkie przywilia publiczne, iako y prywatne, *ritus graeci* nie są żadnym prawem skasowane, y owszem ni w czym nie są naruszone y nie są różne w wolnosciach y praerogatiwach swoich, tak iako praw swoich biskupi y duchowieństwo rzymskiego koscioła, zażywaią. Zaczym na dowod tego, że cerkiewne dobra w koscielne obracać się y inszey natury na się brać nie mogą y to, co przeciwko wyraznemu prawu krol Stephan uczynił, nie ma waloru żadnego, pokazuie to sam przywiley naiasnieyszego monarchy Polskiego y Węgierskiego Władysława Jagiełowicza całemu duchowienstwu ruskiemu *ritus graeci* w Budzyniu w roku 1443, w piątek przed trzecią niedzielą wielkopostną nadany, kturym pomienionym przywiliem król Władyslaw, za przyięciem przez nasze duchowienstwo iednosci na Florenskim synodzie acceptowaney, porownywaiąc one we wszystkich prawach, przywiliach, swobodach y wolnosciach y zwyczaiach panstw tych z ichm. pany rzymiany katolikami, waruie wiecznymi czasy, aby duchowienstwo ruskie iedney że wolnosci używali y tymiż praerogatiwami szczycili się, iakich wszystkie kościoły krolestwa Polskiego y Węgierskiego, y onych że arcybiskupi, biskupi, prałaci y inne osoby zwyczaiu zażywaią, waruiąc przy tym, aby żaden z dygnitarzow, urzędnikow, starostow y ktoregoż kolwiek stanu y kondycyi ludzie w rządy, sądy y iuryzdikcyą biskupow y prałatow *ruskiego* y *greckiego* nabożenstwa nie ważyli się niiakim sposobem interessować się y trudnosci zadawać; deklaruiąc tymże przywiliem, iż wszystkim cerkwiom wsi y maiętnosci wszystkie, ktore kolwiek z dawna w rożnych ziemiach y powiatach mieli, ze wszystkiemi ich prawy pobożnie conserwuie y bezpiecznie onych używanie tymże przywiliem potwierdza. A ta wolność nadana od swiętey pamięci krola Władysława Iagiełowicza *duchowienstwu* y *narodowi ruskiemu* nie inszey iakiey religiey, tylko tym, kturzy po Florenskim synodzie iedność swiętą przyiąwszy, do posłuszenstwa stolicy swiętey apostolskiey przyłączyli się. A że się to działo za metropolity Kiiowskiego Isidora, ktury na Florenskim consilium będąc, z tą iednoscią do narodu ruskiego zawitał y dla tey zgody z rzymiany porownanie otrzymał wszelkich praw y wolnosci z stanem duchowienstwa rzymskiego. Za czym y klasztory Połockie, iako pod tymże pasterzem w iednosci zostaiący, teyże, a nie inszey wolnosci, według tego przywiliu, zaży-

wali; y potym za inszych metropolitow też iedność akceptuiących szczycili się, iako to— za Hrehorego zaraz następcy Isidora metropolity, Missaiła y Iozepha Sołtana y innych metropolitow; y teraz też cerkwie y monastyry Połockie przy funduszach swoich tegoż przywiliiu y wolności w nich opisanych z następuiącymi dobr pozostałych successorami zażywać powinni, a nie oycowie iezuici, ktorzy w takich ab antiquo cerkwiach y monastyrach y dobrach uprzywiliowanych possessyą niesłuszną sobie założywszy, naprzod temu przywileiowi gwałt y praeiuditium uczynili, a w nim y inne przywilia y wolności od starożytnych wiekow metropolitom, archiepiskopom, episkopom y zakonowi swiętego Bazylego Wielkiego y całemu narodowi y duchowieństwu ruskiemu nadane znieważyli y iurysdykcyą metropolitanską w zabraniu cerkwi y monastyrow naruszyli y zdespektowali, obrządki nabożeństwa greckiego warowane bullami y przywiliami naywyższych pasterzow rzymskich, aby w nich żadney odmiany nie było, w cerkwiach y monastyrach poznosili y w kościoły cerkwie poodmieniali, niezwyczayne rzeczy w narodzie czyniąc *ruskim*, ktoıych dawne wieki nie praktykowały.

Taką narratie wuczyniwszy przy wstępie wyż mianowanego przywiliu, daley w wolnosciach naszych potwierdzonych od krolow y wielkich xiążąt Litewskich postępuiemy. Po Isidorze metropolicie, ktury, resignowawszy metropolią Kiowską y w ręce Kalixtowi papieżowi oddawszy, sam biskupem Sabinskim został; też metropolią, z ordinatiey stolicy apostolskiey, obeymuie Hrehory metropolita, niegdyś archimandryta swiętego Dymitra..... Konstantynopolskiey, uczeń Isidora metropolity, ktorego z Konstantynopola wywabiwszy, y miawszy go czas nie mały przy sobie, stolicy swiętey apostolskiey zalecił. Tego Pius papież na metropolią Kiiowską poswięciwszy w Rzymie, a przy sakrze swoiey y listach papieskich daiąc mu wszelką iurisdikcyą nad cerkwiami y całym duchowieństwem, oddaie go protekcyey y osobliwey obronie swiętey pamięci naiasnieyszego krola Kazimierza Jagiełowicza, do ktorego osobliwy list za tym Hrehorym metropolitą pisząc w roku 1450 (ktory iest y w latopiscach ruskich po słowiensku) opisuie obszerność granic metropoliey Kiiowskiey, że do niego należy metropolia z Branskiem, Smolenskiem, Przemyslem, Turowem, Łuckiem, Włodzimierzem, Połockiem, Chełmem, Haliczem etc., z episkopami ich y sufraganami, kturzy, wedle reliey greckiey pod posłuszenstwem archiepiskopa metropolity mieszkali y mieszkać będą, y ktorzy są pod panowaniem tego krolestwa Polskiego, to wszystko w jurisdikcyą duchowną oddaiąc metropolicie Hrehoremu, na ostatek w tym liscie te są do krola słowa: „Iasnosci twoiey prosim y Bogiem, który iest pełen łaski, upominami, abyś tego prawdziwego nominata y pomienioną cerkiew Kiiowską z kraiami pomienionemi, opiece iego poleconą, w obronę swoią wziąć raczył, dla zacnosci stołka tego etc.“ I niżey: „rozszerzay prawa iego y dobra cerkiewne, a według łaski twey krolewskiey chętliwie się mu pokazuy y łaskawym w iego potrzebach etc.“ A tak posledrieysze przywilie papieskie ichmościom oycom iezuitom nadane, muszą na strone ustępewać temu tak starożytnemu przywileiowi papieskiemu, ktory chce mieć nie żeby kassowane prawa, fundusze y wolnosci duchowienstwa *ruskiego*, ale y owszem, aby od czasu brały rozszerzenie y pomnożenie swoie y dobra onych w nienaruszoney całosci zostawały. Iakoż ten metropolita, maiąc taką protekcyą, w pokoiu, bez żadnego ubliżenia jurisdikcyey swoiey, lat trzydziesci sprawował metropolią Kiiowską, y za tegoż metropolity krol Kazimierz Jagiełowicz między inszemi y duchowienstwu *ruskiemu*, a zatym monastyrom Połockim prawa y fundusze ich potwierdzić raczył de data w Nieszowey w sobote po swiętey Elzbiecie w roku 1454, o czym tak czytamy: „Naprzod obiecuiemy słowem naszym krolewskim wszystkie obywatele krolewstwa naszego przy prawach wszystkich przodkow naszych im nadanych, wcale zachować

etc.". Po Kazimierzu krolu następuie swiętey pamięci krol Ian Albrycht, ktory także potwierdzaiąc wszystkie prawa, przywilia wszystkich obywatelow panstw tych, osobliwym przywileiem swym na seymie walnym w Piotrkowie, we srzode, po swiętym Urbanie roku 1596, y naszemu duchowienstwu *ritus graeci* prawa, przywilia y wszelkie dobra y possessye stwierdził y approbował, co że się działo za czasow Iozepha Sołtana metropolity, iedność swiętą z kosciołem rzymskim trzymaiącego, około roku 1497, iako hierarchia cerkiewna pokazuie folio 183, dla tego moskiewska kronika łaiąc tego Iozepha metropolite dla zgody z rzymskim kosciołem, zowiego *łacinnikiem*. Item za tegoż metropolity Iozepha Sołtana Alexarder krol na instantią onego potwierdził przywiley on swiętey pamięci Władysława krola całemu duchowienstwu *ritus graeci unitom*, w Budzyniu, w roku 1443 nadany, na seymie walnym Piotrkowskim, w roku 1504 we srzodę przed niedzielą Oculi, osobliwie zaś tenże krol Alexander w roku przyszłym 1505 na seymie walnym w Radomiu, w dzień Nalezienia Krzyża swiętego, potwierdzaiąc wszystkie prawa, swobody y wolnosci wszystkim obywatelom tego panstwa, y naszego duchowienstwa prawa, fundusze y przywilia potwierdzić raczył. Gdy tak pisze: „Wszystkich ziem naszych y wszystkich w obec y każdego z osobna obywatelow tych że ziem, ktorego kolwiek stanu, płci, dostoienstwa byli przywilia, pozwolenia, obrony, statuty, darowania, wolnosci, nadania, swobody etc., przez naiasnieysze przodki nasze króle Polskie y wielkie xiążęta Litewskie nadane, darowane, pozwolone etc., teraznieyszym pismem naszym umacniamy, utwierdzamy y pochwalamy, aby na wieczne czasy prawdziwą, wieczną, nie wątpliwą moc mieli, obiecuiąc pod przysięgą etc,",—toć y Połockich monastyrow tegoż czasu prawa y fundusze są potwierdzone.

Alec y swiętey pamięci krol Zygmunt Pierwszy nie tylko że na koronatiey swoiey teyże iednosci swiętey prawa y przywilia utwierdził, ale, waruiąc przy tym, aby przy wszystkich tych stwierdzonych swobodach y wolnosciach *reliey graeckiey* od przodkow iego conferowanych ieszcze nad to metropolitom, episkopom y całemu duchowienstwu w iurysdykcyey ich duchowney od stanu swieckiego y zgoła ni od kogo w sprawach, rządach, sądach y wszelkiey zwierzchnosci do sądu duchownego należącey praepeditia żadna się nie działa, tenże krol Zygmunt osobliwym przywiliem swoim w roku 1511 iurisdykę duchowną temuż metropolicie Iozephowi Sołtanowi potwierdził. W ktorym to przywiliu namienia król Zygmunt, że ta iurisdyka metropolitanska miała swoie przywilia ieszcze od wielkiego xiążęcia Witolda y od oyca iego Kazimierza y brata Alexandra krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich, ktorzy prawa duchowne z początku wiary chrzescianskiey zakonu *greckiego*, z nomokanonow cerkwi wschodniey wyłożone y dali w moc metropolicie wszystkiey Rusi y iego episkopom, aby rządzili, sądzili y sprawowali diaecezye swoie według ustawy reguł ich katolickiey wschodniey cerkwie. Te tedy wszystkie starożytne prawa y przywilia stwierdzaiąc y za nieporuszone mieć chcąc wiecznymi czasy, gdzie tenże krol Zygmunt, między inszemi obowiązkami swemi osobliwie waruie, aby metropolitowie cerkwie swego zakonu w swoiey mocy mieli, onemi sprawowali y podawcami byli y teyże władzy y zwierzchnosci archiepiskopowie y episkopowie w swoich diaecezyach nad duchowienstwem y cerkwiami zażywali, pokazuiąc xiążętom, panom, woiewodom, starostom etc., a osobliwie duchownym nabożenstwa *rzymskiego*, aby krzywdy cerkwi Bożey, metropolie y episkopom nie czynili, w intraty y dochody cerkiewne y we wszystkie sprawy duchowne nie wstępowali etc., iako to szeroce w tym przywiliiu iurisdikę duchowną metropolitom Kiiowskim, waruiąc oney dawne wolnosci, opisano y ocyrklowano.

Takiemi prawawi, wolnosciami y swobodami gdy obwarowana była metropolia Kiiow-

ska y iey duchowienstwo wszystko to potym w nienaruszoney mocy zachował swiętey pamięci krol Zygmunt August, bo w roku 1537 w Krakowie, Februaryi 6 dnia, wszystkich stanow tak korony Polskiey, iako y Wielkiego Xięstwa Litewskiego wszystkie prawa y przywilia stwierdził, zmocnił y approbował.

A po krolu Zygmuncie Auguscie król Henryk Valesius, na te panstwo wstąpiwszy, in pactis conventis całey Rzeczy Pospolitey te wszystkie wyż mianowane wolnosci poprzysiągł y ni w czym nienaruszone sukcessorowi swemu królowi Stephanowi Batoremu zostawił, ktory, iako sie wyżey pokazało nie wprzody do rządow przystąpił tego pan' stwa, aż pierwiey ubespieczył stany koronne y Wielkiego Xięstwa Litewskigo tak duchowne, iako y swieckie, publiczną swoią przysięgą, pod czas koronacyey wykonaną, że każdy z obywatelow tego panstwa y prowincyi do niego należących, w nadanych starożytnych prawach nie miał ponosić detrimentum żadnego, a zatym y monastery Połockie.

Aleć naylepiey ta wolność duchowieństwa ruskiego obiasnia się w sukcessorze krola Stephana Batorego najasnieyszym krolu Zygmuncie III, za tego bowiem swiętey a niesmiertelney pamięci pana, gdy metropolita Michał Rahoza z archiepiskopami y episkopami, archimandrytami y rożnemi monastyrami y całym duchowienstwem ruskim, skłoniwszy się do przyięcia iednosci swiętey, nie wprzody chciał oddać posłuszenstwo oycowi swiętemu Klemensowi osmemu, papieżowi rzymskiemu, aż by pierwey od swiętey pamięci krola Zygmunta III wszystkie prawa, swobody y wolnosci ante unionem wielkich xiążąt Litewskich duchowienstwu ruskiemu były potwierdzone, y z tym, gdy wysłano posłow, chętnie król Zygmunt do approbacyi tych wszystkich praw y wolnosci skłoniwszy się, nadaie duchowienstwu ruskiemu przywiley w roku 1595, Iulij 30 dnia, w Krakowie, ktu-rym porownywaiąc duchowienstwo *ritus graeci* we wszelakich swobodach, zacnosci, uczciwosci y praerogatiwach, tak iako ichmość stanu duchownego rzymskiego maią, osobliwie stwierdza, zmacnia y przy nienaruszoney mocy zachowue ów przywiliey krola Władysława Jagiełowicza w Budzyniu nadany, za siebie y sukcessorow swoich obowiązuiąc się, gdzie wyraźnie mówi: „gdyż prawi tę wolność ieszcze od przodkow naszych, a osobliwie od sławney y swiętey pamięci przodka naszego krola, na on czas Węgierskiego, Polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego Władysława nadaną, gdy się cerkiew grecka z kosciołem rzymskim na consilium Florenskim ziednoczyla, maią, iako to nam iest ukazano“ etc., obiecuiąc z sukcessorami swemi też wolnosci y dalszemi przywiliami pomnażać y przyczyniać, iako to szyrzey w tymże przywiliu opisano. Tenże krol Zygmunt III po przyięciu przez naszych w Brzesciu iednosci swiętey w roku 1596, miesiąca Decembra 15 dnia, w Warszawie, osobliwym przywiliem swoim bardziey też prawa, swobody y wolnosci duchowienstwu *ruskiemu* warował y obiasnił y przy dawney mocy zachował. Toż wszyscy po nim następuiący sukcessorowie krolowie ichmość uczynili tak publicznemi, iako y ieneralnemi prawami y constitucyami, iako y osobliwemi przywiliami, diplomatami, reskriptami y oczywistymi dekretami swymi też wszystkie wolnosci stwierdzili y approbowali duchowienstwu ruskiemu *ritus graeci*.

We wszystkich tedy tych przywiliach, confirmatiach, constitucyach y statutowych prawach, od nas wyżey przywiedzionych y citowanych, nic nie pokazuie się, tylko sprawiedliwość przez tych wszystkich krolow y wielkich xiążąt Litewskich poddanym swoim od tak dawnych wiekow pilnie strzeżona y podług ich przysięgą na koronatiach wolność koždemu wiernie chowana y dotrzymana, tak iż to wielkie xięstwo Litewskie z prowincyami swymi, począwszy od Jagieła krola, pierwszego tych panstw chrzescianina, y od brata iego wielkiego xięcia Witolda aż dotąd żadnego nie liczy, żeby ktory następuiący

sykcessor w poprzysiężonych wolnosciach stanom duchownym y swieckim miał naymnieyszy iaki uszczerbek uczynić, owszem ta własność była monarchow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich, że oni przy approbacyi starożytnych praw zawsze nowemi prawami Wielkie Xięstwo Litewskie zdobili y przez to sobie na wielką życzliwość u stanow duchownych y swieckich zarabiali. Na tey sprawiedliwosci antecessorow y przodkow swoich y krol Stephan fundament panowania swego założywszy, poprzysiągł y deklarował tych wszystkich postępkow nasladować, ktore by z panowaniem iego przodkow zgadzać się y nikomu niesprawiedliwosci y krzywdy przynosić niemiał, y dla tego tąż przysięgą y słowem swoim krolewskim zmocnił y approbował Rzeczy Pospolitey constitutią unionis anno 1569 za krola Zygmunta Augusta postanowioną, upewniaiąc woiewodztwo Połockie y inne ziemie przylegle, od moskala zawoiowane, iż one Rzeczy Pospolitey przywrocić y kożdego przy własnosci iego według starożytnych (praw) y przywiliow zachować miał. Ktory obowiązek krola Stephana że sie sciągał y na cerkwie y monastyry Połockie y przymuszał sumnienie krolewskie, według wszelkiey sprawiedliwosci, dosyć onemu czynić, dziwna rzecz, iako się dał uwieść perswazyey y prozbie ichmosciow oycow iezuitow Połockich, że dobra monastyrow Połockich, ziemskiemu prawu podległe y od wielu krolow constitucyami, przywiliami y przysięgami stwierdzone, iednąż wolnoscią szczycące się z dobrami szlacheckiemi, oddalaiąc od duchowienstwa ruskiego dla fundacyey Collegium Połockiego, na nich tak przestąpił swoią przysięgę y obowiązek, na kturym Rzecz Pospolita ubezpieczona była, że nie tylko przez taką niesłuszną y nieprawną fundacyą wielka y nieznosna krzywda stała się cerkwiom starożytnym y monastyrom Połockim, fundytus przez ichmosciow iezuitow zniesionym, ale nad to y wszystkie prawa, przywilia, swobody y wolnosci, seymami y constitutiami ab antiquo od krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich całemu duchowienstwu *ritus graeci* nadane y confirmowane, zostały naruszone y w znaczney postpositiey są, dla teyże fundacyey ichmosciow oycow iezuitow Połockich, dla ktorey tak wiele cerkwi y monastyrow fundowanych ichmość oycowie iezuici od metropoliey y archiepiskopiey Połockiey oderwawszy y za przywiliami, ad male narrata otrzymanemi, dobra onych wielkie posiadszy, w jurisdikę metropolitanską się wtrącili, nabożenstwo y ceremonie *ritus graeci*, przeciwko wyraznym bullom pontifici, zmutowali y z niektorych mieysc wcale one wykorzenili y przez to religią swiętą od stolicy swiętey apostolskiey potwiezdzoną y, aby nie była odmiana na insze ceremoniey zwyczaie, bullami papieskiemi warowaną, podali oną w ohydę nie tylko samymym odszczepiencom y heretykom, ale nawet y ludziom katholickiey wiary, tak dalece, że dla takiego zgorszenia y praejuditium uczynionego w prawach y wolnosciach narodowi *ruskiemu* y dla osiągnienia tak wielu monastyrow (ktore niby w zawoiowaniu iakim zostaiąc, tak są na dawnych ceremoniach y nabożenstwie ogołocone y sprofanowane), żadną miarą *schizma* do iednosci swiętey pociągnąć się niemoże, aż by pierwiey w przywroceniu tych monastyrow y cerkwi, iako też y dobr do nich należących, na dawne nasze prawa, swobody y wolnosci zapatrować się mogła, ktora wie bardzo dobrze, że iesteśmy porownani we wszystkich prawach y wolnosciach z stanem duchowienstwa rzymskiego, a przed się, że się nam od nich że samych nie tak sie powodzi, iakby należało, muszą dla tey przyczyny serce tracić do nawrocenia się do nas y do acceptowania iednosci swiętey.

A tak iakeśmy wyżey produkowanemi dokumentami y rożnemi probacyami y constitutiami seymowymi pokazali y dowiedli, iest ze wszech miar fundacya ichmosciow iezuitow Połockich niesprawiedliwa, bo staneła z naruszeniem wszystkich praw, przywiliow y constitucyi seymowych in conventis pactis

od swiętey pamięci krolow ichmosciow y wielkich xiążąt Litewskich y od samego Krola Stephana poprzysiężonych, nie mniey z conwulsyą iurisdiki metropolitanskiey, ktora od tak dawnych wiekow osobliwemi prawami y przywiliami krolow ichmosciow y wielkich xiążąt Litewskich szczyci się, y nie powinna ponosić takiego ubliżenia w nadanych praerogatiwach y wolnosciach swoich, przy tym z krzywdą zakonu swiętego Bazylego Wielkiego y z naruszeniem wszystkich praw, przywileiow duchowienstwu *ritus graeci*, a osobliwie funduszow ziemskich cerkwiom y klasztorom Połockim ab antiquo nadanych y służących. Na ostatek staneła ta fundacya przeciwko wszelkiemu zwyczaiowi, także przeciwko wszelkim prawom, przywileiom, funduszom y zapisom Wielkiego Xięstwa Litewskiego, ktorym wszystkim przypatrzywszy się, y każdemu z osobna, nie znaydziemy od wiekow takiego exemplum, żeby kto nie na swoich, ale na cudzych dobrach y fortunie miał fundować iakie klasztory, a ile na takich dobrach, ktore ieszcze ante unionem Wielkiego Xięstwa Litewskiego przez pobożnych y swiątobliwych fundatorow iuż były ich prawami y funduszami oddane Bogu y poswięcone cerkwiom y monastyrom na służbe iego swiętą; że tedy y król swiętey pamięci Stephan w dispositią cudzych funduszow wchodzić, ani consensu na to od Rzeczy Pospolitey brać nie mogł, same nas w tym uczą y informuią wszystkie prawa y zwyczaie Wielkiego Xięstwa Litewskiego, gdyż ieżeli nikomu nie godzi się żadnym sposobem niczyich dobr sobie przywłaszczać, a iakoż swiętey pamięci krol Stephan mogł fundacye, monastyrom y cerkwiom Połockim należące, na Collegium ichmosciow oycow iezuitow odbierać y zapisywać, ktory przysięgą swoią utwierdziwszy monastyrskie prawa y fundusze, zgoła do dobr onych nie należał, ani mogł mieć do nich namnieyszego accessu, a zatym z instinktu ichmosciow oycow iezuitow, do czego krol był nad prawo przywiedziony, wszystko to niesprawiedliwie staneło y potrzebuie melioratiey Rzeczy Pospolitey.

A na comprobatią tego wszystkiego, że się y sami krolowie znaią, iż do dobr, raz Bogu oddanych y poswięconych, prawa sobie żadnego nie zostawili, ani do nich interessować się nie mogą, mamy nie mnieyszy dowod z Informacyey samych że ichmosciow oycow iezuitow Połockich o tey że swoiey fundacyey, z druku wydaney, gdzie w punkcie 17 produkowali przywiley swiętey pamięci krola Zygmunta Augusta w roku 1547 dnia 21 Februaryi, indicta piątego, nadany woiewodztwu Połockiemu y miastu tamecznemu, po *rusku* pisany, ktory krol, potwierdzaiąc przywileie przodkow swoich, mianowicie, dziada swego Kazimierza Iagiełowicza, potym króla Alexandra stryia, y Zygmunta Pierwszego, oyca swego, tak expresse piszą w Informacyey swoiey, co krol mowi o dobrach cerkiewnych: „w cerkwi Bożyie y w imienia cerkownyie nam nie wstupowatisia", y zaś in specie mianuie: „w dom Bożyi swiataho Spasa y w innyie domy cerkownyie nam niewstupowatisia". A taki text z przywiliiu przywiodszy, explikuią go samiż ichmość oycowie iezuici tak: „to iest do tych cerkwi y dobr ich żadnego prawa y przystępu krolowie nie maią", y daley temi słowy argumentuią: „a iesli począwszy od Kazimierza, syna Iagieły, aż do Stefana krola, prawa przystępu krolowie do dobr cerkiewnych Połockich nie mieli y krolewskiemi ich quocunque praetextu nie czynili, toć y krol Stephan, ktory ie sam uznawa y nazywa w funduszu ziemskimi, pewnie nie uczynił ich krolewskimi" etc., to tak ichmość oycowie iezuici w swoiey Informacyi o swoiey fundacyi Połockiey, z ktorego przywileiu Zygmunta Augusta iasny y gruntowny dowod na strone nasze napisany, że ponieważ, za zdaniem samych że ichmosciow oycow iezuitow, do cerkwi y do dobr ich żadnego prawa y przystępu dawni krolowie nie mieli, toć y sam król Stephan, onych successor, nic do nich nie należał, a za tym ichmosciow oycow iezuitow na cerkiewnych y

monastyrskich dobrach fundować nie mogł. Powtore, ieżeli krol pod czas niesłusznej fundatiey swoiey tych dobr cerkiewnych z ziemskich krolewskimi nie uczynił, toć zatym idzie, że ani fundusze kniaziow, panow szlachty, żadney odmianie nie podlegaią, ani podlegać mogą, ale gdy one w swoiey dawney własnosci zostaią, toć te wszystkie dobra y iakież kolwiek pożytki y nadania maiętnosci y folwarki prawa swego nie utracili, ale za tymiż zapisami, funduszami y przywiliami, iako nie skassowanymi y nie odmienionymi, nikomu inszemu, tylko temuż duchowienstwu *ritus graeci* słusznie y sprawiedliwie należą według swego textu z przywiliu od ichmosciow oycow iezuitow przywiedzionego, gdzie krol Zygmunt August za siebie y sukcessorow swoich krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich obowiązuiąc się, y dawnych przodkow swoich przywilia potwierdzaiąc, mowi, że „w cerkwi Bożyie y w imienia cerkownyie nam nie wstupowatisia", to iest obiecuiemy one przy dawney wolnosci zachować, nie mamy ich funduszow odmieniać y sobie przywłaszczać, y cerkwie y ich dobra komu inszemu legować y zapisować, tak iako to przodkowie moi uczynili. Też genuine słowa y krol Stephan wymowił, gdy generaliter prawa, przywilia y wszelkie wolnosci Rzeczy Pospolitey poprzysięgaiąc, tenże przywiley wyżey specifikowany krola Zygmunta Augusta woiewodztwu Połockiemu y cerkwiom Połockim stwierdził y approbował y przyrzekł sumieniem krolewskiem za siebie y sukcessorow swoich „w cerkwi Połockie nie wstupowatisia", ale duchowienstwo *ritus graeci* przy nich y przy dobrach fundowanych conserwować. Toż y wszyscy krolowie po kroliu Stephanie następuiący warowali, że ieden po drugim następuiąc y tenże przywiley woiewodztwu Połockiemu y cerkwiom tamecznym utwierdzaiąc, przy nienaruszoney go mocy zachowali; a za tym, iako woiewodztwo Połockie z tego przywiliiu y z nadanych sobie wolnosci cieszy się, tak gdy tymże przywileiem warowane są cerkwi y monastyry Połockie, że do nich krolowie ichmość nie należą, ani pod żadną dispozycią onych nie podlegaią, słusznie duchowienstwu *ritus graeci* ten przywiley Zygmunta Augusta należy, aby się zarowno swoimi wolnosciami z woiewodztwem Połockim cieszyli, a nie ichmość oycowie iezuici Połoccy, kturzy do przywiliu tego cale nie należą, y owszem ten przywiley fundacyą ichmosciow, iako niesłuszną, nieprawną, znosi, cassuie y annihiluie.

Ależ taż Informatia ichmosciow oycow iezuitow y daley wspiera nas w dowodach naszych, gdy nawet y prawem statutowym Wielkiego Xięstwa Litewskiego y constitutią unionis anno 1569 dowodzą, że dobra iakież kolwiek ante unionem, chociaż bez przywiliow trzymane, maią przy tych że possessorach wiecznie zostawać, przy ktorych y pierwiey byli. Na dowod czego w punkcie 18 z tegoż statutu citowali przed ichmość pany kommissarzami w rozdziale 3, artykule 2 y 43, y te werbalia w Informatiey ichmosciow czytamy, iż kto by kolwiek iakim kolwiek obyczaiem ante unionem dobr iakich, chociaż by bez przywiliow, za oczywistym prawem był w dzierżeniu, ma ie wiecznie dzierżeć, a krolowie ichmość przeszkadzać im wolnego używaia niemaią wiecznemi czasy. I tamże przywodzą constitucyą roku 1633, ktora naznacza paeny tysiące złotych, ktoby kolwiek chciał turbować prawem o dobra ante unionem komu nadane, mieniąc ie bydź krolewskiemi etc. A ponieważ samiż ichmość oycowie iezuici uznawaią to z prawa Wielkiego Xięstwa Litewskiego, że wszelkie dobra, ante unionem nadane, krolowie ichmość nie tylko przywileiami, ale y prawem statutowym umocnili y serio warowali, aby bez żadney przeszkody wiecznie onych possessorowie dzierżącymi byli. A iakoż to mogło bydź, aby krol Stephan, wyprawuiąc się na woyne moskiewską y poprzysięgszy wszystkie starożytne prawa, na ruine onych miał czynić intentią ieszcze przed odwoiowaniem Połocka (iako piszą ichmość oycowie

iezuici) na fundowanie Collegium Połockiemu dobr cerkwiom y monastyrom należących, ktore, iako ante unionem do wyż mianowanych cerkwi y monastyrow prawami, funduszami y przywiliami nadane były, tak według tych że wszystkich praw, przywiliow przywiedzionych y prawa statutowego, iako sam krol Stephan, tak y Rzecz Pospolita do dispositiey dobr duchownych *ritus graeci* nie należała, ani też komu gwałtu w prawach y wolnosciach czynić nie mogła. A tak y z prawa pospolitego y z samych że dowodow ichmosciow oycow iezuitow pokazuie się, że fundusz ichmosciow Collegium Połockiego ze wszech miar, iako z prawem pospolitym, constitucyami seymowemi niezgadzaiący się y przeciwko starożytnym funduszom monastyrow y cerkwi Połockich cum praeiuditio wszystkich praw y przywiliow Wielkiego Xięstwa Litewskiego formowany, iest nieważny y nieprawny, y aby prawom koronnym y Wielkiego Xięstwa Litewskiego nie szkodził y praeiudicatum za sobą złego nie wnosił, powinien bydź według wszelkiey sprawiedliwosci kassowany y ruinowany.

Konkluduiemy tę naszą refutatią informacyey iichmosciow oycow iezuitow Połockich y pod wysoki rozsądek podaiemy tak wielką krzywdę cerkwi Bożych y monastyrow Połockich wam wszystkim familiom y starożytnym domom, a prawdziwym potomkom y sukcessorom y należytym collatorom tych wyż mianowanych cerkwi y monastyrow, w niesłuszney possessyi ichmosciow oycow iezuitow Połockich będących, iako tym, ktorym sama natura z przyrodzenia dała y tą cnotą przyozdobiła, abyscie się kochali co iest w Rzeczy Pospolitey sprawiedliwego y rozeznawali to, co też przeciwnego iest nie tylko sprawiedliwosci, ale też y wszelkim zwyczaiom Wielkiego Xięsiwa Litewskiego, kturzyście z kożdym w tych koronnych panstwach y Wielkiego Xięstwa Litewskiego w urodzeniu, honorach y praeeminentiach porownywaiąc, nie powinniscie bydź uposledzeni y poniżeni na funduszach, prawach y przywiliach przodkow y antecessorow waszych, ktorzy funduiąc tak wiele cerkwie y monastyrow w miescie samym y po całym woiewodzwie Połockim swoiemi ziemskimi dobrami, folwarkami y obszernemi maiętnosciami, bogato y znamienicie duchowieństwo *ritus graeci*, w iednosci swiętey będące, opatrzyli, pismami swymi y funduszami to wszystko zmocnili y staraniem swoim u krolow, panow y wielkich xiążąt Litewskich y u całey Rzeczy Pospolitey przywiliami y constitutiami approbowali y was, iako potomkow swoich y collatorow po sobie obroncami y protektorami tych że cerkwi Bożych y monastyrow zostawili. Ktora collacya y protekcya przez tak wiele wiekow trwaiąc, iako od żadnego waszego przodka nie była naruszona, tak toż samo bardziey ieszcze w obserwantiey u krolow panow zostawało, ponieważ oni (iako z spraw, przywiliow y constitutiey seymowych dowiedlismy) tych praw y funduszow Połockich strożami będąc aż do krola Stephana, nie dopuscili, aby monastyry y cerkwie Połockie, na waszych przezacnych y swiątobliwych funduszach y nadaniach zostaiące, na swobodach y wolnosciach upadać mieli. Wszakże gdy tak niefortunny czas posłużył, że my duchowni z possessyi tak obszernych fundacyi, a wy przeswietne domy y familie, z starożytney swoiey collacyey niesłusznie wyzuci zostały przez wynalazki wyżey opisane ichmosciow iezuitow Połockich, szłuszna rzecz, abyśmy o takie bezprawie tak samych siebie, iako y was, collatorow cerkwi Bożych, do groliwosci y należytego starania o vindykacyą tych praw, funduszow y przywiliow pobudzili. Iesteśmy bowiem ieden narod y iedney oyczyzny synowie y tey że Rzeczy Pospolitey wszelakich praw, swobod y wolnosci za iedno wszyscy rownie używamy y onemi się szczycimy. Coż za przyczyna, abyśmy tracić mieli tak wiele monastyrow y cerkwi y fundacyi do nich należących, ażeby ci, ktorzy przywilia ad male narrata otrzymawszy y wszelką słuszność y sprawiedliwość na strone uchyliwszy, pochwałę ztąd

odniesli y za lepszych poczytani byli, a my hańbe y opressyą ponosili y do dzierżenia dobr naszych własnych y mieysc swiętych przychodzić nie mieli? Nie odsądzeni bowiem od nich iestesmy żadnym oczewistym dekretem, nie popadlismy w żadne paeny, żeby za iakie excessa miała Rzecz Pospolita odbierać to, czego nigdy nam nie nadawała. Nie pokażą też żadnego zrzeczenia dobrowolnego, żebyśmy z cerkwi y z monastyrow, y z fundacyi, nam należących, wyzuć się y na ichmosciow prawa nasze, fundusze y przywila transfundować mieli, owszem one, iako przed tym tak y teraz, iako sami w swoiey informatiey cytuią, przy nienaruszoney mocy y dawnym valorze zostaią. Toć nie *kosciołowi* ichmosciow oycow iezuitow Połockiemu, ale podług dawnosci swoiey y woli wyrazney fundatorow y ich swiątobliwey intentiey y confirmacyi tak wielu krolow ichmosciow, starożytnym *cerkwiom* y *monastyrom* Połockim te fundusze należeć powinne. I iużeśmy dowiedli, że krol Stephan, iako nie mogł nikomu gwałcić praw y przywiliow y constitucyi seymowych, a zwłaszcza monastyrom y cerkwiom Połockim poprzysiężonych, tak to, co zapisał przywiliem ichmosciom oycom iezuitom Połockim, valoru żadnego nie ma, ponieważ według wszystkich praw tak duchownych, iako y swieckich, nicht nikomu cudzey rzeczy żadnym sposobem brać, an oney confecować nie może, ani też z pozwoileniem y consensem Rzeczy Pospolitey kro- Stephan mogł do approbaty swego prywat-l nego przywilijn fundacyinego z dobrym sumnieniem przystępować, ponieważ za wprowadzeniem takiey szkodiiwey całemu Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu praeiudicaty, koźdy mogł by bydź niebezpieczny dobr, fortuny y maiętnosci swoich, gdyż za takim przykładem ichmosciow oycow iezuitow Połockich y drugim by się otworzyła droga do podobgo uproszenia u królow dobr y fortun cudzych ku przywłaszczeniu nienależycie sobie, tak iako to ichmość oycowie iezuici Poloccy monastyrom Polockim uczynili. Wszystkie tedy te pomienione przyczyny y gruntowne ratie, gdy fundusz oycow iezuitow za nieważny bydź poczytaią, słuszną nam okazyą daią, abyśmy tak iawney y sprawiedliwey sprawy naszey tandem aliquando u ichmosciow oycow iezuitow Połockich upomniel się. Mamy przy tym niemniey y ztąd do gorliwosci wziąć sobie pobożne motiwum, żeśmy iedney y tey że katolickiey wiary będąc y w posłuszenstwie koscioła swiętego rzymskiego zostaiąc, a przed się tak od ich mosciow oycow iezuitow w poniżeniu iesteśmy, iż iak heretycy y rożnych sekt wiary ludzie w swoich prawach y przywiliach y wolnosciach bezprawia nie odniesli, to nasza religia od ichmosciow iezuitow cierpieć y ponosić musi, kiedy ci wszyscy swoim swobodami y wolnosciami szczycą się, nam tylko iednym, a ieszczcze katholikom y rownym im w wierze, taki grawamen stanął w prawach y wolnosciach naszych, żeśmy cerkwi, oraz dobr y nabożenstwa naszego postradali. Zaczym słuszna y sprawiedliwa abyśmy, pokazawszy Bogu y swiatu takie injurie nasze, starali się z powinnosci naszey, iako by to, co niesłusznie od zakonu naszego odeszło, znowu swiątobliwym sądem przywrocono było, wiedząc o tym, że się nie tylko upominamy o zgwałcenie praw y funduszow starożytnych, ale nadto cerkwi y monastyrow ab antiquo do uniey należących, czego przy dokumentach prawnych wyżey cytowanych, nie mniey iest dowodem y Paraska swięta albo Parascewa Połocka, w monastyrze swiętego Spasa, za Połockiem życie swoie zakonne prowadząca, ktura będąc corką xięcia udzielnego Połockiego imieniem Rechwolda, a wnuczka xięcia Borysa, ktury zbudował w zamku cerkiew Swiętey Sophyi y cerkiew Swiętego Spasa, prawnuczką zaś xiążęcia Litewskiego Ginwiła, ktury na xięstwo Połockie wstąpił, ktury się urodził z xiążęcia Litewskiego Mingayła, według wszystkich latopiscow ruskich z monastyra Połockiego swiętego Spasa wezbrała się do Rzymu, y w Rzymie kilka lat mieszkaiąc, tam w swiątobliwosci y poboż-

nosci żywota dokonała y poswięcona albo kanonizowana została, kturą prawi zowią „Praxidis“, a po rusku „Paraskowia“, gdzie w Rzymie na iey imie cerkiew zbudowano y tąm ciało iey leży pochowane, o czym y Stryikowski w swoiey kronice cap. 6, folio 274 y folio 275 wspomina y tychże latopiscow ruskich cituie. A ztąd ponieważ ta swięta Parascewa, albo Praxidis, mniszką w Połocku będąc w monastyrze swiętego Spasa, a potym życie swoie w Rzymie skonczyła, dowod iest, że ona nie inszey religiey była, tylko katholickiey greco-unickiey, y cerkwi Połockie w ten czas w iednosci y posłuszenstwie stolicy rzymskiey zostawały; bo gdyby ta swięta Paraskowia inszey wiary była, nigdy by z devotią swoią do Rzymu na prowadzenie swiątobliwego pożycia iść nie zapuszczała się. Utwierdza tedy nam y ta swięta xiężna y zakonnica Połocka prawa y fundusze, że za niemi cerkwie, monastyrow y dobr do nich należących, iako za iednosci z kosciołem rzymskim fundowanych upominamy się. Przyznaią tożsamo y ichmość oycowie iezuici Połoccy, kiedy w swoiey informacyey za pierwszą fundatorkę położywszy, te xiężne prawowierną y swiętą oną utytułowali, między fundatorami mianuiąc. Coż nam daley do przeszkody iest, abyśmy tak iaśne, widome y sprawiedliwe dokumenta opusciwszy, nie mieli, używszy Boga na pomoc, przystąpic do certamentu z ichm. oycami iezuitami o lepszość naszego prawa, gdy nawet widzimy, że y praescriptia nikogo w rzeczach niesprawiedliwych bronić nie może, ktora choć by naydłuzsza była, poki nie pokaże w sobie fundamentu sprawiedliwey sprawy, poty nigdy aktoratu dobrego nie uczyni, ale niesprawiedliwość zawsze za niesprawiedliwość poczytana bydź musi, iako niedawny, barzo swieży przykład mamy z procederu prawnego swiętey pamięci xiędza Gabryela Kolędy, metropolity Kiiowskiego, z szlachetnym magistratem Wilenskim, ktury lubo od pułtoruset lat y daley iurisdyke metropolitani tu w Wilni y mieysca poswętne, gdzie cerkwie quondam byli, niesłusznie przywłaszczywszy, z iurysdyką mieską złączył był, iednak po tak wielkiey praescriptiey musiał się sprawować xiędzu metropolicie magistrat y wszystko to przywrocić co kolwiek nie należycie przez ich antecessorow zabrano było, iako o tym dekreta oczewiste commissarskie y iego krolewskiey mosci relacyine szerzey w sobie opiewaią. Podobne iest praeiudicatum y w sprawie swiętey pamięci xiędza Leona Załęskiego metropolity z ichm pany... że y tam dobra do episkopiey Włodzimierskiey należące, od dawnych episkopow zaniedbane, y także od pułtoraset lat iuż w possessyey nie będące, odsądziwszy ichmosciow panow.... od niesłuszney possessyey, kathedrze Włodzimierskiey przysądzono. Taż podobna praescriptia y ichmosciow kniaziow Horskich ratować nie mogła, ale po tak długiey niesłuszney possessyi dobr nazwanych Troscienca, od krolowey Heleny moskiewki monastyrowi y cerkwi Minskiey Wozniesenskiey fundowanych, musieli pomienione dobra przywrocić temuż monastyrowi, będąc od nich odsądzeni oczewistemi dekretami, za co teraz w zamiane tych dobr klasztor trzyma *Słobodkę*. A tak koniec niech będzie tey refutacyey ten, że gdy Pan Bog wszelką brzydzi się niesprawiedliwoscią, trzeba nam przy sprawiedliwosci stanąć y Boga, iedyną prawdę, za pomocnika wziąć y pzawde zagrzebioną odnowić y co zgineło iednosci swietey pozyskać y zgorszenie y hanbę, ktorą religia nasza cierpi y ponosi, od siebie y sukcessorow naszych należy pozbyć.

IV.

A c t a

Iudicialia Consistorii Generalis Metropolitani per Lithuaniam Grodnensis sub auspiciis Illustrissimi Excellmi Domini Theodosii Rostocki Archi-Episcopi Kiiovіensis, Halicen. totius que Russiae Metropolitae, Archimandritae Kiiovo-Peczaren., ordinum Polon. Aquilae Albae et S-i Stanislai Equitis, tum status Equestris per Poloniae Regnum et M. D. Lith. senatoris stante exercitio et executiva jurisdictione Perill. Reverendissimi Dom. Mathiae von Zegierd Korn, Abbatis Grodnen. o. s. Basilii M. officialis generalis ac Consistorii Grodnen. Praesidis Vicariali ab Anno 1794 die 28 men. Decembris inchoata, anno vero Octobris post 1798 die 29 mens. promulgatam jurisdictionem Episcopatus Brestensis Illustrissimi moderni Loci Ordinarii finita ad perpetuam rei memoriam confecta.

Roku Panskiego tysiącznego siedemsetnego dziewiędziesiąt czwartego, miesiąca Grudnia, dnia dwudziestego osmego w Grodnie,

Przed nayprzewielebnieyszym wielmożnym iegomość xiędzem Macieiem Korniem, opatem Grodzenskim, officyałem generalnym metropolitalnym Wielkiego Xięstwa Litewskiego y sędzią, tudzież przewielebnieyszemi ichmość xiężmi Tomaszem Woszczełłowiczem, surrogatem y dziekanem grodzienskim, parochem Brzostowicy Wielkiey, oraz Ianem Dylewskim, parochem Balinskim, wyznaczonemi assessorami, stanąwszy osobiscie wielebny xiądz Ian Osuchowski urzędu surrogatorskiego konsystorza Foralnego Grodzenskiego instygator pryncypalnie czyniący powod, na terminie dzisieyszym, z listu obwieszczalnego stosownie do obmowy prawa po surrogacyach intymowanego prawnie przypadaiącym, zaskarżaiąc zaoczność wszystkich w powszechnosci y każdego w szczegulnosci, ieżeli niestawaiących, a iakąż kolwiek do tego należność maiących, lub mieć onęż rozumieiących, juryzdykcyi metropolitalney podległych, w granicach Archi-Dyecezyi Wielkiego Xięstwa Litewskiego znayduiących się, na tychże zaoczność y niestawienie się nie zważaiąc, przy położeniu instrumentu z kancellaryi jasnie wielmożnego iegomość xiędza Teodozyusza Rostockiego, arcybiskupa Kijowskiego y Halickiego, metropolity całey Rusi, Kijowo-Peczarskiego archimandryty, roku teraz

bieżącego 1794, miesiąca Lipca, podług dawnego kalendarza, dnia 23 w Radomyslu datowanego y podpisanego, z wszelką władzą zupełną, tak do rozsądzania spraw, iako y odbywania czynnosci innych jasniey w tymże instrumencie opisanych y wyrażonych, wydanego, w osnowie następuiącey: Teodozyusz Rostocki z Bożey łaski y swiętey stolicy apostolskiey arcy-biskup Kijowski y Halicki, metropolita całey Rusi, Kijowo-Peczarski archimandryta. Całemu duchowieństwu y ludowi archi-dyecezyi naszey metropolitalney w Wielkim Xięstwie Litewskim, pod panowaniem Rzeczy Pospolitey znayduiącey się, pokoy w Panu y nasze archi-pasterskie błogosławienstwo. Gdy w ninieyszych czasu okolicznosciach, procz innych przyczyn, szczegulniey dla zupełnie zatamowaney kommunikacyi, tak dla duchowienstwa naszego, iako też dla wszystkich wiernych Chrystusowych w W. X. Litewskim mieszkaiących, a naszey archi-pasterskiey władzy podległych, nie tylko w potrzebach, ktore się tyczą wymiaru sprawiedliwosci, ale też ktore do zbawienia duszy należą, do nas y naszych konsystorzow, w granicach panstwa nayiasnieyszey Imperatorowey ieymosci, pani naszey naymiłosciwszey, teraz będących, wolny przystęp iest wzbroniony archipasterskim naszym obowiązkom, dla ktorych potrzebom duchownym pastwie nam powierzoney zaradzać winnismy. Dosyc czyniąc konsystorz w granicach W. X. Litewskiego, w miescie Grodnie, wygodzie uciekaiących się odpowiadaiący, ze wszystką władzą, ktorey innym naszym konsystorzom zwykliśmy udzielać, ustanowić umysliliśmy, jakoż w rzeczy samey ninieyszym listem naszym do dalszego rozrządzenia naszego ustanawiamy, przeznaczaiąc dla wspomnionych mieszkancow w W. X. Litewskim na urząd officyała nayprzewielebnieyszego iegomość xiędza Macieia Korna zakonu swiętego Bazylego Wielkiego opata, koadjutora grodzienskiego, na assessorow zaś y wspołsędziow, cum voto decisivo, konsystorza pp. i. xx. Tomasza Woszczełłowicza, dziekana grodzienskiego y surrogata teraz oznaczonego, parocha Brzostowickiego y Iana Dylewskiego parocha Balinskiego, ktorym poruczamy, procz pilney bacznosci y usilnego starania, srzodkami przyzwoitemi znaglać, aby ustawy tak Synodu Zamoyskiego, iako też dyecezalnych, pod prezydencyą naszą mianych, od wszystkich były zachowane, aby wszyscy, ktorzy się obowiązali do publiczney usługi powinnosciom własnym dosyć czynili, oraz aby kapłani swiatli y dobrego życia posługę parochialną pełnili y lud nauką chrescianską oswiecali, aby zgromadzenia dekanalne co czwierć roku odprawowały się y na nich, przez przeznaczonych od nas lub konsystorza, doswiadczenia bywały, izali duchowienstwo mniey swiatłe w teologii moralney postępuie Nad to moc daiemy y pozwalamy cerkwie y kaplice tak zbudowane, iako też maiące się budować, poswięcać, albo aby poswięcane były poruczać y w nich odprawiania mszy ss. kapłanom żadnemi cenzurami nie związanym pozwalać; też cerkwie zmazane rekonсyliować, od wszystkich przypadkow nam samym zachowanych, oraz y stolicy apostolskiey, nam zaś pozwolonych rozgrzeszać y innym spowiednikom, przez examen za zdatnych uznanym, do tegoż zamiaru pozwolenie dawać, pokuty publiczne y uroczyste naznaczać, listy zaswiadczalne wydawać. Sprawy wszystkie, bądź iak cieszkie y zawiłe, tak kryminalne iako cywilne, małżenskie, beneficyalne y inne iakie kolwiek by też powrocenia od początku, tak pryncypalne, iako też przypowiadaiące się wprowadzone, a nie rozsądzone, y na potym wprowadzić się y rozsądzić maiące, także od sądow surrogatoryalnych przez odwołanie się przychodzące słuchać, poznawać y powinnym porządkiem decydować. Wyroki y dekreta do prawney exekucyi przywodzić, nieposłusznych y upartych srzodkami prawa hamować, censurami karać, aggrawować, reagrawować y superreaggrawować y znowu od tych że razy tyle, ile potrzeba z prawa będzie uwalniać, y inne wszystkie kary prawem przepisane orazz

własnego zdania występkom przyzwoite rozciągać. Od urzędu y beneficyum zawieszać, wykroczonych, zachowawszy porządek prawny, kanonicznie upominać, po trzykroć upomnionych, a nie poprawiaiących się od beneficyum oddalać, zachowuiąc w tym wszystkim do nas archi-pasterzaa rekurs; parochom nie uczonym, lub też słabym, zdatnych wikaryuszow przydawać, oraz administratorow do wakuiących cerkwi po upłynieniu pułrocznym, ieżeliby należytych nie miały parochow, za poprzedzonym examinem do roku przeznaczać y aby prawego miały parocha obmyslać; listy apostolskie do nas wymierzone y wymierzyć się maiące do skutku przywodzić. Rezygnacye by też y zrzodła zamiany potwierdzać, indulta dla zabieraiących się do stanu małżenskiego, uwalniaiące od zapowiedzi, w nagłey potrzebie dawać y tymże małżenstwa stosownie do okolicznosci błogosławić lub zakazywać w stopniach zakazanych, według pozwolenia apostolskiego nam danego, gdy w tey częsci archidyecezyi znaydować się nie będziemy, dyspensować; pomocy swieckiey w przypadkach potrzeby używać y upartych, oraz o ucieczkę podeyrzanych kapłanow imać, występki herezyi y apostazyi rozpoznawać y przysięgi oczyszczenia się kanonicznego dopuszczać. Osoby, praw obrony przy mieyscach ss. nie maiące, z tychże mieysc wydawać pozwalać, w zachowaniu postow y swiąt stosownie do prawa dyspensować. Zabieraiącym się do stanu duchownego y prezentowanym do beneficyow instrumentow na inkwizycye wydawać y z tych wyroki o ich że urodzeniu, życiu, utsciwości y zdolnosci, za poprzedzonym z teologii moralney examinem, oraz o stanie beneficiow, stanowić y noszenia sukienki kleryckiey pozwalać. Chcących bydź instytuowanemi do beneficyow przez inkwizycye we wszystkich wspomnionych punktach doswiadczać y zupełnie zdatnych znaydzionych do nas cum voto po instytucyą odsyłać. Akta konsystorza swego pilnie strzedz, oraz dobrze y porządnie oprawione zachowywać, wszystko też to, co się wyżey wyraziło, wcześnie, roztropnie y przykładnie do dalszey woli naszey, pod naszym imieniem y pieczęcią wypełniać. Sprawy zaś nieważności zakonney professyi, degradacyi, toż przez apellacye od sądow suffraganow naszych y przez rekurs do nas przyszłe erekcye nowych parochii, tychże złączenia, rozdzielenia, zniesienia y wznowienia, instytucye do beneficyow, generalne cerkwiow wizyty, stanowienie surrogatow y dziekanow, zwoływania synodu dyecezalnego y onegoż w konstytucyach dyspensy, admissy do dyecezyi y z niey dymissy y to wszystko, co ninieyszym listem wyraznie pozwolono nie iest, nam zachowuiemy w mocy posłuszenstwa s. wszystkim y każdemu władzy naszey podległym, przykazuiąc aby tak ustanowionemu w W. X. Litewskim konsystorzowi naszemu powinną część oswiadczali, wszystkim rozkazom, wyrokom y zarządzeniom iego powodowali się y posłuszni byli. Dat w Radomyslu, dnia 23 Lipca v. s. 1794 roku. Teodozyusz metropolita, m. p. Andryan Hołownia z. s. B. W. i. w. metropolity C. R. sekretarz y Br. opat, m. p. Na mocy tegoż instrumentu, tudzież wyrazow w nim umieszczonych o zafundowanie iuryzdykcyi swey officyalskiey generalney W. X. Litewskiego, oraz siebie wraz z assessorami za sędziow prawych y legalnych po surrogacyach y dekanatach ogłoszenia, pisarza konsystorza tegoż metropolitalnego W. X. Litewskiego oznaczenia y nominowania instygatora sądowego postanowienia, spraw czyli w stopniu odwołania się będących', czyli na nowo podług przepisu prawa wprowadzać się maiących, przyimowania, onych rozsądzania, wyznaczenia sądom tymże mieysca, oraz kadencyow sądowych przepisania y tego wszystkiego, co z obmowy powyżey wyrażonego instrumentu do wykonania iest polecono czynienia, dopraszał się.

Nayprzewielebnieyszy wiel. i. x. officyał generalny w. x. Litewskiego wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, zważywszy instancyą w. x. instygatora foralnego, urzędu surrogatorskiego, tudzież legalność terminu z listu

obwieszczalnego po surrogacyach grodzenskiey y części nowogrodzkiey ogłoszonego w dniu dzisieyszym przypadaiącą, przychylaiąc się także do instrumentu i. w. arcybiskupa y metropolity w instancyi powodu, z aktu y tresci umieszczonego, juryzdykcyą swoią officyalską w imie panskie ufundował siebie wraz z assessorami do spraw wszystkich, tak w stopniu appellacyi będących, a nie dokonczonych, iako y innych wyniknąć mogących, za prawego y nie wątpliwego sędziego ogłosił instygatorem konsystorza tegoż generalnego metropolitalnego w w. x. Litewskim wielebnego xiędza Łeona Koncewicza, administratora parafii Grodzenskiey nominował, ustanowienie zaś pisarza do czasu sposobnieyszego odłożyl, mieysce do odbywania pomienionych sądow miasto Grodno, kadencye zaś sądow tychże trzy, to iest zaczynaiąc w roku następuiącym 1795, pierwszą od dnia 15 miesiąca Stycznia do dnia 15 Lutego, drugą od pierwszego Czerwca przez cały tenże miesiąc, trzecią od pierwszego Pazdziernika do piętnastego miesiąca Listopada, a to podług dawnego kalendarza, (wyjąwszy sprawy prętszego rozsądzenia wymagaiące, ktore oprocz kadencyi w czasie każdym za obwieszczeniem pp. i. xx. assessorow rozsądzone bydź mogą) oznaczył y przepisał. Instygatorom surrogatorskim o odbytych sprawach w sądach foralnych na każdą kadencyą sądow swych rapporta z wyszczegulnieniem komu była, o co y przez kogo sprawa intentowana, iaki w niey wyrok y czyli ostateczny lub nie, nastąpił, wiernie, z podpisem swym podawać zlecił, y do dopełnienia tak tegoż, iako y innych powinnosci zobowiązał mocą ninieyszego dekretu.

Wielebny xiądz Teodor Arcimowicz, przeciwko wielebnemu xiędzu Atanazemu Lopuszewskiemu.

Roku Panskiego tysiącznego siedemsetnego dziewięćdziesiąt piątego, dnia piątego, miesiąca Czerwca v. s. w Grodnie.

Przed nayprzewielebnieyszym wiel. i. x. Macieiem Korniem — opatem Grodzenskim, officyałem general nym metropolitalnym w. x. Litewskiego y sędzią, tudzież przewielebnieyszemi i. x. x. Tomaszem Woszczełłowiczem, surrogatem y dziekanem Grodzenskim, parochem Przostowickim, oraz Janem Dylewskim, parochemBalinskim wyznaczonemi assessorami, stanąwszy osobiscie wielebny x. Teodor Arcimowicz—pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym, z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaskarżaiąc zaoczność wielebnego xiędza Lopuszewskiego ieżeli niestawaiącego y oraz na iego niestawienie się nie zważaiąc, odwołuiąc się do dawniey rozpoczętego processu w sądach surrogatorskich w Słonimie, zaskarżał o to, to iest o nieoddanie zasiewu żytniego przez powoda w Lipsku usianego, a przez pozwanego zebranego, beczek dwie y puł wynoszącego, pozniey do oddania skryptem zapewnionego, oraz o nienadgrodzenie kosztow na oranie y bronowanie na tenże zasiew łożonych, o pobicie powoda y dyffamacyą w rożnych mieyscach, toż o pobicie parobka, o zapłacenie swini maciory przez pozwanego zasczwaney, lub iuney oddanie, o podstępne uzyskanie powtorney prezenty na plebanią Jaczenską, uchylenie teyże, oraz beneficyum tegoż na rzecz powoda przyznania y z użytkami oddania, nie mniey expens prawnych powrocenia, zastrzegłszy sobie wszelkie obrony z prawa wynikaiące, z należytym uszanowaniem, dopraszał się. W przytomnosci wielebnego xiędza Atanazego Lopuszewskiego, administratora Jaczenskiego, przeciwko wielebnemu x. Arcimowiczowi potestuiącego się y na pretensye przez wielebnego xiędza Arcimowicza roszczone, iż te zupełnie są zaspokoione odpowiadaiącego, a w tym mieyscu iako w sprawie uczynkowey inkwizycyą obiętey, a przez wielebnego xiędza Arcimowicza, iak dokument zaswiadczy, umorzoney, nie mieć mieysca tych pretensyi dopraszaiącego się, z strony zaś swey pretensye, regestrem wyszczegulnione, pokładaiącego y onych przysądzenia, oraz utrzymania siebie przy uzyskaney prawnie prezencie żądaiącego. Nayprzewielebnieyszy wielmożny i. x. officyał generalny

y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi siedząc etc. zważywszy instantye stron, tudzież wnioskow y odpowiedzi, tak na pismie podanych, iako y słownie wniesionych wysłuchawszy, nie mniey dokumenta przez strony złożone rozmyslną uwagą przeczytawszy y roztrząsnąwszy, co się dotyczy kategoryi wielebnego xiędza Teodora Arcimowicza preciwko wielebnemu xiędzu Atanazemu Łopuszewskiemu względem pretensyi do tegoż rosczonych, iako to o nieoddanie zasiewu w Lipsku zasianego, o nienadgrodzenie kosztow na oranie y bronowanie roli w Lipsku, pobicie powoda y lezye przeciwko temuż w rożnych mieyscach czynione, nie mniey podobnież pobicie parobka u powoda w usługach zostaiącego, zasczwanie maciory y zapłacenie za nie waloru, lub inney na to mieysce powrocenie. Ponieważ z toczonego przez w. xiędza Teodora Arcimowicza przeciwko w. x. Atanazemu Łopuszewskiemu w konsystorzu surrogatorskim słonimskim w roku ieszcze 1788 zaczętego processu, iak z tegoż processu przez w. x. Arcimowicza złożonego, do ktorego y w sprawie ninieyszey czyni, okazuie się, iż wszystkie te pretensye processem tymże były zaięte y w. x. Arcimowicz po zyskanym dekrecie, w dowod pretensyi tych y zaskarżeń, wyprowadzenie inkwizycyi naznaczaiącym, po ukonczeniu tychże inkwizycyi uprzedzaiąc otwarcie rotułu z w. x. Atanazym Łopuszewskim, nadmienione pretensye na zawsze umarzaiąc y szczegulnie na zasiew żyta w plebanii Lipskiey zwrocenie, iesienną porą, beczek żyta dwie y puł sobie ostrzegaiąc, iak kwit tegoż wielebnego, xiędza Arcimowicza w dniu 9 miesiąca Marca roku zeszłego w plebanii Iaczenskiey przy pieczętarzach, to iest ww. xx. Sawaszkiewiczu y Rafałowiczu podpisany zaswiadcza, zupełnie ugodził się; pobicie też osoby w. x. Teodora Arcimowicza sądownie złożone, pierwsze dnia 9 miesiąca Marca przez wielebnego xiędza Koiałowicza, drugie dnia 8 miesiąca Kwietnia przez w. xiędza Karpowicza w roku 1789 podpisane, a przez tych że nadmienione zaswiadczenia podpisuiących, w czasie agituiącey się w plebanii Iaczenskiey kommissyi, w przytomnosci pp. i. xx. kommissarzy stron obydwoch, pod dniem osmym miesiąca marca 1794 roku, co do tey okolicznosci stwierdzone y przysięgą nawet, ieżeliby tego wymagała potrzeba, potwierdzić ofiarowane, przez pp. i. xx. kommissarzy stron obydwoch podpisane, wyłuszczaią, nie nastąpiło y że szczegulnie łapanie tylko, oraz wspolne przemowki pomiędzy w. x. Atanazym Łopuszewskim y Teodorem Arcimowiczem były słyszane, dowodzą. Wielebny też xiądz Teodor Arcimowicz wydaiąc pozew przeciwko wielebnemu xiędzu Atanazemu Łopuszewskiemu do sądu ninieyszego, dniem 20 miesiąca Kwietnia, podług dawnego kalendarza, w roku bieżącym datowany, w niem szczegulnie kategorye dwie, to iest utrzymanie siebie przy possessyi plebanii Iaczenskiey, wedle praw onemuż służących y pierwiastkowo wydanych, oraz dosyć uczynienia dokumentowi assekuracyinemu w roku 1794, miesiąca Marca dnia 9 na oddanie beczek dwuch y puł żyta wydanemu umiescił. Przeto z powodow tych na prawie słusznosci gruntuiących się pretensye nadmienione do w. x. Atanazego Łopuszewskiego przez wielebnego xiędza Teodora Arcimowicza rosczone, iako nie tylko rewersem powyżey wyrażonym umorzone, ale nawet processem teraznieyszym nie zaięte, za oddalone bydź uznał, y co do tego punktu w. x. Łopuszewskiego wolnym bydź zadeklarował. Co się zaś dotyczy żądanego przez w. x. Teodora Arcimowicza oddania beczek dwoch y puł żyta, podług brzmienia powyżey wyrażonego dokumentu, gdy dokument ten przez wielebnego xiędza Atanazego Łopuszewskiego niezaprzeczony, zastrzeżenie względem zasiewu w Siderce przez w. x. Łopuszewskiego zostawionego, a przez w. x. Arcimowicza zebranego w nagrodę użytku, zasiew żytny na gruncie plebalnym siderskim na rzecz w. x. Łopuszewskiego ustąpiony, w sobie zawiera, zasiew zaś ten dla

wzbronienia kollatora przez w. x. Łopuszewskiego zebrany nie został, z przyczyny ktorey kondycye, nawzaiem strony wiążące, w rewersach umieszczone nie zostały dopełnione. Przeto y tę pretensyą za oddaloną bydź uznał, rownież pretensye w. x. Atanazego Łopuszewskiego do w. x. Teodora Arcimowicza roszczone, iako z tego samego zrodła wynikaiące, oddalił. A co do kategoryi w. x. Teodora Arcimowicza o przyznanie onemuż prawa na plebanią Iaczenską y użytkow z plebanii przez teyże w. x. Atanazego Łopuszewskiego dotąd wybieranych, powrocenie do sądu ninieyszego przeciwko w. x. Atanazemu Łopuszewskiemu wprowadzoney. Lubo w. x. Teodor Arcimowicz przy położeniu tak prezenty przez nayiasnieyszego Stanisława Augusta króla w roku 1763 miesiąca Maia dnia 22 w Białym Stoku datowaney y podpisaney, do akt konsystorza metropolitalnego grodzenskiego w Słonimie, roku tegoż, dnia osmego Czerwca zapisaney y przyiętey, iako też manifestow z strony swey poczynionych z teyże położoney prezenty pierszość prawa do plebanii Iaczenskiey sobie służącą okazuiąc, y że w. x. Atanazy Łopuszynski pozniey y to sposobami podstępnemi prezente na toż samo beneficyum sobie wyiednać do uczynienia rezygnacyi beneficium tegoż w. x. Denisewicza, poprzedniego plebanii teyże Iaczenskiey possessora, przynaglił y zmusił, wnosząc uchylenia prawa wielebnemu xiędu Łopuszewskiemu pozniey wydanego y plebanii Iaczenskiey sobie przysądzenia wraz z użytkami z plebanii teyże dotąd wybieranemi doprasza się. Gdy iednak w. x. Atanazy Łopuszewski przy położeniu rownież prezenty prez tegoż nayiasnieyszego Stanisława Augusta krola w Grodnie, dnia 26 miesiąca Czerwca, roku tegoż 1793 datowaney y podpisaney onemuż na beneficyum Iaczenskie, iako od zwierzchności duchowney zaleconemu, po dobrowolney rezygnacyi w. x. Pawła Denisewicza wydaney, w aktach konsystorza tegoż w Słonimie 13 miesiąca Sierpnia w roku tymże umieszczoney, prawym siebie possessorem tyle razy rzeczoney plebanii, iuż to przez administrowanie aż dotąd oneyże, za wydanym na to od zwierzchności pozwoleniem, iuż y przemilczenie w. x. Arcimowicza, bydź okazuiąc utrzymania siebie przy teyże, a zaskarzeń w. x. Arcimowicza w tey mierze czynionych, iako niesłusznych y żadnym dowodem nie popartych uchylenia, żąda, nad to że w. x. Arcimowicz, naganne prowadząc życie, takowemi swemi czynnosciami mniey zdolnym do posiadania beneficyum okazał się y że o to process onemuż do konsystorza metropolitalnego surrogatorskiego, w Słonimie będącego, był intentowany, wnosząc listy, zle obyczaie tegoż wielebnego xiędza Arcimowicza w wyrazach swych wyłuszczaiące do tegoż urzędu surrogatorskiego przez w. Szymona Zawistowskiego, czesnika ziemi Bilskiey, kollatora cerkwi Siderskiey, ktorey pod ow czas w. x. Arcimowicz był administratorem, pisane, w sądzie swym pokłada. Przeto stosuiąc się w tey mierze do praw kanonicznych, iż w otrzymanych do iednego beneficyum prezentach, nie pierwszosc czasu, lecz zdolność y nieskazone obyczaie zważane bydź powinny y że prawo kollacyi maiący swe poprzednicze oswiadczenie się za iednym uczynione, innego prezentuiąc, odmienić może, iak wyraża Piasecki w xiędze pod tytułem Praxis Episcopalis, articulo, 2 quae Beneficia conferre possit episcopus, numero 25: Patronus potest variare accumulando alium praesentatum, tudzież pod liczbą 29..., w słowach: potest item episcopus gratificari, cui voluerit, si patronus variat, seu plures praesentat etc. konsylium też Trydenckie o dobieraniu zdolnych parochow, sess. 24 capite 18 w słowach: expedit maxime animarum saluti a dignis atque idoneis parochis gubernari etc. y daley, porro episcopus et qui jus patronatus habent etc. idoneos aliquot clericos ad regendam ecclesiam nominent etc. Ex hisque episcopus cum eligat quem caeteris magis idoneum judicaverit atque illi et non alteri collatio ecclessiae ab eo fiat etc.; tudzież sessione 25 cap. 9: ad haec liceat episcopo praesentatos a patronis, si idonei non fuerint repellere etc. Prawa po wyżey wyra-

żone, zachowane mieć chciało y lubo w zarzutach w. x. Arcimowiczowi poczynionych żadna decyzya finalna po rozpoczętym w tey mierze processie nie nastąpiła, wielebny iednak xiądz Arcimowicz nie ukonczaiąc dla oczyszczenia swego, przeciwko sobie intentowanego processu, tym samym winę podeyrzenia na siebie sciągnął, wnioskow też nakoniec swych, iako to podstępnie wyrobioney prezenty y przynaglenia do rezygnowania beneficyum w. x. Denisowicza, żadnym nie wspiera dowodem, owszem z złożonego dokumentu, pod dniem 8 miesiąca Marca 1794 roku, przez w. x. Pawła Denisewicza, w ow czas iuż administratora cerkwi Dubienskiey, przy podpisanych na tymże dokumencie pieczętarzach na rzecz w. x. Atanazego Łopuszewskiego administratora cerkwi Jaczenskiey wydanego, iż tenże w. x. Denisewicz żadney o to nie czynił pretensyi, owszem z innych do w. x. Łopuszewskiego mianych, zupełnie zakwitował, okazuie się w. x. Atanazego Łopuszewskiego, na mocy prezenty onemuż służącey, według obmowy praw powyżey wyrażonych prawym administratorem cerkwi y plebani Jaczenskiey bydź uznał, starania się na mocy teyże o installacyą na toż beneficyum dozwolił. Prezentę zaś przez w. x. Arcimowicza uzyskaną za złożoną oznaczył y oneż na tych miast w kancellaryi ninieyszey w. x. Arcimowiczowi złożyć nakazali oraz w. x. Łopuszewskiego wolnym od wszelkiey w tey mierze impetycyi ogłosił y zadeklarował, tudzież expensa stron nawzaiem pokompensował, mocą niniejszego dekretu.

Sławetny Mikołay Paray przeciwko wielebnemu xiędzu Michałowi Bielkiewiczowi.

Przed etc. stanąwszy osobiscie sławetny Mikołay Paray, pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaskarżaiąc zaoczność wielebnego xiędza Michała Bielkiewicza, parocha Skidelskiego, ieżeli niestawaiącego y oraz na iego niestawienie się nie zważaiąc, przysądzenia sobie zł. 6 pozwanemu przed lat kilku pożyczonych y skryptem do oddania zapewnionych, niemniey oddania pułbeczki żyta y czwierci gryki, rownież przez powoda pozwanemu danych, niemniey ukarania pozwanego za uporczywę aż dotąd nieoddanie pomienionego długu, oraz expens prawnych powrocenia dopraszałsię. W przytomnosci w. x. Michała Bielkiewicza, parocha Skidelskiego zł. 6 przez siebie pożyczonych niemniey pułbeczki żyta przyznaiącego, do oddania zaś gryki z przyczyny, iż tey niepożyczał nie bydź się obowiązanym wnoszącego. Nakoniec za dwa szluby y dwa pogrzeby pretensyą do zł. 54 do powoda formuiącego y, iż kwota nadmieniona podług ugody onemuż przynależy, odpowiadaiącego, oraz potrącenia teyże, z kwoty powodowi należącey się, dopraszaiącego się. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał generalny y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, ponieważ wielebny x. Michał Bielkiewicz paroch Skidelski dług tudzież pułbeczki żyta przyznaie. Sławetny też Paray od pretensyi w oddaniu gryki roszczoney odstępuiąc, za szluby y pogrzeby złotych 32 wielebnemu x. Bielkiewiczowi należne bydź zatwierdza, a względem oddania tak kwoty resztuiącey, iako y pułbeczki żyta wyznaczenia do oddania terminu na dniu 1 miesiąca Pazdziernika, podług dawnego kalendarza, w roku bieżącym doprasza się. Zaczym stosuiąc się do oswiadczenia y ugody stron w. x. Michała Bielkiewicza, parocha Skidelskiego, do oddania tak resztuiącey kwoty złotych 76, oraz pułbeczki żyta na rzecz sławetnego Paraja, na dniu 1 miesiąca Pazdziernika, podług dawnego kalendarza, w roku bieżącym 1795, a to pod rygorem mandatu exekutoryalnego obowiązał, skrypt na kwotę zł. 6 przez pozwanego wydany za uchylony, uznał, oraz iżby pozwany w. x. Michał Bielkiewicz sławetnemu Parajowi, w nadgrodę expens prawnych, złotych osm na tych miast zapłacił, postanowił mocą ninieyszego dekretu.

Wielebny xiądz Leon Koncewicz konsystorza generalnego metropolitalnego instygator przeciwko w. x. Mikołaiowi Rusowieckiemu.

Dziewiątego, miesiąca Czerwca v. s. 1795 roku w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie wielebny xiądz Leon Koncewicz, konsystorza generalnego metropolitalnego instygator, pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym zaskarżaiąc zaoczność wielebnego xiędza Mikołaia Russowieckiego ieżeli nie stawaiącego y na iego niestawanie pozwanego, za wdanie się nieprzyzwoite z żołnierzami rossyiskiemi y z temiż gry w karty praktykowanie y innych nie przyzwoitosci, stanowi kaplanskiemu przeciwnych zdziałanie, karami prawem przepisanemi uciążyć y podobnych na potym czynnosci pod surowszemi karami zakazać dopraszał się.

Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał generalny y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi zapatrzywszy się napozew w. x. Russowieckiemu położony, tudzież z niego termin na dniu dzisieyszym przypadaiący, ponieważ tenże wielebny xiądz Russowiecki ani sam osobiscie, ani przez swego plenipotenta nie stawa, przeciwko temuż pozew napominalny z kancellaryi swey wydać w formie zwykłey rozkazał, mocą ninieyszego dekretu.

Wielebny xiądz Leon Koncewicz konsystorza generalnego metropolitalnego instygator przeciwko wielebnemu xiędzu Mikołaiowi Russowieckiemu.

Roku Panskiego 1795, dnia 18 miesiąca Czerwca v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie wielebny xiądz Leon Koncewicz, konsystorza generalnego metropolitalnego instygator, pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu napominalnego, prawnie położonego, przypadaiącym, zaskarżaiąc zaoczność wielebnego xiędza Russowieckiego ieżeli nie stawaiącego, oraz na iego niestawanie pozwanego, za wdanie się nieprzyzwoite z żołnierzami rossyiskiemi y gry w karty praktykowanie, tudzież innych nieprzyzwoitosci, stanowi kapłanskiemu przeciwnych zdziałanie, nie mniey lezye przeciw osobie swey czynione, karami prawem przepisanemi uciążyć y podobnych na potym czynnosci pod surowszemi karami zakazać, nie mniey osobnych kar na tego w. x. Russowieckiego za to, iż on będąc zapozwanym na pierwszym terminie z pozwu przypadłym nie stanął, wskazania y wydatkow prawnych powrocenia dopraszał się. W przytomnosci wielebnego xiędza Mikołaia Russowieckiego pozwanego, przeciwko wielebnemu xiędzu instygatorowi protestuiącego się, oraz obiekcyi sobie pozwem zadanych całkowicie zaprzeczaiącego y na przeciw w. x. instygatorowi, iż ten, nocuiąc w plebanii Kozłowickiey, rożne nieprzyzwoitosci poczynił, okna w plebanii teyże powybiiał, zarzucaiącego y rownież za to ukarania żądaiącego. Przeciwnie wielebny xiądz instygator złożywszy zaswiadczenie onemuż wydane, iż żadnych nieprzyzwoitosci, nocuiąc w plebanii Kozłowieckiey, nie uczynił, wnosił, na wsparcie ktorego zaswiadczenia wielebnego xiędza Antoniego Bochdanowicza administratora Kozłowickiego, iako w sądzie ninieyszym przytomnego, wyexaminować upraszał y ukarania za obiekcye poczynione żądał. Nayprzewiewielebnieyszy wielebny i. x. officyał generalny y sędzia, wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, co do powodztwa wielebnego xiędza instygatora przeciwko wielebnemu xiędzu Russowieckiemu, ponieważ tenże w. x. Russowiecki wdania się w grę w czasie bytnosci swey w Grodnie y innych zdrożności dopełnienia całkowicie zaprzecza, zaczym w. x. instygatorowi swiadkow interessu tego wiadomych wymienić zalecił, a to na tychmiast, a że w. x. instygator za swiadkow z strony swey szlachetnego Teodora Zachorskiego y Antoniego Radziwonowskiego wymienił, na ktorych w. x. Russowiecki prze-

staie y rownież z strony swey szlachetnego Radziwonowskiego examinować doprasza się. Przeto od swiadkow tychże przysięgę na rzetelność zeznania, w przytomnosci stron odebrawszy, do wysłuchania tychże inkwizycyi przystąpił. Po ktorey wysłuchawszy, gdy z zeznania tylko swiadka iednego, iż w w. x. Russowiecki w grę kart z Nochymem żydem farbiarzem wdał się y na te dwa ruble stawiwszy, złoty ieden przez żyda miał wydany, okazuie się; drugi zaś swiadek wcale interessu tego nie iest wiadomym; zeznanie też swiadka iednego zupełnego dowodu stanowić nie może. Przeto z tych powodow w. x. Russowieckiego od żądanych przez w. x. instygatora kar uwolnił, aby iednak tenże w. x. Russowiecki, gdy kiedy do Grodna przybędzie, o przybyciu swym w. x. instygatora uwiadamiał, stancię w mieyscach uczciwych dla siebie wynaymywał y przestawania z osobami podeyrzanemi unikał, onegoż napomniał. Co zaś do zarzutow przez w. x. Mikołaia Russowieckiego w. x. instygatorowi poczynionych, ponieważ w. x. instygator z urzędu swego y powinnosci w. x. Russowieckiego zapozwał, w. zaś xiądz Russowiecki, zamiast samego tylko na powodztwo w. x. instygatora odwodu, obiekcye w. x. instygatorowi poczynił, ktore iż z słyszenia od w. x. Bochdanowicza mieć ma, sądownie wyznaie, stawaiący zaś w sądzie ninieyszym w. x. Bochdanowicz, iż żadnych wiolencyi y nieprzyzwoitosci w plebanii Kozłowickiey w. x. Koncewicz nie uczynił y o tych nie donosił zeznaie, y że względem tych, iakoby wdziałanych wiolencyi żadney do w. x. Koncewicza nie miał y nie ma pretensyi, oswiadcza nadto w. x. instygator zeznanie w. x. Bochdanowicza zaswiadczeniem wielmożnego Malinoskiego, onemuż wydanym dnia 30 Czerwca, w roku bieżącym podpisanym, iako żadnych wiolencyi y nieprzyzwoitosci w plebanii Kozłowickiey nie dopełnił, wspiera. Zważaiąc przeto nie stosownie przez w. x. Russowieckiego w. x. instygatorowi, oraz płonnie y obelżywie poczynione zarzuty y w wystaraniu się o zaswiadczenie zrządzoną expens w. x. Russowieckiego nie modz ujść kary zasłużoney uznał y ażeby naprzod tegoż w. x. instygatora publicznie przeprosił, oraz w nagrodę expens, iako za niestawienie się, na pierwszym terminie złotych 14 na tychmiast w. x. instygatorowi, nieschodząc z sądow zapłacił, nad to wstrzymuiąc nadal tegoż w. x. Russowieckiego popędliwość w czynieniu zarzutow uymę sławy przynoszących, aby tenże w. x. Russowiecki przez psalm pięćdziesiąty „Pomiłuy mnie Boże“ dyscyplinę, cudzą ręką, przy dozorze w. x. instygatora, po przeczytaniu ninieyszego dekretu, odprawił, naznaczył y postanowił mocą ninieyszego dekretu.

Wielebny xiądz Leon Koncewicz konsystorza generalnego metropolitalnego instygator, przeciwko wielebnemu xiędzu Benedyktowi Zaleskiemu.

Roku Panskiego 1795, dnia 22 Czerwca v. s. w Grodnie.

Przed nayprzewielebnieyszym wielmożnym iegomość xiędzem Maciejem Korniem opatem Grodzenskim, officyałem generalnym metropolitalnym wielkiego xięstwa Litewskiego y sędzią, tudzież przewielebnieyszym i. x. Janem Dylewskim, parochem Balinskim, assessorem, stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz instygator konsystorza ninieyszego, z urzędu czyniący powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym zaoczność w. x. Benedykta Zaleskiego ieżeli niestawuiącego zakarzył, tudzież na iego nie stawanie tegoż pozwanego za niedopełnienie przepisow tak praw kanonicznych, iako y synodalnych, w punkcie nieziechania na kongregacyą, nieodprawienia rekollekcyi, absentowania się częstego od parafii, powinnosci należnych nieodbywanie y inne zdrożnosci, ktore dowiedzione y okazane zostaną ukarania, wydatkow prawnych powrocenia, oraz co z prawa y sprawiedliwosci wypadać będzie postanowienia, dopraszał się. W przytomnosci w. x. Benedykta Zaleskiego prze-

ciwko w. x. instygatorowi protestuiącego się y na zaskarżenie przeciwko sobie uczynione iako to względem nieziechania na kongregacyą, iż w ten czas za opowiedzeniem się przewielebnemu x. dziekanowi był w drodze y na kongregacyą ziechać nie mogł, rekollekcye zaś iż odprawił, iak zaswiadczenie w. x. Teofana Medyckiego, zakonu swiętego Bazylego Wielkiego, klasztoru Żyrowickiego ww. xx. bazylianow prezydenta, pod dniem 22 Maia, w roku bieżącym wydane opiewa, nad to, iż w odbywaniu posług parochialnych parafii Szydłowickiey iest pilnym y baczným y żadne z przyczyny absentowania się iego lub odiazdu opuszczenie nie nastąpiło odpowiadaiącego y od kar za to przez w. x. instygatora żądanych uwolnienia siebie dopraszaiącego się. Nayprzewielebnieyszy wielmożny i. x. officyał y sędzia, wraz z assessorem zwyż wyrażonym, ponieważ w. x. Zaleski paroch Szydłowicki y administrator Słonimski na powodztwo w. x. instygatora o absentowanie się częste od parafii Szydłowickiey y niezostawianie na swoie mieysce innego do posług duchownych, odpowiadaiąc, że z przyczyny niebytnosci iego, ile na swoie mieysce zawsze kapłanow innych zostawiał, żaden uszczerbek w posługach parochialnych nie nastąpił wnosi, wielebny zaś xiądz instygator okoliczność tę swiadectwy dowieść oswiadcza. Przeto zważaiąc obiekcyą przez w. x. instygatora uczynioną, oraz zaprzeczenie jey z strony pozwaney, potrzebną bydź kommissyą na grunt plebanii Szydłowickiey uznał, oraz na odbycie jey stronom powodowey y pozwaney kommissarzy nominować zalecił, a że w. x. instygator z strony swey przewielebnego i. x. Kazimierza Iodkowskiego wice-dziekana Wołkowiskiego zaś w. x. Benedykt Zaleski przewielebnego i. x. Szymona Homolickiego parocha Dziewiątkowskiego nominowali, tychże przewielebnych i. xx. kommisarzy przez strony nominowanych approbował. Ktorzy to przewiel. i. xx. kommissarze w przeciągu niedziel dwoch od aktu ninieyszego dekretu na grunt plebanii Szydłowickiey ziechawszy za wydać mianemi innotescencyami, tudzież podaniem tak z strony powodowey pytań zaskarżaiących, iako y z strony pozwaney odpowiednich, nie mniey wymienieniem tychże, po ułatwieniu względem nich excepcyi, ieżeliby iakowe wypadały, przysięgę na rzetelność zeznania od nich odebrawszy, inkwizycyi na okoliczność wyżey nadmienioną wysłuchaią y też w zapieczętowanym rotule, z wyznaczeniem terminu do rozpieczętowania oney, że na przyszłey sądow swych kadencyi po ostateczne rozsądzenie odeszlą. Co zaś do kar przez w. x. instygatora za nieznaydowanie się na kongregacyi y nieodbycie rekollekcyi żądanych, gdy w. x. Benedykt Zaleski, iż na kongregacyi z przyczyny zdarzoney w owczas podroży, ktora za wiadomoscią przewielebnego x. dziekana nastąpiła, nie znaydował się y na też ziechać nie mogł, listem do niego przez przewielebnego x. dziekana pisanym dowodzi, zaswiadczenie nad to o odbytych rekolekcyach, przez w. x. Medyckiego, prezydenta klasztoru Żyrowickiego dnia 22 miesiąca Maia, w roku bieżącym wydane pokłada. Przeto z tych powodow w. x. Zaleskiego od wszelkiey w tey mierze impetycyi w. x. instygatora y kar żądanych uwolnił, mocą ninieyszego dekretu.

Wielmożny Iozef Rolcewicz komornik woiewodztwa Trockiego przeciwko wielebnemu xiędzu Antoniemu Kirkiewiczowi.

Roku Panskiego 1795, miesiąca Czerwca 27 dnia v. s. w Grodnie.

Przed nayprzewielebnieyszym wielmożnym i. x. Maciejem Korniem opatem Grodzienskim, officyałem generalnym metropolitalnym w. x. Litewskiego y sędzią, tudzież przewielebnieyszym i. x. Janem Dylewskim, parochem Balinskim assessorem, stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz wielmożnego Jozefa Rolcewicza kommissant y prokurator zaoczność tegoż w. x. Kirkiewicza ieżeli niestawaiącego na

terminie dzisieyszym, z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaskarżył, oraz na iego niestawanie pozwanego za zabranie nie prawne rzeczy y sprzętow wszelkich, tudzież inwentarza y krescencyi po niegdy w. x. Teodorze Rolcewiczu, oycu powoda, pozostałych ukarania, oddania tychże rzeczy w naturze, lub w przypadku niemożności oddania, zapłacenia za nię waloru, szkod z tąd wynikłych nagrodzenia, nie mniey do złożenia prezenty na beneficyum Kołpienickie podstępnie y nieprawnie zyskaney obowiązania y oney za nielegalną uznania, za sprzeciwienie się wielorakim dekretom osobnemi karami uciężenia, od zarządzenia cerkwią Kołpienicką oddalenia, nad to do zwrocenia wszelkich użytkow z beneficyum tegoż nie prawnie wybieranych nakazania, y wydatkow prawnych powrocenia dopraszał się. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał generalny y sędzia wraz z assessorem zwyż wyrażonym, ponieważ w. x. Andrzey Kirkiewicz na terminie dzisieyszym w sądzie swym nie stawa, za czem przeciwko temuż pozew napominalny z kancellaryi swey w formie zwykłey wydać roskazał.

Wielebny xiądz Leon Koncewicz instygator, przeciwko wielebnemu xiędzu Antoniemu Boroskiemu, parochowi Iatwinskiemu.

Roku Panskiego 1795, miesiąca Czerwca v. s. 30 dnia w Grodnie.

Przed nayprzewielebnieyszym wielmożnym iegomość xiędzem Maciejem Korniem opatem Grodzenskim, officyałem generalnym metropolitalnym wielkiego xięstwa Litewskiego y sędzią, stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz konsystorza ninieyszego instygator, pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaskarżaiąc zaoczność tegoż w. x. Antoniego Borowskiego ieżeli niestawaiącego, tegoż za dopełnione zdrożnosci, iako to: dawanie w różnych mieyscach kommunii pod iednym przymiotem, absentowanie się w dni swiąteczne od parafii, puszczenie w arędę plebanii bez otrzymanego na to dozwolenia, oraz niedopełnianie obowiązkow stanowi kapłanskiemu przynależnych ukarania y za niezdolnego do dalszego utrzymywania beneficyum uznania, oraz wydatkow prawnych powrocenia dopraszał się. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał generalny y sędzia przeciwko w. i. x. Antoniemu Borowskiemu nie stawaiącemu pozew napominalny z kancellaryi w formie zwykłey na przyszłą sadow swych kadencyą wydać roskazał.

Wielebny i. x. Franciszek Stępnowski altarysta y podproboszcz Nowodworski, wraz z w. x. instygatorem czyniący, przeciwko wielebnemu xiędzu Adamowi Karpowiczowi parochowi Nowodworskiemu.

Przed nayprzewielebnieyszym w. i. x. Macieiem Korniem, opatem grodzenskim, officiałem generalnym w W. X. Litewskim y sędzią, stanąwszy osobiscie w. i. x. Fraciszek Stępnowski, altarysta y podproboszczy Nowodworski, wraz z w. x. instygatorem konsystorza ninieyszego czyniący, pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaskarżaiąc zaoczność w. x. Adama Karpowicza za niedopełnienie obowiązkow parochom przynależnych, to iest nie odprawianie dla parochian mszow swiętych w dni niedzielne y swiąteczne, nie zachowywanie przepisow praw kanonicznych y synodalnych, w wydawaniu zaswiadczeń niestosownych do dawania szlubow, tudzież odbywanie pogrzebow, nie rzetelne zapisywanie metryk chrzesnych y za inne zdrożnosci kar wskazania, nie mniey do oddania nie załączonego konia arędarskiego u pozwanego znayduiącego się znaglenia y wydatkow prawnych powrocenia dopraszał się. W przytomnosci wielebnego xiędza Adama Karpowicza parocha Nowodworskiego przeciwko w. i. x, Stępnowskiemu protestuiącego się, oraz zarzutow sobie zadanych, iako też pretensy

względem konia rozsczoney całkowicie zaprzeczaiącego y że do oddania konia iako przez niego od żołnierzy polskich w roku zeszłym 1794 w iesieni za rubli sześć kupionego ile że niewierny Chaim, karczmę od w. i. x. Stępnowskiego arędą trzymaiący, pretensyą o oddanie tegoż konia dopiero w roku teraz bieżącym czynić zaczął, obowiązanym bydź nie powinien wnoszącego y ukarania za zarzuty sobie poczynione, tudzież zrządzony process dopzaszaiącego się. Przeciwnie w. i. x. Stępnowski tak zarzuty w pozwie umieszczone, iako y legalność pretensyi swiadectwy dowieść oswiadczył, oraz dopuszczenia siebie do probacyi żądał, w przypadku nie dowiedzenia zarzutow karę, iaka z prawa wypadać okaże się, na siebie przyimuiąc y co do wskazania oney by naymniey od sądu tego nie wyłączaiąc się. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał y sędzia zważywszy zaprzeczenie w. x. Karpowicza na pozew przeciwko niemu wydany uczynione, oraz zebranie stron obydwoch na posrednicze przez swiadectwa dowody, potrzebną bydź kommissyą uznał y na tey odprawienie kommissarzow stronom nominować zalecił, a że w. i. x. Franciszek Stępnowski z strony przewielebnieyszego i. x. Iana Dylewskiego parocha Balinskiego, konsystorza ninieyszego assessora, zaś w. x. Adam Karpowicz paroch Nowodworski przewielebnego x. Iana Osuchowskiego parocha Krynskiego, podobnież z strony swey nominowali. Przeto tychże przewielebnyh i. x. kommissarzy przez strony nominowanych approbował. Ktorzy to pp. i. xx. kommissarze na grunt plebanii Nowodworskiey, oraz mieysce, ktore im się sposobnieysze zdawać będzie za wydać mianemi innotescencyami, na dniu 20 miesiąca Sierpnia podług dawnego kalendarza, w roku bieżącym ziechawszy, juryzdykcyą swoią za funduią, pytania stronie powodowey na dowod zarzutow w pozwie umieszczonych, stosownie do zaskarżenia przez w. i. x. Stępnowskiego do urzędu ninieyszego poddanego produktem sądowym oznaczonego, tudzież względem pretensyi o oddanie konia roszczoney, nie mniey odwodne stronie pozwaney spisać y swiadkow wymienić nakażą, excepcye względem punktow y swiadkow, ieżeliby iakowe zachodziły, zaspokoią y ułatwią inkwizycyi zaprzysiężonych z swiadkow przez strony podać mianych za poprzedzaiącym tychże zapozwaniem wysłuchaią y też inkwizycye w zapieczętowanym rotule, z oznaczeniem terminu do otwarcia onych że na przyszłą sądow swych kadencyą w miesiącu Pazdzierniku, roku bieżącego zaczynaiącą się po ostateczne rozsądzenie odeszlą, mocą ninieyszego dekretu.

Pracowita Magdalena Bekiecina powodka przeciwko w. x. Michałowi Bielkiewiczowi parochowi Skidelskiemu.

Roku Panskiego 1795, miesiąca Pazdziernika, trzeciego dnia v. s. w Grodnie.

Przed nayprzewielebnieyszym Macieiem Korniem opatem grodzenskim, officyałem generalnym w W. X. Litew. y sędzią, tudzież przewielebnieyszemi ichmość xiężmi Tomaszem Woszczełłowiczem surrogatem y dziekanem grodzenskim, parochem Brzostowicy Wielkiey y Ianem Dylewskim, dziekanem y parochem Słonimskim wyznaczonemi assessorami, stanąwszy osobiscie pracowita Magdalena Bekiecina wdowa, w assystencyi pana swego pryncypalnie czyniąca powodka na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaskarżaiąc w. x. Michała Biełkiewicza pozwanego, ieżeli niestawaiącego pozwanego do oddania y powrocenia rzeczy powodki własnych nie słusznie oney przytrzymanych, podług regestru sądownie złożyć mianego obowiązania, lub w przypadku niepowrocenia w swey istocie waloru za nię zapłacić nakazania, za niesłuszne rzeczy tych przytrzymanie ukarania, szkod nagrodzenia y wydatkow prawnych powrocenia dopraszała się. W przytomnosci w. x. Michała Bielkiewicza, parocha Skidelskiego pozwanego, iż rzeczy, o ktorych oddanie iest

zapozwany, w czasie inkursyi wraz z rzeczami iego przez woysko rossyiskie zabrane zostały wnoszącego y na to zaswiadczenia przez mieszczan Skidelskich podpisane składaiącego, oraz uwolnienie siebie od akcyi żądaiącego. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, ponieważ w. x. Michał Bielkiewicz paroch Skidelski zatrzymania rzeczy pracowitey Magdaleny Bekieciny, u niego w ow czas w usługach zostaiącey, niezaprzecza, szczegulnie w iakiey by wielosci te rzeczy były y czyli rzetelnie lub nie, regestr onych iest spisany niewiadomoscią wymawia się y że też rzeczy u niego pozostałe przez woysko rossyiskie wraz z innemi iego sprzętami zostały zabrane wnosi, oraz uwolnienia od żądanego przez stroną powodową tych rzeczy zapłacenia żąda, istotney zaś przyczyny zatrzymania tych że rzeczy, lub pretensyi nie okazuie; a pracowita Magdalena Biekiecina, iż rocznie o zasługi z w. x. Michałem Bielkiewiczem nie godziła się, y że po przebyciu w usługach niedziel kilka, na ktore szczegulnie złoty ieden, groszy piętnascie od w. x. Bielkiewicza wzięła, daley będąc do rocznych usług przymuszoną, służyć nie chcąc, z usług pomienionych oddaliła się, poczym rzeczy iey w innym mieyscu ulokowane, przez w. x. Bielkiewicza zabrane zostały odpowiadaiąc, na rzetelność podanego regestru przysięgę wykonać oswiadcza. Przeto dla doyscia prawdy potrzebne bydź przez pomienioną Magdalenę Biekieciną wykonanie przysięgi bydź uznał na tę rotę: jako ia zadatku szczegulnie złoty ieden, groszy 15 wzięłam, oraz regestr rzeczy mnie zabranych rzetelnie spisałam— mieć chcąc, aby takową przysięgę w sądzie swym wykonała, a to na tych miast. A że pomienioną przysięgę w przytomnosci w. x. Bilkiewicza wykonała, za czym zważaiąc, iż w. x. Michał Bilkiewicz bez oswiadczenia swey pretensyi, ieżeli iakową miał, zwierzchnosci dworskiey, pod ktorą taż Magdalena Biekiecina zostaie, rzeczy oney do siebie zabrał y też zatrzymał, a przez to do zaboru onych wraz z innemi rzeczami przez woysko rossyskie (iak sądownie wnosi) stał się przyczyną do powrocenia czyli zapłacenia waloru za nie, tegoż w. x. Michała Bilkiewicza obowiązanym bydź uznał, a z przyczyny ceny niektorych effektow w regestrze umieszczoney, pretensyą za rzeczy pod pomiarkowanie sądowe podawszy, nadgradzaiąc nawet wzięty zadatek onęż do kwoty złotych polskich 72 zmnieyszył y w. x. Bilkiwicza do zapłacenia tey kwoty wraz z osobną kwotą złotych 6 w moc expensy przyznaną na rzecz powodki od aktu ninieyszego dekretu za niedziel cztery, to iest na dniu 1 miesiąca Listopada, w roku bieżącym podług dawnego kalendarza obowiązał, w przypadku zaś nie zapłacenia, iż po upłynionym terminie w. x. instygator konsystorza ninieyszego, lub dekanatowy za okazaniem ninieyszego dekretu z przybranym socyuszem na grunt plebanii Skidelskiey ziechawszy, z omłotu zboża y sprzedaży onegoż satysfakcyą powodce w kwocie przysądzoney uczynić mocen będzie m. n. d.

Wielebny xiądz Leon Koncewicz instygator przeciwko w. x. Antoniemu Borowskiemu.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz instygator, pryncypalny powod na terminie dzisieyszym z pozwu napominalnego prawnie położonego przypadaiącym, zaoczność w. x. Antoniego Borowskiego ieżeli nie stawaiącego zaskarżył, oraz na iego niestawanie pozwanego, za dopełnione zdrożnosci, iako to: dawania w rożnych mieyscach kommunii pod iednym przymiotem, absentowanie się w dni swiąteczne od parafii, nie dopełnianie obowiązkow porocha w dawaniu parochianom nauk y innych powinnosciach, ukarania, oraz osobnych kar za otrzymany process wskazania za niezdolnego do trzymania beneficyum uznania y wydatkow prawnych dopraszał się. W przytomnosci w. x. Antoniego Borowskiego parocha Iatwiskiego po-

zwanego, zarzutow przez w. x. instygatora czynionych całkowicie zaprzeczaiącego. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, ponieważ w. x. Antoni Borowski paroch Iatwiski obiekcyi sobie uczynionych całkowicie zaprzecza, przeto celem dowodu y odwodu potrzebną bydź kommissyą uznał, y na yey odprawienie kommissarzow stronom nominować zalecił, a że Leon Koncewicz, instygator z strony przewielebnego xiędza Iozefa Kuczynskiego plebana Iezierskiego, wielebny zaś xiądz Antoni Borowski przeiwelebnego xiądza Onufrego Iasinskiego, administratora Orlanskiego nominowali. Przeto tychże p. i. xx. kommissarzy przez strony nominowanych zatwierdził, ktorzy to p. i. xx. kommissarze na grunt plebanii Iatwiskiey za wydać mianemi w czasie iak nayprędszym innotescencyami ziechawszy, juryzdykcyą swoią zafundują, pytania stronie powodowey na dowod zarzutow w instancyi umieszczonych, iako też stronie pozwaney na odwod spisać y swiadkow wymienić nakażą, excepcye względem punktow y swiadkow ieżeliby iakowe zachodziły zaspokoią y ułatwią, inkwizycyi zaprzysiężonych z swiadkow przez strony podać mianych za poprzedzaiącym tychże zapozwaniem, niezważaiąc na niestawienie się strony lub odstąpienie wysłuchaią y też inkwizycye w zapieczętowanym rotule z oznaczeniem terminu do otwarcia onychże na 1 miesiąca Listopada v. s. w roku bieżącym po ostateczne rozsądzenie do sądu swego odeszlą. Nakoniec, iż w przypadku nie sprowadzenia przez stronę zapozwaną kommissarza p. i. x. kommissarz od strony powodowey nominowany y przez sąd zatwierdzony sam regułę pomienionego dekretu we wszystkim uskutecznić mocen będzie zadeklarował m. n. d.

Roku Panskiego 1795, miesiąca Pazdziernika v. s. czwartego dnia w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie ur. Michał Miscewicz iako przewiel. x. Eliasza Mokrzyckiego dziekana Oszmianskiego, beneficyum Woroniłłowickiego administratora y do tegoż od należnych kollatorow prezentowanego, oraz installować się żądaiącego plenipotent w imieniu tegoż czyniący, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu inkwizycyi za instrumentem urzędu niniejszego wyprowadzoney oznaczonym złożywszy rotuł pomienioney inkwizycyi o stanie cerkwi y plebanii Woroniłłowickiey przez pp. i. x. kommissarzy wyprowadzoney, tudzież inne dowody tak o stanie rzeczonego beneficyum, iako też o zdolnosci y przymiotach p. x. Mokrzyckiego zaswiadcząiąc na mocy tychże p. x. Eliasza Mokrzyckiego zdolnym y zdatnym do installowania na toż beneficyum Woroniłłowickie prawnie wakuiące uznać y onęż w possessyą pryncypała swego p. x. dziekanowi mieysca podać dozwolił z należytym uszanowaniem dopraszał się. Nayprzewielebnieyszy w i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi złożony w sądzie swym rotuł inkwizycyi zapieczętowany otworzywszy, oraz zeznanie swiadkow zaprzysiężone, tudzież inne dowody sądownie złożone przeczytawszy y rozmyslną uwagą zważywszy, ponieważ z tych że dostatecznie okazuie się, iż cerkiew parochialna Woroniłłowicka od czasow dawnych na parochialną erygowana nieprzerwanie przez aktualnych parochow, tudzież ostatniego niegdy p. x. Iana Mokrzyckiego, konsystorza generalego metropolitalnego Wilenskiego pisarza, była rządzoną, po smierci ktorego, tęż prawnie wakuiącą przewiel. Eliasz Mokrzycki iako od właściwych kollatorow prezentowany, za wyszlą od zwierzchnosci duchowney administracią w rząd ma oddaną, y że pomieniona cerkiew w dachach przez niego reperowana w rekwizyta cerkiewne y inne spręty należycie iest opatrzoną, z nadania oraz funduszowego na mocy dawney y spokoyney possessyi włok sześć gruntu z sianożęciami y poddanemi dziewięciu ma nadane, cmentarz obszerny, przy ktorym parkan na nowo w niedługim czasie ukonczony zostanie, przewielebny też x. Eliasz Mokrzycki do tyle razy wspomnionego beneficyum installować się żądaiący pomimo posiadanych przez niego

urzędow, ktore zdatnosci y zdolnosci iego niewątpliwie czynią przeswiadczenie, z wyprowadzoney teraz inkwizycyi o dopełnianiu swych powinnosci y nie skażonyh obyczaiach dostateczną ma zaletę. Zaczym zwyż wyrażone okolicznosci z dokumentow y zeznań swiadkow przysięgłych powzięte zważaiąc, przewiel. Eliasza Mokrzyckiego dziekana Oszmianskiego zdolnym do installowania sie na pomienione beneficyum Woroniłłowickie bydź uznał y po instrument installacyi, z warunkiem utrzymywania w całosci funduszow cerkiewnych y onych odzyskiwania, iako też opisowi wizyty generalney we wszystkim zadość uczynienia do j. w. metropolity archi-pasterza odesłał m. n. d.

Roku Panskiego 1795, miesiąca Października v. s. dziewiątego dnia, w Grodnie.

Wielebny xiądz Andrzey Mickiewicz, powod przeciwko w. x. Onfuremu Iasinskiemu.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Andrzey Mickiewicz, administrator cerkwi Możeykowskiey, pryncypalny powod na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym zaoczność w. x. Onufrego Iasienskiego administratora cerkwi Orlanskiey ieżeli niestawaiącego zaskarżył na iego niestawanie, pozwanego do oddania rzeczy powodowi niesłusznie zabranych, osobnym regestrem obiętych, iako też zapłacenia umowioney należytosci za posługi parochialne znaglić, za przytrzymanie tak rzeczy, iako y należytosci ukarać, nie mniey za nieprawne powoda w rzeczy iuż osądzoney y zaspokoioney bez wyrażenia w pozwie wydanym mieysca dostawienia się y sądow osobnemi karami uciążyć, oraz expensow prawnych z przyczyny nie legalnie wydanego terminu poniesionych, iako y w sprawie ninieyszey powrocenia dopraszał się. W przytomnosci w. x. Onufrego Iasinskiego pozwanego przeciwko w. x. Mickiewiczowi, protestuiącego się co do oddania rzeczy, iakoby zabranych, tych, iż nie zabierał wnoszącego, a co do żadaiącego zapłacenia należytosci, na to kwit pokładaiącego y podług tego zapłacenia swey pretensyi domagaiącego się, a co do sprawy o pobicie swey żony, ta iako pozwem do sądow surrogatorskich wydanym iest zaiętą, onęż do tychże sądow odesłać dopraszaiącego się. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, ponieważ w. x. Andrzey Mickiewicz po wprowadzeniu sprawy ninieyszey o pretensye y oddanie rzeczy do w. x. Iasinskiego roszczone, tudzież w. x. Iasinski rownież pretensye do w. x. Mickiewicza maiący względem tychże pretensyi do siebie mianych sądownie ugodzili się y tę na wzaiem umorzyli, przeto do takowey ugody przychyliwszy się, pretensye na wzaiem formowanę za umorzonę uznał y onęż w rzeczy samey umorzył, oraz stronom co do punktu tych pretensyi milczenie naznaczył, a co do powodztwa w. x. Mickiewicza przeciwko w. x. Iasinskiemu o kary za pozywanie onegoż o pobicie żony lubo w. x. Mickiewicz, iż sprawa pomieniona dekretem dziekanskim ostatecznie w roku bieżącym pod dniem 27 miesiąca Stycznia była rozsądzona y podług tegoż dekretu rekollekcye nakazane odprawił, wnosi y na to dowody składa, że iednak sprawa ta pozwem do sądow surrogatorskich grodzenskich pierwiastkowo zaiętą została, przeto katęgoryą tę po rozsądzenie do tychże sądow surrogatorskich grodzenskich odesłał m. n. d.

W. Iozef Ralcewicz komornik woiewodztwa Trockiego przeciwko w. x. Szymonowi y innym.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Ian Ralcewicz iako wielm. Iozefa Ralcewicza komornika woiewodztwa Trockiego kommisant w imieniu iego czyniący, na terminie dzisieyszym, z pozwu prawnie położonego, przypadaiącym, zaoczność w. x. Symona Iankow-

skiego parocha Swierzninskiego, tudzież urodzoney Iustyny Iankowskiey, oraz innych krewnych ieżeli do sprawy tey należących, a niestawaiących zaskarżył y na ich niestawanie pozwanych za zatrzymanie nie prawne rzeczy, oraz wszelkich ruchomosci po niegdy w. x. Ianie Ralcewiczu, parochu Hodowickim bezpotomnie zeszłym a dziadu powoda, ukarania, rzeczy tychże powrocenia lub waloru za nię zapłacenia szkod nadgrodzenia y wydatkow prawnych powrocenia dopraszał się. Nayprzwiel. w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi niestawaiącym pozew napominalny z kancellaryi w formie zwykłey wydać roskazał.

Szlachetna Teressa Affanowiczowa wdowa przeciwko przewiel. x. Bazylemu Bilkiewiczowi.

Przed etc. stanąwszy osobiscie szlachetna Teressa Affanowiczowa wdowa, pryncypalna powodka na terminie dzisieyszym z zezwolenia stron obudwoch wyznaczonym zaoczność przewieleb. x. Bazylego Bilkiewicza ieżeli niestawaiącego zaskarżyła, oraz na iego niestawanie tegoż p. x. Bilkiewicza do złożenia dekretu pomiędzy nią a pozwanym w w sądach konsystorza Wilenskiego ostatecznie przed lat kilku zapadłego u niego znayduiącego się obowiązania, oraz pretensyi tymże dekretem zasądzonych zaplacenia dopraszała się. W przytomnosci p. x. Bazylego Bilkiewicza wice-dziekana Lidzkiego parocha Ochanowskiego pozwanego, iż dekret, o ktory rzecz, powodce oddał y pretensyę dekretem tymże sądzone zaspokoił wnoszącego. Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia wraz z assesorami wyż wyrażonemi, zważaiąc iż pretensia Teressy Affanowiczowey, bez złożenia w sądzie swym dekretu, rozpoznaną bydź nie może, a p. x. Bilkiewicz łatwość dostania tegoż dekretu prętszą mieć może, przeto tegoż p. x. Bilkiewicza do złożenia pomienionego dekretu na prsyszłey sądow swych kadencyi, to iest na dniu 18, miesiąca Stycznia 1795 roku obowiązali, z zachowaniem terminu m. n. d.

Roku Pańskiego 1795, miesiąca Października v. s. dziewiętnastego dnia w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Iozef Piekarski instygator dekanatu Oszmianskiego, iako w. x. Iana Miscewicza administratora cerkwi Kierdziejowskiey, czyli Mereckiey do cerkwi teyże y beneficyum prezentowanego y installować żądaiącego się kommisant w imieniu tegoż czyniący, złożywszy rotuł inkwizycyi o stanie cerkwi y plebanii pomienionych przez pp. xx. kommissarzow wyprowadzoney, tudzież inne dowody tak o stanie rzeczonego beneficyum, iako też o zdolności y przymiotach w. x. Mickiewicza zaswiadczaiące, na mocy tychże w. xiędza Mickiewicza zdolnym y zdatnym do installowania na rzeczonę beneficyum, prawnie wakuiące, uznać y onęż w possessyą, pryncypała swego p. x. dziekanowi mieyscowemu podać dozwolić dopraszał się.

Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, rotuł inkwizycyi w sądzie swym złożony y zapieczętowany otworzył, że zaś w rotule tymże (oprocz) podania cerkwi w. x. Ianewi Misciewiczowi w roku 1793, dnia 19 miesiąca Stycznia, inne dokumenta do wyroku ninieyszego potrzebne nieznayduią się, przeto w. x. Iana Misciewicza do złożenia dokumentow wszelkich, iakie do tego interesu służyć mogą, na przyszłą sądow swych kadencyą w roku następnym 1796, dnia 15 miesiąca Stycznia v. s. zaczynaiącą się, obowiązał, z zachowaniem terminu m. n. d.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Iozef Piekarski instygator dekanatu Oszmianskiego, iako w. x. Łukasza Andruszkiewicza, administratora Dubinskiego, do tegoż beneficyum installować się żądaiącego plenipotent w imieniu tegoż czyniący, złożywszy rotuł inkwizycyi o stanie beneficyum Dubinskiego, tudzież przymtotach w. x. Łukasza Andruszkiewicza

instrumentem konsystorza generalnego Minskiego, dnia 28 miesiąca Stycznia, w roku bieżącym, datowanym na plebanii Dubinskiey wyprowadzoney, tudzież inne dowody na mocy tychże w. x. Łukasza Andruszkiewicza zdolnym y zdatnym do installowania na rzeczone beneficum prawnie wakuiące uznać y onęż w possessyą pryncypała swego p. x. dziekanowi mieyscowemu podać dozwolić dopraszał się. Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi złożony w sądzie swym rotuł inkwizycyi zapieczętowany otworzył, poczym zeznania swiadkow zaprzysiężone, tudzież inne dowody sądownie złożone przeczytawszy y rozmyslną uwagą roztrząsnowszy, ponieważ z tychże okazuie się, iż cerkiew parochialna Dubinska w dobrach i. o. xiążęcia Adama Czartoryskiego od czasow niepamiętnych pod tytułem Przemienienia Panskiego erygowana nieprzerwanie przez parochow, tudzież ostatniego w. x. Wincentego Uszackiego była rządzoną, po ktorym nadmienioną cerkiew przez lat pięć wakuiącą w. x. Łukasz Andruszkiewicz po uzyskaney w roku 1790 dnia 30 miesiąca Maia w Warszawie od i. o. xiążęcia Adama Czartoryiskiego, iako prawego kollatora, bez zmazy swiętokupstwa prezencie też w administracyą przez zwierzchność duchewną miał oddaną y przy tey dotąd zostaie, y że wspomniona cerkiew reperacyi niepotrzebuiąca w ozdoby wewnętrzne opatrzona, cmentarz ma oparkaniony, z nadania oraz funduszowego na mocy dawney y spokoyney possessiy, tudzież wedle opisu wizyt, a mianowicie wizyty generalney w roku 1784 dnia 14 miesiąca Marca odbytey, tudzież innych poznieyszych, włok gruntu trzy z sianożęciami, ktore do sustentacyi wystarczyć mogą ma nadane, oraz gruntow tych bez czyiey kolwiek przeszkody paroch Dubinski używał y używa, Łukasz Andruszkiewicz, iż życie przykładne prowadzi y powinnosci swe względem parochian mu poruczonych naleźne pilnie odbywa, wyprowadzona inkwizycya zaswiadcza. Przeto okolicznosci powyżey wyrażone zważaiąc w. x. Łukasza Andruszkiewicza zdolnym do installowania się na pomienionę beneficyum Dubinskie uznawszy po instrument installacyi z warunkiem utrzymania w całosci funduszow cerkiewnych, oraz opisowi wizyt zadość czynienia do i. w. metropolity archi-pasterza odesłał m. n. d.

Roku Panskiego 1795, miesiąca Pazdziernika v. s. dwudziestego czwartego dnia.

W. x. instygator konsystorza ninieyszego powod, przeciwko w. x. Iozefowi Pożowskiemu.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. instygator pryncypalny powod na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym zaskarżaiąc zaoczność w. x. Iozefa Pożowskiego ieżeli nie stawaiącego, oraz na iego niestawanie, tegoż za niedopełnienie przepisu praw synodalnych w punkcie trzymania beneficyum Nowoielenskiego, bez uzyskaney administracyi, oraz za inne zdrożnosci, to iest trzymanie przy sobie pewney niewiasty y iey za kilkokrotnem napomnieniem nieoddalenie ukarania y expensow prawnych powrocenia dopraszał się.

W przytomnosci w. x. Iozefa Pożowskiego pozwanego, iż admitistracyi od zwierzchnosci swey na beneficyum Nowoielenskie nie ma wydaney y o tę z porady innych nie starał się przyznaiącego, a co do zarzutow innych sobie zadanych, tych całkowicie zaprzeczaiącego y inkwizycyą odwieść się oświadczaiącego.

Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi darowawszy na teraz kary w. x. Pożowskiemu za niebranie administracyi zasłużone, te aby następnie od przyzwoitego urzędu zyskiwał, zalecił, a to pod karami nieochybnie wskazać mianemi, a co do zarzutow, gdy tych zaprzecza, potrzebne bydź wyznaczenie kommissyi uznał y na iey odprawienie stronom kommissarzy nominować zalecił, a że w. x. instyga-

gator z strony swey przewiel. x. Stefana Horbacewicza dziekana Lidzkiego nominował, ktorego y pozwany w. x. Iozef Pożowski z strony swey mieć żąda y na niem przestaie. Przeto tegoż p. x. Horbacewicza dziekana, przez strony obydwie nominowanego y przyiętego zatwierdził, ktory to p. i. xiądz Horbacewicz, dziekan Lidzki, kommissarz za wydać mianemi innotescensyami na grunt plebanii Nowoielenskiey, czasu sposobnego ziachawszy, za podaniem przez stronę powodową punktow, tudzież odpowiednich przez stronę pozwaną, oraz ułatwieniem excepcyi, tak względem punktow, iako y swiadkow, inkwizycyi z swiadkow wiary godnych, wyłączeniu nie podległych, oraz do swiadectwa przypozwanych wysłucha y tę w zapieczętowanym rotule, z oznaczeniem terminu do otwarcia onegoż na przyszłą sądow swych kadencyą w roku następnym 1796, miesiąca Stycznia 15 dnia zaczynaiącą się po ostateczne rozsądzenie odeszle m. n. d.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Stycznia v. s. piątego dnia w Grodnie.

Przed nayprzewiel. w. i. x. Macieiem Korniem opatem Grodzenskim, officyałem generalnym metropolitalnym w W. X. Litewskim y sędzią, tudzież przewielebnieyszemi i. xx. Tomaszem Woszczełłowiczem surrogatem y dziekanem Grodzenskim, parochem Brzostowicy Wielkiey y Ianem Dylewskim, dziekanem y parochem Słonimskim wyznaczonemi assessorami na publiczney sądow audyencyi, stanowszy osobiscie urodzony Onufry Augustowski i. w. Franciszka Jundziłły podkomorzego powiatu grodzenskiego, orderow polskich kawalera, plenipotent, w imieniu, tegoż czyniący, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu wyprowadzoney przez pp. i. xx. kommissarzy inkwizycyi y indagacyi tak na okoliczność wielosci wsiow dawniey do cerkwi parafialney Hołynskiey należących, a potym do Persztunia przyłączonych, iako też odległosci ich od cerkwi Hołynskiey oznaczonym, zaoczność tych wszystkich, ktorzy by co do przyłączenia na powrot wsiow niektorych do parafii Hołynskiey, iako od niey poprzedniczo niesłusznie y nieprawnie oderwanych, żądanego, jakowy interes mieć mogli zaskarżył, oraz na ich niestawanie rotuł pomienioney inkwizycyi y indagacyi przez pp. i. xx. kommissarzy za instrumentem z urzędu ninieyszego wydanym w plebanii Hołynskiey wyprowadzoney otworzyć y ogłosić, z ktorego, gdy oderwanie wsiow niektorych od parafii Hołynskiey, a przyłączenie onych że do Persztunia przemocą szczegulnie dworu, bez żadnych przyczyn prawnych nielegalne y bez żadnego urzędowego potwierdzenia bydź się okaże, teżwsie na powrot do dawney swey parafii Hołynskiey przyłączyć, w. x. Teodorowi Arcimowiczowi, ktory teraz po smierci w. x. Michała Woszczełłowicza administratora Persztunskiego, nie wiedzieć iakim tytułem y za czyiem dozwoleniem w Persztuniu przebywa, administrowania sakramentow y odbywania posług parochialnych pod karą suspensy zakazać dopraszał się.

Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, zważywszy legalność terminu, z oznaczenia pp. i. xx. kommissarzy, na dniu dzisieyszym przypadaiącego, tudzież iż nikt przeciwko żądaniom Franciszka Jundziłły, podkomorzego grodzenskiego przez iego plenipotenta w instancyi umieszczonym, żadney nie czyni oppozycyi, rotuł pomieniony przed sobą złożony otworzył, po ktorego otworzeniu y rozważnym przeczytaniu, ponieważ z odbytego dzieła przez przewiel. i. x. Tomasza Woszczełłowicza surrogata y dziekana grodzenskiego, parocha Brzostowicy Wielkiey y konsystorza ninieyszego assessora instrumentem z urzędu ninieyszego pod dniem 20 miesiąca Grudnia v. s. w roku zeszłym 1795 wyszłym, tak do opisania wielosci wsiow do Persztunia dawniey przyłączonych, iako też odległosci ich od cerkwi Hołynskiey, nie mniey uczynienia indagacyi, oraz przeyrzenia za

iakiemi dowodami y dla iakowych przyczyn wsie pomienione od cerkwi Hołynskiey oderwane zostały y czyli to oderwanie prawnie, lub nie, nastąpiło; nie mniey wyprowadzenia inkwizycyi wyznaczonego kommissarza wraz z przybranym wspoł kommissarzem przewiel. x. Eustachim Kojałowiczem, parochem Regałowskim, w plebanii Hołynskiey za wydanemi y prawnie intymowanemi innotescensyami pod dniem 4 miesiąca Stycznia w roku teraz idącym sporządzonego okazuie się, iż wsie Ginowicze, Lichosielce, Boiary, Bochatyry, Wołkusz, Markowce, Persztun y Racicze od dawnych y nie pamiętnych czasow do cerkwi parafialney Hołynskiey (co y metryki mieyscowe zaswiadczaią) należały y że przed lat 20, przez przemoc w ów czas dworu, od tey że cerkwi Hołynskiey oderwane, a do kaplicy w Persztuniu nowo wystawioney przyłączone zostały y że pomienione wsie, oprocz Persztunia y Racicz, ktore od miasteczka Hołynki y cerkwi parafialney tamże będącey o puł mili są odległe, bliżey Hołynki są położone y żadnych przepraw, ktore by w przeieżdżaniu, lub dochodzeniu trudność y niewygodę czynić miały, nie maią, owszem ze wsi Ginowicz do Persztunia, w czasie wiosennych wylewow zła y niebezpieczna bywa przeprawa, nad to iż dla kapłana w Persztuniu żadnego stałego funduszu niemasz uczynionego, szczegulnie bywszy administrator w. x. Michał Wosczełłowicz od rządcow ekonomii królewskich z Horodnicy złotych 300 na rok w moc pensyi odbierał, ktore częstokroć zalegały, po smierci zaś tego, żadnego teraz przy kaplicy Persztunskiey niemasz lokalnego kapłana. Na ostatek, iż odłączenie wsiow powyżey wyrażonych od cerkwi parafialney Hołynskiey, a przyłączenie onych że do kaplicy przez dwor w Persztuniu wystawioney, za czyiem dozwoleniem y dla iakich przyczyn nastąpiło y czyli przez zwierzchność mieyscową duchowną zatwierdzone zostało, żaden dowod przy tyle razy rzeczoney kaplicy Persztunskiey nie znayduie się. Przeto do wody powyżey wyrażone z inkwizycyi y indagacyi przez pp. i. xx. kommissarzy odbytey powzięte zważaiąc, do prawa, oraz to iest konsylium trydentskiego, sessyi 21, rozdziału 4, nie mniey konstytucyi Alexandra Trzeciego papieża (ktore prawa z przyczyn szczegulnie zbytney odległosci y złych przepraw, ktore by parafianom w administrowaniu sakramentow y czynieniu posług parafialnych trudność sprawować mogły, erekcyi parafii nowych dozwalaią) stosuiąc się, gdy w przypadku ninieyszym żadna z tych przyczyn nie okazuie się, odłączenie też powyżey wzmiankowanych wiosek żadnym dekretem juryzdykcyi mieyscowey duchowney nie iest zatwierdzone, ani nawet stały fundusz na utrzymanie kapłana nie został wyznaczony, wsie też, to iest Ginowicze, Lichosielce, Boiary, Bohatyry, Wołkusz, Markowce, Persztun y Racicze, iako z dawna do cerkwi parafialney Hołynskiey należące, do teyże cerkwi napowrot za przyłączone bydź uznał y onęż w rzeczy samey przyłączył, udawanie się parafianom pomienionych wsiow w potrzebach duchownych do swego mieyscowego Hołynskiego plebana zalecił. Wiel. zaś xiędzu Teodorowi Arcimowiczowi, iako bez wiedzy y zezwolenia zwierzchnosci swey w Persztuniu znayduiącemu się administrowania sakramentow w kaplicy Persztunskiey pod karą suspensy, od aktu ogłoszenia ninieyszego dekretu w cerkwi parafialney Hołynskiey y kommunikowania onemuż kopie dekretu ninieyszego zakazał m. n. d.

Roku Panskiego 1796, dnia szesnastego miesiąca Stycznia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Adam Karpowicz, paroch Nowodworski wraz z w. x. instygatorem konsystorza ninieyszego czyniący pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaoczność w. x. Teodora Arcimowicza ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na iego nie stawanie tegoż w. x. Teodora Arcimowicza, za lezye tak przez niego, iako y inne osoby przeciwko powodowi czynione,

nachodzenie stancyi, pokrzywdzić usiłowanie, tudzież innych krzywd y gwałtownosci dopełnienie ukarać, podobnych czynności na potym zakazać y inchibicyą w pozwie umieszczoną w swey mocy zachować, osobno zaś na powodztwo w. x. instygatora do złożenia w sądzie swym wszelkich zaświadczeń tak dyecezyą, iako y tytuł bawienia się okazuiących zniewolić, po ktorych złożeniu, to co z prawa wypadać będzie postanowić, oraz wydatki prawne powrocić dopraszał się.

Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, ponieważ, w. x. Teodor Arcimowicz na terminie dzisieyszym w sądzie swym nie stawa, zaczym przeciwko temuż pozew napominalny z kancellaryi swey w formie zwykłey wydać rozkazał, m. n. d.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Stycznia v. s. osiemnastego dnia.

Przed nayprzewiel. etc. stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz, instygator konsystorza generalnego metropolitalnego z urzędu swego czyniący pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaoczność w. x. Michała Bilkiewicza parocha Skidelskiego, ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na iego niestawanie, tegoż za niedopełnianie obowiązkow parochom przynależnych, to iest nie chrzczenie do kilku dni dzieci, nie ieżdżenie do chorych dla słuchania spowiedzi, z przyczyny ktorey opieszałosci tak dzieci niektore, iako y ludzie bez sakramentow ss. pomarli, z parafianami nieprzystoyne obchodzenie się, onych bicie y szkalowanie, cerkwi w nieporządku utrzymywanie, częste pijanstwem bawienie się, od slubow y pogrzebow zbyteczney opłaty wymaganie, oraz inne zdrożnosci okazać miane, iako też nie słuchanie napomnień tylokrotnie od zwierzchnosci dawanych, nie mniey sprzeciwienie się dekretom, przykładnie, wedle obmowy prawa ukarać y wydatki prawne powrocić dopraszał się.

W przytomnosci w. x. Michała Bilkiewicza parocha Skidelskiego pozwanego, iż za przewinienia niektore, o ktore dawniey do sądow surragotorskich był zapozywany, iuż ukarany został, a zatym za też przewinienia dwoisto karanym bydź nie może, ani powinien, wnoszącego. Po zapadłym zaś dekrecie, iż nieprzyzwoitosci w pozwie zadanych nie dopełnił, owszem w powinnosciach parochowi przynależnych był pilnym y tymże zadosyć czynił, usprawiedliwiaiącego się y uwolnienia siebie od impetycyi w. x. instygatora dopraszaiącego się. Przeciwnie w. x. instygator, iż przewinienia w. x. Bielkiewiczowi przez pozew wydany zadane iuż po zapadłym dekrecie w sądach surragotorskich, w roku zeszłym przez niego są dopełnione y tych sprzeciwiaiąc się zakazom dektretu tegoż, iako y poprzedniczych dopełniać nie przestaie, odpowiedział y też swiadectwy dowieść oswiadczył. Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia, wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, ponieważ w. x. Michał Bilkiewicz propozycyi w terminie umieszczoney zaprzecza, y swiadectwy odwieść się oswiadcza, przeto w. x. instygatorowi punkta stosowne do terminu przewinienia w. x. Bielkiewicza, po dekrecie w roku zeszłym zapadłym uskutecznione spisać, oraz świadkow wymienić zalecił, a to na tych miast, a że w. x. instygator z strony swey swiadkow, to iest Antoniego Hreckiego, Tomasza Miszuka, Ierzego Łazuka, Zacharyasza Czemerkę, Daniela Paray, Iozefa Woytasza y Samuela Biedyś zaś w. x. Michał Bilkiewicz, Ignacego Dolę, Mateusza Łopackiego, Gabryela Bochdana, Tadeusza Stankiewicza, Iana Haykę, Andrzeia Girda y Łukasza Sieckiewicza wymienili y na tych swiadkach strony obydwie przestały. Zaczym potrzebne bydź z swiadkow tychże wyprowadzenie przed sądem swym inkwizycyi uznał y do słuchania oney dzień 23 Stycznia oznaczył z zachowaniem terminu, m. n. d.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz instygator, z urzędu swego czyniący pryncypalny powod, na terminie dzisiey-

szym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaoczność w. x. Antoniego Bochdanowicza ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na iego niestawanie za to, iż on zapomniawszy na stan swoi kapłanski tudzież prawa zachowywania wszelkiey przystoynosci kapłanom zalecaiące, w zapusty, w roku zeszłym będące, używszy zbytecznie trunku, w mundur woyskowy przebrawszy się, po wsiach iezdzić, kontrybucye iakoweś wybierać y inne nieprzyzwoitosci dopełniać poważył się. Stosownie do obmowy praw ukarawszy podobnych czynnosci pod surowszemi na potym karami zakazać y wydatki prawne powrocić dopraszał się.

W przytomnosci w. x. Antoniego Bochdanowicza administratora Kozłowickiego pozwanego, zarzutow sobie zadanych ze wszystkiem zaprzeczaiącego y swiadectwy odwieść się oswiadczaiącego. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, zważaiąc zaprzeczenie przez w. x. Bochdanowicza uczynione, potrzebne bydź wyprowadzenie inkwizycyi przed sądem swym uznał y swiadkow stronom wymienić zalecił, a to natychmiast, a że w. x. instygator z strony swey swiadkow, to iest urodzonych Iana Sierkuczewskiego, Stefana Horbaczewskiego y Zalewskiego, zaś w. x. Antoni Bochdanowicz urodzonych Iana Sierkuczewskiego, Pawła Horbaczewskiego y Ignacego Horbaczewskiego wymienili y na tych wymienionych swiadkach strony obydwie przestały, zaczym do wysłuchania zaprzysiężoney z tychże swiadkow inkwizycyi dzień 21, miesiąca y roku bieżących oznaczył, z zachowaniem terminu m. n. d.

Przed etc. stanąwszy osbioscie urodzony Ignacy Czyż, iako w. Iozefa Rolcewicza komornika woiewdztwa Trockiego w sprawie ninieyszey powoda plenipotent, w imieniu tegoż czyniący, na terminie dziseiyszym z przypozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaoczność w. x. Antoniego Kirkiewicza ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na iego niestawanie tegoż w. x. Kirkiewicza za zabranie nie prawne rzeczy y sprzętow wszelkich, tudzież inwentarza y krescencyi po niegdy w. x. Teodorze Rolcewiczu, oycu powoda pozostałych ukarać, też w naturze powrocić, lub walor zapłacić nakazać, oraz wszelkie szkody nadgrodzić, niemniey do złożenia prezenty na beneficyum Kołpienickie podstępnie y nieprawnie zyskaney obowiązawszy onęż za nielegalną uznać. za sprzeciwienie się wielorakie dekretom osobnemi karami uciążyć, od zarządzenia cerkwią Kołpienicką oddalić y do zwrocenia wszelkich użytkow nie prawnie dotąd wybieranych obowiązać, oraz za process ukarać dopraszał się.

W przytomnosci wielebnego xiędza Antoniego Kirkiewicza, administratora cerkwi Kołpienickiey, pozwanego do teyże cerkwi installować się żądaiącego, przeciwko wielmożnemu Iozefowi Rolcewiczowi komornikowi woiewodztwa Trockiego, protestuiącego się, a nayprzod co do powodztwa tegoż w. Iozefa Rolcewicza o nieprawne iakoby zabranie rzeczy, tudzież sprzętow y krescensyi po niegdy w. x. Teodorze Rolcewiczu powoda oycu pozostałych, tego całkowicie zaprzeczaiącego y iż żadnych sprzętow, ani ruchomosci, oprocz zasiewu, ktory był dworski, nie zabrał wnoszącego, y to swiadectwy dowieść oswiadczaiącego się, lub przysięgę ofiaruiącego. Co zaś do żądanego złożenia prezenty iakoby na beneficyum Kołpienickie podstępnie y nieprawnie uzyskaney, oraz uchylenie teyże. Ponieważ w. Rolcewicz uzyskawszy po zaszłey smierci oyca swego prezentę na beneficyum Kołpienickie, przed lat kilkunastu, podług przepisu prawa duchownego, o promocyą osoby swey do stanu duchownego y wyswięcenie się żadney nie czynił starannosci y do tąd nie iest wyswięconym, przez co prezenta na osobę iego wydana, tym samym upadła; w przeciągu ktorym czasu pozwany od właściwych kollatorow do teyże cerkwi wedle prawa wakuiącey, będąc prezentowanym, administracyą pomienioney cerkwi od lat kilku aż do tąd utrzymuie. Przeto co do tey kategoryi formuiąc nawzaiem

rekonwencyą przeciwko wielm. Rolcewiczowi prezentę onemuż służącą y przez niego uzyskaną, podług wyrazow prawa, za upadłą y nic nieznaczącą uznawszy, rotuł inkwizycyi za nstrumentem z urzędu ninieyszego wydanym na gruncie plebanii Kołpienickiey o zdatnosci y obyczaiach swych wyprowadzoney otworzyć y zeznania swiadkow ogłosić, z ktorych gdy się zdolnym y zdatnym do posiadania pomienionego beneficyum bydź okaże, dekret do installacyi ferować y siebie prawym possessorem tyle razy rzeczoney plebanii Kołpienickiey uznać, oraz od wszelkiey w tey mierze w. Rolcewicza pretensyi uwolnić, za zwłokę w sprawie tey przez niego czynioną ukarać y wydatki prawne powrocić dopraszaiącego się.

Nayprzewielebnieyszy w. i. xiądz officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, ponieważ sprawa teraznieysza z powodztwa w. Rolcewicza przeciwko w. x. Antoniemu Kirkiewiczowi pryncypalnie intentowaną bydź okazuie się y iuż po uzyskanym z strony tegoż w. Rolcewicza monitoryum z wydanego przypozwu do rozsądzenia przychodzi, a przeto tenże w. Rolcewicz, iako powod, wszelką do teyże sprawy gotowość mieć powinien. Urodzony zaś Ignacy Czyż od niego stawaiący, szczegulnie w generalnych terminach, bez wyłuszczenia, przed sądem swym interessu inkwizycyi żąda. Zaczym dla tym dokładnieyszego rozpoznania sprawy, też sprawę stosownie do wydanych z strony w. Rolcewicza terminow wprowadzać zalecił. A że po nakazanym wprowadzeniu sprawy, urodzony Czyż, w. Rolcewicza plenipotent przed sądem nie stanął y sprawy z powodztwa tegoż w. Rolcewicza nie wprowadził, przez co tym samym od formowanych do w. x. Kirkiewicza pretensyi odstąpił, wielebny zaś x. Antoni Kirkiewicz złożywszy rotuł inkwizycyi o stanie beneficyum Kołpienickiego, tudzież zdolnosci y obyczaynosci swey przez pp. i. xx. kommissarzy na gruncie plebanii Kołpienickiey wyprowadzoney, tenże otworzyć y zeznania swiadkow ogłosić dopra-sza się. Przeto zważaiąc słuszność żądań w. x. Kirkiewicza y że temuż nikt do otwarcia pomienionego rotułu żadney nie czyni przeszkody, złożony w sądzie swym rotuł inkwizycyi zapieczętowany na dniu 21 miesiąca y r u bieżących otworzył. Po czym zeznania swiadkow zaprzysiężone, tudzież inne dowody sądownie złożone przeczytawszy y rozmyslną uwagą roztrząsnowszy, ponieważ z tychże okazuie się, iż cerkiew parochialna Kołpienicka w dobrach y kollacyi do seminaryum Wilenskiego należących pod tytułem s-go Iana y s-go Michała będąca, nie przerwanie przez parochow, tudzież ostatniego w. x. Teodora Rolcewicza była rządzoną, po ktorego smierci przed lat kilkunastu nastąpioney, tęż cerkiew wakuiącą w. x. Antoni Kirkiewicz po uzyskaney w roku 1792, miesiąca Stycznia dnia drugiego od iasnie ww. xx. Toczyłowskiego biskupa Belinenskiego, sufragana Wilenskiego y Michała Tyszkiewicza kanonika Wilenskiego, prowizorow seminarium Wilenskiego, za approbatą i. o. xiążęcia biskupa Wilenskiego, iako prawych kollatorow bez zmazy swiętokupstwa prezencie, tęż w administracyą przez zwierzchność duchowną miał oddaną y przy tey do tąd zostaie, y że wspomniona cerkiew nowo wystawiona reperacyi nie potrzebuiąca, w ozdoby wewnętrzne iest opatrzona, cmentarz zaś do tąd przy niey oparkaniony nie iest, z nadania, oraz funduszowego na mocy dawney y spokoyney possessyi, tudzież wedle specyfikacyi przez preswietną kapitułę Wilenską w roku 1792, miesiąca Marca 14 dnia przyznaney podpisem j. w. x. Macieja hrabi Tyszkiewicza koadiutora, kanclerza Wilenskiego kapituły generalney, pod ow czas prezydenta, y pieczęcią przeswietney kapituły stwierdzoney w aktach ziemskich woiewodztwa Nowogrodzkiego 1793 roku, miesiąca Lipca 12 dnia oblatowaney, włok gruntu dwie y morgow 14 z sianożęciami, ktore do sustentacyi parocha wystarczyć mogą, wraz z dwoma poddanemi ma nadane, oraz w gruntow tych spokoyney possessyi paroch Kołpienicki zostawał y te-

raznieyszy zostaie. Wielebny też x. Antoni Kirkiewicz w roku 1784, miesiąca Lipca dnia 12 za pozwoleniem j. w. metropolity przez i. w. i. x. Ioachyma Horbackiego biskupa Pinskiego wyswięcony, pomienioney cerkwi Kołpienickiey administracyą utrzymuiąc, iż życie przykładne prowadzi y powinnosci swe pilnie odbywa, wyprowadzona inkwizycya zaswiadcza. Przeto dowody powyżey wyrażone zważaiąc w. x. Antoniego Kirkiewicza zdolnym do installowania się na pomienione beneficyum Kołpienickie (z warunkiem utrzymywania w całosci funduszow cerkiewnych, staranie się o oparkanienie cmentarza, oraz opisowi wizyty generalney w roku 1793, miesiąca Listopada drugiego dnia odbytey, zadość uczynienia) bydź uznał, m. n. d.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Stycznia v. s. dwudziestego pierwszego dnia w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. instygator z urzędu swego czyniący, pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym tak z pozwu do otwarcia rotułu w. x. Antoniemu Borowskiemu wydanego, iako też przez przewiel. x. Iozefa Kuczynskiego do wysłuchania inkwizycyi wyznaczonego kommissarza oznaczonym prawnie przypadaiącym zaoczność w. x. Antoniego Borowskiego parocha Iatwiskiego, ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na iego nie stawanie rotuł wyprowadzoney inkwizycyi otworzyć y zeznania swiadkow ogłosić, z ktorych, gdy tenże w. x. Antoni Borowski tak o dawanie pod iednym przymiotem kommunii, absentowanie się w dni swiąteczne od parafii, nie dopełnianie obowiązkow parochialnych y powinnosci kapłanskich obwinionym bydź się okaże, stosownie do obmowy praw ukarać y do possydowania beneficyum za niezdolnego uznać, za otrzymany process osobnemi karami uciążyć y wydatki prawne uznać doprasza się. W przytomnosci w. x. Antoniego Borowskiego parocha Iatwiskiego pozwanego, na otwarcie rotułu zezwalaiącego y do wyprowadzonych z strony swey inkwizycyi odwołuiącego się. Nayprzewielebnieyszy wielmożny i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami zwyż wyrażonemi, przychylaiąc się do instancyi stron, tudzież zważaiąc legalność terminu do otwarcia rotułu inkwizycyi na dniu dzisieyszym przypadaiącego, rotuł pomieniony otworzył, zeznania zaś swiadkow zaprzysiężone przeczytawszy, ponieważ z tychże okazuie się, iż w. x. Antoni Borowski paroch Iatwiski, nie dopołniaiąc obowiązkow onemuż przynależnych, żadnych nauk w cerkwi dla parafian nie miewa, aktow wiary y miłosci, tudzież katechizmu onychże nie naucza, nawet pacierza z niemi nie mowi, jak swiadkowie na punkt drugi iednostaynie zaswiadczaią y że tenże w. x. Antoni Borowski przeciwko zakazom synodalnym tak w własney swey cerkwi, iako y w innych mieyscach kommunią pod iednym przymiotem rozdaie y że w cerkiewney bieliznie y sprzętach przyzwoitey niezachowuie czystosci, taż inkwizycya wyłuszcza nie mniey iż w czasie wyprowadzania inkwizycyi kommunikanty w puszce zakwitłe znalezione zostały, iż by zaś z przyczyny opieszałosci w. x. Borowskiego ludzie bez spowiedzi lub dzieci bez chrsztu umierać mieli y tenże w. x. Borowski od parafii swey zbyt często absentował się, dowiedziono nie iest. Za czym okolicznosci swiadectwy okazane zważaiąc, a do prawa synodu Zamoyskiego, iako też Przylepskego stosuiąc się, w. x. Antoniego Borowskiego za powyżey wyrażone zdrożnosci karze poniżey wyrażoney podległego bydź uznał, y aby na dniu 19 miesiąca Lutego v. s. w roku bieżącym do klasztoru Czerlonskiego w. x. bazylianow udał się y tam pod dozorem przewielebnego starszego mieysca lub od niego wyznaczonego rekollekcyi duchownych przez niedziel dwie nieprzerwanie własnym swym kosztem, cwicząc się w teologii moralney, tudzież obowiązkom parochom przynależnych, niemniey ceremoniach przy dawaniu chrztu y innych sakramentow używanych odprawił y z odprawionych swiadectwo w kancellaryi urzędu

swego złożył, onegoż obowiązał. Na potem zaś, iżby tenże w. x. Antoni Borowski wedle ustaw obrządku wschodniego kommunią dawał, nauki dla parochian co niedziela y swięto miewał, onych pacierza y artykułow wiary swiętey nauczał, lub do wykonania tego kogo innego za przyzwoitą nadgrodą przez niego ugodzić mianą używał, czystość w bieliznie cerkiewney y sprzętach utrzymywać starał się, oraz inne powinności do niego należne pilnie dopełniał, w teologii moralney doskonalił się onemuż pod surowszemi zalecił karami. Że zaś w. x. Antoni Borowski przez zaprzeczenie powodztwa w. x. instygatora expens temuż w doieżdżaniu po razy dwa o mil kilka na wyprowadzenie inkwizycyi zrządził nad, to na pierwszym terminie z pozwu onemuż wydanego przypadaiącym nie stanął, przeto aby w moc poniesioney expensy temuż w. x. instygatorowi konsystorza ninieyszego złotych 40 na tych miast zapłacił, postanowił m. n. d.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Stycznia dwudziestego piątego dnia v. s. w. Grodnie.

Przed nayprzewiel. w. i. x. Macieiem Korniem opatem Grodzenskim officyalem generalnym metropolitalnym ww. x. Litewskim y sędzią, na publiczney sądow audyencyi stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz instygator konsystorza ninieyszego z urzędu swego czyniący powod, na terminie dzisieyszym, z aktow prawnie przypadaiącym zaoczność w. x. Michała Bilkiewicza, parocha Skidelskiego ieżele nie stawaiącego zaskarżył, oraz na iego niestawanie, po wysłuchaney z strony swey z swiadkow pięciu inkwizycyi, gdy z teyże w. x. Bilkiewicz o niedopełnianie obowiązkow parochialnych obwinionym bydź się okaże, tegoż w. x. Bilkiewicza, stosuiąc się do poprzedniczey swey instancyi, przy wprowadzeniu sprawy ninieyszey zapisaney, wedle obmowy prawa ukarać dopraszał się. W przytomności w. x. Michała Bilkiewicza pozwanego również do inkwizycyi z strony swey przez sąd nineyszy z swiadkow, podobnież piąciu wysłuchaney odwołuiącego się y siebie od impetycyi w. x. instygatora uwolnienia żądaiącego. Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia, ktory wyżey, ponieważ tak w. x. instygator na dowod okoliczności w terminie umieszczonych iako y w. x. Michał Bilkiewicz paroch Skidelski na odwod po swiadkow siedmiu wymienili y na wymienionych przestali. Potym zaś swiadkow tychże strony obydwie nawzaiem do liczby piąciu zmnieyszyli y z tych swiadkow inkwizycya z strony oboiey przez sąd swoy iest wysłuchana. Przeto pomienioną inkwizycyą tak z strony w. x. instygatora, iako y w. x. Michała Bielkiewicza za zupełnie ukonczoną bydź uznał. Gdy zaś po wysłuchaney przez sąd swoy tym sposobem inkwizycyi, z teyże potrzeba stawienia się do uczynienia zaprzysiężoney indagacyi osob poniżey wyrażonych okazuie się. Przeto potrzebne bydź stawienie się Jana Sieckiewicza ze wsi Żłobowaty most zwaney, Jana Żuczka ze wsi Rysek y Salomona czyli Sylwestra Kruszyłowicza ze wsi Mażewa na dzień 31, miesiąca y roku bieżących uznał z zachowaniem terminu m. n. d.

Przed nayprzewiel. w. i. x. Macieiem Korniem opatem Grodzenskim officyałem generalnym metropolitalnym ww. x. Litewskim. y sędzią na publiczney sądow audyencyi stanąwszy osobiscie w. x. Adam Karpowicz paroch Nowodworski z w. x. instygatorem czyniący pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu napominalnego przypadaiącym zaoczność w. x. Teodora Arcimowicza ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na iego niestawanie tegoż x. Arcimowicza za lezye tak przez niego iako y inne osoby przeciwko powodowi czynione, nachodzenie stancyi pokrzywdzić usiłowanie, tudzież innych krzywd y gwałtowności dopełnienie ukarać, podobnych czynności napotym zakazać, za process otrzymany kary wskazać, osobno zaś na powodztwo w. x. instygatora do złożenia w sądzie swym wszelkich zaswiadczeń, tak dyecezyą iako y tytuł bawienia się okazuiących zniewolić, po których złożeniu, to co z prawa wypadać będzie,

postanowić, oraz wydatki prawne powrócić dopraszał się. W przytomności w. x. Teodora Arcimowicza pozwanego przeciwko w. x. Adamowi Karpowiczowi protestuiącego się, oraz z powodu zakordonowanego przez nayiasnieyszego krola iegomosci pruskiego kraiu, w ktorym tak on, iako y w. x. Karpowicz znayduią się, od sądu ninieyszego wyłączaiącego się. Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia, ktory wyżey, ponieważ w. x. Teodor Arcimowicz z przyczyny zakordonowanego kraiu przez nayiasnieyszego krola iegomości Pruskiego, w ktorym, iako y wiel. xiadz Adam Karpowicz zostaią od sądu swego wyłącza się, oraz odesłania sprawy do sądu sobie y w. x. Karpowiczowi własciwego w kraiach tamtych będącego żąda, konsystorz zaś w kraiach tychże w Supraslu iest iuż ustanowiony, przeto sprawę tę, z całym iey skutkiem do konsystorza w Suprasln będącego odesłał m. n. d.

Przed nayprzewiel. w. i. x. Macieiem Korniem opatem Grodzenskim officyałem generalnym metropolitalnym ww. x. Litew. y sędzia, stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz instygator konsystorza generalnego metropolitalnego, powod, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu wyprowadzoney inkwizycyi przez przewiel. iegomość xiędza kommissarza oznaczonym zaoczność w. x. Jozefa Pożowskiego, administratora cerkwi Nowojelenskiey zaskarżył, oraz na iego niestawanie, rotuł wyprowadzoney inkwizycyi otworzyć y zeznania swiadkow ogłosić, z których, gdy się tenże w. x. Jozef Pożowski o zdrożności w terminie umieszczonę obwinionym bydź okaże onegoż ukarać, oraz wydatki prawne powrócić nakazać dopraszał się. W przytomnosci w. x. Jozefa Pożowskiego administratora Nowoielenskiego pozwanego, na otwarcie rotułu zezwalaiącego, z którego gdy w zarzutach onemuż poczynionych niesłusznie zaskarżonym bydź się okaże, od wszelkiey w. x. instygatora impetycyi siebie uwolnienia żądaiącego y dopraszaiącego się. Nayprzewil. w. i. x. officyał y sędzia, ktory wyżey, rotuł inkwizycyi przed sobą złożony otworzył y zeznania swiadkow zaprzysiężone, tak z strony w. x. instygatora iako y w. x. Pożowskiego wysłuchane przeczytał. Po których przeczytanych, ponieważ dostatecznie okazuie się iż w. x. Jozef Pożowski dla zdatnosci w gospodarstwie dziewkę imieniem Zofią w służbie u siebie przez lat kilka utrzymywał, lecz iż by w czasie służby teyże Zofii gorszące życie znią prowadzić miał dowiedziono nie iest, owszem zeznaniami swiadkow zupełnie od takowego zarzutu oczyscza się y że taż Zofia po przebytych latach kilku w usługach od w. x. Jozefa Pożowskiego odprawiła się, taż inkwizycya uczy. Przeto do dowodow swiadectwy okazanych stosuiąc się w. x. Jozefa Pożowskiego, iako swiadectwy o złe iakoby życie z pomienioną Zofia niezaskarżonego od wszelkiey w tey mierze w. x. instygatora impetycyi y powodztwa uwolnił m. n. d.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Stycznia v. s. trzydziestego pierwszego dnia w Grodnie.

Przed nayprzewiel. w. i. x. Macieiem Korniem opatem Grodzenskim officyałem generalnym metropolitalnym ww. x. Litewskim y sędzią, stanąwszy osobiscie wielebny x. Leon Koncewicz instygator konsystorza generalnego metropolitalnego pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z aktow zachowanym y prawnie przypadaiącym, zaoczność w. x. Michała Bilkiewicza parocha Skidelskiego ieżeli nie stawaiącego zaskarżył oraz na iego nie stawanie odwołuiąc się tak do inkwizycyi z strony swey przez sąd ninieyszy wysłuchaney, iako też dokumentow złożonych to iest dekretow tak w konsystorzu generalnym Wilenskim, iako też w nuncyaturze dawniey ferowanych, niemniey ostatniego w sądach surrogatorskich metropolitalnych grodzienskich w roku zeszłym 1795, miesiąca Maia 23 dnia zapadłego, ktoremi tenże w. x. Bilkiewicz kilkokrotnie napominany y karany był, oraz dopełnianie powinnosci swych dekretem ostatecznym surrogatorskim na mocy poprzedni-

czych dekretow pod oddaleniem od beneficyum miał zaleconę; gdy z wyprowadzonych inkwizycyi o niedoiezdżanie do słuchania spowiedzi chorych, z ktorych kilku bez spowiedzi umarło, nie chrzcenie do kilku dni dzieci, z parafianami nieprzystoyne obchodzenie się, onych bicie y szkalowanie, cerkwi w nieporządku utrzymywanie, częste piianstwem bawienie się, od slubow y pogrzebow zbyteczney opłaty wymaganie, a przez to sprzeciwienie się powyzszym dekretom obwinionym y przekonanym bydź się okaże, wedle obmowy prawa ukarać, od beneficyum odsądzić y wydatki prawne powrócić nak azać, dopraszał się. W przytomnosci w. x. Michała Bilkiewicza parocha Skidelskiego pozwanego nadewszystko pozwolenia sobie wydania kopii inkwizycyi tak z strony w. x. instygatora, iako y z strony swey wyprowadzonych dla zainformowania się żądaiącego. Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia, ktory wyżey, żądanego przez w. x. Bielkiewicza wydania kopii inkwizycyi z strony oboiey przez sąd swoy wysłuchaney dozwolił y temuż w. x. Bielkiewiczowi, ieżeli co ku obronie swey mieć może do wniesienia, iako też stawienia się przed sądemem swym dzień 5 miesiąca następuiącego Lutego w roku bieżącym oznaczył, z zachowaniem terminu m. n. d.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Lutego v. s. piątego dnia w Grodnie.

Przed nayprzewiel. w. i. x. Macieiem Korniem opatem grodzienskim, officyałem generalnym metropolitalnym w w. x. Litewskim y sędzią, tudzież przewiel. iegomosc. xiędzem Tomaszem Woszczełłowiczem surrogatem y dziekanem grodzenskim, wyznaczonym assessorem na publiczney sądow audyencyi, stanąwszy osobiscie w. x. Leon Koncewicz, konsystorza generalnego metropolitalnego instygator, z urzędu swego czyniący, pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z akt zachowanym, zaoczność w. x. Michała Bielkiewicza parocha Skidelskiego, ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na iego niestawanie odwołuiąc się tak do inkwizycyi z strony swey przez sąd ninieyszy wysłuchaney, iako też złożonych dekretow, niemniey poprzedniczych swych instancyi, gdy z wyprowadzonych inkwizycyi w. x. Bielkiewicz o niedoieżdżanie do słuchania spowiedzi chorych, z ktorych kilku bez spowiedzi umarło, nie chrzcenie do kilku dni dzieci, z parafianami nieprzystoyne obchodzenie się, onych bicie y szkalowanie, cerkwi w nieporządku utrzymanie, częste piianstwem bawienie się, od slubow y pogrzebow zbyteczney opłaty wymaganie, a przez to sprzeciwienie się tymże dekretom obwinionym y przekonanym bydź się okaże, wedle obmowy prawa ukarać y od beneficyum odsądzić, oraz wydatki prawne powrocić nakazać dopraszał się. W przytomnosci w. x. Michała Bilkiewicza parocha Skidelskiego, pozwanego do obrony z strony swey na pismie podaney y sądowni złożyć mianego odwołuiącego się. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorem zwyż wyrażonym, gdy w. x. Michał Bilkiewicz, paroch Skidelski na terminie dzisieyszym po wydaney onemuż kopii inkwizycyi osobiscie w sądzie swym stawaiący, naganiaiąc zeznania swiadkow niektorych z strony w. x. instygatora wyprowadzonych zaswiadczenia od włoscian wsiow, iako też od niektorych mieszczan Skidelskich uzyskane za niem wydane składa, a zaswiadczenia pomienione prywatnie wydane, zaprzysiężoney przez swiadkow od stron obydwoch przyiętych inkwizycyi nadwerężać nie mogą, ani powinny, z wyprowadzoney zaś inkwizycyi, iako też złożonych sądownie przez w. x. instygatora dekretow okazuie się, iż tenże w. x. Michał Bilkiewicz, paroch Skidelski, będąc do sądow konsystorza generalnego metropolitalnego w Wilnie pod ow czas będącego, tak o uznanie pro irregulari z przyczyny iakoby dopełnionego przed przyięciem stopniow kapłanskich przypadkowego zaboystwa, tudzież ukarania za niedopełnianie obowiązkow parochowi przynależnych zapozwanym, dekretem sądu tegoż dnia 13

miesiąca Stycznia 1787 roku ostatecznie zapadłym, co do punktu niedepełnienia obowiązkow parochialnych y inne zdrożnosci na rekollekcye duchowne, tudzież odprawienie mszow 30 ukarany y napomniany, lubo po wprowadzoney sprawie tey do sądow nunciatorskich od rygoru dekretu w konsystorzu Wilenskim zapadłego powyżey wyrażonego, co do obiekcyi dopełnionego, iakoby przypadkowego zaboystwa został uwolniony, wszelako dekretem sądu tegoż nuncyatorskiego dnia 2 miesiąca maia 1788 roku w Warszawie zapadłym do odprawienia rekollekcyi za niedopełnienie powinnosci parochialnych mszow swiętych 30 obowiązany, oraz aby na potym w powinnosciach swych ku parochianom był pilnym, przykładnie się zachowywał y zgorszenia z siebie nie czynił, kanonicźnie napomniany został. Dekretami także wizyt generalnych, z przyczyny rozległosci parafii Słidelskiey, trzymanie wikarego dla pomocy w dopełnianiu posług parochialnych miał zalecone. Kiedy iednak po takowych zapadłych dekretach y wyszłych napomnieniach niepoprawnym bydź okazał się z powodztwa w. x. instygatora dękanatu grodzenskiego przed sąd surragatorski metropolitalny grodzenski w roku zeszłym 1795 zapozwany, dekretem sądu tegoż dnia 23 miesiąca Maia z przeczytanych inkwizycyi zapadłym, tak za nieieżdżenie do słuchania spowiedzi chorych, z ktorych kilku bez sakramentow umarło, iako też spoznianie się w chrzceniu dzieci, parafian bicie, onych z domu, a mianowiciey daiących znać do chorych wypychanie, nie miewanie nauk w cerkwi y inne przewinienia iasniey w dekrecie tymże wyrażone, na odprawienie rekollekcyi duchownych znowu był ukarany y trzymanie wikarego na mocy dekretow wizyty generalney, zachowanie łagodnosci ku swym parafianom, tudzież pilnosci w administrowaniu sakramentow y opowiadaniu słowa Bożego, nie wybieranie nad przepisy synodalne od pogrzebow y slubow uciążliwych danin, pod oddaleniem od beneficyum miał zalecone, wszelako po dekretach takowych z doniesienia miezscan Skidelskich przez w. x. instygatora konsystorza ninieyszego, rownież o dopełnienie tychże samych po zapadłym ostatnim dekrecie zdrożnosci przed sąd swoy zapozwany na okolicznosci punktami obięte wyprowadzoną przed sądem swym inkwizycyą; tenże w. x. Michał Bilkiewicz, paroch Skidelski, iż za pochowanie ciała matki Iana Czemerki w iesieni roku zeszłego zmarłey, od tegoż Iana Czemerki targuiąc się z nim złotych 18 wziął y że od Iana Sienkiewicza za pochowanie kilku krewnych iego y żony zbyteczney opłaty wymagał, a za pochowanie oyca iego kożuch zabrał, ktorego, lubo mu złotych 20 dawał, żądaiąc złotych 24, nie powrocił, że się często, mianowicie w dni targowe niekiedy po szynkowniach chodząc, upiia y Tomasza Myszuka przed Bożym Narodzeniem, w roku zeszłym o oddanie owsa upominaiącego się, pobił, że Sylwestra Kruszyłowicza daiącego znać, aby spowiadać iego oyca poiechał w dom iego, z rana, w sam dzień swięta Pokrowy zwanego, w roku zeszłym przybyłego wypchnął y do tegoż chorego, lubo wprzod przez człeka z Mażewa o słabosci niegdy Kruszyłowicza był uwiadomiany tak dnia tegoż, iako y następnego nie poiechał y tenże Kruszyłowicz na zaiutrz bez spowiedzi umarł, że rownież tak przez Iana Żuczka ze wsi Rysek, iako y zięcia iego przed siedmiu tygodniami, aby do żony iego chorey do słuchania spowiedzi poiechał, kilkakrotnie uwiadomiany, iuż to z przyczyny nieznaydowania się pod ow czas w domu, iuż niemienia koni, nie poiechał y ta podobnież w dni kilka bez spowiedzi umarła, że chrzcenie dzieci zwłoczy y mszą w dni swiąteczne y niedzielne nie miewa y parafian pacierza, tudzież powinnosci chrzescianskich, nie uczy, że cerkiew przez iego niepilność y niestaranność iest zruinowaną, inkwizycyą zaprzysiężoną tudzież indagacyą, rownież pod przysięgą z Sylwestra Kruszyłowicza, Iana Żuczka y tegoż imienia Sieckiewicza przez sąd swoy odebraną, iest za-

skarżony y przekonany y lubo swiadectwy z strony swey wyprowadzonemi, że w pierwszą niedzielę miesięczną nauki miewa y pacierz z ludzmi mowi zeznaniami swiadkow niektorych odwodzi się, dekretem iednak sądow surrogatorskich wyżey z aktu wymienionym dopełnienia tych powinnosci w każdą niedzielę y swięto obowiązany, iż tego nie uskutecznił, okazuie się nad to, iż wikarego do pomocy w posługach parochialnych, liczną maiący parafią, nie trzymał y nie trzyma, sądownie nie zaprzecza. Przeto dowody powyżey wyrażone tak z położonych dekretow, iako y inkwizycyi teraz wyprowadzoney powzięte o sprzeciwienie się zapadłym tymże dekretom y wyszłym napomnieniom w. x. Michała Bilkiewicza zaskarżaiące, tudzież niepoprawę iego okazuiące zważaiąc, a do prawa tak synodu Zamoyskiego w tytule 10 o parochach y parochiach, w tytule 2 o przepowiadaniu słowa Bożego y uczenia katechizmu, w tytule 14 o swiętokupstwie, iako też konsylium Trydenckiego, na sessyi 21, rozdziale 6 o poprawie w słowach: „Eos vero qui turpiter et scandalose vivunt postquam praemoniti fuerint coerceant ac castigent et si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent eos beneficijs iuxta sacrorum canonum constitutiones exemptione et apellatione quaqunque remota privandi facultatem habeant“ y innych licznych, co do ninieyszego przypadku pod tytułami o życiu y obyczaynosci xięży, wykroczeniu y karach ich ustanowionych, stosuiąc się, tamę oraz dotąd praktykowanym zdrożnosciom zakładaiąc, niemniey maiąc wzgląd na to, iż w. x. Michał Bilkiewicz tylokrotnie zaskarżony, napominany y karany, by naymniey poprawnym nie okazał się, przez co tym większą nienawiść parafian na siebie sciągnął, tego w. x. Michała Bilkiewicza za oddalonego od beneficyum Skidelskiego y toż beneficyum za wakuiące bydź uznał, prezentowania kollatorom osoby zdatney y w pozwolenie do starania się z urzędu własciwego opatrzoney do pomienionego beneficyum Skidelskiego wolność zostawił y w. x. Michałowi Bilkiewiczowi ustąpienie z pomienionego beneficym w przeciągu niedziel dwoch od aktu ninieyszego dekretu, za oddaniem rzeczy czerkiewnych y zabudowań plebanalnych według inwentarza podawczego, przewiel. x. Michałowi Bułharowskiemu wice-dziekanowi grodzienskiemu zalecił, aby zaś przez czas dopoki kto przez kollatorow prezentowanym nie będzie y w possessyą tyle razy wzmiankowanego beneficyum Skidelskiego nie obeymie parochia Skidelska bez przyzwoitey w rzeczach duchownych nie zostawała posługi komendę wydać oswiadczył, m. n. d.

W. x. instygator kąsystorza generalnego powod przeciwko ww. xx. Mickiewiczowi y Kostycewiczowi.

Roku 1796, miesiąca Lutego dnia 5.

Przed etc. stanąwszy osobiscie wielebny w. x. instygator kąsystorza generalnego z urzędu swego czyniący pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaoczność w. xiędza Andrzeia Mickiewicza administratora Możeykowskiego y Andrzeia Kostycewicza parocha Lebieckiego zaskarżył, oraz na ich niestawanie tychże za zdrożnosci w terminie wyrażone ukarać y wydatki prawne powrocić dopraszał się.

Nayprzewieleb. w. i. x. officyał generalny y sędzia, wraz z assessorem zwyż wyrażonym przeciwko w. x. Andrzeiowi Mickiewiczowi administratorowi Możeykowskiemu y Andrzeiowi Kostycewiczowi parochowi Lebiedzkiemu na dzisieyszym terminie niestawaiącym, pozew napominalny z kancellaryi swey w formie zwykłey z oznaczeniem terminu stawienia się na dzień 19 Lutego p. d. k. wydać rozkazał, m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Februaryi dnia dziewiętnastego p. d. k.

W. x. Leon Koncewicz instygator kąsystorza ninieyszego przeciwko ww. xx. Andrzeiowi Mickiewiczowi administratorowi Możeykowskiemu y Andrzeyowi Kostycewiczowi parochowi Lebiedzkiemu.

Przed nayprzewiel. w. i. x. Macieiem Korniem, opatem grodzeńskim, officyałem generalnym w wiel. x. Litew. y sędzią etc. osobiscie stanąwszy w. x. Leon Koncewicz instygator pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z pozwu napominalnego prawnie położonego przypadaiącym zaoczność ww. xx. Andrzeia Mickiewicza administratora Możeykowskiego y Antoniego Kostycewicza parocha Lebiedzkiego ieżeli niestawaiących zaskarżył, oraz na ich niestawanie pozwanego w. x. Andrzeia Mickiewicza za kłotnie i zwady z szlachtą w miescie Lidzie, na ulicy, z pogorszeniem czyniącego, tak, że napadniony od runtu rossyiskiego aresztowany i przez noc całą w areszcie trzymany został, pozwanego zaś w. x. Andrzeia Kostycewicza, że do zbytku w tymże miescie Lidzie użył trunku i przeto różne nieprzyzwoitosci dopełniaiąc dał okazyą, że haniebnie był uderzonym, przyzwoitego ukarania, oraz za otrzymany process kar osobnych wskazania i wydatkow prawnych powrocenia dopraszał się.

Nayprzewiel. w. i. x. officyał generalny i sędzia, ktory wyżey etc. w przytomnosci w. x. Andrzeia Kostycewicza obecnie, oraz za x. Andrzeia Mickiewicza z mocy plenipotencyi na pismie sobie od tegoż x. Mickiewicza daney, na sądzie pokładaney i akceptowaney stawaiącego pozwanych do zarzutow przez w. x. instygatora zadawanych nie zeznawaiących się i zaprzeczaiących. Ponieważ w. x. Andrzey Mickiewicz administrator Możeykowsi do zwad y kłotni w Lidzie czynionych ze szlachtą y iakby dla tego był aresztowany nie przyznaie się y swiadkami od zarzutow odwieść się żąda w. zaś x. Andrzey Kostycewicz paroch Lebiedzki użycia zbytecznego trunku i ztąd popełnionych z pogorszeniem nieprzyzwoitosci zaprzecza. W celu przeto dowodu i odwodu potrzebną bydź kommissyą uznał y na iey odbycie kommissarzow nominować stronom nakazał. Gdy zatym w. x. Leon Koncewicz instygator z strony swey p. x. Stefana Horbacewicza dziekana Lidzkiego nominował, ktorego y pozway w. x. Andrzey Kostycewicz z strony swey i z strony w. x. Andrzeia Mickiewicza, iako na piśmie do tey sprawy umocowany plenipotent mieć żąda i na nim przestaie. Przeto tegoż p. x. Stefana Horbacewicza, dziekana Lidzkiego, przez strony nominowanego kommissarza zatwierdził; ktory to p. x. kommissarz na mieysce gdzie z rzeczy własciwie wypadać będzie z popredzaiącym obwieszczeniem w czasie iak nayprędszym ziachawszy, juryzdykcyą swą zafunduie, pytania powoda na dowod zarzutow w istancyi umieszczonych, iako też pozwanych na odwod opisać i swiadkow wymienić nakaże, excepcye względem punktow i swiadkow iesliby iakie zachodziły ułatwi i zaspokoi, inkwizycyi zaprzysiężonych z swiadkow przez strony podać mianych, za poprzedzaiącym tychże zapozwaniem, niezważaiąc na niestawienie się lub odstąpienie ktorey kolwie strony wysłucha y też inkwizycyą w zapieczętowanym rotule z oznaczeniem terminu do otwarcia onegoż na przyszłą sądow swych kadencyą w dniach pierwszych Czerwca, roku teraznieyszego 1796, miesiąca Czerwca dnia 1 v. s. zaczynaiącą się po ostateczne rozżądzenie odeszle, m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Apryla dnia 30 v. s.

W. x. instygator kąsystorza generalnego metropolitalnego w w. x. Litewskim przeciwko w. x. Ludwikowi Kozłowskiemu administratorowi Iuracinskiemu.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. instygator kąsystorza generalnego metropolitalnego w w. x. Litewskim na terminie dzisiey-

szym, z pozwu prawnie położonego przypadaącym, zaoczność w. x. Ludwika Kozłowskiego administratora Dubinskiego ieżeli niestawaiącego zaskarżył i na iego niestawanie pozwanego o to, iako przeciwko prawom koncilium Trydenskiego czyniąc, bez poprzedniczych wszystkich zapowiedzi (bo tylko po iedney ogłoszoney) dwom szlubom parochij swoiey i. x. plebanowi obrządku łacinskiego assystować y one pobłogosławić dozwolił ukarania, szkod nadgrodzenia, wydatkow prawnych nadgrodzenia dopraszał się.

Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia wraz z assessorami, ktory wyżey etc. przeciwko pozwanemu niestawaiącemu pozew napominalny z kancellaryi swoiey w formie zwykłey wydać rozkazał.

W. x. instygator kąsystorza generalnego, metropolitalnego przeciwko w. x. Łukaszowi Andruszkiewiczowi administratorowi Dubinskiemu.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. instygator na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaoczność w. x. Łukasza Andruszkiewicza parocha Dubienskiego, ieżeli niestawaiącego zaskarżył y na iego niestawaiącego pozwanego, iż bez wiedzy czyli kąsensu wyraznego urzęd kąsystorza goeneralnego metropolitanskiego na zawakowałe beneficym Baksztanskie na osobę swą podstępnie prezentę wyiednać ważył się—ukarania, prezenty takowey złożenia, na wydatkach i expensach prawnych osądzenia dopraszał się.

Nayprzewiel. w. i. x. officyał i sędzia, wraz z assessorami, ktory wyżey etc. przeciwko pozwanemu niestawaiącemu pozew napominalny z kancellaryi swoiey w formie zwykłey wydać rozkazał.

P. x. instygator przeciwko w. x. Łukaszowi Andruszkiewiczowi z listu napominalnego.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Czerwca dnia trzeciego p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. na publiczney sądow audyencyi stanąwszy osobiscie p. x. instygator pryncypalnie czyniący powod, na terminie dzisieyszym z listu napominalnego prawnie położonego przypadaiącym zaoczność w. x. Łukasza Andruszkiewicza administratora cerkwi Dubienskiey ieżeli niestawaiącego zaskarżył oraz na niestawanie tegoż pozwanego za nieprawne uzyskanie przez siebie prezenty do beneficyum Baksztanskiego ukarania y onych iako nie legalnych oddania, oraz wydatkow prawnych powrocenia dopraszał się. Salvo etc. omni etc. W przytomności w. x. Łukasza Andruszkiewicza administratora cerkwi Dubinskiey pozwanego własny przeciwko temu swemu wykroczeniu występek wyznaiącego prezenta takowe do beneficyum Baksztanskiego w roku bieżącym 1796, miesiąca Marca 2 dnia uzyskana dobrowolnie składaiącego, a pod dopełnienie kary pokornie skłaniaiącego się. Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia, ktory wyżey etc. wraz z assessorami, ponieważ w sprawie ninieyszey żadnego w. x. Łukasz Andruszkiewicz nie składa przeswiadczenia, ktorym miał moc starania się o prezentę y one na osobę swoią, do beneficyum Baksztanskiego wyiednać dopuscił się, będąc prawnym possessorem beneficyum Dubinskiego, przeto wzmienione prezenta za nielegalne bydź uznał y onę w kancellaryi swoiey na tych miast złożyc nakazał, a do wzmienionego beneficyum Baksztanskiego zdatney inney osoby, za po przedniczym według prawa z urzędu kąsensem, wolność prezentowania i ww. kollatorom zostawił, a maiąc wzgląd na pokorne obżałowanego winy zeznanie, tudzież w odległosci przez podroż terazniejsza trudy tak kary z prawa wynikaiące za takowe przestępstwo uchylił, iako też expensa prawne pokompensował m. n. d.

P. X. instygator przeciwko w. x. Antoniemu Borowskiemu.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Czerwca 5 dnia v. s.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. instygator pryncypalnie czyniący powod na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącego, zaocznosć w. x. Antoniego Borowskiego parocha Jatwieskiego ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na niestawanie tegoż pozwanego za sprzeciwienie się i niedotomierzenia poprzedniczemu dekretowi kąsystorza generalnego metropolitalnego w. x. Litewskiego w żadnym punkcie satysfakcyi za nie odprawione tymże nakazane dekretem rekollekcyi, nienauczanie parafian katechizmu y pacierza, niemiewanie nauk ani przez się ani przez drugich, ukarania, do zadosyc uczynienia dekretowi dnia 21 Stycznia roku bieżącego zapadłemu, znaglenia za sprzeciwienstwo karami uciążenia, do sprawowania parochyalnych nadal obowiązkow za niezdolnego uznania, oraz wydatkow prawnych zwrocenia dopraszał się. Salvo omni etc. W przytomnosci w. x. Antoniego Borowskiego parocha Jatwieskiego pozwanego przeciwko p. x. instygatorowi oswiadczaiącego się, a iako nie w sposob pogardy y nieposłuszenstwa własney zwierzchności przez niedopełnienie przez siebie rekol lekcyi dekretem zasądzonych lecz przez trykrotną w recydywie chorobę dowodzącego, a ztąd od dalszego przesladowania prawem y kar siebie uwolnienia dopraszaiącego się. Nayprzewiel. w. i. x. officyał generalny y sędzia, ktory wyżey, wraz z assessorami, ponieważ w. x. Antoni Borowski swiadectwem na pismie przez ww. szambellana y łowczego Wolmerow na pismie danym, a w sądzie ninieyszym położonym, niemniey przez examen dwoch swiadkow przed tym sądem stanowionych odwodzi się, iako przez niemoc y chorobę własną dekretem oznaczonych rekollekcyi w czasie zamierzonym odprawić niemogł y dotąd one przeciągnął, przez to do dowodow takowych przychyliwszy się, co do punktu zarzuconego nieposłuszenstwa y pogardy urzędu wolnym bydź uznał odprawienie wzmienionych rekollekcyi stosownie do poprzedniczego swego, w dacie miesiąca Stycznia 21 dnia 1796 roku wyroku w Czerloney, przez tygodni dwa, zacząwszy od dnia 10 praezentis własnym expensem pod dozorem p. x. superiora klasztoru dopełnić nakazał i z odprawionych zaswiadczenie w kancellaryi złożyć zalecił, że zaś tenże w. x. Antoni Borowski w nauczaniu własnych parochyan artykułow wiary nie dbałym, mowienia oraz z onemi w dni niedzielne i swiąteczne pacierza zaniedbywa bydź winnym uznawszy—na dopełnienie takowych obowiązkow według rozrządzenia synodalnego to iest do nauczania ludu parochyalnego swiatłego kapłana w też dni własnym expensem sprowadzał, postanowił, w czym czułą baczność p. x. dziekanowi mieysca polecił z sumiennym obowiązkiem donoszenia ninieyszemu urzędowi. W przypadku nie zadosyc uczynienia, za naypierwszym doniesieniem i dostrzeżeniem, zapatruiąc się na ukazy concilium trydenstkiego sessyi 21 cap. 6 imperitis parochis vicarij etc. iż z urzędu ninieyszego wyznaczony będzie, z wydzieleniem onemu z użytkow parochyalnych teyże cerkwi Jatwieskiey nadgrody zastrzegł, a nadgradzaiąc expensa prawne złotych ośm w. x. instygatorowi sądowemu niezchodząc z sądow aby powrócił, zasądził m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Czerwca 7 dnia v. s. w Grodnie.

Za doniesieniem i z aresztu odesłaniem w. x. Karola Sienkiewicza parocha Busiackiego, a za przełożeniem i. o. xiążęcia Mikołaia Repnina generał-gubernatora rożnych orderow kawalera, do sądu kąsystorza generalnego metropolitanskiego nadesłanym, nayprzewielebnieyszy i. x. Maciey Korn opat Grodzienski, officyał generalny y sędzia, wraz z p. i. xx. Tomaszem Woszczellowicem surrogatem i dziekanem grodzienskim, Janem Dylewskim dziekanem i parochem Słonimskim wyznaczonemi assessorami siedząc i zdrożności w nadesłanym sobie przedłożeniu w. x. Sienkiewicza roztrząsaiąc, ponieważ z takowego przedłożenia w ruskim ięzyku od i. o. xiążęcia imsci generał-gubernatora nadesłanego w. x. Sienkiewicza przeciwko stanowi swemu kapłanskiemu ważył się wdawać w rzeczy obra-

żaiące rząd kraiowy, zamiast co by żyiąc w opiece naywyzszey, przykład swoiey owczarni y obcym swieckim był dawać powinien, zaprosił do siebie na dniu 27 Apryla, roku idącego z kwater tam kąsystuiącego pułku Kijowskiego karabinierskiego kadeta imieniem Hannefelda na wodką, pytaiąc, dla czego tak wczesnie z kwater ruszyło woysko do obozu? Za odpowiedzią kadeta, że taka wola i rozkaz naywyzszey kommędy, w. x. Sienkiewicz, bawiąc się zawsze trzpiotarstwem i płochością, odpowiedział: wiem inną taiemnicę ruszenia się woyska, to iest będzie Rossya miała woynę z szwedem, turkiem y francuzem, o czym czytał uniwersał na pruskiey granicy, a ta naydaley za trzy tygodnie wybuchnie, dla czego iuż czterech obywatelow do Francyi poiechało. Wspomniony kadet całą mowę w. x. Sienkiewicza zanotował, ale autor mowy poznawszy swoy błąd, z zaobszlagu notatę wyrwał y podarł, prosząc aby kadet o tym nierozgłaszał, nad to dołożył, aby tenże kadet, będąc polakiem, iak będzie pułk z Słonima wychodził, został na mieyscu, ponieważ słyszał, że tym wszystkim polakom, którzy są w służbie rossyiskiey, będą odebrane dobra y zostaną bez żadney nadgrody, że taką mowę obrażaiącą rozumnym maxymom przeciwną, a tym samym gorszącą powszechność, wznieca w słabych umysłach niespokoyność, stanowi swemu kapłanskiemu czyni zniewagę, nayłaskawszą rządową opiekę obraża, całemu duchowienstwu zadaie plamę, wprowadza w opinią podeyrzenia. Przeto za takowy występek godnym naysurowszey kary bydz uznał, iednak do zamiaru wyroku łaskawie przez i. o. xiążecia imsci generał-gubernatora sobie zadyktowanego stosuiąc się, ażeby tenże w. x. Karol Sienkiewicz paroch cerkwi Busiackiey po ogłoszonym dekrecie, na tych miast przez w. x. instygatora do klasztoru Bytenskiego i. xx. bazylianow zawieziony y pod rząd przełożonego tamecznego we wszelkim posłuszenstwie zaleconym oddany został, przez trzy miesiące scisłe rekollekcye pod dozorem oyca duchownego o chlebie wodzie odprawił i silnie y gruntownie w przekonaniu siebie czwicząc, co iest winien Bogu, iak bydź powinien ku własney Monarchyni y iak się ma zachować w obowiązku swoiego stanu postanowił, a to dopełniwszy, po złożeniu w urzędzie ninieyszym wydanego przez p. i. x. superiora klasztoru zaswiadczenia, iż by przez p. x. dziekana mieysca do rządu własnego beneficyum Busiackiego został przywrocony nakazał m. n. d.

I. w. Onufri Dziekonski, stolnik Wołkowyski, przeciwko p. i. xx. Bazylemu Marciniewskiemu surrogatowi Nowogrodzkiemu y Janowi Sawiczowi parochowi Rajeckiemu.

Roku 1796, miesiąca Czerwca 7 dnia v. s.

Przed etc., stanąwszy osobiscie na publiczney sądow audyencyi p. x. Jozef Kuczynski examinator dekanatu grodzienskiego umocowany od i. w. i. p. Onufrego Dziekonskiego stolnika Wołkowyskiego plenipotent, imieniem swego aktora pryncypalnie czyniący powod, na terminie dzisieyszym, z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, a uskarżaiąc zaoczność tak p. x. Bazylego Marciniewskiego surrogata Nowogrodzkiego, iako też w. x. Jana Sawicza parocha Rajeckiego, ieżeli niestawaiących i oraz na ich niestawanie nie zważaiąc wniosł, iako obżałowani porozumiawszy się s sobą wspolnie występek przeciwko prawu kanonicznemu domierzyli, kiedy wykradzioney ze dworu przez Ludwika Chmielewskiego dziewce Maryannie Doroszczykownie, w obrządku łacinskim będącey, przewielebnieyszy x. surrogat Nowogrodzki indult z urzędu swoiego dyspensuiący zapowiedzi wydać, a w. x. Sawicz przez siebie i za wiedzą swoią tenże zformowany indult dopełnić, szlub między rzeczonym Ludwikiem y Maryanną Doroszkiewiczowną dopuscić y pobłogosławić ważyli się, należnie więc za wykroczenia ukarać, exekucyą dalszego urzędowania przewielebnieyszemu x. Bazylemu Marciniewskiemu surrogatu Nowogrodzkiemu zagrodzić y na w. x. Jana Sawicza kary rozciągnąć, oraz

na wydatkach y expensach prawnych zasądzić dopraszał się. Salvo omni etc. Nayprzewiel. w. i. x. officyal y sędzia, ktory wyżey, wraz z assessorami przeciwko pozwanym pp. xx. Bazylemu Marciniewskiemu surrogatu y Janowi Sawiczowi Rajeckiemu parochowi ani przez siebie, ani przez plenipotentow swoich niestawaiącym przy stawaiącey stronie aktorskiey list napominalny prosty z terminem dni 15 w formie zwykłey kancellaryi swoiey wydać zalecił m. n. d.

P. x. instygator sądow przeciwko ww. xx. Mickiewiczowi y Kostycewiczowi.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Czerwca 8 dnia v. s.

Przed etc. na publiczney sądow audyencyi, stanąwszy osobiscie p. x. instygator kąsystorza generalnego z urzędu swoiego czyniący pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu przeznaczonym zaoczność ww. xięży Andrzeia Mickiewicza administratora Możeykowskiego y Andrzeia Kostycewicza parocha Lebiedzkiego ieżeli niestawaiących zaskarżył, oraz na ich niestawanie, nie zważaiąc rotuł pomienioney inkwizycyi otworzyć, zeznanie swiadkow publikować, kopij onych wydać pozwolić y na fundamencie tych że dekret ostateczny ferować, na expensach y wydatkach prawnych osądzić dopraszał się.

W przytomnosci w. x. Andrzeia Kostycewicza parocha Lebiedzkiego obecnie, oraz za x. Andrzeia Mickiewicza z mocy plenipotencyi na pismie sobie daney, a w sądzie ninieyszym akceptowaney stawaiącego, na otwarcie rotułu odbytey inkwizycyi zezwalaiącego i pod sąd pokornie skłaniaiącego się. Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał generalny y sędzia, wraz z assessorami, ktory wyżey etc. rotuł pomienioney inkwizycyi otworzył, świadkow i dowodow przeyrzał, po ktorym przeyrzeniu i rozważnym roztrząsnieniu, ponieważ z wyznań onych, oraz y swiadectw na pismie złożonych, co do zarzutow przez p. x. instygatora na przeciw w. xięży Andrzeiowi Mickiewiczowi Możeykowskiemu y Andrzeiowi Kostycewiczowi Lebiedzkiemu parochom czynionych nic się nie okazało, przeto tychże ww. xx. pozwanych zupełnie sławę ocalił y od dalszego impetu prawnie uwolnił, m. n. d.

I. w. Onufry Dziekonski stolnik powiatu Wolkowyskiego, kawaler orderu swiętego Stanisława, przeciwko przewiel. xięży Bazylemu Marciniewskiemu surrogatu Nawogrodzkiemu y Ianowi Sawiczowi parochowi Rajeckiemu z listu napominalnego.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Czerwca 25 dnia p. d. kalendarza.

Przed etc. na publiczney sądow audyencyi stanąwszy osobiscie p. x. Iozef Kuczynski examinator dekanatu grodzienskiego umocowany ze dworu i w. żałuiącego de data w Grodnie 16 Iunia p. kalendarza nowego roku bieżącego od i. w. Onufrego Dziekonskiego stolnika powiatu Wołkowyskiego, orderu St. Stanisława kawalera, plenipotent imieniem swego aktora pryncypalnie czyniący powod na terminie dzisieyszym z listu napominalnego, prawnie położonego przypadaiącym, zaskarżaiąc zaoczność tak przewielebnieyszego x. Bazylego Marciniewskiego surrogata Nowogrodzkiego, iako też w. x. Iana Sawicza parocha Rajeckiego, ieżeli niestawaiących i oraz na ich niestawanie niezważaiąc wniosł, iako pozwani, porozumiawszy się z sobą wspolnie, występek przeciwko prawu kanonicznemu domierzyli, kiedy wykradzioney ze dworu przez Ludwika Chmielewskiego dziewcze Maryannie Doroszczykownie w obrządku łacinskim będącey, przewielebnieyszy xiądz surrogat Nowogrodzki indult u urzędu swoiego dyspensuiący zapowiedzi wydać, a w. x. Sawicz przez siebie y za wiedzą swoią tenże zformowany indult dopełnić szlub między

rzeczonym Ludwikiem y Maryanną Doroszkiewiczowną dopuscić i pobłogosławić ważyli się. Należnie więc wyrokiem sądowym za takowe wykroczenia postąpić exekucyą dalszego urzędowania prewiel. x. Bazylemu Marciniewskiemu surrogatowi Nowogrodzkiemu zagrodzić y na w. x. Iana Sawicza parocha Raieckiego kary rozciągnąć, oraz na wydatkach y expensach prawnych zasądzić. Salvo etc. omni etc. dopraszał się.

W przytomnosci w. x. Iana Sawicza parocha Rajeckiego tak za siebie, iako też imieniem swoim za przewielebnieyszego x. Bazylego Marciniewskiego, surrogata Nowogrodzkiego na mocy plenimotencyi od tego p. x. surrogata sobie daney, stawaiącego y przeciwko tey wymienioney żałobie oswiadczaiącego się y pismem przez siebie podanym tłumaczącego się, a iako wzmieniona Maryanna Doroszkiewiczowna prawdziwie w obrządku katolicko-ruskim urodzona, zaswiadczeniami na pismie danemi, a w sądzie ninieyszym położonemi dowodzącego y prawnie szlub pobłogosławiony utrzymuiącego, przez co od dalszego przesladowania prawem y uchylenia expensow prawnych (rownie) sobie zachowuiąc wszelkie dobrodzieystwa prawne suplikuiącego.

Nayprzewiel. w. i. x. officyał generalny y sędzia wraz z assessorami, ktory wyżey, zważywszy w sprawie ninieyszey żałobę y odpowiedź, inkwizycyą bydź potrzebną uznał, na wyprowadzanie ktorey stronom kommissarzy nominować dozwolił. A gdy p. x. Iozef Kuczynski z strony i. w. Onufrego Dziekonskiego stolnika powiatu Wołkowyskiego p. x. Michalskiego wikaryusza kosciola Międzyrzeckiego, zaś w. x. Ian Sawicz paroch Raiecki z strony swoiey y przewiel. Bazylego Marciniewskiego surrogata Nowogrodzkiego przewielebnieyszego i. x. Iana Dylewskiego sądow ninieyszych assessora obrali, tych pp. xx. kommissarzow approbował, ktorzy od daty ninieyszey w przeciągn czterech tygodni po wydanym y intymowanym prawnie stronom obwieszczeniu, ziechawszy do wsi Rudziewicz, a mieysca urodzenia Maryanny Doroszkiewiczowny, nie uważaiąc na odstąpienie ktorey kolwiek strony na interrogatoria stosowne do obmowy w żałobie wyrażoney z swiadkow wiary godnych żadnemu wyłączeniu prawnemu niepodległych zaprzysiężonych, ażeby wyprowadzili y one w zapieczętowanym rotule z przeznaczeniem w tychże czterech tygodniach do otwarcia terminu z przypozwem stron odesłali, do sądu ninieyszego zobowiążał, w ktorym terminie otwarcia inkwizycyi, iż by p. x. Bazyli Marciniewski syrrogat Nowogrodzki autentyczny instrument urzędu swoiego do okazania miał, zalecił, m. n. d.

Roku Panskiego 1796, miesiąca Czerwca dwudziestego szostego dnia p. d. k.

Przed etc. na publiczney sądow aydyencyi stanąwszy osobiscie urodzony Joachym Okołow w. Piotra Swieżynskiego, czesnika powiatu Pińskiego, kollatora cerkwi Howieynowickiey plenipotent w imieniu tegoż czyniący, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu wyprowadzoney przez pp. i. xx. kommissarzy inkwizycyi y indagacyi tak na okoliczność wsi Dobrybor od cerkwi Mirominskiey odległeyszey, a do cerkwi Howieynowickiey przyległeyszey, iako też dla złych i niebiezpiecznych przepraw trudność parochianom w teyże wsi Dobrybor będącym do cerkwi Mirominskiey w potrzebach duchownych wdawanie się dowodzącey, oznaczonym, zaoczność tych wszystkich, ktorzy by co do nieprzyłączania wzmienioney jakowy interess mieć mogli zaskarżył, oraz na ich niestawanie rotuł pomienioney inkwizycyi y indagacyi przez pp. xx. kommissarzy, za instrumentem urzędu ninieyszego wydanym, w plebanii Howieynowickiey wyexpedyowaney otworzyć y ogłosić, z ktorego, gdy teyże wsi Dobrybor bliszość do cerkwi Howieynowickiey iak do Mirominskiey okaże się, tudzież iż z teyże wsi Dobrybor do Miromina zła i niebezpieczna przez rzeczki i błota iest przeprawa dowodami przekonana, zostanie tez wieś Dobrybor od cerkwi Mirominskiey oddzielić, a do cerkwi Howieynowic-

kiey na zawsze przyłączyć y w. x. Symonowi Czerwiakowskiemu, teraznieyszemu administratorowi Mirominskiemu i wszystkim następcom iego, ażeby do teyże wsi Dobrybor żadnego prawa i wpływu nie mieli, zakazać dopraszał się. Nayprzewiel. w. i. x. officyał y sędzia, wraz z assessorami, ktory wyżey etc., zważywszy legalność terminu z oznaczenia pp. xx. kommissarzy na dniu dzisieyszym przypadaiącego, tudzież iż nikt przeciwko żądaniom w. Piotra Swieżynskiego czesnika powiatu Pinskiego, przez iego plenipotenta w instancyi umieszczonym żadney nie czyni oppozycyi, rotuł pomieniony przed sobą złożony otworzył, po ktorego otworzeniu y rozważnym przeczytaniu, ponieważ z odbytego y sporządzonego dzieła przez p. x. Iana Dylewskiego, assessora kąsystorza ninieyszego, instrumentem z urzędu ninieyszego pod dniem 12 miesiąca Iunia v. s., roku 1796 wyszłym, z przybranym wspoł kommissarzem p. x. Benedyktem Zaleskim, parochem Szydłowickim w plebanij Howieynowickiey, po wydanym y prawnie intymowanym obwieszczeniu, dnia 21 miesiąca Iunia p. d. k. roku teraz idącego, tak z opisania odległosci, iako też dla niey złych y niebezpiecznych przepraw okazuie się, iż wieś Dobrybor pierwiey od niepamiętnych czasow należała parochyi do cerkwi Słonimskiey, potem do cerkwi Howieynowickiey, a niewiadomo z iakowych pobudek od lat dwudziestu przyłączona została do cerkwi Mirominskiey i że ta wieś Dobrybor nie daley odległa od cerkwi Howieynowickiey nad pułmili niewielkie, od Miromina zaś daley położona, ciężkie y niebezpieczne, bez żadnego mosta i promu przez rzeki Szczarę y Struhę y błotniste mieysca ma przeprawę, dla ktorey ani parochianie dobroborscy w potrzebach swych duchownych pasterzowi do Miromina dać wiedzieć, ani też pasterz z Miromina właściwym swym owieczkom posługi, bez niebezpieczęstwa życia, dopełnić nie może; kiedy niegdyś bywszy paroch Mirominski w. x. Żuromski w przeprawieniu się ledwo z człowiekiem wyratowany został, a tak gdy z tychże zeznań świadkow dowodzi się, że wiele corocznie ludzi chorych bez opatrzenia śś. sakramentami zeszło i zchodzi z tego swiata, rownież i bez odprawienia paschalney spowiedzi nayduye się, dla wysłuchania ktorey, ieżeli zdarzeniem pomyslnym przeprawi się z Miromina pasterz, w ow czas tylko pod iednym przymiotem (co iest przeciwko prawom i przepisom obrządku) ludzi kommunikuie, częstokroć nawet na nieuszanowanie exponuiąc nayswiętszą Eucharystyą, bo według wyznań dopoty ona w mieyscach prywatnych, czyli gumnach lokuie, dopoki ludzi nie wyspowiada, do chrztu z małemi dziećmi po rożnych udaią się mieyscach, tychże parochian swoich pacierza, artykułow wiary y wszelkich srzodkow do zbawienia potrzebnych nigdy uczyć, ani nauczyć się nie mogą, tak nawet, iak dzieło inkwizycyi swiadczy, iż iedni mało, inni nic własnego pasterza nie znaią, przeto dowody powyżey wyrażone z teyże inkwizycyi odbytey powziętę, zważaiąc do prawa, to iest concilium Trydenskiego, sessyi 21, rozdział 4, nie mniey konstytucyi Alexandra Trzeciego papieża, (ktore prawo z przyczyn szczegulnie odległosci i złych przepraw ktoreby parochianom w administrowaniu sakramentow y czynienia posług parochyalnych trudność sprawować mogły, erekcyi parochyi nowych dozwalaią), stosuiąc się, tudzież do żądań samych że parochian w teyże wsi Dobrybor będących, w akcie inkwizycyi przełożonych, przychylaiąc się, nie raz wspomnioną wieś Dobrybor od cerkwi Mirominskiey oddzielił, a do cerkwi Howieynowickiey prawem parochyi na zawsze przyłączył, wszelki rząd w rzeczach duchownych, obowiązek pasterza, posługę tak teraznieyszemu w. x. Wołczkowiczowi administratorowi Howieywickiemu, iako też następcom iego oddał i wieleb. zaś x. Symon Czerwiakowski administrator Mirominski i dalsi następcy iego, ażeby do teyże wsi Dobrybor iako legalnie odłączoney, żadnego odtąd prawa wpływu pod żadnym pretextem czynić nie ważyli się

y nie mieli zastrzegł, oraz exekucyą tego wyroku swego na tych miast przewielebnieyszemu i. x. dziekanowi mieysca poruczył, m. n. d.

P. x. instygator kąsystorza generalnego metropolitalnego przeciwko p. x. Bazylemu Gutorskiemu dziekanowi Podlaskiemu, plebanowi Golniewskiemu z pozwu.

Roku Panskiego 1796, miesiąca 7-bra 17 dnia p. d. k.

Przed wielmożnym nayprzewielebnieyszym i. x. Maciejem Korniem opatem Grodzieńskim z S. B. W. officiałem generalnym metropolitańskim w W. X. Litewskim y sędzią, tudzież przewielebnieyszemi i. xx. Tomaszem Woszczełłowiczem, kanonikiem Kijowskim, sędzią surrogatem y dziekanem Grodzieńskim, Ianem Dylewskim, kanonikiem Kijowskim, dziekanem y plebanem Słonimskim, wyznaczonemi assessorami na publiczney sądow audyencyi, stanąwszy osobiscie p. x. instygator pryncypalnie czyniący powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaoczność p. xiędza Bazylego Gutorskiego, dziekana Podlaskiego, parocha Golniewskiegó pozwanego, ieżeli niestawaiącego zaskarżył y nieuważaiąc na iego niestawanie wniosł, jako p. x. Bazyli Gutorski — dziekan Podlaski Wawrzynca Milewskiego szewca, zimo w tęgie y ciężkie mrozy, w letniey odzieży w swirnie dzierżąc, niemiłosiernie cwicyć kazał y tym nielitosciwym postępkiem, smierć onemu przyczynił, oraz na obrazę majestatu Boskiego, hańbę duchowienstwa, z posmiewiskiem y pogorszeniem pospolstwa nierządne y bezwstydne prowadzi życie, kiedy utrzymuiąc w własnym domie plebanalnym szlachetną Antoninę Bieniusiewiczowną y Apolonią Białoszewiczowną, z onémi cielesnie żyie, tak iż z pierwszą zpłodziwszy dziecię, te we wsi Kordzikach iednemu gospodarzowi przez okno wrzucić kazał, gdzie z głodu umierać musiało, a iedną obrzemieniwszy do Hornicy wysłał, gdzie dziecką zroniła, y w tym daley niepohamowanym swoim pomnażaiąc się nałogu, niewinną y cnotliwą panięką, w leciech czternastu będącą, szlachetną Zuzannę Bieniusiewiczownę, na tenże sromotny cielesny uczynek namawiał, pociągał y dwadziescia czerwonych złotych dawał, co większa, kiedy boiazń Boża i szacunek cnotliwey damy w oney brał przewagę, a ku temu bezbożnemu przychylać się nie chciała powabowi y nakłonieniu, oswiadczyć nie wstydził się, iż inaczey przemocą i gwałtem miałby z nią swoy obrzydły dopełnić zamiar, dla czego imieniem y skutkiem niewinna Zuzanna w nocy z plebanij Golniewskiey uciekać przymuszoną była, z kąd do własnych rodziców odesłaną została; tudzież będąc powołanym pasterzem, postanowionym strożem praw Boskich i koscielnych sam onych nie dochowuie, każąc własney czeladzi w dni niedzielne y swiąteczne siano grabić, też siano y zboże do gumna zprowadzać. Zaczym za przyczynienie smierci wzmienionemu Wawrzyncowi Milewskiemu, przez co samym dziełem w exkommunikę popadł, a w oney zostaiąc swięte sakramenta administrował et irregularitatem sciągnął, pro irregulari ogłosić i iak z prawa należy postąpić za złe y nieprzykładne życie od urzędu y beneficyum oddalić y dalszemi kanonicznemi karami obciążyć, razem y za nieuszanowanie swiąt stosowne kary przepisać, na expensach i wydatkach prawnych osądzić dopraszał się, salvo et omni etc. Przez list na terminie dzisieyszym p. x. Bazylego Gutorskiego do urzędu pisany tylko staiącego, a osobiscie dla słabosci zdrowia swoiego i ciężkiey choroby bydź nie mogącego y na zarzuty p. x. instygatora odpowiedzieć oswiadczaiącego się y przedłużenia tey sprawy do przyiscia do zdrowia swoiego pokornie suplikuiącego. W. i. x. officyał generalny i sędzia, ktory wyżey, wraz z pp. xx. assessorami siedząc etc. przyczynę niestawienia się p. x. Bazylego Gutorskiego, dziekana Podlaskiego w liscie do siebie złożonym wyrażoną, ile i swiadec-

twem i. w. Konstantego Ielskiego, stolnika Starodubowskiego do urzędu swego de data w Golniach 1796 roku, miesiąca 7-ra 26 dnia pisanym wspartą akceptował sprawę tę z powodztwa p. x. instygatora z p. xx. Bazylym Gutorskim, dziekanem Podlaskim parochem Golniewskim na termin dzisieyszy wprowadzoną, całkowicie do dnia 13 8-bra p. d. roku bieżącego odłożył y wyraznie w tym czasie samemu p. x. Bazylemu Gutorskiemu na wyrazne zarzuty, lub w przypadku przedłużoney choroby przez umocowanego prawnie przez siebie plenipotenta odpowiedzieć zalecił y termin do tegoż czasu zachował,, m. n. d.

I. w. i. pan Onfury Dziekonski, stolnik powiatu Wołkowyskiego, kawaler orderu swiętego Stanisława, przeciwko pp. xx. Bazylemu Marciniewskiemu, surrogatowi y Ianowi Sawiczowi, parochowi Rajeckiemu ostatecznie.

Roku Panskiego 1796, miesiąca 7-ba siedemnastego dnia p. d. k.

Przed nayprzewielebnieyszym i. x. Macieyem Korniem, opatem Grodzienskim z. S. B. W. y sędzią officyałem generalnym metropolitalnym w W. X. Litewskim, tudzież pp. i. xx. Tomaszem Woszczełłowiczem, kanonikiem Kijowskim, sędzią surrogatem i dziekanem Grodzienskim, Janem Dylewskim dziekanem i plebanem Słonimskim, kanonikiem Kijowskim wyznaczonemi assessorami na publiczney sądow audyencyi, stanąwszy osobiscie p. x. Iozef Kuczynski, examinator dekanatu grodzienskiego, pleban Iezierski iaśnie wielmożnego Onufrego Dziekonskiego, stolnika powiatu Wołkowyskiego, kawalera orderu Swiętego Stanisława, plenipotent na terminie dzisieyszym przez pp. xx. kommissarzy do otwarcia rotułu inkwizycyi wyznaczonym zaskarżaiąc p. i. x. Bazylego Marciniewskiego surrogata Nowogrodzkiego y w. x. Iana Sawicza parocha Raieckiego pozwanych, ieżeli niestawaiących i nie zważaiąc na ich niestawanie, rotuł w sądach ninieyszych agituiącey się, iako pozwani wykradzioney przez Ludwika Chmielewskiego strzelca dworu ww. Bułharynow podkomorzycow Wołkowyskich, dziewce Maryannie Doroszkiewiczownie, poddance i. w. Onufrego Dziekonskiego, nieprawnie porozumiawszy się z sobą, bo do juryzdykcyi ile w obrządku rzymsko-katolickim będącey, ieden to iest p. x. Bazyli Marciniewski surrogat Nowogrodzki indult dyspensuiący zapowiedzi wydać, w. x. Sawicz tenże indult dopełnić, czyli między tymże Ludwikiem Chmielewskim y Maryanną Doroszkiewiczowną pobłogosławić ważyli się, otworzyć, zeznania swiadkow publikować, kopie wydać dozwolić y na fundamencie wyznań dekret ostateczny ferować, na expensach prawnych osądzić, debita cum instantia dopraszał się. W przytomnow. x. Iana Sawicza parocha Rajeckiego w imieniu, oraz na fundamencie daney sobie plenipotencyi p. x. Bazylego Marciniewskiego surrogata Nowogrodzkiego stawaiącego, na otwarcie rotułu inkwizycyi zezwalaiącego i proszącego, oraz zeznania swiadkow publikować y kopij inkwizycyi wydać dozwolić żądaiącego. Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny y sędzia, ktory wyżey etc. wraz z assessorami, wyż wyrażonemi siedząc etc., rotuł pomienioney inkwizycyi otworzył, zeznania świadkow publikował y kopią oney stronie wydać dozwolił y do wyrazney odpowiedzi też stronę obżałowaną zobowiązał. Po ktorey dozwoloney y przeczytaney w. x. Ian Sawicz paroch Rajecki replikował, iako gdy szlub pomiędzy Ludwikiem Chmielewskim y Maryanną Doroszkiewiczowną pobłogosławił, uczynił to na fundamencie indultu p. x. surrogata Nowogrodzkiego wydanego, y iako zabezpieczonym był pokładanemi sobie na pismie tak przez w. Franciszka Rajeckiego generała woysk Litewskich Bonawentury Ostreyki w roku 1796, miesiąca Januaryi 4 dnia p. d. k. swiadectwy, iako przed tymiż Maryanna Doroszkiewiczowna zeznawała się, iż ona iest z matki obrządku

ruskiego zrodzoną y iakoby do parochyi cerkwi Sedelnickiey iest należąca, iako też i tego Ludwika Chmielewskiego w tymże roku dnia 2 miesiąca Januaryi z pieczętarzami uręczony assekuracyą, że taż wspomniona nie raz Maryanna Doroszkiewiczowna, z matki ruskiey zrodzona, obrządek tenże utrzymuie i w teyże parochyi Rajeckiey ma zamysł niestannego swoiego zamieszkania; dla czego z wyż wyrażonych przyczyn i pobudek do dania onym szlubu prawo zaciągnął, a przeto od dalszego impetu prawnego i uchylenia żądz i. w. aktora żądał, tudzież lubo in copia legalizata instrumentu urzędu surrogatorskiego p. x. Bazylego Marciniewskiego w sądzie ninieyszym złożoney nie nayduie się moc dyspensowania zapowiedzi, czyli wydawania indultow, wszelak iż tenże p. x. surrogat Nowogrodzki iakby od i. w. i. x. Adryana Topor Butrymowicza suffragana na ow czas y officyala generalnego metropolitalnego całey Rusi Litewskiey słowne miał in praedictis dispensandi facultates donosił y na potwierdzenie prawdy juramentu na p. x. surrogata Nowogrodzkiego, iako do tego oswiadczaiącym się uznania żądał. In contrarium stawaiący i. w. Onufrego Dziekonskiego, stolnika Wołkowyskiego plenipotent stosownego do przedniczey przez siebie wniesioney żałoby i tey przez inkwizycyą dowiedzioney, dalszą prozbą supplikował wyroku. Tenże wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia z assessorami—ponieważ z odbytego przez pp. xx. kommissarzy w Rudziewiczach dzieła inkwizycyi, a w nim z zeznania zaprzysiężonych swiadkow iasno okazuie się, iż Maryanna Doroszkiewiczowna, lubo iest zrodzona z matki obrządku ruskiego, spłodzona iednak z oyca obrządku rzymsko-katolickiego y tymże obrządkiem w kościele Międzyrzyckim w roku 1777, miesiąca Februaryi dnia, 2 przez w. x. Piotra Parżewa, kanonika Iuflandskiego plebana Międzyrzyckiego (iak extrakt metryki z tychże xiąg przez i. x. Hiacentego Zawiszę podproboszczego Miedzyrzyckiego) w roku 1796, miesiąca Maia 27 dnia wydany poswiadcza, iest ochrzczona y tegoż obrządku rzymsko-katolickiego pierwszą kommunią i aż dotąd przyimowała i zostawała—y ponieważ dokument przez w. x. Sawicza złożony, a przez w. Bonawęturę Ostreykę y Franciszka Rajeckiego dowodzi tylko, że iest urodzoną z matki obrządku ruskiego, a w tym hodowaną ani była y lubo ręcza pismo przez Ludwika Chmielewskiego wydane, iż taż Maryanna Doroszkiewiczowna obrządkiem matki swey ruskiey kommunikowała, takowe atoli swiadectwo nie iest wiary godne, bo ieżeli tenże Ludwik Chmielewski ważył się dopuscić wiolencyi występek przez kradzież i uwiezienie oney, tym bardziey do ułatwienia swoiego zamiaru mogł osmielić się fałszywe utworzyć swiadectwo. Nad to ponieważ w słowney swoiey odpowiedzi w. x. Sawicz zeznawał, iako wiedział o przeszkodzie j. w. stolnika iż by szlub takowy był zatrzymany, a zatym i wiedział, iż ona iest obrządku innego, iako swiadkowie 1 y 3 na punkt 7-my z słyszenia zeznali, iż i. ww. panowie posyłali tam gdzie ona miała brać szlub, aby iey nie dawano; także gdy i szlub ten nad postanowienie koncylium Trydenskiego de reform. matrim. sessyi 24 cap. 1. Et postremo sancta synodus conjuges hortatur etc. ut tanquam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur et ad sanctissimum Eucharistiae sacramentum pie accedant, bez poprzedniczych był spowiedzi. Ktory w. x. Sawicz natychmiast gładząc swoy występek, a tym bardziey o wiadomosci iei obrządku czyniąc powszechnosci przeswiadczenie, za listem w. i. x. Stefana Chełchowskiego, proboszcza Nowogrodzkiego, powtornie pobłogosławił y metrykę szlubną do koscioła Nowogrodzkiego odesłał, a tak poprzednicze dowody z dostateczną y pilną roztrząsnąwszy uwagą w. x. Sawicza parocha Rajeckiego winnym bydź uznał y na fundamencie ukazow koncilium Tridenckiego de reform. matrim. sessyi 24, cap. 1: Quod si quis parochus vel alius sacerdos sive regularis sive saecularis sit etc., tudzież synodu Zamoyskiego. Tit. de matrimonis paragr. 8: Si quis denique alio canonico im-

pedimento teneatur etc. et ibidem alioquin si quis sacerdos illos sciens admiserit non solum amoveatur a beneficio perpetuoque suspendatur ab ordine verum etiam detrudatur ad carceres etc., tegoż w. x. Iana Sawicza parocha Rajeckiego pro demerito actionis od administrowania mszy ss. na szesć miesięcy oddalił y na rekollekcye duchowne, oraz doskonalenie się w teologij do klasztoru i. xx. bazylianow Ławryszowskich własnym expensem odprawić, pod dozor p. x. superyora klasztoru od dnia 1 8-bra v. s. do dnia 20 tegoż miesiąca wskazał, iżby zaś takowy przeciąg w posługach parochyalnych parafi Raieckiey przeszkody nie było, utrzymywanie wikarego do tych usług temuż w. x. Ianowi Sawiczowi zalecił i w tym pilną baczność p. x. dziekanowi mieysca powierzył. Co zaś do indultu p. x. Bazylego Marciniewskiego, surrogata Nowogrodzkiego, ktory w roku 1796, miesiąca Ianuaryi 5 dnia wydał, ponieważ y złożonego w sądzie ninieyszym w kopii legalizowaney instrumentu swego surrogatoryalnego szczeguł władzy temuż p. x. surrogatorowi poruczoney zamyka się, a tym nie przekonywa, iż ma moc wydawania indultow y dyspensowania zapowiedzi, co według prawa koncylium Trydenckiego urzędowi i. w. pasterza lub iego in spiritualibus namiestnikowi iest powierzono, lecz iakoby in praemissa potestate słowne miał od i. w. i. x. Butrymowicza suffragana pozwolenie, na przekonanie prawdy do juramentu lubo się odwołuie, rownie bydź winnym nalazł; kiedy tenże p. x. surrogat niewczesnie tey swoiey w tym użył władzy, kiedy iuż od roku 1794, miesiąca Iulia rząd y juryzdykcya i. w. i. x. Butrymowicza w archy-dyecezyi metropolitalney Litewskiey ustała, a w tym roku y w tey dacie urząd ninieyszy otworzony został, a zatym nad przepis powierzoney sobie władzy za użycie y przywłaszczenie oney tegoż p. x. Bazylego Marciniewskiego, surrogata Nowogrodzkiego od urzędu surrogatorskiego od daty ogłoszenia dekretu na miesięcy trzy zasuspendował, rząd tymczasowie surrogacyi Nowogrodzki administratoryalney p. x. Ianowi Sawiczowi dziekanowi Nowogrodzkiemu parochowi Sienienskiemu wruczył y ażeby potym po upłynionych 3 miesiącach p. x. Bazyli Marciniewski stosownie do punktow w tymże instrumencie sobie zawarowanych urzędownie odbywał, a nad zamiar y brzmienie onego nic daley nie czynił, pod surowszemi karami zastrzega. Że zaś w sprawie ninieyszey stali się okazią i. x. Onufremu Dziekonskiemu stolnikowi expensow prawnych i takowe onemu zrządzili, przeto ażeby wyż wzmienieni p. x. Bazyli Marciniewski, i. w. x. Ian Sawicz paroch Rajecki w ciągu czterech tygodni od daty ninieyszey za plenipotencyą i. w. stolnika Dziekonskiego do odebrania przysłanemu po złotych sto, in summa złotych dwiescie, za dowodem poswiadczaiącym wypłacenie zaliczyli i oddali postanowił y na zadosyć uczynienie we wszystkich punktach swemu wyrokowi mandat exekutoryalny z kancellaryi swoiey wydać dozwolił, m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Septembra 17 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie p. i. x. Ian Dylewski, kanonik Kijowski, assessor kąsystorza generalnego metropolitalnego W. X. Litewskiego dziekan y administrator beneficyum Słonimskiego, oraz do tegoż beneficyum od należytego kollatora prezentowany i installować się żądaiący, na terminie do otwarcia rotułu inkwizycyi o stanie pomienionego beneficyum i o przymiotach swoich, za instrumentem urzędu ninieyszego wyexpedyowaney przeznaczonym, pokładaiąc sądownie wyż namienioney inkwizycyi rotuł zamknięty y opieczętowany otworzyć, wszelkie dokumenta funduszowe z extraktem wizyty generalney w roku 1788, miesiąca Lutego, szostego dnia expedyowaney i inne dowody do ninieyszego aktu stosuiące się, przeyrzeć, na mocy tychże siebie zdolnym i zdatnym do installowania się na też beneficyum Słonimskie, prawnie wakuiące, uznać y

oną w possessyą podać dozwolić z należytym uszanowaniem dopraszał się.

Nayprzewieleb. w. i. x. officyał generalny y sędzia etc., wraz z assessorem zwyż wyrażonym, złożony w sądzie swym rotuł inkwizycyi zapieczętowany otworzywszy, oraz zeznania swiadkow zaprzysiężone, tudzież inne dowody sądownie złożone przeczytawszy i rozmyslną uwagą zważywszy, ponieważ z tychże ostatecznie okazuie się, iż cerkiew parochialna Słonimska od czasow niepamiętnych na parochialną erygowana, nieprzerwanie przez aktualnych parochow aż do ostatniego oney parocha i possessora p. i. x. Michała Markowskiego sędziego, surrogata grodzienskiego, rządzoną była, po smierci ktorego też prawnie wakuiącą p. i. x. Ian Dylewski w roku 1795, miesiąca Septembra dnia w Wiedniu od i. w. Michała Oginskiego bywszego hetmana wielkego w. x. Litewskiego, iako od właściwego kollatora prezentowany, za wyszłą od zwierzchności własney duchowney administracyą w rząd ma oddaną i że pomieniona cerkiew dachem nowym gątowym przez antecessora pokryta w rekwizyta y sprząty, tudzież argenteria iakoż kolwiek opatrzona, gruntu po włok dwanascie w każdą zmianę z sianożęciami, tudzież z placami w miescie Słonimie maiąca, iak dokumenta funduszowe poswiadczaią idque fundusz nayiasnieyszych krolow polskich z wyrażeniem wolnosci mliwa po młynach słonimskich bez miarki i kolei, wolny wstęp do puszczy na opał y budowle, tudzież wolne łowienie ryb w rzece extraktem z akt grodzkich Słonimskich w roku 1732 wyięty, nie mniey y dokument j. w. Lwa Sapiehy, kanclerza w. x. Litewskiego, w roku 1688 na 12 włok gruntu wydany dowodzi dostatecznie, iż iest uprowidowana. Przewielebnieyszy zaś i. x. Ian Dylewski do tegoż beneficyum instytuować się żądaiący, tylo zaszczycony w archy-dyecezyi urzędami y one posiadaiąc nie skazitelnych cnot i przymiotow swoich, oraz dopełnianiu we wszystkim obowiązkow sobie powierzonych iawne czyni przeswiadczenia i dowody, zaczym zwyż wyrażone okolicznosci z dokumentow y zeznań swiadkow przysiegłych powzięte zważaiąc p. i. x. Iana Dylewskiego assessora sądow ninieyszych etc. zdolnym do installowania się na rzeczone beneficyum Słonimskie bydź uznał y instrument instytutionis z kancellaryi swoiey wydać oswiadczył, m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Septembra 17 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Piotr Fałdzisty z dyecezyi Pinskiey, za dymissą i. w. i. x. Gedeona Horbackiego biskupa Pinskiego i Turowskiego, sub data w Pinsku 1777 roku, miesiąca Apryla dnia 22 w archi-dyecezyą metropolitalną Litewską uwolniony aktu prezbyter i w teyże archi-dyecezyi metropolitalney przez urząd w ow czas kąsystorza generalnego w Wilnie 1777 roku, miesięca Lipca, dnia 20 przyięty i tegoż urzędu pod tąż datą kąsęsem, czyji pozwoleniem w teyże archi-dyecezyi starania się prawnie o wakuiące beneficyum zaszczycony, administrator beneficym Komotowskiego w powiecie y dekanacie grodzeńskim sytuowanego i do tegoż od nayiasnieyszego Stanisława Augusta krola imsci polskiego, iako w dobrach stołowych ekonomicznych należytego kollatora, sub data w Grodnie 1796 roku, Lipca 16 dnia prezentowany, instytuować się żądaiący, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu inkwizycyi o stanie tegoż beneficynm i o przymiotach swoich za instrumentem urzędu ninieyszego in fundo plebanij Komotowskiey wyexpedyowaney przeznaczonym, sądownie pokładaiąc, tenże rotuł zamknięty i zapieczętowany otworzyć, kątęta onego publikować i stosuiąc się do zeznań swiadkow przysięgłych i innych dowodow w temże rotule zawartych, siebie za zgodnego do installowania się na rzeczone beneficyum Komotowskie, prawnie wakuiące, uznać i do tegoż installować przypusoić, debita cum instantia dopraszał się.

Wielmożny, nayprzewielebnieyszy i. x. officyał i sędzia, ktory wyżey wraz z assessorami siedząc etc. złożony sądownie rotuł wyż namienioney inkwizycyi rozpieczętowawszy i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i rozstrząsnowszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, iako też dawnieyszych wizyt generalnych i wizyty dziekanskiey w roku ninieyszym cerkwi Komotowskiey expedyowaney i z innych dowodow w temże rotule zawartych dostatecznie okazuie się, iż cerkiew Komotowska od dawnego czasu na parochyalną erygowana y od parochow aż do ostatniego w. x. Ignacego Służewskiego rządzoną była i nadaniem gruntu po włok dwie w każdą zmianę z sianożęcią, tudzież obrembem gruntu na trzy zmiany dzielącym się, czyli morgow 12, y obrembem gruntu między Kotrą y Niemnem zwanym Łuhoniki i oraz obrembem gruntu, uroczyszczem Żukowszczyzna na soch 12, z placami, na ktorych plebania, ogrody, gumna i wszelkie zabudowania stoią, ex datowana przywilejem nayiasnieyszego krola Władysława IV, w roku 1639, w Warszawie nadanym, z wolnoscią odbierania iarmarkowego corocznie na fest Przemienienia Panskiego kąfirmowana y umocowana; niemniey apparamętami zakrystyinemi opatrzona. Do ktorey cerkwi, gdy w. x. Piotr Fałdzisty od należytego kollatora iest prezentowany y przez czas administracyi tego beneficyum, że statecznie, spokoynie i przykładnie sprawował się, żadney noty ani censur koscielnych nie zaciągnął y przy braniu prezenty zmazy swiętokupstwa nie popełnił i o dalszych swoich nieskazitelnych dziełach, czyli o całem nienagannem życiu przekonywaiące składa dowody. Przeto do zeznań swiadkow przechyliwszy się, iż wyż wyrażone okolicznosci zweryfikowawszy, tegoż w. x. Piotra Fałdzistego do installowania się żadney przeszkody kanonicznej niemaiącego, zdatnym do otrzymania beneficyum Komotowskiego uznał i instrument instytucyi z kancellaryi urzędu swoiego wydać onemu oswiadczył. Że zaś wizyty dziekanskie swiadczą, iż ta cerkiew Komotowska pokrycia potrzebuie, a starannośc w. x. Fałdzistego do opatrzenia oney w przysposobieniach poczynionych iest dowiedziona, zaczym iżby zarządzenia w tym wizytatorskie do takowey reparacyi zastosowane naydaley w ciągu roku zaskutecznione były zastrzegł i zalecił, m. n. d.

Roku 1796, Oktobra 13 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. na publiczney sądow audyencyi stanąwszy osobiscie p. x. instygator pryncypalnie czyniący powod, na dniu dzisieyszym z zachowaniem terminu przypadaiącym zaoczność p. x. Bazylego Gutorskiego dziekana Podlaskiego parocha Golniewskiego, ieżeli niestawaiącego zaskarżył, y nie uważaiąc, na iego niestawanie wniosł, iako p. x. Bazyli Gutorski, dziekan Podlaski Wawrzynca Milewskiego szewca, zimą w tęgie i ciężkie mrozy, w letniey odzieży przez trzy dni w swirnie dzierżąc, niemiłosiernie cwiczyć kazał, y tym nielitosciwym postępkiem smierć onemu przyczynił, oraz na obrazę majestatu Boskiego z hańbą duchowienstwa, z posmiewiskiem i pogorszeniem pospolstwa nierządne i bezwstydne prowadzi życie, kiedy utrzymuiąc w włąsnym domie plebanalnym szlachetną Antoninę Bieniusiewiczownę y Apolonią Białoszewiczownę z onemi cielesnie żyie, tak iż z pierwszą spłodziwszy dziecie, te we wsi Kordzikach iednemu gospodarzowi przez okno wrzucić kazał, gdzie z głodu umierać musiało, a iedną obrzemieniwszy do Hornicy wysłał, gdzie dziecko zroniła, y w tym daley niepohamowanym swoim pomnażaiąc się nałogu, niewinną i cnotliwą panienkę w leciech czternastu będącą szlachetną Znzannę Bieniusiewiczownę na tenże sromotny cielesny uczynek namawiał, pociągał i dwadziescia czerwonych złotych dawał, co większa kiedy boiaźń Boża i szacunek cnotliwey damy w oney brał przewagę, a ku temu bezbożnemu niechciała się przychylać się powabowi i nakłonieniu, oswiadczyć nie wstydził się, że

inaczey przemocą i gwałtem miałby swoy obrzydły dopełnić zamiar, dla czego imieniem i skutkiem niewinna Zuzanna w nocy z plebanij Golniewskiey uciekać przymuszona była, zkąd do własnych rodzicow odesłaną została; tudzież będąc powołanym pasterzem, postanowionym strożem praw Boskich i koscielnych, sam onych niedochowuie, każąc własney czeladzi w dni niedzielne i swiąteczne siano grabić, też siano i zboże do gumna sprowadzać, za tym za przyczynienie smierci wzmionionemu Wawrzyncowi Milewskiemu, przez co samym dziełem w exkomunikę popadł, a w oney zostaiąc ss. sakramenta administrował et irregularitatem sciągnął pro irregulari ogłosić i iak z prawa należy postompić, za złe i nieprzykładne życie od urzędu i beneficyum oddalić i dalszemi kanonicznemi karami obciążyć, wyż rzeczonym niecnotliwym osobom z domu plebanalnego wyprowadzić się, nakazać, razem i za nieuszanowanie swiąt stosowne kary przepisać, na expensach i wydatkach prawnych osądzić, dopraszał się, salve etc. omni etc.

W przytomności p. x. Bazylego Gutorskiego, dziekana Podłaskiego stawaiącego i przeciwko wyniesionym przez p. x. instygatora sądow zarzutow oswiadczaiącego i protestuiącego się, a iako gdy Wawrzynca Milewskiego szewca, bez naymnieyszego onego w głowę bicia, nieprzytomnego potrącenia, lecz położonego mniey trzydziesto plagami w mieysce zwyczayne ukarał, uczynił to ile występnemu w pijanstwie i złodzieystwie przeswiadczonemu, i po kilkakrotnie napomniaiuemu, ile podaweczym inwentarzem arędownym w moc, rząd i dozor zaiętemu, nie przez dni trzy, ani w tęgie i ciężkie mrozy, bo iesienią, w dniach ostatnich Oktobra, naywięcey przez pułgodziny, do poki zawołany z gumna do przytrzymania nie przyszedł był zamknięty, po ktorym ukaraniu ciągiem dni osm w domie plebanalnym zdrowy, robotę szewcowską odbywszy, rownie zdrowy do domu odszedł, i tam potem z powszechnie grassuiącey choroby, dyssenteria zwaney, nabywszy, rownie iak i drudzy z oney umierali, tenże wzmieniony Wawrzyniec (iak metryka pogrzebowa onego poswiadczyć może), blisko we dwadziescia tygodni umarł, odpowiadaiącego, a zaś, że utrzymuie w domu Antoninę Bieniusiewiczownę tą celem dawania edukacyi młodey kuzynce swoiey przy sobie będącey, a Apolonią Białoszewiczowną w pomocnictwo rządu gospodarskiego bratowey swoiey, a oney rodzoney siestrze, nie zaś na złe i nierządne życie, z ktoremi by ieszcze po wyżey wyrażone miał domierzać występki nie czuiącego się; oraz iż gdy Zuzannie Bieniesiewiczownie 20 złotych dawał nie na sposob narzuconego ku złey mysli powabienia, lecz w inszym daleko przedsięwzięciu, sumiennie pod juramentem swiadkami wyznać obowiązuiącego się, a ile w sędziwym wieku zostaiąc, gospodarstwem nie trudniąc się, lecz utrzymanie onego całkiem bratu swemu swieckiemu oddawszy, może, ieżeli by ten na odległe sianożęci w dni niedzielne i swiąteczne, po zupełnie zakonczonym nabożenstwie na noc podwody dysponował nie neguiącego, przeto od dalszego impetu prawnego uwolnienia, rownie sobie zachowuiąc wszelkie dobrzodzieystwa prawne suplikuiącego.

Ex adverso p. xiądz instygator siebie do wyprobowania na p. x. dziekanie zarzutow przez inkwizycyą dopuscić i tę inkwizycyą uznać prosił, i za kommissarza z strony swoiey p. x. Michała Bułharowskiego, vice-dziekana grodzienskiego nominował. In oppositum przez p. x. Gutorskiego, dziekana Podlaskiego stawaiącego oczyscić się z zarzutow przez inkwizycyą żądaiącego, na też inkwizycyą zezwalaiącego, a z strony swoiey przewielebnieyszego i. x. Tomasza Woszczełłowicza, kanonika Kijowskiego, surrogata grodzienskiego, assessora kąsystorza nínieyszego, proszącego.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia, ktory wyżey etc., wraz z pp. xx. assessorami zważywszy p. x. instygatora sądow, w powyżey wyrażonych na p. x. Bazylego Gutorskiego zarzutach, za-

bieranie się przez inkwizycyą do dowodow, a p. x. pozwanego przez też inkwizycyą do oczyszczenia się, czyli żądze do odwodu, też inkwizycyą potrzebną bydź uznał y na wyprowadzenie oney kommisarzow od obu stron poddanych aprobował, ktorzy ażeby w ciągu szesciu tygodni od daty niniejszey, po wydanym i intymowanym prawnie obwieszczeniu, ziechawszy ad fundum plebanij Golniewskiey na interragotorya stosowne do obmowy w processie wyrażoney, maiące się podać z swiadkow wiary godnych, żadney expedycyi prawney nie podległych, niezważaiąc nawet na odstąpienie strony pozwaney, czyli contumatiam, wyprowadzili i wyprowadzoną w zapieczętowanym rotule z wyznaczeniem terminu w tychże samych szesciu tygodniach po ostateczne rosądzenie do sądu niniejszego odesłali, zobowiązał m. n. d. vim literarum remissorialium maiącego.

Roku 1796, miesiąca Oktobra 18 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Marcin Zaleski, aktu presbyter do beneficyum Ostrowieckiego prezentowany, na terminie do otwarcia rotulu inkwizycyi o stanie beneficium Ostrowieckiego y o przymiotach swoich, za instrumentem urzędu niniejszego wyexpedyowaney, przeznaczonym, składaiąc pomieniony rotuł zamknięty y zapieczętowany otworzyć, wyznania swiadkow przysięgłych publikować, oraz stosuiąc się do nich i innych dokumentow w rzeczonym rotule zawartych, dostateczność funduszu cerkwi Ostrowieckiey, oney zdawna parochyalność i prezentowanego zdolność probuiąc, onego instytuować i w possessyą też beneficium obiąć dopraszał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia, ktory wyżey etc. wraz z assessorami siedząc etc. rotuł wyż wzmienioney inkwizycyi rozpieczętowawszy y wyznania swiadkow przysięgłych, oraz inne dokumęta w tymże rotule będące z zupełną uwagą przeczytawszy i rozstrząsnąwszy, z ktorych ponieważ dostatecznie okazuie, iż cerkierw Ostrowiecka pod tytułem Narodzenia Nayswiętszey Panny, w dekanacie Nieswiskim będąca, od czasow niepamiętnych na parochyalną erygowana y przez aktualnych parochow aż do ostatniego w. x. Ignacego Iankowskiego, po ktorego smierci ad praesens bez przysięgłego parocha wakuie, rządzona była, nadaniem piąciu włok gruntu i dziesięciu morgow sianożęci, iako dokument dzielny między dziedzicami Ostrowek, w roku 1789, miesiąca Iunia dnia 7, w aktach ziemskich woiewodztwa Nowogrodzkiego aktykowany, tudzież zaswiadczenie teraznieyszych kollatorow w aktach kąsystorza generalnego metropolitalnego Wilenskiego roku 1789, Iunia 18 dnia oblatowane poświadczaią exdotowana, niemniey apparamentami zakrystyinemi opatrzona, do ktorey cerkwi, gdy w. x. Marcin Zaleski od należytych kollatorow iest prezentowany, oraz o życiu y obyczaiach swoich nieskazitelnych składa dowody, przeto onego do installowania się na beneficium Ostrowieckie zgodnym bydź uznał. Że zaś wizyty generalne i dziekanskie wzmiankuią tylko cztery włoki gruntu o exdotacyi cerkwi Ostrowieckiey, w zaswiadczeniu przez kollatorow w dacie powyżey wyrażoney wydanym wyraża, oraz wyznanie pierwszego swiadka w akcie inkwizycyi przez pp. xx. kommissarzy delegowanych odprawioney z słyszenia dowodzi, iż pięć włok gruntu przy cerkwi Ostrowieckiey nayduie się. Zaczym w. x. Marcina Zaleskiego zobowiązał, ażeby pomienioną rożnicę przez pomiar dosledził, a gdyby się okazała alienacya rekuperować awulsow starał się, a teraz instrument institutionis mocą sobie od i. w. i. x. metropolity pasterza udzieloną z kancellaryi swoiey wydać oswiadczył, m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Oktobra 13 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Mikołay Sawaszkiewicz, aktu prezbyter, administrator b eneficuim Żydomlanskiego w po-

wiecie i dekanacie grodzienskim sytuowanego, y do tegoż beneficium od należytych kollatorow na koadjutoryą własnemu swoiemu oycu z przyszłym aktualnym następstwem w roku 1790, miesiąca Pazdziernika, dnia 20 w Eremie Wigierskim prezentowany, a teraz po zeysciu swoiego oyca installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu inkwizycyi o stanie tegoż beneficyum i o przymiotach swoich za instrumentem urzędu niniejszego in fundo plebanij Żydomlanskiey wyexpedyowaney przeznaczonym sądownie pokładaiąc, tenże rotuł zamknięty i zapieczętowany otworzyć, kątęta onego publikować, i stosuiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych i innych dowodow w temże rotule zawartych, siebie za zgodnego do installowania się na rzeczone beneficium Żydomlanskie, prawnie wakuiące, uznać i do tegoż installować się przypuscić, debita cum instantia dopraszał się.

Wielm. nayprzewieleb. i. x. officyał generalny y sędzia, ktory wyżey ect., wraz z assessorami siedząc etc. złożony sądownie rotuł wyż namienioney inkwizycyi rozpieczętowany i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i roztrząsnowszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, iako też dawnieyszych wizyt generalnych y wizyty dziekanskiey w roku niniejszym carkwi Żydomlanskiey expedyowaney, i z innych dowodow w tymże rotule zawartych dostatecznie okazuie się, iż cerkiew Żydomlanska od dawnego czasu na parochyalną erygowana y nadaniem niegdyś pułtrzeci włoki gruntu utcumque exdotowana była, z tych włok dwie, gdy niegdyś i. w. Tyzenhauz, podskarbi nadworny w. x. Litewskiego przemocą odebrał, o co klasztor Wigierski w sądach zadwornych w ow czas i. k. mosci assessorskich w. x. Litewskiego z ekonomią grodzienską był rozpoczął proceder, a tylko zastał się przy mieyscu ieden puływłok z sianożęciami, w sposob nadgrody sustentacyi parochowi w. x. Iakubowi Sawaszkiewiczowi ad vitae iego tempora, tenże klasztor Wigierski następną naznaczył w roku 1777, miesięca Septembr 1 dnia annuatę y odbierania oney corocznie ze dworu swego Żydomlanskiego postanowił y zabezpieczył, to iest żyta pułtory beczki, ięczmienia beczkę iedn. pszenicy pułbeczki, grochu czwierć beczki, słoniny połec ieden, pieniędzmi dwadziescia, tudzież osmiu robotnikow w tydzień latem i zimą ze wsi Żydomli czy z zaprzęgiem, czy pieszą, podług potrzeby, tak iak do dworu zwykli odbywać panszczyznę i teraznieyszemu następcy w. x. Mikołaiowi Sawaszkiewiczowi, p. x. Stanisław, przeor Kameldulski, imieniem całego Eremu Wigierskiego, prawnym dokumentem w roku 1793, miesiąca Ianuarij 13 dnia w Wigrach urządzonym, dopoki odebrane wzmienione włoki do funduszu powrocone nie będą, ponowił, zatwierdził i statecznie umocnił i według tegoż samego dokumętu rząd naywyższy Litewski Iey Imperatorskiey mosci z departamentu ekonomicznego ukazem do i. p. Dobrowolskiego, officianta ekonomij grodzienskiey, sub data w Grodnie 1796 roku, miesiąca Febryaryi 21 (Marca 3) dnia i. ww. Prokopa Bagniewskiego w tymże rządzie naywyzszym Litewskim członka, ekonomiow-Litewskich dyrektora y Kąstantego Maximowicza, expedytora wydanym i zastosowanym postanowił, ażeby gdy ta majętność ww. xx. Kamedułow Żydomlanska na skarb Iey Imperatorskiey mosci zaymowana zostawała, w inwentarzu na tenże skarb nowo formowanym wyż wzmieniona annuata y panszczyzna umieszczoną została, i według onego w. x. parochowi Żydomlanskiemu wydaną i dopełnioną została. Taż cerkiew Żydomlanska w strukturze swoiey dość wspaniała i w apparamenta, oraz argenteria i inne sprzęty zakrystyine należnie opatrzona, w pozostałey części gruntu z sianożęcią, tudzież w wyznaczoney annuacie i panszczyznie żadney przeszkody od nikogo niema. Co się zaś tyczy osobistych w. x. Mikołaia Sawaszkiewicza do teyże cerkwi prezentowanego przymiotow, ponieważ z wzmiankowanych de-

pozycyi swiadkow przysięgłych rownie okazuie się, iż przez czas administracyi tego beneficium statecznie, spokoynie i przykładnie sprawował się, żadney noty, ani censur kościelnych niezaciągnął i prezenta bez żadney zmazy swiętokupstwa w roku 1790, miesiąca Oktobra dnia 12 otrzymał i w aktach surrogatorskich kancellaryi metropolitalney grodzienskiey w Słonimie, tegoż roku, miesiąca Nowembra 12 dnia v. s. zaoblatował. Zaczym zwyż wyrażone okolicznosci zweryfikowawszy, lubo przy szczupłym funduszu, lecz że dalsze wsparcia do życia przystoynego kapłanowi ze dworu Żydomlanskiego dzieią się i są uręczone, oraz aby chwała Boża w cerkwi nie ustawała, a lud parochyalny do tey cerkwi należący, w potrzebach swoich zbawiennych należytą miał bez uszczerbku wygodę i awulsa bydź mogły rekuperowane tegoż w. x. Mikolaia Sawaszkiewicza, iako od prawdziwych kollatorow prezentowanego, i do installowania się żadney kanoniczney przeszkody niemaiącego zdatnym do otrzymania beneficym Żydomlanskiego uznał i instrument institutionis kancellaryi urzędu swoiego wydać onemu oswiadczył, m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Oktobra 13 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Symeon Korniłowicz aktu prezbyter, administrator beneficium Lipskiego i do tegoż beneficium od nayiasnieyszego króla imści w Warszawie roku M.D.CCXC miesiąca Maia 18 dnia prezentowany, a teraz instituować się żądaiący, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu inkwizycyi o stanie tegoż beneficium i o przymiotach swoich, za instrumentem urzędu ninieyszego, in fundo plebanij Lipskiey wyexpedyowaney przeznaczonym, sądownie pokładaiąc tenże rotuł zamknięty i zapieczętowany otworzyć, kątęta onego publikować i stosuiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych i innych dowodow w tymże rotule zawartych siebie za zgodnego do installowania się na rzeczone beneficium Lipskie prawnie wakuiące uznał y do tegoż instituować się przypuscić debita cum instantia dopraszał się.

Wielmożny nayprzewiel. i. x. officyał generalny y sędzia, który wyżey etc. wraz z assessorami siedząc etc. złożony sądownie rotuł wyż namienioney inkwizycyi rozpieczętowawszy i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, iako też dawnieyszych wizyt generalnych y dziekańskich, oraz z innych dowodow w tymże rotule zawartych dostatecznie okazuie się, iż cerkiew parochyalna Lipska od niepamiętnych czasow na parafialną erygowana i zawsze od parochow aż do śmierci w. x. Teodora Korniłowicza ostatniego oney rządcy gruntu z sianożęciami, iak przywiley czyli fundusz autentyczny nayiasnieyszego króla imści Augusta III w Warszawie dnia 19 miesiąca Grudnia, roku M. D. CCLIX wydany, a w roku 1768 miesiąca Decembra dnia 15 v. s. w aktach kąsystorza surrogatorskiego metropolitalnego Grodzienskiego, w Skidlu oblatowany, zaswiadcza, iest exdotowana, y przy tym czwierć gruntu wiecznoscią legowanego maiąca, a sama cerkiew w strukturze swoiey dość wspaniała, reparacyi nie potrzebuiąca, w apparamenta oraz argenterya y inne sprzęty zakrystyine należnie opatrzona. Do ktorey cerkwi, gdy w. x. Symeon Korniłowicz od należytego kollatora iest prezentowany, a przez czas administracyi tego beneficium że statecznie, spokoynie i przykładnie sprawował się, żadney noty ani censury kościelny niezaciągnął, oraz przy braniu prezenty zmazy swiętokupstwa nie popełnił i o dalszych swoich nieskazitelnych dziełach, czyli o całym życiu przekonywaiące składa dowody, nad to zaś realną possessią gruntow z sianożęciami funduszowemi przekonywa, przeto do wyznań przychyliwszy się swiadkow przysięgłych, tudzież wszystkie wyż wyrażone okoliczności zweryfikowawszy, tegoż w. x. Symeona Korniłowicza do installowania się, iako żadney przeszkody kanoniczney nie maiącego, zdatnym do utrzymania tegoż beneficium uznał i in-

strument institutionis z kancellaryi swoiey wydać onemu oswiadczył m. n. d.

P. x. Stefan Horbaczewicz dziekan Lidzki przeciwko w. x. Maciejowi Tomaszewskiemu.

Roku 1796, miesiąca Oktobra 13 dnia p. d. k.

Przed etc. stanowszy osobiscie p. x. Stefan Horbacewicz, dziekan Lidzki, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym zaoczność w. x. Macieja Tomaszewskiego, administratora cerkwi Swierotowskiey, ieżeli niestawaiącego zaskarzył, i na iego niestawaiącego nie zważaiąc wniosł, iż bez żadney przyczyny, celem iedynie niespokoyności pożycia sąsieckiego, zastąpiwszy na wolney każdemu drodze człeka do puszczy przez żałuiącego ordynowanego, klacz mu z podwodą zabrał, na żałuiącego pogrożki i dalszey ieszcze krzywdy wyrządzenie oswiadczał, słowami łżył nieprzyzwoitemi, zaczym za uczynioną wiolencyą i gwałt karami uciążyć, za potwarz y passyą stanowi swemu nieprzyzwoitą, dla nauczenia się pokory swiętey, na medytacie duchowne wskazać, expensa prawne zwrócić nakazać dopraszał się salvo etc. omni etc.

W. nayprzewiel. i. x. officyał generalny y sędzia, ktory wyżey etc. wraz z assessorami przeciwko pozwanemu niestawaiącemu pozew napominalny w formie zwykley z kancellaryi swoiey wydać rozkazał m. n. d.

P. x. instygator sądow przeciwko w. x. Janowi Zmitrowiczowi administratorowi Nankowskiemu.

Roku 1796, miesiąca 8-bra 13 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie p. x. instygator sądow pryncypalnie czyniący powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym zaoczność w. x. Jana Zmitrowicza administratora Nankowskiego ieżeli niestawaiącego i na iego niestawanie niezważaiąc wniosł, iako w brew prawu kanonicznemu i rozrządzeniom dyecezalnym czyni, własney zwierzchnosci subordynować się nie chce i przeciwko tey krnąbrnym i nieposłusznym stawi się, bez pozwolenia urzędu swoiego ss. sakramenta w cerkwi i parochyi Nankowskiey administruie, znak nie iakis dystynkwuiący się od innych kapłanow z łancużkiem na piersiach nosi i dalsze iednym ambicyi duchem domierza krnąbnosci występki; za nieuszanowanie zwierzchnosci synodalnemi karami obciążyć, od administrowania ss. sakramentow zasuspendować, od beneficium oddalić, zwrot używanych pożytkow iako niesprawiedliwych nakazać, za używanie znaku dystyngwuiącego się ukarać, na expensach prawnych osądzić dopraszał się salvo et omni etc.

P. x. instygator sądow, przeciwko ww. xx. Wasilewskiemu, Horbaczewiczowi i wielu innym z pozwu.

Roku 1796, miesiąca 8-bra 14 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. na publiczney sądow audyencyi, stanowszy osobiscie p. x. instygator pryncypalnie czyniący powod na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym zaoczność ww. xx. Xenofonta Wasilewskiego, Gabryela Sawicza, Teodora Horbacewicza, Antoniego Boborykę, Jozefa Horbacewicza ieżeli niestawaiących zaskarzył, i na ich niezważaiąc niestawanie wniosł, iako ww. xx. pozwani właśnie na wzgardę i nie subordynowanie się własnemu urzędowi kąsystorskiemu, maiąc pierwiey z tegoż urzędu sobie dozwolone i wydane instrumenta in ordine do wyprowadzenia inkwizycyi przed przyięciem stopniow kapłanskich, na fundamencie których, po dopełnionych inkwizycyach do otwarcia onych i uzyskania dekretu habilitatis nie do tegoż kąsystorza, lecz inney używszy władzy, wzmienione złożyli rotuła, odpieczętawanie czyli otworzenie onych dozwolili i dalszemi sobie srzodkami na skutek swoich zamiarow poszli. Za takowe więc przestępstwo

i iawną swoiey zwierzchnosci wzgardę od administrowania ss. sakramentow zasuspendować, na rekollekcye wskazać, do należytego subordynowania się właściwey zwierzchnosci nakłonić, expensow y wydatkow prawnych zwrot nakazać dopraszał się, salvo et omni etc.

W przytomnosci ww. xx. Xenofonta Wasilewskiego, Gabryela Sawicza y Antoniego Boboryka stawaiących y odpowiadaiących, iż gdy za instrumentem z urzędu ninieyszego, po wyprowadzonych inkwizycyach, do rozpieczętowania i otwarcia onych, oraz potrzebnego dekretu nie do tegoż własnego urzędu, lecz inną udali się drogą, uczynili to nie na wzgardę urzędowi swoiemu, lecz iedynie z odesłania po inkwizycyi kommissarskiego, też i w przytomnosci ww. xx. Teodora i Iozefa Horbacewiczow, stawaiących i wymawiaiących się, iż pierwiey przed urzędem ninieyszym po odprawionych inkwizycyach, gdy swoie do otwarcia osobiscie składali rotuła, a dla nie sądzącey się w ow czas kadencyi y nie naydowania się pp. i. xx. assessorow rotuła wzmienione otworzone bydź nie mogły i otworzenie onych do czasu następuiącey kadencyi odesłane zostały, a w tym razie dla zdarzoney zręcznosci prędkiego wyswięcenia się, iż bez powtornego do tegoż urzędu udania się rownie innym poyść sladem odważyli się, przyznaiących się, oraz miłosierdzia sądu proszących i pod karę dobrowolnie skłaniaiących się.

Wielmożny, nayprzewielebnieyszy i. x. officyał i sędzia, ktory wyżey etc. wraz z assessorami siedząc etc. zważywszy tak p. x. instygatora wniesienie, jako też ww. xx. pozwanych odpowiedź,—ponieważ ww.xx. pozwani w granicach kąsystorza ninieyszego naidują się, onemu są podlegli, iż z powodu tego do dostąpienia skutkow swoiego powołania instrumenta in ordine do inkwizycyi z tegoż urzędu uzyskali, bez ktorey, oraz dekretu habilitatis z wyrażonego urzędu iak prawo synodalne rozrządza, posuwać się do stopniow kapłanskich niepowinni i gdy też rozrządzenie dyecezalne moc i władzę dawania dekretow tylko podległym juryzdykcyi iest zostawione; przeto tychże ww. xx. Xenofonta Wasilewskiego, Gabryela Sawicza, Antoniego Boborykę, Teodora i Iozefa Horbacewiczow pozwanych za nieuleganie ustawom dyecezalnym, a ztąd widoczne nieuszanowanie własnemu urzędowi przynoszących, winnemi bydź nalazł i tak na ukaranie, iako też przykładu dalszego wyż wyrażonych ww. xx. pozwanych na trzydniowe rekollekcye do klasztoru Ławryszewskiego i xx. bazylianow pod dozor p. x. starszego, lub iego zastępuiącego mieysce od dnia 1 Nowembra p. d. k. roku teraznieyszego, wskazał i na expensach prawnych z każdey osoby po złotych trzy na p. x. instygatora kondemnował, oraz na uzyskanie aprobat w miarę każdego zdolnosci examen przed wyznaczonym examinatorem tymże ww. xx. na tych miast odprawić nakazał, m. n. d.

P. x. instygator sądow przeciwko w. x. Ianowi Słaucie.

Roku 1796, miesiąca 8-bra 14 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie p. x. instygator sądow pryncypalnie czyniący powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym, zaskarżaiąc zaoczność w. x. Iana Słauty, ieżeli niestawaiącego i na iego niestawanie nieważaiąc wniosł, iako iakby na wzgardę i niesubordynowanie się właściwey zwierzchnosci swoiey y urzędu kąsystorza swoiego, bez dekretu in ordine habilitatis, w cudzey juryzdykcyi uzyskawszy takowy dekret, po wyswięceniu się, żadnych papierow i dowodow poswiadczaiących wolność sakramentow ss. administrowania nie złożył, owszem bydź się uporczywym okazał się. Przeto za nieokazanie dotąd ukarać, odeinszy zasuspendować y na expensach prawnych osądzić dopraszał się, salvo et omni etc.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał i sędzia, ktory wyżey etc., wraz z assessorami, na przeciwko i. x. Słaucie

pozwanemu o niestawienie się w terminie z pozwu przypadaiącym, pozew napominalny w formie zwyczayney z kancellaryi swoiey wydać rozkazał, m. n. d.

W. x. instygator dekanatu Lidzkiego przeciwko w. x. Polikarpowi Chazanowiczowi.

Roku 1796, Oktobra 14 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Ian Mislewicz, instygator dekanatu Lidzkiego prynepalnie czyniący powod, na terminie dzisieyszym z pozwu prawnie położonego przypadaiącym zaoczność w. x. Polikarpa Chazanowicza, administratora cerkwi Radziwoniskiey, ieżeli niestawaiącego zaskarżył, i na iego niestawanie niezważaiąc wniosł, iako obżałowany czy przez siebie, czy przez subordynowanych, obrazek w drzewo na cmętarzu będące wlepiwszy, iako rzecz cudowną, nadnaturalną, z pogardą religij i zgorszeniem pospolstwa ogłaszać ważył się, przez co daiąc mniey oswieconemu i płochemu ludowi pobudkę do bałwochwalstwa, bez względu na zalecenie p. x. dziekana mieysca, ażeby takowy obrazek zdjęty i w cerkwi ulokowany został, nie dopełniaiąc tego, ciągle w temże błędzie lud utrzymywał, owszem, gdy przez p. x. instygatora obrazek takowy Nayswiętszey Panny kryiomo zdięty został, za ten uczynek nayniegodziwszemi po rożnych mieyscach lżąc go wyrazami, złosliwie odgrażał się. Zaczym za popełnioną takową bezbożność prawem naznaczone kary rozciągnąć, instygatora od pogrożek ubezpieczyć, y expensa prawne powrocić nakazać dopraszał się, salvo omni etc.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia, ktory wyżey etc. wraz z assessorami przeciw pozwanemu na terminie niestawaiącemu pozew napominalny z kancellaryi swoiey sposobem zwyczaynym wydać rozkazał, m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Oktobra 15 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed ect. stanąwszy osobiscie w. x. Ian Szyszkiewicz, aktu presbyter, administrator beneficium Lewszowskego i do tegoż od należytych kollatorow prezentowany instytuować się żądaiacy, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu inkwizycyi o stanie tegoż beneficium i przymiotach swoich, za instrumentem urzędu niniejszego, in fundo plebanij Lewszowskiey wyexspedyowaney przeznaczonym, sądownie pokładaiąc tenże rotuł zamknięty i zapieczętowany otworzyć, kątęta onego publikować, i stosuiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych i innych dowodow w tymże rotule zawartych, siebie za zgodnego do installowania się na rzeczone beneficium Lewszowoskie prawnie wakuiące uznać, i do tegoż instytuować się przypuscić debita cum instantia dopraszał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał y sędzia, generalny, ktory wyżey etc. wraz z assessorami siedząc etc., złożony sądownie rotuł wyż namienioney inkwizycyi rozpieczętowawszy i kątęta onego z pilną uwagą roztrząsnąwszy, poniewaź tak z wyznań swiadkow przysięgłych, iako też dawnieyszych wizyt generalnych i dziekanskich y innych dowodow w tymże rotule zawartych dostatecznie okazuie się, iż cerkiew Lewszowska od niepamiętnych czasow na parochyalną erygowana y od parochow aż do ostatniego w. x. Teodora Bułharowskiego oney rządcy y possessora rządzona była, nadaniem gruntu po włok dwie w każdą zmianę z sianożęciami, iak wizyty opisuią, exdotowana, zapis funduszowy w roku 1738, miesiąca Ianuaryi dnia 14 przez w. Kazimierza Kołłątaia, podczaszego Wołkowyskiego czyniony poswiadcza, ktorym potwierdza wszystkie grunta i sianożęci dawniey w posessyi plebanalney będące, z nadaniem oraz włoki gruntu zwaney Woynowską, we trzy zmiany z sianożęciami, i z przyłączeniem poddanego

iednego, oraz wolnoscią mliwa bez czerhi i kolęi, tudzież robienia piwa i wodki na własną plebanalną potrzebę. Taż cerkiew iest nowa, kosztem i. w. Iozefa Dziekonskiego, stolnika powiatu Wołkowyskiego, orderu swiętego Stanisława kawalera, w strukturze przyzwoitey gruntownie postawiona, w apparameta, oraz argenterya i inne sprzęta zakrystyi należycie opatrzona, w possessyi gruntow i siąnożęci, tudzież poddanego, oraz w wolnosciach wyrażonych żadney ni od kogo przeszkody nie maiąca. Do ktorey cerkwi, gdy w. x. Ian Szyszkiewicz od należytych kollatorow, to iest od w. Hieronima Kołłątaia, czesnika powiatu Wołkowykiego sub data w Leszczowszczyznie, alias Kozakowszczyznie 1788 roku, miesiąca Nowembra dnia 8, zaś od i. w. Iozefa Dziekonski go, stolnika powiatu Wołkowyskiego, orderu swiętego Stanisława kawalera, sub data w kwaterach 1796 roku, miesiąca Septembra 7 dnia prezentowany, i przez czas administracyi tego beneficium że statecznie, spokoynie, przykładnie sprawował się żadney noty ani censur koscielnych niezaciągnął, y przy braniu prezentow zmazy swiętokupstwa nie popełnił y o dalszych swoich nieskazitelnych dziełach, czyli o całym życiu nienagannym przekonywaiące składa dowody. Przeto zwyż wyrażone okoliczności zweryfikowawszy, tegoż w. x. Jana Szyszkiewicza żadney przeszkody kanoniczney niemaiącego, do installowania się żądaiącego, zdolnym do otrzymania tegoż beneficum Lewszowskiego uznał y instrument installacyi z kancellaryi swoiey onemu wydać oswiadczył m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Oktobra 29 dnia v.s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Łukasz Andruszkiewicz, administrator Dubienski, imieniem w. x. Jana Miscewicza do cerkwi Kierdejowskiey w woiewodztwie Wilenskim, a dekanacie Oszmianskim sytuowaney, prezentowanego, oraz installować się żądaiącego, czyniący na terminie z aktow i kąserwacyi dekretowey pod dniem 19 miesiąca Nowembra, 1795 roku oznaczoney, przypadaiącym, in vim rzeczonego sądu ninieyszego wyroku w satysfakcyi onego pokładaiąc fundusz 1641 roku, Marca 8 datowany, i tegoż roku oraz miesiąca, dnia 15 w Trybunale głównym przyznany, ww. Jana y Anny Sakowiczow Kierdejow, sędziow Ziemskich Oszmianskich do cerkwi Kierdejowskiey służący, a przy tym extrakt wizyty dziekanskiey 1795 roku, miesiąca Januaryi 4 dnia odbytey, specyfikacyą i klassyfikacyą de data wszelkich dokumentow in fundo znayduiących się, i temuż mieyscowi służących, nie mniey extrakt prezenty na rzeczone beneficium po śmierci zeszłego parocha imści xiędza Jana Mokrzyckiego od w. p Antoniego Ważynskiego, po ten czas sędziego ziemskiego, a teraz podkomorzego Oszmianskiego, roku 1793, miesiąca Januaryi 15 dnia na osobę swą do tegoż beneficium wydaney, tak virtute wspomnionych dokumentow, iako też na mocy wyprowadzoney o stanie beneficium i zdolnosci, tudzież postępkow osobistych inkwizycyi o institucią do rzeczonego beneficium i cerkwi poprzednicze proźby pomowił, i installować onego suplikował.

Wielmożny nayprzewiel. i. x. opat y officyał generalny, ktory wyżey etc. wraz z assessorami siedząc etc. termin zachowany z dekretu odnawiaiąc, produkowane de super w instancyi specyfikowane dokumenta, z pilną uwagą przeyrzawszy, oraz reprodukowany rotuł inkwizycyi i wyznań swiadkow przysięgłych przeczytawszy i roztrząsnąwszy, gdy z dokumentu funduszowego dostatecznie wywiązuie się, iż cerkiew Kierdeiowska quondam parochyalna, a dopioro bez żadnego parafianina od niepamiętnych czasow tylko co do cerkwi i gruntow nadanych exystuiąca, dostatecznie exdotowaną będąc, i gruntu z sianożęciami w iednym obrębie, z klassyfikacyą granic i ubikacyi mieysc, bez wymiaru iednak wielosci, a iak swiadkowie dowodzą 12 włok gruntu w possessyi parochow Kierdejowskich nie nadwerężenie zostaiących maiąc zupełnie, w strukturze swoiey na nowo pobudowana,

a staraniem teraznieyszego administratora i sumptem tak w ozdobę wewnętrzną, iako też apparamenta zakrzystyine, iak wizyta y inwentarz podawczy poswiadczaią, razem z zabudowaiem plebanalnym na nowo restaurowanym opatrzona zostaie; i gdy nad to po śmierci zeszłego immediate parocha przez zasługi i wartość w. x. Jan Miscewicz do wzmienionego beneficium Kierdejowskiego od wymienionego w. kollatora sposobami godziwemi i bez swiętokupstwa zmazy prezentę wyiednawszy, a iak swiadkowie przysięgli unanimiter dowodzą, że po wyordynowaniu się swoim przy tym beneficium Kierdejowskim urząd kommędarza odbywaiąc, a potym rząd administratoryalny aż dotąd za prezentą utrzymuiąc, statecznie, przykładnie około pomnożenia chwały Bożey, erekcyi y ozdoby cerkwi zabudowania plebanalnego gorliwie sprawował się, oraz przez przykład y cnotę publiczną, zaletę i miłość dla siebie zyskał; zaczym z wyż wyrażonych okolicznosci, de super zweryfikowanych, rzeczonego w. x. Jana Miscewicza, iako żadney kanoniczney przeszkody nie maiącego zdolnym do installowania się na beneficium Kierdejowskie, z warunkami utrzymania całości nadal funduszowych nadań i rekuperacyi awulsow procederami poprzedniczo zaiętych i ewinkowanych uznał. Eoque intuitu instrument institutionis z kancellaryi urzędu swoiego wydać onemu oswiadczył m. n. d.

P. x. instygator dekanatu Lidzkiego przeciwko w. x. Polikarpowi Chazanowiczowi z listu napominalnego.

Roku 1796, miesiąca Nowembra 24 dnia v s. w Grodnie.

Przed wielmożnym nayprzewielebnieyszym i. x. Maciejem Korniem, opatem Grodzieńskim z. s. B. W. officiałem generalnym, metropolitalnym w. x. Litew. i sędzią, tudzież przewielebnieyszemi i xx. Tomaszem Woszczełłowiczem, kanonikiem Kijowskim sędzią, surrogatem i dziekanem Grodzieńskim, Janem Dylewskim kanonikiem Kijowskim, dziekanem i plebanem Słonimskim wyznaczonemi assessorami na publiczney sądow audyencyi, stanąwszy osobiscie w. x. Jan Miscewicz, instygator dekanatu Lidzkiego pryncypalny czyniący powod, na terminie dzisieyszym z listu napominalnego prawnie przypadaiącym zaoczność w. x. Polikarpa Chazanowicza, administratora Radziwoniskiego, ieżeli niestawaiącego zaskarżyi, i na iego nie uważaiąc niestawanie się wniosł, iako w. x. Chazanowicz nieporządnego zysku chciwoscią uniosłszy się na przymnożenie sobie akcydensu, a na omanienie różnego pospolstwa ludzi i pociągnienia ich do składkowych offert, obrazek z wyobrażeniem Matki Nayswiętszey Częstochowskiey, czy sam przez siebie, czyli tez przez subordynowanego, na drzewie lipowym, na cmętarzu, przy cerkwi Radziwoniskiey będącym, pierwiey zawiesić, potym,korą przebrawszy, w też drzewo wprawić, a potym iak by się cudownie ziawił temuż ludowi ogłaszać, cześć mu publiczną czynić, i oraz iż by się całe pospolstwo w potrzebach swoich dla uzyskania łask garnęło się i swoim przykładem na kolanach ku temu obrazowi pełżąc pobudzać ważył się. Co większa, kiedy za doniesieniem do p. x. dziekana mieysca o takowym przez siebie zmyslonem ziawieniu, od tegoż p. x. dziekana miał zalecenie listowne iż by nie tylko publiczney temu obrazowi nie czynił czci, ale owszem iżby zdiąwszy do cerkwi ulokował, tego nie dopełnił, a bardziey na wzgardę takowemu zarządzeniu raportem sprawuiącemu powinność kapitana sprawnika powiatu Lidzkiego podać osmielił się; i gdy potym w. x. instygator dekanalny tenże obrazek z tego drzewa kryjomie wywiozł, po różnych mieyscach a nayosobliwiey w plebanij Hołdowskiey, tegoż w. x. instygatora łżyć, diffamować i dopełnić pokrzywdzenie iemu oswiadczał się, a z tego wszystkiego na expensa go naraża. Przeto za zmyslenie takowego cudu za exkommunikowanego uznać, i po ogłoszeniu, po absolucyą, gdzie z prawa należy odesłać; za oskarżenie kapłana nie do juryzdykcyi przyzwoitey stosowne kary przepisać, mieysce też cudotwor-

nego rozumienia oczyscić, i ludowi temu fałszywe wyobrażenia obiawić, oraz iako publiczne ztąd zgorszenia przynoszącemu kanonicznie ukarawszy, z mieyca i dyecezyi zdalić, oraz na wydatkach i expensach prawnych na schedzie podaney wyszczegulnionych osądzić, z należytym uszanowaniem dopraszał się salvo et omni etc.

W przytomnosci p. x. Jozefata Horbacewicza examinatora archydyecezyi metropolitalney w. x. Litew. w imieniu w. x. Polikarpa Chazanowicza, administratora Radziwoniskiego, na mocy plenipotencyi sobie daney stawaiącego i przeciwko p. x. Janowi Miscewiczow, instygatorowi dekanatu Lidzkiego protestuiącego się, iako wzmieniony obrazek istotni iest w tym drzewie ziawionym, i tak ani przez swego pryncypała w. x. Polikarpa Chazanowicza, iako też ani przez iego subordynowanych został wprawiony donoszącego, i że naypierwiey tenże obrazek dziadowi szpitalnemu cerkwi Radziwoniskiey objawił się replikuiącego, i do czynienia żadney temuż obrazkowi publiczney czci klękania nie zeznaiącego się, tylko iedną ewangelią nad żoną iednego unter officera, silnie tego żądaiącą, że przeczytał nie neguiącego i na przekonanie tey prawdy przez inkwizycyą dowieść oswiadczaiącego się y oney uznania proszącego. Że zaś na zalecenie p. x. dziekana mieysca na tych miast ziawionego nie zdiął obrazka, że stało się to nie na wzgardę iego zwierzchnosci, lecz do momentu widzenia się prędkiego z tymże p. x. dziekanem z exekucyą dopełnienia ociągnął się tłomaczącego się, i poznawszy oraz swoie przewinienie, iż posledniey, gdy iuż obrazek ten przez w. x. instygatora zdięty został, onego do sprawuiącego powinność kapitana powiatu Lidzkiego zażalił (ktorego potem iadącego do Radziwoniszek w drodze przeiął i zwrocił) pod wyrok i decyzią miłosierną sądu oddaiącego się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy imść xiądz officiał i sędzia, wraz z assessorami, ktory wyżey etc. siedząc etc. zważywszy tak w. x. instygatora dekanatu Lidzkiego wniesienie, iako też p. x. Iozefata Horbacewicza plenipotenta odpowiedź etc., ponieważ na zarzuty w. x. instygatora dekanatu Lidzkiego, p. x. Iozefat Horbacewicz, w imieniu pryncypała swego stawaiący, odpowiadaiąc do inkwizycyi odwołuie się y oney co do punktow w odpowiedzi wyrażoney uznania dopraszał się, przeto inkwizycyą potrzebną bydź uznał y na wyprowadzenie oney kommissarzow stronom nominować zalecił, a gdy p. x. Iozefat Horbacewicz p. x. Stefana Horbacewicza, dziekana Lidzkiego, zaś w. x. instygator p. x. Onufrego Rolewicza, administratora cerkwi Zdzięcielskiey podali, tychże pp. xx. komissarzy approbował, ktorzy ażeby w czasie nayprędszym po wydanym prawnie intymowanym obwieszczeniu, ziechawszy do Radziwoniszek na punkta stosownie do obmowy w processie wyrażone inkwizycyą z świadkow wiary godnych, żadney exepcyi prawney niepodległych i zaprzysiężonych odprawili y oną w zapieczętowanym rotule, z przypozwem stron, na następuiącą kadencyą, to iest na dzień osmnasty Ianuaryi, roku następuiącego tysiąc siedmset dziewiędziesiąt siodmego odesłali zobowiązał, m. n. d. vim literarum remissorialium maiącego.

I. w. instygator sądow przeciwko w. x. Ianowi Zmitrowiczowi, administratorowi cerkwi Nankowskiey z listu napominalnego.

Roku 1796, miesiąca Nowembra 24 dnia p. d. k.

Przed etc. stanowszy osobiscie p. x. instygator pryncypalny powod, na terminie dzisieyszym z listu napominalnego wypadłym, zaoczność w. x. Iana Zmitrowicza, administratora cerkwi Nankowskiey, ieżeli niestawaiącego zaskarżył, i niezważaiąc na iego niestawanie się wniosł, iako w. x. Zmitrowicz, wbrew prawu kanonicznemu i rozrządzeniom dyecezalnym czyniąc, własney zwierzchnosci subordynować się nie chce, przeciwko tey krnąbrnym i nieposłusznym stawi się,

bez pozwolenia urzędowego ss. sakramenta w cerkwi i parochyi Nankowskiey administrował, znak nieiakiś dystynguiący się od innych kapłanow z łancużkiem na piersiach nosił i dalsze iednym celem ambicyi, pychy i wyniosłosci, naprzeciw zniewagę własnemu duchowienstwu zrządzał postępki, karami więc synodalnemi za przestępswo praw y zarządzeń dyecezalnych ukarać, do należytego subordynowania się własney zwierzchnosci znaglić, od administrowania ss. sakramentow zasuspendować, od beneficium Nankowskiego oddalić, zwrot używanych pożytkow z teyże parochyi i beneficium nieprawnych nakazać, za używanie znaku dystyngwującego się, oraz i dalsze ambitne zdrożnosci stosownie ukarać, na wydatkach i expensach prawnych osądzić dopraszał się, salvo et omni etc.

W przytomnosci w. x. Iana Zmitrowicza, administratora cerkwi Nankowskiey stawaiącego i protestuiącego się, oraz że własney zwierzchnosci ulega, rorządzenia dyecezalne pełni, na kongregacyach kwartałowych i kąferencyach miesięcznych bywa, odpowiadaiącego, a że za wiedzą urzędu kąsystorskiego surrogatorskiego ss. sakramenta w cerkwi i parochyi Nankowskiey administruie, władzą w tym sobie z tegoż kąsystorza dozwoloną dowodzącego; względem noszenia łancużka na piersiach z krzyżykiem, iż to nie czynił celem ambicyi y pychy, na wzgardę własnego duchowienstwa, iedynie przez niewiadomość przyznaiącego się i pod miłosierny wyrok sądu siebie oddaiącego.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał i sędzia, wraz z assessorami, ktory wyżey etc. siedząc etc. ponieważ na zarzuty p. x. instygatora, na przeciw w. x. Ianowi Zmitrowiczowi, administratorowi cerkwi Nankowskiey czynione, tenże w. x. Ian Zmitrowicz odpowiadaiąc, iako własney swey zwierzchnosci posłuszny, obowiązki stanowi swemu własciwe dopełnia, na wzgardę onym nigdy i w żadnym mieyscu nic nie czynił, oraz za wyraznym instrumentem z urzędu kąsystorskiego wydanym, administracyą cerkwi i parochyi Nankowskiey utrzymuie, urząd ninieyszy przekonywa, a względem noszenia łancużka dobrowolnie zeznaiąc y nie wiadomoscią prawa wymawiaiąc się, miłosierdzia sądu żąda. Przeto co do powyższych zarzutow wolnym go uznawszy, luboby karze słuszney za używanie nieprzyzwoitego sobie przez noszenie łancużka znaku ulegać powinien i na te bydż wskazanym, widząc w. x. Iana Zmitrowicza pokorne submittowanie się namierzoną z prawa karę darował, iżby zaś daley podobnych znakow, czyli łancużkow na piersiach nie nosił i stosownych stanowi i osobie swoiey ile ustawami kanonicznemi przepisanych, iako i synod Przylepski w punkcie dziewiątym zatwierdza ubiorow i stroiow używał, pod karami naysurowszemi zastrzegł, oraz bywanie na kwartałowych kągregacyach i miesięcznych konferencyach zalecił, m. n. d.

P. x. Bazyli Gutorski, dziekan Podlaski przeciwko w. x. instygatorowi.

Roku 1796, miesiąca Nowembra dnia 24 v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie p. x. Bazyli Gutorski, dziekan Podlaski, paroch Golniewski naprzeciw p. x. instygatorowi sądow wniosł, iako p. x. instygator z doniesienia iakiegoś kryiomego uformowawszy w sądzie ninieyszym żałobę, w roku teraz bieżącym dnia 13 miesiąca Octobra i z tegoż sądu pod tąż datą dekret zapadły, zebrawszy się na dowod do inkwizycyi, po wydanym iuż przez i. xx. kommissarzy obwieszczeniu na terminie nie stanął, oney nie wyprowadził, tym sposobem na niesławę naraził i expensa zrządził, zaczym o wydanie oskarżyciela, z ktorymby prawem czyniąc, publicznie rorzucone na siebie mogł wstrzymać pomowienia i zwrotu poszukiwać expensow etc. dopraszał się, salvo omni etc.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał i sędzia, ktory wyżey etc. siedząc etc.

wraz z assessorami, ponieważ na dniu niniéyszym iest wiadomo urzędowi, że p. x. instygator sądow obłożną będąc złożony chorobą, w ktorey i teraz zostaie z powodztwa swoiego z p. x. Bazylim Gutorskim wniesioną przed sąd sprawę i po odwołaniu się na dowod do inkwizycyi oney doprowadzić na terminie przez pp. xx. kommissarzy niemogł, a. x. Bazyli Gutorski, dziekan Podlaski, zabieraiąc się do odwodu i czuiący się w zarzutach bydź niewinnym, prawem własney swoiey niesławy poszukiwać oswiadcza się, przeto tak na dowod w zarzutach, iako i odwod powtornym swym wyrokiem inkwizycyą uznał i dopilnowanie, czyli doprowadzenie tey sprawy na mieyscu, p. x. instygatora sądow dla niezdrowia być niemogącego w.x. Symonowi Onacewiczowi polecił dekret w tym swoy w tey sprawie w dniu 13 Oktobra v. s. roku teraznieyszego zapadły całkowicie utrzymał, według ktorego ażeby pp. xx. kommissarze w czasie niezwłocznym przed następuiącą kadencyą, stosownie do punktow i warunkow w tymże dekrecie opisanych wyprowadzili i wyprowadzoną w zapieczętowanym rotule na też następuiącą kadęncyą, to iest na dzień 18 miesiąca Ianuaryi roku następuiącego 1797 z przypozwem stron odesłali zobowiązał, a w tym czasie tey sprawy delator, iż obiawi się, odpowiedział, m. n. d.

P. x. instygator sądow przeciwko w. x. Ianowi Słaucie z listu napominalnego.

Roku 1796, miesiąca Nowebra 26 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie p. x. instygator sądow pryncypalny powod na terminie dzisieyszym z listu napominalnego przypadaiącym zaoczność w. x. Iana Słautę, koadjutora cerkwi Howdziejowskiey, ieżeli niestawaiącego zaskarżyl i na iego niestawanie pozwanego za nieposłuszenstwo sądowi, za przestępstwo praw kanonicznych przez wyordynowanie się nie u własnego dyecezyi pasterza, ani za pozwoleniem iego, bez dekretu in ordine habilitatis od urzędu własciwego wydaiącym się, i po wyswięceniu się iakby przez wzgardę juryzdykcyi dycezalney, żadnych papierow i poswiadczaiących wolność i moc administrowania ss. sakramentow, dowodow nie składaiącego, a ztąd w suspensie będącego, w niey zaś przez exekucyą kapłanskiey czynnosci irregularitatem sciągaiącego podług prawa pro irregulari ogłosiwszy, gdzie z prawa należy po dyspense odesłać, za wstrzymany process za exkommunikowanego publikować i na wydatkach prawnych osądzić dopraszał się, salvo et omni etc.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. ofciał generalny i sędzia, wraz z assessorami, ktory wyżey etc. na przeciwko i. x. Słaucie w terminie dzisieyszym z listu napominalnego przypadaiącym niestawiaącemu i nie submittuiącemu się, ostatni list napominalny w formie zwyczayney z kancellaryi swoiey wydać rozkazał, m. n. d.

Roku 1796, miesiąca Nowembra 29 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Symon Korniłłowicz, aktu presbyter i do beneficium Baksztanskiego prawnie wakuiącego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie z rotułu inkwizycyi, za instrumentem urzędu niniéyszego przez delegowanych kommissarzow po poprzedniczym obwieszczeniu, expedyowaney, przeznaczonym, złożywszy rotuł wzmienioney inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapieczętowany, tenże otworzyć, kątęta onego publikować, a stosownie maiąc do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież innych dowodow w tymże rotule zawartych, zdolnym siebie do installowania się na wspomnione beneficium Baksztanskie uznać dopraszał się.

Wielmożny, nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny metropolitalny w. x. Litewsk. i sędzia, ktory wyżey, wraz z assesso-

rami siedząc etc. złożony przed sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizycyi za zgodą stron otworzywszy, kątęta onego razem z dokumentami inkludowanemi przeczytawszy y roztrząsnąwszy, z ktorych, a mianowicie wizyty generalney 1784 roku, Marca 2 dnia expedyowaney, ani defektu literalnego funduszu, poprzedniczych i poslednieyszych wizyt, inwentarzow podawczych y 1794, miesiąca Decembra 31 dnia wydanego, a 1796, Septembra 6 dnia w aktach ziemskich powiatu Oszmianskiego aktykowanego, i. x.Antoniego Zdankiewicza, plebana Pierszayskiego, bywszego dobr stołowych biskupstwa Wilenskiego generalnego kommissarza, z inwentarzow autentycznych wyiętego swiadectwa, oraz wyznania swiadkow przysięgłych, poniewaź dowodnie okazuie się, iż cerkiew Baksztanska pod tytułem Protekcyi Panny Maryi w dekanacie Oszmianskim bedąca od niepamiętnych czasow na parochyalną erygowana będąc, w strukturze swoiey dość ozdobna, tylko trocha w dachu reparacyi potrzebuiąca, w cmentarzu oparkaniona i wewnętrzne co do ozdob dostateczne maiąc opatrzenie, przy utrzymuiącym się dość porządnym wedle reguł ordynacyi przy teyże cerkwi bractwie nadaniami gruntu włók pułczwarty i sianożęci morgow siedmnaście, prętow piętnascie, procz nadatkow distincte et specifice tak w wizytach generalnych, iako też 1796, Julij 5 dnia in fundo sporządzonym podaniu co do granic położenia i ubikacyi mieysc opisanych exdotowaną będąc, w spokoyney i nieprzerwaney possessyi wspomnionych gruntow i sianożęci aż dotąd zostaie. Udzielnie zaś co się tycze postępkow i życia w. x. Symona Korniłłowicza, gdy rownie z dokumentow wywiązuie się, iż tenże za poprzedzaiącym dekretem habilitatis na prowizią do cerkwi Baksztanskiey 1794 roku, miesiąca Oktobra 13 dnia wyswięconym zostawszy, przy odbywaniu czułych i przykładnych obowiązkow kapłana, iak dekreta wizytatorskie i depozycye swiadkow przysięgłych doswiadczaią. Po śmierci zeszłego w. x. Piotra Lenartowicza, ostatniego cerkwi Baksztanskiey parocha, roku przeszłego nastałey, w roku ninieyszym 1796, miesiąca Oktobra 3 dnia prezentę od przeswietney kapituły Wilenskiey w aktach tuteyszego kąsystorza aktykowaną, sposobami godziwemi i bez swiętokupstwa zmazy na osobę swą wyiednał, z powodu zaś obyczayności i nauki, oraz ochoczey usługi parochyalney na publiczną zaletę zasłużywszy, o żaden występek gorszący nie był notowany i naymnieyszey censury nie zaciągnął cerkiewney, zaczym z wyż wyrażonych okoliczności, literalnych dowodow i depozycyi swiadkow przysięgłych wszystko zweryfikowawszy, tegoż w. x. Symona Korniłowicza, iako żadney kanoniczney przeszkody do instytucyi niemaiącego, zdolnym do installowania się na beneficium Baksztanskie bydź uznał y po odbytym examinie instrument institutionis z kancellaryi swoiey wydać oswiadczył, oraz tak utrzymania całości nadań funduszowych, iako też reparacyi cerkwi, nie mniey odzyskania pułwłoczy gruntu cerkiewnego przez żyda arędarza Baksztanskiego zaiętego i niewłaściwie od lat kilkunastu używaiącego się pod nayscisleyszemi karami nakazł m. n. d.

P. x. instygator sądow przeciwko w. x. Janowi Slaucie z listu napominalnego ostatniego.

Roku Panskiego od narodzenia tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt siodmego, miesiąca Stycznia 19 dnia v. s. w Grodnie.

Przed wielmożnym nayprzewielebnieyszym i. xiędzem Macieiem Korniem, opatem grodzieńskim Z. S. B. W. officiałem generalnym metropolitalnym w w. x. Litew. i sędzią, tudzież przewielebnieyszemi i. xx. Tomaszem Woszczełłowiczem, kanonikiem Kijowskim sędzią surrogatem i dziekanem grodzienskim, Janem Dylewskim kanonikiem Kijowskim dziekanem i plebanem Słonimskim wyznaczonemi assessorami, na publiczney sądow audyencyi, stanowszy osobiscie p. x. instygator pryncypalnie czyniący powod na terminie

dzisieyszym z listu napominalnego non viso robore przypadaiącym zaoczność w. x. Jana Stautę koadjutora cerkwi Howdziejowskiey ieżeli niestawaiącego zaskarżył, i na iego niestawanie, pozwanego za przestępstwo praw kanonicznych przez wyordynowanie się nie u własnego dyecezyi pasterza, a ztąd w suspensie będącego i w niey czynność kapłanską exekwuiącego, a zatym irregularitatem sciągaiącego pro irregulari ogłosić, i po ogłoszeniu gdzie z prawa należy po dyspense odesłać, za wstrzymany process osobne kary rozciągnąć, na expensach i wydatkach prawnych osądzić dopraszał się salvo et omni etc.

W przytomności w. x. Jana Słauty, koadjutora cerkwi Howdziejowskiey stawaiącego, własną swoią w tym winę i występek zeznaiącego, względu i miłosierdzia sądu żądaiącego, i że o processie z urzędu wyszłym dla niebytności swoiey w domu, lecz znaydowania się pezez czas nie mały w Derewney, w dekanacie słonimskim, przez co nic dotąd nie wiedział odpowiadaiącego.

Wielmożny, nayprzewielebnieyszy i x. officyał generalny i sędzia wraz z assessorami, który wyżey etc. siedząc etc., ponieważ w. x. Jan Słauta koadjutor cerkwi Howdziejewskiey tak przez urodzenie się, iako też nieustanne w archydyecezyi metropolitalney Litewskiey mieszkanie iest należącym do juryzdykcyi i prawa teyże archydyecezyi pasterza, a zabrawszy powołanie do stanu duchownego, z tego powodu in ordine do dostąpienia skutku swoiego zamiaru uzyskawszy z urzędu ninieyszego poprzedniczy do inkwizycyi i dekretu habilitatis instrument, oraz maiąc prez inscrypcyą prawną tutył kanoniczny koadjutora do beneficium Howdziejewskiego, w archydyecezyi Litewskiey będącego, pomimo te wszystkie prawem zastrzeżenia, że bez pozwolenia u nie własnego biskupa przyiąc ważył się stopnie kapłanskie, a ztąd suspense na siebie sciągnął, a w oney administruiąc sakramenta in irregularitatem popadł. Dla czego zapatruiąc się na ukazy declarationum romanarum in concilium Tridentinum ad verba de reform. sessio 23 si secus fiat etc. w słowiech „Clericus ab alieno episcopo sine ordinarij sui dimissoriis ordinatus et ministrans efficitur irregularis", w. x. Jana Słautę, iako administruiącego w suspensie, pro irregulari ogłosił i po dyspense pro hac irregularitate gdzie z prawa należy odesłał, tym czasem dla doskonalenia się w ustawach cerkiewnych i Teologij moralney do klasztoru Ławryszowskiego ww. xx. bazylianow, iako mieysca na edukacya aspirantow surrogacyi Nowogrodzkiey oznaczonego, na miesięcy dwa od daty ninieyszego dekretu odesłał, a po uzyskaney ab irregularitate dyspensie, tudzież po odprawionym examinie, w miarę zdolności iego approbatę wydać oswiadczył, przyczynę zatrzymania processu akceptował, expensa prawne kondonował m. n. d.

Roku Panskiego 1797, miesiąca Januaryi dnia 19 p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Paweł Denisewicz actu prezbyter i do beneficium Dubienskiego prawnie wakuiącego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym, z rotułu inkwizycyi, za instrumentem urzędu ninieyszego przez delegowanych kommissarzow poprzedniczym obwieszczeniu expedyowaney przeznaczonym, złożywszy rotuł wzmieniony inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapieczętowany, tenże otworzyć, kątęta onego publikować, a stosownie maiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież innych dowodow w tymże rotule zawartych zdolnym siebie do installowania się na wspomnione beneficium Dubienskie uznać dopraszał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny i sędzia, który wyżey, wraz z assessorami produkowany przed, sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizyci otworzywszy i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i roztrząsnowszy—ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, wizyt generalnych i wizyt dekanatowych dostatecznie się okazuie, iż cer-

kiew parochyalna Dubienska w powicie i dekanacie Grodzienskim sytuowana pod tytułem swiętego Eustafiego będąca od dawnych czasow na parochyalną erygowaną y nadaniem funduszowym w poletkach Dubienskich po włok dwie we trzy zmiany, oraz w poletkach Kniażowodzkich, po odebraniu morgow 30-tu na karczmę dla żyda gruntu funduszowego, po włok trzy w każdę zmianę zamianą w roku 1715 przez i. w. Alexandra Sapiehę marszałka w. x. Litew. danym i dokumentem pod tąż datą od tegoż i. w. marszałka w Jabłonowie urządzonym, takową zamianę potwierdzaiącym, a w aktach kąsystorza generalnego metropolitalnego w. x. Litew. w Wilnie 1753, miesiąca Januaryi dnia 14 oblatowanym, z innemi przydatkami, placami, ogrodami i sianożęciami exodotowana, w possessyi spokoyney na zawsze przez aktualnych parochow Dubienskich aż do ostatniego iey rządcy w. x. Adama Baranowicza rządzona i possydowana była, w nadaniach swoich z zamianą wyż wyrażoną, iako in defectu originalnego funduszu (który, fertur, iż czasu inkursyi w kraju Szwedzkiey z cerkwią spalony został) possessyą spokoyną zawarowanych, żadney od nikogo przeszkody nie ponosząca, procz kupney za Niemnem sianożęci przez w. x. Sierhieykiewicza niegdyś parocha Dubienskiego morgow 5 i do tey cerkwi Dubienskiey aplikowaney i possydowaney, która od lat kilkunastu przy wyprowadzeniu granicy po Niemen przez j. o. xiążnę Jabłonowską wespoł z sianożęciami Dubienskiemi za Niemnem będącemi odebrana i do dworu Jabłonowskiego przyłączona, pokrzywdzenie maiąca, wstrukturze swoiey dobra, reparacyi procz dokączenia nie zupełnie oparkanionego cmętarza niepotrzebuiąca, bractwo od zwierzchności aprobowane z nienaruszonemi ich iakie są dochodami utrzymuiąca, w apparamenta i inne sprzęty zakrystyine po okradzeniu przez ludzi złosliwych cerkwi, starannoscią ad praesens w. x. administratora znowu pomiernie opatrzona. Co się zaś sciąga do osobistych w. x. Pawła Denisewicza przymiotow, ponieważ rownie z depozycyi swiadkow przysięgłych okazuie się, iż po wyswięceniu się pierwiey obowiązki kapłana przysięgłego przy cerkwi Jaczenskiey należycie i cnotliwie odbywał, potym po zarezygnowaniu dobrowolnym tegoż benificium Jaczenskiego, oraz po wzięciu na też beneficium Dubienskie przez czas administracyi swoiey statecznie, przykładnie i spokoynie zachował się, żadney noty ani censur cerkiewnych niezaciągnął, ani przy iednaniu prezenty zmazy swiętokupstwa nie popełnił, zaczym wszystkie okoliczności zweryfikowawszy tegoż w. x. Pawła Denisewicza, iako iuż w roku 1793, miesiąca Marca dnia 15 od nayiasnieyszego Stanisława Augusta króla Polskiego prezentowanego i do installacyi otrzymania żadney kanoniczney przeszkody niemaiącego, zdolnym do installowania się na też beneficium Dubienskie uznał i instrument installacyi z kancellaryi urzędu swego wydać oswiadczył, oraz dokonczenie oparkanienia cmętarza i zabraney za Niemnem sianożęci, ile bydź może, poszukiwać zalecił m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Januaryi dnia 19 v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Tomasz Rafałowicz actu prezbyter i do beneficium Hołynskiego prawnie wakuiącego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dziesieyszym z rotułu inkwizycyi, za instrumentem urzędu niniejszego przez delegowanych kommissarzow po poprzedniczym obwieszczeniu expedyowaney przeznaczonym, złożywszy rotuł wzmienioney inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapieczętowany, tenże otworzyć, kątęta onego publikować, a stosownie maiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież innych dowodow w tymże rotule zawartych zdolnym siebie do installowania się na wspomnione beneficium Hołynskie uznać dopraszał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia wraz z assessorami, ktory wyżey etc. siedząc etc. złożony przed sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizy-

cyi otworzywszy, kątęta onego razem z dokumentami inkludowanemi przeczytawszy i roztrząsnowszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, iako też dawnieyszych wizyt generalnych y wizyty ostatniey dziekanskiey w roku przeszłym expedyowaney i z innych dowodow w tymże rotule zawartych dostatecznie okazuie się, iż cerkiew Hołynska w powiecie i dekanacie Słonimskim sytuowana, pod tytułem. Protekcyi Maryi Panny zą staiąca, od niepamiętnych czasow na parochyalną erygowana, i od parochow aż do ostatniego w. x. Franciszka Pożowskiego rządzona była, nadaniem gruntu po włok trzy w każdą zmianę z naddatkami, placami i morgami, tudzież w rożnych uroczyszczach, granicach i opisaniach na koscow 93 sianożęciami, z trzema poddanemi z oddzielnym dla nich gruntem y szesciodniową na tydzień panszczyzną, tudzież opłatą dziakła, z wolnoscią wstępu do lasu, iak fundusz przez w. Haraburdę, chorążego Słonimskiego w roku 1680 uczyniony w kopij ex archivo metropolitano wydaney i legalizowaney, z obowiązkiem odprawowania co tydzień przez parochow po trzy mszy za żyiących i umarłych kollatorow poswiadcza, iest exdotowana, w strukturze swoiey dość wspaniała i reparacyi niepotrzebuiąca, w apparamenta i inne sprzęta zakrystyine należycie opatrzona, cmętarz obszerny i oparkaniony maiąca, bractwo z onych iakie są dochodami spokoynemi utrzymuiąca, w nadaniach funduszowych i possessyi onych żadney przeszkody ni od kogo nieponosząca. Co się sciąga osobistych w. x. Tomasza Rafałowicza do teyże cerkwi prezentowanego przymiotow, ponieważ z wyż wzmiankowanych depozycyi swiadkow przysięgłych rownie okazuie się, iż przez cały czas po poswięceniu się i administracyi tego beneficium obowiązki kapłana należycie odbywał, statecznie, spokoynie i przykładnie sprawował się, żadney noty ani censur koscielnych niezaciągnął, i przy staraniu się o prezętę zmazy swiętokupstwa nie popełnił, zaczym te wszystkie okoliczności zweryfikowawszy, tegoż w. x. Tomasza Rafałowicza, w roku 1785, dnia 20 Apryla n. s. od i. o. xiążęcia Alexandra Sapiehy, właściwego kollatora prezentowanego y do installowania się żadney kanoniczney przeszkody niemaiącego, zdolnym do otrzymania na te beneficium Hołynskie uznał y instrument installacyi z kancellaryi urzędu swoiego wydać oswiadczył, m. n. d.

Roku 1797, miesiąca 19 Stycznia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Jan Myslewicz instygator dekanatu Lidzkiego z urzędu swego czyniący powod, na terminie deisieyszym tak z powodu do otwarcia rotułu w. x. Polikarpowi Chazanowiczowi, administratorowi cerkwi Radziwoniskiey wydanego, iako też przez pp. xx. kommissarzy do wysłuchania inkwizycyi naznaczonych oznaczonym prawnie przypadaiącym zaoczność w. x. Polikarpa Chazanowicza, administratora cerkwi Radziwoniskiey, ieżeli niestawaiącego zaskarżył, oraz na iego niestawanie rotuł wyprowadzoney inkwizycyi otworzyć i zeznania swiadkow ogłosić, z ktorych gdy tenże w. x. Polikarp Chazanowicz, że obrazek Nayswiętszey Panny Częstochowskiey czy sam przez siebie, czy przez subordynowanego, na drzewie lipowym, na cmętarzu przy cerkwi Radziwoniskiey będącym pierwiey zawiesić, potym kore przebrawszy, w też drzewo wprawić, a potym, iakby się cudownie ziawił, temuż ludowi ogłaszać, cześć mu publiczną czynić ważył się przekonanym bydź się okaże, gdy rozrządzenia p. x. dziekana mieysca, iżby takowy obrazek zdiąwszy z lipy, w cerkwi własney ulokował, nie tylko nie dopełnił, lecz na wzgardę własnego urzędu do sprawuiącego powinność ziemskiego kapitana powiatu Lidzkiego udał się, a w. x. instygatora dekanatu, że ten obrazek zdiął i sprawę w tym do urzędu ninieyszego wprowadził, onego po rożnych mieyscach łżył, dyffamował i z dopełnieniem pokrzywdzenia onemu oswiadczał się, gdy dowiedziono zo-

stanie za zmyslenie takowego cudu i dalsze nieprzyzwoitosci stosownie wewdług poprzedniczych proźb w processie wyrażonych kary rozciągnąć, na expensach y wydatkach prawnych osądzić dopraszał się. salvo et omni etc.

W przytomnosci w. x. Polikarpa Chazanowicza, administratora cerkwi Radziwoniskiey stawaiącego, na otwarcie rotułu zezwalaiącego, publikowania zeznań swiadkow suplikuiącego i pod wyrok sądu skłaniaiącego się.

Wielmożny, nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny i sędzia, wraz z assessorami, ktory wyżey, etc., siedząc etc., przychylaiąc się do instancyi stron, tudzież zważaiąc legalność terminu do otwarcia rotułu inkwizycyi przypadaiącego, rotuł pomieniony otworzył, zeznania swiadkow zaprzysiężone ogłosił, po ktorym przeczytaniu i z rozmyslną uwagą roztrząsnieniu, ponieważ z tychże zaprzysiężonych na obie strony przyiętych i examinowanych swiadkow zeznań nic nie okazuie się i nie dowodzi, iżby w. x. Chazanowicz takowy obrazek Maryi Panny Częstochowskiey miał, czy sam przez siebie, czy przez kogo innego na drzewie lipowym, na cmętarzu cerkwi Radziwoniskiey nayduiącym się, pierwiey zawiesić, a potym na tymże drzewie, kore przebrawszy, wprawić, owszem przekonywa się, iż tenże obrazek nigdy w domie plebanalnym widziany, ani przeniesiony nie był, a ztąd iedynym według onych zrozumienia, niby ziawionym bydź się zdaie, iak swiadek 1-szy na punkt 4-ty zeznał, iż on naypierwiey idąc z rania na pacierze dzwonić, iasność na tym drzewie lipowym spostrzegł; przeto w zarzutach takowey okolicznosci rzecz między dwoma, to iest oskarżaiącym i oczyszczaiącym się dzieje, a zwyczay i prawo nie inaczey kładzie srzodek w podobnych zdarzeniach, iak przysięgę, ktoremu od niewinnosci nayprzyzwoitsza, te w. x. Polikarpowi Chazanowiczowi na punkta 1-mo—iako wzmienionego obrazka ani sam przez siebie, ani przez subordynowanego na drzewie lipowym, na cmętarzu cerkwi Radziewoniskiey nie zawieszał, ani wprowadzał, 2-do—iako o tym nie wie, ktoby to uczynił, 3-tio—iako żadnego cudu z tąd wynikaiącego nie ogłaszał, na tych miast przed sądem ninieyszym w obecnosci w. x. instygatora naznaczył. Po dopełnieniu takowey przysięgi od wyrażonego zarzutu wolnym w. x. Chazanowicza uznał. Że zaś tenże w. x. Polikarp Chazanowicz na przeciw zniewagę urzędowi w. x. instygatora czernił, przeciwko onemu krąbrnym stawił się, łżył, dyffamował i na dalsze ukrzywdzenia onegoż oswiadczał się i takowe pogrożki w przytomnosci p. x. dziekana mieysca i wielu i. xx. dekanatu Lidzkiego, iak zaswiadczenia od tychże ww. xx. w roku przeszłym 1796. miesiąca Oktobra, dnia 9 w Hołdowie wydane, a w sądzie ninieyszym złożone dowodzą, winnym go bydź nalazł, i ażeby w miarę przewinienia w czasie następuiącey kągregacyi dekanatu Lidzkiego, w przytomnosci zgromadzonego kleru, w prezydencyi p. x. dziekana publiczną deprekacyą temuż p. x. instygatorowi złożył i sławę mu przywrocił, nakazał, a dla nauczenia się pokory, skłonnosci i ducha łagodnego, oraz spokoynego obchodzenia się, iako stanowi duchownemu nayszczegulnieyszego, trzydniowe rekollekcye od dnia 15 Februaryi v. s. w Mołczadzi u p. x. dziekana odprawić i z odprawionych zaswiadczenie w urzędzie ninieyszym złożyć postanowił. Co do expensow i wydatkow prawnych—ponieważ w. x. Polikarp Chazanowicz po oczyszczeniu się przez przysięgę z zarzutow niewiadomo iuż przez kogo zawieszonego na drzewie lipowym obrazka od kar stosownych uwolnionym został, gdy iednak przez nie zadosyć uczynienia rozrządzeniom p. x. dziekana, nie tylko obrazka takowego nie zdioł, do urzędu kąsystorskiego należnie natychmiast nie doniosł, lecz przez wprowadzenie z tey okolicznosci ninieyszey sprawy do sądu ninieyszego, expensa zrządził, przeto, ażeby tenże w. x. Chazanowicz po ogłoszonym dekrecie w ciągu dni 12 p. x. instygatorowi złotych czterdziescia zaliczył i

oddał, pod rygorem mandatu exekutoryalnego przysądził. Dalszy występek w. x. Chazanowicza przez zaniesione skargi do w. kapitana sprawnika, iako przez iegoż postrzeżony, żałowany i daley nie ponawiany darował, m. n. d.

P. x. instygator sądow przeciwko p. x. Bazylemu Gutorskiemu.

Roku 1797, miesiąca Januaria dnia dziewiętnastego p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie p. x. Onacewicz paroch Brzostowicy Małey, w imieniu p. x. instygatora sądow pryncypałnie czyniący powod, rotuł zaapellowaney przez siebie do sądu ninieyszego kommissyi, w sprawie między sobą, iako aktorem z iedney, a p. x. Bazylim Gutorskim, dziekanem Podlaskim pozwanym, z drugiey strony pp. xx. kommissarzy, w roku teraznieyszym 1797, miesiąca Januaria 14 dnia p. d. k. w plebanij Golniewskiey rozpoczętey, a w nowych punktach do sądu ninieyszego odwołaney otworzyć, wyrazy onego roztrząsnąć, i te dalsze nowe punkta, iako p. x. Bazyli Gutorski dziekan Podlaski i dawniey w tymże nałogowym występku pierwiey z Białoszewiczowną, ad praesens bratową swoią y Hapusią Rymarczykową w plebanij swoiey Golnewskiey przez lat 6 na usługach zostaiąca, cielesnie z onemi żyiąc był dostrzegany, oraz nie przyzwoitą rządząc się passią Rymarczyka żonę nic sobie niewinną, na dom oney z processiami naszedłszy, te na cmętarz cerkiewny przyprowadzić i rozgami nie miłosernie czwiczyć kazał, a potym tak ciężką skrzywdzoną po połogu do cerkwi już wprowadził, lubo nad brzmienie dekretu w teyże sprawie w roku przeszłym 1796, miesiąca Oktobra 13 dnia v. s. zapadłego, ile teraz swieżo obiawione swieżym wyrokiem do teyże inkwizycyi łączyć, inne ieszcze zarzucić się mogące przyiąć y takową inkwizycyą kączyć nakazać dopraszał się, salvo et omni etc.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny i sędzia, ktory wyżey etc. siedząc etc. rotuł inkwizycyi rozpoczętey w plebanii Golniewskiey przed sądem swoim złożony otworzył y kątęta onego przeyrzał, a stosuiąc się de przepisow prawa, dalsze punkta przez p. x. Onacewicza w imieniu p. x. instygatora czyniącego nad dekret powyżey wyrażony, do aktu tey komissyi podane i w czasie kommissyi podać się ieszcze mogące examinować y takową inkwizycyą w czasie nie zwłocznym konczyć, tak iżby całkowite oney dzieło, czyli rotuł w początkowych dniach miesiąca następuiącego Maia, roku teraz bieżącego, dla ostatecznego rozsądzenia niechybnie był odesłany, tych pp. xx. kommissarzy zobowiązał, oraz tenże akt rozpoczętey inkwizycyi et ad ad praesens rozpieczętowaney. urzędownie zapieczętować y pp. xx. komissarzom oddać kancellaryi swoiey zalecił m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Februarya, dnia dwunastego v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Andrzey Affanasewicz, actu prezbyter, i do beneficium Łopiennickiego prawnie wakuiącego praezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym z rotułu inkwizycyi za instrumentem z urzędu ninieyszego przez delegowanych kommissarzy, za poprzedzaiącym obwieszczeniem expedyowaney przeznaczonym, złożywszy rotuł inkwizycyi, wzmieniony, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapieczętowany, tenże otworzyć, kątęta onego publikować, a stosownie maiąc się do wyznań swiadkow w tymże rotule zawartych, zdolnym siebie do installowania się na wspomniono beneficium Łopienickie uznać dopraszał się. W. i. x. officiał, ktory wyżey etc. wraz z assessorami siedząc etc. produkowany przed sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizycyi otworzywszy i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i roztrząsnowszy, ponieważ tak wyznania swiadkow przysięgłych, wizyt generalnych, iako też i wizyty przeszłoroczney dziekanskiey dostatecznie okazuią, iż cerkiew parochyalna Łopiennicka w powicie i deka-

nacie Wołkowyskim sytuoawana, pod tytułem świętego Eliasza Proroka będąca, od dawnych czasow na parochyalną erygowana, y nadaniem funduszowym po włoce iedney w każde trzy zmiany, z płacem na zabudowanie plebanalne i ogrodem, tudzież sianożęcią udzielną w swoich uroczyszczach na morgow kilka wynoszącemi exdotowana, w possessyi spokoyney na zawsze przez aktualnych parochow Łopienickich, aż do ostatniego iey rządcy w. x. Xawerego Rudkowskiego rządzona y possydowana była, w nadaniach swoich, iako in defectu oryginalnego funduszu y niewiadomo gdzie znayduiącego się possessią spokoyną zawarowanych, żadney od nikogo przeszkody nie ponosząca, w strukturze swoiey dobra, reparacyi niepotrzebuiąca, bractwo pod tytułem Niepokalanego poczęcia Panny Maryi z dochodami onego iakie są nienaruszenie utrzymuiąca, w apparamenta y inne sprzęta zakrzystyine pomiernie opatrzona. Co się sciąga do osobistych w. x. Andrzeia Affanasewicza przymiotow, ponieważ rownie z depozycyi swiadkow przysięgłych okazuie się iż, po wyswięceniu się cały czas obowiązki kapłana przy teyże cerkwi Łopienickiey odbywał statecznie, spokoynie y przykładnie sprawował się, żadney noty ani cenzur cerkiewnych niezaciągnął, ani też zmazy swiętokupstwa przy braniu prezentow nie popełnił, zaczym wyż wyrażone okoliczności zweryfikowawszy, tegoż w. x. Andreja Affanasewicza, iako w roku 1787 miesiąca Oktobra, dnia 20 od j. w. Ludwika Tyszkiewicza hetmana prezentowanego i do installacyi żadney przeszkody kanoniczney niemaiącego, zdolnym do otrzymania installacyi na też beneficium Lopiennickie uznał y instrument institutionis z kancellaryi urzędu swoiego wydać oswiadczył, oraz o approbatę funduszu lub uczynienia nowego u kollatorow starać się zobowiązał m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Februarya 12 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Benedykt Plucinski, actu prezbyter i do beneficium Choroszewickiego prawnie wakuiacego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym z r tułu inkwizycyi za instrumentem z urzędu niniejszego przez delegowanych kommissarzy za poprzedniczym obwieszczeniem expedyowaney przeznaczonym, złożywszy rotuł wzmienioney inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapieczętowany tenże otworzyć, kątęta onego publikować, a stosownie maiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież innych dowodow w tymże rotule zawartych, zdolnym siebie do installowania się na wspomnione beneficium Choroszewickie uznać dopraszał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał, który wyżey, z assessorami siedząc etc. produkowany przed sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizycyi otworzywszy i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i roztrząsnowszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, wizyt generalnych, iako też dziekanskich w roku przeszłym odprawioney dostatecznie okazuie się, iż cerkiew parochyalna Choroszewicka w powiecie i dekanacie Wołkowyskim sytuowana, pod tytułem Protekcyi Panny Maryi od dawnych czasow na parochyalną erygowana i nadaniem funduszowym w różnych szachownicach, kawałkach y morgach, w iedno zniosłszy po włoce iedney w każde trzy zmiany, z naddatkami legacyinemi w szachownicach w Dereniach na morgow 15 y w Pociernieykach, po zmarłym poddanym plebanskim, na morgow 10 z dalszemi w ich uroczyszczach kawałeczkami, tudzież placami pod zabudowaniem exdotowana w possessyi spokoyney zawsze będąca, aż do ostatniego iey rządcy w. x. Koncewicza spokoynie possydowana była, w nadaniach swoich, iako in defectu oryginalnego paenes fundum fundusza (ktory według wizyt wyrażenia iakoby in archivo metropolitano nayduie się) possessią spokoyną zawarowanych, żadney od nikogo przeszkody nieponosząca, procz tylko przez zaległę dziesięcinę zbożową w snopach naznaczoną z dworow dwóch ww. Łopotow i z dworu Choroszewickiego maiąca, bractwo pod tytu-

łem S. Troycy z ich spokoynemi dochodami utrzymuiąca, murowana, nowa w strukturze wspaniałey, niedawno fundowana, w apparamenta dosyć opatrzona, cmętarz obszerny lecz nieoparkaniony maiąca. Co się zaś sciąga do osobistych w. x. Benedykta Plucinskiego przymiotow, ponieważ rownie z tychże swiadkow depozycyi okazuie się, iż po wyswięceniu się pierwiey zostawał przy cerkwi Jatwieskiey i tam obowiązki kapłana należycie odbywał, według zaswiadczenia na piśmie przez w. Stanisława Laskowskiego, chorążego Petyhorskiego w. x. Litew., iako dziedzica maiętności Jatwieskiey i kollatora, oraz po wzięciu prezenty na toż beneficium przez czas administracyi swoiey statecznie sprawował się, żadney noty ani censur cerkiewnych nie zaciągnął, owszem dla aplikacyi i statku u kollatorow właściwych sposobami godziwemi, bez swiętokupstwa zmazy na osobę swą wyiednał. Zaczym wyż wyrażone okoliczności zweryfikowawszy, tegoż w. x. Benedykta Plucinskiego, iako iuż od właściwych kollatorow Michała Bułharyna, podkomorzego powiatu Wołkowyskiego, w roku 1787 Listopada 15 dnia y Antoniego Bykowskiego Łopotta pułkownika jazdy narodowey w roku 1788, Marca 1 dnia w Choroszewiczach prezentowanego i do installacyi żadney przeszkody niemaiącego zdolnym do otrzymania installacyi na też beneficium Choroszewickie bydź uznał y instrument institutionis z kancellaryi urzędu swego wydać oswiadczył, a po otrzymaney installacyi extraktem fundusz ex praedicto archivo metropolitano wyiąć i utracone awulsa, czyli dziesięcinę zaległą rekuperować, oraz zniosłszy się z dworem y parochyanami cmętarz cerkiewny ogrodzić zobowiązał m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Februarya, 12 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Iozef Żuromski, actu prezbyter i do beneficium Zeldzinskiego prawnie wakuiącego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na termine dziesieyszym z rotułu inkwizycyi, za instrumentem urzędu ninieyszego przez delegowanych kommissarzow, za poprzedniczym obwieszczeniem expedyowaney przeznaczonym, złożywszy rotuł wzmienioney inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie y obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i opieczętowany, tenże otworzyć, kątęta onego publikować, a stosownie maiąc się do wyznań swiadkow, tudzież innych dowodow w tymże rotule zawartych, zdolnym siebie do installowania się na wspomnione beneficium Zeldzinskie uznać doprasżał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny i sędzia, który wyżey, wraz z assessorami siedząc etc. złożony przed sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizyci otworzywszy i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i roztrząsnowszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, wizyt generalnych, iako też dziekanskiey dostatecznie okazuie się, iż cerkiew parochyalna Zeldzinska, w powiecie i dekanacie Słonimskim sytuowana, pod tytułem swiętego Krzyża będąca, od dawnych czasow na parochyalną erygowana, nadaniem funduszowym gruntu, iak kopia testamentu przy cerkwi nayduiąca się, w roku 1743, miesiąca Marca dnia 19 przez w. x. Symona Prochorewicza Czaplijewa, samego fundatora i w ow czas parocha Zeldzinskiego uczynionego poswiadcza, obrębem iednym gruntu na włok trzy wynoszącym z sianożęciami exdotowana, przez aktualnych parochow, aż do ostatniego iey rządcy w. x. Michała Czaplijewskiego possydowana była spokoynie, w strukturze swoiey dość przyzwoita, w apparamenta i inne sprzęta opatrzona, po części tylko reparacyi okien potrzebuiąca, bractwo pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Panny Maryi utrzymuiąca. Co się sciąga do osobistych w. x. Iozefa Żuromskiego przymiotow, ponieważ z tych swiadkow okazuie się, iż w ciągu po wyswięceniu się administracyi tego beneficium obowiązki kapłana należycie odbywał, statecznie y przykładnie sprawował się i żadney noty, ani censur cerkiewnych nie za-

ciągnął y przy iednaniu prezenty, zmazy świętokupstwa nie popełnił. Zaczym takowe okoliczności zweryfikowawszy, tegoż w. x. Iozefa Żuromskiego, iako iuż w roku 1786, Oktobra dnia 30, od właściwych kollatorow prezentowanego i do installowania się żadney kanoniczney przeszkody niemaiącego, zdolnym do otrzymania installacyi na też beneficium Zeldzinskie uznawszy y staranie onemu okien reparacyi zaleciwszy, instrument institutionis z kancellaryi urzędu swego wydać oswiadczył, m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Marca 8 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiście w. x. Antoni Tupalski, sanctissimi, Domini alumnus Wilenski, actu prezbyter, na beneficium Dereczynskie prawnie wakuiące od właściwych kollatorow prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym do otwarcia rotułu inkwizycyi za instrumentem urzędu ninieyszego, przez pp. xx. kommissarzy wyprowadzoney oznaczonym, złożywszy rotuł teyże inkwizycyi, o stanie beneficium oraz inne dowody o zdolności y przymiotach swoich przekonywaiące okazawszy, na mocy tych po otwarciu rotułu zdatnym siebie do installowania się uznać i w possessią też beneficium Dereczynskie podać dozwolić z należytym uszanowaniem dopraszał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia, ktory wyżey, wraz z assessorami siedząc etc., złożony w sądzie swoim zapieczętowany rotuł inkwizycyi otworzywszy, oraz wyznanie swiadkow zaprzysiężone, tudzież inne dowody i dokumenta sądownie złożone, przeczytawszy i z rozmyslną uwagą zważywszy, ponieważ z tychże dostatecznie okazuie się, iż cerkiew parochialna Dereczynska pod tytułem Narodzenia Panny Maryi i Przemienienia Panskiego będąca, od początku swego na parochyalną erygowana y w possessyi spokoyney nieprzerwanie przez aktualnych parochow, aż do ostatniego iey rządcy w. x. Michała Homolickiego rządzoną była, po ktorym w. x. Aleksander Pukszta, prezentowany oney administrator, gdy dobrowolną uczynił cessią, p. x. Antoni Tupalski od właściwych kollatorow prezentowany, za wyszłą od zwierzchności duchowney administracyą, iako wakuiącą prawnie w rząd mu oddaną, i że pomieniona cerkiew nie potrzebuiąca reparacyi, w rekwizyta i inne sprzęty cerkiewne należycie opatrzona, cmętarz obszerny murowany wkoło maiąca, nadaniem funduszowem włok 13 gruntu z poddanemi (iak w funduszu przydatkowym i. w. Alexandra Połubinskiego, podkomorzego Lidzkiego pod rokiem 1612, miesiąca iulia 27 dnia wyraża się) w obrębach zaś Płożach i rożnych przydatkach pierwszym tegoż i. w. Połubinskiego funduszem nadanych, iak wizyty generalne od roku 1712 y podania rożne aż do roku 1790 czynione wyszczegulniaią, w uroczyszczu Podzowiu włok 6, w uroczyszczu Łazie włok sześć, w uroczyszczu Chlupowszyzna włok 9, w uroczyszczu Bobrze włok 9, wszędzie komorniczey miary, z sianożęciami nad rzeką Zelwą włok 6 y morgow 9, nad rzeką Podzowką i między gruntami, dotąd od nikogo w possessyi przeszkody niemaiącemi iest exdotowana y bractwo pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Panny Maryi approbowane z dochodami onych utrzymuiąca. Przewielebny ten xiądz Antoni Tupalski od wspomnionego beneficium installować się żądaiący pomimo przymiotow, ktore o zdolności niewątpliwie czynią przeswiadczenia, z wyprowadzoney teraz inkwizycyi o dopełnianiu chwalebnym swych powinności ma dostateczną zaletę. Zaczym te wszystkie okoliczności z dokumentow y zeznań swiadkow przysięgłych okazuiące się zważaiąc, p. x. Antoniego Tupalskiego, iako iuż od własnego kollatora j. o. xiążęcia Franciszka Sapiehy 1797 roku, Februaryi 8 dnia prezentowanego zdolnym do installowania się na pomienione beneficium Dereczynskie bydź uznał i gdy żadney do installacyi nie znalazł kanoniczney przeszko-

dy instrument institutionis z kancellaryi swoey wydać oswiadczył, m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Maia 15 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Ian Iankowski, actu presbyter do beneficium Zelwienskiego prawnie wakuiącego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym z rotułu inkwizycyi, za instrumentem urzędu nineyszego przez delegowanych kommissarzow, za poprzedniczym obwieszczeniem expedyowaney, przeznaczonym złożywszy rotuł, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapięczętowany, tenże otworzyć, kątęta onego publikowć, a stosownie maiąc do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież innych dowodow w tymże rotule zawartych, zdolnym siebie do installowania się na wspomnione beneficium Zelwianskie uznać dopraszał się, salvo etc.

Wielmożny, nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia, który wyżey etc. wraz z assessorami siedząc etc. produkowany przed sądem swoim rotuł pomienioney inkwizycyi otworzywszy, kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i roztrząsnowszy, ponieważ z wyznań swiadkow przysięgłych, wizyt generalnylnych i wizyty dekanatowey, w roku przeszłym odprawioney, dostatecznie się okazuie, iż cerkiew parochyalna Zelwienska w powiecie i dekanacie Wołkowyskim sytuowana, pod tytułem swiętey Troycy, w dobrach dziedzicznych kollacyi i. o. xiążęcia Franciszka Sapiehy będąca, od dawnych czasow na parochyalną erygowana y od parochow aż do ostatniego iey rządcy p. x. Kazimierza Dawidowicza, dziekana Wołkowyskiego, possydowana y rządzona była, nadaniem gruntu, iako n defektu funduszu oryginalnego sama possesya dowodzi, opisania wizyt zatwierdzaią, w każde zmiane po włok dwie mniey użytecznego, w swoich znakach y uroczyszczah z śianożęciami, oraz y morgami według dokumentu i. o. xiążęcia Sapiehy, podkanclerzego w. x. Litewskiego na morgow cztery z opisaniem mieysc, w ktorych się znayduią, pod rokiem 1654 dnia 14 Augusta wydanym, lubo nie przyznanym i nie aktykowanym, oraz placami pod wszelkim zabudowaniem plebanalnym i ogrodami exdotowana, tudzież przez szczupłość funduszu tey cerkwi Zelwienskiey, a po zawakowaniu niegdyś cerkwi w Bereszkach będącey, potym po przeniesieniu teyże cerkwi z Bereżek na mieysce zgorzałey do Zelwy, za wydanemi prezentami przez i. o. xiążęcia Sapiehy, kanclerza wielkiego w. x. Litewskiego, zeszłemu p. x. Kazimierzowi Dawidowiczowi przyłączonego . . . . . . do iednego mieysca plebanij Zelwienskiey, iak extrakta dokumentow (ktorych oryginały in archiwo metropolitano nayduią się) iednym pod rokiem 1655, dnia 14 Iulia przez i. w. Alexandra Połubinskiego, pisarza polnego w. x. Litewskiego, drugim w roku 1681, Decembra 1 dnia przez i. w. Zofią Połubinską marszałkową wielką w. x. Litewskiego urządzonemi poswiadczaią, po włók dwie gruntu z sianożęciami, różnemi uroczyszczami zwanych, gdzie folwark i poddanych dwóch zabudowanych nienaruszoną possessią maiąca i w tych wszystkich gruntach niskąd uszczerbku nieponosząca, procz że część placu funduszowego przy cerkwi Zelwienskiey, za pozwoleniem swiętey pamięci p. x. Dawidowicza parocha w roku 1784, przez żyda Jankiela Morduchowicza na pobudowanie zaięta, z assekuracyą Mejera Irszowicza temuż p. x. Dawidowiczowi wydaną obowiązuiącą się, co rocznie za takową część placu wiecznemi czasy do cerkwi Zelwienskiey dawać wosku czystego po funtow 5, łoju po pułkamienia, co nie dochodzi, taż cerkiew w dachu reparacyi potrzebuiąca. Bractwo niedawno wprowadzone z nienaruszonemi ich iakie są dochodami utrzymuiąca, w apparamente i dalsze sprzęty opatrzona. Co się zaś sciąga osobistych w. x. Jana Jankowskiego przymiotow, ponieważ rownie z inkwizycyi swiadkow przysięgłych okazuie się, iż po wyswięceniu się na prowizią do cerkwi Zel-

wienskiey, przy teyże cerkwi w obowiązkach kommędarza w pomocnictwie prowizorowi swemu należycie, cnotliwie zostawał i we wszystkim przykładnie i statecznie (iak udzielnie zaswiadczenie od w. x. Józefa Malinowskiego kanonika Inflanskiego, dziekana Rożanskiego,, plebana Zelwienskiego miesiąca Maia 12 dnia roku teraz bieżącego wydane przeswiadcza) zachowywał się, żadney noty ani censur cerkiewnych niezaciągnął, ani przy iednaniu prezenty zmazy swiętokupstwa niepopełnił, zaczym wszystkie okoliczności zweryfikowawszy, tegoż w. x. Jana Jankowskiego, iako iuż w roku 1786, miesiąca Septembra dnia 18 od i. o. xiążęcia imści Alexandra Sapiehy kanclerzą w. x. Litowskiego prezentowanego i do installacyi żadney kanoniczney przeszkody niemaiącego zdolnym do otrzymania installacyi na to beneficium Zelwienskie uznał y instrument instytucyi z kancellaryi urzędu swoiego wydać oswiadczał, tudzież o poprawę pokrycia na cerkwi staranność czynić załecił, oraz od daty ostatniego kwitu zaległy wosk i łoy w sposobie terragii z placu, przez żyda zabudowaniem zaiętego, odzyskać i następnie co rocznie na cerkiew odbierać, lub w przypadku niezadosyć uczynienia przez żyda na tym placu mieszkaiącego z tym żydem iak prawo zarządza postąpić, awulsa odzyskiwać i całości funduszowey strzedz zobowiązał m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Maia 15 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Andrzey Zapolski actu prezbyter i do beneficium Kołłątaiewskiego prawnie wakuiącego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym z rotułu inkwizyci za instrumentem urzędu ninieyszego przez delegowanych pp. xx. kommissarzy za poprzedniczym obwieszczeniem expedyowaney przeznaczonym, złożywszy rotuł teyże inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty, tenże otworzyć, kątęta onego publikować, a stosownie maiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież innych dowodow w tymże rotule zawartych, zdolnym siebie do installowania się na wspomnione beneficium Kołłątajewskie uznać dopraszał się, salvo etc.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i x. officiał generalny i sędzia, który wyżey, wraz r assessorami siedząc etc. produkowany przed sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizycyi otworzywszy i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i roztrząsnowszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, wizyt generalnych i wizyty dekanatowey dostatecznie się okazuie, iż cerkiew parochyalna Kołłątaiewska w powiecie i dekanacie Wołkowyskim sytuowana pod tytułem swiętey Troycy będąca, od dawnych czasow na parochyalną erygowana, y od parochow aż do ostatniego iey rządcy w. x. Andrzeja Leszczynskiego possydowana i rządzona była, nadaniem funduszowym gruntu, iak widymus extraktu funduszu przez i. pp. Szymona Kołłątaja i Jana Sawina, polkownikow Wołkowyskich uczynionego, y przez tychże na roczkach ziemskich Wołkowyskich w roku 1641, dnia 10 Februaryi przyznanego, z tychże akt ziemskich Wołkowyskich roku 1739, miesiąca Augusta dnia 8 wyięty poswiadcza, w uroczyszczach Łukianowszczyzna y Łapunowszczyzna,z dwoma poddanemi teraz nie nayduiącemi się, wielością według opisania wizyt na wszystkie trzy poletki morgow 94 iest exdotowana, oraz po zabraniu przez dwor na karczmę funduszowego placu, na plebanią oznaczonego, razem z ogrodem i sianożęcią, w innym mieyscu przy cerkwi, gdzie teraz plebania zabudowana z ogrodem i sianożęcią wzamianę plac i grunt maiąca dany, w strukturze swoiey przyzwoita, reparacyi potrzebuiąca, bractwo niedawno wprowadzone z nienaruszonemi ich iakie są dochodami utrzymuiąca, w apparamenta i dalsze sprzęty po okradzeniu przez ludzie złosliwych cerkwi ieszcze niezupełnie uprowidowana.

Co się zaś sciąga do osobistych w. x. Andrzeja Zapolskiego przymiotow, ponieważ rów-

nie z depozycyi tychże swiadkow okazuie się, iż po wyswięceniu się pierwiey obowiązki kapłana przez administracyą przy cerkwi Nowodworskiey należycie i cnotliwie odbywał, a po otrzymaniu prezenty na toż beneficium Kołłątajewskie przez czas administracyi swoiey statecznie i przykładnie zachował się, żadney noty ani censur cerkiewnych niezaciągnął, zaczym wszystkie zweryfikowawszy okoliczności tegoż w. x. Andrzeja Zapolskiego, iako inż w roku 178J, miesiąca Sierpnia dnia 26 od i. w. Zygmunta z Konopnice Grabowskiego, krayczego w. x. Litewskiego, starosty Krzemienieckiego, podkomorzego nadwornego iego królewskiey mości pułkownika woysk Litewskich, orderu swiętey Anny kawalera prezentowanego i do installacyi żadney kanoniczney przeszkody niemaiącego, zdolnym do otrzymania installacyi, pod warunkiem rekuperowania awulsow funduszem opisanych, oraz uzyskania dokumentu approbacyinego na zamianę placow i gruntow z sianożątką danych na to beneficium Kołłątaiewskie uznał i instrument installacyi z kancellaryi o reparacyą cerkwi y przymnożenia wewnętrznych w oney apparamętow staranność czynić zobowiązał m. n. d.

P. x. Jan Myslewicz instygator dekanatu Lidzkiego przeciwko w. x. Andrzejowi Kostycewiczowi parochowi Lebiedzkiemu.

Roku 1797, miesiąca Oktobra 15 dnia v. s. w Grodnie.

Przed wielmożnym nayprzewielebnieyszym i. x. Macijem Korniem opatem Grodzienskim Z. S. B. W. officialem generalnym, metropolitalnym ww. x. Litewskim y sędzią, tudzież przewielebnieyszemi i. xx. Tomaszem Woszczełłowiczem kanonikiem Kijowskim, sędzią surrogatem i dziekanem grodzienskim, plebanem Brzostowicy wielkiey, Janem Dylewskim kanonikiem Kijowskim, dziekanem i plebanem Słonimskim wyznaczonemi assessorami na publiczney spraw audyencyi, stanowszy osobiscie p. x. Jan Myslewicz instygator dekanatu Lidzkiego pryncypalnie czyniący powod na terminie dzisieyszym przez pp. xx. kommissarzow oznaczonym rotuła inkwizycyi w sprawie w. x. Andrzeja Kostycewicza parocha Lebiedzkiego expedyowaney 1-szy o nieodprawowanie w dni uroczyste dla własnych parochyan mszy swiętych, lub gdy się te odprawuią częstokróc nienaczcze, a celem zysku po dwie mszy, o nierządne z różnemi niewiastami życie, iawnie bawiąc się z onemi i gwałtem do swey żądzy one przywodząc, nawet własną swą corkę bezwstydnie do odięcia jey panieństwa zmuszaiąc i oraz własną swą żonę, aby obcowania kobiet namawiała, przynaglaiąc, o namawianie na spowiedzi do tegoż bezwstydnego swoiego występku paenitentek i naznaczaiąc onym z sobą za pokutę cielesnego społeczenstwa, o administrowanie w pijaństwie naywiększym, wcale bez przytomności ss. sakramentow, iako to chrzszenia dzieci, o rewelowanie sekretu spowiedzi y absolwowawania od grzechow s. stolicy apostolskiey rezerwowanych za absolucyą onych do opłacenia sobie obowiązuiąc, o nieuszanowanie s. sakramentu, kiedy dostrzegłszy w puszce zakwitłe cząstki, te przemywał, w piecu osuszał i nazad do puszki odkładał, a ieżdząc do chorych tenże przenayswiętszy sakrament wożąc na koniu, lub w domu chorego nieprzystoynie zawieszał, sam tem czasem pijanstwem i bezwstydnemi w słowach bluznierstwami zabawiał się, o dosledzenie taynym sposobem zmykania przez chciwość cudzych rzeczy, o podpalenie domu niewinnego sobie parafianina, a tym sposobem przez pożar zniszczenia i dalszych ludzi; 2-gi zaś rotuł o chęć przyspieszenia sobie śmierci przez sposob zawieszenia się, ktorymby pewnie swoy judaszowski domierzył zamiar, gdy by w tym czasie żona nie odratowała, otworzyć, zeznania swiadkow zaprzysiężonych ogłosić i publikować, a stosuiąc się do swiadectw onych, wyrok ferować, położony areszt na pozwanego pieniądze do ukączenia sprawy z p. x. dziekanem utwierdzić, na expensach i wydatkach prawnych osądzić, dopraszał się salvo omni etc.

W przytomności w. x. Andrzeia Kostycewicza parocha Lebiedzkiego stawaiącego i przeciwko pierwszey, pod dniem 1 Julia p. d. k. roku teraznieyszego w plebanij Lebiedzkiey odbytey inkwizycyi, iako nie przez wprowadzenie swiadkow i wyznanie ich expedyowana, lecz na samym wyznaniu samego, ate iż było częścio po pianemu, częścio przez trwogę i lękliwość, a naywięcey niezupełną przytomność przez ogłos powszechny, iż miał być skaptywowany, wzięty, od plebanij oddalony i na zawsze sciśle osadzony zaczęta, zakączona i podpisana oswiadczaiącego się i otwarcia niezezwalaiącego y kommunikacyi sobie w kopij onego zachowuiąc wszelkie dobrodzieystwa prawne suplikuiącego.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny i sędzia, wraz z assessorami ktory wyżey etc. siedząc etc. rotuła inkwizycyi w sprawie ninieyszey przed sądem swym złożone, pierwszy dla własney informacyi swoiey, drugi za zezwoleniem strony otworzył, kątęta onych przeyrzał, po przeczytaniu ktorych y pilnym z uwagą roztrząsnieniu, gdy pierwszego rotułu inkwizycya . . . . . w oney że przez w. x. pozwanego w iednym iest rodzaiu i sprawy y punktach, co poslednieysza inkwizycya dziełem swym obięła, przeto tak kommunikacyą teyże drugiey komissij na żądze w kopij pozwanemu wydać, ktory zeznania swiadkow publikował, iako też onemu wyraznie odpowiedzieć zalecił m. n. d.

Anno et mense eodem die vero decimo sexta.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Andrzey Kostycewicz, paroch Lebiedzki na kommunikowaną sobie inkwizycyą replikował, iako w dni uroczyste i niedzielne nayprzyzwoiciey i naytrzezwiey, po iedney nie zaś po dwie mszy odprawuie, sekretu spowiedzi, a tym bardziey wyiawienia spowiadaiących się osob niewymieniał, procz trafunkowego w kompanij dyskursu o rodzaiu wyznaiących się grzechow na spowiedzi, bez wytknięcia osob i czasu, z osobami żadnemi płci niewiesciey nigdy nie obcowałcielesnie, proczdo bawienia się i żartu, a tembardziey własną nie zmuszał corkę, oraz i żadney na spowiedzi paenitentki do tego nie ciągnął grzechu i za pokutę nie naznaczał, iako za przypadek przesuszanych kommunikantow za doniesieniem w ow czas generalnemu wizytatorowi p. i. x. Marciniewskiemu w roku ieszcze 1784 ukarany został, a wożąc wiatykum . . . . na nieuszanowanie żadnym . . . . . nował, ani w domu chorych, a tem bardziey na koniu nie zawieszał, domu Pawła Oszmiany przez pożar spłonionego niepodpalał, nie od ktorego nawet, ale od Iozefa Bielaka, a to w czasie nocnym i własnie spoczynku sennego takowy wzniecił się pożar. Iako siebie samego, gdy niby przez porozumienie zawiesić przedsiewziął, szczegulnie to uczynił z postrachu dla żony, iż pieniądze iego były przez nią zabrane y u w. x. instygatora ulokowane, a przez urząd generalny z okazyi p. x. Horbacewicza, dziekana Lidzkiego przyaresztowane, iż by ta ulękniona tym przedsięwzięciem starała się one odzyskać nazad, dla czego iako w powyżey wyrażonych punktach zupełnie nie czując się bydź winnym, a w zdarzeniach, tylko nie zaś nałogowie w pijanstwie był postrzeganym zeznaiąc się, tudzież co do punktu okolicznosci niby namierzonego zawieszenia srzodku, do examinu żonę swoię tu przytomną sądownie wprowadzić prosząc i zeznanie iey przyiąć, a siebie samego od dalszey impetycyi aktora uwolnić, oraz areszt na pieniądze położony znieść i na tych karach, ktore w ciągu siedmiotygodniowey rekollekcyi w Ławryszowie u i. xx. Bazylianow czuł łaskawie i miłosierdnie zaprzestać, a na dalsze nie wskazywać . . . . . . od pen prawnych uwolnić naypokorniey supplikował.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia, ktory wyżey etc. siedząc etc. visis et lectis his replicationibus et consideratis niestanowiąc tem czasem wyroku na żądze w. x. pozwanego, żonę iego examinu praevio juramento sądownie

wprowadzić pozwolił i takowy examen uczynić kancellaryi swoiey zalecił, m. n. d.

Eodem actu et die.

Tenże wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny i sędzia, ktory wyżey, wraz z assessorami, etc. siedząc etc. po przeczytanych rotułach inkwizycyow, po ogłoszeniu zeznań swiadkow, po kommunikowaniu stronie kopiow y po przeczytaniu repliki, oraz złożeniu depozycyi z kancellaryi przed sądem swoim z examinu ieymosci pani. Katarzyny Kostecewiczowey, żony w. x. pozwanego, ponieważ z depozycyi i tychże swiadkow niedostatecznie okazuie się, iż by w x. Kostycewicz po pijanemu msze odprawowował, a to ieszcze w dniu po dwa razy, i że nigdy żadnych paenitentek na spowiedzi na uczynek cielesny nie namawiał, a tem bardziey takowego uczynku dopełnienia z sobą za pokutę nie naznaczał, ani też na publicznym . . . . tylko widzianych z osobami płci niewiesciey żartow dostrzeżony nie był i żony swoiey, iż by mu do nierządu kobiety intentowała y przyprowadzała nie przynaglał, oraz corki swey w żaden sposob na tenże nierząd nie pociągał, sekretu spowiedzi i wyiawienia osob nie czynił, tudzież w przypadku tylko, czyli ostatnim zgonie człowieka iednego, a bez wymienienia iego nazwiska, od grzechu s. stolicy apostolskiey rezerwowanego absolwował, więcey tego nigdy nie czyniąc, kradzieży żadney nigdy nie popełniał, wreszcie gdy iakoby w okolicznosci zawieszenia się był dostrzeżony, w ow czas nie z rzetelney to czynił chęci, lecz iedynie na postrach żenie swoiey, aby zebrane, przez boiazń takowego skutku niebezpieczenstwa, zwrociła pieniądze; nad to nigdy nayswiętszego sakramentu wożąc do chorych na nieuszanowanie nie exponował, ani w tem razie żadnym bluznierstwem szkaradnym nie bawił się, a za dopełniony występek przy wizycie generalney, iż cząstki zakwitłe w puszcze konserwował one w piecu przesuszał i znowu tamże lokował, przez dekret wizytatorski ukarany został. Przeto co do tych zarzutow wolnym go bydź uznał. Co zaś do pijaństwa nałogowego, a ztąd wynikaiących dla powszechnosci zgorszeń i nie zupełnego parochyanom swoim, co do ich potrzeb, dopełnienia obowiązku, ponieważ wyznanie swiadkow dowodzi i jawnie przekonywa, że w. x. Kostycewicz nieustannym zalewaniem się trunkami bawi się y o tenże występek pijanstwa iuż dwakrotnie w urzędzie foralnym surrogatorskim po dowodach dekretami, iednym pod rokiem 1789, miesiąca Ianuarya 24 dnia, drugim 1791, miesiąca Maia 15 dnia zapadłemi, w Słonimie na kary stosowne był wskazany i teraz o to oskarżony, przekonany, a nie poprawiony, godnym surowszey kary bydź się okazał, dla czego stosuiąc się do prawa tak concilium Trydenskiego, sessyi 24 c. b. de reformatione, ebrietatem etc. omni studio vitent, iako też synodu Zamoyskiego w tit. 10 de parochis etc., oraz in praxi Fer. tit. clericus art. 5 na kanon 41 y 42 w słowach: crapula eb ebrietas sub gravissimis paenis usque ad suspensionem ab officio et beneficio est clericis interdicta, w. x. Andrzeja Kostycewicza parocha Lebiedzkiego kanonicznie upomniawszy, tak od plebanij iego Lebiedzkiey, iako też odprawowania mszy swiętych od daty ninieyszego dekretu na niedziel sześć zasuspendował y na czwiczenie się w Teologij moralney, oraz branie nauk i pożytkow duchownych do klasztoru Ławryszowskiego i. xx. Bazylianow pod dozor przełożonego i oyca duchownego, przy mortyficatij przez cztery piątki swoią ręką, przy widzu oyca duchownego dyscyplinney, przez psalm Pomiłuy mia Bożе, od dnia 24 teraznieyszego miesiąca poczynaiąc, na niedziel cztery, idque tygodni dwa na słuchanie Teologij i tyleż na rekollekcye ciągiem przy własnym iego expensie wskazał, dozor parochyi Lebiedzkiey i rząd plebanalny p. x. dziekanowi mieysca powierzył, z odprawionych rekollekcyi i nauki teologiczney swiadectwo w kancellaryi swoiey złożyć nakazał. Po odprawieniu ktorych rekollekcyi, ieżeli by w. x. Kostycewicz nie

okazał poprawy, obowiązkow parocha czułego nie dopełniał przykładnie i o inno iakiekolwiek nieprzyzwoitosci był postrzeżony, za naypierwszym p. x. instygatora dekanatowego doniesieniem (ktorego sumnieniu takowy poruczył dozor) za rownemi dowodami i przekonaniem, iż całkowicie od plebanij oddalony i karami iakie na niepoprawnych klerykow rygor praw przepisuie obciążony będzie zastrzegł. Że zaś w sprawie swoiey niniеyszey w. x. instygatorowi przy wyprowadzeniu dwakrotney inkwizycyi, dwakrotney oraz do urzędu niniеyszego przeiazdce expensu przyczynił, przeto w miare nagrody, ażeby tenże x. Kostycewicz, paroch Lebiedzki f. 50 w. x. instygatorowi w ciągu dni szesciu, za kwitem od niego wydanym, zaliczyć nakazał, a do ukączenia co do udzielnego z okazyi w. xiędza Kostycewicza, p. x. Horbacewicza, dziekana Lidzkiego, skrzywdzenia sprawy w sądzie grodzkim Lidzkim rozpoczętey, areszt na pieniądze utwierdził. Co do zarzutu iakoby podpalenia domu Pawła Oszmiany, ponieważ przez prywatną osobę wzmianka tylko i to z słyszenia w akcie wyrażoney inkwizycyi specyfikuie się, a ten ani dowodami, ani swiadectwy żadnemi nie iest wsparty, ani się żaden okazuie delator, przeto i od tego punktu wolnym go bydź uznał, a za dosyć uczynienie powyższym swym wyrokom we wszystkich punktach pod rygorem mandatu exekutoryalnego ponowił, m. n. d.

P. x. instygator przeciwko w. x. Symonowi Czerwiakowskiemu.

Roku 1797, miesiąca Oktobra 19 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. na publiczney spraw audyencyi stanąwszy osobiscie p. x. instygator sądow pryncypalnie czyniący powod, z oskarżenia i. panow Jurjewiczow na terminie dzisieyszym przez pp. xx. kommissarzy oznaczonym rotuła inkwizycyi w sprawie w. x. Symona Czerwiakowskiego, administratora cerkwi Mironimskiey pozwanego, za instrumentem urzędu niniеyszego wydaney, 1-szy o punkt sacrilegii iakoby dotykalnie dopełnionego, 2-gi o zaniedbanie częste obowiązkow parocha właściwych, niemiewanie w dni niedzielne mszy ss., a iesli się ta odprawuie, to w naywiększey nieprzytomnosci dla całonocney pijatyki, w czasie wielkanocney spowiedzi przychodzących do siebie w tem celu parafian wszetecznemi i przeklęstwa pełnemi słowy złorzeczenia, owszem tychże w dni swiąteczne zebranych na mszą do cerkwi, kijem w oney bicie i wypędzenie, o administrowanie sakramentow ss. żądaiącym wzbranianie się, lub onych w naywiększey nietrzezwosci i nieskromności sprawowanie, niezapisywanie metryk, o jawne oswiadczenie się bydź siebie nie katolikiem y o inne objekta stanowi kapłanskiemu ubliżenie czyniące z posmiewiskiem i pogorszeniem patrzących, szczególniey zaś z powodztwa niestatku, czyli opilstwa rzeczonego pozwanego pochodzące, otworzyć, zeznania swiadkow zaprzysiężonych ogłosić i publikować, a stosuiąc się do swiadectw onych wyrok ferować, iako do tyla występnego od beneficium Mirominskiego na zawsze oddalić, na expensach i wydatkach prawnych osądzić z należytym uszanowaniem dopraszał się, salvo omni etc.

W przytomnosci w. xiędza Rafałowicza, parocha Wiercieliskiego dokumentem pod dniem Augusta 3, 1797 roku, z strony pozwanego, do przysłuchania się ostatecznemu wyrokowi umocowanego, a od sądu niniеyszego akceptowanego plenipotenta, na otwarcie rotułow zezwalaiącego i przystępuiącego y kommunikacyi onych sobie w kopij zachowuiąc, wszelkie dobrodzieystwa prawne suplikuiącego.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officyał generalny i sędzia, ktory wyżey, wraz z assessorami siedząc etc., rotuła inkwizycyi w sprawie niniеyszey przed sądem swoim złożone, za poprzedniczym stron zezwoleniem otworzył, kątęta onych przeyrzał, zeznanie swiadkow publikował i tak kommunika cyą

onych na żądze w kopij pozwanemu wydać, iako też odpowiedzieć zalecił, m. n. d. Anno, mense et die eodem.

Stanowszy osobiscie w. x. Rafałowicz w imieniu i odwodzie w. x. Czerwiakowskiego, pozwanego na kommunikowaną sobie inkwizycyą, szczegulniey rotułem pierwszym zaiętą replikował iako rze . . . . w chęci i zamiarze nie godzi . . . . a potym na własny obrocenia pożytek, lecz dla niebezpieczęstwa kilka razy przez złosliwych ludzi cerkwi okradzenia praktykowanego, przez wyieżdżaiącego z domu na czas długi obżałowanego z sobą kosztownieysze w drogę pobrane były. Co zaś do opilstwa, że te nie było ciągłym, a z tąd wynikaiących rozmaitych pogorszeń i nieprzyzwoitosci w punktach żałoby powyższey opisanych mianowicie niemiewania w dni nedzielne mszy swiętych, lub oney odprawowania nieprzytomnie, wzbraniania się sprawowania sakramentow ss., iako to nieprędkiego chrzczenia dzieci i nie spowiadania, iż to nie z okolicznosci ustawiczney pijatyki, lecz z zdarzenia słabosci zdrowia pochodziło, nie kiedy oswiadczył, w dalszych kategoryach przewinień nie tak ciężko winnym bydź zeznaiąc się, od kar uciążliwych, i prawnych expensow uwolnić, przy beneficium Mirominskim, iako ręczaiącego poprawę utrzymać, łaskawy y miłosierny wyrok ferować naypokorniey suplikował.

Ex adverso w przytomnosci p. x. instygatora sądow, takową replik . . . . uręczoney już nie raz . . . . po tylu kanonicznych upomnieniach poprawy, a co raz swieższemi za każdem rożnych sądow wyrokiem dopełniane występkami przyrzekaiącą się i teraz poprawę niepodobną y nie rzetelną bydź wnoszącego.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny i sędzia, wraz z assessorami, który wyżey etc. siedząc etc. his auditis et consideratis replicationibus po przeczytanych rotułach inkwizycyow, po ogłoszeniu zeznań swiadkow przysięgłych, po kommunikowaniu stronie kopijow, po przeczytaniu repliki, ponieważ dostatecznie okazuie się, iż w. x. Czerwiakowski w ciągu administracyi beneficiumMirominskiego,po tylekrotnych przez urząd foralny surrogatorski, przez dekreta napomnieniach bez poprawny w nałogu pijanstwa pomnażaiący się, publicznie z tąd parochyan i lud gorszący, tymże parochyanom w dopełnianiu obowiązkow własciwych nie dogodny i od tychże parochyan iest nienawistny i nie cierpiany, onego do dalszego urzędu czyli ile nie przysięgłego, a prezenta maiącego, od tychże prezentow do beneficium Mirominskiego oddalonym bydź uznał, beneficium te Mirominskie za wakuiące ogłosił y moc prezentowania własciwym kollatorom consensu urzędu swoiego zdatney osoby . . . . . . w. x. Czerwiakowskiego przez . . . . . miesięczne w klasztorze i. xx. Bazylianow Bytenskich duchowne odbyte cwiczenie się, od dalszych kar uwolniwszy, pod scisły dozor i rząd, oraz oznaczenia mu mieysca w dekanacie Słonimskim p. x. dziekanowi mieysca polecił, od impetycyi p. x. instygatora w materi sacrilegij iemu zadaney, a niedowiedzioney uwolnił i expensa prawne ex sola clementia onemu kondonował, m. n. d.

P. x. instygator sądow przeciwko p. x. Bazylemu Gutorskiemu, dziekanowi Podlaskiemu ostatecznie.

Roku 1797, miesiąca Oktobra 22 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed. etc. na publiczney spraw audyencyi, stanowszy osobiscie p. x. Symeon Onacewicz, paroch Brzostowicy Małey w imieniu p. x. instygatora sądow pryncypalnie czyniący powod na terminie dzisieyszym z przeznaczenia i. xx. kommissarzy do otwarcia rotułu przypadaiącym zaoczność p. x. Bazylego Gutorskiego, dziekana Podlaskiego, parocha Golniewskiego, ieżeli niestawaiącego zaskarżył i na iego niestawanie rotuł wzmieniony inkwizycyi o trzymanie przez trzy dni w letniey odzieży w tęgie i ciężkie mrozy w

szpichlerzu Wawrzynca Milewskego, a potym onego niemiłosierne cwiczenie i przez te przyczynienia mu smierci, o utrzymywanie w domie plebanalnym Apolonyi Białoszewiczowny i Antoniny Bieniaszewiczowny i z onemi nierządnego do obrzemienienia życia, tak iż z Antoniny Bieniuszewiczowny spłodzone i podrzucone we wsi Kordzikach zostało dziecie, o nagabywanie do tegoż uczynku Zuzanny Bieniusiewiczowny . . . . złotych 20-a oswiadczeneniem się do pełnienia . . . gwałt, gdyby wzmieniona Zuzanna Bieniuszewiczowna do dworu Golniewskiego nie uciekła, o złe rownie y nierządne z rożnemi osobami obcowanie, iako to z Apusią Rymarczykową, wdowę, przez lat sześć w plebanij Golniewskiey służącą, oraz z Białoszewiczowną, ad praesens bratową swoią, o gwałcenie dni niedzielnych i swiątecznych, nagląc własną plebanalną czeladź do robocizny, otworzyć, zeznania swiadkow publikować, a według tychże zeznań i dowodow oczewisty dekret ferować, na wydatkach i expensach prawnych osądzić dopraszał się, salvo et omni etc.

W przytomnosci p. x. Iozefata Horbacewicza, examinatora w archi-dyecezyi metropolitalney w. x. Litew. p. x. Bazylego Gutorskiego, dziekana Podlaskiego, parocha Golniewskiego, plenipotenta stawaiącego, na otwarcie rotułu inkwizycyi zezwalaiącego, publikowania zeznań swiadkow proszącego i kommunikacyi w kopij takowey że inkwizycl swoiemu pryncypałowi suplikuiącego.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i x. officiał generalny i sędzia, który wyżey etc., wraz z assessorami etc. siedząc etc. rotuł pomienioney inkwizycyi przed sądem swoim złożony i zapieczętowany, za zezwoleniem i w przytomnosci stron otworzył, kątęta onego przeyrzał, zeznanie swiadkow ogłosił i kommunikacyą w kopij inkwizycyi do dnia praesentis p. x. Horbacewiczowi . . . . iżby w tym dniu p. x. Bazyli Gutorski, dziekan Podlaiski, osobiscie stawił się i usprawiedliwił, zalecił i do tego czasu termin zachował, m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Oktobra 24 dnia v. s.

Przed etc. stanowszy osobiscie p. x. Bazyli Gutorski dziekan Podlaski po kommunikowaniu w kopij inkwizycyi, nayprzod względem zarzutu iakoby przez siebie przyczynienia śmierci Wawrzyncowi Milewskiemu szewcowi do zeznań swiadkow odwołuiąc się, oraz co do złego i neprzystoynego z różnemi osobami, a nayszczegulniey z Apolonią Białoszewiczowną i Antoniną Bieniuszewiczowną, tudzież Apusią Rymarczykową nierządnego obcowania, in evadendo od kalumnyi, jurament oswiadczaiąc, tenże sądownie uznać, sławę niewinnie uiętą ocalić i od dalszego przesladowania aktora uwolnić salvis etc. humillime suplikował.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny ww. x. Litew. i sędzia wraz z assessorami etc. siedząc etc. rotuł inkwizycyi przeczytawszy i z pilną uwagą roztrząsnowszy, oraz replikę podaną zważywszy, ponieważ z depozycyi tychże dostatecznie ukazuie się swiadkow, że p. x. Bazyli Gutorski, dziekan Podlaski nie żadną nieprzytomną wniesiony passyą, lecz iedynie na powsciągnienie w nałogowym zostaiącego pijanstwie, a ztąd nieposłusznego, iako przez dzierżawę dworu Golniewskiego inwentarzem podawczym maiąc zaiętego, nie w tęgie . . . mrozy, bo iesienią w dniach ostatnich . . . naywięcey pułgodziny w szpichlerzu . . . . Milewskiego szewca trzymał i czterdziesto plagami ukarał, po których lubo swiadkowie od powodu 1-szy, 2-gi a 3-ci in utramque partem przyięty z słyszenia mówią, że iakoby wzmieniony Wawrzyniec Milewski z okazyi takowych plag w tygodni szesnaście umarł, ze zaś 4-ty swiadek od powodu w owczas przytomny wie i wiedział, iż po tym ukaraniu szewc Milewski w plebanij dni ośm robił, a od ludzi słyszał, iż potym koło domu po tychże plagach włoczył się; oraz i 5-ty z słyszenia od ludzi twierdzi iako po ukaraniu szwiecko robił; tudzież swiadkowie od pozwanego: 1-szy i 2-gi z słyszenia od ludzi na ten czas widzących przekonywaią, iako tenże wzmieniony Milewski szewc

po plagach w plebanij toż szwiecką bawił się robotą i tygodni ze trzy koło swego domu choć nieregularnie chodzącym był widziany, a potym iak swiadek 1-szy swiadczy na dyssenteryą zachorowawszy, aż w tygodni szesnaście umarł. Przeto według prawa polegaiąc na kilku oczewistych i widzialnych swiadectwach p. x. Bazylego Gutorskiego dziekana Podlaskiego od okazyi przyczynienia śmierci Wawrzyncowi Milewskiemu wolnym bydź uznał. Co zaś do nierządnego i z różnemi osobami bezwstydnego obcowania, ponieważ tychże swiadkow wyznanie, iako 1-go od powodu z widzenia, iż Apolonia Białoszewiczowna była brzemienna . . . 2-go z słyszenia od ludzi, iż takowe obrzemienienie... x. Gutorskim; 3-go i 4-go na obie strony przyiętych, oraz i 2-go z strony pozwaney z kimby Zulka teraz w plebanij hoduiąca się spłodzona była niewiadomość swą wyznaiących, a 1-go od wywodu z słyszenia, iż Apolonia Białoszewiczowna w ciąży z plebanij wywieziona byłamowiącego; tandem ponieważ swiadek 1-szy, i 2-gi od powodu z widzenia w ciąży będącą pannę Antoninę; 3-ci i 4-ty na obie strony oraz i udzielnie swiadek 2-gi od pozwanego z słyszenia od ludzi, że Antonina Bieniuszewiczowna w owczas, gdy x. Bazyli Gutorski dziekan Podlaski dwor Golniewski trzymał dziecko miała, i że taż Antonina Bieniuszewiczowna iakoby w plebanij powtornie połog zległa. Swiadkowie od powodu 1-szy, 2-gi i 3-ci, oraz czwarty, na obie strony przyięty z słyszenia twierdzą, a pozwanego niewiadomość wyrażaią. Nad to ponieważ ciż swiadkowie idque 1-szy i 2-gi od powodu z słyszenia niedawno od ludzi, iakoby dla nagabywania od x. Gutorskiego Zuzanna Bieniuszewiczowna do dworu uciekać musiała, a żaden iawnie, czyli iawnemi przeswiadczeniami procz iż wzmienione osoby obrzemienione były, lecz niewiadomo, czy przez x. Gutorskiego lub kogo innego niedowodzą, zaś tenże p. x. Gutorski in evadendo z takowego na siebie zarzutu oswiadczaiąc juramęt i onego dopełnić dozwolenia żądaiąc, tale evasorium juramentum na punkta: iako żadnego cielesnego społeczęnstwa z Apolonią Białoszewiczowną, Antoniną Bieniuszewiczowną i Apusią Rymarczykową wdową . . . w plebanij Golniewskiey hoduiącą się nie iest corką Apolonij Białoszewiczowny i iako gdy Zuzannę Bieniuszewiczownę niby napastował i oną ku złey a lubiezney wabił chęci, to działo się istotnym żartem i oney probą, o czym Antonina iey siostra i bratowa więcey od tygodnia wiedzieli wypełnić dozwolił, i ten w dniu 26 praesentis przed sądem swoim przyiąć deklarował, wszakże lubo swiadkowie niedowodzą nierządnego przez cielesne społeczenstwo z wyż wyrażonemi osobami p. x. Bazylego Gutorskiego obcowania i sam p. x. Bazyli Gutorski dziekan Podlaski w tym przez przysięgę oczyszcza się, wszelak, gdy prawo Concili Tridentini sessyi 24 cap. 15 consortium czyli pomieszkanie w iednym że domie z osobami, złą sławę maiącemi, zakazuię, i na takowych kary rozciąga, iako i synod Zamoyski w lit. de Parochis przepisuie, i ponieważ x. Bazyli Gutorski, dziekan Podlaski, solicytowaniem czyli nagabywaniem pannę Zuzannę Bieniuszewiczownę, lub w mniemaniu swoim, iakoby nażart,tak wzmienioney Bieniuszewiczownie, iako też powszechności stał się okazią zgorszenia, a i na takowych szczegulnie rozciągaią się sprawy, tegoż p. x. Bazylego Gutorskiego winnym nalazł. Przeto ażeby p. x. Bazyli Gutorski, iako dotąd utrzymuiący w domie własnym o nierząd przekonane osoby . . . dni pięć kąsystorzu generalnym w Grodnie . . . Nowembra odprawił, też osoby . . . Białoszewiczownę i Antoninę Bieniuszewiczownę w ciągu dni sześciu od daty ninieyszey z rezydencyi swoiey nazawsze oddalił i nigdy przy sobie nieutrzymywał i daley na takowe okoliczności utrzymywaniem podobnych osobnienarażał się nakazał. Osobno zaś ponieważ ci swiadkowie dowodzą z obustron, że plebanalna czeladz p. x. Bazylego Gutorskiego na publiczne zgorszenie parochyanom w dni niedzielne i swiąteczne robocizną, wożeniem kop do gumna, wyczyszczaniem zboża trudni się,

ażeby w miarę nadgradzaiąc w tym przewinienie swoie na potrzebę własney swey cerkwi złotych czterdzieścia zaliczył i z tego przy wizycie dekanatowey usprawiedliwił się zasądził. Inne punkta iakoby o poprzednicze niegdyś życie z Białoszewiczowną ad praesens bratową swoią, o ćwiczenie rozgami Rymarczykowey, iako przez wyznanie swiadkow wiadomo, iż pierwsze sądem kąsystorza generalnego metropolitalnego Wilenskiego posledni decyzią dworu przed laty dwudziesto zaspokojone, iako według prawa żaden o ieden występek dwakrotnie bydź karany niemoże—skassował, a na expensach prawnych do złotych trzydziestu w nadgrodę fatygi p x. instygatora, nie zchodząc z sądow p. x, Bazylego Gutorskiego dziekana Podlaskiego kondemnowawszy, za dosyć uczynić... punktach swemu ninieyszemu . . . mandatu exekutoryalnego . . .

Roku 1797, miesiąca Oktobra 26 dnia v. s. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Jozef Piekarski, instygator dekanatu Oszmianskiego do beneficium Bienickiego, prawnie zawakowałego, od należytego kollatora prezentowany do rzeczonego beneficium oraz cerkwi instalować się żądaiący, na terminie otwarcia rotułu inkwizycyi o stanie przerzeczonego beneficium, oraz o życiu, obyczajach i zdolności swoiey przez delegowanych pp. xx. kommissarzow, za instrumentem urzędu ninieyszego in fundo Bienicy odbytey przypadaiącym, złożywszy rotuł wyż wzmienioney inkwizycyi zamknięty i zapieczętowany, wespoł z dokumętami do beneficium Bienickiego służącemi tenże otworzyć, kątętą onego publikować, i stosuiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież literalnych dowodow zdolnym siebie do installowania się na beneficium Bienickie uznać, eoque intuitu instrumentem institutionis zaszczycić dopraszał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny, który wyżey, wraz z assessorami, produkowany przed sądem swoim rotuł wzmienioney inkwizycyi zamknięty i opieczętowany otworzywszy i kątęta onego z pilną uwagą przeyrzawszy, z których, a mianowicie kopij listu nayiasnieyszego króla Zygmunta, 1554 roku, Oktobra 3 dnia datowanego i poslednieyszych . . . wizyt et ad praesens depozycyi swiadkow przysięgłych ponieważ dowodnie okazuie się, iż cerkwi Bienicka w powiecie i dekanacie Oszmiańskim sytuowana, od dawnych czasow pod tytułem swiętego Eliasza na parochyalną elewowaną będąc, i zawsze przez aktualnych parochow utrzymuiąc się, z których niedawno po zeysciu z tego swiata w. x. Bazylego Ciechanowicza, ostatecznego cerkwi Bienickiey parocha prawnie wakuiąca, zupełnie co do ozdob wewnętrznych we wszystko przy staraniu porządnego bractwa i gorliwości kollatorskiey, procz apparatow, iako w czasie rewolucyi zabranych i częścią podartych uprowidowana, zewnątrz w dachu trochę reparacyi potrzebuiąca, cmętarz na około oparkaniony maiąca, w nadaniach swoich funduszowych, trzy włóki gruntu procz placu plebanalnego z naddatkami i sianożęciami, co do granic i rozciągłości w wizycie generalney 1794 roku expedyowaney i poslednieyszych per specificum opisanemi exdotowana, a w używalności ciągłey parochow Bienickich bez uszczerbku i niczyiego wtrącenia się ad sustentationem kapłana zostaiąca adusque haeret. Co się zaś tycze osobistych przymiotow w. x. Piekarskiego, gdy rownie tak z literalnych dokumentow, iako też aktu inkwizycyinego dowodzi się, że x. Piekarski od roku 1788 za inskrypcią koadjutoryi i prezentą w. Huszczy podczaszego na beneficium Dołubienskie . . . sytuowane wyordynowanym . . . tak na rzeczonym beneficium w posłudze i nayczulszych obowiązkach parochyalnych w urzędzie instygatora dekanatowego, przy spełnieniu akkuratnym onego powinności nayprzykładniey i naystateczniey sprawował się, a tym samym na wzgląd i zaletę w powołaniu swym zasłużywszy, prezentą do beneficium Bienickiego po śmierci zeszłego parocha od j. w. Tadeusza Kociełła

starosty sądowego Oszmiańskiego, orderow polskich kawalera, własciwego tey cerkwi i beneficium kollatora, sposobami godziwemi i bez swiętokupstwa zmazy roku biegącego 1797, miesiąca Augusta 16 dnia datowaną i w aktach ninieyszych pod tąż datą oblatowaną zaszczyconym został, zaczym wyż wyrażone okoliczności z produkowanych dokumentow i wyznań świadkow przysięgłych zweryfikowawszy, tegoż w. x. Jozefa Piekarskiego, iako żadney przeszkody kanoniczney niemaiącego i censurami cerkiewnemi nieobciążonego, attenta ipsius idoneitate et habilitate personali, tanquam seminarij Swierzenensis alumni, po odbytym przed p. x. instruktorem dyecezalnym scisiym examinie zdolnym do installowania się na beneficium Bienickie . . . kancellaryi swoiey instrument institutionis . . . samym nexu juramenti ad recuperanda avulsa i satysfakcyi dekretow reformationis wizytatorskich, szczegulniey 1784 roku onego nayscisley obowiązuiąc do utrzymania calosci nadań funduszowych, sporządzenia apparatow, oraz w regularności i subordynacyi bractwą oswiecenia naygorliwszego ludu sobie powierzonego, na sumnieniu z obligował i pod rygorem praw zalecił m. n. d.

Roku 1797, miesiąca Oktobra dwudziestego osmego dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. stanowszy osobiscie w. x. Ignacy Hempel z. S. B. W. profess, actu prezbyter, virtute dispensationis apostolicae ad obtinenda beneficia saecularya habilitatus do beneficium Sławatyckiego w archydyecezyi metropolitalney Litewskiey w dekanacie i powiecie Słonimskim sytuowanego, ut juris et moris prezentowany i installować się żądaiący na terminie otwarcia rotułu inkwizycyi, za instrumentem z urzędu ninieyszego przez delegowanych pp. xx. kommissarzow expedyowaney przeznaczonym, oskarżył zaoczność w. x. instygatora . . . sądowego, oraz iak . . . . . maiących, in quantum niestawaiących, a w takowey onych niestanności złożywszy rotuł wzmiankowaney inkwizycyi zamknięty i zapieczętowany tenże otworzyć, kątęta onego publikować i stosuiąc się tak do dokumętow, iako też wyznań swiadkow przysięgłych zdolnym siebie do installowania się na rzeczone beneficium i cerkiew Sławatycką uznać dopraszał się.

W przytomnosci p. x. instygatora sądow stawaiącego i na przeciw w. x. Ignacemu Hempelowi do institucyi na beneficium Sławatyckie zabieraiącemu się i teyże institucyi dopraszaiącemu oswiadczaiącego się i protestuiącego, a do submissyi tegoż w. x. Ignacego Hempela, przed uzędem ninieyszym w roku 1795, miesiąca Czerwca dnia 16 p d. k. uczynioney, w aktach pod tą datą własnoręczne podpisaney, odwołuiąc się i ponosząc, iako tenże w. x. Ignacy Hempel, administrator Sławatycki w ciągu dwuletnim od daty powyżey wyrażoney, według możnosci swoiey plebanią Izabelinską w zarządzeniu swoim będącą reparować, dalsze zabudowania plebanalne . . . . avulsa (ieżeli iakowe były) odzyskiwać, takowe wzmienione beneficium Izabelinskie . . . . porządku utrzymywać assekuro . . . . tego wszystkiego w naymnieyszym punkcie nieuiscił wnoszącego, a zatym tak, dopoki zadosyć uczynienie takowey submissyi i opisanemu wręczeniu co do beneficium Izabelinskiego niestanie się zasuspendowania żądaney institucyi do beneficium Sławatyckiego uznać, iako też zwrot do beneficium Izabelinskiego w. x. Hempelowi nakazać suplikuiącego, salvis etc.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy, ktory wyżey etc. wraz z assessorami do żądań stawaiącego i instancyi de super wyrażoney przychylaiąc się, a razem zapatrzywszy się na Breve apostolicum 1793 roku, miesiąca Marca 8 dnia p. n. k. ex cancellaria sub annulo Piscatoris datowane stawaiącego ad beneficium Izabelense habilituiące praevia circa dimissionem ex religiositatis subordinatione et jurisdictioni loci ordinarij subiectione produkowaney, przed sądem swoim rotuł wyprowadzoney inkwizycyi otworzył, kątęta onego publikował i do pilney rozwagi

wszelkich szczegułow, oraż kombinacyi i zeznań swiadkow przysięgłych przystąpiwszy, gdy między innemi obiektami per movencie trutinij stawaiącemi odgłos publici rumoris nie wczesne i nie w mieyscu dziewki Teressy Dziwonowny służącey, a dotąd u stawaiącego na usługach zostawaiącey uczyniona depozycya, zwłaszcza w właściwey sprawie odwodu i dowodu wedle mysli prawa nie stanowiąca, a tym bardziey przy . . . . występku bez wymienienia. . . opinij ex re przyjęcia . . . widecznie występney rodzi; co większa, gdy w tym punkcie wyznania swiadkow przysięgłych unanimiter zgodne bardziey obwiniać iak emendować stawaiącego zdaią się i z tego powodu tanquam materiam publici rumoris in se continentis habilitacyą i promocyą do institucyi na beneficium żądane onemu zastanawiaią. Przeto zasuspendowawszy rezolucią względem dekretu habilitatis ad institutionem dla tym dostateczniéyszego przekonania się y ewikcyi tymże pp. xx. komissarzom Antoniemu Tupalskiemu, konsystorza ninieyszego pisarzowi, plebanowi Dereczynskiemu i Iozefowi Żuromskiemu, examinatorowi dekanatu Wołkowyskiego, plebanowi Zeldzinskiemu akt pierwszy inkwizycyi odbywaiącym zlecił i delegował, aby ad fundum beneficium Sławatyckiego ziechawszy, nayprzod z dostatecznych i przysięgłych swiadkow stan beneficium cerkwi, sprzętow, gruntow i sianożęci wiadomych, wedłą punktow zwyczaynych naydokładniey, cum causa notitiae szczegulnie opisali, ex post iak może bydź nayscisley wszystkie postępki i zachowania się . . . . . w assystencyi w, x. instygatora dekanatu . . . . . ludzi, nie opuszczaiąc domowych . . . . . . Dziwonownę czyli Kochonownę na examen, przy zaciągnieniu wiadomosci poprzedniczych iey postępkow i obeyscia się dosledzaiąc, oraz autora swywoli, iesli do tey sam winnym zezna, a w ostatku miarkuiąc permanencią kąfidencią i kroki sub uno tectu nastałe utrum suspicionis stawaiącego. z Teressą non oritur materia, przy doysciu przyczyny dla czego występna iterum na usługi wzięta została i oną z mieysca tego ex post oddaliwszy i zabroniwszy na czas dalszy trzymać, nayakuratniey wyindagowali, opisali i dosledzili, a po zakonczonym tym inkwizycyi w plebanij Sławatyckiey akcie, do drugiey, oraz expedyowania inkwizycyi (za poprzedczym iednym że obwieszczeniem na tych miast w plebaniy Izabelinskiey na wniesione p. x. instygatora sądow na przeciw temuż w. x. Ingacemu Hempelowi i powyżey wyrażone punkta) przystąpili naydokładniey, iak się sklad rzeczonego beneficium, Izabelinskiego i sytuacia onego ma, opisali; i takowych inkwizycyow rotuła cum omni formalitate do sądu ninieyszego z przeznaczeniem terminu, czyli na kadencyą następuiącego roku, miesiąca Stycznia, z przypozwem w. x. Hempla do otwarcia odesłali, nakazał, i potrzebney władzy ad praemissa expedyowania etiam in contumaciam ktorey kolwiek strony uchyliwszy subsequenti in termino z ninieyszego . . . . . ad ea quae juris est . . . . V. P. D. V. L. R. habentis . . . . .

Roku Pańskiego tysiącznego siedmsotnego dziewiędziesiąt osmego, miesiąca Februarya osmnastego dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. na publiczney spraw audyencij, stanowszy osobiscie w. x. Alexander Pukszta, actu prezbyter, i do beneficium Skidelskiego, oraz do niego affiliowaney cerkwi Kotrzanskiey prawnie wakuiącego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym z rotułu inkwizycyi, za instrumentem urzęlu ninieyszego przez delegowanych pp. xx kommissarzy, za poprzedniczym obwieszczeniem expedyowaney przeznaczonym, złożywszy rotuł inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapieczętowany, tenże otworzyć, kątęta onego publikować, a stosownie maiąc się do zeznań swiadkow przysięgłych, tudzież innych dowodow w tymże rotule zawartych, zdolnym siebie do installowania się na wspomnione

beneficium Skidelskie i Kotrzanskie uznać naypokorniey dopraszał się.

Wielmożny nayprzewielebnieyszy i. x. officiał generalny i sędzia, który wyżey etc. wraz z assessorami siedząc etc. produkowany przed sądem swoim . . . . . inkwizycyi otworzywszy i kątęta onego z pilną uwagą przeczytawszy i roztrząsnowszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysiągłych, iako też wizyt, a szczegulniey naydawnieyszey wizyty przez s. p. i. x. Iozefa Tupalskiego, administratora w ow czas surrogacyi grodzienskiey dziekana Wołkowyskiego, w roku 1773 expedyowaney dostatecznie okazuie się, iż cerkiew parochyalna Skidelska pod tytułem Protekcyi Maryi Panny z affiliowaną do niey Kotrzanską, pod tytułem swiętego Jerzego będąca, w powiecie i dekanacie Grodzienskim położona od dawnych czasow na parochyalną erygowana, i od parochow aż do ostatniego iey rządcy w. x. Michała Bielkiewicza possydowana i rządzona była, nadaniem funduszowym, a konfirmacią listu nayiasnieyszego krola polskiego Iana Kazimierza do rewizorow ekonomij grodzienskiey w dacie 14 Decembra 1650 roku z Warszawy potwierdzonym gruntu w wiosce Puzowiczach włok dwie na trzy zmiany, w wiosce Bielakowszczyznie włoka iedna, na ogrody w miasteczku Skidlu morgow 12 i placow 12, tak na zabudowanie dla parocha, iako też na szkołkę, szpital i sługę cerkiewnego, oraz przy filij Kotrzanskiey obremb ieden na trzy podzielony zmiany, z ktorych na każdey po pułtory beczki zboża wysiewa się, tudzież sianożęci . . . . . nazwaney na wozow 10 wynoszącey iest exdotowana, w strukturze swoiey, w kopule i dachu całkowitym znaczney reparacyi potrzebuiąca, cmentarz obszerny, lecz co tylko w oparkanieniu rozpoczęty maiąca, bractwo pod tytułem Rożanca swiętego z nienaruszonemi ich dochodami iakie są utrzymuiąca, w apparatach i sprzętach zakrystyinych melioracyi potrzebuiąca. Co się zaś sciąga do osobistych w. x. Alexandra Pukszty przymiotow, ponieważ z depozycyi tychże przysięgłych świadkow okazuie sie, iż po wyswięceniu się nayprzod przy katedrze Wilenskiey lat pięć cnotliwie na usługach wikaryuszowskich będąc, następnie rząd beneficium Dereczynskiego przez lat sześć należycie i przykładnie utrzymywał, a po uzyskaniu prezenty na to beneficium Skidelskie i filią Kotrzanską przez czas administracij swoiey statecznie i przykładnie zachował się, żadney noty ani censur cerkiewnych nie zaciągnął; zaczym wszystkie okolicznosci zweryfikowawszy, tegoż w. x. Alexandra Pukszte iako iuż w roku 1797, miesiąca Czerwca 29/30 dnia od i. o. xiążney Kolety Czetwiertynskiey, kasztelanowey Przemyskiey prezentowanego i do installacyi żadney przeszkody nie maiącego kanoniczney, zdolnym do otrzymania installacyi, pod warunkiem rekuperowania avulsow, wynalezienia i odzyskania . . . . dokumentow tey cerkwi służących . . . . . Skidelskie uznał y instrument instituciyi z kancellaryi urzędu swoiego wydać oswiadczył, tudzież staranność o zupełną reparacią cerkwi i ukączenie oparkanienia cmętarza czynić zalecił, m. n. d.

Roku 1798, miesiąca Februarij 19 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed nayprzewielebnieyszym wielmożnym imść xiędzem Macieiem Korniem, opatem Grodzienskim Z. S. B. W. officialem generalnym metropolitalnym w. x. Litewskiego i sędzią, tudzież przewielebnieysz. ichm. xx. Tomaszem Woszczełłowiczem kanonikiem Kijowskim sędzią surrogatem i dziekanem Grodzienskim, Janem Dylewskim kanonikiem Kijowskim, dziekanem i plebanem Słonimskim wyznaczonym assessorami, na publiczney sądow audyencyi, stanowszy osobiscie wielebny xiązd Symeon Homolicki, actu prezbyter i do beneficium Dziewiątkowiczskiego prawnie wakuiącego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym z rotułu inkwizycyi, za instrumentem urzędu niniejszego przez delegowanych kom-

missarzow poprzedniczem edyktowie obwieszczeniu expedyowaney przeznaczonym włożywszy rotuł wzmienioney inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapieczętowany, tenże otworzyć, kontenta onego publikować, a stosownie maiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież swych dowodow i dokumentow w tymże rotule zawartych zdolnym siebie do installowania na wspomnione beneficium Dziewiątkowiczskie uznać dopraszał się.

Nayprzewielebnieyszy w. i. x. officyał generalny metropolitalny w. x. Litew. i sędzia, który wyżey, wraz z assessorami etc. złożony przed sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizycyi otworzywszy, kontenta onego razem z dokumentami inkludowanemi przeczytawszy y roztrząsnąwszy, ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, iako też dawnieyszych wizyt generalnych i wizyty ostatniey dziekanskiey w roku przeszłym 1796, miesiąca Maia 8 dnia expedyowaney i innych dowodow w tymże rotule zawartych dostatecznie okazuie się, iż cerkwi Dziewiątkowiczska pod tytułem swiętey męczeniczki Praxedy w unij z kościołem swiętym Rzymskim zjednoczona, w powiecie i dekanacie Słonimskim sytuowana, od niepamiętnych czasow na parafialną erygowana i nadaniem gruntu w obrębach . . . granicach nayduiącego się, a wogułe, iak . . . wyznania swiadkow dowodzą, włók ośm zamykaiącego z sianożęciami . . . uroczys . . . scow—49 z czterema poddanymi iest exdotowana . . . parochyalnych aż do ostatniego wielebnego xiędza Jozefa Homolickiego rządzona była, w sprzęty zakrystyine i ozdoby wewnętrzne dostatecznie opatrzona, reparacyi iednakże wnętrzney dla staresci w budowli, w dachach i scianach potrzebuiąca, bractwem formalnym, ozdoby i posługę przyczyniaiącym, pod subordynacyą parocha exystuiącym zaszczycona, cmętarz obszerny i należycie oparkaniony maiąca. Co się zaś tycze osobistych talentow, zdatności, statku i gorliwości w powołaniu postępkow wielebnego xiędza Symeona Homolickiego, gdy dekreta reformationis wizytatorskie należną postępkom onego oddaią sprawiedliwość i zaletę, a wyznania swiadkow przysięgłych zgodnie dowodzą, iż tenże xiądz Symeon Homolicki po śmierci oyca swoiego w roku 1781, miesiąca Februarij 9 dnia od i. w. Zofij Sliżniowey podkomorzyney Słonimskiey, iako kollatorki prezentowanym, a od i. w. Horbackiego biskupa Pińskiego wyswięconym zostawszy, ciągiem urząd administratoryalny za instrumentem konsystorza, aż dotąd na temże beneficium sprawował i wszelkie, jak przynależy pasterskie swym parochianom dopełniaiąc obowiązki przykładnie, spokoynie, bez żadney złey noty i zaciągnienia censur cerkiewnych sprawował się. Z tych zatem powodow wyż wyrażone wogule i wszczegule okoliczności zweryfikowawszy, kiedy cerkiew Dziewiątkowiczska w ozdobach opatrzona, beneficyum w exdotacyi i zupełney possessyi nienadwerężone bydź się okazało i kiedy tak w akcie po wydanym liscie edyktalnym samey inkwizycyi, iako i teraz nikt w żadnym punkcie do takowey installacyi przeszkody nie czyni, maiąc na baczności stan rzeczonego beneficium Dziewiątkowiczskiego, iżby uszczerbkom iakowym nie ulegało, a oraz rozległość parochij Dziewiątkowiczskiey z 222 domow składaiącey się przez racyą nieodbytey potrzeby, iżby parochyanie i dusze powierzone nayczuley co do nabożeństwa oswiecenia, zachowania praw przez aktualnego i przysięgłego parocha, do nayscisleyszey odpowiedzi zawsze obowiązanego, zarządzane były, tegoż wielebnego xiędza Symeona Homolickiego prezentowanego po odbytym przed przewielebnym xiędzem instygatorem dyecezalnym examinie i okazanym dowodzie w nauce teologij moralney zgodnym do installowania się na cerkiew i beneficyum Dziewiątkowiczskie osądził i uznał . . . instrument institutionis z kancellaryi urzędu swego wydać . . . tem samym do opatrzenia cerkwi nayregularnieyszego . . . oraz rekuperacy awulsow iakie się przeciw . . . okażą mediante praesenti.

Roku 1797, miesiąca Februarij 20 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. na publiczney spraw andyencyi stanąwszy osobiscie w. x. Ignacy Hempel z. s. B. W profess, actu prezbyter, virtute dispensationis apostolica ad obtinenda beneficia secularia habilitatus do beneficyum Sławatyckiego w archidyecezyi metropolitalney, w dekanacie i powiecie Wołkowyskim sytuowanego, ut juris et moris prezentowanego, installować się żądaiący, na terminie otwarcia dwóch rotułow inkwizycyi za dekretem w urzędzie ninieyszym, w roku przeszłym 1797, miesiąca Oktobra 28 dnia z instancyi p. x. sądow instygatora zapadłym, oskarżywszy zaoczność w. x. instygatora dekanalnego i sądowego, oraz wszystkich in quantum niestawaiących, a w takowey onych niestanności złożywszy rotuł wzmiankowanych inkwizycyi zamknięte, opieczętowane, idque ieden w plebanij Sławatyczskiey w rzeczy tak stanu tegoż beneficyum, iako też życia i postępkow w. x. stawaiącego, z publicznego ogłosu nieprzystoynego onego obcowania z Teressą Dziwonowną, drugi w plebanij Izabelinskiey w okoliczności tegoż beneficium, iż one po wedle tegoż stawaiącego przed urzędem ninieyszym w roku 1795, miesiąca Czerwca własnoręcznego w aktach tychże i pod tąż datą urączenia assekuracyi i podpisania się w ciągu od daty wyrażoney dwoletnim według możnosci swoiey plebanią Izabelinską, w zarządzeniu swoim będącą, reparować, dalsze zabudowania plebanskie kończyć, awulsa ieżeliby iakowe były odzyskiwać, expedyowanych—te otworzyć, kontenta onych publikować, stosuiąc się tak do dokumentow fundi, iako też wyznań swiadkow przysięgłych zdolnym siebie do instytuowania się na rzeczone beneficium i cerkiew Sławatyczską uznać, a od dalszey impetycyi wielebnego xiędza instygatora względem beneficium Izabellińskiego uwolnić humillime dopraszał się. Salvis etc.

Nayprzewielebnieyszy wielmożny i. x. officiał etc., ktory wyżey, wraz z assessorami siedząc etc. do żądań stawaiącego przychylaiąc się, a razem zapatrzywszy się na Breve apostolicum 1793 roku, miesiąca Marca 8 dnia Romae, sub annulo Piscatoris datowane ad beneficium Izabelinense habilituiące, praevia jurisdictioni loci ordinarij subjectione, tum praevia a R-ma ejusdem ordinis provinciali permissione produkowane, przed sądem swym rotuły wyprowadzonych inkwizycyi otworzył, kątęta onych publikował, do pilney rozwagi wszelkich szczegułow, oraz kombinacyi i wyznań swiadkow przysięgłych przystąpiwszy, następny wydał wyrok, a nayprzod co do inkwizycyi i rotułu beneficium Izabelinskiego, ponieważ z zamkniętych w tymże rotule dowodow iawnie wyswietla się, że wielebny xiądz Ignacy Hempel . . . . własną swoią assekuracyą w ciągu dwuletnim ile można . . . . Izabellinską we wszelkich zabudowaniach reparować i awulsa . . . . odzyskiwać, gdy innego zabudowania plebanią Izabellinską . . . . oryginalnych pism przewielebnego xiędza dziekana Wołkowyskiego Kazimierza . . . skiego iednego pod rokiem 1794, miesiąca Nowembra ... dnia w Izabelinie . . . . daniu sporządzonego i wielebnego xiędza Ignacego Hempela . . . . słowiech „zjachawszy ad fundum plebanij Izabelinskiey, daley tymże inwentarzem żadne nie śzczegolnią się budynki"; drugiego z polecenia konsystorskiego w roku 1795, miesiąca Iunij 22 dnia wyrażonego w słowiech: „budynek mieszkalny, w mur pruski murowany stary i opadły, a teraz przez mieyscowego rządce, to iest w. x. Hempela w scianach, oknach i piecach dobrze iest opatrzony zireperowany, co i swiadectwo i. p. ekonoma dworu Izabellinskiego 1798 r., miesiąca Ianuarii 20 dnia wydane poswiadcza i potwierdza, czynił staranność i ponieważ w rekuperacyi od plebanij Izabellinskiey zdawna odpadłych gruntow, tenże w. x. Ignacy Hempel już od siebie w roku 1796, miesiąca Marca 31 dnia daną plenipotencyą wielmożnemu Iozefowi Bielawskiemu, komornikowi powiatu Wołkowyskiego z w. Sczygielskim, już udawaniem

się do w. Kołłupayły, kommissarza i plenipotenta i. ww. Grabowskich, iak rezolucya wspomnionego wielmożnego plenipotenta okazuie, miał usiłowanie; ku reszcie na skutek tegoż obowiązku własnego, ponieważ w chęci podzwignienia zabranego gruntu, w wyszukaniu funduszu w archivum archi-dyecezalnym, podług swiadectwa tegoż archiwisty silnego nie oszczędzał starania, przeto te dowody przeczytawszy, a z tych czułość ile możnosci co zadosyć uczynienia submissyi przez w. x. Hempela dostrzegłszy, tegoż w. x. Ignacego Hempela od dalszey impetycyi przewielebnego xiędza instygatora względem beneficium Izabellinskiego, oraz dalszego obowiązku uwolnił. Co się zaś sciąga rotułu inkwizycyi beneficium Sławatyczskiego, gdy tak z wyznania swiadkow przysięgłych, wizyt generalnych i wizyt dekanalnych co rocznie odprawowanych, dostatecznie się okazuie, iż cerkiew parochyalna Sławatyczska, w powiecie i dekanacie Wołkowyskim sytuowana, pod tytułem swiętego Jerzego będąca, od dawnych czasow na parochialną erygowana i od parochow aż do ostatniego iey rządcy w. x. Bułharowskiego possydowana i rządzona była nadaniem z dawna funduszowym z trzema poddanymi gruntu, iak zapis konfirmacyiny w r. 1704, m-ca Marca d. 5 na też grunta od i. o. xiążęcia Wiszniowieckiego hetmana wielkiego, wielkiego xięstwa Litewskiego uczyniony i w tymże roku i miesiącu, dnia 12 w akta Magdeburgij Wołkowyskiey, a miesiąca Maia dnia 26 w akta metropolitalne wprowadzony potwierdza, włok dwie na trzy poletki z trzema poddanymi z osobnym półwłokiem na dziaka na trzy . . . zabezpieczeniem wolnosci osadzenia innych poddanych z maiętnosci Sławatyczskiey, tudzież z wolnoscią mliwa bez czerhy i miarki . . . sianożęcią za konsensem j. w. Hrebnickiego, metropolity w . . . . miesiąca Decembra dnia 2 wydanym, w uroczyszczu Kokowisku niegdyś przez dwor Sławatyczski na inną bliższą plebanij za . . . . . . iest exdotowana, w strukturze swoiey murowaney reparacyi potrzebuiąca, w apparamenta zakrystyine, sprzęty i bieliznę nieposlednie uprowidowana, cmętarz nie oparkaniony, a mogiłki dla grzebienia ciał zmarłych oddzielnie maiąca. Nad to, gdy z tychże depozycyi swiadkow przysięgłych, co do życia i obyczaiow w. xiędza Ignacego Hempela przynależy okazuie się, iż ten od czasu administracyi beneficium Sławatyczskiego, wszystkie iak na czułego kapłana dopełnia obowiązki przykładnie, cnotliwie, trzezwo i bez zasiągnienia censur cerkiewnych zachowal się i zachowuie, oraz przy iednaniu prezenty, zmazy swiętokupstwa nie popełnił, a lubo z publicznego pomowienia o cielesny występek z Teressą Dziwonowną na usługach w plebanij Sławatyczskiey zostaiącą, przez examen iednego domownika, to iest Korozę, teyże plebanij, lecz przez w. x. stawaiącego w samym akcie inkwizycyi, iako on na uczynku kradzieży poscigniony i za to publicznie był karany zamanifestowanego, nawet niedostatecznie zdaie się obwiniać, kiedy swiadectwo podług prawa iedney osoby, a ieszcze excepcyi ulegaiącey, wiary mieć nie powinne. Wszelak tak z wyznań swiadkow examen Michała Machniuka, parobka, ciągiem lat trzy w plebanij Sławatyczskiey służącego, iako też przez examen samey Teressy Dziwonowny praevio juramento w słowiech: „iako nie z xiędza przyczyny, lecz Franciszka kucharza dworu Pieniuczskiego, syna ogrodnikowego, została obrzemieniona i iako nigdy żadnego razu ciel śnie z xiędzem nie znała się". Co do wspomnionego publicznego w rzeczoney okoliczności czernidła, oczyszcza się. Zaczem wszystkie okolicznosci zweryfikowawszy, tegoż w. x. Ignacego Hempela, na fundamencie Breve apostolskiego, w dacie wyż wyrażoney, habilitowanego, a iuż w roku 1795, miesiąca Februarii dnia 8 od i. ww. Jerzego z Konopnice generała leytenanta, kawalera orderow polskich, Michała, połkownika i adjutanta Kazimierza Grabowskich, kollatorow prezentowanego i do instytucyi żadney kanoniczney przeszkody nie maiącego, stosownie do wa-

runkow i wyrazow w tymże Breve opisanych, zdolnym do otrzymania instytucyi na cerkiew i beneficium Sławatyczskie uznał i instrument institutionis z kancellaryi urzędu swego wydać oswiadczył, m. n. d.

Roku 1798, miesiąca Februarii 20 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiscie w. x. Ian Chalkowski, actu prezbiter, do beneficium Łaszanskiego prezentowany, na terminie do . . . otwarcia rotułu inkwizycyi o stanie tego beneficium i . . za instrumentem urzędu ninieyszego expedyowaney . . . daiąc pomieniony rotuł zamknięty i zapieczętowany . . . a tey cerkwi Łaszanskiey, wizyty, podania i insze dowody . . . . do installacyi na to beneficium probuiące, tenże rotuł . . . . na mocy zeznań swiadkow przysięgłych, iako też wspom . . . . dokumentow i dowodow siebie . . . . instytuować supplikował.

Nayprzewielebnieyszy wielmożny i. x. officiał i sędzia, ktory wyżey, wraz z assessorami siedząc etc. rotuł produkowany przed sądem swoim inkwizycyi otworzywszy i wyznania swiadkow przysięgłych, iako też dokumenta w tym że rotule zawarte z pilną uwagą przeczytawszy i przetrząsnowszy, z ktorych ponieważ dostatecznie okazuie się, iż cerkiew Laszanska, pod tytułem swiętego Mikołaia, w powiecie i dekanacie Grodzienskim sytuowana, od niepamiętnych czasow na parochialną erygowana i nadaniem funduszowem, lubo in defectu oryginalnego funduszu, ktory fertur, iż in archivo metropolitano znayduie się, iak wizyty cerkiewne i podania possessyą probuią, gruntu w każdą zmianę po włok cztery i poł, z ogrodnikami czterema zabudowanymi i z sianożęciami we trzech zmianach, w pierwszey nad rzeką Swisłoczą na wozow czterdziescie, w drugiey na połwłok ieden przy uroczyszczu Hłuszyca, w trzeciey na morgow cztery w uroczyszczu Sukowicze iest nienaruszenie exdotowana i od aktualnych parochow aż do ostatniego w. x. Iana Popławskiego rządzona była, w sprzęty zakrystyine i ozdoby wewnętrzne iakożkolwiek uprowidowana, reparacyi iednak zewnętrzney w scianach i pokryciu potrzebuiąca, bractwo od roku wprowadzone pod rządem parocha nayduiące się utrzymuiąca, cmętarz obszerny nie zupełnie oparkaniony maiąca. Co się zaś tycze osobistych talentow, zdolnosci, statku i przykładnego życia w. x. Iana Chalkowskiego, gdy rownie z zeznań zaprzysiężonych swiadkow dostatecznie okazuie się, iż tenże w. x. Ian Chalkowski w roku 1796, miesiąca Iannarii, dnia 23 od i. w. Arseniusza Główniewskiego, biskupa Brzeskiego, Litewskiego na prowizią do czrkwi Łaszanskiey wyswięcony zostawszy, przy teyże cerkwi dotąd po smierci tegoż w. x. Iana Popławskiego przez lat dwie urząd administratora za instrumentem kąsystorza odbywaiąc przykładnie, statecznie, parochianom dogodnie, bez żadney złey noty i zaciągnienia censur cerkiewnych sprawował się i zachowywał. Przeto do zeznań tychże swiadkow przychyliwszy się, oraz i na dalsze dowody nieskazitelność obyczaiow, trzezwość, spokoyność w. x. Iana Chalkowskiego przekonywaiących, zapatrzywszy się tegoż w. x. Iana Chalkowskiego iako od prawdziwego kollatora i. w. Michała Kazimierza kniazia z Kozielska Oginskiego, hetmana bywszych woysk . . . . orderow kawalera w roku 1797, mieśiąca Grudnia 15 dnia . . . . prezentowanego, a żadney niskąd z żadnego punktu przeszkody . . . . nie maiącego, po odbytym przed wielebnym xiędzem . . . dyecezalnym examinie i okazanym dowodzie w nauce teologii moralney, zgodnym do installowania się na cerkiew i beneficium Łaszanskie osądził i uznał i takowy instrument installationis z kancellaryiurzędu swego wydać . . . się, a tem samym opatrzenie . . . . cmętarz . . . . . dekretami reformacyinemi . . . . ponowił i zastrzegł, m. n. d.

Roku 1798, miesiąca Oktobra 8 dnia p. d. k. w Grodnie.

Przed etc. stanąwszy osobiście wielebny

xiądz Ignacy Żuromski actu praesbyter i do beneficyum Woroniłowickiego prezentowany, oraz installować się żądaiący, na terminie dzisieyszym z rotułu inkwizycyi, za instrumentem urzędu ninieyszego przez delegowanych kommissarzy poprzedniczem edyktalnie obwieszczeniu expedyowaney przeznaczonym, złożywszy rotuł wzmienioney inkwizycyi, stan rzeczonego beneficium, życie i obyczaie swoie wyswiecaiący, ad praesens zamknięty i zapieczętowany, tenże otworzyć, kontenta onego publikować, a stosownie maiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych, tudzież innych dowodow i dokumentow, w tymże rotule zawartych, zdolnym siebie do installowania się na wspomnione beneficyum Woroniłowickie uznać doprasza1 się, salvis etc.

Nayprzewielebnieyszy wielmożny imść xiądz officiał i sędzia etc. złożony przed sądem swoim rotuł wyż wyrażoney inkwizycyi otworzywszy, kontenta onego razem z dokumentami inkludowanemi przeczytawszy i z pilną uwagą roztrząsnowszy—ponieważ tak z wyznań swiadkow przysięgłych, iako też dawnieyszych wizyt generalnych i wizyty ostatniey dekanalney w roku ninieyszym expedyowaney i innych dowodow w tymże rotule zawartych, dostatecznie okazui się, iż cerkiew Woroniłowicka, pod tytułem Przemienienia Pańskiego, w unij z kościołem s. rzymskim zawsze z iednoczoną będąca, w dekanacie i powiecie Słonimskim sytuowana, od niepamiętnych czasow na parochialną erygowana, nadaniem gruntu, iak wyrażone wizyty, dokumenta i wyznania swiadkow dowodzą, woguł włok sześć i puł, razem w siedzibach i szachownicach z gruntami gruntow Woroniłowickich położonych zamykaiącego z sianożeciami na wozow mniey więcey pięćdziesiąt, z osmią poddanymi iest exdotowana, i od parochow zawsze aktualnych aż do ostatniego przewielebnieyszego imsci xiędza Eliasza Mokrzyckiego kanonika, pisarza apostolskiego, dziekana Oszmiańskiego, to iest do czasu dobrowolney prawnie przed urzędem i aktami konsystorza ninieyszego rezygnacyi jego rządzona była, w sprzęty zakrzystyine i ozdoby wewnętrzne iakoż kolwiek opatrzona, reparacyi iednak w scianach i dachu w częsci potrzebuiąca, bractwem porządnym ozdobę cerkwi przyczyniaiącym, pod subordynacyą parocha exystuiącym, zaszczycona, cmętarz obszerny, niezupełnie oparkaniony maiąca. Co się tycze osobistych talentow wielebnego xiędza Ignacego Żuromskiego, gdy rownie zeznania swiadkow przysięgłych zgodnie i iednomyslnie dowodzą . . . wielebny xiądz Ignacy Żuromski tak po wyswięceniu się od . . . biskupa Turowskiego, w roku teraznieyszym 1798 . . . na tytuł koadiutorii do rzeczonego beneficyum Woroniłowickiego . . . w tymże roku, miesiąca Augusta dnia 28, od. i. o. xiążęcia imści Franciszka . . . kanonicznie prezentowanego zostawszy, wszelkie iak przy . . . dopełniaiąc obowiązki przykładnie, spokoynie, bez żadney . . . gnienia censur cerkiewnych sprawował się i zachował . . . wyż wyrażone wogule i . . . okolicznosci . . . Woroniłowicka w ozdoby opatrzona beneficyum w exdotacyi i zupełney possessyi nienadwerężenie bydź się okazało, i kiedy tak w akcie po wydanym liscie edyktalnym samey inkwizycyi, iako też i teraz nikt w żadnym punkcie do takowey installacyi przeszkody nie czyni, nie raz wspomnianego w. x. Ignacego Żuromskiego, iako prezentowanego, przykładnego i statecznego, po odbytym przed p. x. examinatorem dyecezalnym generalnym examinie i okazanym o zdolności dowodzie w nauce teologii moralney, zgodnym do installowania się na cerkiew i beneficium Woroniłowickie—osądził i uznał, i takowy instrument institutionis z kancellaryi urzędu swego wydać oswiadczył się, a tem samem staranność o reparacyą dachu cerkiewnego, oparkanienie dostateczne cmętarza dekretami reformacyinemi wizyt zastrzeżone, mediante praesenti sententia ponowił i zalecił m. n. d.

Roku 1798, miesiąca Pazdiernika 29 dnia w Grodnie.

Przed nayprzewielebnieyszym wielmożnym

etc. stanąwszy osobiscie przewielebny imść xiądz Eliasz Mokrzycki kanonik, pisarz apostolski, dziekan Oszmiański do beneficyum Smorgońskiego od należytych kollatorow prezentowany i installować się żądaiący, na terminie otwarcia rotułu inkwizycyi za instrumentem urzędu ninieyszego przez delegowanych komissarzow o stanie rzeczonego beneficyum i osobistych swych obyczaiach, oraz zdatności expedyowaney przeznaczonym, składaiąc rotuł wzmienioney inkwizycyi zamknięty i zapieczętowany produkuiąc, oraz dokumenta fundo i osobie służące tenże otworzyć, kontenta onego publikować i stosuiąc się do wyznań swiadkow przysięgłych, iako też dowodow zdolnym siebie do installacyi na przerzeczone beneficyum uznać dopraszał się.

Nayprzewielebnieyszy wielmożny imść x. officiał generalny, wespoł z assessorami, który wyżey, produkowany przed sobą rotuł inkwizycyi otworzywszy i kątęta onego z pilną uwagą przeyrzawszy, oraz roztrząsnąwszy, z którego, a mianowicie swiadkow przysięgłych i złożonych dokumentow, idque dokumentu funduszowego i. oo. xiążąt Albrychta, Władysława i Anny Zenowiczowny Radziwiłłow kasztellanow Wileńskich 1685 roku, miesiąca Aprila 26 dnia datowanego, oraz extraktu wizyty generalney w . . . miesiąca Februarii 21 dnia expedyowaney; ponieważ nie wątpliwie okazuie się, iż cerkiew Smorgonska w dekanacie i powiecie Oszmiańskim sytuowana, pod tytułem Przemienienia Pańskiego na parochialną . . . będąc, zawsze przez aktualnych parochow aż do ostatniego immediate zeszłego przewielebnego xiędza Jana Lesniewskiego . . . rządzona była, po zgorzeniu zaś w czasie rewolucyi . . . miasta Smorgoń cerkiew ze wszystkiemi ozdobami i zabudowaniem plebanalnem, staraniem przewielebnego imści xiędza Eliasza Mokrzyckiego i naywięcey własnym sumptem na nowo postawiona, oraz po poswięceniu oney za instrumentem urzędu ninieyszego publicznem przez tegoż p. i. x. rządcę—w apparamenta zakrystyine, ozdoby wewnętrzne, ołtarze i dzwony przystoynie, iako się dostatecznie z inwentarza podawczego wyswieca, uprowidowana, cmętarż oparkaniony i bractwo pod tytułem Troycy nayswiętszey pod należytą subordynacyą zostaiące, a do ozdoby cerkwi przyczyniaiące się maiąca; nadaniem zaś funduszowem wyż wzmienionem xiążąt Radziwiłłow i poslednieyszemi w miescie Smorgoniach trzema ogrodowemi placami, na których dopiero wolni ludzie mieszkaią, szmatem gruntu użytecznego zamiastem włoką nazywaiącym się, oraz w Norotach, gdzie folwark plebanalny pobudowany, obrębem gruntu z sianożęciami i naywięcey zaroslami sześć włok w iednem mieyscu znaydować się powinnym, a co do granic i rozciągłości specifice w wizycie ieneralney roku 1784, oraz poslednieyszych inwentarzach opisanych wolnością mliwa we młynach mieyskich bez czerhy i miarki zastrzeżeniem odbierania targowego, we dni Nayświętszey Panny Bolesney i Narodzenia exdotowana, a w possessyi i używalności spokoyney rzeczonych gruntow i sianożęci, oraz wolnosciach nadanych dotąd bez niczyiego wtrącania się i krzywdy będąca. Co się tycze osobistych przewielebnego imści xiędza Eliasza Mokrzyckiego przymiotow, gdy rownie z produkowanych dowodow okazuie się, iż ten przed wyordynowaniem się swoiem lat niemało na urzędowaniu i dyecezalnych posługach strawiwszy, a po wyordynowaniu się na prowizyą do cerkwi Smorgońskiey w roku 1793 ustawicznie publicznemi i użytecznemi dla dyecezyi iako to: pisarza konsystorza Mińskiego, dziekana Oszmiańskiego obowiązkami zatrudniaiąc się, niemniey czułość parochialną i iego powinność na beneficyum Smorgońskiem z gorliwoscią i przykładem odbywaiąc, wszędzie wedle przyzwoitey stanowi swemu talentow urzędem piastuiącym się nayprzykładniey sprawował się i o żaden excess powołanym nie był, a z publiczney zalety i użyteczności dla mieysca ile po zgorzeniu cerkwi i zabudowania plebanalnego oraz w folwarku Norotach będąc z własnego maiątku beneficyum Smorgonskiego restawratorem, iako też o całość nadań fun-

duszowych przez wynaydzienie dokumentow, a na zgorzałe uczyniony przed aktami ziemskiemi powiatu Oszmiańskiego roku 1796, Julij 21 dnia z specyfikacyą dostateczną dokładny manifest dbaiący na rzeczone beneficyum od i. o. xiążęcia imści Michała Radziwiłła woiewody Wileńskiego, roku 1795, Oktobra 28 dnia prezentę na osobę swą sposobami godziwemi i bez swiętokupstwa zmazy wyiednał i onem virtute instrumentow administracyinych . . . Zaczem wyż wyrażone okoliczności z allegowanych dowodow . . . swiadkow zweryfikowawszy tegoż przewielebn. imści xiędza Eliasza Mokrzyckiego, iako żadney przeszkody kanoniczney nie maiącego, zagrze . . . podobney gorliwości zdolnym do installacyi na beneficyum . . . uznał eoque intuitu instrumentem institutionis . . . . . oswiadczył się.

Wyż wyrażony . . . wy odbytych spraw . . . . . z kart . . . osmiu, zapisanych składaiący się w czasie exekwuiącey się juryzdykcyi mnie niżey wyrażonego jeneralnego urzędu metropolitalnego przez kancellaryą konsystorską utrzymywany konnotuię. Dat w Grodnie 1799, miesiąca Maia 15 dnia przy stwierdzeniu metropolitalną pieczęcią. Maciey Korn opat Grodzieński z. s. B. W. officiał metropolitalny w w. x. Litewskim. (Печать митрополита).

(Печатано съ рукописи Виленской Публичной Библіотеки Б. шк. 3, № 157).

V.

Protokuł wizyty ieneralney dekanatów Cyryńskiego y Nowogrodzkiego, przez xiędza Tomasza Woszczełłowicza, delegowanego wizytatora w roku 1798 czynioney sporządzony.

Maciey von Zegierd Korn, opat Grodzieński Z. S. B. W. namiestnik wrzeczach duchowaych, metropolitalny officyał i konsystorza jeneralnego w w. x-ie Litewskim, prezydent.

Całemu duchowieństwu archi-dyecezyi metropolitalney w gubernij Litewskiey, a szczególnie w dekanatach Cyryńskim, Nowogrodzkim i Lidzkim naydującemu się, zbawienie w Panu.—Czyniemy wiadomo, iż my po przyięciu namiestniczego w rzeczach duchownych rządu, w archi-dyecezyi metropolitalney Litewskiey, za instrumentem i. w-o Teodozyusza Rostockiego, arcy-biskupa, metropolity całey Rusi, wielu orderow kawalera, jednym na dniu 6 m-ca Julij roku 1794 w Radomyslu, drugim pod dniem 11 Maja 1796 w Petersburgu datowanym, w zupełne y pełno mocne zarządzenie nasze, iak łoci ordynaryuszom należy, archi-dyecezyą swą oddającym i wruczającym. Lubośmy w powszechnosci potrzebom archi-dyecezalnym, ile okoliczności dozwoliły zaradzać usiłowali, z tem wszystkim pragnąc dostateczniey, szczególniey i nayskuteczniey, co do wprowadzenia ożywienia, i utwierdzenia dobrego porządku we wszystkim, wykorzenienia złych, wprowadzenia dobrych obyczajow, utrzymania w swych obrębach praw synodu Zamoyskiego i archi-dyecezalnych ustaw, zgoła wzbudzenia w każdym, wszelkie jakie do kogo należą właściwych obowiązkow, wynaleść naydogodnieyszy srzodek, wizytę jeneralną w pomienioney archi-dyecezyi, a teraz w dekanatach Cyryńskim, Nowogrodzkim i Lidzkim, jako do tego nayskutecznieyszy sposob, uznaliśmy, ktorey kiedy przy nieustannych rządowych i hierarchicznych zabawach, w każdym czasie potrzebujących dawania z mieysca reskryptow, sami z rezydencyi naszey bynaymniey oddalić się y takowey wizyty osobą naszą czynić y odbywać nie możemy, z ramienia przeto y na mieyscu naszym do zaskutecznienia rzeczoney wizyty jeneralney przewielebnieyszego i. x-a Tomasza Woszczełłowicza, kanonika Kijowskiego, w konsystorzu jeneralnym metropolitalnym assesora, sędziego, surrogata i dziekana Grodzieńskiego, plebana Brzostowicy Wielkiey, obrać y przeznaczyć umysliliśmy.—Jakoż tym listem instrumentem naszym pomienionego dopiero i. x-a surrogata Grodzieńskiego, z cnot wybornych,

wielkich zasług, zupełney' praw znajomości, y wysokich przymiotow, dobrze nam y całey archi-dyecezyi znajomego, obieramy za wizytatora jeneralnego nad wyż pomienionemi dekanatami, przeznaczamy i wszelkiey onemu mocy u władzy, dokąd urzędu według przepisu synodu Zamoyskiego, tudzież artykułow instrukcyinych zupełnie nieukończy, daiemy i nadzielamy w Imie Pańskie. Żądaiąc i obowiązuiąc przewielebnego i. xiędza surrogata Grodzieńskiego, aby za dóyściem rąk swoich niniejszego instrumentu, nieodwłócznie obwieszczenie, wespół co do słowa umieszczoną kopią tego instrumentu z terminem przyzwoitym do pomienionych dekanatów wywdawszy i mieysce, od ktorego ma zacząć tę wizytę przeznaczywszy, oraz p. x. dziekana mieysca i instygatora dekanalnego na tenże termin i mieysce przeznaczone zwokowawszy, władzą wizytatorską sobie udzieloną, y w obecności tychże, a razem nadarzonego na ten czas kleru, juryzdykcyą wizytatorską ufundowawszy, do samego dzieła wizyty przystąpił i onę podług praw, zwyczajow bez zwłoki i uprzykrzenia się duchowieństwu, po dalszych cerkwiach y beneficiach oznaczonych w assystencyi pp. xx-y. dziekana mieysca y instygatora dekanalnego tęż wizytę kończył, a ukończywszy exemplarz jeden przy każdey cerkwi y parochu zostawił, drugi zaś równie na czysto przepisany i równie iako pierwszy podpisem ręki swey, a pieczęcią archi-pasterską stwierdzony, do kancellaryi konsystorza jeneralnego, w Grodnie agitującego się, odesłał. Nakoniec ostrzegamy i obowiązujemy jak naymocniey cały kler swieckijakiey bądź kolwiek dystynkcyi y obowiązkow, w pomienionych dekanatach nayduiący się, aby wyżey wspomnionego przewielebnieyszego i. x. Woszczełłowicza, kanonika, sędziego, surrogata y dziekana Grodzieńskiego, jako prawego wizytatora jeneralnego od nas przeznaczonego z przyzwoitą czcią y należytą podległością przyiął, dawnieysze wizyty, podania y wszystkie dokumenta, jakie się tylko znaydować mogą, w gotowości miał, oraz temuż wizytatorowi swemu w sprawowaniu urzędu iego, podług udzieloney władzy zupełnie y wiernie powolnym był, a to pod naysurowszemi na sprzeciwiających się karami zupełney władzy y mocy wizytatora generalnego powierzoney. Działo się w Grodnie 1798 roku, m-ca Marca 1 dnia, p. d. k. Oryginał własnoręcznie podpisany tak: Maciey Korn, opat y officiał. Mieysce pieczęci. Antonius Tupalski, p. d. k. g. m. w w. x. Lit., pisarz.

Tomasz Woszczełłowicz, kanonik Kijowski konsystorza jeneralnego metropolitalnego w w. x. Lit., assesor, sędzia, surrogat i dziekan Grodzieński, pleban Brzostowicy Wielkiey, jeneralny przez dekanaty Cyryński, Nowogrodzki i Lidzki, delegowany wizytator.

Przewielebnieyszemu i. x. Bazylemu Marciniewskiemu, sędziemu surrogatowi Nowogrodzkiemu, dziekanowi Cyryńskiemu, plebanowi Lubczanskiemu i. m. x. Ianowi Sawiczowi, dziekanowi Nowogrodzkiemu, plebanowi Siennienskiemu, ww xx. parochom, kommendarzom, wikaryuszom y innym rządcom cerkwi curam animarum utrzymuiącym, tudzież wszystkim wiernym Chrystusowym w pomienionych dekanatach Cyryńskim, Nowogrodzkim znaydniącym się, podajemy do wiadomości: iż my, instrumentem, ktorego w kopij legalizowaney razem kommunikuję, będąc obranemi i przeznaczonemi dla czynienia wizyty jeneralney przez rzeczone dekanaty, wizytę takową wewnętrzną i zewnętrzną wszystkich i każdey z osobna cerkwi dopełnić postanowiliśmy, a tę dnia 15-go miesiąca Kwietnia, podług starego stylu roku teraz bieżącego, od cerkwi Połonskiey, dekanatu Cyryńskiego zacząwszy, dni następnie idących, do innych cerkwi wspomnioną wizytę przenosząc, cokolwiek z prawa, lub zwyczaju do wizytatora jeneralnego należy, zaskuteczniać przedsięwzieliśmy. Dla czego, zapewniającym tym listem naszym, władzą nam powierzoną obowiązujemy, aby zwyż wzmiankowanych cerkwiow rządzcy w gotowiznie mieli swiadectwa poswięcenia swego,

prezenty, instytucye, installacye, administracye, approbaty, fundusze, wizyty i od swoich cerkwi nie oddalali się, a przez ten czas, nim przybędziemy, cerkwi beneficiow, inwentarze rzeczy tak cerkiewnych, jako i gruntowych, tudzież parochialne spisali. Ktoby zaś z osob duchownych, lub swieckich co stosownego do przedsięwziętey czynności w obowiązku sumnienia donieść żądał, to uczynić może, my zaś co okoliczność wyciągać y potrzebować będzie, według możnosci zaradzać nayusilniey starać się będziemy. I nad to obowiązuiemy, aby w czasie wizyty naszey lud z miast lub wsiow parochiom swoim podległy, za uczynionym przez ww. xx. parochow oznaymieniem, do cerkwi własney zgromadzał się, oraz aby wraz za odebraniem tego listu naszego, po cerkwiach tenże list nasz w przytomności ludu był ogłoszony. Ku reszcie upewniamy wszystkich y każdego z osobna rządzcow cerkwi, iż chociażby ktory w tych czasach y dniach, podczas takowey wizyty przy cerkwi y plebanij swojey, osobą swą niebył, jednak do tego, czego po nas sprawiedliwość swięta wyciągać będzie, bynaymniey na takową absencyą nie uważaiąc, przystąpiemy, a takowego nienaydującego się do scisłego usprawiedliwienia się powołać zaleciemy. Co aby zawcześnie każdego wiadomości doszło, ninieyszy list nasz obwieszczalny, traktem kursoryi, po cerkwiach dekanatow Cyryńskiego y Nowogrodzkiego, przez wyż wspomnionych pp. i xx. dziekanow przepisanym, rozesłanym mieć żądamy, y obligujemy. Datt w Brzostowicy Wielkiey, dnia 23 miesiąca Marca p. d. k. 1798 roku. Na oryginale podpisano: Tomasz Woszczełłowicz, kan. sur. y wizytr. jener. etc. Mieysce pieczęci. Antoni Tupalski, p. d. k. g. m. y w. g., pisarz.

Roku tysiącznego siedmsetnego dziewiędziesiąt ósmego, miesiaca Kwietnia piętnastego dnia, podlug starego stylu, w Polonce.

Przed wielmożnym przewielebnieyszym i. x. Tomaszem Woszczełłowiczem, kanonikiem Kijowskim, konsystorza jeneralnego metropolitalnego w wielkim xięstwie Litewskim assessorem, sędzią, surrogatem y dziekanem Grodzieńskim, plebanem Brzostowicy Wielkiey, jeneralnym przez dekanaty Cyryński, Nowogrodzki y Lidzki delegowanym wizytatorem, stanąwszy osobiście p. x. instygator na terminie dzisieyszym, z listu obwieszczalnego przez rzeczone dekanaty Cyrynski y Nowogrodzki przypadającym, oryginalny, delegacyiny instrument, w przytomności przewielebn. x-a F. Marciniewskiego, zastępcy dekanatu Cyryńskiego i zgromadzonego kleru czytał; na mocy którego juryzdykcyą wizytatorską ufundować, wizytę takową w cerkwi Połońskiey rozpocząć, y onę do dalszych cerkwi przenosząc, expedyować, dopraszał się. Salvo etc.

Wielmożny przewielebnieyszy i. x. wizytator jeneralny, który wyżey, etc. dopełniaiąc obowiązek instrumentem powierzony, zapatrzywszy się na termin z listu obwieszczalnego przypadaiący, oraz przychylaiąc się do instancyi p. x. instygatora, po odprawionym z zgromadzonym klerem zwykłym nabożeństwie, przy wezwaniu Ducha Przenayswiętszego, juryzdykcyą swą wizytatorską w Imie Pańskie ufundował, do oney w cerkwi Połonskiey przystąpił, i tę dniami następnemi po dalszych cerkwiach natychmiast czynić oswiadczył się.

Miasteczko Połonka.

Cerkiew pod tytułem s. Praxedy Męczeniczki, fundacyi w-o Brzuchanskiego, sędziego ziemskiego Słonimskiego, a teraz w dziedzictwie y kollacyi j. ww. Niesiołowskich, wojewodow Nowogrodzkich, drewniana, brusowana, reparacyi potrzebna, gątami kryta, z kopułą posrzodku y krzyżem żelaznym, oraz dwóma

krzyżami po rogach cerkwi; cmentarz w koło oparkaniony, na ktorym dzwonica o czterech słupach kryta gątami, nadstarzała, w ktorey dzwonków dwa, ieden mnieyszy y drugi nieco większy. Wchodząc do cerkwi drzwi na zawiasach żelaznych, drugie po lewey stronie z cmentarza na zawiasach żelaznych z probojami, i zamkiem wnętrznym. W tey chor balasowy, posadzka z cegieł nowa, okien w drzewo oprawnych sześć; po prawey stronie zakrystya, z okienkiem małym y drzwiami na zawiasach żelaznych, z tak aż zaszczepką.

Ołtarz wielki, roboty stolarskiey, z obrazem Nayswiętszey Panny na drzewie malowanym, w ramach, na ktorym srebrnych dwie koron z krzyżykami, bisiur sznurkow cztery, koralow sznurkow trzy, prostych granatek sznurkow pięć. Obrazek blaszany N. Panny Częstochowskiey. Zasłonka kitayki nowey zieloney, z szychem w dole żółtym, druga różowa, wybladła, trzecia żałobna. Na mensie cyboryum duże, stolarskiey roboty, malowane, w ktorey aservatur Sanctissimum w puszce nowey srebrney, sporey intus y krzyżykiem w górze wyzłacaney, krzyż z korpusem drewniany, lichtarzow cynowych para jedna, drewnianych par trzy, tuwaleń dwie, z których pierwsza bawełniczna, biała, z haftowaniem brzegow wkoło, druga bez żadney ozdoby, antemis i. w-o Wołodkiewicza, metrop., pod ktorym obrusow gniłych dwa. Poduszeczka włóczkowa, nakrywadło płocienne, w dole gradusow dwa stolarskiey roboty.

Ołtarz poboczny po prawey stronie, z obrazem s. Praxedy y Boleśney Nayswiętszey Panny starym, tak pierwszym, jak i drugim, z zasłonką dymową starą. Na mensie krucyfix drewniany, lichtarzow takichże para, tuwalnia, obrus y nakrywadło płocienne, antepedyum jakie, wiedzieć nie można.

Ołtarz drugi po lewey stronie, z obrazem s. Dominika, na którym zasłonka kartunowa stara. Na mensie krzyż drewniany, lichtarzow takichże para, tuwalnia, obrus, nakrywadło płocienne, antepedyum stare flanelowe.

Ołtarzyk ponośny, czyli processyonalny, z obrazem Matki Nayswiętszey.

Apparaty y bielizna.

Apparat kitayki żołtey jeden, drugi różowy, 3-ci larasowy podarty, 4-ty z gęsiey skóry w kwiaty, na dnie popielatym, z krzyżem szychowym żołtym, 5-ty żałobny atłasowy, biały, z kołnierzem manszesterowym czarnym, kompanką na około jedwabną czarną akkomodowany. Te wszystkie cum omnibus requisitis. Bursa do chorych materyalna, korporałow pięć, alb płótna tkackiego, z koronkami dwie, alba płótna Pruskiego nowa, z siatką w dole, astrachanią podbitą, stara, także iedna, humerałow trzy, komż płótna tkackiego trzy, paskow dwa, puryfikaterzow siedm, chorągwi harusowych trzy.

Srebro, cyna, etc.

Kielich srebrny z pateną intus et extra pozłacany, łyżeczka prezmentalowa, ditto sprofanowana jedna, vasculum srebrne intus wyzłacane, bez łyżeczki, krzyż cynowy bez postumentu, miernica cynowa troista, patena cynowa sprofanowana, puszka cynowa stara, dzwonkow ołtarzowych dwa, turybularz mosiężny, kociołek drewniany do konserwowania wody swięconey, ampułek szklannych dwie, dzwonek przy bursie.

Księgi.

Mszał infolio dobry, mszał mnieyszy prazdniczny, do używania zdatny, lecz oprawy potrzebny, trebnik Supraslski, nowy, Ewangelia pisana, bez początku, Ewangelia Polska, mowy parochialne, inwentarz ludnosci parochialney, metryki dawnieysze od roku 1769 w dwóch księgach, teraznieysze w iedney księdze. Cerkiew ta oparkaniona, od Myszy mil dwie odległa. Obrazu cudownego, odpustow, relikwij swiętych, szkólki parochialney y szpitalu nie ma. Bractwo przez zamitręženie obrządku ustało.

Parafia.

Miasteczko Połonka, wieś Łotwicze, Swirany, Horuny, Niebyły, Zerobiłowicze, Zarzecze,

Działkowicze. Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o półmile, składaią domow 165. Męszczyzn do spowiedzi zdolnych 370, niewiast 377, wogule 747.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą y sieńmi, gdzie piec kaflany z kominkiem, stól y pomost z tarcic; drzwi do sieni na zawiasach żelaznych; z tamtąd do izby także na zawiasach żelaznych, z izby do komory na zawiasach żelaznych; okien wszystkich w szkło oprawionych 3. Ze wszystkim te zabydowanie przez dwor jest postawione, przez rządcow przeszłych zabudowane. Piekarnia dranicami pokryta, z sieńmi y komorą; gumno na dwóch sochach; chlewkow dwa y szpichlerzyk z drzwiami na zawiasach żelaznych, dranicamiż kryty. A teraznieyszy w. x. rządca te wszystkie opatrzywszy budynki y studnią do starych chlewkow w kwadrat przybudował nowe.

Grunta.

Włok dwie we wsi Horunach, przy scianie bokowey od miasteczka Połonki, w każdym ze trzech poletkow z drugiemi równo poletkami y włokami wsi Horonowskiey, z przydatkami, zaroslami y sianożęciami; przy tymże placе w miescie, gdzie plebanija y cerkiew zostaje. Plac w tymże miasteczku, nad stawem, między drogami do starey y nowey Myszy idącemi, nazwany Pawlukowszczyzna, poczyna się od uliczki poprzeczney do gościńca Staromieskiego; przy tych placach y gruntu polnego, nazwanego klin pod Swiranami. Do tego gruntu, gdzie był poddany Siemion Dudarczyk jest w miescie plac, który pomieniony Semion trzymał, teraz przyłączony do plebanij. Na tym placu mieszka dopiero żyd Azik, y z niego do plebanij płaci czynszu złot. 5. Drugi poddany Scieputa Horodzieyczyk, z synami Janem y Hryszkiem na półwłoczu mieszkaiący, przywłaszczony jest przez xx. Dominikanow Połonskich. Item włoka jedna Popowszczyzna zwana, lubo była do cerkwi naznaczona, jak poświadczaią wizyty — jeneralna pod rokiem 1784 y 1787, znayduję się atoli dopiero w possessyj woiewodow Nowogródzkich.

Dokumenta.

Fundusz 1680 roku dnia 21 Junij per extractum wyięty z ksiąg ziemskich Słonimskich, przez w. j. p. Brzuchańskiego sędziego uczyniony, którym gruntu—włok dwie we trzech zmianach, plac w miasteczku Połonce, klin pod Swironami y dwóch poddanych, oraz wolny wstęp do lasow na opal y budowlę tak dla samego parocha, jako też dla wyżey wymienionych jego poddanych nadaje wiecznie y leguje wizyta jeneralna y podawcza pod rokiem 1784. Dekret teyże wizyty pod tąż datą, przyłączaiący część parafiy od cerkwi Derewińskiey do cerkwi Połońskiey; wizyta jeneralna pod rokiem 1787 przez j. w. Teodozyusza Rostockiego w ow czas coadjutora metrepol. czyniona, różne wizyty y podania, pod różnemi datami przez różnych y wielu parochom służące, sztuk 11.

Przy tey cerkwi kaplic affiliowanych bez żadney exdotacyi dwie. Jedna o półmilę w Łotwiczach, w dziedzictwie w. Siwickiego starosty, struktury przyzwoitą stawiona, nowa. Druga o milę w Łochowie, w dobrach j. w. Sliźniowey, podkomorzeyney Słonimskiey, przy którey kaplicy za konsensem konsystorza jeneralnego, metrop. ww. x. Litt. w Grodnie agituiącego się, różną utrzymuje kapelaniją we dworze mieszkaiąc, y tam sustentacyą życia mając w. x. Marcin Horbacewicz z dyecezyi Pińskiey przybyły, w leciech sędziwych będący, przykładny, stateczny.

Rządca tey cerkwi w. x. Stefan Popławski z rodzicow wolnych w woiewództwie Brzeskim zrodzony, wieku swego lat 37 maiący, wyświęcony w teyże dyecezyi Brzeskiey przez j. w. i. x. Stefana Symeona na Młocku Młodzkiego Prototr. metropolity całey Rusi, Włodzimierskiego y Brzeskiego biskupa, w roku 1788, miesiąca Lutego dnia 8, jak zaświadcza dokument (przez przypadek zatraconey formaty) od j. w. Arseniusza Głowniewskiego, biskupa Brzeskiego wydany w Brześciu dnia 23 Grudnia v. s. w 1795 roku. Z którey dyecezyi Brzeskiey pierwiey pismami z tamteyszego konsystorza gen. corocznie uwalniany od roku 1791 w archidyecezyi

metr. w Połonce zamieszkał się. Posledniey, to jest w roku 1796, miesiąca Marca d. 10 v. s. w Grodnie, przez j. w. tegoż Arseniusza Główniewskiego, biskupa Brzeskiego nazawsze z dyecezyi Brzeskiey uwolniony y wypuszczony został. Administracyą wespół z approbatą z konsystorza metr. surrogatoryalney Nowogrodzkeiy w roku 1797 miesiąca 7-bra d. 28 w Lubczu maiąc sobie wydane, w roku teraźnieyszym 1798 miesiąca Marca, dnia 28 zakończył.

Żeby w. x. Stefan Popławski za dymissą z dyecezyi Brzeskiey przybyły w archidyecezyą metropolitalną Litewską, w konsystorzu jeneraln. metropolitalnym w Grodnie, jako namiestniczym urzędzie, w ciągu tygodni czterech, wespół z administracyą o admissę starał się nakazaliśmy. Po których uzyskanych zostawione urządzenie wizytą jeneralną w roku 1788 miesiąca Lutego 28 dnia expendyowaną ponawiamy, ażeby funduszem oznaczonego poddanego, a z dawnych czasow przez j. xx. Dominikanow Połonskich sobie przywłaszczonego, jako już przez zeszłego s. p. j w. x. Pawła Drużyłowskiego, w ów czas będącego parocha Połońskiego z temiż j. xx. Dominikanami rozpoczęty proceder w sądach ziemskich Słonimskich, w roku 1784 miesiąca Junij 23 dnia, y pod tąż datą tymże wyrokiem na komportacyi dokumentow zawieszony, a śmiercią j. x. Drużyłowskiego niedokończony, udawszy się do p. j. x. syndyka surrogatoryalnego Nowogródzkiego, od tegoż stopnia pomienioną wskrzesił sprawę y kończyć nie zaniedbał, y oraz dalsze awulsa wszelkiemi środkami, jakie bydź mogą, nayskutecznieyszemi pozyskiwać zaleciliśmy.

Kiedy obowiązkiem jest rządzcy każdego należycie oświecać lud, pastwie swoiey powierzony, a to przynaymniey w dni niedzielne y świąteczne, jak synod Zamoyski w tit. 2 nakazuje, a nie dopełniających już to zapłaceniem na cerkiew złotych dziesięciu grozi, już to w przypadku większego niedbalstwa suspensą y dalsze kary woli pasterzuiącego determinuje, nauczania więc ludu pod temiż samemi warunkami w. x. rządcę zastrzegliśmy. W przypadkowych zaś dochodach mieć za cel skromność y umiarkowanie, aby nie zaciągnąć przymówek zdzierstwa y chciwości postanowiliśmy. Powinność nauczania niewiast, dziatki przyimuiących, intencyi y formy chrztu sw. aby w nagłey potrzebie niebespieczeństwa ich smierci ważnie ochrzcić umiały, przypomnieliśmy. Liczbę przychodniow w parafij, to jest ludzi płci oboiey zabłąkanych y przemieszkiwaiących, po imieniu y przezwisku opisać ich mieysce, parafią, skąd wyszli, czas, od którego tu bawią się, lata onych, fizygnomiją przyznali, y w ciągu tygodni dwóch do p. x. dziekana mieysca podać; a to dla zaraportowania urzędowi jeneralnemu kąsystorskiemu, do którego, gdy o listy edyktalne zdarzaią się rekwizycya, łacnieysza udaiącym się nastąpi dogodność, zarządziliśmy.

Na ostatek iżby niezwłócznie zameczek od cyborium zepsuty zreparował, teologią czytał y w oney doskonalił się, na konferencyach y doświadczeniach bywał, własney zwierzchności we wszystkim subordynacyą domierzał y wszelkich zdarzeń y wypadkow, jakieby tylko stan, kler y charakter hańbić lub też szkodliwe wnioski czynić mogły, strzegł się, unikał, a we wszystkiem dogodnie odpowiadal powołaniu swemu oświadczyliśmy. Co wszystko od pomienionego rządcy aby było uskutecznionem p. x. dziekan mieysca dopilnować, jest obowiązanym.

Miasterzko Mysz.

Cerkiew pod tytułem Przemienienia Pańskiego, kollacyi j. ww. Niesiołowskich, woiewodow Nowogrodzkich, drewniana, brusowana, należycie zreparowana, kryta gątami, wsród którey kopuła z krzyżem żelaznym y takiemiż dwóma po końcach. Wchodząc z cmentarza drzwi podwóyne na zawiasach żelaznych z zamkiem wnętrznym. Z babińca do śrzodka cerkwi drzwi podwóyne futrowane, na zawiasach żelaznych. Nad babińcem chor balasowy. Wewnątrz cerkwi pomost y stol z tarcic. Przed wielkim ołtarzem kraty balasowe, nad któremi w górze na belce, krzyż duży z figurą Pana Jezusa. Po prawey stronie zakrystya mała, do którey wchodząc drzwi na zawiasach żelaznych z za-

szczepką y zamkiem wiszącym. Okien wogule w drzewo oprawnych sztuk siedm.

Ołtarz wielki słotarskiey roboty, z obrazem Nayświętszey Panny, na którym dwie koron srebrnych, y takąż sporą tabliczką jedną. Firanek kitaykowych karmazynowych para, bawełnianych para, kitaykowych mieniących zielonych para jedna. Bisior sznurkow pięć, koralow sznurkow trzynaście. Niżey cyborium z gradusem stolarskiey roboty, malowane, w którym asservatur Sanctissmum w puszce srebrney, z wierzchiem y krzyżykiem srebrnym, intus wyzłacany. Na mensie tuwalen dwie antemis j. w. Wołodkowicza metr. y obrus, poduszka pod mszał, nakrywadło flanelowe, antepedyum na płótnie malowane. Lichtarzow cynowych, stołowych par trzy, drewnianych par trzy; krzyż srebrny spory z korpusem mosiężnym. Lustro nad cyborium spore; cieniow para jedna. Niżey ołtarza gradus jeden stary, stolarskiey roboty.

Ołtarz poboczny snicerskiey roboty, malowany, z obrazem Przemienienia Pańskiego, na którym korona srebrna y zasłonka rąbkowa na mensie stolarskiey roboty, tuwalen dwie y obrus, antemis j. w. Hrebnickiego metropolity; nakrywadło płocienne; krzyż z korpusem drewniany. Lichtarzow drewnianych para.

Ołtarz drugi poboczny z obrazem Spasytela, na którym firanka kitayczana na mensie stolarskiey roboty; tuwalen dwie y obrus, nakrywadło płocienne. Poduszka pod mszał; krzyż z korpusem drewniany. Lichtarzow drewnianych para.

Ołtarzyk bracki processionalny, roboty stolarskiey, z obrazem Nayświętszey Panny, na którym koron małych srebrnych dwie; koralkow sznurkow szesnaście; bisiorkow sznurkow jedenascie; zasłonka rąbkowa zwierzchu ołtarzyka; srebrny krzyż mierny.

Srebro, apparaty, bielizna, cyna y mosiądz.

Kielich srebrny z pateną intus wyzłacany ieden; kielich srebrny z pateną intus et extra częścią wyzłacany drugi; łyżeczek srebrnych dwie; monstrancium srebrne, częścią wyzłacane iedne; miernica cynowa iedna; ampułek cynowych z tacą para jedna; korona srebrna mała w depozycie; kociołek mosiężny do konserwowania wody święconey ieden; turybularz mosiężny jeden; dzwonkow ołtarzowych siedm; chorągwi harusowych trzy; ditto kitajowych dobrych dwie; beldakim materyalny jeden; całun sukienny żałobny nowy jeden; apparat lamowy biały jeden; ditto barszczowy gredyturowy jeden; ditto cytrynowy gredyturowy jeden; ditto partyrowy z starey materyi jeden; alb tkackich z koronkami y humerałami dwie; komż tkackich trzy; korporałow dwa; puryfikaterzow trzy, paskow dwa, bursa do chorych kamlotowa jedna.

Księgi.

Mszał Lwowski oprawny infolio jeden; ditto mszał mnieyszy za brackie pieniądze kupiony jeden; ewangelija drukowann jedna, psałterz, jarmołoy, oktoich, trebnik, ewangeleja polska; inwentarz parochyalny; metryki dawnieysze od roku 1782, teraznieysze w księgach trzech.

Cerkiew takowa, maiąca cmentarz oparkaniony, gdzie dzwonica o czterech słupach, w której dzwonow wiszących trzy nayduje się. Odległość jest od Połonki mil dwie, od Jastrzembla mila jedna. Obrazu cudownego, ani relikwij żadnych, tudzież szkółki parafialney y szpitalu niema.

Bractwo nayduje się zdawna pod tytułem Przemienienia Pańskiego, w nayzupełnieyszym porządku y wszelkiey subordynacyi rządcy cerkwi, podtwierdzone od nayprzewielebnieyszego j. x. Andrzeja Bienieckiego, opata Kobryńskiego z S.B.W. w ow czas officyała generalnego Wileńskiego y Nowogródzkiego, w roku 1746 miesiąca Januarya 28 dnia. Do dochodow tego bractwa czyli karbony nicht niewtrąca się; w której przy obrachowaniu się y kalkulacyi nayduje się flor. trzysta sześćdziesiątieden, srebrną monetą, a miedzianą polską zbrakowaną monetą funtow bezmianowych czternascie y pół.

Parafia.

Miasteczko Nowa Mysz. Wsie: Kozłakiewicze, Baranowicze, Borowce, Mahilany, Tartak, Zaścianek Siewruki, Zaścianek Wazginty, Cieszewle, Zabołocie, Zarzecze, Uznowka, Domaszewicze,

Pietrowicze, Muchiewicze, Bałabanowicze, Derewna, Huta, zaścianek Mayki, Szpakowce, Białolesie, Wielczany, Postarzynie.

Te wszystkie wioski bez żadney przeprawy o mil trzy naydaley, składaią całą parafią, w którey domow wogóle parafialnych 708; ludzi zaś do spowiedzi zdatnych, idque: męszczyzn osob 788, niewiast 689, in unum osob zdatnych 2477.

Plebania.

Izba biała z komorą y spiżarnią; w niey piec kaflany z kominkiem y kominem, posacka ceglana; drzwi stolarskiey roboty na zawiasach żelaznych czworo; okien w drzewo oprawnych pięć. Przez sień, w których drzwi dwoie na zawiasach żelaznych, piekarnia z komorą, gdzie piec kaflany z kominkiem; drzwi na żelaznych zawiasach dwoie; okien w drzewo oprawnych cztery. Cały ten budynek nowy, częscią dranicami, częścią gątami iest kryty. Gumno, odryna, chlewow dwa; świron kryty gątami; warzywna z sieńmi y chlewek mały, słomą kryty. Cała ta budowła iest postawioną ze skarbu. Właściwe zaś ninieyszego parocha są: chlewow dwa, dranicami krytych, trzeci zaś słomą, studnia, brama, syrnica i ogrodzenie wszelkie.

Dokumenta y grunta.

Fundusz się nieznayduje; z wizyty iednak pod rokiem 1681 przez x-a Piotrowicza expediowaney, wyświeca się, że był pierwiastkowie przez j. ww. Chodkiewiczow czyniony, lecz przez rewolucye różne zaginął. Mocą którego, jak tradycya niesie, należało włók dwie gruntu z sianożęciami y dwa place w miescie. Jakową possessyą parochow wolnosc mliwa bez miarki, wstęp do lasu y rzeki, przez wizyty, pod datami 1681, 1746, 1752, 1773 expedyowanemi, tudzież podania pod rokiem 1737, 1773, 1791, przy cerkwi nayduiące się, zatwierdzaią. Niemniey wizyta generalna pod rokiem 1793 miesiąca 9-bra, 5 dnia expedyowana dowodzi, że w poslednim już czasie j. w. Michałowski, wojewoda Nowogródzki, za włok dwie takowych gruntu w jednym obrembie włok trzy z sianożęciami wyznaczył, których całkowitość w uroczysku, Piłatowszczyzna zwanym, w nienaruszoney od nikogo iest w. x. rządcy teraźnieyszego possessyi, prócz samego jednak słównego przez j. w. woiewodę urzęczenia, takowa zamiana żadnego niema dokumentu i bespieczeństwa.

Rządca tey cerkwi w. x. Antoni Muraszko, z rodzicow szlachetnych urodzony, wieku swego lat 34 maiący, wyswięcony od j. w. Horbackiego, biskupa Pińskiego y Turowskiego w roku 1757 m-ca Januarya, dnia 1 na prowizyą do cerkwi Laktyszowskiey; prezenta ma od j. w. Józefa Niesiołowskiego, woiewody Nowogródskiego sub data w Woronczy 1789 m-ca 8-bra 27 dnia; administracyi z konsystorza surrogatorskiego Nowogródzkiego termin upłynął, y dnia 20 Marca skończył się.

Nakaz wizyty generalney w roku 1793 m-ca 9-bra 5 dnia v. s. expedywaney, że dotąd przez różne okoliczności krajowe dopełniony bydź niemogł, ponowiliśmy, ażeby w. x. rządca cerkwi o wydanie dokumentu na zamianę gruntow do j. ww. kollatorów w czasie jak bydź może nayprzętszym suplikował; a o wysledzenie dawnieyszego funduszu przez j. ww. Chodkiewiczow uczynionego, cerkwi Nowo-Myszskiey służącego, staranności skuteczney dokładał, y dalszych awulsow wszelkiemi jakie bydź mogą nayskutecznieyszemi środkami odzyskiwać niezaniedbywał, obowiązaliśmy. Tudzież aby po upłynionym czasie administracyi, jako prawnie prezentowany w przeciągu czterech tygodni do konsystorza generalnego metropolitalnego do Grodna udawszy się do instytucyi zabrał się; a pośledniey bez żadney wiedzy tegoż urzędu, pod scisłym rachunkow zdaniem, bez zwłoki, lub przedłużenia czasu, użytkow parochialnych administracyą zastrzegliśmy. Nadto iżby stosownie do prawideł Synodu Zamoyskiego y ustaw archidyecezalnych lud sobie powierzony tak wszelkim przykładem powabiał, jako też publiczne w dni niedzielne y świąteczne nauki przepowiadał; artykułow wiary y modlitw potrzebnych do zbawienia nauczał, i z temiż w te dni zgromadzonemi pacierze mówił, a do dalszey pomocy prac parochialynch, jako przy rozległey parafij nie leniwie y

bez zwłoki sam dopełniaiąc obowiązki parocha, iżby celem uyścia okazyi niebespieczeństwa śmierci choremu bez opatrzenia ss. sakramentami, czy mieyscowego na zawsze, czyli też w nagłych potrzebach tymczasowego sprowadzał kapłana, nakazaliśmy. Ku reszcie pilnieysze czytanie ksąg teologii moralney y gruntownieysze w oney doskonalenie się na konferencyach miesięcznych y kwartałowych doświadczeniach bywanie, niemniey porządnieysze zapisywanie odtąd metryk, a zgodnie z sposobem zostawionym y w archidyecezyi używanym, nazawsze zachowywać, zaleciliśmy; y tychże metryk regularne extrakta w cztery miesiące na arkuszach oddzielnych, w marginesach szerokich, na papierze białym y charakterem czystym, przez ręce mieyscowego dziekana do urzędu generalnego metropolitalnego do Grodna składane były, przypomnieliśmy. Tenże w. x. rządca trzezwość, pobożność i uległość zwierzchności, w nayżywszey maiąc uwadze, tak iżby się starał zachować, jak stan, charakter y zacność urzędu kapłana wymaga, przestrzegliśmy. Co wszystko iżby uskutecznione było p. x. dziekan mieysca dopilnować y dostrzedz jest obowiązany.

Wieś Jastrzembl.

Cerkiew drewniana, brusowana, kryta gątami, nie stara, maiąca kopułę jedną, blachą obitą z krzyżem żelaznym, drugą mnieyszą z takimże krzyżem, w kollacyi j. w. Rudołtowskich, chorążych, sytuowana. W weysciu do babińca ma drzwi na zawiasach żelaznych z zasuwką drewnianą, drugie do srzodka. Pomost i stolowanie z tarcic stolarskiey roboty i chor. Zbliżaiąc się ku wielkiemu ołtarzowi, kratki balasowe, przy których ambona stolarskiey roboty. Wyżey kratek na boku figura Pana Jezusa. Obok wielkiego ołtarza zakrystya, do którey drzwi na zawiasach żelaznych, z zaszczepką, a w którey okno bez opatrzenia żadnego. Z drugiey strony drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczepką i zamkiem wiszącym. Okien w drzewo oprawnych sztuk wogóle dziewięć, nieco reparacyi potrzebuiących. Ołtarz wielki stolarskiey roboty, malowany, z obrazem Nayświętszey Panny, na którym dużych dwie srebrnych koron i tabliczka jedna; dwie zaś takie srebrne w czasie rewolucyi zaginęły tabliczki; dalszą ozdobą są: bisiur sznurkow czternascie, koralkow sznurkow trzy y kokarda; firanek kitayczanych para y zasłonka gazowa. Mensa tego ołtarza malowana, trzema tuwalniami pokryta, na którey antemis j. w. Wołodkowicza metr., nakrywadło płócienne, krzyż cynowy z korpusem mosiężnym; lichtarzow małych cynowych para, dużych drewnianych par dwie, antepeduym drewniane, malowane, ciborium, ubi asservatur Sanctissimum w puszce srebrney, intus et extra pozłacaney.

Ołtarz poboczny ieden z obrazem Pana Jezusa na płótnie malowanym, na którym para kitayczanych firanek; mensa roboty stolarskiey malowana, pokryta obrusem, tuwalniami dwóma y nakrywadłem płociennym; lichtarzow drewnianych para.

Ołtarz drugi poboczny z obrazem s-go Mikołaja, na którym promienie srebrne w około głowy, firanek w pasy kitayczanych para, gazowa zasłonka, tuwalen na mensie dwie i obrus; portatel łaciński, nakrywadło płócienne, krzyż z korpusem drewniany; lichtarzow drewnianych para; antepedium drewniane malowane.

Ołtarzyk processyonalny ponośny z obrazem iedney strony Nayswiętszey Panny, a z drugiey strony Pana Iezusa.

Srebro, cyna, mosiądz.

Kielich srebrny z pateną y łyżeczką intus et extra wyzłacany ieden; kielich cynowy z pateną; miernica cynowa; ampułek cynowych z tacą para; turybularz mosiężny; dzwonkow ołtarzowych sztuka jedna; vasculum srebrne intus wyzłacane.

Apparaty i bielizna.

Apparat lamowy w kwiaty srebrne na dnie białym, z galonem srebrnym ieden. Ditto żółty kitayczany, z kołnierzem niebieskim ieden. Ditto na dnie żółtawym adamaszkowy w kwiaty ieden; te wszystkie cum omnibus requisitis.

Alb starych dwie, humerałow dwa, pasek jeden, komża iedna, korporałow trzy, puryfikaterzow trzy, bursa materyalna do chorych jedna, krzyż processyonalny malowany, drewniany ieden; choragwi harusowych z obrazami na płótnie malowanemi cztery; umbraculum jedne.

Księgi.

Mszał edycyi Wileńskiey ieden, trebnik drukowany Supraslski ieden; ewangelia polska mała jedna, nauki Korzenieckiego w tomie jednym; mowy parochialne w tomie jednym; metryki dawnieysze są tylko od roku 1786 w dwóch księgach, w których i teraznieysze jeszcze się zapisuią; inwentarz ludności parochij.

Cerkiew Jastrzemblska maiący oparkaniony cmentarz, a na nim dzwonicę o czterech słupach, gątami krytą, w którey dzwonów trzy; idque sygnaturek dwie i dzwon nieco większy ieden nayduie się y odległą iest od Myszy 1/2 mili, od Łuk mila jedna. Obrazu cudownego, odpustow, relikwij żadnych, tudzież szkołki parafialney i szpitalu niema. Bractwo eż żadne nie nayduie się.

Parafia.

Wieś Jastrzembl domow 29, Małachowce—19, Waszkwarczyce—8, Hincewicze—22, Haykowce—12, Wodochwa—23 i Kuncewicze 14, domow.

Cała ta parafia liczy w ogóle domow 114 ludzi zaś do spowiedzi zdolnych, idque: płci męskiey 171, płci niewieściey 158; w ogóle osob zdolnych 329. Wioski te wszystkie, parochią składaiące, żadnych nie maią, przepraw, ani są dalsze nad półmili.

Plebania.

Izba biała z komorą, w którey piec kaflany zielony z kominem i kominkiem; drzwi na zawiasach żelaznych dwoie; okien w drzewo oprawnych starych w ogóle sztuk cztery; posadzka z gliny, stół z tarcic; przy sieniach śpiżarenka mała, drzwi na biegunie maiąca; piekarnia, w którey drzwi na biegunie; piec ceglany gospodarski y okien cztery. Cały ten budynek dranicami kryty, nowego pokrycia y podrębow potrzebuie. Gumno na dwóch sochach y chlew, razem z plebanią, są kosztem dworu stawione. Kosztem zaś ninieyszego rządzcy cerkwi: swiren, odryna, staynia i studnia iest wybudowana, i te potrzebuią pokrycia.

Grunta i dokumenta.

Gruntu oromego w ogóle z sianożęciami półtory włoki. Z tego włoka jedna leży pomiędzy skarbowemi gruntami, końcem jednym w drogę do wsi Iastrzembla idącą, drugim do granicy Małachowskiey wpiera. Puływłok zaś po Samusiu Bortkowskim oddany, z iedney strony od miedzy pola dwornego, z drugiey strony od Siemiona Łaypszy, pustey siedziby graniczy, końcami tak iak wyżey opisana włoka wpiera. Sianożęci w uroczysku, Pratki nazwanym, jednym bokiem od gumien dwornych, drugim od sznurow chłopskich leżą, iednym końcem w rzekę Myszankę, drugim w Mech wpieraią. Plac, na którym całe zabudowanie stoi, i gdzie są ogrody, osóbno morgow dwa gruntu przy plebanij. Ten wszystek grunt w spokoyney parochow possessyi zostaiący, dany iest funduszem cerkwi Iastrzemblskiey przez i. w. Chryzostoma y Konstancyi Rudołtowskich, starostow Kazimierzowskich w roku 1776, miesiąca Februaryi 20 dnia, utwierdzonym w roku 1785 Marca 30 dnia w ziemstwie Nowogrodzkim zeznanym, y w roku tymże extraktem z xiąg ziemskich woiewodstwa Nowogrdzkiego wyiętym; którym, prócz wspomnionego gruntu, dwa tysiące złotych na maiętności Iastrzembl wniesione, y na wieczne czasy cerkwi są oddane, aby z tych siódmy postępuiący procent paroch Iastrzemblski w sposobie annuaty 140 złotych odbierał, iakoż, bez żadney przeszkody y zaprzeczenia do dziś dnia odbiera. Tymże funduszem wolny wstęp do puszczy Iastrzemblskiey na własną budowlę wolność wódki y piwa na własny użytek robienia. Zasiew też tak żytni y jarzynny

funduszowy, od tychże fundatorow na wieczne czasy cerkwi oddany, to iest: żyta beczka jedna, owsa pół beczki y jęczmienia pół beczki, z obowiązkiem na parocha Iastrzemblskiego włożonym, aby mszy ss. rekwialnych dwie na tydzień, iedną we wtorek, drugą zaś w piątek za duszę Chryzostoma y Konstancyi odprawiał. Te wszystkie obowiązki, wolnosci, nadanie i possessyą gruntow zatwierdzaią ieszcze wizyty pod rokiem 1752, 1755, 1765, 1784 expedyowane, tudzież roku 1779 podanie, nakoniec wizyta generalna pod rokiem 1793, miesiąca 9-bra dnia 6 v. s. przez w Szulakiewicza opata czyniona.

Tey cerkwi aktualnym parochiem iest w. x. Marcin Horbacewicz z rodzicow w. x-a Macieja y Teodory Horbacewiczów parochow urodzony, wieku swego lat blisko 50 maiący, poświęcony przez j. w-o Wołodkowicza metropolity w roku 1776, miesiąca 8-bra 23 dnia. Prezentowany od j. w-o Rudołtowskiego chorążego woiewództwa Nowogródzkiego w roku 1776 miesiąca Augusta 28 dnia; installowany od j. w-o Wołodkowicza metropolity, w roku 1776 8-bra 23 dnia, w pomoc prac parochialnych za poprzedniczemi z konsystorza generalnego metrop. w wiel. x-ie Litt z Grodna dokumentami, ma w. x. Karola Zauscińskiego od j. w-o Bułhaka, biskupa Turowskiego y koadiutora Pińskiego w roku 1798 miesiąca Marca 14 dnia v. s. wyświęconego w Torokaniach na prowizyą teyże cerkwi Jastrzemblskiey. Obowiązek rządzącego powierzoną sobie owczarnią parocha, tem za rzecz sprawiedliwszą przypomnieć mieyscowemu rządcy postanowiliśmy, im sroższe na nedopełniaiących onego, tak Synod Zamoyski, jako też ustawy archipasterza zaznaczaią kary. Ma przeto w. x. Marcin Horbacewicz w dni niedzielne i świąteczne zgromadzony lud do cerkwi pacierza nauczać y wszelkie do zbawienia służące srzodki z artykułami wiary jak nayiaśniey onemu wrażać; mowy parochialne w dni niedzielne, do każdey ewangelij zastosowane czytać y tłumaczyć; tenże lud do bractwa cerkiewnego zachęcać, i z tegoż bractwa dla jegoż samego, jako też cerkwi wynikaiące pożytki przekładać, a tem sposobem zebranemu ludowi potwierdzenia z konsystorza generalnego metrop., jako z urzędu namiestniczego supplikować, z temiż parochianami w każdych okolicznosciach y zdarzeniach jak naymiley y nayspokoyniey, bez wymagania za szafunek Ss. sakramentow, a to unikaiąc pomówiska zdzierstw i zaciągnienia zmazy świętokupstwa, które wspomniony synod Zamoyski tit. III—XIV zastrzega, y za które klątwą grozi, oraz iżby tenże w. x. rządca z lepszą bielizną cerkiewną, puryfikaterze zastarał się. W zakrystyi czy kratę do okna, lub zesrzodku okiennicę dla niebespieczenstwa przypadku od złosliwego człowieka, zdarzyć się mogącego, w czasie nayrychleyszym dorobić kazał, y lepszą miał ostróżność, a okna cerkiewne zreparować niezaniedbał; należyte w cerkwi ochędóstwo utrzymywał, naymocniey zaleciliśmy. Na ostatek jako statkiem, trzezwoscią y dobremi przymiotami zaszczycony, temiż nazawsze ludowi przewodniczył. Książkę teologij moralney skuteczniey czytał; na konferencyach miesięcznych y doświadczeniach kwartałowych bywał; metryki odtąd stosownie do sposobu w archidyeczyi używanego zapisywał, y tych extrakta podług obsyłanego z urzędu głównego metropolit. przepisu co 4 miesiące regularnie, y zawsze przez ręce p. x. dziekana mieysca temuż konsystorzowi generalnemu składał; budynki plebanalne w przyzwoitem opatrzeniu utrzymywał, nakazaliśmy. Co iżby uskutecznione było, p. x. dziekan mieysca dostrzedz i dopilnować iest obowiązanym.

Wieś Łuki.

Cerkiew pod tytułem s-o Jerzego i s-o Jana ewangelisty w kollacyi y dobrach seminarium Wileńskiego, drewniana, brusowana, na podmurowaniu, gątami kryta, z kopułę dętą i z krzyżami dwóma żelaznemi. Wchodząc do cerkwi futrowane i podwóyne drzwi na zawiasach potróynych żelaznych z drewnianą zasuwką. Po lewey stronie drzwi na zawiasach potróynych żelaznych, futrowane z zamkiem wnętrznym, krytym i z zaszczepką. Po prawey stro-

nie, idąc po schodach na chór, skarbiec z drzwiami na zawiasach żelaznych z zaszczepką. Chór balasowy. Wszród cerkwi ławek ciesielskiey roboty dwie; posacka z cegieł, stolowanie z tarcic. W prostey linij z ołtarzami pobocznemi kratki balasowe, za któremi po lewey stronie zakrystya, do niey drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczepką; posadzka z cegieł, okno w drzewo oprawne za kratami żelaznemi. W tey konserwuią się ornaty y cały sprzęt zakrystyjny. Po prawey stronie druga zakrystya, także z oknem y kratami. W cerkwi okien w drzewo oprawnych ośm.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty malowany, w którym krzyż wielki z korpusem, drewniany, malowany. Obok niego po iedney stronie obraz Nayśw. Panny, z drugiey strony s-o Jana, na drzewie malowane. Ciborium stolarskiey roboty, malowane, zamczyste, w którym asservatur Sanctissimum w puszce srebrney, sporey z krzyżem na wierzchu, intus et extra wyzłacaney. Mensa takieyże roboty, na której tuwalen dwie, obrus antemis j. w-o Wołodkowicza, metropolity. Poduszka pod mszał, nakrywadło płócienne; krzyż z korpusem cynowy; lichtarzow stołowych cynowych par dwie, drewnianych para; antepedium drewniane malowane.

Ołtarz poboczny stolarskiey roboty, z obrazem Zbawiciela Pana, na którymi firanka kitayczana karmazynowa. Mensa takieyże roboty, na której tuwalen dwie, obrus, nakrywadło płócienne; antepedium drewniane malowane; krzyż drewniany; lichtarzow stołowych cynowych para iedna. Obok tego ołtarza na scienie obraz Piotra ś-o.

Ołtarz poboczny po lewey stronie, z obrazem Nayświętszey Panny i na nim firanek połatlasowych para; bisiorkow sznurkow dwa, koralow sznurkow dwa. Męsa roboty stolarskiey, dwóma tuwalniami, obrusem, pokrywadłem harusowym pokryta, na której antemis j. w. Wołodkowicza, metropolity. Lichtarzow cynowych stołowych para iedna; antepedium drewniane, malowane.

Ołtarzyk ponośny processyonalny stolarskiey roboty, z obrazem Nayświętszey Maryi Panny.

Srebro, cyna, mosiądz.

Kielich srebrny intus et extra wyzłacany ieden; łyżeczka srebrna jedna; vasculum srebrne z pateną; łyżeczka bez pozłoty; puszka z wierzchem cynowa; miernica cynowa; turybularz mosiężny; kociołek mosiężny; dzwonkow ołtarzowych dwa.

Apparaty, bielizna i inne sprzęty.

Ornat sztofowy na białym dnie w kwiaty, cum requisitis, ieden; ditto turansowy kitayczany z kołnierzem żółtym ieden; ditto harusowy żałobny z kołnierzem białym ieden; ditto partyrowy w paski ieden; alb z humerałami y paskami tkackich cztery; komża tkacka iedna; bursa do chorych jedna, korporałow dwa; puryfikaterzow trzy; krzyż processyonalny drewniany ieden; chorągwi harusowych trzy; kitayczanych polowych dużych cztery; beldakim partyrowy w kwiaty; umbraculum gazowe.

Księgi.

Mszał Wileńskiey edycyi infolio oprawny ieden; trebnik Supraslski y oktoich stary drukowany; ewangelia polska Korzenieckiego, księga obszczyzn infolio oprawna, drukowana; metryki dawnieysze od roku 1775 w dwóch księgach. Z tych w iedney większey zapisuią się ieszcze teraznieysze. Inwentarz ludności parafij.

Cerkiew takowa odległa od Ostrowia mil dwie, od Wiedzmi półtrzeci, cmentarz ma oparkaniony, na którym dzwonica o czterech słupach, w niey dzwon mierny dla dzwonienia na mszą. Obrazu cudownego, żadnych relikwi, ani odpustow, oraz bractwa, szkółki parafialney i szpitalu niema.

Parafia.

Wsie: Łuki, Wołochwa, Wolka, Grabowiec, Bohusze, Businy, Młynek i Cieremonnik.

Te wszystkie wioski bez żadney przeprawy, naydalsze o milę iednę, składaiące parafią

Łucką, maią w ogule domow 183, ludzi zaś oboiey płci do spowiedzi zdolnych, mężczyzn osob 408, niewiast osob 448, in unum osob zdolnych 856.

Plebania.

Izba biała z komorą; w niey drzwi dwoie na zawiasach żelaznych; piec kaflany zielony z kominkiem; posadzka y stol z tarcic; okien w drzewo oprawnych cztery. Przez sień, gdzie spiżarnia z drzwiami na biegunach, piekarnia z komorą, w którey na biegunach drzwi dwoie; piec z cegieł gospodarski; okien małych pięć. Budynek ten drewniany kryty, nieco w dachu reparacyi potrzebuie. Gumno o dwóch sochach słomą kryte z wspomnionym budynkiem mieszkalnym są skarbowe. Odryna zaś, warzywnia z sionkami, gumienko drugie, chlewy, browar kosztem własnym ninieyszego rządcy są zabudowane.

Dokumenta i grunta.

Fundusz cerkwi Łuckiey służący i inne z nim papiery zabrane, że są przez p. x. Nierowicza, dziekana Cyryńskiego, czasu wizyty poswiadczaią podania, w roku 1793 expedyowaney, nayduie się tylko dokument autentyczny w roku 1791, miesiąca X-bra 14 dnia od prześwietney kapituły Wileńskiey parochom cerkwi Łuckiey wydany, którym taż kapituła dawną possessyą kapłanow Łuckich korroboruie. Oraz extrakt onego z ksiąg ziemskich woiewodztwa Nowogródzkiego roku 1795, miesiąca Iunij 9 dnia wyięty. Takowy dokument autentyczny podpisany iest ręką i. w. hrabi Tyszkiewicza, koadiutora kanonij Wilenskiey, wówczas prezydenta kapituły generalney. Tak więc na mocy possessyi dawney, jako też wspomnionego dokumentu na cerkiew Łucką gruntu włok trzy i morgow dziesięć, iedna siedzibna, leżąca bokami między gruntem chłopskim, jednym końcem w puszczę, nazwaną Gedochow, drugim w grunta sznurow wpieraiąca, trzecia zwana Bracin, równie pomiędzy gruntami chłopskiemi, jednym końcem tycząca miedzy Bracinowskiey, drugim ściany, Iuniczna zwaney, i gruntu uroczyska Postaykowie, także między gruntem chłopskim, w posessyi ma paroch morgow dziesięć; w innym mieyscu morgow piętnaście, taki jest podział. Zmiana kosza siedzibna po iedney stronie od sznura Daniła Badaki, po drugiey stronie Dawida Szuszeremeci leżąca. Druga Bracinow ma się jak pierwsza. Trzecia, jak i tamte między gruntami chłopskiemi, Kowalewszczyzną zwana. Cały ten grunt półwłocza osadzony iest chłopem skarbowym, któren ma nadanych sianożęci w innym mieyscu. Paroch zaś possyduie te sianożęci: jedną nazywaiącą się Hrudy, jedną stroną wpieraiącą do lasow, drugim bokiem do chłopskich sianożęci. Drugą ma Hory nazwaną, iednym końcem wpieraiącą w rzekę Myszankę, drugim w pole Bohuszowskie, a bokami do chłopskich sianożęci. Trzecią Hryczynowszczyzna zwaną między chłopskiemi ścianami. Czwartą Bereski nazwaną, o milę od cerkiewnych gruntow leżącą, po większey częsci z sianożęciami chłopskiemi granicząca, a dwóma końcami tycząca się rzeki Myszanki. Poddany Hryszko Bodak żonaty, bez dziatwy, ma gruntu pół włok cerkiewny z sianożęciami podług dawney dzierżawy, wołow 2, krowę 1, owiec 2, świń 4; pełni panszczyzny dni trzy na tydzień i płaci do plebanij w rok złotych 6 y groszy 26. Tym że funduszem nadana jest wolność wstępu do lasu na budowę i opał, robienia piwa y pędzenia wódek na własną potrzebę. Takową parochow własność wizyty generalne pod rokiem 1784 i 1793 i podania pod rokiem 1775, 1780 czynione stwierdzaią. Także dokument i. w. i. x. Ignacego Huwalta, kanonika Wileńskiego pod dniem 24 Augusta 1797 roku wydany i do w. komornika zastosowany;, iżby ten półwłok gruntu na dziaka do cerkwi należący, do dworu zabrany i chłopem na skarb (iak się wyżey namieniło) osadzony, przy pomiarze tyleż gruntu półwłok z sianożęcią wydzielił do plebanij.

Przy tey cerkwi aktualnym iest parochiem w. x. Tomasz Bobrowicz z rodzicow w. x.

Iana y Maryanny Bobrowiczow par. Dworzeckich urodzony, wieku swego lat 46 maiący, wyświęcony od i. w. Wołodkowicza, metropolity w roku 1774, miesiąca 7-bra 16 dnia. Prezentowany iest od prześwietney kapituły Wilenskiey w roku 1779, miesiąca 7-bra 13 dnia; installowany na beneficium Łuckie od i. w. Horbackiego biskupa Pińskiego i Turowskiego roku 1789 Septembra 16 dnia.

Dowody w wizycie generalney w roku 1793, miesiąca 9-bra 4 d. expedyowaney, o wszelkich przymiotach w. x. parocha poświadczaiące, też same i w czasie naszey wizyty znalezliśmy, któremu należną oddawszy pochwałę, aby w iednostaynych podług obowiązku stanu i powołania swego skutkach zachował się; lud sobie powierzony dobrym przykładem, gorliwością i nauką do cnot chrzescianskich prowadził, tychże artykułow wiary y dobrych do zbawienia środkow nauczał; mowy parochialne w dni niedzielne i świąteczne do każdey ewangelij zastosowane czytał; z onemi nayspokoyniey, nayłagodniey, osobliwie przy szafowaniu ss. sakramentow, zdzierstw y zmazy świętokupstwa, za które synod Zamoyski w tit. III y XIV klątwą grozi unikaiąc, obchodził się, przypomnieliśmy. Wszelkie awulsa plebanalne, jakie tylko bydź mogą, pomniąc na przysięgę installacyi i półwłok gruntu wzmieniony, jako do oddania dokumentem zalecony, przy następuiącym pomiarze pilność uczynił, o zwrót do plebanij starał się. Nadto vasculum przynaymniey, gdzie się części dotykaią nayświętszego sakramentu wyzłocić niezwłócznie, mszę swiętego Iana Złotoustego wmszał wkleić, parkan na cmentarzu we dwóch mieyscach reparować, budynki plebanalne mieć w opatrzeniu, lud do wprowadzenia bractwa zagrzewać, obowiązaliśmy. Ku reszcie, iżby odtąd metryki chrztow, slubow y pogrzebow sposobem podanym i zostawionym, w archi-dyecezyi używanym, zapisywane były; i z tych extrakta w arkuszach oddzielnych, charekterem dobrym, atramentem czarnym, w cztery miesiące wypisywane p. x. dziekanowi mieysca do przesłania generalnemu konsystorżowi składał, nakazaliśmy. Co aby nayskuteczniey było p. x. dziekan mieyca tego dostrzedz iest obowiązanym.

Miasteczko Ostrow.

Cerkiew pod tytułem Tróycy Przenayświętszey w kollacyi i. w. Tyzenhauza, starosty, drewniana, brusowana, stara, niemałey potrzebuiąca reparacyi, kryta gątami. Na niey pięć kopuł z krzyżami żelaznemi, bez reparacyi niebespieczeństwom ulegające. Drzwi do babińca podwóyne na zawiasach potróynych żelaznych, z zamkiem wewnętznym i wiszącym. Drzwi drugie do cerkwi podwóyne, równie opatrzone. Wewnątrz cerkwi posadzka ceglana, w niektórych mieyscach popsuta; chór tarcicami przepierzony; stól z tarcic, która z dachem mocno zgniła y przecieka; ławek roboty stolarskiey z obu stron dziewięć; konfessyonał y ambona malowane. Zakrystyi dwie, do których drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczepkami. W iedney szafa do składu apparatow z szufladami, antabami, zawiasami stolarskiey roboty. Przy tey chrzcielnica malowana; w obu zakrystyach są kraty u okien żelazne; okna w ołow oprawne, a tych 13, w częsci potłuczonych, przed wielkim ołtarzem paręcze balasowe malowane, za któremi po obu stronach wedle scian stoi po ławie jedney.

Ołtarz wielki stolarsko-snycerskiey robotyz filarami y kzymsami, różną farbą malowanemi, z obrazem na płótnie Zwiastowania Maryi Panny, na którym korona iedna mała srebna, bisiurkow sznurkow 4, firanek kitayczanych wybladłych para jedna. Cyborium snycerskiey roboty zamczyste, malowane, w ktorym asservatur Sanctissimum w puszce srebrney bez wyzłacania. Mensa roboty stolarskiey, pokryta dwiema tuwalniami y obrusem, na którey antemis i. w. Wołodkowicza, metropolity; obrus, poduszka i nakrywadło harusowe; krucyfix drewniany z korpusem mosiężnym; lichtarzow cynowych stołowych para jedna, drewnianych, większych, malowanych par trzy; antepedia dwa malowane—iedno na drzewie, drugie na skórze, w kwiaty.

Ołtarz poboczny stolarskiey roboty z obrazem Nayswiętszey Panny, na którym srebrna korona, bisiorkow sznurkow trzy, koralow sznurkow trzy, firanek dwie, obrus y nakrywadło harusowe, antepedium drewniane, malowane, lichtarzow cynowych para małych, większych drewnianych par dwie.

Ołtarz drugi poboczny z obrazem Pana Iezusa, na którym firanka błękitna, nowa, z antepedium drewnianem stolarskiey roboty, na którey tuwalen dwie, obrus y harusowe malowidło; lichtarzów małych, cynowych, para, drewnianych para; także mens dwie bez żadney akkomodacyi, nad któremi różne są zawieszone obrazy.

Ołtazyk processyonalny ponośny z obrazem N. Panny y s-o Ignacego, na którym firanek kitayczanych białych, starych para jedna y tuwalnia szwabska iedna.

Srebro, cyna, mosiądz.

Kielichow srebrnych z patenami, intus wyzłacane z łyżeczką jedną, sztuk dwie; vasculum srebrne z łyżeczką niewyzłacane jedno; ampułek cynowych z tacą para jedna, miednica cynowa, kociołek cynowy, turybularz mosiężny; dzwonkow ołtarzowych sztuk 4, dzwon mierny do dzwonienia na mszę w kopule.

Apparaty, bielizna.

Apparat ołtarzowy w paski, stary, jeden ditto gredyturowy żałobny, reparacyi potrzebny ieden; ditto pomarańczowy, materyalny bez requisitow; alba jedna; humerałow dwa, komża jedna; bursa do chorych materyalna, nieco już poszarpana; umbraculum muslinowe białe.

Księgi.

Mszał edycyi Wileńskiey, ewangelia polska x-a Korzenieckiego, druga pisana ruska; biblia ruska drukowna, tryhod postna y cwietna, oktoich Supraslski, psałterz, trebnik, paramei pisane, metryki dawniejsze od roku 1758 w jedney księdze, w którey teraznieysze jeszcze się zapisuią; mowy parafialne, czyli wykład ewangelij w tomie jednym, inwentarz parochian, do cerkwi należących.

Cerkiew Ostrowska w cmentarzu nieco oparkaniona, reparacyi potrzebuiąca, odległą iest od Łuk mil dwie, od Iastrzembla mil trzy; obrazu cudownego, relikwij, żadnych odpustow, ani bractwa żadnego, oraz szkółki parochialney, szpitalu niema.

Parafia.

Miasteczko Ostrow domow 68, wsie: Zawirnie domow 19, Rochacze—11, Uta—14, Ucios—26, Bienkowie—7, Trzeciekowie—19, Lubieyki—5, Strzelce—5 i Zapole domow 9.

Te wszystkie wioski bez żadney przeprawy, o milę jedną naydalsze, składaią parafią cerkwi Ostrowskiey, w których wogóle domow 179, ludzi zaś do spowiedzi zdatnych: męczyzn osób 461, niewiast 341—in unum zdolnych osob 802.

Plebania.

Izba z komorą biała, nowa jeszcze, w którey drzwi na zawiasach żelaznych, z klamką y wnętrznym zamkiem; posadzka z gliny, stol z tarcic, piec kaflowy, zielony z kominem i kominkiem. Okien w drzewo oprawnych cztery. W komorze drzwi na zawiasach żelaznych. Piekarnia stara z sieńmi, dranicami kryta; spichrz gątami kryty z drzwiami na zawiasach żelaznych, z zamkami wnętrznym i wiszącym. Gumno o dwóch sochach; osieć dla suszenia zboża. Chlewow dwa; staienka y warzywnia z sionkami. Te całe zabudowanie słomą kryte, stare, iest postawione kosztem y staraniem ninieyszego rządzcy cerkwi.

Dokumenta i grunta.

Fundusz wieczysto zamienny w roku 1766, miesiąca grudnia dnia 12 przez Stefana Wierzbickiego Societatis Iesu, rektora Nowogrodzkiego, in autenticis oddany jest do archiwum metropolitalnego; extrakt tylko onego z grodu woiewodztwa Nowogrodzkiego od roku

1769 dnia 20 7-bra wyięty, przy cerkwi nayduie się. Mocą tego funduszu posiada kapłan półtora placa, na którym zabudowanie plebanalne, a które wpieraią do lasu aż do Konczukowego Uhła. Cztery zaś rezy niedawno za wolą zwierzchności zamienne, tak się maią: pierwsza w uroczysku Hlebowszczyzna, długa na morgow 10, szeroka na prętow 8, jednym końcem wpiera w rzekę Myszankę, drugim do drogi Zapolańskiey. Drugi rez w Zenowszczyznie od 20 morgow szeroki na prętow 8, równo z innemi rezami mieyskiemi przez las do uroczyska Horowatego ciągnący się. Trzeci rez od morgow 10 szeroki na prętow 12, końcem iednym wpiera do rzeki Myszanki, drugim do rezow mieyskich. Czwarty na uroczysku Moskiewczyzna przy drodze z Uciosu do Ostrowia idącey, nazwany Popowa Włoka zalicza z przydatkiem morgow 15, z woli i. w. Bakanowskiego, pierwiastkowego fundatora Ostrowia, ma rządca na swiece i wino złotych 10, z których dwór odbiera złotych 4 za procent do komissyi Nowogr.; równie i xiądz z teyże summy ofiarę opłaca, jak się dowodzi z wizyty generalney w roku 1793, miesiąca 9-ra 7 dnia expedyowaney. Plac także jeden w końcu miasteczka wielkosci rowney innych placow mieyskich. Tenże sam fundusz, iak wizyty generalne pod rokami 1746, 1752, 1755, 1773, 1784, 1793 czynione poświadczaią, nadaie wolność mliwa na miesiąc korcy dwa, łowienie ryb na rzece Myszânce, wolność od opłaty podymnego, lubo tu się już nie praktykuie przez ninieyszego rządcę, a obowiązek na każdego w tem mieyscu kapłana wkłada mszy 12 odprawienie w rok za duszę fundatorow.

Rządca tey cerkwi w. x. Iózef Kłoczkowski z rodzicow w. x. Alexandra y Agaty Kłoczkowskich urodzony, wieku swego lat 55 maiący, wyświęcony od i. w. Gedeona Horbackiego, biskupa Pińskiego i Turowskiego w 1782, miesiąca Augusta dnia 10. Prezenta ma od i. w. Tyzenhauza, starosty Posolskiego w roku 1788, miesiąca Grudnia 5 dnia uzyskaną. Administracyi uzyskaney z kosystorza surrogatoryalnego Nowogrodzk iego pod dniem 17 Iunia w roku 1797; skonczył się termin dnia 17 X-bra tegoż zeszłego roku. Kiedy poprzednicze wizyty cerkwi Ostrowskiey administratorowi zarządziły, ażeby o reparacyą cerkwi ku ruinie iuż nakłonioney, do i. w. kollatora supplikował, o bieliznę, apparaty i dalsze potrzeby cerkiewne staranności dokładał, bractwo iżby wprowadził: tenże w. x. administrator naymnieyszego w żadnym punkcie nie uczynił kroku i usiłowania nie okazał; przeto onemu przyzwoitą dawszy naganę, jeżeliby w czasie następnym jednostayna w tych że potrzebach okazała się opieszałość i niedbalstwo y niestaranność, że cerkiew zainterdykowana, sam z mieysca zdalony i odsądzony zostanie, a innemu rząd powierzony będzie, ostrzegliśmy. Teraz iżby pomieniony xiądz administrator z ludem sobie powierzonym w dni niedzielne y swiąteczne pacierze mówił, artykułow wiary i środkow do zbawienia nauczał, nauki przepowiadał, mowy parochialne, do każdey ewangelij zastosowane, czytał i we wszystkim przykładem swym do cnot chrzescianskich powabiał, w posługach parochialnych był czułym, nie leniwym, za szafowanie ss. sakramentow synodami y ustawami archi-pasterskiemi pod karą naysurowszą, wymagania y zdzierstwa za karami wystrzegał się; tymże własnym parochianom niewiasty pobożne nauczywszy onych intencyi i formy chrztu s-go, iżby w nagłym i niebezpiecznym razie ważnie dzieci ochrzcić mogły, wybrawszy podał; puszkę i vasculum przynaymniey we srodku, gdzie się części nayswiętszego sakramentu dotykaią y łyżeczkę do dawania kommunij wyzłocić kazał; mszą swiętą Iana Złotoustego w mszał nową wkleić nie zaniedbał; budynki plebanalne miał w opatrzeniu; w teologij moralney gruntowniey doskonalił się; na konferencyach miesięcznych y kwartałowych doświadczeniach bywał; metryki chrztow, szłubow y pogrzebow sposobem jednostaynym, w archi-dyecezyi używanym wyraznie, czysto i porządnie zapisywał, y tych extrakta co 4 miesiące na arkuszach oddzielnych, charakterem

dobrym, atramentem czarnym, w szerokich marginesach przez ręce p. x. dziekana mieysca do konsystorza generalnego w. x. Lit. do Grodna składał, zaleciliśmy. Ponieważ zaś i. x. Józef Kłoczkowski po upłynionym czasie dozwoloney sobie z urzędu surragatorskiego Nowogródzkiego administracyi od dnia 17 X-bra v. s. roku zeszłego dotąd bez żadney urzędowey administracyi poważał się ss. administrować sakramenta, przeto onego dla usprawiedliwienia się z takowego bezprawia do konsystorza generalnego metropolitalnego w. x. Lit. do Grodna, z instancyą p. x. instygatora w ciągu tygodni czterech od daty ninieyszey, odesłaliśmy, i temuż generalnemu konsystorzowi wyrok zachowaliśmy. Tym czasem przez wzgląd, jako ieszcze przy nieukończoney paschalney spowiedzi, moc administrowania ss. sakramentow, temuż w. x. Iézefowi Kłoczkowskiemu do tegoż terminu powierzyliśmy. Co wszystko aby akuratnie dopełnione było p. x. dziekan mieysca dopilnować iest obowiązany.

Miasteczko Swojatycze.

Cerkiew drewniana, pod tytułem sw. Mikołaia w dziedzictwie y kollacyi i. w. Filipa Obuchowicza, kasztellana woiewodztwa Mińskiego, stara, do reparacyi niezgodna, przez połowę dranicami, a drugą słomą kryta, jedną tylko małą kopułą z krzyżykiem, a drugą większą odartą y pochyloną maiąca; do którey łdrzwi na zawiasach żelaznych z zamkiem wiszącym, własnym i. x. parocha; stołowanie w niey z tarcic, podłogi niema, okien w drzewo robionych 4; w kopule wiszących dzwonkow dwa.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty, na optykę malowany, z obrazem Nayswiętszey Panny na drzewie malowanym, z firankami, z których jedna kitayczana, karmazynowa, druga stara biała, tamborowana w kwiaty, trzecia poiedynkowa kitayczana, w kratki. Ciborium stolarskiey roboty, zamczyste, malowane, w którym asservatur Sanctissimum w puszce cynowey pod kapką materyalną. Na mensie tuwaleń trzy i obrus. Antemis i. w. Wołopkowicza, metropolity; poduszka pod mszał y nakrywadło płocienne. Lichtarzow drewnianych, malowanych par dwie; krzyż drewniany malowany z korpusem; gradus przed ołtarzem.

Ołtarz poboczny ieden z obrazem ukrzyżowanego Pana Iezusa, za firankami kitayczanemi, czerwonemi; na mensie tuwalen trzy, nakrywadło płócienne. Lichtarzow drewnianych para iedna y krzyż drewniany; gradus przed ołtarzem.

Ołtarz drugi poboczny z obrazem sw. Mikołaia; mensa drewniana, na którey tuwalen dwie y obrus, lichtarzow para iedna, firanek podwóynych para, kitayczanych. Obok ołtarza obraz Pana Iezusa, na płótnie malowany, w ramach dużych.

Ołtarzyk ponośny processyonalny roboty stolarskiey, malowany, z obrazem po iedney stronie N. Panny, po drugiey stronie sw. Tróycy, puklami z płótna akkomodowany.

Srebro, cyna, mosiądz etc.

Ornat adamaszkowy karmazynowy z kołnierzem atłasowym białym, jeden; ditto kamlotowy żałobny, stary, cum requisitis ieden; ditto czerwony póładamaszkowy.

Kielich srebny z pateną intus wyzłacany. Łyżeczka srebrna wyzłacana; patena srebrna z łyżeczką pro vasculo, miernica cynowa; kadzielnica mosiężna; dzwonkow ołtarzowych dwa.

Apparaty y bielizna.

Ornat adamaszkowy karmazynowy, z kołnierzem atłasowym białym ieden; ditto kamlotowy żałobny, stary, cum requisitis ieden; ditto czerwony puładamaszkowy ieden, wszystkie cum requisitis; alb tkackich z humerałami dwie, korporałow 2, puryfikaterzow pięć; paskow włóczkowych trzy, bursa do chorych iedna; chorągwi pięć; idque: harusowa czerwona nowa jedna, druga harusowa niebieska jedna, a trzy stare; krzyż processyonalny malowany z korpusem.

Księgi.

Mszał druku Suprasłskiego in folio. stary, trebnik stary, pisany, ewangelia polska z wykładami x. Korzenieckiego; mowy parochialne; metryki dawnieysze chrztow, ślubow, pogrzebów od roku 1755 w trzech xięgach; metryki teraznieysze w dwóch księgach; inwentarz ludnosci parochialney. Cmentarz około cerkwi nieoparkaniony. Taż cerkiew obrazu cudownego, relikwij s. y odpustow niema. Bractwo, szpital y szkółka nienayduią się. Odległa od cerkwi Wochniańskiey o $^3/_4$ mili, od cerkwi Naswenickiey $^1/_2$ mile. W bliskosci przy kościele Swojatyckim, tytułem kapelana od lat 3 z gubernij Mińskiey zamieszkały w. x. Ian Sciepurzyński, żadney złey noty niemaiący, któremu, lubo doniesiono o statecznym jego życiu, wszelako, jako niemaiącemu, ani składaiącemu od żwierzchnosci archi-dyecezyi metr. Lit. bawienia się konsensu, w ciągu tygodni dwóch z tuteyszey archi-dyecezyi wyprowadzenie się pod scisłemi karami zapowiedziane.

Parafia.

Miasteczko Swojatycze—dom 1, wieś Sycze domow 2, wieś Chwienki dom 1, ditto Niełepow domow 7, ditto Hryce domow 9, wieś Suprenowicze domow 15, wieś Hryckiewicze domow 27, wieś Mamlowszczyzna 6, ditto Domasze domow 25, Wołosacze domow 7, Sterzeryki y Trabowicze domow 20, Ostreyki domow 6, Żylwie y Orda domow 19; w ogóle domow 146. Zdolnych osob do spowiedzi: płci męskiey 233, niewieściey 224, wszystkich osob 457. Te wszystkie wioski żadney przeprawy niemają, rozciągaią się naydaley o milę.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą i sieńmi, piekarnią i stancyą obok piekarni, słomo kryta. Drzwi z podworza do sieni na zawiasach żelaznych. Z tamtąd idąc do izby białey na zawiasach żelaznych, gdzie piec kaflany zielony z kóminem. Okien w drzewo oprawionych dwie z zawiaskami. Drugie drzwi z sień na zawiasach żelaznych, tam okienek małych w drzewo oprawnych dwie. Trzecie drzwi z sień do piekarni równie na zawiasach żelaznych, gdzie okienek małych trzy: piec gospodarski. Czwarte do stancyi oboczney, gdzie piec zielony kaflowy; okien dwa srzednich; piąte do spiżarni przy sieniach przystawioney, na zawiasach z zaszczepką; pod którą spiżarnią sklep z drzewa brusowanego, z schodami z sieni y y dwóyma drzwiami na zawiasach zamczyste. Obory, staynie y chlewy w tryangule, słomo kryte, drewniane. Szpichlerz nowy, dranicami kryty. Na podworzu studnia. Te wyspecyfikowane budynki kosztem i starannoscią i. x. teraznieyszego parocha są budowane, w zupełnym utrzymuią się opatrzeniu y żadney nie potzebuią reperacyi. Dawnieyszey zaś possessyi gumno stare, reparacyi potzebuiące. Budynek stary plebanalny tylko na ogień zdatny; opatrzenie około plebanij placow, ogrodow kołami przeplatanemi jednostayną starannoscią teraznieyszego parocha.

Dokumenta cerkiewne y grunta.

Fundusz przy mieyscu nienayduje się, że był y zatraconym został przez antecessora teraźnieyszego rządzcy wyświeca wizyta generalna w roku 1793 czyniona; są tylko: dokument autentyczny na grunta od w-o Michała Kamieńskiego, w roku 1633 miesiąca Augusta 6 dnia wydany, i cerkwi Swojatyckiey służący; list na przyznanie tegoż dokumentu pod tąż datą. Dokument na kawał gruntu Złotorowszczyzna zwany, w roku 1642 Maia 29 dnia wydany. Dekret grodzki woiewodstwa Nowogródzkiego pod rokiem 1654; w extrakcie wizyty generalne pod datami 1795, 1752, 1784, 1793 roku expedyowane. Według tych wizyt y dokumentow gruntu przy cerkwi nayduie się włók 3, we dwie zmiany i odzielnie morgow 12 y prętow 15, oraz zarosli morgow kilka w swych granicach. Zmiana pierwsza

Hutorowszczyzna zwana, jednym końcem wpiera w plebanią, drugim w gay, zowiący się Łonowszczyzna. Druga zmiana Kamienszczyzna końcem jednym w sianożęć plebańską, drugim w grunta Swoiatyckie wpiera. Sianożęci w Kurakowszczyznie blisko morgow dwóch w Złotorowszczyznie do morgow 4. w Hutorowszczyznie na wozow mniey więcy 15. Wyrażony grunt z sianożęciami w nienaruszoney possessyi przy plebanij zostaię.

Aktualnym parochiem tey cerkwi w. x. Wawrzyniec Zdanowicz, urodzony z rodzicow w. x. Pawła y Anastazyi Zdanowiczow, parocha Kleckiego, wieku swego lat 34 maiący. Prezentowany od j. o. xcia imci Józefa Radziwiłły woiewody Mińskiego w roku 1783 miesiąca Lutego dnia 15 w Wilnie, wyświęcony, w roku 1783 miesiąca Kwietnia 27 dnia od j. w. Gedeona Horbackiego, biskupa Pińskiego y Turowskiego w Pińsku, y w tymże roku od tegoż samego j. w-o biskupa iest installowany.

Wizytą generalną w roku 1793 zostawione zardządzenie, że dla różnych okoliczności krajowych dotąd dopełnione bydź niemogło, też same w. x-u parochowi ponowiliśmy y pod interdyktem, nieochybnie maiącym nastąpić, ażeby o wybudowanie nowey cerkwi, lepszych porządnieyszych oney mobiliow, puszki srebrney, bielizny ołtarzowey do j. ww. hoynoscią, przykładem y swiątobliwością zaszczyconych kollatorow uniżył próżbę, zastrzegliśmy. W obowiązkach zaś własnego powołania poprzedniczemi wizytami y teraz o czułości swoiey, nas przekonywaiącey, ażeby iednostaynie y w podobny sposob zachowywał się, lud sobie powierzony artykułow wiary y wszelkich do zbawienia srodkow nauczał, mowy parochialne w dni niedzielne i swiąteczne zgromadzonemu ludowi czytał; skromność, ludzkość i powolność przy szafowaniu ss. Sakramentow strzeżeniem się pomowek zdzierstwa, za które Synod Zamoyski y ustawy archidyecezalne karami grożą, miał, przypomnieliśmy. Naostatek metryki chrztow, szlubow y pogrzebow, ażeby odtąd sposobem używanym w archdyecezyi zapisywane były, a tych extrakta co 4 miesiące na arkuszach oddzielnych, w marginesach szerokich, atramentem czarnym i czystym charakterem pisane, do p. x. dziekana mieysca dla przesłania konsystorzowi generalnemu składał, zaleciliśmy. Co aby dopełnione było p. x. dziekan mieysca dostrzedz iest obowiązany.

Miasteczko Snów.

Cerkiew pod tytułem ss. apostołow Piotra y Pawła w kollacyi j. ww. Rudołtowskich, drewniana, brusowana, gątami kryta o jedney kopule na froncie z krzyżem żelaznym. Drzwi do babińca na zawiasach żelaznych z zamkiem wiszącym. W cerkwi chor z tarcic roboty stolarskiey; podłoga i stolowanie z tarcic; okien wszystkich, częścią potłuczonych siedm. Przed wielkim ołtarzem balasy rżniętę, nad któremi na belce figura Pana Jezusa; obok ich konfessionał malowany. Po obu stronach wielkiego ołtarza dwie zakrystye, do których drzwi na zawiasach żelaznych. Okien w drzewo oprawnych z kratą żelazną dwoie. W kopule w cerkwi sygnaturka.

Ołtarz wielki snicerskiey roboty, malowany, częścią wyzłacany, z obrazem N. Panny, na drzewie, z drzwiczkami drewnianemi, lamą białą powlekanemi, na zawiasach srebrnych, intus koło brzegow szata wyzłacana, optykę trepą czerwoną wyklejaną mająca, wsród którey wzmieniony obraz w szacie srebrney, mieyscowo wyzłacaney, z takąż koroną, przy którey perełek perganskich sznureczek; firanek lamowych para, muslinowych białych para. Mensa trzema tuwalniami, obrusem i nakrywadłem sukiennym pokryta, na którey antemis w. Wołodkowicza, metropolity. Cyborium malowane zamczyste, gdzie asservatur Sanctissimum w puszce srebrney pod kapą, intus wyzłacaney. Lichtarzow cynowych par trzy, mnieyszych para iedna; krzyż srebrny dęty, własny teraznieyszego parocha; antepedium drewniane, roboty snicerskiey, malowane. W górze obraz s. Barbary.

Ołtarz po prawey stronie na optykę malowany, z obrazem Pana Iezusa, na którym firanek kitayczanych para; blacha srebrna zamiast korony. Mensa dwóma tuwalniami, obrusem y nakrywadłem sukiennym pokryta. Lichtarzow drewnianych para; krzyż drewniany z korpusem.

Ołtarz po lewey stronie optyczny, z obrazem św. Piotra, za firanką kitayczaną z blachą srebrną zamiast korony; mensa drewniana, dwóma tuwalniami, obrósem y nakrywadłem sukiennym nakryta; lichtarzow para drewnianych y krucyfix drewniany z korpusem.

Srebro, cyna, mosiądz etc.

Kielich z pateną cynowy, staroswiecki; ampułek takich że z tacą para; patyna srebrnapozłacana, wierzch srebrny do kielicha zamiast monstrancyi; vasculum srebrne z łyżeczką intus wyzłacane; miernica cynowa, dzwonkow ołtarzowych trzy; wotow srebrnych dwa.

Apparaty y bielizna.

Ornat jeden lamowy, błękitny, z kołnierzem białym, lamowym. Drugi lamowy popielaty. Trzeci czerwony atłasowy z kolnierzem srebrnym, haftowanym. Czwarty materyalny popielaty. Piąty drajetowy żałobny; wszystkie cum requisitis. Alba iedna, w dole z koronką iedwabną, wyszywaną, szwabska, druga, tkacka z koroną w dole siatkową. Humerałow dwa. Korporałow trzy. Puryfikaterzow cztery. Pasek niciany ieden. Chorągwi harusowych z obrazami dwie. Baldakim materyalny ieden. Krzyż drewniany duży malowany.

Księgi.

Żadna w tey cerkwi nie znayduje się oprocz metryk dawnych od roku 1767, w księdze iedney, w ktorey się y teraznieysze ieszcze się zapisuią, oraz inwentarze ludności parafij in fundo nayduią się. Cerkiew ta niegdyś okopem, dziś już zasypanym, oprowadzona. Obrazu cudownego, żadnych relikwij, odpustow, bractwa, szkółki parafialney i szpitalu niema. O półczwierć mili cerkiew Tereykowska nowo zbudowana, pod tytułem s-go Piotra, kollacyi i. o. xięcia imść. Radziiwiłły, woiewody Trockego, a w dożywotniey dzierżawie w. i. p. Konopackiego ma sobie affiliowaną, maiącą się w tem następnym opisaniu.

Cerkiew Tereykowska.

Nowo-brusowana, gątami kryta o jedney kopule z krzyżem żelaznym. Drzwi do babińca na zawiasach żelaznych, z zamkiem wiszącym. Stolowanie z tarcic, posacka z gliny. Okien w drzewo oprawnych siedm. Ławka przy scienie jedna, Przed wielkim ołtarzem balaski malowane, za któremi po lewey stronie zakrystya, drzwi na zawiasach żelaznych; okno okrągłe z kratą krzyżową, w drzewo oprawne. Obok zakrystyi confessyonał i ławka roboty prostey; w kopule zawieszony dzwon.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty, malowany, z obrazem Nayśw. Panny, cudami oddawna słynącey, w szacie srebrney, na którym koron srebrnych pozłacanych dwie; łubek srebrnych dwie; pierścionek, bisior sznurkow ośm, koral sznurkow ośm, zauszniczek par dwie; firanek kitayczanych par dwie. Mensa drewniana, dwumia tuwalniami, pokryta obrusem y nakrywadłem sukiennym, na ktorey ciborium roboty stolarskiey, malowane, w którym asservatur Sanctissimum w puszce srebrney, intus wyzłacaney. Lichtarzow dużych par dwie, małych para jedna; krzyż, antepedium drewniane.

Ołtarz poboczny ieden z figurą Pana Iezusa ukrzyżowanego, na którym mensa drewniana; lichtarzow drewnianych para; tuwaleń dwie, obrós, nakrywadło płócienne, antepedium materyalne stare.

Ołtarz drugi poboczny, z obrazem Zwiastowania Maryi Panny, za firankami kitayczanemi, których par dwie. Mensa drewniana, dwóma tuwalniami, obrusem, nakrywadłem płóciennym nakryta. Na niey lichtarzow para

iedna; krzyż drewniany, antemis j. w. Wołodkowicza, metropol., antepedium materyalne stare.

Srebro, cyna, mosiądz etc.

Kielich srebrny z pateną srebrną, intus wyzłacany; drugi stary cynowy, item kielich drugi srebrny z pateną, intus wyzłacany. Monstrancium srebrne, częścią wyzłacane, z promieniami; łyżeczka srebrna; turybularz mosiężny; ampułek cynowych z tacą para iedna; dzwonkow ołtarzowych pięć; krzyż processyonalny duży, malowany, ieden. Takowe srebro dla niedostatku onego w cerkwi parochialney Snowskiey, do teyże corkwi często używane bywa i po większey części znayduie się w schowaniu.

Apparaty y bielizna.

Ornat atłasowy biały jeden; kitayczany czerwony drugi, kitayczany w paski trzeci,— wszystkie cum requisitis, stare; alb z humerałami tkackich dwie, komża jedna, paskow włoczkowych dwa; bursa do chorych materyalna; chorągwi harusowych starych pięć.

Księgi.

Mszał Suprasiski in folio, oprawny; mszalik praznyczny, oktoich, trebnik drukowany nowy; ewangeliczka polska; wykład ewangelij x. Korzenieckiego, mowy—parochialne. Cerkiew ta odległa od Naracewicz pół mile, oparkaniona wkoło, z obrazem, jak swiadczą dawnieysze wizyty y księga cudow, znayduyąca się; niegdyś aktualna była, z następnym funduszowym nadaniem, to iest: gruntu włok dwie y dwóch poddanych, z sianożęciami przy tych że gruntach. Lecz gdy fundusz przy mieyscu nie nayduie się, a nie od pamiętnych czasow jedna włoka z poddanemi odebrana do dworu Tereykowskiego, następnie zaś w Snowiu wybudowana cerkiew y postanowiony fundusz, jak się niżey wyswieci, przy pomienioney Tereykowskiey cerkwi jedna została się włoka gruntu, z przyległą przy niey sianożęcią, jąko mieysce niewystarczaiące do wyżywienia się kapłanowi, przez instrument i. w. Wołodkiewicza, metropolity przyłączona iest do cerkwi Snowskiey.

Parafia.

Miasteczko Snow domow 17, wsie: Klepaczkowszczyzna—14, Pometycze—6, Terayki—10, Ogrodniki—15, Nielepow—9, Sungały—10, Mikuciewicze — 19, Cwhojewo—19, Chryszkowo—25,

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o półmile, składaią wogóle domow 144; meżczyzn do spowiedzi zdolnych 218, niewiast 233; oboiey płci osob 451.

Plebania.

Izba biała z komorą i piecem kaflanym y kominkiem; drzwi na zawiasach żelaznych; podłoga i stolowanie z tarcic, okien dużych 4. Przez sień—piekarnia z bokówką y piecem gospodarskim; drzwi na zawiasach żelaznych; częścią słomą, częścią gątami kryta, reperacyi potrzebuiąca. Swieren dranicami kryty. Gumno o czterech sochach, słomo kryte. Całe te zabudowanie kosztem i. w. Rudołtowskiego, kollatora postawione. Browar ze wszelkim porządkiem, dranicami kryty. Staynia, odryna y studnia własnym kosztem w. x. parocha są zabudowane.

Dokumenta y grunta.

Fundusz od i. ww. Ioachima y Chryzostoma Rudołtowskich, podwoiewodz. Nowogrodzkich, w roku 1769 uczyniony, y extrakt onego z akt ziemskich Nowogrodzkich roku 1773 wyięty, znayduie się in fundo. Mocą tego funduszu należy do cerkwi Snowskiey gruntu półtory włoki we dwie zmiany; półwłok między gruntami mieszczańskiemi leżący, jedną stroną z gruntem Ławrena Kopacza, drugą Mateusza Iakowca graniczy. Włoka zaś zupełna między gruntami wsi Chwojewa y Dwornym, gdzie trzy kopce, od dwornego wykopane, leży końcem jednym do drogi z Chwojowa do dworu idącey, drugim ze dworu do wsi

Hryszkowa idącey, wpiera. Grunt, na którym zabudowanie plebanalne, wynoszący półczwarta morga, z jedney strony z placami miasteczka Snowa, z drugiey strony z gruntem plebanij rzymskiey graniczy. Tymże funduszem annuaty co rok fl. 100 na potrzeby cerkwi Snowskiey, oznaczoney, w. x. paroch odbiera. Wolny ma wstęp do puszczy Jastrzemblskiey, y wolne robienie na własną potrzebę piwa i wódki, z obowiązkiem na parocha włożonym odprawiania co tydzień dwie mszy za fundatorow y kollatorow. Vidimus fundyszu cerkwi Tereykowskiey z xiąg spraw i. o. x-cia zamku Kleckiego, roku 1630 Iulij 8 dnia czynionego, którym do tey cerkwi włok dwie gruntu y poddanych dwóch nadano; z których jedną tylko włokę ma w possessyi teraźnieyszy w. x. paroch; drugą zaś włokę z poddanemi, przez nieczułość dawnieyszych parochow dwor zabrał, jak wizyty generalne w rokach 1745, 1758, 1761, 1765, 1778, 1784 y 1793 expedyowane y przy mieyscu nayduiące się poswiadczaią.

Przy tey cerkwi aktualnym parochiem jest w. x. Marcin Horbacewicz, urodzony z oyca w. x. Alexandra y Anastazyi Horbacewicza, parocha Łoktyszewskiego, wieku swego lat 62 maiący. Prezentowany od i. w. Rudołtowskiego strażn. w roku 1769, m-ca 9-bra 10 dnia, tudzież od i. w. xięcia Radziwilly, ordynata Kleckiego, w roku 1773 Maja 5 dnia do cerkwi Tereykowskiey wyświęcony i installowany od i. w. Hrebnickiego, metropolity w roku 1781 X-bra 13 dnia w Przylepach; w pomoc prac parochyalnych ma przy sobie syna swego w. x. Teodora Horbacewicza na prowizyą cerkwi Snowskiey od i. Adryana Topor-Butrymowicza, biskupa Kałaminskiego, suffragana całey Rusi metropolitę w roku 1795, miesiąca Augusta 27 dnia wyordynowanego.

Z śladu adnotowanego na wizycie generalney w roku 1798 czynioney, że okazuje się, iż fundusz cerkwi Tereykowskiey niegdyś aktualny, a teraz do cerkwi Snowskiey przyłączoney, ma naydować się w archiwum dyecezalnym metropolitalnym; przeto ażeby w. x. Marcin Horbacewicz, paroch Snowski, [obowiązkiem wszelkich awulsow przysięgi rekuperować pobudzony, o wynalezienie onego z wspomnionego archiwum staranność uczynił, i ten wynalazłszy, zaradziwszy się w mieyscowym urzędzie konsystorskim, jako oraz obowiązki syndyka utrzymuiącym do windykacyi odpadłego z poddanemi gruntu przyzwoitym zabrał się, obowiązaliśmy. Temuż w. x. parochowi, aby często, osobliwie w czasie letnim renowacyą n. sakramentu czynił, ile teraz nadkwitłe cząstki w puszce dostrzegliśmy, a za co przykładnie upomniony y zawstydzony został pod naysurowszemi w podobnych zdarzeniach karami zaleciliśmy. Reperacyą okien cerkiewnych, opatrzenie cmentarza, tudzież budynkow plebanalnych, przypomnieliśmy. Do nauczania ludu parochialnego pacierza] y do spełnienia wszelkich, jakie tylko są właściwe pasterzowi obowiązkow, pobudziliśmy. Na ostatek iżby w teologij moralney czytaniem doskonalił się; metryki parochyalne chrztow, szlubow, pogrzebow w oddzielne księgi wprawić, te sposobem od i. w. pasterza podanym wyraznie y bez abbrewiacyi pisać y utrzymywać niezaniedbał; z tych extrakta co 4 miesiące, charakterem czystym y atramentem czarnym, w oddzielnych arkuszach, w szerokich marginesach wypisywał, y one mieyscowemu p. x. dziekanowi dla przesłania konsystorżowi generalnemu składał. Co aby dopełnionem było p. x. dziekan mieyca dostrzedz iest obowiązanym.

Miasteczko Stwołowicze.

Cerkiew pod tytułem Wniebowzięcia Maryi Panny, w kollacyi dawniey Kawalerow Maltańskich, a teraz i. o. xięcia Michała Radziwiłły, kasztelana Wileńskiego, drewniana, nowa, gątami kryta, z kopułą y krzyżem żelaznym, do którey drzwi, iedne z boku, drugie z frontu pojedyncze, na zawiasach żelaznych. Z babińca do cerkwi drzwi podwóyne, na zawiasach; wewnątrz posadzka

ceglana; stolowanie z tarcic ze wszystkiem nie ukończone; chór bałasowy; okien oprawnych w drzewo 8; drzwi Carskie przed wielkim ołtarzem w kratę drewnianą, obok których zakrystya jedna, gdzie skład apparatow i rzeczy cerkiewnych. Okno jedno bez kraty y opatrzenia; drzwi jedne; druga, w którey ołtarz połamany z obrazem na drzewie malowanym sw. Anioła Stróża y drzwi drugie na zawiasąch żelaznych, oraz okno jedno. Na tych zakrystyach wkoło balasy nad stolowaniem, gdzie z jedney strony obraz Maryi Panny za firanką karmazynową, z drugiey Wniebowzięcie Maryi Panny bez aparencyi żadney.

Ołtarz wielki z obrazow tylko złożony różnych; niżey obraz Maryi Panny, w szacie materyalney z koroną z bisior za firanką gazową maiący. Na mensie drewnianey trzema tuwalniami, obrusem y nakrywadłem płociennym pokrytey Ciborium, ubi asservatur Sanctissimum w puszce cynowey starey, z metalem w gorze srebrnym pozłacanym y kapką materyalną. Antemis j. w-o Wołodkowicza. Poduszka pod mszał; krzyż drewniany; cynowych lichtarzow par dwie sporych y stołowych par dwie. Antepedium malowane.

Ołtarzyk ponośny z obrazem Nayś. Panny y s-ey Barbary, na których różne paciorki.

Srebro, cyna etc.

Kielich srebrny z pateną intus wyzłacany; drugi cynowy sprofanowany; patena srebrna, spora; tabliczka srebrna, miedziana pobielana; obrączka srebrna; ampułek cynowych para; miernica cynowa; turybularz spiżowy; dzwonkow ołtarzowych trzy. Dzwon w kopule cerkiewney kosztem w-o x. parocha przelany.

Apparamenta i bielizna.

Ornat karmazynowy w kwiaty białe, materyi starey; drugi połatlasowy biały; trzeci ciemno-drojetowy z żółtym kitayczanym kołnierzem, wszystkie sine requisitis. Ornat nibiesko-kitayczany z kołnierzem zielonym cum requisitis. Bursa do chorych kamlotowa; alb tkackich z koronami dwie, komż dwie, paskow dwa; kapek materyalnych w depozycie dwie; korporałow trzy; puryfikaterzow trzy; tuwalen różnych wogóle 18. Chorągwi harusowych dwie.

Księgi.

Mszał infolio, trebnik, psałterz, oktoich, zbyt wszystkie stare; ewangelia z naukami polska x-a Korzenieckiego; mowy parochialne, inwentarz ludności; metryki ani dawnieysze, ani teraźnieysze nienayduią się przy mieyscu.

Cerkiew ta bez oparkanienia od Saczewek półmile odległa; obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkółki parafialney, szpitalu funduszowego, oprócz prywatnego domu, w którym się dwie ubogich z jałmużny zyiących miesci.

O połmili we wsi Haciszkach w kollacyi wielm. Haciszkich nayduje się kaplica drewniana, mała, pod tytułem ss. apostołow Symona Judy, do cerkwi Stwołowickiey affiliowana, za konsensem należytym poświęcona: wszelki sprzęt intus własciwych kollatorow, y pod ich dozorem będący maiąca, z exdotacią co rok dawania z folwarkow Haciszcz po beczce żyta na plebana Stwołowickiego, a cztery ośminy na ubogich do szpitalu teyże cerkwi, z obowiązkiem na parocha odprawienia raz w rok w jesieni exekwij y mszy cztery, piątey spiewaney za dusze fundatorow.

Druga o trzy cwierć mile kaplica na mogiłkach w Arabinowszczyznie dla wygody parochian czasu Wielkanocney spowiedzi tam przez parocha Stwołowickiego dla odległości od cerkwi parochialney słuchaiącey się, bez żadney exdotacyi y obowiązku na parocha, jest wybudowana.

Parafia.

Miasteczko Stwołowicze domow 15, wsie: Polennicze—23, Domaszewicze—2, Dorohuby—14, Ciuchuntowicze—22, Zapole—19, Załuże—2, Nowiki—3, Haiszcze—11, Jodorowce—4, Medelowszczyzna — 5, Skuratow—2, Nowosiołki—19, Rybaki—6, Arabinowszczyzna—14, Herniaki—7, Snikowce—3, Miedzianowicze—

23, Michnowszczyzna Zaosie—6, Własy—17, Torczyce—2, Drugie Torczyce—15, Sudary—6.

Wszystkie te wioski przeprawy niemaią żadney; naydalsze o mile, wynoszą domow 328; ludzi do spowiedzi zdolnych: męczyzn 460, niewiast 555, oboiey płci razem 1015, wogóle wszystkich dusz zyiących z niezdolnemi licząc 1396.

Zabudowanie plebanalne.

W folwarku Nowosady zwanym, przez s. p. w-o x. Kazimierza Tumiłowicza wybudowane są: izba z komorą, sieńmi, spiżarnią i piekaręńką; w niey drzwi na zawiasach dwoie, trzecie na biegunie drewnianym; okien srzednich dwie; w komorze małe jedne, pokrycie stare, słomą; gumno obszerne z dwóch dawnieyszych, kosztem teraźnieyszego p. x. parocha powiększone; odrynek 2, chlewow 2, świronkow 2; całe te zabudowanie, prócz gumna reperacyi znaczney potrzebuiące. Sukcessorem zeszłego antecessora zaliczeniem złot. 300, przez p. x. parocha dzisieyszego jest spłacone. W miasteczku Stwołowiczach budynek mieszkalny tytułem plebanij, staraniem p. x. parocha niedawno jest zabudowany, tymczasowie słomą kryty, i po większey częsci nieskończony ieszcze.

Dokumenta y grunta.

Fundusz się nieznayduie, śladu o nim niema, jest tylko dokument na plac y juryzdykę od j. w-o x. Reokura kan. plenipotenta j. w-o Kawalera Maltanskiego 1746 roku wydany, z aktykatą w grodzie Nowogródzkim; drugi od wielm. kommissarzow tegoż kawalera zabezpieczający possessyą tey juryzdyki pod rokiem 1746, wizyty generalne pod rokiem 1746, 1752, 1764, 1768 y 1784, oraz podania pod rokiem 1744 y 1791 czynione nayduią się. Gruntu z possessyi nienaruszoney wywięzuje się, przy plebanij naydującego się włók 4 we dwóch szmatach. Oba między gruntami ziemian do zascianku Szlaszowicz wpieraią razem z sianożęciami. Rez w błoto mieyskie, drugi w błota Torczenie, równie z Slazowickiemi gruntami y sianożęcią wpierają w też błota kończy się, zaś granicząc jednym bokiem z gruntami Torczyckiemi, a drugim od sznurow Sluzowskich i klinem wychodzi w jednym obrębie pod Chwoje, na gumnie Slazowieckim stoiąc. Sianożęci do tego gruntu, wraz pod ogrodem folwarku plebańskiego na wozow trzy. Na Domaszewie sianożęć, wpieraiąca w błoto Kępista na wozow 8. Trzecia Zimnie zwana, wzdłuż po gruncie skarbowym idąca, muronża nay-więcey na wozow 12 wynosząca. Czwarta w błotach na morgow trzy, mięską błotną sianożęcią. Piąta w błotach pod Zahorzem półtora morga w paszy Torczyckiey, za którą wieś Torczyce y Sudany plebanij Stwołowskiey dawniey składali kilka wozow siana. W miasteczku placow 6, z których jedne puste w possessyi plebanalney zostaią; drugie zajęte czterma żydowskiemu domami, za które żydzi od lat 20 violenti modo do skarbu co rok opłacają terragium. Przy tych placach gruntu na półtory beczki y sianożęci na wozow 8 znayduje się. Siedziba, na którey plebania y cerkiew stoi, począwszy od ułeczki, idącey do dworu, bokiem jednym z ulicą Kroszyńską, drugim z rzeką Smolanką graniczy.

Aktualnym tey cerkwi parochiem iest p. x. Floryan Marciniewski, lat wieku swego 45 maiący, z rodzicow w-o x-a Jana y Johanny, parocha Sienieńskiego urodzony, w roku 1783 od j. o. x-cia Michała Radziwiłły, wówczas kasztelana Wileńskiego, prezentowany. A jak poświadcza inwentarz podawczy w extrakcie z akt dziekańskich dekanatu Cyryńskiego pod rokiem 1797 od j. w. Smogorzewskiego wyświęcony y installowany iest w roku 1784 instrumentem na zastępstwo, czyni pomocnictwo dziekanij Cyryńskiey od j. w-o Teodozyusza metropolity zaszczycony w roku...

W osobie, na tem mieyscu nayduiącey się, dwojaki mieści się urząd—pasterza y zastępca dekanalnego. Z dwóch więc pobudek następne zarządzenie zostawić postanowiliśmy. Synod Zamoyski w tytule 2-gim naymocniey obowiązuje pasterzow lud, pastwie swoiey powierzony

nauczać, wszelkiemi ich śrzodkami do cnot pobudzać, potrzebom ich zbawiennym pilnie, nieleniwie y ochoczo zadosyć czynić, przy administrowaniu ss. sakramentow, czyli szafowaniu onych tenże Synod w tytule III y XIV tak dla uniknienia zwykłych od powszechności przymowek zdzierstwa, jako też zmazy swiętokupstwa kar suspensy, klątwy y dalszey woli pasterzującego wyrokow, łagodność y umiarkowanie zachować. Niemniey tenże wspomniony Synod parochom zaleca, ażeby baby, przyjmujące dzieci w przypadku niebespieczeństwa śmierci ważnie dziecię ochrzcić mogli, tych wybrać, intencyi formy chrztu s-o nauczyć y onym podać. Metryki oraz porządne, w oddzielnych trzech księgach z inwentarzem parochialnym według tytułu X. przy każdym mieyscu mieć zarządza. Co wszystko iżby przez p. x-a parocha dopełniono nadal było, a metryki porządne, których nieznaleźliśmy, przynaymnie od początku objęcia parochij swoiey, w ciągu sześciu niedziel od daty ninieyszey, przed konsystorzem generalnym metropolitańskim w. x-a Lit. jako namiestniczym urzędzie pod karami temuż urzędowi zachowanemi prezentować nakazaliśmy. Awulsa fundi, pomniąc na przysięgę, tudzież parochialne odzyskiwać, lud do bractwa nakłaniać, y takowe praevio consensu wprowadzić; o sprzęt cerkiewny nader ubogi, o puszkę srebrną, o oparkamienie cmętarza przez uniżenie pokornych próźb do względnych y łaskawych dobrodziejow, nakłonienie do składek parochialnych staranność, jak bydź może nayprzędszą uczynić; w mszał stary mszę s-o Jana Złotoustego wkleić, okiennicę porządną w zakrystyi dla uniknienia przypadku od złosliwych ludzi niezwłócznie kazać przyrobić; a przy liczney y rozległ parochij, jako z obowiązkow z mieysca oddalającemu się kapłana w pomocnictwo statecznego i przykładnego mieć zastrzegliśmy. Co się zaś sciąga zastępcy dekanalnego, ponieważ ten jest większy, słowa są Synodu Zamoyskiego w tytule IX, jak kto rozumieć może, to jest Pasterzem pasterzow, ma p. x. rządzca dekanatu, jako będącym na czele wszystkiemi przymiotami duchowieństwu przewodniczyć, stosownie do brzmienia instrumentu swego zachować się; klerowi podręcznemu ich obowiązki wrażać, na zgromadzeniach Synodem przepisanych doświadczenia z nauk teologij moralney czynić, do dalszego doskonalenia się ich pobudzać; w postępki wglądać, y też wglądanie instygatorowi przypominać, przestępnych napominać, niepoprawnych urzędowi konsystorskiemu donosić. Na ostatek akta dekanalne inwentarzow, wizyt, porządne utrzymywać; wszelkie rozporządzenia z konsystorza głównego metropolitalnego wychodzące, do niezwłóczney exekucyi przyprowadzać obowiązaliśmy. Co aby dopełnionem było, zwierzchność wyższa mieyscowa ma dostrzedz.

Wieś Lipa.

Cerkiew pod tytułem Protekcyi Nayświętszey Panny, w kollacyi j. wielm. Obuchowicza, podwojewodzica Nowogródzkiego, nowa, murowana, gątami kryta, z kopułą nad wielkim ołtarzem, blachą żescianą pobitą y krzyżem na niey żelaznym. Drzwi do niey wschodnie podwóyne roboty stolarskiey, na zawiasach podwóyno, żelaznych z zasuwką drewnianą. Chor drewniany, malowany, roboty stolarskiey, na dwóch malowanych słupach utrzymuiący się. Stolowanie w cerkwi z tarcic, posadzka ceglana. Pod cerkwią sklep murowany, do którego drzwi futrowane, drewniane, czterma żelaznemi kołkami. Okno jedne w sklepie za kratą żelazną. Po obu stronach wielkiego ołtarza ławki dębowe, snicerskiey roboty, y dwie zakrystij, w których po jednym oknie, z kratą żelazną, drzwi dębowe na zawiasach żelaznych; jedne, gdzie się sprzęt lokuje cerkiewny z zamkiem wnętrznym, drugiey zakrystyi na cmentarz na zawiasach żelaznych, z zamkiem wnętrznym y zaszczepką. Okien białych w szkło oprawnych siedm.

Ołtarz wielki, z obrazem Nayświętszey Panny, na płótnie malowany, na ktorym srebrna szata, koron srebrnych pozłacanych dwie, firanki jedne z kitayki, drugie tureckiey mate-

teryi z falbaną w górze haftowaną. Na mensie murowaney malowaney, trzema tuwalniami pokrytey, antemis i. w. Wołodkowicza, metropolity; obrus, poduszka włóczkowa, nakrywadło płócienne. Lichtarzow dużych cynowych par dwie, mosiężnych para jedna, Ciborium drewniane snicerskiey roboty, w którey asservatur Sanctissimum w puszce sporey, srebrney, intus et extra wyzłacaney; gradusow drewnianych dwa; krzyż drewniany z korpusem mosiężnym. Na obrazie tabliczek srebrnych dwie, obrączek złotych dwie, srebrnych dwie, bisior sznurkow cztery. Obok ołtarza wielkiego, optyką malowanego, dwa ołtarze poboczne, z muru, nieukończone jeszcze, bez obrazow, w których mensy murowane, dwóma tuwalniami, obrusem nakryte. Z tych na jedney ciborium snicerskiey roboty. Lichtarzow dużych cynowych para y krzyż drewniany; na drugiey równie cynowych lichtarzow para iedna y krzyż z korpusem drewniany,

Ołtarzyk ponośny roboty stolarskiey drewniany, malowany, z obrazem Nayświętszey Panny, na którey srebrnych dwie koron i gazowa firanka jedna.

Srebro, cyna, mosiądz.

Kielichow srebrnych intus wyzłacanych 2, z łyżeczką srebrną, koroną srebrną, małą; miernica cynowa; lichtarzow dużych ołtarzowych cyny angielskiey par dwie; turybularz mosiężny; dzwonkow ołtarzowych dwa.

Apparaty i bielizna.

Ornat błękitnego atłasu z kołnierzem materyi francuskiey, na dnie żółtym w kwiaty ze srebrem, z kąpaną, ieden. Dalmatyk z teyże materyi z kolumnami posrzodku atłasowemi błękitwemi, z kąpanką srebrną para iedna; stuł dwie; ornat dyakoński gredytum błękitnego z kąpaną srebrną; bursa y palka atłasu błękitnego; do tego gredytum kapa materyi francuskiey, na dnie żółtym, w kwiaty iedwabne y srebrne bez odmiany z konpaną szeroką srebrną; ornat drugi, atlasu turkusowego, z kołnierżem kitaiczanym w kwiaty, z kompaną srebrną, cum requisitis. Ornat trzeci atłasu czarnego z kołnierzem atłasowym, białym cum requisitis. Dalmatyk do niego żałobnych aksamitu czarnego, z kolumnami posrzodku atłasowemi białemi, koronami jedwabnemi akkomodowanych 2. Stu dwie, orar dyakoński żałobny. Bursa drajetowa czarna. Manipularzow lustrynowych para iedna; atłasowych para jedna, droietowych para jedna. Do tego garnituru kapa drojetowa czarna z koroną jedwabną czarną, akkomodowana z kukardami wstąg gredyturowych białych. Ornat drojetowy żałobny, stary, z białym kołnierzem cum requisitis. Ornat łaciński na aksamicie złotem wyszywany, z kompaną złotą. Manipularzow łacinskich dwa, starych tuwaleń tkackich z koronami w dole siatkowemi dwie, bez koron 2. Alb tkackich z koronami siatkowemi trzy. Komż tkackich 2, humerałow 3, korporałow 4, nicianych paskow 2, firanek kitayczanych starych 2, bursa do chorych, krzyż processyonalny, chorągwi harusowych 2.

Księgi.

Mszał edycyi Wileńskiey in folio, drugi łaciński, ewangeliczka polska, mowy parochalne; metryki chrztow, slubow, pogrzebow od roku 1766 w dwoch księgach, w których y teraznieysze zapisuią się i inwentarz ludności.

Cerkiew ta odległa od Snowia półmile, od Łysici mila. Obrazu cudownego, żadnych relikwij, odpustow, bractwa y szkółki parochialney niema. Szpital dopiero nienayduje się, ale z woli testamentowey s. p. i. w. Obuchowicza, podwojewody Nowogrodzkiego zostawiona dyspozycya na wymurowanie szpitalu y fundusz na utrzymanie życia trzech ubogich. Iakoż już szpital równo z oknami wyprowadzony i taż fabryka utrzymuje się, za dokończeniem którey, wprowadzeniem ubóstwa y uskutecznionym dla onych sposobem życia naydokładniey następna obeymie wizyta.

Parafia.

Wsie: Lipa domow 37. Bojary — 10. Wysoka—40.

Wszystkie te wioski bez żadney przeprawy, naydalsze o wiorst dwie; wogóle wynoszą domow 87. Męczyzn zdolnych osób 164. niewiast 180; wogóle osob zdolnych 344.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą y bokówką, w którey piec kaflany, zielony z kominkiem. Okien szkła białego 4; przez sień, w których spiżarenka z okienkiem. piekarnia z piecem gospodarskim, w krórey okien 4. W całym budynku, krytym gątami, kosztem w. x. parocha erygowanym, drzwi na zawiasach żelaznych sześcioro. Gumno o szesciu sochach; odryna nowa wybudowana. Chlewow dwa y staienka, swironek y warzywnia, słomą kryte, własnym kosztem w. x. parocha są zabudowane.

Dokumenta i grunta.

Fundusz od i. w. Obuchowicza, pod-wojewody Nowogrodzkiego, roku 1782 nowo erygowany, w tymże roku od i. w. Horbackiego, biskupa Pińskiego i Turowskiego, koadjutora metropoliy approbowany, a od i. w. fundatora w aktach grodzkich Nowogrodzkich przyznany y z tych że extraktem wyięty znayduie się. Mocą którego w. x. paroch ma w possessyi włokę jedną we trzy zmiany. Z tych pierwsza Podarewszczyzna zwaną, zaczynaiącą się od gaju, na tym że gruncie leży między drogami do Makarowszczyzny idącemi. Druga tąż granicą wpiera gruntem w miedzę gruntow chłopskich. Trzecia, Klin zowiąca się, biorąca swóy początek koło drogi do Kruhłego idącey, do którey wpiera bokami pomiędzy miedz chłopskich tykająca się, drugim koncem wpiera do drogi do Łysicy idącey. Siedzibny grunt początek swoy od okopu cmentarzowego biorący, wpiera do miedzy skarbowey, bokiem leży do rowu okopanego do paszy, drugim do ogrodzenia plebanalnego. Tymże funduszem w. x. parochowi za administrowanie ss. sakramentow nadgrody brać zastrzeżoną, którenu natomiast roczney annuaty złot 60 oznaczoną, także na obligacyi złotych 100 rocznie, z obowiązkiem dwóch mszy na tygodniu na intencyą fundatorow odprawienia, determinowano udzielnie złotych 140 na dwie solenne exekwije corocznie z pięcio uproszonemi xiężoma, około Wniebowzięcia Panny Maryi, przez trzy dni odprawiać się powinne, teraznieyszemu w. xiędzu parochowi Lipowskiemu iest postąpiono, oraz wosku w rok funtow czternascie na swiatło cerkiewne jęst oznaczońo. Procz takowego unduszu naydują się przy cerkwi wizyty generalne pod rok. 1765, 1778, 1784, 1793 czynione.

Aktualnym tey cerkwi parochem p. w. x. Martynian Homolicki, wice-dziekan Nieswiski 1764 roku od i. w. Iózefa Obuchowicza, podwojewodziego Nowogrodzkiego prezentowany, urodzony z oyca Iana y Maryanny Homolickiego, parocha Zabielskiego, wieku swego lat 56 maiący, w roku 1766 od i. w. Wołodkowicza, metropolity wyświęcony i installowany; w pomoc prac parochialnych ma przy sobie syną swego w. x. Bazylego Homolickiego na prowizią z teyże cerkwi z roku 1793, miesiąca Marca 6 dnia od i. w. Adryana Topor-Butrymowicza, biskupa Kalaminskiego, suffragana całey Rusi w Przylepach wyswięconego.

Domierzając sprawiedliwie szacunek cnocie godnym tegoż znalezliśmy p. x. Martyniana Homolickiego. Nayakuratnieysze dopełnienie obowiązkow parocha, ustaw archipasterskich i powołania, to jedno zostaje nam zalecić, a żeby dalszym ciągiem rządzenia się tey niezdradzał opinij i względów, jakiemi i. w. archi-pasterz chwalebnie upoważnia przymioty, a na które sprawiedliwie p. x. paroch zasłużył. Na domiar zaś woli i. w. archipasterza, zżby sposobem, od nas zostawionym, p. x. paroch odtąd zapisywanie utrzymywał; metryki i onych extrakta co 4 miesiące do p. x.

dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał, obowiązaliśmy. Co iżby zachowane było, p. x. dziekan mięysca ma dostrzedz.

Wieś Ostrowki.

Cerkiew pod tytułem Narodzenia Panny Maryi, w kollacyi ww. Protassewiczow, drewniana, gątami kryta, wspaniała, tarcicami naokoło obita, z trzema kopułami o krzyżach żelaznych, gdzie wschody na chór z tarcic z drzwiami na zawiasach żelaznych y zamkiem wnętrznym. Do cerkwi podwóyne drzwi na zawiasach z zaszczepką. Wewnątrz posadzka y stolowanie z tarcic; ławki po obu stronach stolarskiey roboty; drzwi z boku spore na zawiasach z zamkiem wnętrznym. Okien sześć; z tych dwa za kratą żelazną. Przed wielkim ołtarzem kraty balasowe, przy których laweczki y konfesyonał malowane. W górze krzyż z korpusem; prezbyterium całe malowane. Obok ołtarza dwie zakrystyi z drzwiami na zawiasach, y oknami z zasuwką wnętrzną. Z tych w jedney szafka z sześcią szufladami, nad którą szafa mnieysza do złożenia kielichow.

Ołtarz wielki, snicerskiey roboty, srebrem i złotem adumbrowany, z obrazem z zasuwką N. Panny w szacie srebrney, częścią pozłacaney za firankami sztofowemi w kwiaty srebrne z kompaną srebrną, za którą koron pozłacanych 2; aniołkow srebrnych dwa; wotow srebrnych różney figury sztuk czterdziesci; medal srebrny pozłacany; obrączek srebrnych pozłacanych pięć, białych 2; pierscionkow srebrnych dwa, z pozłotą y kamyczkami cztery, ditto białych 2; pierscionek pozłacany z kamyczkiem; kukarda z ośmiu kamykow jedna, druga na drucikach z paciorek; krzyżyk srebrny z korpusem; ditto tombakowy za szkłem. Gwiazdek srebrnych czternascie; zauszniczek 6, perełek sznurkow 6, kanaczek perłami dużemi przeplatany; koral sznurkow siedmnascie; pierscionkow prezdmętalowych dwa, stargierka z koroną złotą; sygnet szczerozłotny z krwawnikiem; sygnet koronnego złota. Na mensie roboty snicerskiey antemis j. w. Wołodkowicza, metropolity. Tuwalen z koronkami ciękich 3, poduszka y nakrywadło włóczkowe wyszywane. Lichtarzow dużych cynowych par trzy, stołowych para, drewnianych para. Krzyż srebrny spory na postumencie z korpusem, narożnikami y rękojęścią pozłacanemi; krzyż drewniany blachą srebrną pozłacaną powlekany, słoniową koscią z rznięciem sadzony; antepedium sztofowe w kwiaty złote. Cyborium zamczyste malowane, w którem asservatur Sanctissimum,intus et extra pozłacany, gdzie też y druga puszka srebrna intus i częściami extra pozłacana, na kommunikanty rzymskie.

Ołtarz poboczny ieden z obrazem Pana Jezusa za kitaykową białą, z frenzelką około, firanką, gdzie wotow srebrnych dwa. W górze obraz św. Antoniego, na którym koron srebrnych 2, tabliczek srebrnych dwie, pasek srebrny, konikow srebrnych 5, trebki srebrne. Na mensie tuwalen 3, obrus, lichtarzów dużych, cynowych, para. Krzyż z korpusem drewniany; portatel, nakrywadło płócienne; antepedium białe sztofowe

Ołtarz poboczny drugi z obrazem Michała s-go za firankami kitaykowemi podwójnemi. W górze obraz s-go Tadeusza, na którym korona srebrna. Na obrazie Michała s-go zbroja z blachy mosiężney, pobielana; tuwalen 3; krzyż drewniany z korpusem; lichtarzow dużych cynowych para. Antemis, nakrywadło sukienne, Antepedium białe sztofowe. Takoż obraz N. Panny w ramach, na którym koron lamowych dwie, pręczmętalowa z kamykiem szklannym, tabliczka srebrna; obrączek srebnych dwie, pierscionek srebrny, zauszniczek bisiurkowych 5 par, z kamykami zielonemi 3, bisiur różnych sznurkow 10.

Ołtarzyk ponośny z obrazem Nayswiętszey Panny, różnemi paciórkami y wstęgami ozdobiony.

Srebro, cyna etc.

Monstrancium srebrne, w promieniach, całkiem pozłacane. Kielichow srebrnych, z któ-

rych dwa intus, trzeci extra wyzłacane z patenami. Łyżeczka srebrna. Vasculum do chorych srebrne z łyżeczką intus wyzłacane. Miernica cynowa. Ampułek cynowych par trzy; tac 2; turybularz srebrny; dzwonkow ołtarzowych cztery. Dzwonow dużych w dzwonicy trzy. Lustro porządne na wielkim ołtarzu.

Apparaty y bielizna.

Ornat jeden złotogłowowy, ceglasty, z kołnierzem różowym; drugi granatowy złotogłowowy; trzeci atłasowy, biały; czwarty adamaszkowy różowy z kołnierzem różowym; piąty popielaty, materyalny, z kolnierzem kitaykowym różowym; sztósty sztofowy zielony; siódmy sztofowy żółty z kołnierzem białym; ósmy lamowy różowy z kompaną srebrną; dziewiąty lamowy biały, nowy, z kompaną zlotą; dziesiąty fioletowy z kołnierzem lamowym różowym; jedenasty tufinowy popielaty z kołnierzem atłasowym, w paski; dwónasty gredyturowy popielaty; trzynasty adamaszkowy niebieski w kwiaty złote z galonem złotym; czternastuy i 15-ty droietowe z kołnierzami białemi, atłasowemi y dwóma dalmatykami teyże materyi, żałobne. Wszystkie cum requisitis. Pierwszy i drugi na reperacyą do innych ornatow obrócony. Alb tkackich z koronkami cztery; humerałow 4; korporałow 12; puryfiikaterzów 15; bursa do chorych; antepedjum różowe, kitayczayne, w kwiaty; komż tkackich z koronkami dwie; komeżek kużelnych 2; umbraculum z białey kitayki, srebrem wyszywaney. Całun sukna czarnego z wyszywaniem białym. Chorągwi kitayczanych dwie, harusowych starych dwie, Bałdakim materyalny.

Księgi.

Ewangelija prestolna, in folio, pisana, w aksamit oprawiona, na którey z jedney strony srebrnych pozłacanych tabliczek 5, z drugiey pukłow srebrnych pozłacanych 5, z zaszczepkami także srebrnemi, pozłacanemi. Mszał Wileńskiey edycyi. Ewangeliczka polska z naukami x-dza Korzenieckiego; trebnik, agętka, inwentarz ludności parafij; metryki naydawnieysze od roku 1712, teraźnieysze w trzech księgach. Cerkiew ta oparkaniona, od Załuża półtory mili odległa. Obrazu cudownego, relikwij y odpustow, szkółki parafialney y szpitalu niema.

Bractwo pod tytułem Narodzenia Panny Maryi w roku 1793 approbowane nayduje się. Brackich przychodow i rozchodow utrzymuje księge y officyalistow ma swoich. Po obrachowaniu się kalkulacyi nayduje się teraz w karboni złotych 55.

Na cmentarzu przy tey cerkwi stoi kaplica murowana, gątami i dachówką pokryta, bez żadney wewnątrz ozdoby, pod którą sklep murowany. O ¼ mile we wsi Niedźwiadka nayduje się kaplica pod tytułem Wniebowstąpienia Pańskiego, affiliowana, wewnątrz przyzwoicie y zupełnie w requisita opatrzona, nieoparkaniona, bez żadney exdodacyi, pod dozorem dworu, do którey paroch za rekwizycyą tylko i uproszeniem zjeżdża ze mszą. Druga o ćwierć mile w Jabłonowszczyznie, drewniana, pod tytułem s-o Elijasza, wyreperowana y za instrumentem konsystorza generalnego metropolitalnego w. x. Lit-o w roku 1797 poświęcona, dla wygody szczegolnie dworu postawiona, bez żadney exdotacyi.

Parafia.

Wsie: Ostrowki domow 32, Proscie—34, Jabłonowszczyzna—19, Pawłonowszczyzna—19, Niedźwiadka Wielka—35 y Niedźwiadka Mała domow 12.

Te wszystkie wioski bez przepraw, naydalsze o półmili; liczą domow 151; męszczyzn do spowiedzi zdolnych 302, niewiast 286, oboiej płci 588.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą y spiżarnią z piecem kaflanym Szwedzkim, w których drzwi troje,

okien dużych 3; stol z tarcic; podłoga z gliny. Przez sień piekarnia z piecem gospodarskim; przy niey bokówka, do którey drzwi na zawiasach żelaznych 2, okień 3. W sieniach sklep kamienny, do którego drzwi na biegunie. Cały ten budynek z drzewa brusowanego, słomą kryty, wprzódy przez dwór erygowany, a teraz przez w. x-a znowu opatrzony. Gumno nowe o szesciu sochach. Obora kwadratowa, swirnow dwa: jeden dranicami kryty; te zabudowanie słomo kryte, za dodaniem przez teraznieyszego w-o x-a parocha szuł, kluczow, soch y drzewa kosztem jest restaurowane. Odryna stara, słomo kryta y reperacyi potrzebująca, funduszowa.

Dokumenta y grunta.

Funduszu udzielnego tey cerkwi niema. Z działu tylko maiętności Ostrowek między w. pp. Protasewiczami w roku 1581 czynionego, a extraktem z ksiąg ziemskich roku 1582 wyiętego, w kopij przy cerkwi nayduiącego się, wyswiecasie gruntu przy tey cerkwi z sianożęciami włok 5. Pierwsza włoka między gruntami chłopskiemi około Pieszczuka zwana. Druga w Nowinach, także między chłopskiemi gruntami; 3-cia z jedney strony od pana Krzysztofa Protasewicza, drugiey od pana Troski uroczyszczem Kisielowszczyzna mianowana. Czwarta w Pryńszczyznie cała w zaroslach, takoż nawoz z ogrodami wkoło plebanij od dworu Adama Protasewicza do drogi do wsi idącey, sianożęci na morgow 10; w Jabłonowszczyznie, w maiętności teraźnieyszego w. j. p. Miżeiwskiego. Co poświadczają wizyty generalne pod rokami 1740, 1784 y 1793.

Aktualnym parochiem tey cerkwi jest w. x. Marcin Zalewski, lat wieku swego 49 maiący, z rodzicow Dymetryusza y Eufrozyny parocha Szydłowieckiego urodzony, od j. w. Horbackiego biskupa Pińskiego, w roku 1782 wyświęcony, od ww. j. pp. Protasewiczow, dziedzicow Ostrowek w roku 1789 prezentowany, a w roku 1797 8-bra 13 w urzędzie namiestniczym generalnym metropolitalnym w Grodnie został installowany. Pełni obowiązek instygatora.

Znalazłszy nayzupełnieyszy w cerkwi porządek, sprzęt nieubogi i onego należytą konserwę; samego zaś w. x. rządzcą nayistotniey dopełniającego obowiązki powołania y stanu, niemniey posiadającego umiejętności teologij moralney, ażeby następne rządzenie się podobnym zasługiwał na zaletę dla siebie nieprzestawał, zachęciliśmy. A jako w obowiązkach examinatora i instygatora będący, iżby jednego bezustronnie, drugiego czule i pilnie dopełniając i jak do tych czas dostrzegaiąc w postępki życia i obyczajow tak podręcznego sobie kleru, jako też cywilnych osob ścisle wglądaiąc upominał, bez poprawy będących y posłuszeństwa wyższey żwierzchności donosił, na zgromadzeniach y kollokwiach miesięcznych zebranemu klerowi wszelkie przypadki rozwiązywał y zdolność każdego respective adnotował, słowem co urząd każe nayzupełniey domierzał, metryki parochialne sposobem od j. w-o archipasterza podanym zapisywał, y tych extrakta co 4 miesiące p. x. dziekanowi mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał, obowiązaliśmy. Co aby zachowano było p. x. dziekan mieysca ma dostrzedz.

Wieś Załuże.

Cerkiew pod tytułem s-o Jerzego w kollacyi j. oo. xiążąt Radziwiłłow drewniana, stara, gątami kryta, o jedney wśrzód większey i dwóma po bokach mnieyszemi kopułami. Wchodząc do babińca drzwi na zawiasach żelaznych z zamkiem wnętrznym, gdzie stolowania niema i podłogi. Drugie drzwi do cerkwi na zawiasach żelaznych, w którey podłoga y stolowanie z tarcic; ambona i kratki przed wielkim ołtarzem roboty stolarskiey. Zakrystya za ołtarzem, w którey skrzynia bez okucia do składania apparatow. Okno jedne za kratą żelazną.

Ołtarz wielki malowany optyką, z obrazem N. P., na którym firanek kitayczanych par 2, koron srebrnych 2, krzyżyk y sygnet srebrne. Na mensie roboty stolarskiey ciborium takieyże

roboty, w którym asservatur Sanctissimum w puszce srebrney sporey, zewnątrz wyzłacaney. Tuwalen 3, obrus, antemis j. w-o Hrebnickiego metropolity, nakrywadło płocienne; antepedium karmazynowe z galonem srebrnym. Lichtarzow dużych cynowych par 3, stołowych para 1. Krzyż drewniany z korpusem cynowym.

Ołtarzyk poboczny stolarskiey roboty jeden z obrazem N. P., na którym szata materyalna; koron srebrnych 3; wotow srebrnych 12; zauszniczek galanterowych par 2; bisiurkow sznurkow 3 y kitayczane firanki. Mensa drewniana, na którey obrus; tuwalen 3; antemis j. w-o Hrebnickiego metropolity; krzyż drewniany z korpusem. Lichtarzow cynowych par dwie; antepedium papierowe malowane.

Ołtarz poboczny drugi z obrazem s-o Jerzego za płócienkową firanką, na którym korona srebrna. Mensa roboty stolarskiey dwóma tuwalniami y obrusem pokryta, na którey lichtarzow cynowych para; krzyż drewniany, antepedium kartunowe.

Ołtarzyk processyonalny z obrazami po iedney stronie N. P., po drugiey—s-o Antoniego bez żadney akkomodacyi.

Srebro, cyna, et cet.

Kielichow srebrnych z patenami, intus wyzłacanemi dwa; gwiazda od pateny srebrna; łyżeczek dwie srebrnych; monstrancium srebrna, w większey części pozłacane. Vasculum do chorych srebrne, intus wyzłacane. Ampułek cynowych para; dzwonkow ołtarzowych par dwie; miernica cynowa; kadzielnica mosiężna; krzyż mosiężny, niegdyś pobielany. Dzwonow na dzwonnicy 3.

Apparaty y bielizna.

Ornat kitayki żółtey mieniacy bez odmiany z galonem szychowym białym, nowy, cum requisitis. Drugi kitaykowy w kwiaty na dnie białym; trzeci drojetowy czerwony; czwarty adamaszkowy; piąty kamlotowy żałobny—wszystkie cum requisitis. Alb tkackich z humeratami 4, paskow 6; korporałow 4, komża jedna. Bursa do chorych, baldakim w kolorze siarczystym kitaykowy. Chorągwi harusowych trzy.

Księgi.

Mszał edycyi Wileńskiey in folio nowy, ieden, drugi stary; mszalik mały prazdniczny, trebnik, jarmołoy, ewangelia strasna, weliczanie; nauki x-a Korzenieckiego; mowy parochialne, metryki dawnieysze w trzech księgach od roku 1710; teraźnieysze w księdze jedney na trzy części podzieloney, inwentarz ludności parafij.

Cerkiew ta nieoparkaniona, od Horodziejowa dolnego milą odległa. Obrazu cudownego, relikwij żadnych, odpustow żadnych niema. Szkółka parochialna y szpital nie z funduszu utrzymuie się. Bractwo zdawna przy cerkwi wprowadzone nayduie się, approbaty nieokazało, wporządku, ile możności, utrzymuje się. Dochodu innego niema nad własne składki do karbony tegoż bractwa po złotemu przez bratczykow, chóc nieregularnie wnoszące się; do składek takowych procz officyalistow brackich nikt prawa niema; według których wyznania y obrachowania do następney przy wizycie kalkulacyi złotych 6 nayduje się w karbonie.

O milę od cerkwi, we wsi Lubnie przez włoscian, parochian tamteyszych wybudowana jest kaplica, exdotacyi niemająca, do którey gdy namierzony fundusz prawnie uczyniony będzie, we wszystkich artykułach poslednieysza wizyta wyświetli.

Parafia.

Wsie: Załuże domow 39, Wieząterow—33, Skomoryszki—39, Lubno—19, Zaścianek Załuża—6.

Te wszystkie wioski bez przepraw żadnych, naydalsze o milę, wynoszą domow 136. Męszczyzn do spowiedzi zdolnych 237, niewiast 186, wogóle osob 423 zdolnych.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą y piecem kaflowym zielonym. Przez sień — piekarnia z bokówką y swiron nowy, dranicami kryte. Swironek zaś, staynia, chlewow dwa, gumno, odryna, łaźnia y chlewek mały słomą kryte. Cała ta budowla kosztem rządzcy oparkaniona y opatrzona.

Dokumenta y grunta.

Podług wyrazu wizyt dawnieyszych fundusz j. oo. xiążąt Radziwiłłow in archivo metropolitano nayduje się, którym, jak possessya dowodzi, nadanego przy plebanij nayduje się gruntu półtory włoki we trzy zmiany. Pierwsza siedzibna jednym bokiem miedzy Józefa Szafluty, drugim Macieja Lichodzieiewskiego tykająca się, końcem jednym w granicę gruntow Mirskich, a drugim w rzekę Niemen wpieraiąca. Druga zmiana pomiędzy tychże chłopow wpiera końcem jednym w grunta Mirskie, a drugim w granicę Witaczanowską. Trzecia zmiana, Hołoczko zwana, pomiędzy temiż pomierznikami wpiera w grunta Mirskie y w granicę szlachty Załuskiey. Co y wizyty generalne w datach 1719, 1752, 1755, 1765, 1784, 1778 y 1793 r. czynione, a przy cerkwi nayduiące się poświadczaią.

Administratorem tey cerkwi w. x. Hieronim Piotrowski, wieku swego lat 34 maiący, urodzony z oyca w-o x-a Alexandra y Heleny, parocha Dziedzickiego, wyświęcony od j. w. Horbackiego, biskupa Pińskiego y Turowskiego w roku 1785 m-ca 8-bra 2 dnia, prezentowany od j. o. xięcia Karola Radziwiłły, wojewody Wileńskiego, roku 1788 m-ca 8-bra 2 dnia, administracyi termin z konsystorza generalnego metropolitalnego wydaney 12 Januaryi 1798 roku zakończył się. W granicach parafij Załuskiey, w teyże wsi na gumnie wolnym czynszowym szlachty ordynackiey mieszka tymczasowie w. x. Floryan Popowski, wyświęcony od j. w-o Adryana Topor-Butrymowicza, biskupa Kalamińskiego, suffragana metropolitalnego całey Rusi, w roku 1795 m-ca Februaryi 12 dnia, na prowizyą cerkwi Gorno-Horo-Dziejowskiey, który za wiedzą urzędu foralnego metrop. Nowogród. utrzymuje kapelanią j. w-o Metaniawskiego generała przy kaplicy łacińskiey, tamże nayduiącey się, a w parafij Gorno-Horo-Dziejowskiey położoney. Zaś w plebanij od tygodni dwóch w. x. Piotr Sieniewski prowizor cerkwi Cyryńskiey ztąd uwolniony do dalszey woli urzędu mieyscowego konsystorskiego nayduie się, wyświęcony od j. w. Bułhaka, biskupa Turowskiego, datta w Torokaniach 1798 roku Apryla 4 dnia.

Że cerkiew ku ruinie nakłoniona, do reperacyi niezgodna, przeto staranność o nową cerkiew przez supplikę do j. oo. xiążąt kollatorow w. x-a rządzcy nakazaliśmy. A w przypadku niezadosyć czynienia pod niechybnym interdyktem zastrzegliśmy; temuż oraz w. x., jako oddawna prezentowanemu, a do instytucyi niezabieraiącemu się, za poprzedniczemi z prawa solennościami w czasie niezwołocznym o pomienioną installacyą w urzędzie namiestniczym konsystorza generalnego metropolitalnego w. x. Lit. dopraszać się przypomnieliśmy; cmentarz oparkanić, książkę bracką sporządzić; dla tegoż bractwa approbatę od należney zwierzchności wyiednać. Mszę s-o Jana Złotoustego w mszał drugi wkleić; puszkę wewnątrz, porozumiawszy się z bractwem, z ich karbony expensem pozłocić obowiązaliśmy. Dalsze dopełniać obowiązki, jako to: lud, sobie powierzony pacierza, artykułow wiary w dni niedzielne i swiąteczne zgromadzony nauczać, nabożeństwo regularnie utrzymywać, w też dni nigdzie nie absentować się, a bez nabożeństwa Domu Bożego nie zostawować, w spokoyności, skromności, y ze wszystkiemi bez potrzebnych pieniactw y kłotni unikaiąc w trzezwości y przykładzie dobrym zachować się; metryki sposobem od j. w-o archipasterza podanym zapisywać, y z tych extrakta co 4 miesiące do p. x. dziekana mieysca ku przesłaniu generalnemu konsystorzowi komportować nakazaliśmy. Nakoniec za przedłużenie czasu, w którym bez prorogaty Ss. sakramenta administrować ważył się, nayprzykładniey upo-

mniawszy i ukarawszy, iżby od daty ninieyszey w ciągu tygodni czterech, gdzie z prawa należy administracyą uzyskał, zaleciliśmy, a do tego zamiaru wolność administrowania Ss. sakramentow daliśmy. Gruntownieysze czytanie ksiąg teologij moralney, bywanie na konferencyach y doświadczeniach kwartałowych wraziliśmy. Co aby uskutecznionem było p. x. dziekan mieysca dostrzedz jest obowiązamy.

Wieś Dolny Horodziey.

Cerkiew pod tytułem Zesłania Ducha S-o w kollacyi i dobrach w. j. p. Brochockiego, szambelana, drewniana, do reparacyi cale niezdatna, gątami kryta, o jedney kopule z krzyżem żelaznym. Drzwi do babińca na zawiasach żelaznych; w cerkwi podłoga y stolowanie z tarcic; ławki roboty stolarskiey; okien w drzewo oprawnych pięć. Chor i kraty przed ołtarzem balasowe.

Ołtarz wielki snicerskiey roboty malowany, z kolumnami, blachą żeścianą obitemi, z obrazem N. Panny, za firankami atłasowemi. Mensa roboty stolarskiey, na którey tuwalen dwie; antemis j. w-o Hrebnickiego metropolity; obrus, poduszka i nakrywadło stare harusowe. Ciborium roboty stolarskiey zamczyste, w którym asservatur Sanctissimum w puszce cynowe. Lichtarzow drewnianych par trzy; krucyfix drewniany z korpusem drewnianym. Antepedium stare z kobierca Perskiego.

Ołtarzów pobocznych dwa. Jeden z obrazem N. Panny bez żadney apparencyi. Drugi s. Józefa, przy którym mensa prosta, bez żadnego nakrycia y ozdoby.

Srebro, cyna etc.

Kielich srebrny z pateną intus et extra wyzłacany. Miernica cynowa iedna. Taca z ampułkami cynowa. Turybularz mosiężny, stary. Dzwonkow ołtarzowych dwa y dzwonow w dzwonicy miernych trzy.

Apparamenta i bielizna.

Ornat materyalny z kołnierzem drojetowym, drugi włoczkowy w kwiaty białe, trzeci takoż materyalny, wszystkie cum requisitis, jeszcze do używania nieco zdatne. Alb tkackich z humerałami dwie, paskow dwa, korporałow trzy, puryfikaterzow sześć; bursa do chorych; chorągwi harusowych starych trzy.

Księgi.

Mszał edycyi Wileńskiey in folio, zbyt podarty. Mszał in folio Supraslski, nowy, własny w. x-a parocha, trebnik, oktoich, psałterz, jarmołoy pisany. Ewangielia polska. Meteryki chrztow, slubow y pogrzebow w jedney księdze, naydawnieysze od roku 1778, w którey y teraźnieysze zapisuią się. Inwentarz ludności parafij.

Cerkiew ta zewnątrz y wewnątrz w ozdobach, zbyt stara, bez oparkanienia; odległa jest od Horodzieja-Gornego półmili. Obrazu cudownego, relikwij żadnych, odpustow, szkółki parafialney, szpitalu y bractwa niema.

O ćwierć mile blisko dworu Podlesia w majętności w-o Ignacego Bykowskiego, kommissarza województwa Nowogródskiego, nayduje się kaplica pod tytułem Tróycy Przenayświętszey, do cerkwi Horodziejowskiey afiliowana, za konsensem należney zwierzchności poświęcona; nowym funduszem, lubo jeszcze nieprzyznany, przez tegoż w-o Ignacego Bykowskiego regenta w roku 1794 m-ca 7-bra 29 dnia uczynionym, exdotowana, podług którego od summy na teyże majętności Podlesiu wiecznemi czasy złotych polskich tysiąc, wniesioney y zabespieczoney, procentu złotych piędziesiąt, rownie wiecznemi czasy parochom cerkwi Horodziejowskiey corocznie oznaczonego, teraźnieyszy w. x. paroch odbiera; a obowiązki tymże funduszem włożone, to jest przez połroka co piątku każdego, przez drugie zaś półroka, raz na miesiąc w niedzielę ze mszą s-tą do teyże kaplicy zjeżdżając, dopełnia.

Parafia.

Wsie: Horodziey domow 27. Dereczyniec—8. Podlesie—17.

Cała ta parafia naydalsza o czwierć milę. składa się z domow 52. Ludzie do spowiedzi zdolnych mężczyzn 114. niewiast 81; wogóle z osob 195.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z dwóma komorami i piecem kaflanym zielonym, z kominkiem, w którey drzwi na zawiasach żelaznych; podłoga z gliny; okien dwie. Przez sień—piekarnia z piecem gospodarskim. Swirnow dwa, staynia; chlewow dwa, gumno, odryna y warzywnia. Całe te zabudowanie słomą kryte y płotem opasane, są kosztem własnym w. x. parocha postawione.

Dokumenta y grunta.

Fundusz tey cerkwi przez ww. Marcina y Felicyanny Chaleckich, starostow Nowosielskich czyniony roku 1719 in originali w archivum metropolitalnym nayduje się, extrakt tylko jego jest przy mieyscu. Mocą tego funduszu nayduje się przy plebanij gruntu—w jednym mieyscu włok dwie, końcem jednym do granicy Ostrowickiey, drugim do gruntow skarbowych wpierające, bokiem zaś jednym od sciany Ostrowickiey, drugim od gruntow chłopskich leżące. Item włoka jedna oddzielna pod wsią Nową, końcem jednym granicy Ostrowickiey, drugim do wygonu, bokiem zaś jednym od gruntow skarbowych, drugim zaś do chłopskich tykaiąca się. Połwłocz takoż z sianożęcią pod Pisarzewszczyzną, na którey dwóch poddanych niegdyś funduszowych mieszkało, od granicy Ostrowieckiey do Kamieńca ciągnący się. Takowi poddani jeszcze przed laty 80 jak ich familia cała wygasła, od plebanij odpadli, a grunt w possessyi parochow. Nakoniec połwłocz w Dereczynach z sianożęciami. Oddzielney sianożęci włoka jedna pod wietrznym młynem, poczynaiąca się od granicy Ostrowieckiey, a kończąca się do rowu y sianożęci skarbowych. Z gruntow tych połwłocz jeden w. kollator, jako od plebanij odlegleyszy, zamienił na półwłocz bliższy gruntow plebanalnych w dobroci niepodleyszy. Dalsze dokumenta, mieyscowi służące, wyswieltają wizyty generalne 1752. 1761 oraz 1794 m-ca 7-bra 29 dnia y list na przyznanie funduszu na kaplicę w Podlesiu od w-o Bykowskiego, tudzież y fundusz tenże; nadto wizyta generalna pod rokiem 1793 odprawiona.

Aktualnym tey cerkwi parochiem jest w. x. Jerzy Słauta, lat wieku swego 38 mający z rodzicow w. x-a Stefana y Maryanny parocha Lubieszyckiego urodzony; prezentowany od w-o Jerzego Mitarnowskiego starosty Streypuńskiego, wówczas kollatora, w roku 1778, wyświęcony zaś y installowany od j. w. Szeptyckiego metropolity w roku 1778, Augusta 26 dnia, we Lwowie.

Do pomocy prac duchownych nayduje się w. x. Jan Słauta prowizor cerkwi Dolnohorodziejewskiey, wyświęcony od j. w. Lissowskiego archybiskupa Połockiego, w Struniu 1796 roku m-ca Februaryi 14 dnia, lubo archidyecezanin metropolitalny y w teyże archidyecezyi z konsystorza generalnego, w Grodnie agituiącego się, dekretem habilitatis zaszczycony był i pro suscipiendis ordinibus do własnego pasterza odesłany został.

Po zwizytowaniu cerkwi, przeyrzeniu oney wszystkich mobiliow, jako w ruinie będącey, tę godną interdyktu bydź uznaliśmy, i pewnieby do onego przystąpiono, gdybysmy ww. kollatorow przykładną bogoboynością y publiczną o chwałę Boga gorliwością zaszczyconych tym czasowie o niezwłóczne pokrycie i jak bydź może opatrzenie oney, a po dwóch latach wymurowanie nowey cerkwi zabespieczonemi nie byli, o skutek tylko tey nadziei, iżby w. x. paroch do pomienionych kollatorow własnych swych prózb uniżać nieprzestawał, zaleciliśmy. Temuż oraz w. x-u parochowi ażeby według stanu y powołania swego, lud, pastwie swey powierzony, artykułow wiary y wszelkich srodkow, do zbawienia potrzebnych nauczał;

nabożeństwo w dni niedzielne i świąteczne regularnie utrzymywał, mowy parochialne do każdey ewangelij zastosowane ludowi zgromadzonemu czytał, w posługach parochialnych y administrowaniu ss. sakramentow był nieleniwy, za szafowanie tychże ss. sakramentow unikaiąc porozumienia zdzierstwa, którę wszystkiemi ustawami zastrzeżone, a za które Synod Zamoyski, już to suspensą, już innemi karami woli pasterzującego zachowanemi, już nakoniec klątwą, jak w Tyt. III y IX wyraża się grozi, wymagania zakazaliśmy. Nad to w trzezwości, skromności, spokoynosci obcowaniu przewodniczyć, bielizny ołtarzowey zastarać się; dokumentem na zamiany przez w-o kollatora półwłok zabezpieczyć y przy mieyscu konserwować; o przyznanie funduszu na kaplicę Podleską w-o Regenta, y ten do approbaty, gdzie z prawa należy podać—obowiązaliśmy. Na ostatek, ażeby odtąd metryki parochialne, stosownie do sposobu j. w. Pasterza podanego zapisywał, a extrakta onych każdego na oddzielnych arkuszach rodzaiu co 4 miesiące do p. x. dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał; w teologij moralney doskonalił się y dowody doskonałości takowey, bywaiąc na doswiadczeniach miesięcznych y kwartałowych czynił, nakazaliśmy. Co aby dopełnionem było p. x. dziekan mieysca dostrzedz jest obowiązany.

Wieś Górny Horodziey.

Cerkiew pod tytułem Przemienienia Pańskiego i N. Panny Bolesney, w dobrach ww-ch Marcinkiewicza pisarza Grodzkiego Nowogródzkiego y Korbuta sędziego ziemskiego Nowogródzkiego, drewniana, gątami kryta, w dachu zbyt przeciekająca, w kopule opadłey, cała do ruiny y upadku nachylona, drzwi do babińca na zawiasach żelaznych z zamkiem wnętrznym, drugie do cerkwi także na zawiasach żelaznych, gdzie podłoga i stolowanie z tarcic. Okien siedm. Ławki po obu stronach roboty stolarskiey. Chór y kratki przed wielkim ołtarzem balasowe.

Ołtarz wielki częścią snicerskiey roboty, stary, malowany, z obrazem Nayśw. Panny, wyrażającym ukoronowanie. Mensa drewniana prosta, trzema tuwalniami y obrusem pokryta, na którey ciborium zamczyste, malowane, gdzie asservatur Sanctissimum w puszce srebrney; antemis j. w-o Szeptyckiego, metropolity, poduszka, lichtarzow dużych cynowych par dwie, stołowych para; krucyfix drewniany, malowany; antepedium drewniane, połamane.

Ołtarz poboczny ieden z obrazem Nayświętszey Panny, na którym koron srebrnych dwie, szata lamowa za firankami jedną muslinową, drugą kitayki mieniącey, trzecią atłasową. Mensa drewniana dwóma tuwalniami y obrusem pokryta, na którey lichtarzow drewnianych par trzy, krucifix drewniany, antepedium drewniane stare.

Ołtarz drugi poboczny z obrazem Nayświętszey Panny Zwiastowania. Na mensie tuwaleń dwie, lichtarzow drewnianych par dwie.

Ołtarz trzeci Świętey Barbary z kościołka wzięty. Na mensie drewnianey tuwaleń dwie, lichtarzow drewnianych par dwie, antepedium materyalne stare.

Srebro, cyna, etc.

Kielich srebrny z pateną intus et extra wyzłacany ieden, kielich cynowy z pateną cynową. Vasculum do chorych z łyżeczko intus wyzłacane; miernica cynowa, ampułek cynowych para. Dzwonkow ołtarzowych z kaplicy s. Barbary wziętych dwa; dzwon duży na cmentarzu w widłach. Kielich srebrny drugi, z trzema srebrnemi tabliczkami, oddany iest do zrobienia puszki srebrney, dotąd ieszcze w robocie będącey. Dzwon do Ludwisarza do przelania dany ieszcze nie wykupiony.

Apparamenta y bielizna.

Ornat tufimowy bez rekwizytow stary, ieden. Ditto parfirowy, saladynowy, cum requisitis ieden, ornat łacinski cum requisitis atłasu niebieskiego, z kaplicy S. Barbary do schowania ulo-

kowany. Alba Szwabska jedna, tkackich z humeralami dwie, korporałow trzy. Puryfikaterzow 6. Paskow dwa. Bursa do chorych, chorągwi harusowych starych dwie.

Księgi.

Mszał Wileńskiey edycyi przystary, Trebnik, mowy parochialne, Ewangelia Polska. Metryki naydawnieysze od roku 1783 w trzech księgach; teraźnieysze w dwóch porządnie oprawnych. Inwentarz ludności parafij nienayduje się. Mszał łaciński nowy z kaplicy S. Barbary.

Cerkiew ta bez oparkanienia, od Lipy milą odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkołki parafialney, szpitalu y bractwa niema. O milę od cerkwi we wsi Osipowszczyznie w dobrach j. w-o Rafała Mitarnawskiego sędziego ziem. Nowogródzkiego, kosztem dziedzicow, wybudowana kaplica nayduje się bez exdotacyi żadney, jedynie dla wygody dworu, do którey za nastąpioną tylko prożbą ze mszą s. zjeżdza w. x. rządca. Druga także w granicach parafij o milę w Horkach we dworze tegoż j. w. Mitarnawskiego drewniana, równie nie exdotowana i pod rządem dziedzica zostająca.

Parafia.

Wsie: Horodziey Górny domow 28, Horodziey P. Korbutta—16, Osipowszczyzna—15, Worotyszcze — 17, Horodziey Zarzecze—11, Horki—10, Korycin—1.

Te wszystkie wioski bez przepraw naydalsze o milę leżą. Domow 106. Ludzi zaś do spowiedzi zdolnych męszczyzn 200, niewiast 199, wogule zdolnych osob 399.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z drzewa brusowego z komorą z piecem Szwedzkim kaflanym zielonym y kominkiem, gdzie wchodząc drzwi na zawiasach żelaznych z klamką żelazną, podłoga y stolowanie z tarcic; okień szkła białego szyb dużych, w drzewo oprawnych trzy w izbie pierwszey, w komorze jedno, z którey drzwi takoż na zawiasach żelaznych do spiżarni, w którey po lewey stronie drzwi do wschodow na górę idących iedne, drugie obok tych do sieni, trzecie do ogrodu, czwarte do komory, po drugiey połowie budynku już będącego, wszystkie na zawiasach żelaznych. Wsrzod spiżarni drzwi podwóyne do sklepu, gdzie zstępuiąc w doł po schodach drzwi takoż podwóyne na zawiasach żelaznych, za któremi sklep murowany wygodny; z wspomnioney komory w którey stolowanie z tarcic okień szkła drobnego 3. Drzwi do izby pierwszey na zawiasach żelaznych w którey piec kaflany zielony z kominkiem, stolowanie z tarcic, okień szkła drobnego trzy. Drzwi na zawiasach żelaznych wychodząc z niey do sieni, z których drzwi podwóyne na zawiasach na dziedziniec futrowane. Cały ten budynek nowy, strukturą porządną stawiony, gątami kryty. Obora o sześciu sochach nowa, słomą kryta. Browar nowy, w nakryciu dranicami już kączący się, oraz zrąb budynku dla czeladzi obszerny, równie w zamiarze kończenia będący. Całe te zabudowanie kosztem własnym w-o x-a parocha iest wystawione. Gumno y odryna, oraz swironek stary, słomą kryty wystawione były p. w. x. Wołłosewicza ad od jego teraźnieyszemu rządcy ustąpiony. Sadzawka nowa, niedawno wykopana kosztem w-o x-a parocha. Cała ta budowla płotem iest opasana.

Dokumenta y grunta.

Fundusz tey cerkwi od ww-ch Alexandra y Andrzeja Kurzieniewskich w roku 1644, m-ca Junij 7 dnia nadany. Autentyk in archivo metropolitano, kopia zaś onego przy cerkwi nayduje się. Podług takowego funduszu w. x. paroch possyduje włok dwie w jednym obrębie, obok którego półwłok od w-o Kazimierza Malewskiego do kościoła s. Barbary funduszem nadany leży, którym oraz annuaty zł. 25 z obowiązkiem każdey suboty odprawienia mszy s. za fundatorow oznaczoney od lat już dziesięciu w. x. paroch od kollatora nie odbiera. Puł-

włocz wspomniona staraniem w-o x-a parocha przez proceder od w-o Mitarnawskiego star. Streypuńskiego nazad fundo odzyskana, rownie jak y dwie powyższe włoki razem połączone jednym bokiem od granicy gruntow wielm. j. Pana Hippolita Mierzejewskiego, drugim od gruntow w-o Mitarnawskiego star. Str. leżące, poczynające się od rzeki Horodzieyka zwaney, a konczącey się i wpierająca do gaju Mierzejewskich, także gruntu morgow 18 razem z sianożęcią sześciu kopcami okopconego, w uroczyszczu niegdyś Popow Uhoł, a teraz Węgłowo nazwany, na którym przy trakcie z Ostrowek do Nieswiża idącym karczma z stodołą drewniana, słomo kryta postawiona iest w roku 1790 własnym kosztem w-o x-a parocha teraźnieyszego. Dokument vidimus w roku 1765 8-bra 8 dnia y vidimus testamentu s. p. w-o Kazimierza Malewskiego wyż wspomnioną annuatę do cerkwi Górno Horodzieyskiey ubezpeczające. Dekret Grodzki w-twa Nowogr. 1796 roku, m-ca 8-bra dnia zapadły, wyszrzeczony półwłocz plebanij przysądzający i tradycya onego przez w-o Marcinkiewicza, pisarza Grodz. w-twa Nowogródzkiego 1797 roku miesiąca Maja podana. Trzy manifesta o oderwanie części gruntu y gaju, czyli zarosli funduszowych w Węgłowie przez w-o Hippolita Mierzejewskiego Podstolica Nowogr. od w-o x-a parocha teraźnieyszego w dattach 1789 X-bra 15 dnia 1790 Januar. 10 dnia w grodzie Nowogr. y 1792 Maja 10 dnia w ziemstwie Nowogr. zaniesione. Wizyty oraz generalne pod rokiem 1745, 1752, 1762, 1765, 1784 w 1783 expedyowane na gruncie naydują się.

Aktualnym tey cerkwi parochem iest w. x. Antoni Piotrowski, lat wieku swego 37 mający z rodzicow w. x. Alexandra y Heleny Parocha Dudzickiego urodzony. Prezentowany od ww. j. pp. Jana Zabielskiego pułkownika, Józefa Hlebowicza, Jesmana, Woynickiego y Parnawskiego w r. 1783, a wyswięcony od j. w. Horbackiego, biskupa Pińskiego y Turowskiego w r. 1785 m-ca 8-bra 1 d. w Pińsku, installowany nakoniec od j. w-o Smorgorzewskiego metr. w r. 1787 m-ca X-bra 30 dnia. Zastrzeżenie reparacyi cerkwi wizytą 1793 r. zostawioną w. x. Parochowi srodkami jak może bydź nayskutecznieyszemi pod interdyktem powtórzyliśmy. Temuż oraz iżby o sprzęt cerkiewny nader szczupły y ubogi, z własnemi parochianami zniosłszy się, staranność uczynił. Puszkę srebrną z kielicha i tabliczek w robocie oddawna w złotnika będącą oraz dzwon u Ludwiszarza przelany, rownie parochialney używszy kwesty wykupił. Inwentarz ludności parochialney sporządził, zaleciliśmy. Rekuperacyą przez jego awulsow funduszowych czynioną pochwaliliśmy; y ażeby pamięcią przysięgi przy installacyi dopełnioney w tychże obowiązkach nieustawał, oraz y dalsze swemu powołaniu odpowiadające czyny, lud pastwie swoiey powierzony artykułow wiary nauczając i we wszystkiem dobrym przewodnisząc przykładem domierzał, obowiązaliśmy. Metryki stosownie do sposobu od j. w. archipasterza podanego zapisywał, y onych extrakta co cztery miesiące do p. x. dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał, przypomnieliśmy. Co się zaś sciągało życia y obyczajow tegoż w. x. parocha scisłą przez inkwizycyą zaprzysiężonych swiadkow na punkta przez p. x. instygatora z urzędu swego podane indagacyą czyniliśmy; z którey temuż w. x. parochowi zostawiwszy kanoniczne upomnienia i przestrogi, i o dalszy onegoż z tychże zarzutow wolnym explikacyi uczyniwszy, na czas następny tych y wszelkich dzieł gorszących unikać pod naysurowszemi karami nakazaliśmy. Co aby dopełnionem było p. x. dziekan mieysca dostrzedz iest obowiązanym.

Wieś Wielkie Żuchowicze.

Cerkiew pod tytułem ss. apostołow Piotra y Pawła w kollacyi j. oo. xiążąt Radziwiłłow, drewniana, brusowana, wspaniale wybudowana, o jedney wsrzod, a dwóma mnieyszemi po rogach kopułami. Do babinca drzwi podwóyne futrowane, na zawiasach żelaznych, z zasowką drewnianą, drugie bokowe, futrowane na zawiasach żelaznych. W cerkwi podłoga ceglana,

stolowanie z tarcic, okien szkła białego siedm, chor z brusow robiony, balasy przed wielkim ołtarzem, nad któremi na belce krzyż drewniany malowany z korpusem. Zakrystyi dwie, do których drzwi na zawiasach żelaznych, z tych w jedney skład apparamentow, gdzie okno za kratą żelazną.

Ołtarz wielki snicerskiey roboty, malowany, z obrazem N. P. za firankami muslinowemi y kitayki rożowey, na którym szata materyalna. Koron srebrnych dwie, wotow srebrnych na różnych figurach 12. Bisiurek sznurkow 6. Perełek sznurek jeden. Zasuwka u tego obrazu na płótnie malowana z wyrażeniem Niepokalanego Poczęcia. Na mensie obrusem i dwuma tuwalniami pokrytey antemis j. w. Wołodkowicza metr., płaszczenica na kitayce białey, swieżo malowana; poduszka, lichtarzow dużych cynowych par dwie. Krucifix drewniany z korpusem, nakrywadło flanellowe. Cyborium snicerskiey roboty, malowane, zamczyste ubi asservatur Sanctissimum w puszce z wierzchem srebrney.

Ołtarzow pobocznych stolarsko-snicerskiey roboty dwa, jeden malowany, z obrazem s. Antoniego na drzewie malowanym, za firankami gazowemi. Na mensie tuwaleń dwie, obrus i nakrywadło, poduszka pod mszał, lichtarzow drewnianych malowanych para jedna, antepedium na drzewie malowane, w górze obraz s. Michała także na drzewie malowany, krzyż z korpusem drewniany.

Ołtarz drugi na optykę malowany z obrazem Przemienienia Pańskiego, mensa drewniana dwuma tuwalniami, obrusem i nakrywadłem flanelowym pokryta. Na niey lichtarzow drewnianych, malowanych par dwie, krucifix drewniany z korpusem, w górze obraz s-o Jerzego na drzewie malowany, z obrazem po jedney stronie N. Panny, po drugiey zaś ss. apostołow Piotra y Pawła.

Srebro, cyna, mosiądz etc.

Kielichow srebrnych z patenami intus wyzłacanych dwa, monstracium srebrne częścią wyzłacana spora z promieniami. Vasculum do chorych srebrne, z łyżeczką intus wyżłacane, miernica cynowa iedna, kadzielnic mosiężnych dwie, kociołek miedziany na wodę, lampa blaszana, przed wielkim ołtarzem, łotka blaszana, dzwonkow ołtarzowych 6, dzwonow w dzwonicy wiszących trzy.

Apparaty y bielizna.

Ornat biały materyalny, w kwiaty srebrne jeden, drugi żółty adamaszkowy, trzeci atłasowy susowy z kołnierzem niebieskim, czwarty atłasowy w paski, z kompanką naokoło białą, piąty żałobny, kamlotowy, wszystkie cum requisitis; alba szwabska nowa z koroną szyroką rożowym kitajem podszytą. Druga tkacka stara, humerałow dwa, korporałow pięć, puryfikaterzow 8, bursa do chorych nowa, pasków dwa, całun sukienny z fręzlami włoczkowemi akkomodowany, chorągwi kitayczanych dwie, szalonowa pąsowa jedna.

Księgi.

Mszał in folio edycyi Wileń. nowy, item edycyi Supralskiey, Ewangelia polska, tryod pisana, oktoich, trebnik, mowy parochialne, Ewangelia polska, metryki naidawnieysze od r. 1792 w trzech księgach, inwentarz ludności parafij. Cerkiew ta od małych Żuchowicz czwierć milę odległa, bez oparkanienia. Obrazu cudownego, relikwij ss. odpustow, szkołki parochialney y szpitalu niema. Bractwo pod tytułem ss. apostołow Piotra y Pawła, w należytem porządku y subordynacyi utrzymuje się. Po obrachowaniu y kalkulacyi uczynioney nayduje się w karbonie zł. 72 y gr. 13.

Parafia.

Wsie: Wielkie Żuchowicze domow 95, Kożew—99, Troszyce—51, Osznary—12, Cierebostyn—63, Łuki—125.

Wszystkie te wioski naydalsze w odległości o milę, bez żadnych przepraw, liczą domow 445.

Ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 1008, niewiast 982, wogóle osob zdolnych 1990, z niezdolnemi zaś osob 2462.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała obiciem papierowym wybita. Piec kaflany, saladynowy, przez teraźnieyszego w. x. rządce postawiony z przepierzeniem do komory, drzwi wszystkich na zawiasach żelaznych dwoje, okien szkła białego w drzewo oprawnych cztery, przez sień gdzie spiżarenka z drzwiami na zawiasach piekarnia z piecem gospodarskim z czterma małemi oknami. Browar, swiren, staynia y chlewy, oprocz browaru dranicami krytego, całe te zabudowanie iest słomo kryte y sukcessorom przeszłego parocha przez teraźnieyszego w. x. administratora zpłacone y zabonifikowane.

Dokumenta y grunta.

Funduszu przy tey cerkwi na pismie niema z spokoyneyi dawney possessyi oraz generalnych wizyt, w roku 1745, 1758, 1761, 1765, 1788, 1784, 1793 czynionych, okazują się gruntu przy cerkwi będącego włok trzy, we trzech zmianach między gruntami chłopskiemi, miedzami od gruntow Giereykow chłopow, przeciwko których siedziba z ogrodami we wsi. Item gruntu pułtrzecia morga, Przydatek nazwany, bokami do miedz chłopskich leżący, koncem jednym w grunta wsciążne włoczne, a drugim w drogę do Cyryna idącą wpierający. Sianożęć Wierchy długie y krotkie nazywająca się na wozow 30 między gruntami chłopskiemi y kamieniami ograniczona. Udzielnie sianożęć Łuki, alias Moszczowska nazwana nad rzęką Uszą, za młynarzem, na wozow 12, między gruntami dwornemi, ta sianożęć rowem wkoło ze wszystkich stron okopana. Także morg sianożeci nad rzeką Cytrzanką na wozow 4. Dokument pozwalający postawienie browaru, w nim wódki y piwa robienia, bez przeszkody arędzie, od j. o. x. imć. Radziwiłły wdy Wileń. w roku 1760, Marca 4 dnia wydany; dokument dozwolający z puszczy Derewienskiey na budowlę i opał, po dwa wozy na tydzień od j. o. x. imć. Alexandra Radziwiłły Marszałka w. x. Lit. w roku 1741 Junij 14 dnia wydany. Dekret j. w. Wołodkowicza metr. od parafii Turzeckiey do Żuchowicz przysądzający niektore wioski w roku 1764 ferowany.

Rządca tey cerkwi w. x-dz Antoni Russamkowski lat wieku swego 48 mający, z rodzicow w. x. Jana y Karoliny parocha Serweckiego urodzony. Wyświęcony od j. w. Horbackiego biskupa Pińskiego y Turowskiego w r. 1782 m-ca Augusta dnia 29. Prezentowany od j. o. x. imć. Karola Radziwiłły, woiewody Wileńskiego w roku 1786 m-ca Apr. 18 dnia. Termin administracyi z urzędu generalnego w Grodnie wydaney ieszcze nie skończył się.

Zalecenie wizyty generalney w roku 1793 odprawioney, dotąd nieuskutecznione, ponowiliśmy i ażeby w. x. rządca cerkwi expensem bractwa sciany cerkiewne spaczone, dalszym niebespieczeństwem y przypadkiem grożące, między szwele z obu stron szworniami żelaznemi przejąwszy, w czasie jak może bydź nayprędszym opatrzył, cmentarz porozumiawszy się z parochianami, y onych do tego nakłoniwszy czy kamiennym brukiem, czyli też okopem oprowadzić starał się pobudziliśmy. Temuz oraz w. x. rządcy jako prezentowanemu statkiem y dobremi przymiotami (jak w akcie ninieyszey wizyty swiadectwo parochian nas przekonywa) zupełnie zaszczyconemu, obowiązki powołania swego we wszystkim dopełniającemu, o installacyą w urzędzie namiestniczym gener. metrop. w. x. Lit. supplikować, a nadał równie statecznie parochianom przewodniczyć zachęciliśmy. Ku reszcie iżby metryki parochialne sposobem od archipasterza podanym porządnie zapisywał, y onych extrakta co 4 miesiące p. x. dziekanowi mieysca, dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał, ustawy archipasterskie w bywaniu na konferencyach y doswiadczeniach miesięcznych y kwartałowych dopełniał, y dowody tak czytania teologii maralney, jako też w oney doskonałosci czynił, obowiązaliśmy. Co aby domierzonem było p. x. dziekan mieysca dopilnować iest w obowiązku.

Wieś Małe Żuchowicze.

Cerkiew pod tytułem s-o Jana Chrzciciela w kollacyi j. w. Niosiołowskiego w-dy Nowogr., brusowana, w roku 1783 de novo erygowana, na podmurowaniu, gątami kryta, faciatę i węgły tarcicami obite mająca. Drzwi do niey iedne wielkie podwóyne, na zawiasach żelaznych, z zasuwką drewnianą, drugie pojedyncze bokowe na zawiasach żelaznych z zamkiem wnętrznym. Wewnątrz posadzka ceglana, stolowanie z tarcic, chor i balasy przed wielkim ołtarzem, ławki y ambona stolarskiey roboty, okien szkła białego w drzewo oprawnych 9. Zakrystyi dwie, z których w jedney mensa z szufladami do złożenia apparatow.

Ołtarz wielki snicerskiey roboty, z obrazem N. Panny w szacie srebrney, z promieniami, wotow srebrnych rożney figury sztuk 13, firanek kitayczanych par dwie, gazowa jedna. Relikwiarzyk w srebro oprawny, pozłacany, z promieniami krzyż srebrny, koralow sznurkow 16, kokarda z bisiur, zauszniczek w srebro oprawnych, kanaczkow kamykami białemi y czerwonemi osadzonych w srebro dwa, szkaplerzow złotem wyszywanych par dwie, mensa drewniana, trzema tuwalniami obrusem y nakrywadłem papierowym malowanym pokryta; na niey antemis j. w. Wołodkowicza metr., lichtarzow cynowych dużych par trzy, małych para jedna, drewnianych par dwie, krucifix na postumencie cynowy z korpusem, antepedium drewniane malowane, ciborium zamczyste malowane, ubi asservatur Sanctissimum w puszce srebrney, sporey, intus wyzłacaney.

Ołtarz poboczny s-o Jana Chrzciciela na płotnie malowany, nowy, na mensie trzema tuwalniami pokrytey antemis j. w. Wołodkowicza metr., poduszka, lichtarzow cynowych par dwie, krucifix mosiężny z korpusem, antepedium kartunowe nowe.

Ołtarz poboczny z obrazem Przemienienia Pańskiego starym, na drzewie malowanym, na mensie 3-ma tuwalniami pokrytey, portatel, lichtarzow cynowych dużych para, drewnianych malowanych para, krucifix drewniany z korpusem, antepedium kartunowe nowe.

Ołtarzyk ponósny roboty stolarskiey z obrazem z jedney strony N. Panny z drugiey s. Antoniego, rożnemi akkomodacyami y antepedyum nowym kartonowym wkoło ozdobiony.

Srebro, cyna, mosiądz.

Monstracium srebrne z sześcią szkiełkami po bokach, w posrzod których Melchisedech, mieyscami pozłacane. Kielich srebrny staroswiecki spory, z koroną koło niego, z aniołkami, we wnątrz i na postumencie wyzłacany. Paten srebrnych wyzłacanych dwie, vasculow srebrnych do chorych dwa, jedne całe, drugie intus tylko pozłacane, łyżeczka srebrna, ampułek cynowych para, miernica cynowa, turybularz mosiężny jeden nowy, drugi popsuty, drzwonkow ołtarzowych pięć, lampa przed wielkim ołtarzem blaszana, item łyżeczka srebrna po części wyzłacana, łotka blaszana, dzwonow w dzwonicy miernych dwa, mnieyszy jeden.

Apparaty y bielizna.

Ornat białey materyi w kwiaty z kołnierzem lanowym, galonem złotym wkoło obłożony, cum requisitis, drugi morowy popielaty, trzeci kitayczanym białym, czwarty błękitny adamaszkowy z kołnierzem białym atłasowym podartym, szósty (?) żałobny, gredyturowy, nowy, dwa ornaty łacińskie jednostayney kitayki, w paski różne, wszystkie cum requisitis, bursa jedna nowa, druga stara, obie materyalne, alba jedna szwabska z siatką wdole szeroką, alb tkackich z korónkami, dwie błękitnym kitajem podszyte wdole. Umbraculum atłasowe z galonem wkoło srebrnym, beldakin atłasowy w paski z frężlami jedwabnemi. Firanek w schowaniu kitayczanych para, partyrowych para, kitayki błękitney para, chustka jedwabna, chorągwi kitayczanych trzy, harusowych nowych dwie, paskow trzy, humerałow 4, korporałow trzy, puryfikaterzow 10.

Księgi.

Mszał edycyi Wileńskiey infolio, drugi Uniewski, trzeci łaciński, ewangelia Ruska i Polska. Mowy parochialne, metryki dawnieysze pogrzebowe tylko od roku 1758 w trzech księgach, w których y teraźnieysze zapisują się. Inwentarz ludności parafii całey. Cerkiew ta przez połowę oparkaniona od Dołmatowszczyzny milę odległa. Obrazu cudownego, relikwij ss. odpustow, szkołki parochialney y szpitalu niemą. Bractwo pod tytułem s. Jana Chrzciciela approbowane w nayzupełnieyszym porządku y subordynacyi utrzymuje się. Po obrachowaniu y kalkulacyi znayduje się dopiero z różnych zrzódeł ebranych w karbonie pieniędzy złotych pięćset trzy № 503.

Parafia.

Wsie: Małe Żuchowicze domow 49, Chlumcze — 64, Rzepicze—46, Szeramowicze — 60, Jarewicze—25.

Wszystkie te wioski bez przepraw nayodleglеysze o milę, liczą domow 244, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 467, niewiast 445, wogóle zdolnych 912, wszystkich zaś dusz żyjących 1278.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą tynkowana w scianach, z piecem kaflanym zielonym i z bokowką, drzwi na zawiasach żelaznych dwoje, okien szkła białego cztery, naprzeciw piekarnia z piecem gospodarskim, gdzie okien szkła białego dużych trzy, przy tey izba biała niewielką tynkowana, piec stary i okien 2 maiąca, przez teraźnieyszego w. x. rządcę postawiona; odrynka, swironek y warzywnia słomo kryte, kosztem bywszego rządce zabudowane, a od teraźnieyszego zabonifikowane, gumno, chlew, stajenka, y wyżey opisany budynek mieszkalny słomo kryte przez j. w. kollatorow są postawione.

Dokumenta y grunta.

Wizyty tylko dawnieysze (bez funduszu nienaydującego się) wyswietlały, iż przy plebanij naydowało się gruntu włoka jedna we 3-ch zmianach między chłopskiemi gruntami, z sianożęciami w kilku mieyscach na koscow kilkanascie wynoszącemi, y obszernemi przy plebanij na ogrody placami. Ten wszystek grunt w roku 1795 przez gorliwego j. w. kollatora z sianożęciami zamieniony w tey samey lecz w dwuch poletkach mnieyszey dobroci, leży on jednostaynie we wszystkich trzech zmianach, to jest: z jedney strony o miedzę gruntu chłopskiego, z drugey o miedzę gruntow skarbowych, zaczyna się i kończy się równie z temi poletkami, sianożęć zamienna w jednym mieyscu na koscow 7 położona pod sianożęcia skarbową w swoich znakach, w drugim na koscow 5 pomiędzy sianożęciami chłopskiemi we wsi Małych Żuchowiczach ograniczona, ogrod mnieyszy powrócony, a za większy żadna . . . odmiana. Takowa zamiana bez wiedzy zwierzchności duchowney absolutnie dopełniona. Oprócz wizyt generalnych w datach 1745, 1752, 1758, 1765, 1778, 1784, 1793 expedyowanych, przy cerkwi inne dokumenta żadne nie znaydują się.

Administratorem tey cerkwi jest Jan Wołczkiewicz, lat wieku swego 31 maiący, z rodzicow oyca w. x-a Marcina i Maryanny parocha Brauczyckiego urodzony, wyswięcony od j. w-o Topor Butrymowicza, biskupa Kalam. na prowizyą do cerkwi Nowogodzckiey w roku 1794, miesiąca Maja 30 dnia; administracyi z urzędu generalnego uzyskaney od niedziel siedmiu termin upłynął.

Ponieważ szczupłość gruntu, w dwuch poletkach przez zamianą podleyszego, iest sposobem do przystoynego kapłanow wyżywienia się niewystarczającym, a i takowa zamiana naymnieyszym nieubespieczona dokumentem, przeto ażeby w. x. rządca cerkwi o erekcyą czyli prawny fundusz pokorne do i. w-ch kollatorow uniżił proźby nakazaliśmy. Temuż oraz w. x. rządcy iżby razem z bractwem

cmentarz przystoynie oparkanić starał się zalecilišmy, na ostatek za przedłużony bez administracyi czas, przykładnie zawstydziwszy o takową administracyą, gdzie z prawa należy, wciągu tygodni 3-ch supplikować obowiązaliśmy, a do tego zamiaru wolność administrowania ss. sakramentow daliśmy. Metryki sposobem od j. w-o archipasterza podanym zapisywać i onych extrakta co 4 miesiące do p. x. dziekana mieysca składać do przesłania generalnemu konsystorzowi, wszelkie synodalne ustawy dopełniać przypomnieliśmy. Co aby akkuratnie dopełnionem było p. x. dziekan mieysca dostrzedz obowiązany.

Miasteczko Kroszyn.

Cerkiew pod tytułem swiętego Jerzego, w kollacyi jaśnie oswieconego xiążęcia Macieja Radziwiłły, kasztelana Wileńskiego, drewniana, brusowana, w pokryciu nieco reparacyi potrzebuiąca; drzwi do babinca podwóyne na zawiasach żelaznych, w cerkwi podłoga y stołowanie z tarcic, chor y kraty przed wielkim ołtarzem, nad ktoremi ambona, — balasowe, ławki nowe po obustronach potroyne; obok ołtarza wielkiego zakrystya, do którey drzwi, iedne z cerkwi, drugie z cmentarza, — oboie na zawiasach żelaznych; okien wszystkich w trzaskę oprawnych ośm.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty, malowany, z obrazem Nayświętszey Panny, w szacie materyalney, na którym sceptrum srebrne, tabliczek srebrnych trzy y serce, krzyżyk z galanteryi na stąszce rożowey, pułoferze srebrne, bisiur sznurkow siedm, zauszniczek z galanteryi para, koron dwie z bisiur, kitayczanych firanek para, zasłonka iedwabna z chustki. Mensa drewniana trzema tuwalniami, obrusem y płotnem pokryta, na którey antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity, poduszka pod mszał, krzyż cynowy spory z korpusem y postumentem, lichtarzow spiżowych dwa, lichtarzow drewnianych pobielanych par trzy, cieniow ze szkła para, cyborium zamczyste drewniane malowane, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney sporey, z krzyżem w górze czterma rauchtopazami ozdobionym intus et extra pozłacaney; item puszka cynowa z wodą, antepedium kitayczane stare. Ołtarzow pobocznych dwa, ieden z obrazem swiętych Aniołow stary y zruynowany, na mensie którego krucifix mosiężny, antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza, tuwaleń dwie, obrus, lichtarzow drewnianych para. Ołtarz drugi z obrazem swiętego Jerzego za firankami siatkową y gazową, na mensie dwóma tuwalnami y obrusem pokrytey, antemis jaśnie wielmożnego Kiszki metropolity, lichtarzow drewnianych para, krucifix, krzyż drewniany, antepedium włoczkowe.

Srebro, cyna, miedz etc.

Kielich srebrny intus pozłacany ieden, drugi z pateną intus et extra pozłacaney, łyżeczek srebrnych dwie, vasculum do chorych srebrne intus wyzłacane, miernica cynowa, turybularz mosiężny, stary, dzwonkow ołtarzowych trzy, dzwonkow miernych w kopule cerkiewney dwa, z których ieden pobity.

Apparaty y bielizna.

Ornat ieden różowy aksamitny z kołnierzem, żałobny, barakanowy, z kołnierzem pułatłasowym y galonkiem wkoło akkomodowany, ornat na dnie żółtym szychowy, z takimże kołnierzem y galonikiem na około, wszystkie cum requisitis; alba szwabska z koroną szeroką wdole, ałb tkackich dwie, tuwalnia płótna holenderskiego z koroną około, humerałow 5, korporałow starych 4, nowych holenderskich z wyszywaniem K. R. pięć, paskow trzy, puryfikaterzow osmnaście, bursa do chorych stara iedna, całum żałobny płotnem podszyty, chorągwi harusowych dwie, 3-cia żałobna, czwarta na płotnie malowana.

Księgi.

Mszał Wileński in folio stary, drugi de sola missa, ewangeliczka polska, trebnik stary,

metryki naydawnieysze od roku 1744, teraźnieysze w księgach 3-ch nowo oprawnych, inwentarz ludności parafij.

Cerkiew ta oparkaniona, od Odachowszczyzny $^1/_2$ milę odległa; obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkołki parochialney, szpitalu y bractwa niema.

Parafia.

Miasteczko Kroszyn domow 39, wsie: Olesiejewicze—63, Kieniłow—5, Załubcz—50, Dombrowna—36, Woykiewicze—14, Mielachowicze—5.

Wioski te procz Mielachowiczow, Woykiewiczow, Załubcz y Dombrowna maią przeprawę przez rzeką Szczarę, bespieczną iednak dla mostu na niey będącego, naydalsze o milę, wszystkie wogule wynoszą domow 212, ludzi zaś do spowiedzi zdolnych męszczyzn 367, niewiast 335, oboiey płci razem osob 702, z niezdolnemi zaś licząc dusz żyiących 1019.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą, z piecem szarym kaflanym y kominkiem, w niey podłoga z gliny, stolowanie z tarcic, drzwi na zawiasach żelaznych dwoie, okien w drzewo oprawnych cztery, przez sien piekarnia z piecem gospodarskim y komorą, do których drzwi na zawiasach, swiren, chlew, staynia, odrynka z powietką, gumno o czterech sochach. Całe te zabudowanie słomo kryte y zbyt stare, za dobrowolną z obustron ugodą y nastąpioną taxą przez dzisieyszego parocha spłacone iest zupełnie wdowie pozostałey zeszłego wielebnego xiędza Marciniewskiego, bywszego parocha.

Dokumenta y grunta.

Fundusz od j. o. x. Rdziwiłły—kanclerza wielkiego xięstwa Litewskiego w roku 1693 czyniony, z innemi dokumentami tey cerkwi, z rotułem inkwizycyi o stanie beneficium zawartym, do Wileńskiego generalnego konsystorza odesłany, dotąd ieszcze odzyskany nie iest. Mocą tego funduszu wielebny xiądz rządca possyduie gruntu w iednym obrębie, w uroczyszczu Olisieiewiczach włok dwie, pomiędzy gruntami chłopskiemi, iednym bokiem od rzeki Szczary, drugim od gruntow Odachowskich leżące. Gruntu włoka oddzielna w Kroszynie między gruntami mieyskiemi, koncem iednym uroczyszcza Zboiszcze zwanego, drugim Piaseczna tykaiąca się. Do tey włoki przydatki iedne na soch dwie wynoszące, między gruntami mieyskiemi od scianki wpoprzek ich idącey do sianożęci Pochącina ciągnące się; drugie na pułtora morga w uroczysku Klecicha, między mieyskiemi gruntami, koncem iednym w sciankę, a drugim w granicę Staiecką wpieraiące, trzeci kawał kilką sochami zarabiaiący się, wreszcie pod zaroslą będący, Zboiszcze położone między gruntami mieyskiemi, iednym bokiem o miedzę Kamińskich leżący, iednym koncem w scianki sianożęci mieyskich, drugim koncem Jaśkowego mostka wpiera. Czwarty Puciszcze zwany, na soch iedynaście, między mieyskiemi gruntami koncem iednym w goscieniec Stajecki, drugim w mech Czernichowski wpiera, wreszcie kawał gruntu Ogrodkowszczyzna zwany, z sianożęcią przy gościncu Stajeckim, morgow 2 sznur 1, prętow 3 liczący. Przy cmentarzu pułtora placa na siedzibę y ogrody służącego. Sianożęć iedna Ostrowek zwana, druga Troscienica po za Szczarze rzece idąca, obie te między chłopskiemi sianożęciami Olisieiewickiemi leżą, inne sianożęci przy włokach y dodatkach wyżey wspomnionych maią swoią pozycyą. Tenże fundusz w miescie pułplaca na dziaka y annuaty dla xiędza roczney złotych 30 oznacza, które się opłacaią dotąd. To wszystko zatwierdzaią wizyty generalne pod rokiem 1752, 1765, 1769, 1793 rokow czynione, przy mieyscu znayduiące się. Od opłaty ofiary 10-go grosza że iest to uwolnione beneficium poswiadcza y zabespiecza tabella wysiewu przez wielmożnych kommissarzow podpisana i równie przy mieyscu będąca.

Administratorem tey cerkwi iest wielebny xiądz Józef Piotrowski, lat wieku swego 30 maiący, z rodzicow wielebnego xiędza Alexan-

dra y Heleny parocha Dudzickiego urodzóny i wyswięcony od jaśnie wielmożnego Butrymowicza, suffragana metropolity w roku 1793, Februaryi 17 dnia, prezentowany iest od j. o. x. iegomości Macieja Radziwiłły, kasztelana Wileńskiego roku 1798 miesiąca Januaryi 23 dnia; administracyi z urzędu generalnego metropolitalnego w Grodnie uzyskaney termin zakon czył się Januaryi 27 roku 1798.

W granicach parafii tey za konsensem z urzędu foralnego Nowogrodzkiego na kapellanij przy kościele Kroszyńskim nayduje się wielebny xiądz Jan Narewicz, lat wieku swego 30 maiący, wyswięcony od jaśnie wielmożnego Butrymowicza, suffragana metropolity, w roku 1793, miesiąca X-bra 27 dnia.

Nakaz wizyty generalney w roku 1793 odprawioney, co do reparacyi cerkwi y wyszukania funduszu, jak slad iest, do archivum metropolitalnego Wileńskiego z rotułem zeszłego swiętey pamięci Marciniewskiego, wówczas do installacyi zabieraiącego się oddanego, ponowiliśmy. Temuż oraz wielebnemu xiędzu rządcy prawnie prezentowanemu, za poprzedniczemi z prawa solennościami, w urzędzie generalnym namiestniczym kon. wielkiego xięstwa Litewskiego starać się o installacyą y wszelkie awulsa, jakie bydź mogą, odzyskiwać, lud parochialny do bractwa nakłaniać y one wprowadzić, tenże lud parochialny, wedle powołania swego, naydokładniey ewangelicznemi naukami objasniać, dobrym nieustannie przykładem przewodniczyć, za szafowanie swiętych sakramentow nad możność i przepis, oraz ustawy synodalne tak dla uniknienia przesądu zdzierstwa, iako też kar temiż ustawami zastrzeżonych, niewymagać; dziaka cerkiewnego utrzymywać, metryki parochialne sposobem od jaśnie, wielmożnego metropolity podanym y tych extrakta tak teraz z 4-ch miesięcy, jako też następnie co cztery miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składać obowiązaliśmy. Na ostatek, za przedłużenie czasu w administrowaniu swiętych sakramentow bez prorogaty, zawstydziwszy, iż by wciągu od daty nnieyszey trzech tygodni gdzie z prawa należy, o administracyą supplikował zalecilismy, a do tego czasu wolność administrowania swiętych sakramentow dozwoliliśmy, co aby dopełnionem było przewielebny xiądz dziekan mieysca dostrzedz iest obowiązanym.

Wieś Odachowszczyzna.

Cerkiew pod tytułem swiętego Eliasza Proroka, w kollacyi jaśnie wielmożnych Rdułtowskich, drewniana, brusowana, gątami kryta, w dachu przystara, o iedney kopule, na froncie z krzyżem żelaznym, drzwi do babińca podwóyne, na zawiasach żelaznych, z zasuwką zesrzodka drewnianą, w cerkwi chor z tarcic roboty stolarskiey, podłoga od połowy z tarcic, stołowanie z tarcic całkowicie, w prezbyterium posacka ceglana, w boku prezbyterium drzwi pojedynkowe na zawiasach żelaznych, z zaszczepką dużą żelazną, z zamkiem wiszącym, kratki stolarskiey roboty, przedzielaiące prezbyterium od cerkwi, okien wszystkich dziewięć, całych zupełnie; z iedney strony wielkiego ołtarza zakrystya, do których drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczepką, okno duże iedne, sufit z tarcic, posadzka ceglana.

Ołtarz welki, stolarskiey roboty, malowany, z obrazem Nayświętszey Panny na drzewie malowany, maleńki, na którym szata y korona srebrna naklejana, na tym obrazie tabliczka srebrna y relikwiarzyk srebrny, kolczykow w srebro oprawnych z kamczykami szackiemi para, bisiurkow białych sznurkow sześć, zasłonka kitayczana w paski, firanek tureckiey materyiki w kwiatki na żółtym dnie, para. Mensa tego stolarskiey roboty, na którey tuwaleń tkackich dwie, obrus y nakrywadło płocienne, z fręzelką białą, antemis jaśnie wielmożnego Hrebnickiego metropolity, cyborium stolarskiey roboty malowane, zamczyste, gdzie asservatur sanctissimum w puszce srebrney, intus wyzłacaney, lichtarzow małych cynowych para, drewnianych dużych par dwie, krzyż drewniany w górze, za szkłem obraz serca Jezusowego.

Ołtarz po lewey stronie, stolarskiey roboty, nowy, niemalowany, z obrazem dużym, na drzewie malowanym, Nayświętszey Maryi Panny, na którym firanek gazowych para, chustka gazowa, naszywana kwiatami iedwabiem y srebrem; w drugiey kondygnacie obraz Pana Jezusa ukrzyżowanego, na płótnie malowany; mensa z gradusem stolarskiey roboty, na którey tuwaleń trzy, obrus, nakrywadło płocienne, portatel własny xiędza parocha dzisieyszego, antepedium kartunowe, lichtarzow drewnianych para, krzyż drewniany z korpusem. Ołtarz po prawey stronie stolarskiey roboty, z różnych części składany, popielato malowany, z obrazem swiętego Eliasza, na drzewie malowanym, za firankami rąbkowemi y z materyiki tureckiey w kwiaty na dnie żółtym parę jedną mający; mensa drewniana, dwóma tuwalniami, obrusem y pokrywadłem płociennym nakryta, na którey antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity; lichtarzow drewnianych para, krzyż drewniany z korpusem, antepedium kartunowe.

Srebro, cyna, mosiądz etc.

Kielich z pateną srebrne, intus pozłacane, spore, z herbami fundatorow wysztychowanemi; patenka niewielka srebrna, nie pozłacana; vasculum srebrne, łyżeczek srebrnych dwie, iedna duża z wysztychowaniem męki Zbawiciela, kielich cynowy bez pateny, turybularz mosiężny stary.

Apparata y bielizna.

Ornat atłasowy zielony, z kołnierzem aksamitnym wiszniowym, z kompaną złotą; ornat portyrowy pomaranczowy, z kołnierzem żółtym gredytorowanym, z kompaną srebrną; ornat aksamitny wiszniowy, z kołnierzem żółtym pompiianowym bez kompany; ornat flanellowy czarny, z kompaną żółtą szychową, wszystkie cum aliquot requisitis; alb dwie tkackich z korunami, humerałow dwa, komż kapłańskich dwie, komeszek dla służących cztery, korporałow cztery, puryfikaterzow ośm, tuwaleń trzy, ręcznik ieden, beldakim z kitayki karmazynowey, z kompaną szychową, z fręzelką iedwabną żółtą, chorągwi harusowych z obrazami cztery, paskow trzy, krzyż z korpusem duży, drewniany.

Księgi.

Mszał infolio druku Wileńskiego, oktoich pisany, tryod pisana cwietna, vetus testamentum cum psalmis, drukowany inquatro, ewangeliczki polskie dwie, trebnik Suprasiski stary, jarmołoyczyk drukowany mały, metryki chrztow, szlubow y pogrzebow z inwentarzem parafij udzielnie pisane od roku 1795 nayduią się i odtąd wpisuią się.

Cerkiew ta okopem nowym, częścio osadzonym palisadą, oprowadzona, na udzielnym od wsi i dworu mieyscu iest położona; obrazu cudownego, żadnych reliquij, odpustow, bractwa, szkołki parafialney, szpitalu niema, ani też inney kaplicy y filij, lub altaryi w odległości od parafiow Kroszyńskiey, Darewskiey, ichmościow xięży Bazylianow Saczewskiey ½ mile, od Wiedzmy, Kołpienicy o milę znayduie się; przy tey cerkwi dzwonica, na którey dzwonek mierny ieden.

Parafia.

Wsie: Odachowszczyzna domow 59, Ławrynowicze—22, Nowiki—7, Zabrodzie—12, Dubowo—48, Jakimowicze—18.

Wszystkie te wioski bez przepraw wraz do cerkwi położone; wogule domow 166 wynoszą męszczyzn do spowiedzi zdolnych 335, niewiast 274, oboiey płci wogule osob 609.

Plebania.

Izba biała z komorą bokowką; piekarnia z komorą białą, sienmi, piecem jednym kaflowym saladynowym, drugim ceglanym, od połowy kaflowym, piekarskim, z kominkiem, z stolowaniem tarcicowym y podłogą w całym budynku y sieniach tarcicową, drzwiow na zawiasach y krukach żelaznych, oraz z klamkami y za-

szczepkami siedmioro, okien dużych białych ośm, mnieyszych cztery; ten budynek brusowany, słomo do czasu kryty, swiron na palach o iedney kondygnacie słomą kryty, gumno o ośmiu słupach od połowy z poprzecznym tokiem, obora w kwadracie y odryna, studnia. Te budynki drewniane słomą kryte, ogrodzone, wspolnie y ogrody czostokołem, wszystko to w niedawne lata de nowo własnym kosztem wielebnego xiędza parocha teraznieyszego iest zabudowane.

Dokumenta i grunta.

Fundusz od Lwa y Alexandry z Bylczyńskich Odachowskich małżonkow iest utworzony, pod rokiem 1610, 9-bra dnia 12 a w aktach ziemskich Nowogródzkich w roku 1613, 9-bra 4 zaprzysięgli i przyznali, potym że roku 1613 extraktem z tychże akt iest wydany i pod rokiem 1767, maja dnia 16 z tegoż ziemstwa także extraktem wyięty, które przy mieyscu, a oryginał in archivo diaecesano znayduie się. Mocą tego funduszu należy do cerkwi Horodyskiey, alias Odachowskiey, gruntu z łąkami, gaiami y błotami w iednym obrębie bez przerwy włok trzy, morgow cztery, prętow piętnaście, leżący iednym bokiem od rzeki Szczary, drugim od wygonu sielskiego, trzecim od sciany dzielącey od gruntow sielskich, czwartym w dyferencyi od gruntow jaśnie oswieconego xiążęcia Macieja Radziwiłły, kasztelana Wileńskiego poddanych iego wsi Olisiejewicz; procz tego, w wiosce Odachowskiey gruntu trzecią część ziemy służby starey, nazwiskiem Olekszyc, w sznurach z łąkami spolnie ciągnącey się z chłopami wsi Odachowskiey; na tym gruncie osadzony iest Andrzey Alexadrowicz, do różnych używaiący się posług. Mliwo w młynach wolne bez dania miarki; łowienie ryb w brzegach Szczary wolnem iest. Obowiązek tym funduszem włożony iedney mszy na tydzień za fundatorow zmarłych odprawowanie. Wizyty generalne w roku 1720, 1680, 1746, 1752, 1755, 1761, 1765, 1784 i 1793, oraz y podania pod ro- 1749, 1779 znayduią się.

Przy tey cerkwi aktualnym parochem wielebny xiądz Tadeusz Sawicz, urodzony z oyca przewiel. xiędza Jana Sawicza y Katarzyny Rochmanowiczowny, parocha Wołkowickiego dziekana Nowogródzkiego, wieku swego lat 45 mający; prezentowany od jaśnie wielmożney swiętey pamięci Justyny Rdułtowskiey, podwoiewodziney Nowogródzkiey, w roku 1777, miesiąca 7-bra wyswięcony; installowany do teyże cerkwi od jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity w roku 1777, 8-bra 8 w Cumaniu. Przez instrument nunciaturski w roku 1782 urzędem pisarza apostolskiego iest zaszczycony. Dopełnienie zupełne obowiązkow y powszechny szacunek jaki posiada przewielebny xiądz paroch, jedno to nam pozwala przypomnieć, ażeby dalsze rządzenie się równie swietnemi okazywały cnotę zasługi y dobre przymioty, jakie zwykł jaśnie wielmożny archipasterz względną uwienczac pamięcią. W tym celu jedynie pozostającą potrzebę staraniu przewielebnego xiędza parocha rekuperacyą wszelkich awulsow y opatrzenia cerkwi przedstawiliśmy, oraz, iżby ustawy do przewielebnych xięży examinatorow synodami zastosowane, a do osoby przewielebnego xiędza parocha sciągaiące się regularnie zachowanemi byli przypomnieliśmy. Na ostatek metryki iżby sposobem od iaśnie wielmożnego archipasterza podanym zapisywane, a tych extrakta co 4 miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składane były zaleciliśmy. Co aby uskutecznionem było dostrzegać ma przewielebny xiądz dziekan mieysca.

Wieś Kołpiennica.

Cerkiew pod tytułem swiętego Jana, w kollacyi przeswietney kapituły y seminarium Wileńskiego, drewniana, na podmurowaniu, gątami kryta, o dwóch kopułach z żelaznemi krzyżami, nowa i wspaniała, do którey drzwi iedne poiedyncze, drugie podwóyne futrowane na zawiasach żelaznych, z zamkiem wnętrznym y zasuwkami; z lewey strony w babincu skarbiec, do którego drzwi malowane na zawiasach że-

laznych, w cerkwi posadzka ceglana, stolowanie dęte z gzymsami z tarcic; chor, ławki y ambona roboty ciesielskiey, kraty przed wielkim ołtarzem malowane, za któremi po iedney stronie zakrystya, po drugiey skarbiec, do których drzwi na zawiasach, w których okna za kratami żelaznemi, a nad któremi loży z balasami na cerkiew malowanemi, gdzie w iedney obraz swiętego Mikołają bez apparencyi, nad mensą drewnianą malowaną, w drugiey swiętego Jana równie nad takąż męsą.

Ołtarz wielki, obraz ukrzyżowanego Pana Jezusa na scienie zawieszony, niżey którego na mensie roboty stolarskiey, 3-ma tuwalniami pokrytey, ciborium snicerskiey roboty, duże, malowane, zamczyste, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney intus et extra wyzłacaney; antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity, poduszka, lichtarzow cynowych para, drewnianych par dwie, krzyż cynowy z korpusem, z zapieczętowanemi relikwiami, antepedium drewniane malowane.

Ołtarz poboczny 1-wszy z obrazem Nayswiętszey Panny, za gazowemi firankami na mensie dwóma tuwalniami y obrusem pokrytey, krzyż drewniany z korpusem y lichtarzow drewnianych para, antepedium drewniane malowane.

Ołtarz poboczny drugi, z obrazem swiętego Antoniego, za firankami płocienkowemi, na mensie, dwóma tuwalniami y obrusem nakrytey, krzyż z korpusem drewniany, lichtarzow drewnianych malowanych para, antepedium malowane.

Ołtarz trzeci z obrazem Nayświętszey Panny w szacie materyalney w kwiaty, na którym korón dwie srebrnych, bisiurkow sznurkow pięć, kanaczkow cztery, sygnet tombakowy z kamyckami szockiemi, firanek gazowych para, kitayczanych par dwie, na mensie dwóma tuwalniami szwabskiemi obrusem pokrytey, lichtarzow drewnianych para, krzyż drewniany z korpusem, antemis jaśnie wielmożnego Kiszki metropolity, antepedium w paski kałameykowe.

Ołtarz czwarty snicerskiey roboty z obrazem swiętego Mikołaja, za firankami siadkową, czarną i gazowemi, na mensie stolarskiey roboty tuwalniami y obrusem pokrytey, lichtarzow drewnianych para, antepedium drewniane malowane.

Ołtarzyk ponosny stolarskiey roboty, z obrazem Nayświętszey Panny po iedney stronie, a swiętego Jana Chrzciciela po drugiey, bez żadnych ozdob.

Srebro, cyna etc.

Kielich srebrny intus et extra wyzłacany z pateną, vasculum srebrne spore, intus et extra wyzłacane, łyżeczka srebrna wyzłacana, puszka cynowa, turybularz mosiężny, miernica cynowa, dzwonkow ołtarzowych dwa, dzwonow we dzwonicy trzy, z których ieden nowy, spory.

Apparamenta y bielizna.

Ornat różowy z kołnierzem żółtym, gredyturowy, z galonem złotym, drugi sztofowy stary, 3-ci pasterowy zielony, 4-ty orzechowy gredyturowy, z kołnierzem czerwonym y galonem srebrnym, wszystkie cum requisitis; alb tkackich z humerałami dwie, paskow trzy, komż tkackich dwie, korporałow szwabskich trzy, puryfikaterzow trzy, chorągwi kitayczanych dwie, harusowych cztery.

Księgi.

Mszał infolio edycyi Wileńskiey, stary, psałterz drukowany stary, ewangelia polska, tryod cwietna, trebnik, jarmołoy, metryki dawnieysze od roku 1764 w dwóch księgach, teraznieysze w trzech, inwentarz ludności parochialney.

Cerkiew ta bez oparkanienia, od Stwołowicz y Saczewek milą odległa, obrazu cudownego, odpustow, szkołki parochialney niema, szpital, w którym uboga iedna z jałmużny żyie. Bractwo bez konsensu i approbaty zdawna utrzymuie się w subordynacyi należney z składek, których po obrachowaniu nayduie się w karbonie złotych 90.

Parafia.

Wsie: Kołpienica Wielka domow 40, Kołpiennica mała—49, Onisimowicze—30, Swiciłowicze—12, Hliniscze—2.

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o pułmile, wynoszą domow 133, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 269, niewiast 144, oboiey płci razem 413, wogule zaś z niezdolnemi dusz żyiących liczą 820.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą, z piecem kaflanym zielonym y kominkiem, w którey podłoga z gliny, stolowanie z tarcic, drzwi na zawiasach troie, okien szkła białego trzy, z piekarnią w sieniach nie ukonczoną, nowo wybudowana, słomo kryta, oprocz pieca kosztem dworu iest postawiona, studnia nowa, swiron nowy, odryna, chlewow dwa, słomo kryte, są własne wielebnego xiędza rządcy teraznieyszego. Budynek mieszkalny stary bez pokrycia, gumno, swiron, chlew y warzywnia z sionkami słomo kryte y już zbyt stare, staraniem wielebnego xiędza zeszłego rządcy zabudowane były, za które podług czynioney taxy w roku 1793 obowiązany iest opłacić sukcessorom teraźnieyszy xiądz paroch złotych 150.

Dokumenta y grunta cerkiewne.

Fundusz tey cerkwi nie nayduie się, dokument tylko, czyli korroboracya gruntow w possessyi będących od przeswietney kapituły Wileńskiey uczyniona y ręką jaśnie wielmożnego iegomości xiędza Macieja, hrabi Tyszkiewicza, wówczas generalney kapituły prezydenta podpisana y w aktach ziemskich Nowogrodzkich w roku 1793, miesiąca Julij 12 dnia zaaktykowana, utwierdza przy plebanij gruntu nayduiącego się włok 2 y morgow 14 z sianożęciami; siedziba pod zabudowaniem plebanalnym morgow 3, zabiera grunt z ulicą wielości morgow 3 z sianożęcią, bokami do gruntu skarbowego y sznurow chłopskich szerzący się, od gościnca Myszy idącego do ulicy ze dworu do wioski idącey, ciągnący się, włoka gruntu we trzy zmiany, z których pierwsza Zabłocie z obustron z chłopami Kołpiennickiemi, koncem zaś iednym do drogi do Dubowa idącey, drugim o sznury dembowe gränicząca, druga Żłobin nazwana, między gruntami chłopskiemi do drogi Dubowskiey i gościnca Lachowickiego wpiera, trzecia w wiosce samey leżąca, między miedzami chłopow Kołpienickich do wygonu sielskiego iednym, w sznury zaś wsi Kołpienicy kapitulney 2-gim koncem wpiera się. Sianożęc pierwsza Przysiałkowszczyzna iednym bokiem od gościnca Myskiego, 2-gim od gruntu kapitulnego, trzecim od sznurow wsi Kołpienickiey, seminaryskiey, czwartym od sianożęci kapitulney skarbowey leży. Druga Grabowiec, koncem od grobli do Łuk idącey do wygonu Rusinowskiego wpiera. 3-cia Osowiec z obustron z chłopami seminaryskiemi Kołpienickiemi od skarbowego poletku w Olszniak seminaryski wpiera. Tymże dokumentem nadani poddani, ieden Paweł Hordziey, maiący synow Siemiona żonatego i Janka, posiadaiący gruntu trzecią część włoki, między gruntami cerkwi chłopow Kołpienickich; oprocz sznurowych sianożęci ma od kapłana udzielono w uroczyszczu Ulapowszczyzna. Maiątek onego wołow 2, klacz iedna, bydła sztuk 8, budowla cała iego przez bywszego zabudowana parocha. Drugi Dziemian Dziadowicz z dwóma synami Antonim y Pawłem, ma gruntu 3-cinę włóki, granicy obok Koszego, całe zabudowanie dobre iego własne, równie jak y wołow 4 y koni dwoie u niego będące. Powinność onych latem z całą siemią gwałtow 8, a w każdym od swiętego Jerzego do swiętego Marcina kobieta y męszczyzna dni 2, zimową zaś porą kobieta dzień, męszczyzna dni dwa pełnią panszczyzny. Wizyty generalne pod rokiem 1746 y 1793, oraz podania pod rokiem 1737, 1791 y 1797 Junij 17 dnia czynione przy mieyscu nayduią się.

Aktualnym tey cerkwi parochiem iest wielebny xiądz Antoni Kirkiewicz, lat wieku swego 43 maiący, z rodzicow oyca wielebnego xiędza Jana y Anny, parocha Chotyckiego, urodzony od jaśnie wielmożnego Horbackiego biskupa w roku

1784 wyswięcony, w roku 1792 od jaśnie wielmożnych ichmościow xięży prowizorow seminaryum Wileńskiego prezentowany, za approbatą jaśnie oswieconego xiążęcia biskupa Wileńskiego, a od urzędu generalnego namiestniczego metropolitańskiego wielkiego xięstwa Litewskiego, w Grodnie agituiącego się, za poprzedniczemi z prawa solennościami, roku 1797, Januaryi 26 dnia installowany.

Przy ponowieniu szczegułow niektórych zalecenia wizytą generalną w roku 1793 uczynionego, a przez wielebnego xiędza parocha dotąd ieszcze niedopełnionych, iżby tenże wielebny xiądz paroch uskutecznił, a maiąc w uwadze pilne powinności, do których z powołania swego iest zniewolony, we wszystkim przewodnicząc dobrym przykładem, lud sobie powierzony oswiecał nauką, artykułow wiary y rzeczy do zbawienia potrzebnych, oraz pacierza w dni niedzielne y swiąteczne nauczał, prędkość, nieleniwość y pobożność w administrowaniu swiętych sakramentow okazywał, od pomówienia zdzierstw, za które ustawy y synodu Zamoyskiego artykuły III y XIV surowe zamierzaią kary, unikał, mszą nową swiętego Jana Złotoustego w mszał wprawił, bractwo w części zaprowadzone uporządkował i gdzie z prawa należy o konsens y approbatę dla niego starał się, z tymże bractwem, nakłaniaiąc ieszcze lud do tego parochialny, zniosłszy się, cmentarz lub oparkanić, lub rowem szerokim oprowadzić niezaniedbał, awulsa parochialne odzyskiwał y strzegł w całości na dokument od przeswiętney kapituły wydany, szczególniący grunt, sianożęci y poddanych funduszowych, approbaty od jaśnie wielmożnego biskupa Wileńskiego supplikował, obowiązaliśmy, a w przekonaniu, że nie może bydź rząd dobrym, gdzie subordynacyi niema, ani lud oswieconym zupełnie bez potrzebney nauki, ażeby tenże wielebny xiądz paroch uległość y uszanowanie zwierzchności swoiey czyniąc ochoczą, dalszego w teologij moralney potrzebnego doskonalenia się, bywaiąc na doswiadczeniach kwartałowych y miesięcznych okazywał dowody; metryki sposobem od jasnie wielmożnego archipasterza podanym zapisywał y tych extrakta, tak teraz z 4 miesięcy, jako też następnie co 4 miesiące do przewielebnego xiędza dziekana etc. nakazaliśmy, co, aby etc.

Wieś Saczewki.

Cerkiew pod tytułem Przemienienia y Wniebowstąpienia Pańskiego w kollacyi wielmożnego Adama Ancuty—sędziego ziemskiego woiewodztwa Brzeskiego, drewniana, gontami kryta, wspaniała, reparacyi niepotrzebuiąca, z wieżą nad babińcem y kopułą blachą białą okrytą z krzyżem dużym żelaznym, drzwi do babińca futrowane, poiedyncze na zawiasach, z zamkiem francuskim wnętrznym, z babinca do cerkwi podwóyne, stolarskiey roboty na zawiasach potroynych z zamkiem wnętrznym francuskim; wewnątrz posadzka z cegły, stol z tarcic, a nad wielkim ołtarzem suffit dęty, ławki, ambona y konfessionał stolarskiey roboty, chór y kraty przed wielkim ołtarzem balasowe, obok ołtarza wielkiego zakrystya z drzwiami na zawiasach, z zamkiem francuskim wnętrznym, w której 6 szuflad z antabami do schowania różnych rzeczy, okien wogule w ołow oprawnych dużych y całych dziesięć.

Ołtarz wielki roboty stolarskiey z obrazem Nayswiętszey Panny w szacie materyalney, za firanką kitayczaną, w kwiaty ze złota, różową, na którym koron srebrnych dwie, tabliczek srebrnych dwie, serduszko iedne, krzyżyk srebrny; na mensie drewnianey 3-ma tuwalniami pokrytey y obrusem, antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity; postument pod mszał, krzyż cynowy z postumentem y korpusem, lichtarzow stołowych para, ołtarzowych par dwie cynowych, nakrywadło płocienne, ciborium snicerskiey roboty zamczyste, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney intus et extra wyzłacaney, antepedium drewniane, malowane.

Ołtarz poboczny malowany roboty stolarskiey, na dwie kondygnacye, z obrazem swiętego Ta-

deusza y Przemienienia Pańskiego, na mensie trzema tuwalniami y obrusem, oraz kołamyikowym nakryciem ozdobioney, krzyż cynowy z postumentem y korpusem, lichtarzow dużych cynowych par dwie, antepedium drewniane, malowane.

Ołtarz drugi z obrazem swiętego Bazylego y swiętego Jana; na mensie roboty stolarskiey lichtarzow cynowych 2 dużych, krzyż cynowy z korpusem y postumentem, tuwaleń dwie, obrus, nakrywadło harusowe, antepediym drewniane malowane.

Ołtarz ponosny z obrazem niepokalanego poczęcia Panny Maryi, rożnemi paciorkami, metalami ozdobiony, firankami okryty.

Srebro, cyna etc.

Kielich srebrny z pateną intus et extra wyzłacany, drugi srebrny intus wyzłacany z pateną, łyżeczek 2 srebrnych, vasculum srebrne intus et extra wyzłacane, miernica cynowa, ampułek cynowych dwie, turybularz mosiężny stary, dzwonkow ołtarzowych dwa, dzwonow w dzwonicy gątami krytey, dużey i nowey, wiszących miernych 2.

Apparamenta y bielizna.

Ornat gredyturowy żółty z kompaną bantajerową, 2-gi lamowy stary, oba sine requisitis, 3-ci w kwitay wyszywany, 4-ty lamowy w kwiaty, 5-ty kamlotowy żałobny, wszystkie cum requisitis, alb z humerałami trzy, paskow 3, umbraculum gazowe, beldakim kitayki różowey z fręzelką y taśmą iedwabną, chorągwi kitayczanych dwie, harusowych dwie.

Księgi.

Mszał edycyi Wileńskiey mały, dobry, oktoich Suprasłski, ewangelia polska maleńka, mowy parafialne, mszał Wileński duży stary, inwentarz parochialney ludności, metryki naydawnieysze od roku 1755, teraźnieysze w iedney księdze. Cerkiew ta oparkaniona, od Horodyszcza mił dwie odległa, obrazu cudownego, relikwij żadnych, odpustow. szkołki parafialney y szpitalu niema. Bractwo oddawna wprowadzone, lecz nie approbowane w nayzupełnieyszym porządku y subordynacyi utrzymuie się, w karbonie którego do dalszey kalkulacyi nayduie się dopiero złotych 16.

Parafia.

Wsie: Saczewki domow 25, Zahorze—22, Hirczyce—19, Karczewo—45.

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o pułmilę, wynoszą domow 111, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 236, niewiast 216, oboiey płci razem 452, wogóle zaś żyiących dusz liczą 568.

Zabudowanie plebanalne.

Piekarnia z drzwiami na zawiasach żelaznych i piecem gospodarskim, w niey okień 3, przy którey komora biała z drzwiami na zawiasach, klamką y zaszczepką i piecem kaflanym zielonym, z kominkiem, okien w drzewe oprawnych dwa szkła białego, w sieniach spiżarnia z chrostu gliną tynkowana z drzwiami na biegunie; ten budynek dranicami kryty, oraz gumno, chlew y swiron słomą kryte są skarbowe, chlewkow zaś dwa w jednym mieyscu y w drugim też na trzy małych, syrnica na bramie, słomą kryte, kosztem teraźnieyszego xiędza rządcy są postawione.

Dokumenta i grunta.

Funduszu na piśmie ta cerkiew niema, któren, jak wizyta generalna pod rokiem 1773 czyniona poswiadcza, że in archivo metropolit. nayduie się, zaczem ile powinno podług tego funduszu bydź gruntu niewiadomo, z dawnego iednak dzierżenia parochow y wydziału sądownego przez wielmożnego dzisieyszego kollatora possyduie wielebny xiądz rządcza gruntu włok 2, z których na pułwłoczu funduszowym, między sznurami chłopskiemi leżącym, zabudowany

iest poddany ieden. Pozostałe pułtory włoki przez parocha zarabiaiące się, na trzy dzielą się poletki. Pierwszy nazwany Klin, bokiem iednym od gościnca Lachowickiego, drugim od gruntow poddanych x. Kroszyńskiego, trzecim od sianożeci dworney chłopow Saczewskich od ługu y gruntu xiędza plebana Stwołowickiego graniczy. 3-ci Łopotowszczyzna nazwany, bokiem iednym od sianożęci cerkiewnych, 2-gim od gruntow dwornych, 3-cim od gościnca Stwołowickiego położony, z sianożęci iedna przezwana Zamoch, bokiem iednym od sianożęci Andrzeja Szabaja, 2-gim od dworney, końcami iednym w mech, drugim w Szczarę wpieraiąca, 2-ga Łopotowszczyzna iednym od gruntu cerkiewnego, 2-gim od dwornego, trzecim od grobli, 4-tym od grobli leży poddany wspomniony do cerkwi Saczewskiey na wieczne czasy od wielmożnego Andrzeja Ancuty, sędziego woiewodztwa Brzeskiego oddany y od tegoż dokumentem, pod rokiem 1789, miesiąca Julij 1-go dnia wydanym, jako od fundatora y dziedzica Szaczewek do teyże cerkwi inkorporowany, osiadłość swoią we wsi Zahorzu, imieniem Piotr Siereda z synami Eliaszem, Franciszkiem i Antonim maiący, gruntu funduszowego plebańskiego z sianożęcią pułwłocza zarabiaiący, i z tego powinność, letnią porą dni trzy męszczyzna y tyleż kobieta, zimą zaś od swiętego Jerzego w jesieni do swiętego Jerzego wiosennego męszczyzna dni trzy, kobita zaś dwa dni do plebanij Saczewskiey odbywaiący; dobytek wołow 2, y krowę z cielenciem, oraz zabudowanie ze skarbu chata z komorą y sieńmi, gumno, chlew maiący. Wizyty generalne pod rokiem 1773, 1784 y 1793 oraz podanie pod rokiem 1773 czynione znayduię się, wreszcie dokument nie przyznany ieszcze na poddanego od wielmożnego Adama Ancuty sędziego woiewodztwa Brzeskiego roku 1789 wydany.

Administratorem tey cerkwi iest wielebny xiądz Sylwester Pieszkowski, lat 33 maiący, z rodzicow oyca wielebnego xiędza Michała y Eudokij, parocha Chorostowskiego, urodzony, wyswięcony od jaśnie wielmożnego Horbackiego biskupa Pińskiego w roku 1782, prezentowany od wielmożnego Adama Ancuty, sędziego woiewodztwa Brzeskiego w roku 1787, lecz złożył kollatorowi posledniey prezentę, administracyi z urzędu generalnego namiestniczego metropolitalnego w Grodnie agituiącego się uzyskaney 1798 roku, miesiąca 7-bra 22 dnia veterisstili termin zakonczy się.

Dawszy należytą rządzeniu się życia y postępkow wielebnego xiędza rządcy pochwałę, ażeby o nią staraiąc się nadal, konsens dla bractwa, gdzie z prawa iest wyjednał, w przychody i expensa jegomości xiędza wglądaiąc, do dalszych ozdob cerkwi zachęcał, dokument na poddanego służącego, a possessyą nazawsze zabespieczaiący do akt ziemskich podał, fundusz lub dawny z archivum metropolitalnego, lub swieży korroboruiący teraźnieyszą possessyą przez uniżenie próźb do gorliwych y łaskawych kollatorow uzyskał, a po otrzymanych prezentach y uzyskanym funduszu za poprzedniczemi z prawa solennościami o installacyą w urzędzie namiestniczym metropolitalnym supplikował, awulsa etiam parochialne rekuperował, tegoż wielebnego xiędza administratora obowiązaliśmy. Nad to iżby czyniąc powołaniu, przewodnicząc dobrym przykładem ludowi, tychże parochian swoich w dni niedzielne y swiąteczne artykułow wiary y rzeczy do zbawienia potrzebnych nauczał, sam zaś dowody umieiętności teologij moralney na doswiadczeniach kwartałowych nie wątpliwie składał, w teyże teologij doskonalił się, swięte sakramenta nie leniwie administrował, a za szafowanie onych nie więcey nad dobrą wolą daiącego nie wymagaiąc, przymowek zdzierstwa synodem Zamoyskim w tytule III y XIV ustawami archipasterskiemi y prawem krajowem zakazanego pod karą suspensy i dalszemi woli pasterzuiącego karami zostawionemi unikał, w dni niedzielne y swiąteczne po ewangelij przeczytaniu ludowi zgromadzonemu w cerkwi z ewangelij zastosowane nauki czytał, słowem do pomnożenia chwały Boskiey y zbawienia dusz uspasabiał, nakazaliśmy. Wreszcie iżby księgę metryczną wkrótce oprawił, w niey metryki sposobem od jaśnie wielmożnego pasterza po-

danym zapisywał y tych extrakta tak teraz z czterech miesięcy, jako też następnie co 4 miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał ścisle zaleciliśmy. Co aby uskutecznionem było, przewielebny xiądz dziekan mieysca dopilnować iest w obowiązku.

Miasteczko Horodyszcze.

Cerkiew pod tytułem swiętego Tadeusza w kollacyi jaśnie wielmożnego Paca starosty, drewniana, w ścianach ieszcze dobra, w dachu reparacyi potrzebuiąca, z trzema wieżami y krzyżami na nich żelaznemi już nachilonemi, drzwi do babińca na zawiasach żelaznych y z zamkiem wnętrznym, drugie futrowane z zasuwką drewnianą, wewnątrz w cerkwi okien w ołow oprawnych ośm, w drzewo ośm, także posadzka ceglana, stoł z tarcic, chór y kratki srzod cerkwi balasowe, przed wielkim ołtarzem drzwi carskie podwóyne, po bokach małe, wszystkie na zawiasach, konfessyonał stolarskiey roboty, obok wielkiego ołtarza dwie zakrystye bez okien, do których drzwi troie na zawiasach, z tych iedne z zasuwką żelazną, inne z klamkami.

Ołtarz wielki roboty snicerskiey, malowany, stary, z obrazem Pana Jezusa na płotnie malowany, z relikwiarzem y z obrazkami po bokach małemi, za kartunową firanką, na mensie trzema tuwalniami y obrusem nakrytey cyborium stare, bez zamka, z drzwiczkami zasuwaiącemi się, w którym asservatur sanctissimum w puszce srebrney z kielicha przerobioney, krzyż drewniany, niegdyś sadzony lusterskiem, a teraz pobity, z korpusem mosiężnym, lichtarzow drewnianych par dwie, portatel łaciński, nakrywadło płocienne, mensa płótnem obita, po bokach przed carskiemi drzwiami obrazow na płótnie malowanych, ieden z obrazem Nayświętszey Panny, 2-gi swiętego Onufrego, na których po scianach na różnych mieyscach relikwiarzow, na szkle rysowanych obrazkow y z gipsu rzniętych różney wielkości sztuk 26; na mensach iedney obrusem prostym i tuwalnią pokrytey, lichtarzow drewnianych malowanych para, krzyż cynowy z postumentem drewnianym, na 2-giey obrusem holenderskim, we dwoie pokrytym, portatel łaciński, krzyż cynowy z takim że korpusem, lichtarzow drewnianych malowanych para, obrazow 2 na płotnie biało malowanych w kaplicach, w którey po prawey stronie obraz swiętego Tadeusza, po lewey— Spasa, oba bez akkomodacyi żadney. Ołtarzyk ponosny drewniany,roboty stolarskiey,malowany, z dwóma małemi obrazkami.

Srebro, cyna etc.

Było dwa kielichow srebrnych, ieden bez pozłoty, drugi z pateną intus wyzłacany, łyżeczka srebrna intus wyzłacana, ampułek cynowych z tacą para, turybularz mosiężny, kociołek na wodę swięconą, dzwonek ołtarzowy ieden, sygnaturka w kopule cerkiewney, vasculum niema, z tych kielichow bez pozłoty obrócony na puszkę, a 2-gi po podaniu iest.

Apparaty y bielizna.

Ornat biały, złotem haftowany, kitayką białą podszyty, 2-gi kitayczany w paski i kwiaty srebrne, z dalmatykami takiey że materyi, cum requisitis, 3-ci aksamitny żałobny, alb szwabskich trzy, komż szwabskich trzy, rąbkowa iedna, pasek ieden, obrusow w schowaniu trzy, cała ta bielizna stara, chorągiew harusowa, stara iedna, umbraculum muslinowa.

Księgi.

Mszał in folio dobry, ewangelia polska, mówy parochialne, metryki dawnieysze od roku 1791, gdyż wprzody zapisywane były w księgach cerkwi Jasienieckiey, inwentarz ludności parochialney. Cerkiew ta w dachu reparacyi y opatrzenia lepszego, rowem wkoło, potrzebuiąca, od Jesięca czwierć mili odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkółki parochialney, szpitalu y bractwa niema.

Parafia.

Miasteczko Horodyszcz domow 6, wsie: Wielka—51, Stankiewicze—17, Niesiery—16, Nisice—18, Bryksicze—14, Nowosiołki—1.

Wszystki ote wioski bez przepraw, naydalsze o pułmili wynoszą domow 123, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 347, niewast 165, oboiey płci razem 572. wogóle z niezdolnemi wszystkich dusz żyiących liczą 729.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą i szpiżarnią, do których drzwi na zawiasach troie, piec kaflany biały z kominkiem, w którym blacha żelazna, okień szkła białego z zawiaskami 6, przez sień izba z komorą y małą bokowką, do którey na zawiasach z klamkami drzwi troie, gdzie piec ieden gospodarski y przy niey kaflany zielony, z kominkiem, w górę wyprowadzonym y blachą żelazną, okien wszystkich szkła białego 6, w sieniach drzwi dwoie na zawiasach z klamkami, okien 2 bez szkła, cała ta budowla brusowana na podmurowaniu iest gątami kryta, swiron bez pomostu y stoli, gątami kryty, gumno obszerne, z dwóma podwóynemi drzwiami, chlewow pod iednym nakryciem dwa, słomą kryte y wszystkie kosztem jaśnie wielmożnego kollatora iest zabudowane.

Dokumenta y grunta.

Podług weryfikacyi funduszu, który się nie nayduie, w roku 1788 przez przewielebnych ichmościow xięży kommissarzow czynioney, należało gruntu włok dwie do cerkwi, lecz w teraźnieyszey possessyi plebanalney iest teraz włoka tylko iedna gruntu y sianożęci morgow trzy, grunt zaś między sznurami mieyskiemi. Akt takowey weryfikacyi przez ichmościow xięży komissarzow Sawicza Nowogrodzkiego y Hembskiego Nieswiskiego dziekanow roku 1786 czyniony, nie specyfikuie, prócz następnych punktow do maiącego się utworzyć przez jaśnie wielmożnego kollatora funduszu: 1-mo że cerkiew Horodyska ma dwie włoki gruntu w jednym obrębie, 2-do, że zsypka z włosci jaśnie wielmożnego kollatora w 8-miu beczkach żyta, 4-ch ięczmienia, 4-ch owsa dla kapłana powinna bydź zadeterminowana; 3-tio tymże funduszem 2000 złotych miały bydź zalokowane z ewikcyą na dobrach Horodyszcze zwanych, z których 7-my procent w sposobie annuaty miał bydź kapłanowi zaliczony; te szczeguły czyli zalecenia, jak nie były przez jaśnie wielmożnego kollatora approbowane i podpisane, tak też do possessyi przez parochow nie przyszły; na teyże samey weryfikacyi przez jaśnie wielmożnych opiekunow Tyzenhauza szeff. y Tadeusza Andrzeykowicza, małoletniego dziedzica dobr w roku 1797, miesiąca Apryla 5 dnia do iegomości pana Mokrzeckiego kommissarza tychże dobr zalecenie, iżby wyż wyrażonych punktow, jesli według tych nic parochowi niedochodzi wyexaminowawszy, na zawsze wyznaczył y exekucyą zalecił dworowi, co i dotąd nieuskuteczniono, a rządca cerkwi powedle wyższego opisania tylko włokę gruntu trzyma. Wizyta generalna pod rokiem 1793 i podanie pod rokiem 1796.

Administratorem tey cerkwi wielebny xiądz Wiktory Pieszkowski, lat wieku swego 41 maiący, z rodzicow Michała y Jadwigi parocha Chworostowskiego urodzony, wyświęcony od jaśnie wielmożnego Horbackiego biskupa Pińskiego 1786 roku; administracyi z urzędu generalnego namiestniczego w Grodnie uzyskaney termin zakonczy się ieszcze 1798 roku, Junij 9 dnia.

W granicach parochij przy kościele Horodyskim, za konsensem z urzędu generalnego metropolitalnego namiestniczego w Grodnie uzyskanym, nayduie się na kapellanij wielebny xiądz Jan Horbacewicz, lat wieku swego 60 maiący.

Lubo akt weryfikacyi za udzielnym instrumentem konsystorza generalnego wielkiego xięstwa Litewskiego wówczas w Wilnie agituiącego się, przez przewielebnych ichmościow xięży Jana Sawicza Nowogrodzkiego y Jakuba Hembskiego Nieswiskiego dziekanow do utworzenia

nowego funduszu w punktach y szczegółach przez jaśnie wielmożnego swięty pamięci Paca starostę Wileńskiego, dziedzica y kollatora podpisany i w possessyą rządcom cerkwi zupełnie oddany nie został, gdy iednak tych że dobr Horodyszcza jaśnie wielmożni Tyzenhauz y Andrzeykowicz opiekunowie na tymże akcie wspomnionym weryfikacyi roku 1797, miesiąca Apryla 5 dnia własnoręcznym swym podpisem iegomości panu Mokrzeckiemu, kommissarzowi zalecili, yżby w skutek takowego opisania weyrzał, wszystko rządcy cerkwi wyznaczył, dochod tego wszystkiego y utrzymanie zabespieczył, przeto iżby wielebny xiądz rządca z obowiązku swoiego, nim dostateczny, po wyisciu z opieki dziedzica, przy naypokornieyszych prózbach utworzony zostanie fundusz, o zupełną possessyą gruntow y dalszych wyznaczeń tą obiętych weryfikacyą już na mocy pomienionego zalecenia dopominał się supplikował, nakazaliśmy. Krzyż na kopułą cerkiewną zaciągnąć, też kopułę podziurawioną y dach w części reparacyi potrzebuiący zreparować, o bieliznę cerkiewną, apparamenta lepsze, vasculum srebrne wyzłacane y kielich 2-gi srebrny według podania nienayduiący się przysposobić, lud parochialny do bractwa nakłaniać, też zgromadzać y praevio consensu et approbatione w porządku utrzymywać y tych że z całą parochią do składek na potrzeby cerkiewne, jako w ozdoby ubogą, skłaniać, na ołtarzu wielkim inskrypcyą po polsku wyrażoną zatrzeć zaleciliśmy. Tenże wielebny xiądz rządca podług obowiązkow powołania swego nayprzykładniey zachowuiąc się, iżby lud sobie powierzony pacierza nauczał, w dni niedzielne y swiąteczne mowy do ewangelij zastosowane czytał, przymówek zdzierstwa nie wymagaiąc więcey nad daiącego wolę za szafowanie swiętych sakramentow unikał, inwentarz ludności porządny utrzymywał, metryki sposobem od jaśnie wielmożnego archipasterza podanym zapisywał y tych extrakta tak teraz z 4-ch miesięcy, jako też następnie co 4 miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi oddawał, teologią moralną czytał, dowody wydoskonalenia się na doswiadczeniach kwartałowych y miesięcznych niewątpliwie czynił obowiązaliśmy. Co aby dopełnionem było, przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dostrzedz.

Wieś Jasieniec.

Cerkiew stara, do reparacyi naymnieyszey niezgodna, pod tytułem niegdyś świętego Mikołaja w dobrach dziedzicznych y kollacyi wielmożnego Karola Gustaffa Szylinga, szambellana dworu polskiego zainterdykowana, dla tey okoliczności za indultem rocznym z konsystorza generalnego metropolitalnego wielkiego xięstwa Litewskiego z Grodna wydanym, odprawuie się nabożeństwo publiczne w dni niedzielne y świąteczne w kaplicy bliżey plebanij będącey, pod tytułem Wniebowstąpienia Pańskiego, drewnianey, słomą krytey, z krzyżem na wierzchu, drzwi do niey na zawiasach żelaznych, z zamkiem wnętrznym, wewnątrz podłoga z gliny, stolowanie czerwono malowane z tarcic y sciany pobielane.

Ołtarz wielki roboty snicerskiey, w którym statua kamienna Maryi Panny z Panem Jezusem, na które koron srebrnych dwie pozłacanych, kamyszkami sadzonych, perełek sznurkow sześć, bisiurkow dętych większych sznurek ieden i mnieyszych ieden, łancużek y kolczyki ze złota, firanek blado różowych para, gazowa iedna, antepedyum różowe kartunowe, na mensie dwóma tuwalniami y obrusem pokrytey cyborium zamczyste malowane, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney nadpsutey z kielicha przeformowaney, krucifix stary drewniany, poduszka pod mszał, portatel łacinski, lichtarzow cynowych dużych par dwie, stołowych para, z angielskiey blachy błyszczących para.

Ołtarz poboczny z obrazami Nayświętszey Panny, z cerkwi starey przeniesionym, za firankami różowemi, kitayczanemi y świętego Kazimierza, na mensie dwóma tuwalniami szwabskiemi pokrytey krzyż drewniany, lichtarzow cynowych stołowych para, dużych cynowych

para iedna, na scienie obraz swiętego Antoniego z koroną srebrną, mieyscem pozłacaną, z porcenallowemi pączkami, różne oraz obrazki różney wielkości na ścienie są poprzybiiane, cieniow pobitych para y lichtarzow drewnianych malowanych para.

Srebro, cyna, etc.

Kielich srebrny staroswiecki spory z pateną intus wyzlacany, vasculum srebrne do chorych, łyżeczka srebrna, miernica y puszka cynowe, turybularz stary bez łancużkow, dzwonkow ołtarzowych dwa, dzwon spory nieosadzony, sygnaturka w kopule.

Apparamenta y bielizna.

Ornat adamaszkowy fioletowy (z) iedney, a z drugiey strony różowy, sztofowy w kwiaty, morowy różowy, biały murowy z kołnierzem niebieskim, różowy w kwiaty złote, stary adamaszkowy żałobny z kołnierzem niebieskim, wszystkie sześć cum requisitis. Alb tkackich starych z humerałami dwie, korporałow dwa, paskow dwa, komża tkacka, bursa do chorych sztofowa w kwiaty, chorągwi starych dwie, bełdachyn ceratowy stary.

Księgi.

Mszał stary infolio Uniewski, trebnik stary, mowy parochialne, metryki naydawnieysze od roku 1776 nayduią się, teraznieysze ieszcze na oddzielnym papierze, dla nieoprawy książek, zapisuią się, inwentarz ludności.

Kaplica ta bez oparkanienia, od Poruczyna pułmile odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkołki parochialney, szpitalu y bractwa niema.

Parafia.

Wsie: Jasienicze domow 8, Komiany—3, Hereczychi—8, Małysze—4, Kotowczyzna—13, Prudy—12, Przewłoka—11, Kuniewicze—2, Ardziutowszczyzna—4.

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o pułmile, wynoszą domow 65, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 102, niewiast 175, oboiey płci razem 277, wogule zaś z niezdolnemi wszystkich dusz żyiących liczą 372.

Zabudowanie plebanalne.

Piekarnia z piecem gospodarskim, przy którey bokówek dwie, drzwi na zawiasach troie, okien pobitych prostych cztery, gumienko y odryna, te całe zabudowanie stare, słomą kryte, postawione iest kosztem bywszego rządcy, wielebnego xiędza Jana Horbacewicza, po zgorzeniu dawnieyszey plebanij.

Dokumenta y grunta.

Fundusz cerkwi Jasienieckiey w roku 1638 miesiąca Februaryi 2 dnia przez wielmożnych Hrehorego y Krystyny z Ulatowskich Woynow Jasienieckich iest uczyniony; tenże fundusz w roku 1639 w grodzie Nowogrodzkim zeznany, którego autentyk ad archivum diaecesanum oddany, extrakt zaś onego przy cerkwi nayduiący się z innemi w czasie kąflagraty zgorzał dokumentami; tymże funduszem oznaczono cerkwi gruntu włok pułtrzeci w szachownicach, z tych pierwsza siedzibna w swoim ograniczeniu, to iest od rzeki Sewiża aż do potoku Kipiatku, od Kipiatku aż do dębu za drogą, od tego dębu koło gaju dwornego do rzeki Cułowki, z drugiey strony od chłopskich gruntow, z trzeciey do drogi, idącey z Prud; 2-ga szachownica Mozolowszczyzna zwana, z jedney strony do gruntow dwornych, z drugiey z gruntem Kotowskim, 3-cim z gościncem Horodyskim do Mira idącym graniczy; 3-cia szachownica Polepiszcze zwana, jednym bokiem od gruntu Kuniewickiego, drugim od gruntow Jasienickich leży; 4-ta Szczołobiszcze zwana, leży między gruntami dworu Jasienickiego y chłopow Bołuckich. Sianożęć w obrębie pomiędzy gruntem siedzibnym y na Młowu zwanym, takoż sianożęć na Młowu zwanym leży pod Komiawami między sianożęcią dworną y

chłopską, gruntu w Kuniewiczach w szachownicach i kawałkach bardzo małych między gruntami poddanych wielmożnych panow Wiereszczakow leżący z sianożęciami w kawałkach małych będącemi, funduszem na dziaka nadany, ktoren grunt sam paroch possyduie teraz. Testament z extraktem z grodu woiewodztwa Nowogrodzkiego pani Borodziczowey, z summy złotych pięćset na kahale Horodyskim lokowaney, procent do cerkwi Jasienickiey aplikuiący; dokument z kahału Horodyskiego y list na przyznanie od tegoż kahału na złotych czterdzieście. Pomieniony testament, z wyrażonemi dokumentami przez iegomości xiędza teraznieyszego rządcę powierzony iest wielmożnemu szambellanowi kollatorowi, a przez iego złożony w kancellaryi grodzkiey Nowogrodzkiey, celem podzwignienia przez proceder upadaiącey na kahale takowey summy, która nieprzykładnym rządzeniem się poprzedniczych tey cerkwi parochow, a w końcu wielebnego xiędza Jana Horbacewicza, przy porozumieniu się z kahałem uszczuplać się była poczęła, a z którey teraz już to przez zwrót tegoż xiędza Jana Horbacewicza złotych sto jeden, № 101 na jmie wielmożnego szambellana kollatora, już to przez prawny obrachunek z kahałem Horodyskim złotych czterysta jeden, № florenis 401 nayduie się y od tyla procentu zwyczaiem krajowym cerkwi wiecznemi czasy ma zaliczać się, z mocy dokumentu obligacyinego wyż wspomnionego obowiązany iest paroch odprawiać mszy swięte dwadzieścia cztery w każdym roku. Do teyże cerkwi należy ze dworu co rok wosku funtow 10 y wina na msze święte kwart cztery, podług brzmienia funduszu w kopij przy cerkwi nayduiącego się. Wizyty generalne pod rokiem 1765, 1775, 1784 i 1793, oraz wizyty dziekańskie, podanie xiędzu Horbacewiczowi i podanie pod rokiem 1796 czynione naydują się przy mieyscu. Poddany mieyscowy z Horodyszcza zyskany posługuie plebanij zwyczayną panszczyzną, siedzi tym czasowie w dozwoloney przez dwor chacie, nazywa się Ławren Kunik. żonaty, z synem Tomaszem y Anastazyą córką, maiątek y wszelka zapomoga od xiędza rządcy teraznieyszego temuż poddanemu plebańskiemu dane.

Administratorem tey cerkwi iest wielebny xiądz Leon Dawidowski, lat wieku swego 30 mający, z oyca pana Mateusza y Dominiki urodzony, wyświęcony od jaśnie wielmożnego Butrymowicza, suffragana całey Rusi metropolitalnego w roku 1794, Februaryi 3 dnia, prezentowany od wielmożnego Karola Gustaffa Szylinga szambellana, w roku 1795, administracyi z urzędu generalnego metropolitalnego z Grodna uzyskaney zakończy się termin Julij 23 dnia veteris stili 1798 roku.

Lubo kaplica wewnątrz iest nieco opatrzona, gdy iednak zewnątrz nie tak jakby na świątnicę Pańską przynależało, iest pokryta, gdy już y słoma opada i krzyż na niey schylony i żadnego oparkanienia niema, przez co bardziey pustynią, niżeli kaplicą oczom patrzących wydaje się; zaczem iżby wielebny xiądz rządca y o wybudowanie nowey cerkwi, a tem czasem o należyte tey opatrzenie, na nowo dachem pokrycie, o przyzwoite dla zasłonienia od domu profanacyinego opatrzenie do wielmożnego kollatora uniżać próżb nie przestawał naymocniey zaleciliśmy, a w przypadku nie zadosyć uczynienia iż nadal indult bronny będzie ostrzegliśmy, a często przedstawiaiąc uwadze swey obowiązki powołania y stanu swego iżby tenże wielebny xiądz rządca dobrym i przykładnym przewodnicząc życiem lud zgromadzony w dni niedzielne y swiąteczne na nabożeństwo, pacierza i artykułow wiary nauczał, mowy do ewangelij zastosowane czytał, wszelką usługę parochyalną nie leniwie dopełniał, za szafowanie swiętych sakramentow unikaiąc przymowek zdzierstwa nie więcey nad dobrowolny niewymagał datek, lud do bractwa zachęcał, a zebranemu konsens gdzie z prawa iest wyjednał, do składek parochian pobudzał i te na potrzeby domu Bożego obracał, msze świętego Jana Złotoustego w mszał wprawił, podług ustaw archipasterskich sporządziwszy trzy księgi na metryki, a czwartą na inwentarz ludności parafij przed następną kongregacyą porządnie

maiąc z raptularza przepisano okazał, o wyszukanie funduszu przez ślad, iż się w archivum metropolitalnym nayduie starał, awulsa iesliby się według autentycznego funduszu okazały rekuperował, a teraznieyszey całości inwentarzami wizyt opisanemi strzegł, też papiery y wszelkie dokumenta, testament, obligi w przyzwoitey konserwie i przy mieyscu w własnym dozorze chował nakazaliśmy. Nakoniec sam w teologij moralney doskonaląc się y częstego oney czytania, bywając na konferencyach miesięcznych y kwartałowych, dowody czyniąc, metryki sposobem od jaśnie wielmożnego archipasterza podanym zapisywał y tych extrakta co 4 miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał obowiązaliśmy. Co aby dopełniono było, przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dostrzedz.

Miasteczko Cyryn.

Cerkiew pod tytułem Przemienienia Pańskiego, w kollacyi jaśnie wielmożnego Niosiołowskiego, woiewody Nowogrodzkiego, starosty Cyryńskiego, drewniana, brusowana, w ścianach i węgłach dylami wzmocniona i opatrzona, kryta gątami z jedną kopułą większą wsrzod i mnieyszą od frontu z żelaznemi krzyżami, drzwi do babińca na zawiasach żelaznych, w cerkwi podłoga ceglana, stolowanie z tarcic y sześcią filarami mocno podparte, chor y kratki przed wielkim ołtarzem balasowe, ambona, konfessionał i ławki z obustron posrzod cerkwi roboty stolarskiey, z boku wielkiego ołtarza zakrystya z drzwiami na zawiasach żelaznych y zamkiem wnętrznym, okien w drzewo oprawnych ośm.

Ołtarz wielki roboty snicerskiey, biało malowany, z obrazem Opatrzności Boskiey, za firanką kitayczaną cytrynową, na mensie obrusem y tuwalniami pokrytey antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity, poduszka włoczkowa, nakrywadło stare harusowe, lichtarzow cynowych dużych par trzy, mnieyszych dwie, krzyż srebrny z postumentem y korpusem wyzłacany, cyborium okrągłe zamczyste, malowane, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney extra et intus wyzłacaney, dwa mnieyszych ołtarzykow, ieden z obrazem Protekcyi Maryi Panny, na którego mensie obrus, tuwalnie i sukienne nakrycie; drugi świętego Antoniego za siadkową nicianą zasłonką, na którego mensie tuwalniami pokrytey lichtarzow cynowych para, drewnianych para, nakrywadło karmazynowe stare, oba obok ołtarza wielkiego.

Ołtarz poboczny roboty snicerskiey, malowany, z obrazem Nayświętszey Maryi Panny, za firanką różową kitayczaną, z zasuwką na drzewie malowaną y znowu firankami tak pułatłasowemi w paski, jako też materyalnemi żółtemi w szacie srebrney, cześcią pozłacaney, maiącym koron dwie z pozłotą, wotow srebrnych wielkości różney sztuk dwadzieścia dwie, koralow sznurkow piętnaście, bisior sznurkow dziesięć, krzyżyk bursztynowy, obrączek szczerozłotnych dwie, srebrnych sześć, korona mała srebrna; na mensie 3-ma tuwalniami y obrusem pokrytey, portatel, poduszka, nakrywadło harusowe, lichtarzow cynowych nowych par dwie, używanych para, krzyż z wyrażeniem męki Pana Jezusa w flaszy szklaney, antepedyum włoczkowe.

Ołtarz drugi poboczny z obrazem Narodzenia świętego Jana, za firankami materyalnemi na dnie różowym, w kwiaty, w górze obraz świętego Mikołaja za firanką kartunową, na mensie trzema tuwalniami y obrusem nakrytey lichtarzow cynowych dużych par dwie, antemis y krzyż cynowy z postumentem drewnianym, nakrywadło harusowe.

Ołtarzyk ponosny stolarskiey roboty, z obrazem Nayświętszey Panny y swiętego Onufrego, za zasłonką kitayczaną żółtą y karmazynową, na którym koral sznurkow 7, bisiur sznurkow pięć, krzyżykow pięć.

Srebro, cyna, mosiądz etc.

Kielichow srebrnych z patenami dwa, jeden intus et extra z pateną, drugi intus z pateną

extra wyzłacany, trzeci z pateną wyzłacany, vasculum srebrne z łyżeczką intus pozłacane, łyżeczek oddzielnych srebrnych dwie, monstrancium srebrne w promieniach z Melchisedekiem y koroną, w części wyzłacane, ampułek srebrnych para, miernica y ampułki z tacą cynowe, turybularz mosiężny, kociołek miedziany do odlewania swiec z łyszką blaszaną, dzwonkow ołtarzowych sześć, w dzwonicy brusowaney, gątami krytey, dzwonow dwa większych, mnieyszy ieden.

Apparamenta y bielizna.

Ornat partyrowy popielaty, drugi atłasowy zielony z galonikiem żółtym szychowym, trzeci aksamitny zielony z kołnierzem adamaszkowym, czwarty żółty atłasowy, 5-ty kitayczany różowy, 6-ty sztofowy, na białym dnie, w kwiaty różne z kompaną żółtą szychową, 7-my gozdzikowy w kwiaty złote z kołnierzem żółtym, 8-my kitayczany zielony, 9-ty sztametowy zielony, 10-ty drojetowy zielony z galonem srebrnym, kosztem przewielebnego xiędza parocha sprawiony, 11-ty manszestorowy żałobny, 12-ty atłasowy różowy z kołnierzem białym w kwiaty, wszystkie cum requisitis. Ornatow łacińskich dwa, ieden kitayczany w paski, 2-gi materyalny biały, alba szwabska z koruną wdole, kitayką karmazynową podszyta, alb tkackich z humerałami cztery, komż sześć, paskow cztery, korporałow sześć, burs materyalnych dwie, beldachim kitayczany z frężelką włoczkową, chorągwi kitayczanych dwie, szalonowa jedna, harusowych starych, z obrazami we srzodku, dwie, całun sztametowy zielony.

Księgi.

Ewangelia in folio pisana, tryod postna y cwietna, mszałow 2 starych, 3-ci nowy, ewangeliczka polska, oktoich drukowany, mowy parochialne, metryki naydawnieysze od roku 1745 wdwóchksięgach, teraznieysze w 3-ch nowo oprawnych, inwentarz ludnosci parochialney.

Cerkiew ta oparkaniona, od Jasienca o milę odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow nie ma, szkółka także parochialna nienayduie się, szpital z sześcią ubogiemi, bez żadnego funduszu utrzymuie się, bractwo iest pod tytułem Protekcyi Nayświętszey Panny Maryi, zdawna wprowadzone i approbowane, w należytym porządku y subordynacyi, przy tey cerkwi utrzymuiące księgę przychodow y expensy po obrachowaniu których nayduje się teraz w karbonie złotych 1238 y groszy 15 na procent rozdanych.

W maiętności wielmożnego Wiereszczaki, podczaszego Nowogrodzkiego, Tuhanowicze zwaney, o pułmilę nayduie się kaplica pod tytułem swiętey Praxedy, fundacyi niegdyś wielmożnych Samuela y Zofij Tuhanowskich, do cerkwi Cyryńskiey affiliowana, exdotacyą w funduszu po niżey wyrażaiącą się maiąca, drewniana, należycie wewnątrz ozdobiona, reparacyi niepotrzebuiąca, w rekwizyta zakrystyine, przez dwor sporządzone i pod iego dozorem będące, opatrzona, w roku 1766 za konsensem należytey zwierzchności poswięcona.

Parafi".

Miasteczko Cyryn, domow 65, wsie: Krasna—30, Okanowicze—22, Pęczyn—21, Skrobow—24, Pracewicze—21, Metropolszczyzna — 15, Wysadowicze—9, Rudasze—13, Bykiewicze—13, Boboniewka—22, Dorohow—46, Tahanowicze—40, Tukanowicze—35.

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o milę, wynoszą domow 357, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 728, niewiast 730, oboiey płci zdolnych 1458, wogule zaś żyiących dusz 2018.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą, tynkowana, w niey piec kaflany, biały y kominek, podłoga z gliny, stolowanie z tarcic, okien szkła białego cztery, drzwi dwoie na zawiasach, przez sień piekarnia z piecem gospodarskim y drzwiami na biegunach, swiron, gumno, odryn trzy w scianach z chrostu, chlewow dwa, stajęka, małych

chlewczykow dwa, wszystkie słomo kryte, sernica na bramie, gątami pobita. Cała ta budowla w części parocha sukcessorom spłacona, częścią przez dzisieyszego przewielebnego xiędza parocha de novo erygowana, niemałey już potrzebuje reparacyi.

Dokumenta y grunta.

Fundusz tey cerkwi z rozkazu iego królewskiey mości wielmożnego Bohdana Sapiehi rewizora, roku 1565, miesiąca Marca 25 dnia utworzony y w ziemstwie Nowogrodzkim zaaktykowany in autentico et extracto przy mieyscu nayduię się, mocą którego przewielebny xiądz paroch possyduie gruntu włok dwie we trzech zmianach, iedną w uroczysku Uskoje, drugą Zadniaja, trzecią Douhaja nazywaiącym się, między gruntami mieyskiemi położenie swoie maiące; udzielnych dwa place, ieden, którego zaymuie cerkiew, drugi, na którym plebania stoi; sianożęci y wolności żadnych funduszem nadanych i udzielonych niema. Fundusz wielmożnych Samuela y Zofij Tukanowskich, kaplicy wyż wspomnioney służący, w roku 1709, 9-bra 21 dnia uczyniony, per extractum z ksiąg Nowogródzkich wyięty nayduie się na gruncie. Takowym funduszem wyszczegulnia się gruntu pułtory włoki z sianożęcią, na którym tymże funduszem nadany poddany imieniem Hryszko Chałubka, lat 40 maiący z żoną i dwóma synami Mikołaiem, lat 8 y Symonem, lat 5 iest osadzony, pełni do plebanij Cyryńskiey powinności panszczyznowey dni trzy menskiey y tyleż kobieciey na tydzień, majątek jaki ma drobnieyszy żywioł, prócz wołow, iest iego własny. Tymże funduszem obowiązany iest każdy paroch cerkwi Cyryńskiey zjeżdzać ze mszą swiętą każdey soboty do teyże kaplicy, swiatło y wino do kaplicy z teyże maiętności dostarcza się; oprócz tych funduszow extrakt wizyt generalnych pod rokiem 1746, 1755, 1758, 1769, 1773, 1784 y 1793 z dawnieyszemi podaniami nayduią się.

Aktualnym tey cerkwi parochem iest przewielebny xiądz Jakub Hemski, dziekan Nieswiski, lat wieku swego 56 maiący,z rodzicow wielebnego xiędza Mikołaja y Elżbiety parocha Dołmatowskiego urodzony, wyswięcony w roku 1765, 8-bra 23 dnia od jaśnie wielmożnego Wołodkowicza, metropolity, prezentowany od jaśnie wielmożnego Niosiołowskiego wówczas kasztelana, a teraz woiewody Nowogródzkiego w roku 1769, installowany zaś od tegoż jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity w roku 1772.

Prowizor tey cerkwi Alexander Łozowicki, lat 48 maiący, od jaśnie wielmożnego Lewińskiego biskupa Łuckiego, w roku 1788 Maja 26 dnia za konsensem z urzędu metropolitalnego Nowogrodzkiego, tymczasowie w Rucie przy pozostałey wdowie annum gratiae dozwolony maiący, w obowiązkach wikarego zostaie. W akcie nicieyszey wizyty cerkiew w nayzupełnieyszym znalazłszy opatrzeniu, wszelkie mobilia, argenterya oney przeyrzawszy, o dobrym rządzie, spełnieniu wszystkich obowiązkow przewielebnego xiędza parocha tak z poprzedniczych wizyt, jako też parochian wyznania naydokładniey poinformowawszy się i zbudowanym zostawszy, oraz dalszą nadzieją jednostaynego zachowania się ubespieczonym będąc, nic do zarządzenia nie postrzegliśmy, tylko iżby przewielebny xiądz paroch odtąd metryki parochialne sposobem od j. w. pasterza podanym zapisywał y onych extrakta co 4 miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał, fundusz autentyczny do archivum dyecezalnego, za rewersem archiwisty, ułokował, obowiązaliśmy. Co aby uskuteczniono było, przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dostrzedz.

Wieś Dołmatowszczyzna.

Cerkiew pod tytułem Bolesney Nayświętszey Panny, w kollacyi jaśnie wielmożnych Krasińskich, podkomorzych nadwornych iego królewskiey mości, drewniana, do zupełnego upadku nachylona, w dachu słomo krytym y stolowaniu z tarcic znacznie nadgniła, z jedną kopułą o krzyżu żelaznym, drzwi do niey z babinca na zawiasach żelaznych, wewnątrz cerkwi pod-

łogi niema, okien starych w drzewo oprawnych pięć, kratki balasowe stare przed wielkim ołtarzem, za chorem ławka iedna.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty, stary, z obrazem Nayświętszey Panny za firankami kitayczanemi, na którym koron srebrnych dwie, na mensie trzema tuwalniami pokrytey antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity, poduszka pod mszał, nakrywadło płocienne, lichtarzow drewnianych para, krucifix drewniany z korpusem, antepedyum harusowe, zielone stare, cyborium zamczyste proste malowane, ubi asservatur sacra sinaxis w puszce cynowey z kapką materyalną.

Ołtarz poboczny z obrazem Pana Jezusa bez żadney akkomodacyi stary, ledwo znak figury maiący, mensę drewnianą, dwóma tuwalniami y obrusem pokrytą, na niey lichtarzow drewnianych par dwie, krucifix drewniany z korpusem, antepedium stare drewniane, ołtarzyk ponosny roboty stolarskiey, z obrazem po iedney stronie Nayśw. Panny, z drugiey strony, świętego Antoniego, bez akkomodacyi.

Srebro, cyna etc.

Kielich staroświecki, srebrny, duży, wewnątrz z pateną wyzłacany, zamiast vasculum puszeczka z blachy mosiężney malenka, bez pozłoty intus et extra, kądzielnica mosiężna w robocie będąca, miernica mosiężna duża, dzwonkow ołtarzowych 9, drzwon we dzwonicy mały ieden.

Apparaty y bielizna.

Ornat kitayczany na dnie ceglastym w kwiaty y paski cum requisitis ieden tylko, żałobny kamlotowy z kołnierzem białym, alba tkacka iedna z humerałem, korporałow trzy, puryfikaterzow trzy, paskow 2, bursa do chorych z krucifixem wyszywanym, umbrakulum z chustki kartunowey, chorągwi harusowych starych dwie.

Księgi.

Mszał Wileński stary in folio, psałterz, trebnik, ewangelia z wykładami xiędza Kurzenieckiego, mowy parochialne, metryki od roku 1785 w dwóch księgach nayduią się, inwentarza ludności parochialney niema. Cerkiew ta bez oparkanienia, od Cyryna pułmile odległa, obrazu cudownego, relikwij swiętych, odpustow, szkółki parochialney, szpitalu y bractwa niema żadnego.

O pułmile we wsi Pryszyłowszczyznie nayduie się kaplica pod tytułem swiętego Michała, drewniana, do ruiny równie zbliżona, bez żadney exdotacyi y obowiązku na parocha, sprzęt jaki się w niey znayduie iest własny kollatorow y dziedzicow pod ich rządem w schowaniu będący, poswięcona iest za konsensem zwierzchności przez jegomości xiędza Niewierowicza, w roku 1759.

Parafia.

Wsie: Dołmatowszczyzna domow 35, Wyszkow—30, Księdzowszczyzna—1, Wruchow—21, Krzyszyłowszczyzna—25, Bierdziewicze—17, Ostaszyn—62, Rubowszczyce—13, Bojary—4, Nilnize—1.

Te wszystkie wioski bez przepraw, naydalsze o pułmile, wynoszą domow 209, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 392, niewiast 377, wogule zdolnych 769, in summa żyjących dusz liczą 998.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z piecem kaflanym szarym y komorą, w których drzwi jedne na zawiasach żelaznych, drugie na biegunach, okien trzy, przez sień piekarnią z gospodarskim piecem, swiron, gumno, obora y staynia nowo zabudowane, stajenka y chlewow trzy. Cała ta budowla słomo kryta y reparacyi nie potrzebuiąca, iest własnym kosztem dzisieyszego wielebnego xiędza rządcy postawiona.

Dokumenta i grunta.

Fundusz tey cerkwi w ewangelij naprestolney niegdyś ręką samego kollatora Wawrzynca

Dołmata wpisany, w czasie tey ostatniey rewolucyi, przy rabunku cerkwi, tak ewangelią w aksamit z srebrem porządnie oprawną, jako też wszelkie sprzęty cerkiewne przez kozakow zabrane i tym przypadkiem fundusz zatracony; według tegoż funduszu i possessyi dawnieyszey nayduie się przy plebanij gruntu włok trzy z sianożęciami, z tych iedna leży o miedzę gruntow dwornych i chłopskich z drugiey strony, druga za karczmą między gruntami chłopskiemi trzecia za gruntem dwornym leżąca, item dodatek do tych włok morgow 4 w uroczysku Uska nazwanym, za olszniakiem, tamże sianożęci iednym bokiem do dwornych sianożęci, drugim zaś do wygonu leżą, koncem jednym w olszniak, a drugim w groble wpieraiące, wynoszą na wozow pięćdziesiąt; siedziba plebanalna trzy morgi zaymuiąca. Te wszystkie grunta i ich granice obeymuie dekret exdywizorski w roku 1773, apryla 6 dnia zapadły, a przy mieyscu nayduiący się z wizytami generalnemi pod rokiem 1746, 1748, 1769, 1773, 1784, 1793 czynionemi.

Administratorem tey cerkwi wielebny xiądz Mikołay Sawicz, lat wieku swego 35 maiący, z rodzicow oyca wielebnego xiędza Leona y Agaty parocha Sienieńskiego zrodzony, wyświęcony od jaśnie wielmożnego Horbackiego biskupa Pińskiego y Turowskiego w roku 1783, Januaryi 1 dnia, prezentowany od jaśnie wielmożnego Alexandra Krasińskiego,podkomorzego, w roku 1786, Sierpnia 12 dnia; termin administracyi upłynął; ma przy sobie kleryka dekretem habilitatis z urzędu generalnego metropolitalnego, z Grodna zaszczyconego, Tadeusza Zauścińskiego, lat 26 maiącego. O wybudowanie nowey cerkwi całkiem w ruinie będącey i do reparacyi nie zgodney ieżeli wielebny xiądz rządca oney, któremu iżby tak do jaśnie wielmożnych kollatorow swoich, jako też do względnych dobrodziejow supplikował, zalecilismy silnego y skutecznego nie dołoży starania, tę po upłynionym roku za interdykowaną mieyscowey zwierzchności dozwoliliśmy ogłosić; temuż oraz wielebnemu xiędzu rządcy własną parochią do składek,podług ich możności na przysposobienie bielizny, apparamentow i dalszych sprzętow, zgoła nie nayduiących się, zachęcać nakazaliśmy i wszelkim tak powołania swego obowiązkom, jako też ustawom archiedyecezalnym iżby zadosyć czynić nie zaniedbał zastrzegliśmy; metryki parochialne sposobem od jaśnie wielmożnego pasterza podanym zapisywać i tych co cztery miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania jeneralnemu konsystorzowi składać, extrakta, inwentarz ludności parochiainey niezwłocznie sporządzić obowiązaliśmy, na ostatek, iżby wciągu cztenech tygodni, gdzie z prawa należy, nim do installacyi zabierze się, o administracyą starał się równie nakazaliśmy, y do tego czasu wolność administrowania swiętych sakramentow dozwoliliśmy. Co aby uskuteczniono było przewielebny xiądz dziekan mieysca dostrzedz iest obowiązanym.

Wieś Poruczyn.

Cerkiew pod tytułem Protekcyi Maryi Panny, w kollacyi wielebnego iegomości xiędza Jakuba Kobylińskiego, kanonika Inflantskiego, nowa, drewniana, na podmurowaniu, gątami kryta, z dwóma kopułami o krzyżach żelaznych, drzwi do babinca na zawiasach żelaznych z zasuwką drewnianą, wewnątrz cerkwi posadzka ceglana, stol z tarcic, chor y kratki przed wielkim ołtarzem balasowe, gdzie ambona, stolarskiey roboty, malowana i ławeczki po obu stronach, obustron wielkiego ołtarza zakrystyi, do których na zawiasach z zamkami wnętrznemi drzwi dwoje, okien w cerkwi sztuk siedm.

Ołtarz wielki optyką malowany, z figurą Pana Jezusa na krzyżu w ramach, na szalonie czerwonym, w górze obraz Nayświętszey Maryi Panny, na mensie dwóma tuwalniami obrusem y nakrywadłem drewnianym malowanym okrytey portatel łaciński, lichtarzow drewnianych par trzy, cynowych małych para, krzyż cynowy, cyboryum zamczyste malowane ubi asservatur Sanctissimum w puszce srebrne, antepedium drewniane.

Ołtarz poboczny z obrazem Nayświętszey Panny w szacie srebrney, na mensie dwóma

tuwalniami y obrusem okrytey, antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity, lichtarzow drewnianych par dwie, żelaznych malowanych para, poduszka włoczkowa, nakrywadło i antepedium drewniane.

Ołtarz drugi poboczny z obrazem świętego Jozafata, optyką malowany, na mensie tuwaleń dwie y obrus, lichtarzow drewnianych par dwie, żelaznych para, krzyż z korpusem drewniany, nakrywadło y antepedium drewniane malowane, ołtarzyk ponosny z obrazem Nayświętszey Panny, stolarskiey roboty, na płotnie malowanym.

Srebro, cyna etc.

Kielich z pateną intus et extra wyzłacany, 2-gi w części z pateną srebrną wyzłacany, łyżeczka srebrna, miernica, vasculum do chorych cynowe, turybularz mosiężny pobielany, ampułek cynowych z tacą para, dzwonkow ołtarzowych trzy, sygnaturka w kopule pomierna.

Apparamenta y bielizna.

Ornatow kartunowych dwa, żałobny kitayczany ieden, żałobny barakanowy ieden, w kwiaty, różowy, materyalny z dalmatykami i galonem srebrnym, wszystkie cum omnibus requisitis; alb z humerałami tkackich trzy, paskow dwa, korporałow dwa, burs do chorych dwa, całun czarny sukienny, beldakim czerwony szalonowy, chorągiew szalonowa.

Księgi.

Mszał edycyi Wileńskiey stary, drugi łaciński nowy, trebnik, ewangeliczka polska, drugi z wykładem xiędza Korzenieckiego, mowy parochialne, metryki naydawnieysze od roku 1756, teraznieysze w księdze iedney, inwentarz ludności parochialney.

Cerkiew ta niezupełnie ogrodzona, od Walowki mil dwie odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkołki parochialney, szpitalu y bractwa niema.

Parafia.

Wsie: Poruczyn domow 13, Krzywa—12, Bołczyce—12, Korosna—8, Miniaki—3, Romany—4, Mostytycze—10, Duszkowy—6, Nasieyki—5, Hubicze—4, Koniuszowszczyzna—7.

Te wszystkie wioski bez przepraw, naydalsze o pułmile, wynoszą domow 89, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 177, niewiast 161, oboiey płci razem 338, wogule zaś z niezdolnemi liczą dusz żyiacych 463.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą w ścianach tynkowaną, z piecem kaflanym zielonym szwedzkim, w niey podłoga z gliny, dzwi na zawiasach dwoie, okien szkła białego cztery, przez sień piekarnia z spiżaręką y piecem gospodarskim, w niey y sieniach drzwi na zawiasach, okien trzy; budynek ten mieszkalny, słomo kryty, ze dworu za niedobor z przeszłych lat przez wielebnego xiędza administratora teraznieyszego annuaty na wino y wosk i razem w nadgrodę prac parochialnych iest postawiony; swiron na dwa piątra, chlewow dwa i odrynka pleciona kosztem teraznieyszego wielebnego xiędza rządcy są zabudowane, gumno zaś y odrynka kosztem przeszłego kollatora stawione, a przez teraznieyszego rządcę iuż przesypane, są słomo kryte i reparacyi niepotrzebne.

Dokumenta y grunta.

Fundusz od wielmożnych ichmościow panow Łukasza y Heleny Kamińskich roku 1755 czyniony i w roku tymże 8-bra 10 dnia w grodzie Nowogrodzkim przyznany, in autentico nienayduie się, iest tylko extrakt onego; oraz dokument od tychże fundatorow w roku 1763, 7-bra 20 dnia, wspieraiący fundusz wydany; iest poddany y annuaty na wosk y wino złotych 30 z obowiązkiem na parochu w srzody odprawienia mszy swiętych za kollatorow; drugi dokument od wielmożnego iegomości pana Cypryana Duneyki, łowczego Inflantskiego, złotych

tysiąc na cerkiew Poruczanską leguiący, piśmem w roku 1789 zabespieczony, i oswiadczaiący, iżby wielebny xiądz paroch za dochodzące co rok złotych siedmziesiąt procentu, w każdym tygodniu mszą iedną za duszę leguiącego odprawił, in autentico przy cerkwi nayduie się. Na mocy funduszu ma kapłan gruntu sznur w Kruhłym polu, szerokości prętow 13, dłużyni od drogi zimnika aż do wygonu, item ogrod bokami z gruntem wsi Poruczyna y ogrodami rzemieslnikow tuteyszych graniczący, koncem do gościnca z Worończy do Horodyszcza idącego aż do plebanij ciągnący się y tam góra, na którey plebania y cerkiew, z jedney strony do wygonu, z drugiey strony do miasteczkowych ogrodow, trzeciey do gościnca, z czwartey do gruntow wsi Poruczyna ciągnąca się. Przytym w jednym obrębie więcey włoki gruntu, alias pola Poruczyną zwanego, którcn jednym bokiem do Horodyskich gruntow, 2-gim do sianożęci dwornych, 3-cim do gościnca z Worynczy, 4-tym do gruntow Plebanszczyzna rozciąga się, także sianożęci tymże funduszem kopcami osypaney nadano do wozow dwódziestu.

Po śmierci Wasila Pihala, dokumentem wyżey wspomnionym fundowanego y nadanego poddanego do cerkwi, na tymże gruncie y w teyże chacie, staraniem wielebnego xiędza rządcy zaprowadzony iest ogrodnik jmieniem Wasil Szumicki, żonaty, bez dzieci, majątek jego, jako to woł jeden, krowa z cielem jedna, owiec sztuk sześć, swinia jedna, po zmarłym wyż rzeczonym poddanym; wołu zaś jednego, zasiew wszelkiego zboża y dalszą zapomogę od teraznieyszego wielebnego xiędza rządcy ma sobie dane, gruntu zarabia we dwóch zmianach do morgow 8, pomiędzy gruntami chłopskiemi Poruczańskiemi, i z tego gruntu powinności w każdym tygodniu męskiey trzy dni y tyleż kobieciey do plebanij pełni. Prócz tych dokumentow wizyty generalne pod rokiem 1755, 1765, 1784 y 1793, oraz podania roku 1754, 1756 y 1783 czynione nayduią się.

Administratorem tey cerkwi iest wielebny xiądz Tymoteusz Horbacewicz, lat wieku swego 40 maiący, z rodzicow oyca wielebnego xiędza Grzegorza y Rozalij, parocha Siniowskiego urodzony, wyswięcony od jaśnie wielmożnego Horbackiego biskupa Pińskiego roku 1783 y tegoż roku od wielebnego iegomości xiędza Jakuba Kobylińskiego kanonika Inflantskiego iest prezentowany, administracyi z urzędu generalnego namiestniczego metropolitalnego w Grodnie uzyskaney 1798 roku, miesiąca Junij 26 dnia veteris stili termin zakonczy się ieszcze.

Gdy ani cmentarz nie oparkaniony, ani bractwo iest wprowadzone, w tem nakaz wizyty generalney w roku 1793, czynioney, wielebnemu xiędzu rządcy ponowiliśmy, nad to ażeby tenże wielebny xiądz rządca mszą swiętego Jana Złotoustego w mszał wprawił, vasculum do chorych używszy jałmużny pobożnych parochian srebrne sporządził i wyzłocił, awulsa wszelkie etiam parafij odzyskiwał, a pamiętnym będąc i nadal do czego iest powołanym, lud zgromadzaiący się na nabożeństwo w dni niedzielne i swiąteczne, pacierza, katechizmu y rzeczy do zbawienia potrzebnych nauczał, onemu do ewangelij mowy zastosowane czytał, za szafowanie swiętych sakramentow, lękaiąc się kar w synodzie Zamoyskim w tytule III y XIV' obostrzonych, niewymagaiąc więcey nad daiącego wolę pomówek zdzierstwa unikał, na doswiadczeniach kwartałowych i miesięcznych bywaiąc, doskonałość swą w teologij moralney okazywał, nakoniec metryki parochialne, sposobem od jaśnie wielmożnego pasterza podanym dotąd zapisywane, co cztery miesiące dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał obowiązaliśmy. Co aby dopełnionem było przewielebny xiądz dziekan mieysca dostrzedz iest w obowiązku.

Miasteczko Wolowka.

Cerkiew pod tytułem swiętych apostołow Piotra y Pawła, w kollacyi jaśnie wielmożnych Niezabitowskich, podkomorzych Nowogródzkich, drewniana, gątami kryta, w dachu zbyt stara, z kopułą jedną opadłą o krzyżu żelaznym, drzwi do babinca na zawiasach, z zaszczepką y zamkiem wiszącym; wewnątrz cerkwi pomostu niema, stolowanie z tarcic poruynowane.

chor bez balasow, ławeczki do słuchania spowiedzi, okien sześć, zakrystya bez dzrwiow z okienkiem małym.

Ołtarz wielki, stolarskiey roboty, biało malowany, z obrazem swiętey Anny za firanką gazową, na mensie 3-ma tuwalniami pokrytey, antemis jaśnie wielmożnego Hrebnickiego, nakrywadło harusowe pąsowe, antepedium na na płotnie malowanym, lichtarzow cynowych małych para, drewnianych par trzy, krzyż drewniany z korpusem mosiężnym, cyborium zamczyste ubi asservatur sanctissimum w puszce cynowey.

Ołtarz poboczny optyką malowany, z obrazem Nayświętszey Panny Maryi na płótnie malowanym, za gazowem zasłonkami, na mensie dwóma tuwalniami y obrusem pokrytey antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metrolity, lichtarzow drewnianych para, krzyż drewniany.

Ołtarz drugi z obrazem swiętych apostołow Piotra y Pawła, z obrazem drugim w górze swiętego Jerzego, na mensie tuwalni dwie lichtarzow drewnianych para y krzyż drewniany, antepedium drewniane malowane.

Srebro, cyna etc.

Kielich srebrny z pateną wewnątrz wyzłacany, łyżeczka srebrna, miernica cynowa, vasculum miedziane pobielane, dzwonkow ołtarzowych trzy, dzwon we dzwonicy większy ieden i mnieyszy ieden.

Apparamenta y bielizna.

Ornat ieden na dnie zielonym, bogaty, 2-gi na dnie biało różowym w kwiaty różne, z kołnierzem materyalnym ponsowym, w kwiaty złote, 3-ci pułatłasowy w kwiaty, bez rekwizytow, alba z humerałem iedna, pasek jedwabny, korporałow dwa, bursa do chorych materyalna, chorągiew kałameykowa.

Księgi.

Mszał Uniowski, oktoich stare, jarmołoy pisany, trebnik, ewangelia z naukami Korzenieckiego, mowy parochialne, metryki naydawnieysze od roku 1791 w dwóch księgach, w których się i teraz zapisuią, inwentarz ludności parochialney.

Cerkiew ta nie oparkaniona, od Milatycz pułmile odległa, obrazu cudownego, relikwij i bractwa niema, o ¼ mile w Kołłowie majętności jaśnie wielmożnego Woyniłowicza instygatora Nowogródzkiego nayduie się dla wygody dworu postanowiona kaplica, bez żadney exdotacyi, poświęcona i pod dozorem dworu będąca.

Parafia.

Miasteczko Walowka, domow 20, wsie: Jaroszyce—17, Tuliczow—28, Łabacze—13, Nowosiołki—5, Zubkow—3, Płochow—7, Kotłow—15, Mędzin—7, Nieznanow—17, Rodohoszcze—11, Wierbnow—11, Zasierze—26, Jotwicz—7, Stanczany—11, Pådzierzow—9.

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o milę, wynoszą domow 207, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 464, niewiast 442 eboiey płci razem 906, w ogóle zaś z niezdolnemi dusz żyiących liczą 1441.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą, w którey drzwi jedne oa biegunie, drugie na zawiasach, przez sień piekarnia, obok którey bokówka, swironek y chlew słomo kryte stare, gumno nowe, słomo kryte, oraz obory pod nakrycie w scianach wyprowadzone, z sukcessyi po oycu zabudowaney y przez teraznieyszego wielebnego xiędza rządcę pomnożoney.

Dokumenta y grunta.

Slad z wizyty generalney 1746 roku, Februaryi 16 dnia expedyowaney wyswietla, iż fundusz tey cerkwi zdawna nadany ma znaydować in archivo metropolitano y takowym funduszem wyznaczono było dla parocha gruntu włok dwie i puł, 3-ch poddanych, dwóch we wsi Wierzbownie, a trzeci w miasteczku Wa-

lowce udzielnym dla każdego po puływłoczem gruntu; tudzież oznaczona była zsypka zbożowa roczna ze dworu plebanij, jako to: żyta beczek dwanaście, jęczmienia beczek 2, gryki beczka jedna y annuaty pieniężney kop 4, to wszystko od niepamiętnych czasow ustało; poddani do dworu zabrani i pewności niema, jeżeli takowe skrzywdzenie czy przez bywszych parochow, lub też przez mieyscową wówczas zwierzchność zamanifestowane zostało; co się zaś tycze grutu funduszowego—włok dwie i puł, ten od zeszłego wielebnego xiędza Wincentego Boboryki parocha, bez wiedzy i konsensu zwierzchności, swiętey pamięci jaśnie wielmożnym Niezabitowskim kollatorem, jak dokument od tego jaśnie wielmożnego kollatora w roku 1775, miesiąca Augusta 15 dnia wydany poswiadcza zamieniony został, z tego zamiennego gruntu jeden puływłok w uroczysku Lenkową, drugi w uroczysku Słosarowszczyzna, trzeci w uroczysku Zaykowszczyzna, czwarty Bazylczykowy nazwany, z sianożęciami do nich przyległemi, te dwie włoki leżą między gruntami dwornemi i granicą tak końcem, jako i bokiem z gruntem skarbowym; także 5-ty puływłok pod kościołem xięży dominikanow, między dwornemi y chłopskiemi, o miedze tychże dominikanow leżący, z sianożęcią tam będącą; item gruntu morgow trzy, gdzie zabudowanie plebanalne nayduie się. Włoka jedna gruntu przez tegoż świętey pamięci wielebnego xiędza Bazylego Boborykę w uroczysku Wierzbownie była pozwolona poddanemu Juroszyckiemu na płatę roczną złotych 10, posledniey od tegoż chłopa przez dwor odebrana y na dwor użytkowana z uręczającym przez jaśnie wielmożnego Niezabitowskiego dokumentem w roku 1783, miesiąca Marca 18 dnia wydanym, albo zamian równego udziału gruntu, albo złotych 10 do plebanij opłacać. Te wyrażoną włokę teraznieyszy jaśnie wielmożny Niezabitowski dziedzic w roku przeszłym 1797 na zawsze do dworu przyłączył, ow zamian w innym mieyscu plebanij przeznaczył, to iest bokiem iednym od gruntu cerkiewnego, drugim od Pienney Góry położony co do pierwszey zmiany, w drugiey zmianie leży od gruntow cerkiewnych do chłopskich sznurow za górą, w trzeciey także od gruntow cerkiewnych jednym bokiem, a drugim od gruntow chłopskich Kocierzykiem zwanych, razem z sianożęcią i zaroslami, we wszystkich tych 3-ch poletkach.

Administratorem tey cerkwi iest wielebny xiądz Antoni Boboryka, lat wieku swego 34 maiący, z rodzicow wielebnego xiędza Bazylego i Teressy, parocha Walowskiego urodzony, wyświęcony od jaśnie wielmożnego Butrymowicza, biskupa Kalamińskiego, całey metropolij sufragana roku 1795, 9-bra 4 dnia, a od jaśnie wielmożnego Krzysztofa Niezabitowskiego, podkomorzego Nowogródzkiego iest prezentowany, administracyi z urzędu generalnego metropolitańskiego namiestniczego z Grodna uzyskaney termin zakonczył się 1798 roku, 7-bra 12 dna veteris stili. Cerkiew Walowska że i w ścianach iest nadpsuta, pokrycie wskróś pogniłe maiąca i cale domem na przybytek Boży opuszczonym będąca, przeto, iżby wielebny xiądz rządca do jaśnie wielmożnego kollatora cnotą i pobożnością zaszczyconego o nayprędsze jak bydź może opatrzenie y nowe pokrycie supplikował nakazaliśmy, o przysposobienie sprzętu cerkiewnego, puszki srebrney, tak łaskawych y hoynych dobrodzieiow, przez kwestę, jako też własnych parochian, ile ich możność przez składkę staranność uczynił, tenże lud swoy parochialny do bractwa nakłaniał, takowe bractwo wprowadził, temuż ludowi co do obowiązkow pasterza należy, nauki ewangeliczne przepowiadaiąc, posługi zbawienne nieleniwie dopełniał, przy szafowaniu świętych sakramentow pomówek zdzierstwa unikał, w teologij moralney doskonalił się, na doswiadczeniach wszelkich dekanalnych z teyże umiejętności bywał, o wysledzenie funduszu na utrzymanie całości iego nie zaniedbywał, a tym czasem dokument na zamienną włokę gruntu pewność nazawsze zatwierdzaiący do jaśnie wielmożnego kollatora próżby uniżał, metryki sposobem od jaśnie wielmożnego pasterza podanym zapisywał i extrakta co cztery miesiące do przewieleb-

nego xiędza dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składał obowiązaliśmy. Co aby dopełnionem było przewielebny xiądz dziekan mieysca dopilnować iest obowiązanym.

Roku tysiącznego siedmsetnego dziwiędziesiątego osmego, mięsiąca Maja dnia osmego p. d. k. w Walowie.

Wielmożny przewielebnieyszy iegomość xiądz Tomasz Woszczełłowicz, kanonik Kijowski sądow konsystorza generalnego wielkiego xięstwa Litewskiego assessor, sędzia surrogat i dziekan Grodzieński, pleban Brzostowicy wielkiey generalny wizytator surrogacyi Nowogródzkiey. Na przedłożenie jaśnie wielmożnego Daneyki sędziego zimskiego Nowogródzkiego celem odłączenia wioseczki iego Soleniki zwaney, dotąd prawem parochialności do cerkwi Walowskiey należącey, a przyłączenia do cerkwi Poruczańskiey, jako do tey całey włości jaśnie wielmożnego tego dziedzica parochią przysłuchiwaiącey się, w akcie ninieyszey wizyty po scisłem przeyrzeniu, oraz samego wielebnego xiędza rządcy cerkwi Walowskiey Antoniego Boboryki wyznaniu, iż ta wioseczka Soleniki równą odległością od cerkwi Pruczańskiey położona, żadnych przepraw tam niemaiąca, do udawania się w potrzebach zbawiennych wielu okolicznościami zręcznieysza, przychiliwszy się i do rządz samych że ludzi skłoniwszy, mocą i władzą sobie powierzoną rzeczoną wioseczkę Soleniki domow 5 maiącą, od parafii cerkwi Walowskiey licznieyszey z domow 206 składaiącey się odzielił do cerkwi Poruczańskiey przyłączył, prawo parochialności wielebnemu xiędzu Tymoteuszowi Horbacewiczowi rządcy cerkwi parochialney Poruczańskiey i następcom iego nazawsze wruczył i zapowiedział, do którey odtąd, iżby żadnego wpływu wielebny xiądz Antoni Boboryka, y następcy rządcy cerkwi Walowskiey niemieli, pod karami surowemi na sprzeciwiajacych się zastrzegł m. n. d.

Wieś Czernichow.

Po zruynowaniu cerkwi w intedykcie będącey, wybudowana iest szopa pod tytułem Bolesney Nayświętszey Panny w dobrach y kollacyi jaśnie wielmożnych Jezierskich komornikow wielkiego xięstwa Litewskiego, słomą kryta, bez żadney apparencyi, stoli y posadzki w której ołtarz z deski prostey malowany, z obrazkiem maleńkim Nayświętszey Panny Częstochowskiey na teyże deszce zawieszonym, bez żadney ozdoby; mensa drewniana, na którey cyborium stare, malowane, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney sporey intus wyzłacaney, tuwalen dwie, antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza, obrus y nakrywadło harusowe, lichtarzow drewnianych par dwie y krzyż drewniany, obok ołtarza stoł do ubierania się, z szufladą do składania rzeczy cerkiewnych.

Srebro, cyna etc.

Kielich z pateną srebrny intus wyzłacany, 2-gi cynowy, puszka cynowa stara, vasculum srebrne do chorych bez pozłoty, dzwonkow ołtarzowych dwa, dzwon w widłach, zamiast dzwonicy ieden mierny, cynowa miernica.

Apparamenta y bielizna.

Ornat gredyturowy w paski, z kołnierzem żółtym kitayczanym i galonem białym, drugi kitayczany w paski stary, oba cum requisitis, alba szwabska z koroną kitajem różowym podszyta, tkacka stara jedna, komża szwabska z koronką, humerał jeden, tuwaleń trzy, burs do chorych materyalnych dwie, chorągwi harusowych dwie

Księgi.

Mszał nowy in folio zkarbony, mszalik nowy przytarty, ewangelia z wykładem xiędza Korzenieckiego, mowy parochialne, inwentarz ludności parochialney, metryki dawnieysze od roku 1785 w trzech księgach.

Cerkiew ta czyli szopa bez oparkanienia, od Kroszyna milą odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkołki parochialney, szpitalu, bractwa niema. O pułmile przy dworze Stay

kach znayduie się afiliowana do tey cerkwi kaplica drewniana kryta gątami, kopułą jedną o krzyżu, do niey drzwi na zawiasach i zamkiem wnętrznym, wewnątrz chor y kraty przed wielkim ołtarzem balasowe, ołtarz wielki z obrazem Pana Jezusa, na mensie którego tuwaleń trzy, antemis i poduszka. W zakrystyi ornatow materyalnych starych dwa, alba z humerałem i paskiem jedna, kielich jeden intus wyzłacany od kollatorow pożyczony, dzwonek ołtarzowy ieden, do tey kaplicy od dawna było gruntu funduszowego nadanego włoka iedna, ale w poslednieyszym czasie na dwor zabrana, a na te mieysce parochowi złotych 30 corocznie opłacone bywają.

Parafia.

Wsie: Czernichow domow 13, Nahorze—15' Sawicze—50, Rodkiewicze—16, Podlesieyże—15, Juszkiewicze—7, Hołubowszczyzna—2, Lichosiele—13, Makosie—15, Bojary—7, Niekroszce—19, Cieszkowce—19, Kłompiki—2, Nieladowszczyzna — 2, Łomasze—23, Zarowie—17.

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o milę, wynoszą domow 215, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 160, niewiast 252, oboiey płci razem 412, wogule z niezdolnemi dusz żyjących 611.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą wewnątrz tynkowana, z piecem kaflanym zielonym, drzwi na zawiasach dwoie, okien w trzaskę oprawnych szkła drobnego trzy, w tyle komorka zbyt stara przez sień piekarnia z piecem gospodarskim, swironek, gumno, odryna, chlew, owczarnik y mały chlewek; całe te zabudowanie słomą kryte i stare, iest przez teraznieyszego rządcę poprzedniemu stem złotych zapłacone.

Dokumenta y grunta.

Papiery i dokumenta mieyscowi służące, jako to: funduszu przez jaśnie wielmożnego Domienika Chaleckiego starosty Nowosielskiego, w roku 1702 utworzonego extrakt z konsystorza foralnego Nowogródzkiego wyjęty, wizyty ieneralne i inne, jak wyznaie rządca cerkwi, zabrane są przez jegomości xiędza Marciniewskiego, vicedziekana Cyryńskiego od lat 3-ch i nie wrócone; według tegoż funduszu, którego autentyk in archivo metropolitano nayduiącego się w extrakcie, w possessyi nienaruszoney będącego gruntu włok trzy na trzy zmiany, pierwsza zmiana w uroczyszczu Waniaczki, bokiem iednym od granicy ze wsi Juszkiewicz do Dąbrowy idącey, drugim od gruntow chłopskich wsi Czernichowskiey leżąca, poczynająca się od drogi z Czernichowa w poletki idącey a kończąca się poletkiem wsi Juszkiewskiey; druga za wsią Czernichowem, przy granicy niegdyś gruntow xięży iezuitow iednym bokiem, a drugim obok gruntu wsi Czernichowskiey Kulikowszczyzna zwana; trzecia włoka w teyże wsi Czernichowie we dwóch pułwłokach Syndorowszczyzna ieden, a drugi Lisowszczyna uroczyszczami nazywaiące się z przydanemi zaroslami i z ich własnemi przyległościami, osobno kawał gruntu okolo cerkwi, Nawoz nazwany; sianożęci kawał pomiędzy błotem Juszkiewickim, Chwaszczow nazwanym, w swoim ograniczeniu; item sianożęci kawał pomiędzy błotem przy młynie za dworem, także w swoich znakach i granicach, to iest z iedney strony od grobli, drugiey od rowu graniczącego sianożęć skarbową, poczyna się od chaty młynarza, a wpiera do jeziora, także sianożęc przy cerkwi złączona z gruntem Nawoz zwanym, sianożęć Błonnie zwana między gruntami wyż opisanemi. Tymże funduszem nadanych cerkwi nayduie się dwóch poddanych, z których jeden imieniem Stanisław Oszmianko z żnoą, Wasilem y Franciszkiem synami we wsi Czernichowie mieszkający, ma woła jednego, krowę iedną y klacz, na pułwłoczu gruntu osadzony; drugi w teyże wsi jmieniem Franciszek Siehay, który porzuciwszy żonę, Ignacego i Jana synow, oraz trzy corki i maiątek, od lat 4-ch wyszedł z chaty i nie wiadomo gdzie się znayduie; z tych dwóch chat odbywa

się tygodniowey panszczyzny trzy dni męszczyzna i tyleż kobieta; trzeci imieniem Aleś Daumacki z żoną, Teodorem i Bazylim synami, ma wołow dwa i mieszka w Czernichowie pokątnie, puławłocz gruntu plebańskiego zarabiając, trzy dni panszczyzny pełni w tydzien. Tenże fundusz nadaje wolność mliwa bez czarhi y miarki, robienia piwa i wodki na własną potrzebę z obowiązkiem na parocha co soboty odprawienia mszy swiętey za fundatorow; nayduie się dekret Nowogródzki 1796 roku, przysądzaiący kawałek gruntu przez dwor przemocą zabrany.

Rządca tey cerkwi wielebny xiądz Melety Bohdanowski, lat wieku swego 34 maiący z rodzicow oyca Sylwestra y Maryanny parocha Szyikowskiego urodzony, wyświęcony od jaśnie wielmożnego Smogorzewskiego, w roku 1779 za admissą konsystorza generalnego Wileńskiego, prezentowany od jaśnie wielmożnego Łopota wówczas dziedzica Czernichowa, w roku 1788, Julij 18 dnia; administracyi z urzędu namiestniczego metropolitalnego z Grodna uzyskaney, termin zakończył się roku 1796, Maja 28 dnia. Wielmożny przewielebnieyszy iegomość xiądz wizytator generalny surrogacyi Nowogródzkiey, po dopełnionym obowiązku nrzędowaniu swemu powierzonym, po zwizytowaniu cerkwi szopą wybudowaney Czernichowskiey po przeyrzeniu oney jakie są mobiliow po scisłym z ludzi parochialnych o życiu, obyczajach i postępkach, oraz mocy dozwoloney administracyi wielebnego xiędza Meletego Bohdanowskiego, teyże cerkwi rządcy, examinie, nie nalazłszy żadnych dokumentow, cerkwi służących, idque funduszow, wizyt, inwentarzow podawczych nic pronunc nie decyduiąc in principali temuż wielebnemu xiędzu rządcy komportacyą rzeczonych dokumentow, niby przez zwierzchność mieyscową zabranych nakazał, termin od dwóch tygodni od daty ninieyszey pod oddaleniem od benificium takowey komportacyi do kancellaryi urzędu swego generalney wizytatorskiey wyznaczył i do tegoż samego czasu finalny swoy wyrok co do wszystkich punktow y szczegółow zachował m. n. d.

Roku tysiąc siedmsetnego dziewięćdziesiątego osmego, miesiąca Maja dwodziestego dnia, w Sienney. Ten wielmożny przewielebnieyszy iegomość xiądz wizytator generalny, który wyżey etc. o zadosyć uczynieniu nakazom swoim pod dniem 3 praesentis, względem odzyskania przez wielebnego xiędza Meletego Bohgdanowskiego rządcy papierow, cerkwi służących, przeswiadczył się i tych comportacyą miał, ktore to iest: extrakt funduszu z akt konsystorza metropolitalnego nowogrodzkiego, w roku 1779, dnia 25 Maja wyiętego, kopią tegoż funduszu, dekret reformacyiny dekanalny w roku 1792 ferowany, wizytę generalną w roku 1793 expediowaną. Administracye z konsystorza generalnego Minskiego w dwóch sztukach, jedną pod dniem 1 Marca, drugą pod dniem miesiąca Maja 14, roku 1795 do mieyscowey konserwy iemuż wielebnemu xiędzu Meletemu Bodanowskiemu zostawił, a daley tak zadecydował: ponieważ szopa Czernichowska cerkwią zwana, nietak jak na swiątnicę Panska przynależy i przybytkiem Naywyzszego zwać się niemoże, wybudowana i ta w niezupełnym opatrzeniu utrzymnie się, w mobilia, bieliznę i dalsze sprzęty, bez których ledwe się obeyść można nader szczupła y uboga, przeto, iżby wielebny xiądz rządca o nową cerkiew do jasnie wielmożnych kollatorow pokornych prozb uniżać nie przestawał, zaś ozdobę wnętrzną, pomnożenie sprzętow łascawością zaszczyconych dobrodziejow przez kwestę, a z parochian składką starał się nakazał, a iż tenże wielebny xiądz Melety Bohdanowski od daty ukończoney administracyi z konsystorza generalnego metropolitalnego z Grodna uzyskaney, to iest od roku 1796, miesiąca Maja dnia 28 p.d.k. bez wiedzy własnego urzędu nad przepis praw kanonicznych i ustaw archidyecezalnych swiętych poważal się administrować sacramenta, a stąd nie ulegaiącym prawa nie subordynującym się i prawie nic nie czującym nad sobą zwierzchnika bydz okazał się i publicznym zgorszeniem stał się w dakanacie, przeto winnym go znalazłszy tak dla nadgrody domierzonego zgozszenia jako też nadal zara-

dzenia tym i podobnie wypaść mającym z tym zdarzeniom wielebnego xiędza na szesciodniowe rekkollekcye wskazał, tę począwszy od dnia 31 teraznieyszego miesiąca novi stili, przy konwencie foralnym Nowogrodzkim w Lubczu nieprzerwanie przy własnym expensie odprawić determinował, przy tym za nieprawe użytkowanie zbeneficium i akcydensow parochialnych na potrzebę wnętrzną cerkwi, to iest w miarę ceny, własnym expensem turybularz mosiężny w czasie nayprędszym sporządził, zalecił i exekucyą tego iżby przy wizycie dziekanskiey okazał zobowiązał. Kureszcie, ażeby Teologią moralną czytał, w niey doskonalił się, na doswiadczeniach bywał, obowiązki powołanla swego w usługach parochialnych ochoczo y nieleniwie dopełniał, w tym w powyż wyrażonych nakazach pod naysurowszemi karami zastrzegł. staranie się o administracyą z urzędu, gdzie z prawa należy, w ciągu tygodni czterech od daty ninieyszey zaznaczył i do tegoż terminu wolność administrowania swięych sakramentow m. n. dekretu dozwolił.

Wieś Hiratycze.

Cerkiew pod tytułem swiętego Michała w dobrach i kollacyi jasnie wielmożnego Niezabitowskiego — podkomorzego Nowogrodzkiego, drewniana, stara, kryta gątami ż kopulą od frontu i krzyżem żelaznym; drzwi do babinca i wewnątrz cerkwi na zawiasach żelaznych, posadzka gliniana, stołowanie z tarcic nadgniłe, chor y kraty przed ołtarzem wielkim balasowe, ławki po obu stronach podwoyne stare, okien wszystkich 6; przy ołtarzu wielkim zakrystya bez drzwi z okienkiem nie wielkim, gdzie ławeczka mała do sluchania spowiedzi.

Ołtarz wielki stolarsko-snicerskiey roboty z obrazem nayswiętszey Panny, na płótnie malowanym, za firanką z chustki iedwabney zrobionę, na którym koron srebrnych, kamykami sadzonych, dwie, wotow srebrnych 6, koralow sznurkow dwa, zauszniczek kamykami sadzonych par dwie bisiurkow sznurkow dwa; na mensie 3-ma tuwalniami y obrusem pokrytey antemis jasnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity; lichtarzow drewnianych malowanych para, cynowych dużych par dwie, krzyż cynowy z postumętem y corpusem, ciborium stolarskiey roboty zamczyste, malowane, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney intus wyzłacaney, antepedium z włoczki wyrabiane.

Ołtarz poboczny stolarskiey roboty z obrazem swiętego Antoniego za firanką gazową, na mensie 2-ma tuwalniami y obrusem pokrytey, lichtarzow drewnianych para, krzyż drewniany z korpusem, nakrywadło sukienne.

Ołtarz poboczny drugi z obrazem swiętego Michała, na którym korona srebrna, na mensie dwóma tuwalniami y obrusem pokrytey, nakrywadło sukienne stare, lichtarzow drewnianych para, krzyż spory cynowy z korpucem i postumentem, antepedium drewniane malowane. Ołtarzyk ponosny roboty stolarskiey z obrazem Nayswiętszey Panny, różnemi paciorkami y szkaplerzykami ozdobiony.

Srebro, cyna, etc.

Kielich srebrny z pateną intus wyzłacany, monstrancium srebrne, częsciami wyzłacane, w promieni z Mielchisedekiem, ampułek cynowych z tacami par dwie, miernica cynowa, łyżeczka srebrna jedna, dzwonkow ołtarzowych cztery, dzwonow dwa na drzewie na cmentarzu zawieszonych, vasculum srebrne bez pozłoty, serduszek srebrnych dwa.

Apparaty y bielizna.

Ornat gredyturowy na dnie czarnym, w kwiaty różne z kołnierzem różowym atłasowym w kwiaty srebrne, gredyturowy w różne paski z kołnierzem aksamitnym błękitnym, aksamitny błękitny z kołnierzem materyalnym w paski, chinskiey materyi, w kwiaty srebrne, stary, 5-ty cytrynowego koloru w pasy i kwiaty, cytrynowy companą szychową białą akkomodowany, 6-ty kałameykowy żałobny, wszyst-

kie cum requisitis. Alb tkackich trzy, szwabska z koroną kitajem zielonym w dole podszyta, paskow trzy, humerałow trzy, korporałow cztery, puryfikatorzow sześć, bursa do chorych aksamitna, komż dwie, portatel łacinski, chorągiew kitayczana różowa, harusowych z obrazami pięć, ornatow łacinskich trzy.

Księgi.

Mszal edycyi Supraslskiey, trebnik, ewangeliczka mała polska, mowy parochialne, inwentarz ludnosci parochialney, metryki naydawnieysze od roku 1755 lubo się naydnią pobutwiale, podarte, teraznieysze w jedney księdze oddzielnie zapisuią się.

Cerkiew ta oparkaniona, od Rayca pułmile odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkołki parochialney y szpitalu niema, bractwo też nie nayduie się. O milę we wsi Raszewiczach, w maiętnosci wielmożnego Rajeckiego, pod tytułem Panny Maryi Narodzenia kaplica, do tey affiliowana, bez żadney exdotacyi, drewniana, wewnątrz należycie ozdobiona i w zakrystyine requisita opatrzona, pod dozorem dworu będąca. Druga o pułmile w Sohodzie wielmożnego Jeśmana, pod tytułem swięty Anny wyreperowana, drewniana, bez żadney exdotacyi, oprocz ubioru do mszy rzymskiego żadnych więcey rekwizytow nie mająca, równie pod dozorem dworu będąca.

Parafia.

Wsie: Miratycze domow 32, Siohda—21, Rudniki—6, Moszewicze—23, Cimoszkowicze—22, Baranowicze—14.

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o mile, wynoszą domow 118, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 197, niewiast 223, obojey płci razem 420, w ogule zaś z niezdolnemi wszystkich dusz żyiących liczą 651.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała z komorą i bokowką, w którey piec kafiany zielony, drzwi na zawiasach z klamkami troje, okien w trzaskę oprawnych pięć, przez sień piekarnia z piecem gospodarskim y drzwiami na biegunie, swiron z drzewa okrągłego, gumno, chlew y odryna, reparacyi potszebuiące. Cała ta budowla słomo kryta, kosztem antecessorow postawiona, a przez teraznieyszego wielebnego xiędza zabonifikowana.

Dokumenta y grunta.

Fundusz tei cerkwi w roku 1713 Julij 13 dnia od jasnie wielmożnych Jesmanow komornikow woiewodztwa Nowogrodzkiego uczyniony, w grodzie tegoż woiewodztwa w 1715 roku, Februaryi 11 dnia zaaktykowany. Tenże sam korroboruiący funduszowym zapisem od wielmożnego Hlebowicza Jeśmana woyskiego Parnawskiego roku 1784, 7-bra 25 dnia uczynionym, a w roku 1785 w ziemstwie woiewodztwa Nowogrodzkiego przyznanym odnowiony został; także dokument czyli zastawne prawo od wielmożnego Jozefa Jeśmana, woyskiego Parnawskiego dane na poddanego cerkwi Miratyckiey do opłacenia procentu lub oddania summy tysiąca złotych przez dziada tegoż wielmożnego woyskiego na cerkiew zapisany roku 1784, miesiąca Apryla 23 dnia wydany, z dokumentem powyższym, fundusz utwierdzaiącym in autentico przy mieyscu naydują się; na mocy takowego dokumentu oznacza się do cerkwi gruntu morgow 30 z sianożęcią, idque w uroczysku na Luzie, za sznurami chłopow Miratyckich morgow 9 położonych, 3-ma bokami między lasem skarbowym. Ten cały kawał gruntu przemocą przez dwor Miratycki zabranym został od plebanij w roku 1797; w uroczysku Sieliszczach dwornych, teraz Kruhlakiem zwanych morg 1, przy którym grunt pierwszym nadany funduszem, bokiem jednym od lasu Dworzyszcz zwanego—2-gim zaś 3-cim od lasu Połużanskiego okopcowany, 4-tym od dzielnic chłopskich iest położonym. Pomiędzy tem ograniczeniem razem zaymuje się i sianożęć, funduszem do plebanij nadana, do wozow 24-ch wynosząca. Poddany prawem powyżey zastawnym nadany jmieniem Andrzey Torbiecki

z dwóma Janem i Ignacym synami we wsi Miratyczach, na połwłoczu gruntu dwornego osadzony, dwa woły tylko swoje mający, odbywa do plebanij powinność w każdym tygodniu męszczyzna y kobieta po dni trzy, a od swiętego Piotra do Pokrow dzień ieszcze 4-ty, z czem każa. Tymże dokumentem za takowe nadanie obowiązany iest paroch każdey srzody y soboty za dusze fundatorow mszą swięta odprawić. Wizyty generalne pod rokiem 1716, 1746, 1748, 1752, 1765, 1773, 1784 y 1793 czynione nayduią się.

Administratorem tey cerkwi iest wielebny xiądz Floryan Piotrowicz, lat wieku swego 41 majacy, z rodzicow z oyca wielebnego xiądza Jerzego i Justyny parocha Starojełeńskiego urodzony, wyswięcony od jasnie wielmożnego Horbackiego, biskupa Pinskiego 1785 roku, od wielmożnego Jozefa Hlebowicza Jeśmana, woyskiego Parnawskiego w roku 1790 iest prezentowany, administracyi z konsystorza foralnego Nowogrodzkiego uzyskaney roku 1798, augusta 3 dnia termin zakonczy się.

Obowiązkiem każdego rządzącego cerkwią y beneficium z prawa wynikającym iest strzedz silnie calosci funduszowey, gdy w mieyscu tuteyszym dopełnione iest zkrzywdzenie funduszu przez zamian gruntu 9-ciu morgow w uroczysku Ladzie na grunt podleyszey dobroci i niezupełnie użyteczny, za pszemilczenie dotąd wielebnego xiędza rządce upomniawczy, ażeby niezwłocznie na mocy funduszu possessyą zatwierdzaiącego przewielebnemu xiędzu syndykowi surrogatoryalnemu doniosł i stosownie cwedług prawa o iego doradzenie i we wszystkim pomocy postąpił nakazaliśmy, pilność okolo opatrzenia cerkwi, vasculum wyzłocić, lud parochialny do bractwa nakłaniać, też bractwo zgromadzać i w należytem porządku utrzymywać, pożytki im ztąd wynikające przekładać, w obowiązkach swych parochialnych i wszelkich potrzebach zbawiennych czule ynieleniwie rządzić się, tenże lud pacierza, artykułow wiary nauczać, zgromadzonemu w dni niedzielne po przeczytaniu Ewangelij mowy parochialne wyraznie i głosem donosnym czytać, z temiż parochianami tak w każdym z w każdem obcowaniu skromność i przykład, jako też przy szafowaniu swiętych sakramentow łagodność i nie wymaganie nad możność, krzywdzących blizniego wszelkich, prawem ustawami dyecezalnemi zakazanych akcydensow zachować, w nauce Teologij moralney, szczególniey potrzebney czytaniem ksiąg doskonalił się y tei doskonałosci na kollokwiach miesięcznych y kwartałowych dowody dawał, karność, trzezwość i mieć spokoyność, a zwierzchnosci subordynacyą domierzać, metryki sposobem od jasnie wielmożnego pasterza podanym zapisywać y tych extrakta co 4-ry miesiące do przewielebnego xiądza dziekana mieysca dla przesłania generalnemu konsystorzowi składać obowiązaliśmy. Co aby zachowane było, przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dostrzedz.

Wieś Rayca.

Cerkiew pod tytułem Przemienienа Pańskiego, w kollacyi wielmożnych Rajeckich, sędziow ziemskich Nowogródzkich, drewniana, słomą kryta, stara, z krzyżem drewnianym na wierzchu, drzwi do babińca y cerkwi na zawiasach żelaznych, wewnątrz cerkwi stolowanie y pomost z tarcic, chor y kraty przed ołtarzem balasowe, ławki roboty stolarskiey, z prawey strony ołtarza wielkiego drzwi na cmentarz, z lewey zakrystya z drzwiami na zawiasach, w którey stolowanie nie całe, okien w drzewo oprawnych siedm.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty, z obrazem Nayświętszey Panny, w szacie aksamitney karmazynowey, na którym tabliczek z koronami, nożkami sztuk 26, perełek sznurek jeden, kanaczek bisiurkowy, drugi macicy perłowey, bisiur sznurkow pięć, koralow sznurkow trzy, zauszniczek różnych pięć, bukiecik kamyczkami szockiemi sadzony, okrągły, obrączek srebrnych 4, krzyżyk z pięcią dyamencikami ieden, z kamyczkow szockich i szkła zielonego w srebro oprawnych 2, firanek kitayczanych niebieskich dwie, karmazynowa jedna, z chustki białey

w kwiaty iedna, lusterko w drzewo oprawne z obrazem Nayświętszey Panny y trzy relikwiarze, na mensie tywaleń trzy, antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity, nakrywadło płocienne, antepedium sukienne, pobokach kolumny trypowe, lichtarzow cynowych dużych par trzy, stołowych para jedna, drewnianych par dwie, krzyż cynowy.

Ołtarz poboczny z obrazem Nayświętszey Panny Bolesney, z szatą szychową białą, za firankami niebieskiemi kitayczanemi, na mensie tuwaleń trzy, krzyż drewniany, lichtarzow cynowych para, antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity.

Ołtarz drugi z obrazem Przemienienia Pańskiego, za firanką niebieską, kitayczaną, na mensie tuwaleń trzy, krzyż drewniany, portatel y lichtarzow cynowych para.

Na mensie wielkiego ołtarza cyboryum zamczyste, malowane, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney intus et extra wyzłacaney.

Srebro, cyna etc.

Kielichow srebrnych z patenami intus wyzłacanemi dwa, trzeci z pateną intus et extra wyzłacany, vasculum do chorych srebrne, łyżeczek mosiężnych dwie, miernica y ampułki cynowe, turybularz mosiężny, dzwonkow ołtarzowych pięć, dzwonow we dzwonicy wiszących dwa, srzednich dwa, kotłow miedzianych głosowych 2, monstrancium srebrne spore w większey części wyzłacane.

Apparamenta i bielizna.

Ornat gredyturowy w kwiaty srebrne, z kołnierzem manszesterowym, cum requisitis, kitayczany, mieniоncy, sine requisitis, trzeci sztofowy biały, 4-ty tabinowy materyalny biały, 5-ty sztofowy w kwiaty koloru siarczystego, 6-ty sztofowy z kołnierzem złotogłowowym, 7-my werdeponowy materyalny, w kwiaty, 8 atłasowy stary, z kołnierzem czarnym barakanowym, wszystkie cum requisitis, 9-ty łaciński materyalny biały, z kolumną adamaszkową, alb z humerałami tkackich z korunami trzy, paskow 5, komż dużych dwie, korporałow cztery, dywanik stary, bursa do chorych, chorągiew kitayczana karmazynowa, harusowych cztery, bełdakim kitayczany w kratki mieniące, z fręzelką iedwabną, umbraculum kitayczane tamborowane.

Księgi.

Ewangelia naprestolna pisana, z 5-cią srebrnemi tabliczkami, mszał in folio edycyi Wileńskiey, trebnik, mowy parochialne, ewangeliczka polska, inwentarz ludności parafij metryki dawnieysze od roku 1784, w których się y teraz zapisuią.

Cerkiew ta nieoparkaniona, zbyt stara, od Serwecza milą odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkołki parochialney y szpitalu niema, bractwo pod tytułem Przemienienia Pańskiego nie approbowane, w należytem porządku i subordynacye utrzymuie się i dochod iego z kwesty.

O czwierć mile, w Szczanowie nayduie się kaplica pod tytułem świętego Mikołaja, w dobrach wielmożnych Bułharynow podkomorzych, bez żadney exdotacyi, porządna y w rekwizyta zakrystyine opatrzona, pod dozorem dworu będąca.

Parafia.

Wsie: Rayca domow 38, Rusosni—9, Zaberdow—17, Strzyszew—22, Łukoszyn—11, Wołcow—18, Małyszyce—42, Mokrow—15, Wołoni—14, Szczorow—13, Skorowe Płyzny—11.

Wszystkie te wioski bez przepraw, naydalsze o pułmilę, wynoszą domow 216, ludzi do spowiedzi zdolnych męszczyzn 365, niewiast 405, oboiey płci razem 770, wogóle razem z niezdolnemi osob liczą 1152.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała, z komorą i piecem kaflanym, zielonym y bokuwką z takimże piecem, okien

dużych wogule sześć, drzwi wszystkich czworo, przez sień piekarnia z piecem gospodarskim, z drzwiami na zawiasach i spiżarenką przy niey, w sieniach piwnica drewniana, gumno, swiron, odryna z chróstu plecione, chlewow dwa, okrągłego drzewa wozownia, chlewow małych dwa. Te całe zabudowanie słomo kryte, kosztem wielmożnych kollatorow postawione, a w części przez parocha spłacone. Odryna nowa kosztem teraznieyszego rządcy budowana.

Dokumenta i grunta.

Fundusz na piśmie przy cerkwi nie nayduie się, z possessyi iednak y brzmienia prezenty nayduie się przy cerkwi gruntu włoka jedna, we trzech sznurach, z których jeden w uroczyszczu Moczyliszcze, gdzie y plebania zabudowana, jednym końcem do gruntu żyda Rayczańskiego, 2-gim do gruntu Paułaka Odziereyki, bokami zaś jednym do gruntu Daniła Maklaka, 2-gim do gruntu Bazyla Wierebia w uroczysku Uleyki do drogi idącey z Szczanowa do ściany poprzeczney, a od gruntu Daniła Maklaka do gruntu Bazyla Wierebia rozciąga się; 3-ci sznur w uroczysku Iżdobro od gruntow skarbowych do drogi Szczanowa, do Płazu idącey, a bokami jak i powyzsze grunta leży; sianożęć w uroczysku Parosnica, od rzeki Janczowki od gruntow y zarosli Rayczańskich y od sianożęci chłopskich Szczanowskich do Krynicy i sianożęci skarbowey rozciągaiąca się, na wozow 18 wynosząca; takoż w uroczysku Koszyk między gruntem siedzibnym plebańskim położona.

Prawo od wielmożnego Łodziaty, strażnikowicza Nowogródzkiego na sianożęć Podkładzie nazwaną, na wieczne czasy cerkwi służącą, w roku 1726, Maja 13 dnia wydane. Item dokument ograniczający parochią cerkwi Rayczańskiey pod rokiem 1633, podanie pod rokiem 1789 i wizyty generalne pod rokiem 1753, 1755, 1765, 1773, 1784 y 1789 czynione z innemi dziekańskiemi wizytami nayduią się.

Rządcą tey cerkwi iest wielebny xiądz Jan Sawicz, lat wieku swego 42 mający, z rodzicow oyca wielebnego xiędza Symona y Zofij, parocha Rayczańskiego urodzony, od jaśnie wielmożnego Gedeona Horbackiego, biskupa Pińskiego, w roku 1780 wyświęcony, od wielmożnego Dyonizego Rajeckiego, skarbnika woiewodztwa Nowogródzkiego, roku 1789 prezentowany, administracyi z konsystorza metropolitalnego foralnego termin upłynął. W pomoc prac parochialnych nayduie się wielebny xiądz Michał Stankiewicz, lat wieku swego 26 mający, na prowizyą do cerkwi Rayczańskiego od jaśnie wielmożnego Bułhaka biskupa Turowskiego, roku 1798, miesiąca Marca 25 dnia veteris stili wyswięcony.

Przykładne y cnotliwe postępki wielebnego xiędza rządcy poprzedniczemi wizytami wysledzone, a w akcie ninieyszym okazane nalazłszy, iżby nadal w równym tych wszystkich co do obowiązkow spełnieniu tenże wielebny xiądz rządca nieustawał, o reparacyą i pokrycie cerkwi do jaśnie wielmożnych kollatorow supplikował, zaś jako w obowiązku examinatora dekanalnego zostający, podręczny sobie kler na kollokwia miesięczne zgromadzał, ten z nauk teologij doswiadczał, przypadki i wątpliwości rozwiązywał, do doskonałego usposobienia się nakłaniał, nieulagających i opieszałych w miarę przewinienia przykładnym napomnieniem zawstydzał, a daley wykraczających wyzszey zwierzchności dołożył, obowiązaliśmy; metryki sposobem od jaśnie wielmożnego metropolity podanym iżby zapisywał y onych extrakta co 4-ry miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania jeneralnemu konsystorzowi składał nakazaliśmy. Co aby dopełniowo było przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dostrzedz.

Wieś Serwecz.

Cerkiew pod tytułem swiętych apostołow Piotra y Pawła w dobrach y kollacyi jaśnie wielmożnego Niosiołowskiego, wojewody Nowogródzkiego, drewniana, kryta gątami, z dwóma wieżami o krzyżach żelaznych, drzwi do ba-

bińca podwóyne, futrowane, na potroynych zawiasach, z zasuwką drewnianą, gdzie z obustron komorki y wschody na chor, w cerkwi pomost y stolowanie z tarcic, chor y kraty przed wielkim ołtarzem balasowe, ławek stolarskiey roboty 8, okien w traskę oprawnych 9, obok ołtarza wielkiego zakrystya, w którey drzwi dwoje na zawiasach, z zamkami wnętrznemi.

Ołtarz wielki snicerskiey roboty, malowany, z obrazem Nayświętszey Panny w szacie srebrney mieyscami pozłacaney, za firankami gazową, zielona i błękitną kitayczaną, na którym koron srebrnych dwie z krzyżykami pozłacanemi dwóma, krzyżyk kawalerski pozłacany, łubka srebrna pozłacana, obrączek srebrnych dwie, tabliczka srebrna, konaczkow z bisior dwa, bisior sznurkow osm, zausznic bisiurowych par dwie, relikwiarzow para; na mensie tuwalen dwie, obrus, antemis, nakrywadło plocienne z fręzelką czarną włoczkową, lichtarzow drewnianych par 3, cynowych małych kręconych dwa, krzyż z korpusem drewniany, antepedium kitayczane stare, cyborium zamczystę malowane, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney intus wyzłacaney, pod kapką materyalną.

Ołtarz poboczny roboty stolarskiey stary, z obrazem swiętych apostołow Piotra y Pawła, za firanką niebieską kitayczaną starą; na mensie lichtarzow drewnianych para, tuwaleń dwie y obrus, krzyż drewniany i antepedium drewniane.

Ołtarz drugi, roboty stolarsktey, malowany, dobry, z obrazem Wniebowzięcia Maryi Panny, za firanką kitayczaną starą; na mensie tuwaleń dwie y obrus, lichtarzow drewnianych para, krzyż drewniany, antepedium włoczkowe. Ołtarzyk ponosny roboty stolarskiey z obrazami Maryi Panny y swiętego Onufrego, wstęgami y puklami rożnemi akkomodowany, na którym obrazkow za szkłem dwa.

Srebro, cyna etc.

Kielich srebrny ieden intus, drugi intus et extra z patenami wyzłacane, vasculum do chorych intus wyzłacane, łyżeczek srebrnych dwie, reszta znayduiącego się srebra, ważącego grzywien pięć, łotow $6^1/_2$ wzięta iest za rozkazem jasnie wielmożnego kollatora dla zrobienia z niego monstrancium, ieszcze nie naydującego się, ampułek z tacą para, dzwonkow ołtarzowych sześć, dzwonow pomiernych trzy, turybularz mosiężny ieden.

Apparamenta y bielizna.

Ornat biały szychowy w kwiaty, z kołnierzem kitayczanym żółtym, cum requisitis, 2-gi zielony w kwitay białe, 3-ci gredyturowy stary, 4-ty żałobny stary, te sine requisitis, stół trzy, manipularzow par 2, ornat łacinski w kwiaty, stary, bursa do chorych, alb dwie, komż dwie, paskow 3, tuwaleń w depozycie pięć, humerałow dwa, korporałow cztery, chorągwi kitayczanych dwie, harusowych pięć, beldachimek mały kitayki zieloney.

Księgi.

Mszał in folio drukowany, dobry ieszcze, Ewangelia polska, mowy parochialne, Ewangelia naprestolna z 4-ma srebrnemi tabliczkami, mszał łacinski, metryki naydawnieysze od roku 1788 w jedney księdze, w którey się i teraz zapisują, inwentarz ludnosci.

Cerkiew ta wspaniała, reparacyi nie potrzebująca, bez oparkanienia cmętarza, od Berezowca dekanatu Nowogródzkiego pułmilą odległa, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkołki parafialney i szpitalu niema, bractwo pod tytułem swiętych apostołow, bez approbaty i zupełnego porządku, nayduje się przy cerkwi, dochod ze składki tylko co rok po złotym iednym od każdego bratczyka mające, po obrachowaniu którego expensy iest teraz w karbonie złotych 100.

Parafia.

Wsie: Serwecz domow 29, Lubowicze—40, Kayszowki—45.

Te wioski bez przopraw, w bliskości mieysca, wynoszą domow 114; męszczyzn do spowiedzi zdolnych 273, niewiast 269, obojey płci razem 542, w ogule zaś z niezdolnemi liczą dusz żyjących 752.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała, z komorą i piecem kaflanym, bez podłogi, w którey drzwi na zawiasach dwoie, okien miernych 4, przez sień piekarnia z komorą i piecem gospodarskim; odrynka stara. Całe te mieszkanie słomą kryte dawnieyszey possessyi.

Dokumenta y grunta.

Podług swiadectwa wizyty generalney, w roku 1681 czynioney, fundusz tey cerkwi przed laty kilkaset od wielmożnych Maskiewiczow, wówczas dziedzicow, został utworzony, samego autentyku gdzie iest i przez kogo zatracony został niewiadomo, według brzmienia tylko wyż wzmienioney wizyty było przy cerkwi gruntu włok trzy i dwóch poddanych na jedney z tych włok osadzonych, która to włoka z poddanemi dla jakowyeś niechęci ku parochowi przez wielmożnego Adama Maskiewicza, stolnika Brasławskiego od cerkwi odebrana została i od roku 1715 zostało się gruntu na fundusz dla parocha włok dwie, co wizyta w tymże blisko wyrażonym roku czyniona i druga w roku 1755 expediowana dowodnie poswiadcza, w roku dopiero 1766 też grunta funduszowe przez wielmożnych Bykowskich, dziedzicow dobr Serwecza, przemocą zostały od plebana odebrane, z reszty naydowało się gruntu tyle szmat pola, Horodyszczem, zwany morgow 9, okpanek 5, łokci 3 y tyleż $^1/_4$ mający; drugi szmat pod Szczanowem morgow 2, prętow 8, kopanek 3; 3-ci szmat Kruhlica nazwany, morgow trzy w sobie zawierający; 4-ty pod gajem Serweckim morg 1 i łokci 5 mający; 5-ty, Kullinik nazwany, morgow trzy, prętow 4, kopanek 2 w sobie zawierający; 6-ty szmat, Kuchowo nazwany, morg 1 i prętow 6 na rownąż część gruntu przy Horodyszczu położonego zamieniony; sianożęć pod Kussowskiemi na morgow 3, także sianożęci za dworem nad rzeką Serweczą leżących, na morgow trzy i prętow 50 przez komornika wymierzonych, nad to plac z dwóma ogrodami przy cerkwi, gdzie iest plebania zabudowana, 3-ci zaś ogrod przez dwor za wielmożnych Bykowskich został odebrany, tu reszta gruntu przed laty kilka przez jaśnie wielmożnego Niosiołowskiego, woiewody Nowogródzkiego ze wszystkim obróconą została do dworu Serweckiego, a rządzcy cerkwi w następuiącym opisaniu przez tegoż jaśnie wielmożnego kollatora ze dworu Serweckiego wyznaczona ordynarya roczna—żyta miary kommissyiney beczek 4 y osmin 4, jęczmienia beczek 3, pszenicy beczka 1, soli garcy 24, gryki osmin 2, grochu osmin dwie, konopi na oley osmin 2, wieprza chudca jednego i kabana jednego, na ukarm onych żyta pułbeczki, owsa dla koni beczek trzy, siana wozow letnich jednokonnych 16, pensyi roczney co kwartał złotych 25, krow dwie własnych na paszy letniey i przechowaniu zimowym we dworze, ogrod warzywny przy plebanij będący, wina na msze ze dworu Woraczy. Takowa ordynarya podpisana iest ręką jaśnie wielmożnego Józefa Niosiołowskiego kollatora, woiewody Nowogródzkiego, roku 1794, miesiąca 8-bra 27 dnia.

Papiery idque wizyty, inwentarze cerkiewne przy mieyscu nie nayduią się, certe z powiesci że są przez familią swiętey pamięci Russakowskiego zabrane, zostaje tylko szczególnieyszych sztuk dwie, to iest wizyta generalna w roku 1793 i podanie w roku 1797 teraznieyszemu wielebnemu xiędzu rządcy służące.

Administratorem tey cerkwi iest wielebny xiądz Andrzey Horbacewicz, lat wieku swego 30 maiący, z rodzicow z oyca wielebnego xiędza Hryhorego y Rozalij parocha Siniowskiego urodzony, od jaśnie wielmożnego Lissowskiego, arcybiskupa Połockiego za listem od jaśnie wielmożnego Butrymowicza, biskupa Kalamińskiego i suffragana całey Rusi metropolitalnego roku 1794, Februaryi 15 dnia wyświęcony na prowizyą, administracyi z konsystorza

foralnego Nowogródzkiego uzyskaney termin roku 1798, miesiąca 8-bra dnia 28 zakonczy się.

Że pewne są slady, iż dalsze dokumenta, cerkwi Serweckiey służące, przez sukcessorow swiętey pamięci wielebnego xiędza Russakowskiego, a szczególnie przez teraznieyszego wielebnego xiędza Antoniego Russakowskiego, administratora Wielko-Żuchowieckiego, są zabrane i tam utrzymuią się, przeto dla ważnych potrzeb i okoliczności konserwy ich przy mieyscu wielebny xiądz Andrzey Horbacewicz rządca, w czasie nayprędszym uzyskać starał się, lub w przypadku niepowolności wielebnego xiędza Russakowskiego, czyli zamitrężenia, o komportacyą takowych dokumentow pod przysięgą na ilości onych, do urzędu mieyscowego surrogatoryalnego pozwał i dalsze awulsa jakieby się okazać mogły tymże sposobem na wielebnym xiędzu Antonim Russakowskim pozyskiwał zaleciliśmy. Bractwo w porządku regularnym utrzymywać, księgę dla zapisywania wszelkich przychodow i rozchodow z ichże pieniędzy kazać sporządzić, officyalistow wspólnie z bratczykami wybrać i przeznaczyć, na utwierdzenie tegoż bractwa, gdzie z prawa należy, wyiednać, o oparkanienie cmętarza względney łaski kollatora suplikować, parochianom czule i nieleniwie w potrzebach ich usługiwać i we wszystkim cnotą budować i przewodniczyć, w nauce teologii moralney doskonalić się, na kollokwiach i doswiadczeniach bywać, metryki porządnie utrzymywać i zapisywać y tych extrakta co 4-ry miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca dla przesłania jeneralnemu konsystorzowi składać obowiązaliśmy. Co aby dopełnionem było przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dostrzedz.

Wiedzma, czyli miasteczko Stanisławow.

Cerkiew pod tytułem świętego Jana Chrzciciela, w dobrach y kollacyi jaśnie wielmożnego Michała Łopotta, oboznego wielkiego xięstwa Litewskiego, drewniana, brusowana, nowa, na podmurowaniu, gątami kryta, z kopułą iedną, częścią malowaną, części blachą obitą, z krzyżem żelaznym; drzwi do babińca podwóyne, futrowane, na potroynych zawiasach żelaznych, z zasuwką drewnianą. Wewnątrz cerkwi posadzka ceglana, stolowanie z tarcic, z prawey strony ławki za balasami i z lewey ławka, chor płotnem obity, na którym puzytew z pięcią głosami, kratki przed wielkim ołtarzem balasowe, malowane, obok ołtarza z jedney strony zakrystya, z drzwiami na zawiasach żelaznych, w którey mensa z dwóma szufladami do chowania apparatow, y na tey cyborium dla konserwy kielichow; z drugiey strony skarbiec, do którego drzwi z podwórzą podwóyne futrowane, na potroynych zawiasach, z zamkiem wnętrznym francuskim, ze srzodka cerkwi także drzwi na podwóynych zawiasach do tegoż skarbcu, w którym szafa z szufladami do lokowania sprzętow cerkiewnych. Cerkiew ta cała we srzodku pobielana, w niey okien w trzaską oprawnych siedm.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty, optyką malowany, z obrazem Nayświętszey Panny Bolesney, na płótnie malowanym, za firanką kitayczaną iedną, w paski; na mensie murowaney tuwaleń dwie, jedna holenderska, druga szwabska, obrus, nakrywadło y poduszka pod mszał; lichtarzow cynowych dużych par trzy, stołowych para, krzyż z korpusem miedziany, pobielany, cyborium stolarskiey roboty, czarno malowane, zamczyste, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney, intus et extra wyzłacaney, antepedyum kitayczane białe, z kwiatami wyszywanemi.

Ołtarzow pobocznych na optykę malowanych dwa, jeden z obrazem Pana Jezusa, za firankami bantajerową i kitayczaną; na mensie, roboty stolarskiey, tuwaleń dwie, obrus, nakrywadło harusowe i poduszka pod mszał, portatel łaciński, lichtarzow drewnianych par dwie, krzyż z korpusem drewniany, antepedyum, na płótnie malowane. Drugi ołtarz z obrazem świętego Jana Chrzciciela, za firanką bantajerową y kitayczaną, na mensie drewnianey, roboty stolarskiey, tuwaleń dwie, iedna szwabska, druga tkacka, portatel, obrus, nakrywadło ha-

rusowe, poduszka pod mszał, krzyż z korpusem drewniany, lichtarzy drewnianych par dwie, antepedium płocienne malowane. Ołtarzyk ponosny snicerskiey roboty, malowany, z obrazem Nayświętszey Panny, rozmaicie akkomodowany.

Srebro, cyna etc.

Kielichow z patenami srebrnych dwa, intus wyzłacanych, łyżeczka srebrna, ampułek cynowych z tacą para, turybularz mosiężny, łodka mosiężna, kociołek mosiężny, miernica cynowa, kotłow miedzianych dwa, dzwonkow ołtarzowych dwa, trzeci przy zakrystyi, item dzwonow we dzwonicy porządney miernych dwa.

Apparamenta y bielizna.

Ornat atłasowy biały, w paski, nowy, kwiatami wyszywany, z kołnierzem y krzyżem łamowym, galonem bantajerowym akkomodowany, 2-gi adamaszkowy karmazynowy, z kołnierzem białym, w paski, 3-ci drojetowy zielony, z kołnierzem kitayczanym białym; 4-ty żałobny kamlotowy, 5-ty łaciński, niebieski z kolumną uglastą, gredyturową, 6-ty sztofowy na dnie popielatym z złotemi kwiatami, kołnierzem łamowym i galonem złotym około akkomodowany, te wszystkie cum omnibus requisitis. Dalmatyk na dnie popielatym atłasowym, w paski y kwiaty, dwie. Ornat 7-my paplinkowy, z kołnierzem sztofowym kwiatami różnemi akkomodowany, z dobranemi rekwizytami, alb szwabskich z korunkami dwie, 3-cia tkacka stara, humerałow 4, puryfikaterzow 10, korporałow 3, komż płótna pruskich 2, paskow trzy.

Księgi.

Mszał edycyi Supraslskiey, in folio, nowy, porządnie oprawny, drugi prazdniczny mały, trebnik, oktoich, psałterz, kazusy, ewangelia polska z naukami xiędza Kurzenieckiego, metryki i inwentarz ludności.

Cerkiew ta oparkaniona, obrazu cudownego, relikwij, odpustow, szkółki parochialney i bractwa niema.

Parafia.

Miasteczko Stanisławow, domow 10, wsie: Nowosiołki—32, Pranczaki—21, Krehle—10, Ułasowicze—33, Romaszki—19, Kowale—19. Zascianek Iwanowskich domow 2.

W ogule domow 146, męszczyzn do spowiedzi zdolnych 232, niewiast 198, oboiey płci razem 430, z niezdolnemi liczą dusz 678.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała, z komorą, z piecem kaflanym zielonym, kominem y kominkiem, na dach wyprowadzonym, okien w traskę oprawnych cztery, drzwi na zawiasach żelaznych dwoje, przez sień piekarnia z piecem gospodarskim, w niey okien małych trzy, drzwi na zawiasach żelaznych, przy niey bokowka z drzwiami na zawiasach; obok tey warzywnia w sieniach, u których drzwi na zawiasach żelaznych. Całe te zabudowanie gątami kryte. Swiron stary, częścią gątami, częścią dranicami kryty, gumno o czterech sochach, słomą kryte. Cała ta budowla kosztem dworu iest postawiona. Browar dranicami kryty, do którego dany iest kocieł z trzema trąbami, czop stary i podczopek, z obowiązkiem na każdego parocha włożonym, aby każdey niedzieli y święta za dusze Benedykta i Franciszki «Zdrowaś Marya» ludowi zgromadzonemu były zalecane. Przy tym browarze łazieńka z sienmi, tudzież staynia, odryna y chlewek, słomą kryte, kosztem teraznieyszego parocha zabudowane.

Dokumenta y grunta.

Fundusz cerkwi Wiedzmańskiey, w roku 1783, miesiąca Maja 30 dnia od jaśnie wielmożnego Michała Łopotta, oboznego wielkiego xięstwa Litewskiego utworzony, przez zeznanie w aktach grodzkich Nowogródzkich roku 1786 korroborowany, w extrakcie przy cerkwi, a in

autentico in archivo metropolitano nayduie się, na mocy którego possyduie paroch morgow dwa na siedzibę i ogrod wyznaczonych, tudzież pułwłocz gruntu we trzech zmianach, pierwsza leży jednym bokiem od ściany Iwanowskich, drugim od gruntow dwornych, końcem zaś jednym wpiera w grunta dworne, drugim w morg cerkiewny; druga zmiana nazywająca się Radziwonowszczyzna, leży jednym bokiem od gruntow Iwanowskich, drugim z ścianą graniczy gruntow Nowosielskich, w poprzek idących; trzecia zmiana Morgowa zwana, bokiem jednym leżąca od gruntow Nowosielskich, drugim od Brzezniku skarbowego, końcem zaś jednym do drogi Łachowickiey i gruntow dwornych, a drugim w place mieyskie wpiera. Sianożęci, leżące między rzekami Wiedzmianką i Mienianką, graniczą od olszniaku dwornego aż do łąk dwornych, Stawiszcze zwanych, których w ogule morgow cztery nayduie się. Tymże samym funduszem zapewnia się dla parochow wolne mliwo bez czerhi i miarki, tudzież wstęp do puszczy na opał, pędzenie wodki i piwa na własną potrzebę. Przy tym na wyżywienie y sustentacyą kapłana tenże fundusz wyznaczył na wieczne czasy żyta beczek miary kommissyiney ośm, pszenicy beczkę iedną, gryki beczek cztery, jęczmienia beczek pięć, pieniężney annuaty roczney złotych dwieście piędziesiąt na kapłana, a piędziesiąt na dziaka. Obowiązek na parochow włożony iest następuiący, aby za dziś żyjących fundatorow na tydzień dwie mszy, a po ich życiu te dwie mszy za dusze ich odprawować w takim jak fundusz każe rozrządzeniu, aby sześć mszy w cerkwi Wiedzmiańskiey, sześć żaś w kaplicy we wsi Pranczakach maiącey się wybudować. Prócz podania i akceptacyi funduszu od konsystorza jeneralnego, w roku 1786 uczynioney, więcey się dokumentow nie nayduie.

Administratorem tey cerkwi wielebny xiądz Jan Szarapo, z rodzicow wolnych zrodzony, za dymissą z dyecezyi na ten czas Polsko-Połockiey, a admissą konsystorza jeneralnego Wileńskiego przybyły, wyświęcony od jaśnie wielmożnego Smogorzewskiego metropolity w roku 1772 na prowizyą do cerkwi Horeckiey, prezentowany od jaśnie wielmożnego Łopotta, oboznego wielkiego xięstwa Litewskiego w roku 1784, miesiąca 7-bra 10 dnia. Administracyi z konsystorza foralnego Nowogródzkiego uzyskaney termin upłynął.

Cerkiew w zupełnym opatrzeniu, wszelkie oney mobilia w należney konserwie, a bieliznę w ochędostwie nalazłszy, tudzież o przykładnem rządzeniu się wielebnego xiędza administratora i spełnieniu przez jego wszelkich parochialnych obowiązkow przeswiadczonemi zostawszy, w tem że samem nadal postępowaniu onemuż mieć się zastrzegliśmy, oraz iżby extrakta metryk, oddzielnie każdego rodzaiu, co 4 miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca, ku przesłaniu generalnemu konsystorzowi składał, a o uzyskanie administracyi, gdzie z prawa należy, za naypierwszym do zdrowia własnego przyisciem, starał się, zaleciliśmy. Co aby dopełnionem było przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dostrzedz.

Wieś Łysica.

Cerkiew pod tytułem Podwyzszenia świętego Krzyża, w dobrach i kollacyi j. o. x. Radziwiłłow, drewniana, stara w dachu gątami krytym, wielkiey reparacyi potrzebuiąca, z kopułą o krzyżu żelaznym, opadła; drzwi do niey na zawiasach żelaznych, z zamkiem wiszącym, stol i posadzka stare i pognile z tarcic; chor y kraty przed wielkim ołtarzem balasowe malowane; obok ołtarza wielkiego zakrystya z drzwiami na zawiasach żelaznych, w którey okno jedne bez kraty, okien w traskę oprawnych pięć, po większey części potłuczonych.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty, na optykę malowany, z obrazem Nayświętszey Panny, za firankami podwóynemi, z chustki iedwabney y materyi tureckiey zrobionemi; na mensie obrusem y trzema tuwalniami pokrytey cyborium zamczyste, malowane, stolarskiey roboty, ubi asservatur sanctissimum w puszce srebrney intus et extra pozłacaney; lichtarzow

drewnianych malowanych par trzy, mosiężnych małych para; krzyż z korpusem mosiężny; antemis jaśnie wielmożnego Hrebnickiego metropolity; antepedyum drewniane, malowane.

Ołtarzow pobocznych, na optykę malowanych, stolarskiey roboty dwa, z których u jednego obraz Pana Jezusa za firankami kartunowemi, u drugiego obraz Nayświętszey Panny, także za firanką kartunową; na tym obrazie koron materyalnych dwie, bisiur sznurkow 4, na mensach stolarskiey roboty, obrusami i dwóma tuwalniami pokrytych, po parze lichtarzow drewnianych i iednym krzyżu drewnianym malowanym; antepedia u obydwuch drewniane, malowane.

Srebro, cyna etc.

Kielich srebrny z pateną, intus wyzłacany, monstrancyum srebrne duże, patena jedna srebrna, vasculum do chorych srebrne bez pozłoty, łyżeczka srebrna, turybularz mosiężny, kielich cynowy, taca z ampułkami cynowa, dzwonkow ołtarzowych cztery, dzwonow w kopule miernych dwa.

Apparamenta y bielizna.

Ornat żółty kitayczany, drugi kitayki mieniącey, trzeci gredyturowy, czwarty żałobny, wszystkie cum omnibus requisitis, alb z humerałami tkackich dwie, korporałow trzy, puryfikaterzow 6, paskow 2, bursa do chorych, chorągwi harusowych trzy.

Księgi.

Mszał in folio, stary, trebnik, oktoich, psałterz, ewangeliczka polska, metryki dawnieysze od roku 1764 w 3-ch księgach, metryki teraznieysze w księgach dwóch, inwentarz ludności parochialney.

Cerkiew ta od Ostrowia ½ mili, od Snowia milą 1 odległa, cmentarz ma nie oparkaniony, tudzież obrazu cudownego, reliquii, szpitalu y szkółki parochialney niema; bractwo zdawna wprowadzone pod tytułem Podwyższenia świętego Krzyża, przez generalnego wizytatora przewielebnego xiędza Szulakiewicza w roku 1793 approbowane, w należytem porządku utrzymuie się, książkę wszelkich przychodow i rozchodow przeyrzeliśmy, obrachowanie y kalkulacyą zebranych z różnych kanałow pieniędzy w karbonie, za wiedzą trzech bratczykow zamkniętey, przez nienaydowanie się w domu, następuiącey wizycie dekanalney i adnotocyą ilości nayduiącey się w tey karbonie summy zostawiliśmy.

Parafia.

Wsie: Łysica Zabłocie domow 20, Łysica Wielka — 41, Kopciowszczyzna Łysica — 27, Pietkiewicze—49, Studzionki—37, Dudzicze—8, Janczyce—21, Makasze—6, Iskołdz—16, Stopiszcze—11.

W ogule domow 236, męszczyzn do spowiedze zdolnych 486, niewiast 495, w ogule z niezdolnemi dusz żyjących 1140, wioski bez przepraw żadnych, naydalsze o milę 1.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała, z alkierzem i piecem kaflanym zielonym, przez sień piekarnia z piecem gospodarskim, obok którey spiżareńka, tudzież swiron; te zabudowanie dranicami kryte, warzywnia, gumno z odryną porządnie zabudowane, chlewow dwa y staynia, słomą kryte; całe to zabudowanie kosztem teraznieyszego parocha iest zabudowane.

Dokumenta y grunta.

Fundusz tey cerkwi od j. o. x. jegomości Radziwiłły, koniuszego Litewskiego, w roku 1689 nadany, miesiąca Maja 17 dnia, a w roku 1764, miesiąca Februaryi 10 dnia w grodzie Nowogródzkim aktykowany, in autentico przy cerkwi nayduie się. Item dokument od j. o. x. Michała Radziwiłły, woiewody Wileńskiego, pod rokiem 1750 na coroczne odbieranie z kahału Nieswiżskiego złotych 35; ten dokument od wyż wzmienionego xiążęcia potwierdzony,

według którego do tych czaś paroch odbiera. Na mocy wzmienionego funduszu possyduie paroch gruntu włokę jedną we dwie zmiany, pierwsza zmiana od cerkwi do błota Kopciowszczyzna zwanego ciągnąca się, w też same uroczyszsze wpiera; druga zmiana Zabłocie zwana w końcu wsi Zabłockich leżąca; item włoka jedna teraznieyszemu parochowi przez wzgląd szczególny od j. o. x. nadana. Sianożęć Liszczanka zwana na wozow siedm. Prócz wizyt dawnieyszych starych i pod rokiem 1793 żadnych więcey dokumentow nie znayduje się.

Aktualnym tey cerkwi parochem iest wielebny xiądz Ignacy Wołosewicz z rodzicow oyca wielebnego xiędza Piotra y Maryanny, parocha Stołpskiego zrzodzony, wyświęcony y installowany od jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity, w roku 1764, miesiąca 3 dnia, prezentowany od j. o. x. iegomości Radziwiłły woiewody Wileńskiego. W granicach tey parafij znayduie się na kapelanij przy kościele Jaskolskim wielebny xiądz Adam Piotrowski, wyświęcony na prowizyą do cerkwi Gorno Horodziejowskiey od jaśnie wielmożnego Bułhaka, biskupa Turowskiego 1797 roku, miesiąca Apryla 6 dnia; pełni obowiązki kommendarza za konsensem konsystorza foralnego metropolitalnego Nowogródzkiego.

Zarządzenie poprzedniczemi wizytami w staranności o reperacyą cerkwi znacznie ku ruimie nakłonioney zostawione wielebnemu xiędzu parochowi, w przypadku rychłego niezadosyć czynienia, pod nieuchybnym przy pierwszey wizycie interdyktem ponowiliśmy, który oraz ażeby y cmentarz oparkanić, autentyk funduszu, gdzie archivum archidyecezalne oznaczone będzie, tam za rewersem lokacyą ubespieczyć starał się i wszelkie obowiązki synodami oznaczone, a do parochow zastosowane, nayczuley dopełniał, doskonałość swą w teologij moralney powiększał, metryki porządnie zapisuiąc, onych extrakta co 4 miesiące do przewielebnego xiędza dziekana mieysca składał nakazaliśmy. Co aby dopełnionem było przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dopilnować.

Wieś Narucewicze.

Cerkiew pod tytułem narodzenia świętego Jana Chrzciciela, drewniana, brusowana, stara, gątami kryta, w kollacyi wielmożnego iegomości pana Mikołaja Hordyny, strażnika Starodubowskiego, o jedney kopule starey dużey z krzyżem żelaznym; drzwi do babińca na zawiasach żelaznych z zasuwką drewnianą, drugie zboku takoż na zawiasach żelaznych z zaszczepką i zamkiem wiszącym; wewnątrz cerkwi stol i posadzka z tarcic, chor y kraty przed wielkim ołtazem balasowe, ławki stolarskiey roboty, obok wielkiego ołtarza zakrystye, drzwi na zawiasach i po oknie jednym maiące, okien w drzewo oprawnych w całey cerkwi sześć.

Ołtarz wielki stolarskiey roboty, optyką malowany, z figurą Pana Jezusa ukrzyżowanego, koroną i przepasaniem srebrnym wyzłacanym akkomodowaną za firankami rąbkową i kitayczaną różową; na mensie stolarskiey roboty, obrusem i trzema tuwalniami pokrytey, cyborium stolarskiey roboty, malowane, ubi asservatur sanctissimum w puszce cynowey, pod kapką materyalną; lichtarzow drewnianych, malowanych par 3, cynowych stołowych para, antemis jaśnie wielmożnego Wołodkowicza metropolity, poduszka pod mszał, krzyż z korpusem drewniany malowany, nakrywadło płocienne, antepedium malowane. Ołtarzow pobocznych blisko wielkiego ołtarza dwa, jeden z obrazem Pana Jezusa ukrzyżowanego, drugi Nayświętszey Panny, na którym firarka kitayczana stara y koron dwie srebrnych; te obie mensy bez żadney apparencyi. Item ołtarzow pobocznych stolarskiey roboty, w optykę malowanych dwa, jeden z obrazem Pana Jezusa od świętego Jana chrzcącego się, za firankami kitayczaną w paski i kartunową, w górze obraz świętego Antoniego; na mensie tego ołtarza tuwaleń trzy, portatel łaciński, poduszka pod mszał, lichtarzow drewnianych para, krzyż z korpusem drewniany malowany, antepedium drewniane malowane; drugi z obrazem Nayświętszey Panny, z koronami dwóma materyal-

nemi bisiurami ozdobionemi, za firankami gazową, kitayczaną żółtą y trzecią z materyi bogatey w kwiaty złote, w górze obraz swiętey Katarzyny; mensa stolarskiey roboty, trzema tuwalniami pokryta, na którey lichtarzow drewnianych malowanych para, krzyż z korpusem drewniany malowany, poduszka pod mszał sukienna, złotem wyszywana, nakrywadło sukna ponsowego i antepedium drewniane malowane.

Ołtarzyk ponosny stolarskiey roboty, z obrazami na jedney stronie Nayświętszey Panny na drugiey Przemienienia Pańskiego, różnemi wstęgami i paciorkami akkomodowany.

Srebro, cyna etc.

Kielich z pateną srebrny, intus wyzłacany, vasculum do chorych srebrne intus wyzłacane, łyżeczka srebrna, item kielich z pateną cynowy, wotow srębrnych pięć, ampułek z tącą cynowych para, turybularz mosiężny stary, łyżeczka prezmentalowa, dzwonkow ołtarzowych dwa, miernica cynowa, dzwon mierny na cmentarzu w widłach.

Apparamenta y bielizna.

Ornat kitayczany w paski, z kołnierzem kitayki koloru żółtego, drugi kamlatowy zielony stary, trzeci kamlątowy niebieski, czwarty atłasowy w paski błękitne i białe, kompaną żółtą szychową akkomodowany, piąty różowy gęsiey skórki, z kołnierzem niebieskim gredyturowym, kompaną białą szychową akkomodowany, wszystkie cum requisitis, alba iedna szwabska, druga tkacka, humerałow dwa, korporałow dwa, puryfikaterzow 4, paskow dwa, bursa do chorych, chorągwi harusowych czerwonych starych dwie.

Księgi.

Mszał Suprasiski in folio, trebnik stary, jarmołoy pisany, metryki naydalsze od roku 1788 w księgacn dwóch, w których i teraznieysze zapisuią się.

Cerkiew ta nieoparkaniona, żadnych odpustow, relikwij świętych, szpitalu, szkółki parochialney y bractwa niema.

Parafia.

Wsie: Narucewicze domow 13, Kozły — 9, item Kozły pana Żukowskiego — 8, Małojedy—15, Kochanowicze—9, Lachy—8, Kamionka—32.

W ogule domow 94, wszystkie te wioski bez przepraw naydalsze o ¼ mile, zawierają w sobie męszczyzn do spowiedzi zdolnych 162, niewiast 132, obojey płci razem 294, w ogule z niezdolnemi liczą dusz żyjących 546.

Zabudowanie plebanalne.

Izba biała stara, z komorą, piecem kaflanym zielonym, przez sień piekarnia z piecem gospodarskim i bokowką, drzwi na zawiasach dwoje, a dwoje na biegunach, okien większych trzy y mnieysze jedne, gumno na sześciu sochach, chlew, stajenka, powieć, całe te zabudowanie słomą kryte, wielkiey reparacyi potrzebujące, kosztem dworu stawione.

Dokumenta i grunta.

Fundusz tey cerkwi nie nayduie się, z spokoyney iednak possessyi parochow, tudzież z wizyt pod rokiem 1752, 1761, 1765, 1778, 1784 y 1793 expedyowanych okazuie się, iż znayduie się gruntu przy cerkwi włoka jedna w dziesięciu szmatach z sianożęciami; pierwszy szmat w Sienkowszczyznie, leży bokami między gruntami Ihnata Szczygielskiego y Leona Antonowicza, wpiera jednym końcem w grunt dworny, drugim w rzeką y sianożęć xiędza plebana Kleckiego; drugi szmat przeciwko osieci dworney, leży z jedney strony od gruntu dwornego, z drugiey Leona Szarapy, końcem jednym wpiera w dwor Narucewicki, drugim w błoto wielmożnego iegomości pana Jeleńskiego; trzeci szmat przez wioskę Anuszkowską ciągnie się, leży bokiem jednym od gruntu

Leona Antonowicza, a drugim od gruntu Ihnata Szczygielskiego, wpiera jednym końcem w cmentarz, drugim w wygon Anuszkowski; czwarty szmat ciągnie się przez wioskę Anuszkowską, leży jedną stroną od gruntu Leona Szarapy, a drugą od gruntu dwornego. Guzinowszczyzna zwanego, końcem jednym do ścianki do Terecik idącey, a drugim w Krynice jegomości pana Dawidowskiego wpiera; piąty szmat w końcu wioski Anuszkowskiey, Hliniszcze nazwaney, między gruntem Leona Antonowicza y Ihnata Szczygielskiego; szósty szmat Dyszelowszczyzna zwany, leży między gruntem Leona Antonowicza y Staska Szaffrańskiego; szósty szmat przy tymże gruncie Dyszelewszczyzna zwanym ma swe położenie; ośmy szmat długi, Arabinka nazwany, leży jednym bokiem od Leona Szarapy, a drugim dwornego; dziewiąty szmat około cerkwi, leży jednym bokiem od łąki skarbowey, a drugim od ścianki do dworu idącey; item szmat siedzibny, na którym cerkiew, plebania i ogrodek. Sianożęci wszystkich na wozy siedm. Nad to tenże kollator wielmożny iegomość pan Hordyna strażnik Starodubowski do wyż wzmienionego gruntu przydał morgow dwa oddzielnych od poletka Barankowszczyzny, przy ścienie idącey, do Tercik, obok z gruntami dwornemi. Item kawał gruntu za wybicie rowu pod jabłonią na ogrod annuaty zaś roczney ze dworu naznaczono złotych sto, żyta beczek dwie, ięczmienia beczka jedna, gryki beczka jedna y owsa beczka miary kommissyiney. Ktoren to fundusz dodatkowy jedynie do osoby trwał wielebnego xiędza Daszkiewicza, bywszego parocha, jako szczególnie tylko onemu był przeznaczony, dokument zaś na to do tych czas przy mieyscu nayduie się.

Administratorem tey cerkwi iest wielebny xiądz Józef Horbacewicz, z oyca Jana y Krystyny parocha Łoktyszowskiego urodzony i wyświęcony od jaśnie wielmożnego Adryana Butrymowicza biskupa Kalaminskiego, roku 1795, miesiąca Augusta 27 dnia, na prowizyą do cerkwi Swojatyckiey, a od wielmożnego iegomości pana Mikołaja Hordyny, strażnika Starodubowskiego, roku 1796, miesiąca February 16 dnia prezentowany. Administracyi nie okazał z explikacyą iż termin wyszedł oney.

Staranność y reparacya cerkwi przyzwoitszą konserwę wszelkich apparamentow y sprzętow oney wielebnemu xiędzu administratorowi zaleciliśmy, temuż oraz ażeby stosownie do prawideł przepisami kanonicznemi i rozrządzeniem archidyecezalnym zastrzeżonemi podług powołania własnego w każdych artykułach zachowywał się przypomnieliśmy, administracyą gdzie z prawa należy w ciągu czterech tygodni od daty ninieyszey uzyskać nakazaliśmy, do którego czasu moc administrowania swiętych sakramentow dozwoliliśmy. Co aby dopełnionem było przewielebny xiądz dziekan mieysca ma dostrzedz.

